M. ACCII PLAVTI

QVAE SVPERSVNT

COMOEDIAE

AC

DEPERDITARVM FRAGMENTA

AD OPTIMORVM EXEMPLARIVM FIDEM

RECENSITA

ATQVE

PROOEMIO

ARGVMENTIS ET INDICE RERVM

INSTRVCTA

A

BENJ. FRID. SCHMIEDER.

GOTTINGAE, MDCCCIV.
SVMTIBVS HENRICI DIETERICH.

PROOEMIVM.

Inuitato mihi, ante triennium fere, a Cel. Ruperti meo, vt cunctos veteris Romae scriptores denuo edendos curaturo operam non detrectarem aliquam dicare meam, ita probanda est visa instituti eius, quam publice proposuit, ratio, vt, quidquid otii mihi a munere esset, hoc in negotium conferre non dubitarem. Quo certius enim vsu edocti scimus, graecae latinaeque linguae studio non modo omnino intereunte aut renascente omnem eruditionem interiisse simul, aut esse renatam, superstitionemque et barbariem aut inualuisse simul, aut omnis generis culturae fecisse locum, sed quemuis etiam, quodcumque professum literarum studium, istarum linguarum studio neglecto non magnos, bene autem culto faciles exoptatosque in arte sua facere progressus; eo magis, qui incrementis in eo studio viam conentur aliquantulum facere expeditiorem, otium suum e publica patriae priuataque multorum re consumere mihi videntur. E numero vero scriptorum romanorum delegi Plautum, cuius in fabulas qualemcumque meam inpenderem opellam. Huic enim Comico quis nescit adcidere, vt omnes quidem viri docti praestantissimum esse consentiant, lectitandumque vehementer commendent, at, eum tamen qui legant fructumque e studio eius dulcissimum percipiant vtilissimumque, iidem viri docti sint propemodum soli? Qui enim viri, quod a muneris cuique negotiis datur otium, literarum

studiis tribuere interdum gaudent, aut qui iuuenes praeter scriptores, publice iis explicari solitos, alios quoque priuato studio suo cupiunt noscere, alii obscoenitatis, qua Plautus flagrat, infamiam abhorrent, alii locis difficilioribus, quauis fere scena sibi obuiis, mox defatigantur. Sanctioribus igitur istis apologia aliqua, quam *Plauti de moribus* subieci, scrupulum, qui eos pungit, ex animo euulsum, tironibus autem Commentario meo iui consultum. Haec enim est editionis meae ratio: Plautum meum Gronovii quidem e recensione exprimendum curaui, at non tam sancte in verba eius iuratus, vt alius passim magni nominis Critici auctoritate argumentisque moueri esset religio. In metris Plauti dimetiendis desudauerunt multi, at nullus tamen subcessu adhuc tam prospero, vt pedibus, quam in sententiam deberent, ceteris Criticis ire viderentur. Hoc vlcus, de quo sanando iam Cicero desperasse videtur, ego quidem ausus non sum tangere. E Commentario autem meo viros doctos hanc certe commoditatem volui percipere, vt, quae interpretes Plauti vberius exposuerint notatu digniora, eorum summam, quam paucissimis quidem verbis fieri posset, inueniant compendiariam. Quae in argumentis, quae noua cuiuis fabulae praefixi, atque in notis adieci noua, aequo intelligentium examini relinquo. In primis autem iuuentutis studiosae rationem putaui esse habendam, vt, quaecumque legentium festinationi morae sint molestiaeque, paucis quidem at perspicue explanarentur. Indicibus adiiciendis vberioribus molem libri augere nolui, quod, quae ad latinitatem adtinent, seu, quo loco obcurrunt, seu alio, ibi citato, explicantur; rerum vero causa nemo facile Plautum euoluit, seu, sicubi Plautinum locum citatum de aliqua re repererit, eodem loco, quod opus fuerat, dictum de ea re inueniet.

M. ACCIVS PLAVTVS

Sarsinae, ad flumen Sapim in Vmbria, humili admodum genere prognatus, in scena florere coepit sub finem belli punici secundi, anno fere V. c. DL. ante Chr. n. CCII. Mortuus vero est anno, ante Ciceronem natum, octogesimo, Vrbis DLXVII. vix forsan quadragenarius. Faciem suam ipse depinxisse putatur Pseud. 4. 7. 120 sqq.

Rufus quidam, ventriosus, crassis suris, subniger,
Magno capite, acutis oculis, ore rubicundo, admodum
magnis pedibus. —

quod non alienum quidem a vanitate videtur eius, qui Most. 3. 2. 83. ad patriam aperte adludit

Quid, Sarsinatis ecqua est, si Vmbram non habes?

haud vero scio, an, priori in loco, Plauti depicti in mentem cuiquam venisset, nisi legentem verba *admodum magnis pedibus* Festus monuisset: Vmbros dictos esse Plautos, quod essent *planis pedibus*.

Fabulis scribendis quum non exiguum Plautus quaestum fecisset, mercaturam exercere conatus, quidquid erat, mox perdidit, ita vt, coactus inopiam manuum mercede tolerare, pistori aliquamdiu ad molas manuarias operam locaret. Eam ob causam *Asinii* cognomentum nomini eius a librariis quibusdam additum est, quod in pistrinis laborantibus idem ad trusatiles molas labor incumberet, qui asinis ad versatiles. In ipso tamen pistrino, vt in carcere Naevius, a fabulis scribendis non abstinuisse dicitur. Servius ad Virg. Aen. 1. de Plauti fabularum numero ait: "Plautum alii dicunt scripsisse fabulas viginti vnam, alii quadraginta, alii centum." Quin Varronis tempore centum et triginta quinque comoediae sub Plauti nomine in vulgus passim fuerunt sparsae, Varrone tamen ipso viginti tantum et vnam genuinas adnoscente, Varronianas inde dictas, quo e numero quae desideratur, *Vidularia* putatur

fuisse inscripta, quem certe titulum viri docti, in antiquissimis membranis Palatinis, post Truculentum repererunt, sed titulum modo, fabula ipsa deperdita. Reperiuntur autem apud Grammaticos veteres non modo quinquaginta quatuor loca, quae e Plautinis, superstitibus adhuc, fabulis dicuntur depromta, nusquam tamen in iis obuia, sed et quadraginta quinque fabulae nominantur amissae, ex iisque loca citantur triginta octo, quid? quod quinquaginta quinque laudantur loca, quae Plautina feruntur, fabulis, vnde petita sint, non nominatis. Non errasse autem videntur viri docti, qui mox Plauto tributa dicerent, quae non eius, sed forte *Plautii* alicuius *Acutiive* fuissent, mox in fragmenta esse ablegata, quae, pauculis mutatis, in viginti nostris Plauti fabulis exstent, mox denique alicunde petita, aut a Grammaticis conficta ipsis, pro Plautinis vendita esse atque diuulgata. *Querolum*, quam fabulam Gildas, Britannus, saec. 6. multa e Plauti Aulularia mutuatus, pro Plautina vendidit, Pareus editioni suae subiecit.

DE MORIBVS PLAVTI.

Quae apud Horatium, Ovidium aliosque poetas romanos, lasciuius dicta, pudorem incusantur offendere morumque castitati nocitura, ea quidem eo facilius putantur saeculi, quo scripta sunt, licentiae condonanda, quo pauciores iuuenum, prae ceteris libidinosorum, latine solent esse doctissimi, et quo minus e Latio peti necesse est lasciuiae pabulum, cuius in ipsis theodisce scriptis conuersisque libris copiam subpetere scimus satis magnam. Plautus vero, licet interdum seu vitio saeculi sui peccasse, seu mores nebulonum nimis vere videatur expressisse, tantum tamen abest, vt ad nequitiam inritare voluerit, vt abstractos potius ab ea

mentis ad sanitatem perductum reuocatumque iuisse laudandus sit. Comicus, qui non oblectare solum, sed adprime prodesse simul vult, alterutram, seu virtutis commendandae, seu vitii perstringendi viam potest ingredi. Priorem quidem viam et Plautus saepe init. In Captiuis, verbi causa, Tyndarus magni, et Philocrates grati animi memorisque, in Trinumo Callicles et Megaronides fidei eximiae, Lysiteles ac Philto morum integritatis, in Sticho Panegyris Pinaciumque fidei coniugalis, Pamphilippus et Epignomus a luxu ad frugalitatem maturi reditus, in aliis fabulis alii dant specimina, quae virtutis amore incendant. Altera tamen via omnes comici grassantur crebriores, vt flagitiosae vitae foeditatem insulsorumque hominum fatuitatem ridiculosam, quam verissime possint, ante oculos ponant. Quod vero efficere volunt, cohortandone et in vitas aliorum, tamquam in speculum, inspicere iubendo, an ipsa scelerum ineptiarumue imagine aliqua repraesentanda, confieri efficacius queat, quis est, qui dubitare possit? Paucis, quod dixi, exemplis inlustrabo. Nullum est vitium, ad quod iuuentus stimulis inpellatur adeo acutis, quam voluptas: quare, quod nullum hominum genus perniciosius ei, quam meretrices, esse potest, ingenia earum moresque creberrime depingendo, abstrahere ab iis iuuentutem cupit, quo mature cognitas perpetuo oderit. Viliora quidem prostibula Plautus raro tangit, quod, qui ea non fastidiunt, non magis, quam ea ipsa, videntur posse conrigi. Eo mordaciori autem dente, plerisque in fabulis, meretrices carpit nobiles sumtuosasque, quas plerasque omnes pingit versutas, malignas, procaces, fallaces perfidasque, et, si qua forte amatori vero conetur amore respondere, mox, vt in Asinaria, Philenio lenam, mox, vt in Pseudolo, Phoenicio lenonem addit iuueni carnificem. Iuue-

nem, meretricum inlecebris inretitum, rem familiarem famamque, vt in Trinummo Lesbonicum, facit perdere; quid? quod, qui probissimus fuit, mox fit nequissimus, vt in Mostellaria Philolaches non veretur dicere: *pater mihi venibit multo potius, quam amicam sinam egere!* et optare: *vtinam meus nunc pater ad me nuntietur mortuus, vt ego exheredem meis bonis me faciam, atque haec sit heres!* In Milite conduxit senex meretricem, quae vicinum mala fraude perderet, eique, qua hoc ratione fieri possit, denuo vult demonstrare; at ea respondet: *si quid faciendum meretrici est male atque malitiose, inmortalis memoria est; si quid vero bene aut fideliter faciendum est, obliuiosae extemplo sunt.* Sene igitur metuente, ne vicinum ipsumque simul decipiat, neutrique velit esse fidelis, pergit ea: *mala nulla est meretrix, peiora vbi conueniunt,* i. e. vbi optio meretrici est inter male et peius faciendum, mala esse nolet, quo peior esse possit. Haec et innumera eiusmodi conrupturine iuuenes sunt, an prudenter monentis? vitione Plauto vertenda sunt, an laudandus potius est, exemplis malitiae propositis ab amore meretricio auocans? Senes vero, meretricum sectatores, in Asinaria inque Bacchidibus monet, quam turpiter se spoliandos deridendosque praebeant, posteriorique hac in fabula, qua duos patres non pudet, riuales filiis fieri, per Gregem se excusat: *hi senes, nisi fuissent nihili iam inde ab adolescentia, non hodie hoc tantum flagitium facerent canis capitibus; neque* nos Comici *adeo haec faceremus* (proponeremus), *ni antehac vidissemus fieri.* Multus porro Plautus in monendo iuuenes, ne a parasitis comedi se, neu a feneratoribus patiantur diripi, milites vero, ne inani gloriatione ipsi se ludos faciant; nonne, quod e re vtriusque est, recte monuisse laudandus est? Inpius quippe esse non poterat, qui tantum aberat,

vt numen diuinum sperneret, vt in Captiuis diceret: *Est profecto Deus, qui, quae nos gerimus, auditque et videt:* in Milite vero, vbi iuuenis dixit: aequum fuisse, Deos vitam pro virtute dispertisse, vt, qui inprobi essent et scelesti, iis adimerent animam cito, senex respondet: *qui Deorum consilia culpet, stultus inscitusque sit, qui eos vituperet.* Parei adhuc, iudicis in hac causa non contemnendi, iudicium addam: *quid? an tu vnum locum in tota philosophia reperiri existimas, quem Plautus non vno ad minimum exemplo inlustrauerit?*

DE. INGENIO PLAVTI.

Plautum quidem non minus, quam Virgilium, Horatium, Terentium aliosque, qui inter scriptores romanos loco ponuntur principe, graeco e fonte hausisse, nemo nescit. Ipse Asinariam se Demophilo, Casinam Rudentemque Diphilo, Bacchides, Mercatorem, Trinumum Philemoni debere fatetur, et Menandri, Aristophanis aliorumque scrinia compilasse, dudum a viris doctis est deprehensus. In Amphitruone modo, praeter notissimam de Alcumena fabulam, nihil mihi e Graecia petiisse videtur. Iuueni, opinor, quum incidisset forte in mentem, Mercurium Iovi ministrum fraudis addere, adeo res visa est ridicula, vt vberius amplificandae eius exornandaeque periculum facere conaretur. Primitias autem et quasi libamenta artis si hac in fabula dedit, ignoscentiores quidem esse debemus, si, quod ei vitio datur, tempora et rem commiscuit, aut si in hac fabula magis, quam in vlla alia, in facete dictis iocisque fuit nimius; quibus iocorum argutiis Turnebus putabat tenebras lectori posse obfundi. At, quo maiorem curam in eam inpendit, eo minus mirandum est, omnibus eam spectatoribus placuisse, famamque et exspectationem ingenii eius

excitasse maximam. In ceteris vero vndeviginti fabulis argumenta e graecis fabulis esse depromta, nemini dubium est, et personae forsan ex alia in aliam fabulam translatae esse possunt. Tantum vero abest, vt non nisi verbum de verbo expresserit, vt omnes potius eae fabulae vnius eiusdemque ingenii fetus esse videantur, atque per omnes Thalia vno eodemque lasciuo sermone gaudeat. In lusu verborum creberrimum eum esse non nego: quod facetiarum genus, quia in alias linguas transferri nequit, putatur quidem vilissimum, at tamen ne a Cicerone quidem fastiditum esse constat. Terentium, quamuis Comicum cetera elegantissimum praestantissimumque, ingenii tamen vena mirum quantum benigniore a Plauto reperimus superari. Comparentur modo vtriusque Prologi, et quomodo τὸ *Plaudite* vterque efferat. Terentius in Prologis nihil fere aliud, quam poetarum malevolorum sibi, maledictis respondet; quae rixae, nisi taedium creant, oblectationis certe nihil habere possunt. Plauti autem Prologi, quotquot praemisit, et ipsi iam venustatis amoenitatisque pleni sunt, et id, plerique certe, iam spectant, quo nihil Comico prius esse debet, vt prudentiam adiuuent virtutisque studium commendent. Pauca modo huius laudis exempla memorasse subficiat. In Prologo Trinummi *Luxuria* iuueni, qui adiutrice ea rem paternam perdiderat, *filiam*, *Inopiam*, in aedes mittit, quae aetatem cum eo exigat. In Aulularia Lar familiaris, ab hero neglectus, eius vero a filia pie cultus, huic ita consulendo, vt eius causa et patri, breui anxietate defuncto, parceretur, ostendit, quanta sincero cultui diuino praemia tribui soleant. In Rudente Arcturus noctu dicit in coelo clarum se inter deos versari, interdiu speculatorem inter homines, qui beneficiis, qui poenis digni sint, Iovi nuntiare, eius rei modo se, lenone punito et vir-

gine pudica liberata, dedisse exemplum. In fine Terentianarum fabularum ter nudum legitur *Plaudite*, et ter *Vos valete et plaudite*: Plautus vero in omnibus fere Comoediis τῷ *Plaudite* iungit aliquid, quod risum abeuntibus moueat; in Aulularia autem quo consilio plane omiserit, in Argumento dixi. In Milite non nudum est; iungendi enim cum eo sunt a *vae misero mihi* versus quatuor vltimi. Quodsi vero et ibi nude positum contendas, quo vultu tamen quantaque cum indignatione miles, probe mulcatus modo spoliatusque, τὸ *Plaudite* pronuntiauerit derisusque merito sit, vel me tacente intelligitur.

DE LATINITATE PLAVTI.

Vere Gellius Noct. Att. 7. 13. Plautum vocat linguae atque elegantiae in verbis latinae principem, et 1. 7. verborum latinorum elegantissimum. Ante Plautum Romani militiae quam literarum erant studiosiores; quarum studio incendi demum coeperunt, Graecis propius cognitis. Inter triumuiros autem linguae romanae primum expoliendae *Ennium Catonem*que *Plauto* longe postponendos esse, viros latine doctissimos omnes consentire constat. Reperiuntur quidem apud eum multae formae, quae interiecto spatio obsoleuere, vt datiui *solae*, *vnae*, *ibus*, futura *audibo*, *inpetrassero*, et quae sexcentae eius generis sunt aliae: earumdem vero vocum et eas habet formas, quas aetas Ciceroniana solas ciuitate donauit; Plautique aetate vtrasque formas in vsu adhuc fuisse adparet. Quod nonnullorum vocabulorum priscam interdum significationem retinet, vt *latronis* pro *militis*, id quidem vitio non est ducendum. Quod graeca verba quaedam latino more flectit, vt *harpagare*, et verba non pauca comice consingit, et v. c. *Ballionem* vult *exballistare*;

ea licentia Comico quidem ignoscenda est. Quintilianus vero Inst. Or. 10. 1. Varronem, qui Romanorum putatur fuisse doctissimus, iudicasse refert: Musas Plautino sermone loquuturas fuisse, si latine loqui vellent. Cicero de Orat. 3. et Plinius 1. ep. 16. vtrique dicunt, feminarum se quarumdam epistolas audiuisse legi, adeo elegantes, vt Plautum audire sibi viderentur. Macrobius Saturn. 2. 1. ait: eloquentissimos antiqua aetas tulit Comicum Plautum et Oratorem Tullium. Quam tanti viri tantis laudibus extulerunt Plauti latinitatem, pro ea quidem plura veterum testimonia coaceruare, foret supervacaneum. E scriptis tamen duumvirorum, e numero eorum, qui recentiori aetate iudices hac in causa habentur, omni exceptione maiores, paucula adhuc videbantur adiicienda. Ioach. Camerarius (de carm. com.) de Plauto Terentioque iudicat: "de his petenda forma latinae locutionis, et sternendum quasi solum, super quo oratio bona et diserta, verbis et sententiis apte constructa, conlocetur." Idem (de fab. Plaut.) de Plauto in primis: "sine cognitione huius auctoris proprietatem et naturam linguae latinae percipi non posse." Idem ibidem: "Terentius, quo carere non possumus, est tamen in mirifica quadam adtentione et cura nimis artificiosus, et, dum hoc vnum agit, vt comoedia morata sit, nescio quo pacto simplicitatem sermonis non tuetur, et, dum studet vti populi oratione, vtitur erudita. Contra in Plauto veluti popularitas quaedam orationis est, et iocorum vulgaritas." Idem ibidem paullo post: "Qui in circulis, disputationibus, congressionibus familiarium, vt Cicero ait, versatur, persequitur etiam conuiuia. Haec nimirum est populi oratio. Haec communis locutionis facultas, et conseruata forma consuetae et omnino vrbanae orationis, in Plauto reprehenditur ab Horatio, quia non redoleat peregrinam culturam et

expolitionem, quo nomine hunc aio a nobis plurimi fieri, et diligentissime legi oportere. Quod nobis et patria et tempus non concedit, vt domi a matribus, nutricibus, paedagogis inbuamur cognitione huius linguae, id praestabit lectio talium librorum." Idem Crammio scribit: "Plautina scripta, quo minus cura quasi concinnata et arte elaborata sunt, eo manifestius atque certius in his proprietas et natura sermonis latini conspicitur. Haec autem duobus praecipue continetur: verborum simplicium vero vsu, et inter se iunctorum debita constructione." Io. Frid. Gronovius autem Colberto scribit: Plautus vetustae atque interioris eruditionis ingens est instrumentum, in quo studiorum omnis ratio profecit; quem qui legendo non contriuerit, is hominis literati nomen et locum nequit tueri."

DE EDITIONIBVS PLAVTI.

Comoediae Plauti primum prodiere e MS. Florentino, Venetiis 1472, cura *Georgii Merulae*, qui in praefatione dicit, omnia exempla Plauti, quae exstent, ab vno exemplari ducta esse, eamque ob causam Plauti correctionem esse difficilem. Qui sequuti eum editores sunt *Eusebius Scutarius* Mediol. 1490, *Io. Petrus Valla* cum *Bernardo Saraceno*, *Io. Baptista Pius* Bononiae 1499, *Philippus Beroaldus* 1503, *Burchardus Pylades* Brixiae 1506, *Thaddaeus Vgoletus* cum *Francisco Mario Grapaldo* Parmae 1511. aliique, textum Plautinum male tractasse incusantur, dum quisque eum ad metri, quod sibi finxerat, leges, addendo, detrahendo, mutando, reuocare conaretur. Animaduertit hoc *Simo Carpentarius* Lugduni 1513, qui, licet editis modo exemplis vsus, versus tamen melius putatur ordinasse. Cum editione vero *Nicolai Angelii*, scriptis exemplis vsi, Florentiae 1514. et 1522. apud *Philippum*

Iuntam, Gronoviana consentire in plerisque reperitur. *Aldina* editio Venetiis 1522. promittit quidem carmina Plauti magna ex parte in mensum suum restituta, sed non nisi Iuntinam repetit, Aldinamque *Robertus Stephanus* Parisiis 1529. sequitur, sed in altera editione 1530 multa, multis exemplaribus conlatis, emendauit. Sospitator Plauti merito suo vocatur *Ioachim. Camerarius*, qui 1545 Comoedias quinque, annis autem 1551 et 1558 Plautum totum Basileae apud Io. Hervagium edidit, e qua editione et *Iani Douzae* castigationibus plures fluxere editiones. Nouam exhibuit recensionem *Dionysius Lambinus*, et post eum *Ianus Gruterus*. Bene etiam de Plauto meritus est *Ianus Douza* filius Antverp. 1589. et Lugd. Bat. 1595. atque *Augustus Buchnerus* Wittenb. 1640. *Friderici Taubmanni* editio Francof. 1605. et 1612. praestantissima reperitur ad Comicum intelligendum, nec *Io. Philippi Parei* editio Francof. 1610. et 1641. et Spirae 1619, aut *Nic. Heinsii* 1635, et *Zueri Boxhornii* Lugd. 1645 spernendae sunt. *Io. Frid. Gronovii* editio Amst. 1684, repetita Lipsiae 1760, non paucis locis textum dedit correctiorem, et multa loca egregie interpretatur. Recentissima editio est Bipontina 1779. et 80. Cel. *Godofr. Hermannus* vnius adhuc Trinumi novam recensionem dedit, e qua non pauca hausi. Praeter editores egregie de Plauto meriti sunt *Ianus Mellerius Palmerius* in Spicilegiis, *Ianus Gulielmius* in quaestionibus Plautinis Parisiis 1583. *Caspar Scioppius* in suspectarum lectionum libris quinque Norimb. 1597. *Io. Meursius* in Curis Plautinis Lugd. Bat. 1598. et omnium forsan maxime *Valens Acidalius* in libris viginti diuinationum et interpretationum Plautinarum Francof. 1607.

Scribebam Halae Salicae Cal. Ian. A. R. S. MDCCCIV.

M. ACCII PLAVTI
AMPHITRVO.

DRAMATIS PERSONAE:

AMPHITRVO: (al. *Amphitryo*) in bello felix magnamque adeptus gloriam, at in ipso tamen discrimine securitatis suae marsupiique bene numati non oblitus. (4, 4, 36 sq.) Alcumenam vxorem amat quidem, at in eam tamen, vt dolo deceptam suspicatur, iusto furit seuerior. A Iove vero ipso vt deceptam comperit, tantum abest, vt aegre ferat, vt huius potius adulteri pacem multis censeat hostiis esse sibi expetendam.

ALCVMENA: Amphitruonis, mariti sui et pudicitiae amantissima, famaeque optimae conseruandae studiosa.

SOSIA: Amphitruonis seruus, argutus et vafer, laborum quidem non patientissimus, tamen, quae iussus est, quamvis inuite exsequens.

IVPITER: in amore Alcumenae non tam in hominem mutatus, quam in nebulonem nequissimum.

MERCVRIVS: patri in fraude petulantiaque adiutor obsequentissimus.

BLEPHARO: gubernator Amphitruonis, prudens et probus.

BROMIA: ancilla Alcumenae, fide ac pietate conspicua.

THESSALA: Alcumenae pedissequa.

ARGVMENTVM AVCTORIS INCERTI.

In faciem vorsus Amphitruonis Iupiter,
Dum bellum gereret cum Telebois hostibus
Alcmenam vxorem cepit vsurariam.
Mercurius formam Sosiae serui gerit
Absentis: his Alcmena decipitur dolis.
Postquam redire veri Amphitruo et Sosia,
Vterque luduntur dolis mirum in modum.
Hinc iurgium, tumultus, vxori et viro;
Donec cum tonitru voce missa ex aethere,
Adulterum se Iupiter confessus est.

ARGVMENTVM PRISCIANI.

Amore captus Alcumenas Iupiter
Mutauit sese in eius formam coniugis,
Pro patria Amphitruo dum cernit cum hostibus,
Habitu Mercurius ei subseruit Sosiae:
Is aduenienteis seruum ac dominum frustra habet.
Turbas vxori ciet Amphitruo: atque inuicem
Raptant pro moechis. Blepharo captus arbiter,
Vter sit, non quit, Amphitruo, decernere.
Omnem rem noscunt: geminos Alcmena enititur.

ARGVMENTVM.

Notissima est fabula: Iovem Alcumenae captum amore, quo tempore Amphitruo, maritus eius, bellum Thebanorum contra Teleboas peregre administrabat, eius in imaginem versum, mulierem fefellisse atque ex marito iam tertio mense grauidam Iphiclo ingenti insuper impleuisse Hercule. Haec Iovis inmutati persona aptissima, quae in scena tractaretur, Plautinae videbatur Musae; sed quo latius poetae exspatiari posset ingenium, Amphitruoni falso falsus addendus erat Sosia, Iovi Mercurius, et, quo plus errorum turbarumque concieretur, actio in ipsum tempus conferenda erat redeuntis tum Sosia Amphitruonis, quo vno tempore hero seruoque falso, ad verum vtrumque cum omni familia ludificandos, aliud poterat obportunius eligi nullum. Iupiter Amphitruoque personae erant heroicae, quibus in Tragoediis modo locus putabatur deberi, fabula autem, quam longa, risus iocosque

dat. Praeuenturus igitur poeta maleuolorum vituperia, ipse noui quid ausum se esse gloriatur, fabulamque nominat Tragicocomoediam. Non *intactas quidem relinquere Plautus ineptias poterat, apud alios poetas de longissima, qua Hercules ortus est, nocte obuias, haud vero duas Iovem tresue aut plures noctes in vnam commisisse cum aliis comminiscitur, sed, iubente eo, vnam modo noctem, die serius inlucescente, iusto longius moratam esse, Iovemque haec damna coelestia statim curasse reparanda Act. 1. sc. 3. vers. 48 ad 51. Rem autem ac tempora Plautus licentius commiscuisse incusatur, et antiquam fabulam innoluisse nouae. Omnes poetae Alcumenam pudicitiae laude constant adeo spectatae, quam ipse Iupiter expugnaturum se esse desperaret, nisi Amphitruonis imagine frustraretur mulierem. Alii igitur omnes eo ipso tempore grauidam Hercule factam consentiunt, quo Iovem credidit esse Amphitruonem; Iupiter vero Plautinus, qui 1, 2, 20. grauidam iam fecerat septem mensibus ante, quam Amphitruo rediret, quem fucum tunc mulieri fecisse credendus est? Innuit quidem 5, 2, 13. sua vi subactam esse, et, quod non omnes mulieres Lucretiae sunt, absonum non est, vel maxime pudicam, si vim a nebulone nescia quo, clam sit passa, dolorem quidem suum silentio premere, at eamdem tamen quamlibet suspicionem, in inmerentem aliunde motam, quam acerrime possit, a se propulsare. Vide notam ad 2, 2, 203. Quod vero si ita fuit, quid aliud Iupiter Plautinus, nisi, iterata libidine, miserum maritum cornutum ludibrio insuper laesit indignissimo, mulieremque prodidit, quae ignominiam adceptam ignorari maluisset, quam sibi ignosci? Hyginus c. 29. sub finem dicit: ex qua die (Amphitruo) cum ea non concubuit. Vnus nunc scrupulus residet, non tenuissimus. Post verba te macto* infortunio *4, 2, 14. veteribus plerisque in libris, scriptis excusisque, sequitur statim scena, quam Actus quarti tertiam alii numerant, ego quintum, quae incipit:* Vos inter vos partite; *et, qui nunc in editionibus intermedii leguntur versus 175, Plautinine sint, an argumento pertexendo ab alio quo infarcti, controuersia est, aegre dirimenda.* Subpositorum *nomine notati hi versus sunt, vocabulo, hos 175 reos vna, in antecessum statim, sententia, vt spurios condemnante, qui modo, vt incerto patre orti, erant delati. A Plauto inter* infortunio *et* Vos inter *nonnulla oportere fuisse inserta, animum lector non potest non aduertere. Qui enim Blepharo, si nondum interfuit fabulae agendae, prodire primum potuit non dicens modo:* Vos inter vos partite; ego abeo! *sed confestim etiam abire, in scenam non rediturus? Qui viri docti, quae deesse adparet,*

intus acta putarunt, idque personis iudicarunt conuenientius, non cogitasse videntur, in hac, vt in quauis fabula, quae ad noscendam rem pertineant, licet intus acta essent, in scena tamen fuisse narranda, cuius rei in ipsa hac fabula Actus quinti scena prima exemplum subpeditat. Qui vero de subpositis his iudicarunt: adeo ampullata sunt, et supra soccumne an cothurnum *etc. obliti videntur, Tragicocomoediam esse promissam. Ios. Scaliger quum iudicaret,* aeui non quidem recentioris, sed tamen sequioris esse, *quid aliud, quam non spernenda ea esse, concessit? Camerarius controuersiam hanc omnem declarat indecisam se relinquere, multique alii viri docti itidem iudicium suum suspenderunt, aliis non omnia certe Plauto abiudicantibus. Benigne quidem! Quis enim Blepharonis, verbi causa, examen, sc.* 4. *v.* 35 *ad* 43. *plurimum salis fellisque Plautini non sapiat habere? Oeconomia fabulae, paullo adcuratius inspecta, vna forsan, ad scrupulum istum eximendum, non parum facere reperietur. Mitto Prologum, cuius priori in parte Mercurius, quae rogari spectatores solebant, Iouis suoque deorum nomine rogat, altera vero parte* πρόσωπον *est* πρότατικὸν, *et, quae res agatur, praenuntiat. In actione ipsa personae fallentes fallendaeque ita componuntur, vt error paullatim per omnem Amphitruonis domum serpat, tantasque turbas det, vt Iupiter tandem ipse, non nisi Iouem se esse professus, ad sanam deceptos mentem sciat reuocare. A.* 1. *sc.* 1. *Mercurius aduenientem Sosiam, cuius imaginem sumserat, ab aedibus abigit, incertum denique, illene verior Sosia, an ipse certe factus sit geminus. A.* 1. *sc.* 3. *abeundum Ioui ab Alcumena est, vt locum errori faciat, ad eius Amphitruonisque animum propagando. A.* 2. *sc.* 1. *Amphitruo Sosiae mali quid adcidisse sentit, ab eo tamen adnoscitur adhuc. A.* 2. *sc.* 2. *Inter Amphitruonem Alcumenamque altercatio, vtrisque Iouis fraude errantibus. A.* 3. *sc.* 2. *Iupiter, Amphitruonis imagine adhuc indutus, in gratiam cum Alcumena redeundum putat, vt Amphitruoni, quando rediret, ludificando praesto statim sit, interea sibi cum vxore eius morigeraturus. A.* 4. *sc.* 2. *v.* 1 *ad* 14. *Amphitruo ipse a Mercurio, quem Sosiam putabat, coeptus quidem est deludi. Quis vero persuadere sibi potest, Mercurium, iussi paterni* 3. 3. 23 *sqq. inmemorem, tam paucis eum absoluisse verbis, Amphitruonemque ad minas eius nihil respondisse? quis est, quin turbam rixamque inter eos pertinacius censeat oportuisse saeuire? Si vero exhaustam Plautus cupiebat omnem materiae copiam, nonne componendus adhuc Amphitruo cum Sosia suo supererat, eum non adnoscente? et, quod exspectatissimum specta-*

toribus esse oportebat, nonne Amphitruo et Iupiter ipsi erant committendi, priusquam Catastrophe, actu quinto, omnem rem expediret? Omnibus autem desideriis hisce in Subpositis, *quae vocantur, satis factum esse videmus. Quodsi igitur* Subposita *haec ab ipso non sint Plauto profecta, Plautus tamen, quo loco ea leguntur, nec aliis personis vsus esse potest, nec aliam tractasse materiam. Persuasissimum igitur mihi est, nisi in codicibus nonnullis abesset iste locus, nullius eruditi fastidium futurum fuisse adeo delicatum, cui in subpositis nunc vocatis subpositi quid, et, quod pro Plautino adnoscatur indigni, suboleret. Facilius certe comoediae pars librarii alicuius incuria potuit omitti, quam, omnino deperdita, ita subpleri, vt subposita genuinorum a venustate internoscere reperiatur difficillimum. Quod vero vnus omisit librarius, id in aliis quoque codicibus, quotquot exemplar eius sequuti sunt, non potest non desiderari. Quod reliquum est, Amphitruonem Plauti, ob innumeros verborum lusus, in nullam linguam conuerti posse adparet, quin maior leporum facetiarumque pars pereat: imitatos vero hanc fabulam constat inter Gallos Molierium, ex Anglis Drydenium, et inter Germanos nuperrime Falkium.*

PROLOGVS.

MERCVRIVS.

Vt vos in vostris voltis mercimoniis
Emundis vendundisque me laetum lucris
Adficere, atque adiuuare in rebus omnibus;
Et vt res rationesque vestrorum omnium
Bene expedire voltis peregreque et domi,
Bonoque atque amplo auctare perpetuo lucro,
Quasque incepistis res, quasque inceptabitis;
Et vti bonis vos vostrosque omnis nuntiis
Me adficere voltis, ea adferam, ea vt nuntiem,
Quae maxime in rem vostram communem sient;
(Nam vos quidem id iam scitis concessum et datum
Mihi esse ab diis aliis, nuntiis praesim et lucro:)
Haec vt me voltis adprobare, adnitier

Lucrum vt perenne vobis semper subpetat:
Ita huic facietis Fabulae silentium,
Itaque aequi et iusti hic eritis omnes arbitri.
 Nunc cuius iussu venio, et quam ob rem venerim,
Dicam: simulque ipse eloquar nomen meum.
Iovis iussu venio; nomen Mercurii est mihi.
Pater huc me misit ad vos oratum meus,
Tametsi, pro imperio vobis quod dictum foret,
Scibat facturos; quippe qui intellexerat,
Vereri vos se, et metuere, ita vt aequum est, Iovem:
Verum profecto hoc petere me precario
A vobis iussit leniter dictis bonis.
Etenim ille, cuius huc iussu venio, Iupiter,
Non minus quam vostrum quiuis formidat malum.
Humana matre natus, humano patre,
Mirari non est aequum, sibi si praetimet.
Atque ego quoque etiam, qui Iovis sum filius,
Contagione mei patris metuo malum.
Propterea pace aduenio, et pacem ad vos adfero,
Iustam rem et facilem esse oratum a vobis volo;
Nam iuste ab iustis iustus sum orator datus.
Nam iniusta ab iustis inpetrare non decet:
Iusta autem ab iniustis petere, insipientia 'st:
Quippe illi iniqui ius ignorant, neque tenent.
 Nunc iam huc animum omnes ea quae loquar aduortite.
Debetis velle quae velimus: meruimus
Et ego et pater de vobis et re publica.
Nam quid ego memorem, vt alios in tragoediis
Vidi, Neptunum, Virtutem, Victoriam,
Martem, Bellonam, commemorare quae bona
Vobis fecissent? quis benefactis meus pater,
Deorum regnator, architectus omnibus.
Sed mos numquam illic fuit patri meo,

Vt exprobraret quod bonis faceret boni.
Gratum arbitratur esse id a vobis sibi,
Meritoque vobis bona se facere quae facit.
Nunc quam rem oratum huc veni, primum proloquar;
Post argumentum huius eloquar Tragoediae.
Quid contraxistis frontem? quia Tragoediam
Dixi futuram hanc? Deus sum: commutauero
Eamdem hanc, si voltis; faciam, ex Tragoedia
Comoedia vt sit, omnibus iisdem versibus.
Vtrum sit, an non, voltis? Sed ego stultior,
Quasi nesciam vos velle, qui diuus siem.
Teneo quid animi vostri super hac re siet.
Faciam vt commista sit Tragicocomoedia;
Nam me perpetuo facere vt sit Comoedia,
Reges quo veniant et Di, non par arbitror.
Quid igitur? quoniam hic seruos quoque parteis habet,
Faciam, sit, proinde vt dixi, Tragicocomoedia.
Nunc hoc me orare a vobis iussit Iupiter,
Vt conquisitores singuli in subsellia
Eant per totam caueam, spectatoribus,
Si cui fautores delegatos viderint,
Vt his in cauea pignus capiantur togae.
Siue qui ambissent palmam histrionibus,
Seu cuiquam artifici, seu per scriptas literas,
Siue qui ipsi ambissent, seu per internuntium,
Siue adeo aediles perfidiose quoi duint,
Sirempse legem iussit esse Iupiter,
Quasi magistratum sibi alteriue ambiuerit.
Virtute, dixit, vos victores viuere,
Non ambitione, neque perfidia. Qui minus
Eadem histrioni sit lex, quae summo viro?
Virtute ambire oportet, non fauitoribus.
Sat habet fauitorum semper, qui recte facit,

Si illis fides eſt, quibus eſt ea res in manu.
Hoc quoque etiam mihi in mandatis dedit,
Vt conquiſitores fierent hiſtrionibus,
Qui ſibi mandaſſent, delegati vt plauderent;
Quiue, quo placeret alter, feciſſent, minus,
Eis ornamenta et corium vti conciderent.
Mirari nolim vos, quapropter Iupiter
Nunc hiſtriones curet. ne miremini,
Ipſe hanc acturu 'ſt Iupiter Comoediam.
Quid admirati eſtis? quaſi vero nouum
Nunc proferatur, Iovem facere hiſtrioniam.
Etiam hiſtriones anno quum in proſcenio hic
Iovem inuocarint, venit, auxilio eis fuit:
Praeterea certo prodit in Tragoedia:
Hanc Fabulam, inquam, hic Iupiter hodie ipſe aget,
Et ego vna cum illo. Nunc animum aduortite,
Dum huius argumentum eloquar Comoediae.
Haec vrbs eſt Thebae; in illisce habitat aedibus
Amphitruo, natus Argis ex Argo patre,
Quicum Alcumena eſt nupta, Electri filia.
Is nunc Amphitruo praefectu 'ſt legionibus:
Nam cum Telebois bellum eſt Thebano poplo.
Is priusquam hinc abiit ipſemet in exercitum,
Grauidam Alcumenam vxorem fecit ſuam.
Iam ego vos nouiſſe credo, vt ſit pater meus;
Quam liber harum rerum multarum ſiet;
Quantusque amator ſiet, quod complacitum eſt ſemel.
Is amare obcepit Alcumenam clam virum,
Vſuramque eius corporis cepit ſibi,
Et grauidam fecit is eam compreſſu ſuo.
Nunc, de Alcumena vt rem teneatis rectius,
Vtrimque eſt grauida, et ex viro, et ex ſummo Iove;
Et meus pater nunc intus hic cum illa cubat,

Et haec ob eam rem nox eſt facta longior,
Dum ille, quacum volt, voluptatem capit:
Sed ita adſimilauit ſe, quaſi Amphitruo ſiet.
Nunc ne hunc ornatum vos meum admiremini,
Quod ego huc proceſſi ſic cum ſeruili ſchema,
Veterem atque antiquam rem nouam ad vos proferam:
Propterea ornatus in nouum inceſſi modum.
Nam meus pater intus nunc eſt, eccum, Iupiter
In Amphitruonis vortit ſeſe imaginem,
Omnesque eum eſſe cenſent ſerui, qui vident,
Ita verſipellem ſe facit, quando lubet.
Ego ſerui ſumpſi Soſiae mihi imaginem,
Qui cum Amphitruone abiit hinc in exercitum,
Vt praeſeruire amanti meo poſſem patri,
Atque vt ne, qui eſſem, familiares quaererent,
Verſari crebro hic quum viderent me domi,
Nunc quum eſſe credent ſeruum, et conſeruum ſuum,
Haud quisquam quaeret qui ſiem, aut quid venerim.
Pater nunc intus ſuo animo morem gerit,
Cubat complexus, cuius cupiens maxume eſt.
Quae illi ad legionem facta ſunt, memorat pater
Meus Alcumenae. at illa illum cenſet virum
Suum eſſe, quae cum moecho eſt. Ibi nunc meus pater
Memorat, legiones hoſtium vt fugauerit:
Quo pacto ſit donis donatus plurimis.
Ea dona, quae illic Amphitruoni ſunt data,
Abſtulimus; facile meus pater quod volt facit.
Nunc hodie Amphitruo veniet huc ab exercitu,
Et ſeruus, cuius ego hanc fero imaginem.
Nunc internoſſe vt nos poſſitis facilius,
Ego has habebo hic vsque in petaſo pinnulas;
Tum meo patri autem torulus inerit aureus
Sub petaſo; id ſignum Amphitruoni non erit.

Ea ſigna nemo horum familiarium
Videre poterit, verum vos videbitis.
Sed Amphitruonis illic eſt ſeruus Soſia,
A portu illic nunc cum laterna aduenit.
Abigam iam ego illum aduenientem ab aedibus.
Adeſt: ferit. Operae pretium hic ſpectantibus
Iovem atque Mercurium facere hiſtrioniam.

ACTVS I. SCENA I.

SOSIA, MERCVRIVS.

So. Qui me alter eſt audacior homo? aut qui me confidentior?
Iuuentutis mores qui ſciam, qui hoc noctis ſolus ambulem?
Quid faciam nunc, ſi Tresviri me in carcerem compegerint?
Inde cras e promptuaria cella depromar ad flagrum?
Nec cauſam liceat dicere mihi, neque in hero quidquam auxilii ſiet?
Nec quisquam ſit, quin me omnes eſſe dignum deputent? ita
Quaſi incudem me miſerum homines octo validi caedant? ita
Peregre adueniens hoſpitio publicitus adcipiar?
Haec heri immodeſtia coegit, me qui hoc
Noctis a portu ingratis excitauit.
Nonne idem hoc luci me mittere potuit?
Opulento homini hoc ſeruitus dura eſt.
Hoc magis miſer eſt diuitis ſeruos:
Noctesque diesque adſiduo ſatis ſuperque eſt,
Quo facto, aut dicto adeſt opus, quietus ne ſis.
Ipſe dominus diues operis, et laboris expers,
Quodcumque homini adcidit libere, poſſe retur:
Aequom eſſe putat; non reputat laboris quid ſit,
Nec, aequom anne iniquom imperet, cogitabit!
Ergo in ſeruitute expetunt multa iniqua!
Habendum et ferendum hoc onus eſt cum labore. —

Me. Satius eſt me queri illo modo ſeruitutem, hodie
Qui fuerim liber, eum nunc potiuit pater
Seruitutis: hic, qui verna natus eſt, queritur.
Sum vero verna verbero. *So.* Numero mihi in mentem fuit,
Dis aduenientem gratias pro meritis agere, atque adloqui.
Nae illi, edepol, ſi merito meo referre ſtudeant gratias,
Aliquem hominem adlegent, qui mi aduenienti os occillet probe:
Quoniam bene quae in me fecerunt, ingrata ea habui atque
inrita.
Me. Facit ille, quod volgo haud ſolent, vt, quid ſe ſit
dignum, ſciat.
So. Quod numquam opinatus fui, neque alius quisquam ciuium
Sibi euenturum, id contigit, vt ſalui potiremur domum.
Victores victis hoſtibus legiones reueniunt domum,
Duello exſtincto maxumo atque internecatis hoſtibus.
Qui multa Thebano populo acerba obiecit funera,
Id vi et virtute militum victum atque expugnatum oppidum eſt,
Imperio atque auſpicio heri mei Amphitruonis maxume.
Praeda atque agro adoreaque adfecit populares ſuos,
Regique Thebano Creonti regnum ſtabiliuit ſuum.
Me a portu praemiſit domum, vt haec nuntiem vxori ſuae:
Vt geſſerit rem publicam ductu, imperio, auſpicio ſuo.
Ea nunc meditabor, quo modo illi dicam, quum illo aduenero.
Si dixero mendacium, ſolens meo more fecero.
Nam quom pugnabant maxume, ego fugiebam maxume.
Verum tamen, quaſi adfuerim, ſimilabo atque audita eloquar.
Sed quo modo et verbis quibus me deceat fabularier,
Prius ipſe mecum etiam volo hic meditari. Sic hoc proloquar:
Principio vt illo aduenimus, vbi primum terram tetigimus,
Continuo Amphitruo delegit viros primorum principes:
Eos legat: Telebois iubet ſententiam vt dicant ſuam.
Si ſine vi et ſine bello velint rapta et raptores tradere,
Si quae absportaſſent, redderent; ſe exercitum extemplo domum

Reducturum, abituros agro Argiuos, pacem atque otium
Dare illis. sin aliter sient animati, neque dent quae petat,
Sese igitur summa vi virisque eorum oppidum expugnassere.
Haec vbi Telebois ordine iterarunt, quos praefecerat
Amphitruo: magnanimi viri, freti virtute et viribus
Superbi, nimis ferociter legatos nostros increpant.
Respondent, bello se et suos tutari posse: proinde vti
Propere de finibus suis exercitus deducerent.
Haec vbi legati pertulere, Amphitruo castris illico
Producit omnem exercitum: contra Teleboae ex oppido
Legiones educunt suas, nimis pulcris armis praeditas.
Postquam vtrimque exitum est maxuma copia,
Dispertiti viri, dispertiti ordines:
Nos nostras more nostro et modo instruximus legiones.
Item hostes contra legiones suas instruunt.
Deinde vtrique imperatores in medium exeunt
Extra turbam ordinum; conloquuntur. simul
Conuenit, victi vtri sint eo proelio,
Vrbem, agrum, aras, focos, seque vti dederent.
Postquam id actu' est, tubae vtrimque canunt: contra
Consonat terra: clamorem vtrimque efferunt.
Imperator vtrimque hinc et illinc Iovi
Vota suscipere, hortari exercitum:
Pro se quisque, id quod quisque potest et valet,
Edit; ferro ferit: tela frangunt: boat
Coelum fremitu virum: ex spiritu atque anhelitu
Nebula constat: cadunt volneris vi et virium.
Denique, vt voluimus, nostra superat manus:
Hostes crebri cadunt: nostri contra ingruunt.
Vicimus vi feroces.
Sed fugam in se tamen nemo conuortitur,
Nec recedit loco, quin statim rem gerat.
Animam omittunt, priusquam loco demigrent:

Quisque, vti ſteterat, iacet obtinetque ordinem.
Hoc vbi Amphitruo herus conſpicatus eſt,
Illico equites iubet dextera inducere.
Equites parent citi: ab dextera maxumo
Cum clamore inuolant inpetu alacri:
Foedant et proterunt hoſtium copias iure iniuſtas.
Me. Numquam etiam quidquam adhuc verborum eſt prolo-
quutus perperam:
Namque ego fui illic in re praeſenti, et meus, quom pugna-
tum eſt, pater.
So. Perduelles penetrant ſe in fugam. Ibi noſtris animus ad-
ditus eſt:
Vortentibus Telebois, telis complebantur corpora;
Ipſusque Amphitruo regem Pterelam ſua obtruncauit manu,
Haec illic eſt pugnata pugna vsque a mane ad veſperum:
Hoc adeo hoc commemini magis, quia illo die inpranſus fui.
Sed proelium id tandem diremit nox interuentu ſuo.
Poſtridie in caſtra ex vrbe ad nos veniunt flentes principes:
Velatis manibus orant, ignoſcamus peccatum ſuum:
Deduntque ſe diuina humanaque omnia, vrbem et liberos,
In ditionem atque in arbitrium cuncti Thebano poplo.
Poſt ob virtutem hero Amphitruoni patera donata aurea eſt,
Qui Pterela potitare rex ſolitus eſt. Haec ſic dicam herae.
Nunc pergam heri imperium exſequi, et me domum capeſſere.
Me. Atat! illic huc iturus eſt: ibo ego illi obuiam.
Neque ego hunc hominem hodie ad aedis has ſinam vmquam
adcedere.
Quando imago eſt huius in me, certum eſt hominem eludere.
Et enimvero, quoniam formam cepi huius in me et ſtatum,
Decet et facta moresque huius habere me ſimiles item.
Itaque me malum eſſe oportet, callidum, aſtutum admodum,
Atque hunc, telo ſuo ſibi, malitia a foribus pellere.
Sed quid illuc eſt? Coelum adſpectat. obſeruabo quam rem agat.

So. Certe edepol ſcio; ſi aliud quidquam eſt quod credam, aut certo ſciam,
Credo ego hac noctu Nocturnum obdormiuiſſe ebrium.
Nam neque ſe Septemtriones quoquam in coelo commouent,
Neque ſe Luna quoquam mutat atque vti exorta eſt ſemel.
Nec Iugulae, neque Veſperugo, neque Vergiliae obcidunt.
Ita ſtatim ſtant ſigna: neque nox quoquam concedit die.
Me. Perge, nox, vt obcepiſti! gere patri morem meo!
Optumo optume optumam operam das: datam pulcre locas.
So. Neque ego hac nocte longiorem me vidiſſe cenſeo,
Niſi item vnam, verberatus quam dependi perpetem.
Eam quoque edepol etiam multo haec vicit longitudine.
Credo edepol equidem dormire Solem, atque adpotum probe.
Mira ſunt, niſi inuitauit ſeſe in coena pluſculum.
Me. Ain' vero, verbero? deos eſſe tui ſimiles putas?
Ego pol te iſtis tuis pro dictis et malefactis, furcifer,
Adcipiam; modo ſis, veni huc: inuenies infortunium.
So. Vbi ſunt iſti ſcortatores, qui ſoli inuiti cubant?
Haec nox ſcita 'ſt exercendo ſcorto conducto male.
Me. Meus pater nunc pro huius verbis recte et ſapienter facit,
Qui complexus cum Alcumena cubat amans, animo obſequens.
So. Ibo, vt, herus quod imperauit, Alcumenae nuntiem.
Sed quis hic eſt homo? quem ante aedeis video hoc noctis? non placet.
Me. Nullus eſt hoc meticuloſus aeque. *So.* quem? In mentem venit,
Illic homo hoc denuo volt pallium detexere.
Me. Timet homo: deludam ego illum. *So.* perii! dentes pruriunt.
Certe aduenientem me hic hoſpitio pugnae adcepturus eſt.
Credo miſericors eſt: nunc propter ea quod me meus herus
Fecit vt vigilarem, hic pugnis faciet hodie vt dormiam.
Oppido interii. obſecro hercle quantus et quam validus eſt!

Me. Clare aduorſum fabulabor. hic auſcultet quae loquar.
Igitur magis modum in maiorem in ſeſe concipiet metum.
Agite, pugni! iam diu 'ſt quod uentri victum non datis:
Iam pridem videtur factum, heri quod homines quatuor
In ſoporem conlocaſtis nudos. *So.* Formido male,
Ne ego hic nomen meum commutem, et Quintus ſiam e Soſia.
Quatuor viros ſopori ſe dediſſe hic autumat:
Metuo, ne numerum augeam illum. *Me.* Hem! nunc iam ergo: ſic colo.
So. Cingitur, certe expedit ſe. *Me.* Non feret quin vapulet.
So. Quis homo? *Me.* Quisquis homo huc profecto venerit, pugnos edet.
So. Apage, non placet me hoc noctis eſſe: coenaui modo:
Proin tu iſtam coenam largire, ſi ſapis, eſurientibus.
Me. Haud malum huic eſt pondus pugno. *So.* Perii! pugnos ponderat.
Me. Quid ſi ego illum tractim tangam vt dormiat? *So.* Seruaueris.
Nam continuas has tris noctes peruigilaui. *Me.* Peſſumum eſt
Facinus: nequiter ferire malam male diſcit manus.
Alia forma oportet eſſe, quem tu pugno legeris.
So. Illic homo me interpolabit, meumque os finget denuo.
Me. Exoſſatum os eſſe oportet, quem probe percuſſeris.
So. Mirum ni hic me quaſi muraenam exoſſare cogitat.
Vltro iſtunc, qui exoſſat homines. perii! ſi me adſpexerit.
Me. Olet homo quidam malo ſuo. *So.* Hei! numnam ego obolui?
Me. Atque haud longe abeſſe oportet: verum longe hinc abfuit.
So. Illic homo ſuperſtitioſus eſt. *Me.* Geſtiunt pugni mihi.
So. Si in me exerciturus, quaeſo in parietem vt primum domes.
Me. Vox mihi ad aures aduolauit. *So.* Nae ego homo infelix fui,
Qui non alas interuelli: volucrem vocem geſtito.
Me. Illic homo a me ſibi malam rem arceſſit iumento ſuo.

So. Non equidem vllum habeo iumentum. *Me.* onerandus est pugnis probe.
So. Laſſus ſum hercle e naui, vt vectus huc ſum: etiam nunc nauſeo.
Vix incedo inanis; ne ire poſſe cum onere exiſtumes.
Me. Certe enim hic neſcio quis loquitur. *So.* Saluos ſum, non me videt.
Neſcio quem loqui autumat: mihi certo nomen Soſia eſt.
Me. Hinc enim mihi dextera vox auris, vt videtur, verberat.
So. Metuo vocis ne vice hodie hic vapulem, quae hunc verberat.
Me. Optume eccum incedit ad me. *So.* Timeo: totus torpeo.
Non edepol nunc, vbi terrarum ſim, ſcio, ſi quis roget,
Neque miſer me commouere poſſum prae formidine:
Ilicet, mandata heri perierunt, vna et Soſia.
Verum certu 'ſt confidenter hominem contra conloqui,
Igitur qui poſſim videri huic fortis, a me vt abſtineat manum.
Me. Quo ambulas tu, qui Vulcanum in cornu concluſum geris?
So. Quid id exquiris tu, qui pugnis os exoſſas hominibus?
Me. Seruos esne, an liber? *So.* Vtcumque animo conlibitum eſt meo.
Me. Ain' vero? *So.* Aio enim vero. *Me.* Verbero. *So.* Mentiris nunc *iam.*
Me. At iam faciam vt verum dicas dicere. *So.* Quid eo eſt opus?
Me. Poſſum ſcire, quo profectus, quo ius ſis, aut quid veneris?
So. Huc eo: heri mei ſum ſeruos: numquid nunc es certior?
Me. Ego tibi iſtam hodie ſceleſtam comprimam linguam. *So.* Haud potes:
Bene pudiceque adſeruatur. *Me.* Pergin' argutarier?
Quid apud hasce aedis negotii eſt tibi? *So.* Immo quid tibi 'ſt?
Me. Rex Creo vigiles nocturnos ſingulos ſemper locat.

So. Bene facit: quia nos eramus peregre, tutatu' eſt domum:
At nunc abi ſane, aduenisſe familiares dicito.
Me. Neſcio quam tu familiaris ſis: niſi actutum hinc abis,
Familiaris adcipiere, faxo haud familiariter.
So. Hic, inquam, habito ego, atque horunc ſeruos ſum. *Me.*
At ſcin' quomodo?
Faciam ego hodie te ſuperbum, niſi hinc abis. *So.* Quonam
modo?
Me. Auferere, non abibis, ſi ego fuſtem ſumpſero.
So. Quin me eſſe huius familiae familiarem praedico.
Me. Videſis, quam mox vapulare vis, niſi actutum hinc abis.
So. Tun' domo prohibere peregre me aduenientem poſtulas?
Me. Haeccine tua domu 'ſt? *So.* Ita, inquam. *Me.* Quis
herus eſt igitur tibi?
So. Amphitruo, qui nunc praefectu 'ſt Thebanis legionibus;
Quicum nupta eſt Alcumena. *Me.* Quid ais? quod nomen
tibi eſt?
So. Soſiam vocant Thebani, Davo prognatum patre.
Me. Nae tu iſtic hodie malo tuo compoſitis mendaciis
Aduenisti, audaciae columen, conſutis dolis.
So. Immo equidem tunicis conſutis huc aduenio, non dolis.
Me. At mentiris etiam: certo pedibus, non tunicis venis.
So. Ita profecto! *Me.* Nunc profecto vapula ob mendacium.
So. Non edepol volo profecto. *Me.* At pol profecto ingratiis.
Hoc quidem profecto certu 'ſt, non eſt arbitrarium.
So. Tuam fidem obſecro! *Me.* Tun' te audes Soſiam eſſe dicere,
Qui ego ſum? *So.* Perii! *Me.* Parum etiam, praeut futurum
eſt, praedicas.
Quoius nunc es? *So.* Tuus. nam pugnis vſu feciſti tuum.
Pro fidi Thebani ciues! *Me.* Etiam clamas, carnufex?
Eloquere, quid veniſti? *So.* Vt eſſet, quem tu pugnis caederes.
Me. Cuius es? *So.* Amphitruonis, inquam, Soſia. *Me.* Ergo
iſtoc magis,

Quia vaniloquus, vapulabis: ego ſum, non tu, Soſia.
So. Ita dii faciant, vt tu potius ſis, atque ego te vt verberem.
Me. Etiam muttis? *So.* Iam tacebo. *Me.* Quis tibi heru 'ſt? *So.* Quem tu voles.
Me. Quid igitur? qui nunc vocare? *So.* Nemo; niſi quem iuſſeris.
Me. Amphitruonis te eſſe aiebas Soſiam. *So.* Peccaueram:
Nam Amphitruonis ſocium nae me eſſe volui dicere.
Me. Sciebam equidem nullum eſſe nobis, niſi me, ſeruom Soſiam.
Fugit te ratio. *So.* O vtinam iſtuc pugni feciſſent tui!
Me. Ego ſum Soſia ille, quem tu dudum eſſe aiebas mihi.
So. Obſecro per pacem liceat te adloqui, vt ne vapulem.
Me. Immo induciae parumper fiant, ſi quid vis loqui.
So. Non loquar niſi pace facta, quando pugnis plus vales.
Me. Dicito, ſi quid vis, non nocebo. *So.* Tuae fidei credo? *Me.* Meae.
So. Quid, ſi falles? *Me.* Tum Mercurius Soſiae iratus fiet.
So. Animum aduorte: nunc licet mihi libere quid vis loqui.
Amphitruonis ego ſum ſeruos Soſia. *Me.* Etiam denuo?
So. Pacem feci, foedus feci, vera dico. *Me.* Vapula.
So. Vt lubet, quod tibi lubet fac, quoniam pugnis plus vales.
Verum, vt vt es facturus, hoc quidem hercle haud reticebo tamen.
Me. Tu me viuus hodie numquam facies, quin ſim Soſia.
So. Certe edepol, tu me alienabis numquam quin noſter ſiem:
Nec nobis praeter med alius quisquam eſt ſeruos Soſia,
Qui cum Amphitruone hinc vna ieram in exercitum.
Me. Hic homo ſanus non eſt. *So.* Quod mihi praedicas vitium, id tibi eſt.
Quid, malum! non ſum ego ſeruos Amphitruonis Soſia?
Nonne hac noctu noſtra nauis huc ex portu Perſico
Venit, quae me aduexit? nonne me huc herus miſit meus?

Nonne ego nunc hic ſto ante aedis noſtras? non mihi eſt laterna in manu?
Non loquor? non vigilo? non hic homo modo me pugnis contudit?
Fecit hercle. nam etiam miſero nunc malae dolent.
Quid igitur ego dubito? aut cur non introeo in noſtram domum?
Me. Quid, domum voſtram? *So.* Ita enimuero. *Me.* Quin quae dixiſti modo,
Omnia ementitus. equidem Soſia Amphitruonis ſum.
Nam noctu hac ſoluta eſt nauis noſtra e portu Perſico:
Et vbi Pterela rex regnauit, oppidum expugnauimus:
Et legiones Teleboarum vi pugnando cepimus:
Et ipſus Amphitruo obtruncauit regem Pterelam in proelio.
So. Egomet mihi non credo, quum illaec autumare illum audio.
Hic quidem certe, quae illic ſunt res geſtae, memorat memoriter.
Sed quid ais, quid Amphitruoni a Telebois datum eſt?
Me. Pterela rex qui potitare ſolitus eſt, patera aurea.
So. Eloquutus eſt. vbi patera nunc eſt? *Me.* In ciſtula
Amphitruonis obſignata ſigno eſt. *So.* Signi dic quid eſt?
Me. Cum quadrigis Sol exoriens. quid me captas, carnufex?
So. (*ſecum*) Argumentis vincit: aliud nomen quaerendu' eſt mihi.
Neſcio vnde haec hic ſpectauit. Iam ego hunc decipiam probe:
Nam quod egomet ſolus feci, nec quisquam alius adfuit
In tabernaculo, id quidem hodie numquam poterit dicere.
(*ad Merc.*) Si tu Soſia es, legiones quom pugnabant maxume,
Quid in tabernaculo feciſti? victus ſum, ſi dixeris.
Me. Cadus erat vini: inde inpleui hirneam. *So.* Ingreſſu'ſt viam.
Me. Eam ego, vt matre fuerat natum, vini eduxi meri.
So. Mira ſunt, niſi latuit intus illic in illac hirnea.

Factum eſt illud, vt ego illic vini hirneam ebiberim meri.
Me. Quid nunc? vincon' argumentis te non eſſe Soſiam?
So. Tu negas med eſſe? *Me.* Quid ego ni negem, qui egomet ſiem?
So. Per Iovem iuro med eſſe: neque me falſum dicere.
Me. At ego per Mercurium iuro, tibi Iovem non credere:
Nam iniurato ſcio plus credet mihi, quam iurato tibi.
So. Quis ego ſum ſaltem, ſi non ſum Soſia? te interrogo.
Me. Vbi ego Soſia nolim eſſe, tu eſto ſane Soſia.
Nunc, quando ego ſum, vapulabis ni hinc abis, ignobilis.
So. Certe edepol, quom illum contemplo, et formam cognoſco meam,
Quemadmodum ego ſum, (ſaepe in ſpeculum inſpexi) nimis ſimil' eſt mei.
Itidem habet petaſum, ac veſtitum: tam conſimil' eſt atque ego;
Sura, pes, ſtatura, tonſus, oculi, naſum, vel labra,
Malae, mentum, barba, collum: totus! quid verbis opu'ſt?
Si tergum cicatricoſum, nihil hoc ſimili eſt ſimilius.
Sed quom cogito, equidem certo idem ſum qui ſemper fui.
Novi herum: noui aedis noſtras. ſane ſapio et ſentio.
Non ego illi obtempero quod loquitur; pultabo foris.
Me. Quo agis te? *So.* Domum. *Me.* Quadrigas ſi nunc inſcendas Iovis,
Atque hinc fugias, ita vix poteris effugere infortunium.
So. Nonne herae meae nuntiare, quod herus meus iuſſit, licet?
Me. Tuae ſi quid vis nuntiare: hanc noſtram adire non ſinam.
Nam ſi me inritaſſis, hodie lumbifragium hinc auferes.
So. Abeo potius: Di inmortales, obſecro voſtram fidem!
Vbi ego perii? vbi inmutatus ſum? vbi ego formam perdidi?
An egomet me illic reliqui, ſi forte oblitus fui?
Nam hic quidem omnem imaginem meam, quae antehac fuerat, poſſidet.

Viuo fit, quod numquam quisquam mortuo faciet mihi.
Ibo ad portum, atque, haec vti funt facta, hero dicam meo.
Nifi etiam is quoque me ignorabit; quod ille faciat Iupiter.
Vt ego hodie rafo capite caluus capiam pileum.

ACTVS I. SCENA II.

MERCVRIVS.

Bene profpereque hoc hodie operis proceffit mihi.
Amoui a foribus maxumam moleftiam,
Patri vt liceret tuto illam amplexarier.
Iam ille illuc ad herum quom Amphitruonem aduenerit,
Narrabit feruom hinc fefe a foribus Sofiam
Amouiffe. Ille adeo illum mentiri fibi
Credet: neque credet huc profectum, vt iufferat,
Erroris ambo ego illos et dementiae
Complebo atque omnem Amphitruonis familiam.
Adeo vsque fatietatem dum capiet pater
Illius quam amat. igitur demum omnes fcient,
Quae facta. Denique Alcumenam Iupiter
Rediget antiquam in concordiam coniugis,
Nam Amphitruo actutum vxori turbas conciet,
Atque infimilabit eam probri. tum meus pater
Eam feditionem in tranquillum conferet.
Nunc de Alcumena, dudum quod dixi minus,
Hodie illa pariet filios geminos duos.
Alter decumo poft menfe nafcetur puer
Quam feminatus; alter menfe feptumo.
Eorum Amphitruonis alter eft, alter Iovis.
Verum minori puero maior eft pater,
Minor maiori. Iamne hoc fcitis quid fiet?
Sed Alcumenae huius honoris gratia
Pater curauit, vno vt fetu fieret;

Vno vt labore abſoluat aerumnas duas,
Et ne in ſuſpicione ponatur ſtupri,
Et clandeſtina vt celetur ſuſpicio.
Quamquam, vt iam dudum dixi, reſciſcet tamen
Amphitruo rem omnem. Quid igitur? nemo id probro
Profecto ducet Alcumenae. nam Deum
Non par videtur facere, delictum ſuum
Suamque culpam expetere in mortalem vt ſinat.
Orationem comprimam: crepuit foris.
Amphitruo ſubditiuus, eccum, exit foras,
Cum Alcumena vxore vſuraria.

ACTVS I. SCENA III.

IVPITER, ALCVMENA, MERCVRIVS.

Bene vale, Alcumena: cura rem communem, quod facis.
Atque inperce, quaeſo: menſes iam tibi eſſe actos vides.
Mihi neceſſe eſt ire hinc: verum, quod erit natum, tollito.
Al. Quid iſtud eſt, mi vir, negotii, quod tu tam ſubito domo
Abeas? *Ivp.* Edepol, haud quod tui me neque domi diſtaedeat:
Sed vbi ſummus imperator non adeſt ad exercitum,
Citius, quod non facto'ſt vſus, fit, quam quod facto'ſt opus.
Me. Nimis hic ſcitus eſt ſycophanta, qui quidem meus ſit pater.
Obſeruatote, quam blande mulieri palpabitur.
Al. Ecaſtor, re experior, quanti facias vxorem tuam.
Ivp. Satin' habes, ſi feminarum nulla 'ſt, quam aeque diligam?
Me. Edepol, nae illa ſi iſtis rebus te ſciat operam dare,
Ego faxim te Amphitruonem eſſe malis, quam Iovem.
Al. Experiri iſtuc mauellem me, quam mi memorarier.
Prius abis, quam lectus, vbi cubuiſti, concaluit locus.
Here veniſti media nocte; nunc abis: hoccine placet?
Me. Adcedam, atque hanc adpellabo, et ſubparaſitabor patri.

Numquam edepol quemquam mortalem credo ego vxorem suam
Sic efflictim amare, proinde vt hic te efflictim deperit.
Ivp. Carnufex, non ego te noui? abin' e conspectu meo?
Quid tibi hanc curatio est rem, verbero, aut muttitio?
Quoi ego iam hoc scipione. *Al.* Ah! noli. *Ivp.* Muttito modo.
Me. (*secum*) Nequiter paene expediuit prima parasitatio.
Ivp. Verum quod tu dicis, mea vxor, non te mihi irasci decet.
Clanculum abii a legione: operam hanc subripui tibi,
Ex me primo prima scires, rem vt gessissem publicam.
Ea tibi omnia enarraui. Nisi te amarem plurimum,
Non facerem. *Me.* Facitne vt dixi? timidam palpo percutit.
Ivp. Nunc, ne legio persentiscat, clam illuc redeundum est mihi;
Ne me vxorem praeuortisse dicant prae re publica.
Al. Lacrumantem ex abitu concinnas tu tuam vxorem.
Ivp. Tace.
Ne conrumpe oculos; redibo actutum. *Al.* Id actutum diu 'st.
Ivp. Non ego te hic lubens relinquo, neque abeo abs te.
Al. Sentio:
Nam quia nocte ad me venisti, eadem abis. *Ivp.* Cur me tenes?
Tempu 'st: exire ex vrbe, priusquam lucifcat, volo.
Nunc tibi hanc pateram, quae dono mi illic ob virtutem data 'st,
Pterela rex qui potitauit, quem ego mea obcidi manu,
Alcumena, tibi condono. *Al.* Facis, vt alias res soles.
Ecastor condignum donum, quali 'st qui donum dedit.
Me. Immo sic condignum donum, quali 'st cui dono datu 'st.
Ivp. Pergin' autem? nonne ego possum, furcifer, te perdere?
Al. Noli, amabo, Amphitruo, irasci Sosiae caussa mea.
Ivp. Faciam ita vt vis. *Me.* Ex amore hic admodum quam saeuus est?
Ivp. Numquid vis? *Al.* Vt, quom absim, me ames, me tuam absentem tamen.
Me. Eamus, Amphitruo: lucifcit hoc iam. *Ivp.* Abi prae, Sosia:

Iam ego ſequar. numquid vis? *Al.* Etiam: vt actutum aduenias. *Ivp.* Licet.
Prius tua opinione hic adero: bonum animum habe.
Nunc te, nox, quae me manſiſti, mitto, vt cedas die;
Vt mortaleis inlucifcas luce clara et candida.
Atque quanto nox fuiſti longior hac proxuma,
Tanto breuior dies vt fiat faciam, vt, aeque diſpares,
Et dies e nocte adcedat. Ibo, et Mercurium ſubſequar.

ACTVS II. SCENA I.

AMPHITRVO, SOSIA.

Age i tu ſecundum. *So.* Sequor, ſubſequor te.
Am. Sceleſtiſſimum te arbitror. *So.* Nam quamobrem?
Am. Quia id, quod neque eſt, neque fuit, neque futurum eſt,
Mihi praedicas. *So.* Eccere, iam tuatim
Facis, vt tuis nulla apud te ſit fides.
Am. Quid eſt? quo modo? iam quidem hercle ego tibi iſtam
Sceleſtam, ſcelus, linguam abſcindam. *So.* Tuus ſum:
Proinde, vt commodum eſt et lubet, quidque facias:
Tamen, quin loquar haec vti facta ſunt hic,
Numquam vllo modo me potes deterrere.
Am. Sceleſtiſſime, audes mihi praedicare id,
Domi te eſſe nunc, qui hic ades? *So.* Vera dico.
Am. Malum! quod tibi dii dabunt, atque ego hodie dabo.
So. Iſtuc tibi eſt in manu: nam tuus ſum.
Am. Tun' me, verbero, audes herum ludificari?
Tun' id dicere audes? quod nemo vmquam homo antehac
Vidit, nec poteſt fieri, tempore vno,
Homo idem duobus locis vt ſimul ſit?
So. Profecto, vt loquor, ita res eſt. *Am.* Iupiter te perdat!
So. Quid mali ſum, here, tua ex re promeritus?
Am. Rogasne, inprobe, etiam, qui ludos facis me?

So. Merito maledicas mihi, si id ita factum est.
Verum haud mentior, resque vti facta, dico.
Am. Homo hic ebrius est, vt opinor. *So.* Vtinam ita essem!
Am. Optas quae facta. *So.* Egone? *Am.* Tu istic, vbi bibisti?
So. Nusquam equidem bibi. *Am.* Quid hoc sit hominis?
So. Equidem decies dixi:
Domi ego sum, inquam;
Ecquid audis? et apud te adsum Sosia idem.
Satin' hoc plane,
Satin' diserte, here, nunc videor tibi loquutus
Esse? *Am.* Vah! apage te a me. *So.* Quid est negotii?
Am. Pestis te tenet? *So.* Nam cur istuc dicis?
Equidem valeo, et saluos sum recte, Amphitruo.
Am. At te ego faciam hodie, proinde ac meritus es,
Vt minus valeas et miser sis,
Saluos domum si rediero. Iam
Sequere sis, herum qui ludificas dictis delirantibus!
Qui, quoniam, herus quod imperauit, neglexisti persequi,
Nunc venis etiam vltro inrisum dominum..quae neque fieri
Possunt, neque fando vmquam adcepit quisquam, profers, carnufex.
Quoius ego hodie in tergum faxo ista expetant mendacia.
So. Amphitruo, miserrima istaec miseria est seruo bono,
Apud herum qui vera loquitur, si id vi verum vincitur.
Am. Quo id, malum, pacto potest (nam mecum argumentis puta)
Fieri, nunc vti tu hic sis et domi? id dici volo.
So. Sum profecto et hic et illic., hoc cuiuis mirari licet.
Neque tibi istuc mirum magis videtur, quam mihi.
Am. Quo modo? *So.* Nihilo, inquam, mirum magis tibi istuc quam mihi.
Neque, ita me dii ament, credebam primo mihimet Sosiae,
Donec Sosia, ille egomet, fecit sibi vti crederem.

Ordine omne vti quidque aotum eſt, dum apud hoſtes ſedimus,
Ediſſertauit; tum formam vna abstulit cum nomine;
Neque lac lacti magis eſt ſimile, quam ille ego ſimilis eſt mei.
Nam vt dudum ante lucem a portu me praemiſiſti domum —
Am. Quid igitur? *So.* Prius multo ante aedis ſtabam quam illo adueneram.
Am. Quas, malum, nugas! ſatin' tu ſanus es? *So.* Sic ſum, vt vides.
Am. Huic homini neſcio quid eſt mali mala obiectum manu,
Poſtquam a me abiit. *So.* Fateor: nam ſum obtuſus pugnis peſſume.
Am. Quis te verberauit? *So.* Egomet memet, qui nunc ſum domi.
Am. Caue quidquam, niſi quod rogabo te, mihi reſponderis.
Omnium primum iſte qui ſit Soſia, hoc dici volo.
So. Tuus eſt ſeruus. *Am.* Mihi quidem vno te plus etiam eſt quam volo:
Neque, poſtquam ſum natus, habui niſi te ſeruum Soſiam.
So. At ego nunc, Amphitruo, dico; Soſiam ſeruum tuum
Praeter me alterum, inquam, adueniens faciam vt obfendas domi,
Dauo prognatum; patre eodem quo ego ſum: forma, aetate item
Qua ego ſum. quid opu 'ſt verbis? geminus Soſia hic factu 'ſt tibi.
Am. Nimia memoras mira. ſed vidiſtin' vxorem meam?
So. Quin' introire in aedis numquam licitum eſt. *Am.* Quis te prohibuit?
So. Soſia ille, quem iam dudum dico, is qui me contudit.
Am. Quis iſtic Soſia eſt? *So.* Ego, inquam. quoties dicendum eſt tibi?
Am. Sed quid ais? num obdormiuiſti dudum? *So.* Nusquam gentium.
Am. Ibi forte iſtum ſi vidiſſes quemdam in ſomnis Soſiam.

So. Non ſoleo ego ſomniculoſe heri imperia perſequi.
Vigilans vidi, vigilans nunc *te* video, vigilans fabulor.
Vigilantem ille me iam dudum vigilans pugnis contudit.
Am. Quis homo? *So*. Soſia, inquam, ego ille. quaeſo, nonne intelligis?
Am. Qui, malum, intelligere quisquam potis eſt, ita nugas blatis.
So. Verum actutum noſces. *Am*. Quem? *So*. Illum noſces ſeruum Soſiam.
Am. Sequere hac igitur me: nam mi iſtuc primum exquiſito eſt opus.
Sed vide ex naui efferantur quae iam imperaui omnia.
So. Et memor ſum, et diligens, vt quae imperes compareant.
Non ego cum vino ſimitu ebibi imperium tuum.
Am. Vtinam Di faxint, infecta dicta re eueniant tua!

ACTVS II. SCENA II.

ALCVMENA, AMPHITRVO, SOSIA, THESSALA.

Satin'. parua res eſt voluptatum in vita
Atque in aetate agunda
Praequam quod moleſtum eſt. ita cuique comparatum
Eſt in aetate hominum;
Ita Dis placitum; voluptatem vt moeror comes conſequatur:
Quin incommodi plus mali queillico adſit, boni ſi obtigit quid.
Nam ego id nunc experior domo, atque ipſa de me ſcio, cui voluptas
Parumper data 'ſt; dum viri mei mihi poteſtas videndi fuit
Noctem vnam modo, atque is repente abiit a me hinc ante lucem.
Sola hic mihi nunc videor, quia ille hinc abeſt, quem ego amo praeter omnes.
Plus aegri ex abitu viri, quam ex aduentu voluptatis cepi.

Sed hoc me beat ſaltem, quod perduelles vicit, et domum
Laudis compos reuenit: id ſolatio eſt. Abſit, dum modo
Laude parta domum recipiat ſe: feram et perferam vsque
Abitum eius animo forti atque obſirmato, id modo ſi mercedis
Datur mihi, vt meus victor vir belli clueat. ſatis
Mihi eſſe ducam. Virtus praemium eſt optimum:
Virtus omnibus rebus anteit profecto.
Libertas, ſalus, vita, res, parentes,
Patria et prognati tutantur, ſeruantur:
Virtus omnia in ſe habet: omnia adſunt bona, quem penes eſt virtus.
Am. Edepol me vxori exoptatum credo aduenturum domum,
Quae me amat: quam contra amo: praeſertim re geſta bene,
Victis hoſtibus, quos nemo poſſe ſuperari ratu 'ſt.
Eos auſpicio meo atque ductu primo coetu vicimus.
Certe enim me illi exſpectatum optato venturum ſcio.
So. Quid me non rere exſpectatum amicae venturum meae?
Al. Meus vir hic quidem eſt. *Am.* Sequere hac tu me. *Al.* Nam quid ille reuortitur,
Qui dudum properare ſeſe aiebat? an ille me tentat ſciens?
Atque ſi id volt experiri, ſuum abitum vt deſiderem,
Ecaſtor med haud inuita ſe domum recipit ſuam.
So. Amphitruo, redire ad nauem meliu 'ſt nos. *Am.* Qua gratia?
So. Quia domi daturus nemo eſt prandium aduenientibus.
Am. Qui tibi iſtuc in mentem venit? *So.* Quia enim ſero aduenimus.
Am. Qui? *So.* Quia Alcumenam ante aedis ſtare ſaturam intelligo.
Am. Grauidam ego illanc hic reliqui quom abeo. *So.* Hei perii miſer.
Am. Quid tibi eſt? *So.* Ad aquam praebendam commodum adueni domum,

Decumo post mense, vt rationem te dictare intelligo.
Am. Bono animo es. *So.* Scin' quam bono animo sim? si situlam cepero;
Numquam edepol tu mihi diuini quidquam creduis post hunc diem,
Ni ego illi puteo, si obcepso, animam omnem intertraxero.
Am. Sequere hac me modo, alium ego isti rei adlegabo, ne time.
Al. Magis nunc meum officium facere, si huic eam aduorsum, arbitror.
Am. Amphitruo vxorem salutat laetus speratam suam,
Quam omnium Thebis vir vnam esse optimam diiudicat,
Quamque adeo ciues Thebani vero rumificant probam.
Valuistin' vsque? exspectatusne aduenio? *So.* Haud vidi magis
Exspectatum: eum salutat magis haud quisquam, quam canem.
Am. Et quum te grauidam, et quum pulcre plenam adspicio, gaudeo.
Al. Obsecro ecastor, quid tu me deridiculi gratia
Sic salutas? atque adpellas, quasi dudum non videris,
Quasique nunc primum recipias te domum huc ex hostibus,
Atque me nunc proinde adpellas, quasi multo post videris?
Am. Immo equidem te, nisi nunc, hodie nusquam vidi gentium.
Al. Cur negas? *Am.* Quia vera didici dicere. *Al.* Haud aequum facit,
Qui, quod didicit, id dediscit. an periclitamini,
Quid animi habeam? Sed quid huc vos reuortimini tam cito?
An te auspicium commoratum est? an tempestas continet?
Qui non abiisti ad legiones, ita vti dudum dixeras?
Am. Dudum? quam dudum istuc factum est? *Al.* Tentas; iam dudum, pridem, modo.
Am. Qui istuc potis est fieri, quaeso, vt dicis, iam dudum, modo?
Al. Quid enim censes? te vt deludam contra, lusorem meum,

Qui nunc primum te aduenisse dicas, modo qui hinc abieris?
Am. Haec quidem deliramenta loquitur. *So.* Paulisper mane,
Dum edormiſcat vnum ſomnum. *Am.* Quae ne vigilans ſomniat.
Al. Equidem ecaſtor vigilo, et vigilans id quod factum eſt fabulor.
Nam dudum ante lucem et iſtunc et te vidi. *Am.* Quo in loco?
Al. Hic, in aedibus, vbi tu habitas. *Am.* Numquam factum eſt. *So.* Non taces?
Quid ſi e portu nauis huc nos dormientis detulit?
Am. Etiam tu quoque adſentaris huic? *So.* Quid vis fieri?
Non tu ſcis, Bacchae bacchanti ſi velis aduorſarier,
Ex inſana inſaniorem facies, feriet ſaepius:
Si obſequare, vna reſoluas plaga. *Am.* At pol qui certa res
Hanc eſt obiurgare, quae me hodie aduenientem domum
Noluerit ſalutare. *So.* Inritabis crabrones. *Am.* Tace.
Alcumena, vnum rogare te volo. *Al.* Quid vis rogare? roga.
Am. Num tibi aut ſtultitia adceſſit, aut ſuperat ſuperbia?
Al. Qui iſtuc in mente eſt tibi, mi vir, percontarier?
Am. Quia ſalutare aduenientem me ſolebas antidhac.
Adpellare itidem vt pudicae ſuos viros, quae ſunt, ſolent.
Eo more expertem te factam aduenieus obſendi domi.
Al. Ecaſtor equidem te certo heri aduenientem illico
Et ſalutaui, et, valuiſſesne vsque, exquiſiui ſimul,
Mi vir: et manum prehendi et oſculum tetuli tibi.
So. Tun' heri hunc ſalutauiſti? *Al.* Et te quoque etiam, Soſia.
So. Amphitruo, ſperaui ego iſtam tibi parituram filium:
Verum non eſt puero grauida. *Am.* Quid igitur? *So.* Inſania.
Al. Equidem ſana ſum, et deos quaeſo, vt ſalua pariam filium.
Verum tu magnum malum habebis, ſi hic ſuum officium facit:
Ob iſtuc omen, ominator, capies quod te condecet.
So. Enimuero praegnanti oportet et malum et malum dari,
Vt, quod obrodat, ſit, animo ſi male eſſe obceperit.

Am. Tu me heri hic vidisti? *Al.* Ego, inquam, si vis decies dicere.
Am. In somnis fortasse. *Al.* Immo vigilans vigilantem. *Am.* Vae misero mihi!
So. Quid tibi est? *Am.* Delirat vxor. *So.* Atra bili percita est.
Nulla res tam delirantis homines concinnat cito.
Am. Vbi primum tibi sensisti, mulier, inplicisciier?
Al. Equidem ecastor sana et salua sum. *Am.* Cur igitur praedicas
Te heri me vidisse, qui hac noctu in portum aduecti sumus?
Ibi coenaui, atque ibi quieui in naui noctem perpetem.
Neque meum pedem huc intuli etiam in aedis, vt cum exercitu
Hinc profectus sum ad Teleboas hostis, eosque vt vicimus.
Al. Immo mecum coenauisti, et mecum cubuisti. *Am.* Quid id est?
Al. Vera dico. *Am.* Non quidem hercle de hac re, de aliis nescio.
Al. Primulo diluculo abiuisti ad legiones. *Am.* Quomodo?
So. Recte dicit: vt commeminit, somnium narrat tibi.
Sed, mulier, postquam experrecta es, prodigiali Iovi
Aut mola salsa hodie, aut thure comprecatam oportuit.
Al. Vae capiti tuo! *So.* (*Alcumenae*) Tua istuc refert, si curaueris.
Al. (*Amphitruoni*) Iterum iam hic in me inclementer dicit, atque id sine malo?
Am. (*Sosiae*) Tace tu. (*Alcumenae*) Tu dic, egone abs te abii hinc hodie cum diluculo?
Al. Quis igitur nisi vos narrauit mihi, illi vt fuerit proelium?
Am. An etiam id tu scis? *Al.* Quippe quae ex te audiui: vt vrbem maxumam
Expugnauisses, regemque Pterelam tute obcideris.
Am. Egone istuc dixi? *Al.* Tute istic, etiam adstante hoc Sosia.

Am. Audiuiſtin' tu me narrare hoc hodie? *So.* Vbi ego audiuerim?
Am. Hanc roga. *So.* Me quidem praeſente numquam factum eſt, quod ſciam.
Al. Mirum quin te aduorſus dicat. *Am.* Soſia, age; me huc adſpice.
So. Specto. *Am.* Vera volo loqui te: nolo adſentari mihi.
Audiuiſtin' tu hodie me illi dicere ea, quae illa autumat?
So. Quaeſo, edepol, num tu quoque etiam inſanis, quum id me interrogas?
Qui ipſus equidem nunc primum iſtanc tecum conſpicio ſimul.
Am. Quin nunc, mulier, audin' illum? *Al.* Ego vero; ac falſum dicere.
Am. Neque tu illi, neque mi viro ipſi credis? *Al.* Eo ſit, quia mihi
Plurimum credo, et ſcio iſta haec facta, proinde vt proloquor.
Am. Tun' me heri aduenisse dicis? *Al.* Tun' te abiſſe hodie hinc negas?
Am. Nego enimvero, et me aduenire nunc primum aio ad te domum.
Al. Obſecro, etiamne hoc negabis, te auream pateram mihi
Dediſſe dono hodie, qua te illic donatum eſſe dixeras?
Am. Neque edepol dedi, neque dixi: verum ita animatus fui,
Itaque nunc ſum, vt ea te patera donem. ſed quis iſtuc tibi
Dixit? *Al.* Ego quidem ex te audiui, et ex tua adcepi manu
Pateram. *Am.* Mane, mane, obſecro te: nimis demiror, Soſia,
Qui illaec illic me donatum eſſe aurea patera ſciat,
Niſi tu dudum hanc conueniſti, et narrauiſti haec omnia.
So. Neque edepol ego dixi, neque iſtam vidi, niſi tecum ſimul.
Am. Quid hoc ſit hominis? *Al.* Vin' proferri pateram? *Am.* Proferri volo.

Al. Fiat. tu Thessala intus pateram proferto foras,
Qua hodie meus vir donauit me. *Am.* Secede huc tu, Sosia.
Enimvero illud praeter alia mira miror maxume,
Si haec habet pateram illam. *So.* An etiam id credis, quae in hac cistellula
Tuo signo obsignata fertur? *Am.* Salutum signum est? *So.* Inspice.
Am. Recte, ita est vt obsignaui. *So.* Quaeso quin tu istanc iubes
Pro cerrita circumferri. *Am.* Edepol quin facto est opus.
Nam haec quidem edepol laruarum plena est. *Al.* Quid verbis opu' est?
Th. Hem tibi pateram: eccam. *Am.* Cedo mihi. *Al.* Age, adspice huc sis nunc iam,
Tu, qui, quae facta, inficiare: quem ego iam hic conuincam palam.
Estne haec patera qua donatus illi? *Am.* Summe Iupiter
Quid ego video? haec ea est profecto patera. perii, Sosia.
So. Aut pol haec praestigiatrix mulier multo maxuma est,
Aut pateram hic inesse oportet. *Am.* Agedum, eam solue cistulam.
So. Quid ego istam exsoluam? obsignata 'st recte: res gesta est bene.
Tu peperisti Amphitruonem, ego alium peperi Sosiam:
Nunc si pateram patera peperit, omnes congeminauimus.
Am. Certum est aperire atque inspicere. *So.* Vide sis signi quid fiet:
Ne posterius in me culpam conferas. *Am.* Aperi modo:
Nam haec quidem nos delirantes facere dictis postulat.
Al. Vnde haec igitur est, nisi abs te, quae mihi dono data est?
Am. Opus mi est istuc exquisito. *So.* Iupiter, pro Iupiter!
Am. Quid tibi est? *So.* Hic patera nulla in cistula 'st. *Am.* Quid ego audio?
So. Id quod verum est. *Am.* Ac cum cruciatu iam, ni adparet, tuo.

Al. Haec quidem adparet. *Am.* Quis igitur tibi dedit? *Al.* Qui me rogat.
So. Me captas, quia tute ab naui clanculum huc alia via
Praecurriſti: atque hinc pateram tute exemiſti, atque eam
Huic dediſti, poſthac rurſus obſignaſti clanculum.
Am. Hei mihi! (*Soſiae*) iam tu quoque huius adiuuas inſaniam:
(*vxori*) Ain' heri nos aduenisse huc? *Al.* Aio, aduenienſque illico
Me ſalutauiſti; et ego te, et oſculum tetuli tibi.
Am. Iam illud non placet principium de oſculo. pergam exſequi.
Al. Laviſti. *Am.* Quid, poſtquam laui? *Al.* Adcubuiſti. *So.* Euge! optime.
Nunc exquire. *Am.* Ne interpella; perge porro dicere.
Al. Coena adpoſita eſt: coenauiſti mecum: ego adcubui ſimul.
Am. In eodem lecto? *Al.* In eodem. *So.* Hei! non placet conuiuium.
Am. Sine modo argumenta dicat. quid, poſtquam coenauimus?
Al. Te dormitare aiebas. menſa ablata eſt, cubitum hinc abiimus.
Am. Vbi tu cubuiſti? *Al.* In eodem lecto tecum vna in cubiculo.
Am. Perdidiſti! *So.* Quid tibi eſt? *Am.* Haec me modo ad mortem dedit.
Al. Quid iam, amabo? *Am.* Ne me adpella. *So.* Quid tibi eſt? *Am.* Perii miſer!
Quia pudicitiae huius vitium me hic abſente eſt additum.
Al. Obſecro, ecaſtor, cur iſtuc, mi vir, ex te audio?
Am. Vir ego tuus ſim? ne me adpella falſo falſo nomine.
So. Haeret haec res: ſiquidem haec iam mulier facta 'ſt ex viro.
Al. Quid ego feci, qua iſtaec propter dicta dicantur mihi?
Am. Tute edictas facta tua, ex me quaeris quid deliqueris?
Al. Quid ego tibi deliqui, ſi, cui nupta ſum, tecum fui?
Am. Tun' mecum fueris? quid illac inpudente audacius?

Saltem tute, ſi pudoris egeas, ſumas mutuum.
Al. Iſtuc facinus, quod tu inſimilas, noſtro generi non decet.
Tu ſi me inpudicitiae captas, non potes capere.
Am. Proh di immortales! cognoſcin' tu me ſaltem, Soſia?
So. Propemodum. *Am.* Coenauin' ego heri in naui in portu Perſico?
Al. Mihi quoque adſunt teſtes, qui illud, quod ego dicam, adſentiant.
Am. *Qui? teſtes?* *Al.* *Teſtes.* *Am.* *Quid teſticulare?* *Al.* *Enim vno ſat eſt,*
Nec nobis praeſente aliquis niſi ſeruos Soſia adfuit.
So. Neſcio quid iſtuc negotii dicam, niſi quiſpiam eſt
Amphitruo alius, qui forte te hic abſente tamen
Tuam rem curet, teque abſente hic munus fungatur tuum.
Namque de illo ſubditiuo Soſia mirum nimis eſt.
Certe de iſtoc Amphitruone iam alterum mirum eſt magis.
Neſcio quis praeſtigiator hanc fruſtratur mulierem.
Al. Per ſupremi regis regnum iuro et matrem familias,
Iunonem, quam me vereri et metuere eſt par maxume,
Vt mi, extra vnum te, mortalis nemo corpus corpore
Contigit, quo me inpudicam faceret. *Am.* Vera iſthaec velim.
Al. Vera dico, ſed nequidquam, quoniam non vis credere.
Am. Mulier es, audacter iuras. *Al.* Quae non deliquit, decet
Audacem eſſe, confidenter pro ſe et proterue loqui.
Am. Satis audacter. *Al.* Vt pudicam decet. *Am.* Tu verbis probas.
Al. Non ego illam mihi dotem duco eſſe, quae dos dicitur:
Sed pudicitiam et pudorem et ſedatum cupidinem,
Deum metum, parentum amorem et cognatum concordiam:
Tibi morigera, atque vt munifica ſim bonis, proſim probis.
So. Nae iſta edepol, ſi haec vera loquitur, ex amuſſim eſt optuma.
Am. Delenitus ſum profecto ita, vt me qui ſim neſciam.

So. Amphitruo es profecto: caue ſis ne tu te vſu perduis.
Ita nunc homines inmutantur, poſtquam peregre aduenimus.
Am. Mulier, iſtam rem inquiſitam certum eſt non amittere.
Al. Edepol me libente facies. *Am.* Quid ais? reſponde mihi,
Quid ſi adduco tuum cognatum huc a naui Naucratem,
Qui mecum vna vectus eſt vna naui: atque is ſi denegat
Facta, quae tu facta dicis, quid tibi aequum eſt fieri?
Numquid cauſam dicis, quin te hoc mulctem matrimonio?
Al. Si deliqui, nulla cauſa eſt. *Am.* Conuenit. tu, Soſia,
Duc hos intro. ego huc ab naui mecum adducam Naucratem.
So. Nunc quidem praeter nos nemo eſt: dic mihi verum ſerio,
Ecquis alius Soſia intu 'ſt, qui mei ſimilis ſiet?
Al. Abin' hinc a me dignus domino ſeruus. *So.* Abeo, ſi iubes.
Al. Nimis ecaſtor facinus mirum eſt, qui illi conlibitum ſiet
Meo viro, ſic me inſimilare falſum facinus tam malum.
Quidquid eſt, iam ex Naucrate cognato id cognoſcam meo.

ACTVS III. SCENA I.

IVPITER.

Ego ſum ille Amphitruo, cui eſt ſeruus Soſia,
Idem Mercurius qui fit, quando commodum 'ſt.
In ſuperiore qui habito coenaculo:
Qui interdum fio Iupiter, quando lubet.
Huc autem quom extemplo aduentum adporto, illico
Amphitruo fio, et veſtitum inmuto meum.
Nunc huc honoris veſtri venio gratia,
Ne hanc inchoatam transigam Comoediam;
Simul Alcumenae, quam vir inſontem probri
Amphitruo adcuſat, veni, vt auxilium feram:
Nam mea ſit culpa, quod egomet contraxerim,
Si id Alcumenae innocenti expetat.

Nunc Amphitruonem memet, vt obcoepi ſemel,
Eſſe adſimilabo, atque in horum familiam
Fruſtrationem hodie iniiciam maxumam.
Poſt igitur demum faciam res fiat palam,
Atque Alcumenae in tempore auxilium feram,
Faciamque vt vno fetu, et quod grauida eſt viro,
Et me quod grauida 'ſt, pariat ſine doloribus.
Mercurium iuſſi me continuo conſequi,
Si quid vellem imperare. nunc hanc adloquar.

ACTVS III. SCENA II.

ALCVMENA, IVPITER.

Durare nequeo in aedibus: ita me probri —
Stupri — dedecoris a viro argutam meo!
Ea quae ſunt facta, infecta refert, ac clamitat,
Quae neque ſunt facta, neque ego in me admiſi, arguit:
Atque id me ſusque deque eſſe habituram putat.
Non edepol faciam: neque me perpetiar probri
Falſo inſimilatam: quin ego illum aut deſeram,
Aut ſatisfaciat mihi ille, atque adiuret inſuper,
Nolle eſſe dicta, quae in me inſontem protulit.
Ivp. Faciundum eſt mihi illud, fieri quod illaec poſtulat,
Si me illam amantem ad ſeſe ſtudeam recipere;
Quando, ego quod feci, factum id Amphitruoni obfuit,
Atque ille dudum meus amor negotium
Inſonti exhibuit: nunc autem inſonti mihi
Illius ira in hanc et maledicta expetent.
Al. Et, eccum, video, qui me miſeram arguit
Stupri, dedecoris. *Ivp.* te volo, vxor, conloqui.
Quo te auortiſti? *Al.* Ita ingenium meum eſt;
Inimicos ſemper oſa ſum obtuerier.
Ivp. Heia autem inimicos! *Al.* Sic eſt, vera praedico;

Niſi etiam hoc falſo dici inſimilaturus es.
Ivp. Nimis verecunda es. *Al.* potin' es vt abstineas manum?
Nam certo, ſi ſis ſanus, aut ſapias ſatis,
Quam tu inpudicam eſſe arbitrare et praedicas,
Cum ea tu ſermonem nec ioco, nec ſerio
Tibi habeas, niſi ſis ſtultior ſtultiſſumo.
Ivp. Si dixi, nihilo magis es, neque eſſe arbitror.
Et id huc reuorti, vti me purgarem tibi.
Nam numquam quidquam meo animo fuit aegrius,
Quam poſtquam audiui, te eſſe iratam mihi.
Cur dixiſti? inquies. ego expediam tibi.
Non edepol quo te eſſe inpudicam crederem:
Verum periclitatus animum ſum tuum,
Quid faceres, et quo pacto id ferre induceres.
Equidem ioco illa dixeram dudum tibi,
Ridiculi cauſa: vel hunc rogato Soſiam.
Al. Quin huc adducis meum cognatum Naucratem,
Teſtem quem dudum te adducturum dixeras,
Te huc non veniſſe? *Ivp.* Si quid dictum eſt per iocum,
Non aequum eſt id te ſerio praeuortier.
Al. Ego illud ſcio quam doluerit cordi meo.
Ivp. Per dexteram tuam te, Alcumena, oro, obſecro,
Da mihi hanc veniam: ignoſce; irata ne ſies.
Al. Ego iſtaec feci verba virtute inrita:
Nunc quando factis me inpudicis abstines,
Ab inpudicis dictis auorti volo.
Valeas, tibi habeas res tuas, reddas meas.
Iuben' mi ire comites? *Ivp.* Sanan' es? *Al.* Si non iubes,
Ibo egomet, comitem Pudicitiam duxero.
Ivp. Mane, arbitratu tuo ius iurandum dabo,
Me meam pudicam eſſe vxorem arbitrarier,
Id ego ſi fallo, tum te, ſumme Iupiter,
Quaeſo, Amphitruoni vt ſemper iratus ſies.

Al. Ah! propitius ſit potius. *Ivp.* Conſide fore.
Nam ius iurandum verum te aduorſum dedi.
Iam nunc irata non es? *Al.* Non ſum. *Ivp.* Bene facis.
Nam in hominum aetate multa eueniunt huiusmodi:
Capiunt voluptates: capiunt rurſum miſerias.
Irae interueniunt, redeunt rurſum in gratiam.
Verum irae ſi quae forte eueniunt huiusmodi,
Inter eos rurſum ſi reuentum in gratiam eſt,
Bis tanto amici ſunt inter ſe, quam prius.
Al. Primum cauiſſe oportuit ne diceres,
Verum eadem ſi isdem purgas, mihi patiunda ſunt.
Ivp. Iube vero vaſa pura adornari mihi,
Vt, quae apud legionem vota voui, ſi domum
Rediſſem ſaluus, ea ego exſoluam omnia.
Al. Ego iſtuc curabo. *Ivp.* Euocate huc Soſiam:
Gubernatorem, qui in mea naui fuit,
Blepharonem arceſſat, qui nobiscum prandeat.
(*ſecum*) Is adeo inpranſus ludificabitur:
Quom ego Amphitruonem collo hinc obſtricto traham.
Al. Mirum quid ſolus ſecum ſecreto ille agat!
Atque aperiuntur aedes. exit Soſia.

ACTVS III. SCENA III.

SOSIA, IVPITER, ALCVMENA.

Amphitruo, adſum: ſi quid opus eſt, impera: imperium exſequar.
Ivp. Optume aduenis. *So.* Iam pax eſt inter vos duos?
Nam quia vos tranquillos video, gaudeo et volupe eſt mihi,
Atque ita ſeruom par videtur frugi ſeſe inſtituere:
Proinde heri vt ſint, ipſe item ſit: voltum e voltu comparet:
Triſtis ſit, ſi heri ſint triſtes: hilarus ſit, ſi gaudeant.
Sed age, reſponde: iam vos rediſtis in concordiam?
Ivp. Derides, qui ſcis haec iam dudum me dixiſſe per iocum

So. An id ioco dixiſti? equidem ſerio ac vero ratus.
Ivp. Habui expurgationem; facta pax eſt. *So.* Optume eſt.
Ivp. Ego rem diuinam intus faciam, vota quae ſunt. *So.* Cenſeo.
Ivp. Tu gubernatorem a naui huc euoca verbis meis
Blepharonem, vt re diuina facta mecum prandeat.
So. Iam hic ero, quum illic cenſebis eſſe me. (*auolat*) *Ivp.* Actutum huc redi.
Al. Numquid vis, quin abeam iam intro, vt adparentur, quibus opus?
Ivp. I ſane, et, quantum poteſt, parata fac ſint omnia.
Al. Quin venis, quando vis, intro; faxo haud quidquam ſit morae.
Ivp. Recte loquere, et proinde diligentem vt vxorem decet. (*Alc. abit.*)
Iam hi ambo et ſeruos et hera fruſtra ſunt duo,
Qui me Amphitruonem rentur eſſe: errant probe.
Nunc tu diuine fac huc adſis Soſia.
Audis, quae dico, tametſi praeſens non ades;
Fac Amphitruonem aduenientem ab aedibus
Vt abigas quouis pacto, fac commentus ſies.
Volo deludi illum: dum cum hac vſuraria
Vxore nunc mihi morigero, haec curata ſint,
Fac ſis; proinde adeo, vt me velle intellegis,
Atque vt miniſtres mihi, quum mihi ſacruficem.

ACTVS III. SCENA IV.

MERCVRIVS.

Concedite atque abscedite, omnes de via decedite,
Nec quisquam tam audax fuat homo, qui obuiam obſiſtat mihi.
Nam mihi quidem, hercle, qui minus liceat Deo minitarier
Populo, ni decedat mihi, quam ſeruulo in Comoediis?
Ille nauem ſaluam nuntiat, aut irati aduentum ſenis;

Ego ſum Iovi dicto audiens, eius iuſſu nunc huc me adfero.
Quamobrem mi magis par eſt via decedere et concedere.
Pater vocat me, eum ſequor, eius dicto imperio ſum audiens:
Vt filium bonum patri eſſe oportet, itidem ego ſum patri.
Amanti ſubparaſitor, hortor, adſto, admoneo, gaudeo.
Si quid patri volupe'ſt, voluptas ea mihi multo maxuma'ſt.
Amat? ſapit: recte facit, animo quando obſequitur ſuo:
Quod omnes homines facere oportet, dum id modo fiat bono.
Nunc Amphitruonem volt deludi meus pater; faxo probe.
Iam hic deludetur, ſpectatores, vobis ſpectantibus.
Capiam coronam mihi in caput, adſimilabo me eſſe ebrium:
Atque illuc ſurſum adſcendero: inde optume cispellam virum.
De ſupero, quum huc adceſſerit, faciam vt ſit madidus ſobrius.
Deinde illi actutum ſubferet ſuus ſeruos poenas Soſia.
Eum feciſſe ille hodie arguet, quae ego fecero hic. quid *id* mea?
Meo me aequum eſt morigerum patri, eius ſtudio ſeruire addecet.
Sed eccum Amphitruonem; aduenit: iam ille hic deludetur probe,
Siquidem vos voltis auſcultando operam dare.
Ibo intro, ornatum capiam, qui potius decet.
Dein ſurſum adſcendam in tectum vt illum hinc prob

ACTVS IV. SCENA I.

AMPHITRVO.

Naucratem, quem conuenire volui, in naui non erat;
Neque domi, neque in vrbe inuenio quemquam, qui illum viderit.
Nam omnis plateas perreptaui, gymnaſia et myropolia;
Apud emporium, atque in macello, in palaeſtra atque in foro:
In medicinis, in tonſtrinis, apud omnis aedis ſacras;

Sum defeſſus quaeritando,) nusquam inuenio Naucratem.
Nunc domum ibo, atque ex vxore hanc rem pergam exquirere,
Quis fuerit, quem propter corpus ſuum ſtupri compleuerit.
Nam me, quam illam quaeſtionem inquiſitam hodie amittere
Mortuum ſatius eſt. ſed aedis occluſerunt. eugepae!
Pariter hoc fit, atque vt alia facta ſunt. Feriam foris.
Aperite hoc. — heus, ecquis hic eſt? — ecquis hoc aperit oſtium?

ACTVS IV. SCENA II.

MERCVRIVS, AMPHITRVO.

Quis ad foris eſt? *Am.* Ego ſum. *Me.* Quid ego ſum?
Am. Ita loquor. *Me.* Tibi Iupiter
Dique omnes irati certo ſunt, qui ſic frangas fores.
Am. Quo modo —? *Me.* Eo modo, vt profecto viuas aetatem miſer.
Am. Soſia! *Me.* Ita; ſum Soſia, niſi me eſſe oblitum exiſtimas.
Quid nunc vis? *Am.* Sceleſte, at etiam, quid velim, id tu me rogas?
Me. Ita rogo: paene effregiſti, fatue, foribus cardines.
An foris cenſebas nobis publicitus praeberier?
Quid me adſpectas, ſtolide? quid nunc vis ibi? aut quis tu es, homo?
Am. Verbero, etiam, quis ego ſim, me rogitas? vlmorum acherunſ!
Quem pol ego hodie ob iſthaec dicta faciam feruentem flagris.
Me. Prodigum te fuiſſe oportet olim in adoleſcentia.
Am. Quidum? *Me.* Quia ſenecta aetate a me mendicas malum.
Am. Cum cruciatu tuo iſthaec hodie, verna, verba funditas.
Me. Sacrufico ego tibi. *Am.* Qui? *Me.* Quia enim te macto infortunio.

SVBPOSITA.

Am. Tun' me mactes, carnufex? nisi formam dii hodie meam perduint.
Faxo vt bubulis coriis onustus sis, Saturni hostia.
Ita ego te certo cruce et cruciatu mactabo. exi foras,
Mastigia. *Me.* Larua vmbratilis, tu me minis territas?
Nisi hinc actutum fugias: si denuo pultaueris:
Si minusculo digito increpuerint fores, hac tegula
Tuum deminuam caput, vt cum dentibus linguam exscrees.
Am. Tun', furcifer, meis me procul prohibessis aedibus?
Tun' meas pulsare fores? hasce illico toto demoliar cardine.
Me. Pergin? *Am.* Pergo. *Me.* Adcipe. *Am.* Sceleste in herum? Si te hodie adprehendero,
Ad id redigam miseriarum, vt semper sis miser.
Me. Bacchanal te exercuisse oportuit, senex. *Am.* Qui dum?
Me. Quando tu me tuum seruom censes. *Am.* Quid? censeo?
Me. Malum tibi: praeter Amphitruonem herum noui neminem.
Am. Num formam perdidi? Mirum quin me norit Sosia.
Scrutabor: eho dic mihi, quis videor? num satis Amphitruo?
Me. Amphitruo! sanusne es? Nonne tibi praedictum, senex,
Bacchanal te exercuisse, quom, qui sis, alium rogites?
Abscede, moneo: molestus ne sies, dum Amphitruo
Cum vxore, modo ex hostibus aduoniens, voluptatem capit.
Am. Qua vxore? *Me.* Alcumena. *Am.* Quis homo? *Me.* Quotiens vis dictum? Amphitruo,
Herus meus. molestus ne sies. *Am.* Quicum cubat?
Me. Vide ne infortunium quaeras, qui me sic ludifices?
Am. Dic quaeso, mi Sosia. *Me.* Blandius! cum Alcumena. *Am.* In eodemne
Cubiculo? *Me.* Imo, vt arbitror, corpore corpus incubat. *Am.* Vae misero mihi!
Me. (*ad spectatores*) Lucri 'st, quod miseriam deputat. nam vxorem vsurariam
Perinde est praebere, ac si agrum sterilem fodiendum loces.
Am. Sosia. *Me.* Quid, malum, Sosia! *Am.* Non me nouisti, verbero?
Me. Noui te hominem molestum, qui ne emas litigium. *Am.* Adhuc
Amplius: Nonne ego herus sum tuus Amphitruo? *Me.* Tu Bacchus es,

Haud Amphitruo. quoties tibi dictum vis? num denuo?
Meus Amphitruo vno cubiculo Alcmenam complexu tenet.
Si pergas, cum hic sistam, neque sine tuo magno malo.
Am. Cupio adcersi. Vtinam ne pro benefactis hodie patriam,
Aedeis, vxorem, familiam cum forma vna perduam!
Me. Adcersam equidem: sed de foribus tu interea sis vide.
† Credo iam quae volebat sacrificia ad epulum conduxit. †
Si molestus sis, euades numquam, quin te sacrusicem.

ACTVS IV. SCENA III.

AMPHITRVO, BLEPHARO, SOSIA.

Di vostram fidem! quae intemperiae nostram agunt familiam! quae mira
Video, postquam aduenio peregre! nam veru' est, quod olim est auditum
Fabularier, mutatos Atticos in Arcadia homines,
Et saeuas belluas mansitasse, nec vmquam denuo parentibus
Cognitos. *Bl.* Quid illuc Sosia? magna sunt, quae mira praedicas.
Ain' tu alterum te reperisse domi consimilem Sosiam?
So. Aio. sed heus tu, quom ego Sosiam, Amphitruonem Amphitruo, quid scis an
Tu forte alium Blepharonem parias? O Di faciant, vt tu quoque
Concisus pugnis et inlisis dentibus id inpransus creduas.
Nam ego, ille alter Sosia, qui illic sum, me malis mulcauit modis.
Bl. Mira profecto. sed gradus condecet grandire: nam, vt video,
Exspectat Amphitruo, et vacuus mihi venter crepitat. *Am.* Et quid aliena
Fabulor? in nostro olim Thebano genere usquam mira memorant,
Martigenam ille adgressus belluam magnus Europae quaestor, anguineo
Repente hosteis peperit seminio; et pugnata illac pugna
Frater trudebat fratrem hasta et galea: et nostrae auctorem gentis
Cum Veneris filia angueis repsisse tellus Epirotica
Vidit. de summo summus Iupiter sic statuit, sic fatum habet.
Optumi omnes nostrates, pro claris factis, diris aguntur malis.
Fata istaec me premunt, pertolerarem vim tantam, cladesque
Exanclarem inpatibiles. *So.* Blepharo. *Bl.* Quid est? *So.* Nescio quid mali suspicor.
Bl. Quid? *So.* Videsis, herus salutator obpessulatas ante foreis graditur.

Bl. Nihil est; famem exspectat obambulans. *So.* Curiose quidem:
foreis enim
Clausit, ne praeuorteretur foras. *Bl.* Obgannis. *So.* Nec gannio, nec latro.
Si me audias, obserues; nescio quid secum solus: puto,
Rationes colligit! quid memoret, hinc excipiam, ne propera.
Am. Vt metuo, ne victis hostibus Di partam expungant gloriam.
Totam miris modis nostram video turbatam familiam.
Tum vero vxor vitio, stupro, dedecore mo plena enicat.
Sed de patera miru 'st: erat tamen signum obsignatum probe.
Quid enim? pugnas pugnatas proloquuta, et Pterelam obpugnatum,
Nostris obcisum manibus fortiter. Atat! noui iam ludum:
Id Sosiae factu 'st opera, qui me hodie quoque praesentem ausit
Indigne praeuortier. *So.* De me loquutus, et quae velim minus.
Hominem ne congrediamur, quaeso, priusquam stomachum detexerit.
Bl. Vt lubet. *Am.* Si illum datur hodie mastigiam adprehendere,
ostendam quid sit
Herum fallere, minis et dolis incessere. *So.* Audin' tu illum? *Bl.* Audio.
So. Illaec machina meas onerat scapulas. Compellemus sis hominem.
Scin' quid vulgo dici solet? *Bl.* Quid dicturus sis, nescio:
Quid tibi patiundum, fere hariolor. *So.* Vetu 'st adagium, Fames
et mora
Bilem in nasum conciunt. *Bl.* Verum quidem e loco compellemus
Alacre. Amphitruo. *Am.* Blepharonem audio: mirum quid ad me veniat.
Obportune tamen se obfert, vt vxoris facta conuincam turpia.
Quid huc ad me Blepharo? *Bl.* Oblitus tam cito, quam diluculo
Misisti ad nauim Sosiam, vt hodie tecum conuiuerem?
Am. Nusquam factum gentium. sed vbi illic scelestus? *Bl.* Quis?
Am. Sosia.
Bl. Eccum illum. *Am.* Vbi? *Bl.* Ante oculos. non vides? *Am.* Vix
video prae ira, adeo me istic
Hodie delirum fecit. ne te sacruficem, numquam euades.
Sine me, Blepharo. *Bl.* Ausculta, precor. *Am.* Dic, ausculto. tu vapula.
So. Qua de re? num satis tempori? non ocius quiui, si me
Daedaleis tulissem remigiis. *Bl.* Abstine, quaeso; non potuimus
Nostros grandius grandire gradus. *Am.* Siue grallatorius, siue
Testudineus fuerit, certum 'st mihi hunc scelestum perdere.
En tectum! en tegulas! en obductas fores! en ludificatum herum!
En verborum scelus! *Bl.* Quid mali fecit tibi? *Am.* Rogas? ex illo

Tecto exclusum foribus, me deturbauit aedibus. *So.* Egone?
Am. Tu. quid minitabas te facturum, si istas pepulissem fores?
Negas, scelesie? *So.* Quin negem? en testis ampliter, quicum venio:
Missus sedulo, vt ad te vocatum ducerem. *Am.* Quis te misit,
Furcifer? *So.* Qui me rogat. *Am.* Quando gentium? *So.* Dudum, iam pridem; modo,
Vbi cum vxore domi redisti in gratiam. *Am.* Bacchus te irritassit.
So. Nec Bacchum salutem hodie, nec Cererem. tu purgari iusseras
Vasa, vt rem diuinam faceres: et hunc me adcersitum mittis,
Vt tecum prandeat. *Am.* Blepharo, dispeream, si aut intus adhuc fui,
Aut si hunc miserim. Dic, vbi me liquisti? *So.* Domi cum Alcumena coniuge.
Ego a te abiens portum vorsus volito, hunc tuis verbis voco.
Venimus, nec te nisi nunc video postea. *Am.* Scelestum caput; cum vxore?
Numquam abis, quin vapules. *So.* Blepharo. *Bl.* Amphitruo, mitte hunc mea gratia,
Et me audias. *Am.* En mitto: quid vis? loquere. *Bl.* Istic iam dudum mihi
Maxuma memorauit mira: praestigiator forte aut veneficus
Hanc excantat tibi familiam. inquire aliunde, vide quid fiet.
Nec ante hunc excruciatum miserum facias, quam rem intellegas.
Am. Recte mones: eamus, te aduorsum vxori etiam aduocatum volo.

ACTVS IV. SCENA IV.

IVPITER, AMPHITRVO, SOSIA, BLEPHARO.

Quis tam vasto inpete has foreis toto conuolsit cardine?
Quis ante aedeis tantas tamdiu turbas concitat? quem si compereroi
Telebois sacruficabo manibus. Nihil est, vt dici solet,
Quod hodie bene subcedat mihi. deserui Blepharonem et Sosiam,
Vt cognatum Naucratem conuenirem: hunc non reperi, et illos perdidi.
Sed eos video: ibo aduorsum, vt, si quid habent, scisciter. *So.* Blepharo, illic qui
Ex aedibus, herus est, hic vero veneficus. *Bl.* Proh Iupiter.
Quid intueor? hic non est, sed ille Amphitruo. istic si fuat,

Illum sano non esse oportuit, nisi quidem sit geminus.
Ivp. Eccum cum Blepharone Sosiam. compellabo hos prius. Sosia,
Tandem ad nos? esurio. *So.* Dixin' tibi hunc veneficum?
Am. Immo ego hunc; Thebani ciues, qui domi vxorem meam
Inpudicitia inpetiuit, per quem teneo thesaurum stupri.
So. Here, si tu nunc esuris, ego satur pugnis ad te volito.
Am. Pergin', mastigia? *So.* Abi ad Acheruntem, venefice. *Am.* Men' veneficum?
Vapula. *Ivp.* Quae, hospes, intemperiae, vt tu meum verberes? *Am.* Tuum? *Ivp.* Meum.
Am. Mentiris. *Ivp.* Sosia, i intro: dum huic sacrufico, fac paretur prandium.
So. Ibo. Amphitruonem, arbitror, ita comiter Amphitruo
Adcipiet, vt dudum memet ego ille alter Sosia Sosiam.
Interea dum isti certant, in popinam deuortundum 'st mihi:
Lances detergam omneis, omneisque trullas hauriam. (*abit*). *Ivp.* Tun' me
Mentiri ais? *Am.* Mentiris, inquam, meae conruptor familiae.
Ivp. Ob istuc indignum dictum te obstricto collo hac adripiam.
Am. Vae misero mihi! *Ivp.* At id praecauisse oportuit. *Am.* Blepharo, subpetias mihi.
Bl. Consimiles sunt adeo, vt, vtri adsim, nesciam: rixam tamen,
Vt potest, dirimam. Amphitruo, noli Amphitruonem duello perdere;
Linque collum, precor. *Ivp.* Hunc tu Amphitruonem dictitas?
Bl. Quid ni? vnus olim; nunc vero partus est geminus.
Dum tu vis esse, alter quoque esse forma non desinit.
Interea quaeso collum linque. *Ivp.* Linquo: sed dic mihi, videturne tibi
Istic Amphitruo? *Bl.* Vterque quidem. *Am.* Proh summe Iupiter! vbi hodie
Mihi formam adimis! pergo quaerere: tune Amphitruo? *Ivp.* Tu negas?
Am. Pernego, quando Thebis, praeter me, nemo 'st alter Amphitruo.
Ivp. Immo, praeter me, nemo; atque adeo, tu Blepharo, index sies.
Bl. Faciam id, si queo, signis palam. tu responde prius. *Am.* Lubens.
Bl. Antequam cum Taphiis a te pugna sit inita, quid mandasti mihi?
Am. Parata naui, clauo haereres sedulo.
Ivp. Vt, si nostri fugam facerent, illuc me tuto reciperem.
Bl. Item aliud? *Am.* Vt bene numatum seruaretur marsupium.

Ivp. Quae pecuniae — *Bl.* Tace sis tu, meu'st quaerere. Scisti numerum?
Ivp. Talenta quinquaginta Attica. *Bl.* Hic examussim rem enarrat. Et tu,
Quot Philippei? *Am.* Duo milia. *Ivp.* Oboli vero bis totidem. *So.* Vterque
Rem tenet probe. intus in crumena clausum alterum esse oportuit.
Ivp. Adtende sis: hac dextera, vt nosti, regem mactaui Pterelam;
Spolia ademi; et pateram, qua ille potare solitus est, in cistella
Pertuli: dono vxori meae dedi, quicum hodie domi laui,
Sacrificaui, cubui. *Am.* Hei mihi! quid audio? vix apud me sum:
Vigilans quippe dormio: vigilans somnio, viuus et sanus intereo.
Ego idem ille sum Amphitruo, Gorgophones nepos, imperator Thebanorum,
Et Creontis vnicus Teleboarum perduellis, qui Acarnanes
Et Taphios vi vici, et summa regem virtute bellica.
Illisce praefeci Cephalum, magni Deionei filium.
Ivp. Ego idem latrones hostes bello et virtute contudi.
Electryonem perdiderant, nostrae et germanos coniugis,
Achaiam, Aetoliam, Phocidem, per freta Ionium et Aegeum et Creticum,
Vagati, vi vortebant piratica. *Am.* Di inmortales! mihimet
Non credo, ita omnia, quae facta illic, ex amussim loquitur. vide,
Blepharo. *Bl.* Vnum superest: id si fuat, Amphitruones sitote gemini.
Ivp. Quid dicas, noui: cicatricem in dextro musculo ex illoo volnere,
Quod mihi inpegit Pterela. *Bl.* Eam quidem. *Am.* Adposite. *Ivp.* Viden? en adspice.
Bl. Detegite, adspiciam. *Ivp.* Deteximus, vide. *Bl.* Supreme Iupiter,
Quid intueor! vtrique in musculo dextero, eodem in loco,
Signo eodem adparet probe, vt primum coiuit cicatrix rufula,
Sublurida. Rationes iacent, iudicium silet. quid agam nescio.

ACTVS IV. SCENA V.

BLEPHARO, AMPHITRVO, IVPITER.

Vos inter vos partite; ego abeo, mihi negotium est.
Neque ego vmquam vsquam tanta mira me vidisse censeo.
Am. Blepharo, quaeso, vt aduocatus mihi adsis; neue abeas. *Bl.* Vale.

Quid opu'ſt me aduocato? qui vtri ſim aduocatus neſcio. (*abit*)
Ivp. Intro hinc eo. Alcumena parturit. (*abit*) *Am.* perii miſer!
Quid ego? quem aduocati iam atque amici deſerunt.
Numquam edepol me inultus iſtic ludificabit, quisquis eſt.
Nam iam ad regem recta me ducam, resque vt facta eſt eloquar.
Ego pol illum vlciſcar hodie Theſſalum veneficum,
Qui peruerſe perturbauit familiae mentem meae.
Sed vbi ille 'ſt? intro edepol abiit — credo ad vxorem meam.
Qui me Thebis alter viuit miſerior? quid nunc agam?
Quem omnes mortales ignorant, et ludificant, vt lubet.
Certum 'ſt, introrumpam in aedibus, vbi quemque hominem adſpexero,
Siue ancillam, ſiue ſeruom, ſiue vxorem, ſiue adulterum.
Seu patrem, ſiue auom videbo, obtruncabo in aedibus.
Neque me Iupiter, neque di omnes id prohibebunt, ſi volent.
Quin ſic faciam vti conſtitui: pergam in aedibus nunc iam.

ACTVS V. SCENA I.

BROMIA, AMPHITRVO.

Spes atque opes vitae meae iacent ſepultae in pectore,
Neque vlla 'ſt confidentia iam meo in corde, quin amiſerim;
Ita mihi videntur omnia, mare, terra, coelum, conſequi,
Iam vt obprimar, vt enicer. me miſeram! quid agam neſcio.
Ita tanta mira in aedibus ſunt facta. vae miſerae mihi!
Animo male 'ſt. aquam velim! conrupta ſum, atque abſumta ſum.
Caput dolet, neque audio, neque oculis proſpicio ſatis.
Nec me miſerior femina 'ſt, neque vlla videatur magis.
Ita herae meae hodie contigit. nam, vbi parturit, deos ſibi inuocat.
Strepitus, crepitus, ſonitus, tonitrus: vt ſubito, vt propere, vt valide tonuit!
Vbi quisque inſtiterat, concidit crepitu. ibi neſcio quis maxuma
Voce exclamat: Alcumena, adeſt auxilium, ne time:
Et tibi, et tuis propitius coeli cultor aduenit.

Exſurgite, inquit, qui terrore meo obcidiſtis prae metu.
Vt iacui, exſurgo. ardere cenſui aedis, ita tum conſulgebant.
Ibi me inclamat Alcumena: iam ea res me horrore adficit.
Herilis praeuortit metus: ocius adcurro, vt ſciſcam quid velit:
Atque illam geminos filios pueros peperiſſe conſpicor;
Neque noſtrum quisquam ſenſimus, quum peperit, neque praeuidimus.
Sed quid hoc? quis hic eſt ſenex,
Qui ante aedis noſtras ſic iacet? numnam hunc percuſſit Iupiter?
Credo edepol: nam, proh Iupiter! ſepultus eſt, quaſi ſit mortuus.
Ibo et cognoſcam quisquis eſt. Amphitruo hic quidem eſt herus meus.
Amphitruo! *Am.* Perii! *Br.* Surge. *Am.* Interii! *Br.* Cedo manum. *Am.* Quis me tenet?
Br. Tua Bromia ancilla. *Am.* Totus timeo, ita me increpuit Iupiter.
Nec ſecus eſt, quam ſi ab Acherunte veniam. ſed quid tu foras
Egreſſa es? *Br.* Eadem nos formido timidas terrore inpulit:
In aedibus, vbi tu habitas, nimia mira vidi. vae mihi!
Amphitruo, ita mihi animus etiam nunc abeſt. *Am.* Agedum expedi:
Scin' me tuum eſſe herum Amphitruonem? *Br.* Scio. *Am.* Viden' etiam nunc? *Br.* Scio.
Am. Haec ſola ſanam mentem geſtat meorum familiarium.
Br. Immo omnes ſani ſunt profecto. *Am.* At me vxor inſanum facit
Suis foedis factis. *Br.* At ego faciam, tu idem vt aliter praedices,
Amphitruo, piam et pudicam eſſe tuam vxorem vt ſcias.
De ea re ſigna atque argumenta paucis verbis eloquar.
Omnium primum Alcumena geminos peperit filios.
Am. Ain' tu geminos? *Br.* Geminos. *Am.* Di me ſeruant. *Br.* Sine me dicere,
Vt ſcias tibi tuaeque vxori deos eſſe omnes propitios.

AM. Loquere. *BR.* Poſtquam parturire hodie vxor obcoepit tua,
Ibi vtero exorti dolores, vt ſolent puerperae:
Inuocat deos inmortales, vt ſibi auxilium ferant,
Manibus puris, capite operto. ibi continuo contonat
Sonitu maxumo. aedis primo ruere rebamur tuas.
Aedes totae confulgebant tuae, quaſi eſſent aureae.
AM. Quaeſo abſoluito hinc me extemplo, quando ſatis deluſeris.
Quid fit deinde? *BR.* Dum haec aguntur, interea vxorem tuam
Neque gementem, neque plorantem noſtrum quiſquam audiuimus:
Ita profecto ſine dolore peperit. *AM.* Iam iſtuc gaudeo,
Vt vt erga me merita eſt. *BR.* Mitte iſthaec, atque haec, quae dicam, adcipe.
Poſtquam peperit pueros, lauere iuſſit nos. obcoepimus.
Sed puer ille, quem ego laui, vt magnus eſt et multum valet?
Neque eum quiſquam colligare quiuit incunabulis.
AM. Nimia mira memoras: ſi iſthaec vera ſunt, diuinitus
Non metuo quin meae vxori latae ſuppetiae ſient.
BR. Magis iam faxo mira dices. poſtquam in cunas conditu 'ſt,
Deuolant angues iubati deorſum in inpluuium duo
Maxumi: continuo extollunt ambo capita. *AM.* Hei mihi!
BR. Ne paue. ſed angues oculis omnis circumuiſere.
Poſtquam pueros conſpicati, pergunt ad cunas citi.
Ego cunas receſſim rurſum vorſum trahere et ducere,
Metuens pueris, mihi formidans: tantoque angues acrius
Perſequi. Poſtquam conſpexit angues ille alter puer,
Citus e cunis exſilit, facit recta in anguis inpetum:
Alterum altera adprehendit eos manu perniciter.
AM. Mira memoras: nimis formidoloſum facinus praedicas.
Nam mihi horror membra miſero percipit dictis tuis.
Quid fit deinde? porro loquere. *BR.* Puer ambo angues enicat.
Dum haec aguntur, voce clara exclamat vxorem tuam.
AM. Quis homo? *BR.* Summus imperator diuum atque hominum Iupiter.

Is ſe dixit, cum Alcumena clam conſuetum cubilibus,
Eumque filium ſuum eſſe, qui illos angues vicerit:
Alterum tuum eſſe dixit puerum. *Am.* Pol me haud poenitet,
Scilicet boni dimidium mihi diuidere cum Iove.
Abi domum, iube vaſa pura actutum adornari mihi,
Vt Iovis ſupremi multis hoſtiis pacem expetam.
Ego Tireſiam coniectorem aduocabo, et conſulam,
Quid faciundum cenſeat; ſimul hanc rem vt facta eſt eloquar.
Sed quid hoc? quam valide tonuit! di obſecro voſtram fidem!

ACTVS V. SCENA II.

IVPITER.

Bono animo es, adſum auxilio, Amphitruo, tibi et tuis.
Nihil eſt quod timeas. hariolos, haruſpices
Mitte omnis. quae futura et quae facta, eloquar:
Multo adeo melius, quam illi, quum ſim Iupiter.
Primum omnium Alcumenae vſuram corporis
Cepi, et concubitu grauidam feci filio.
Tu grauidam item feciſti, quom in exercitum
Profectus. vno partu duos peperit ſimul.
Eorum alter, noſtro qui eſt ſusceptus ſemine,
Suis factis te inmortali adficiet gloria.
Tu cum Alcumena vxore antiquam in gratiam
Redi. haud promeruit, quamobrem vitio vorteres.
Mea vi ſubacta eſt facere. ego in coelum migro.

ACTVS V. SCENA III.

AMPHITRVO.

Faciam ita vt iubes, et te oro, promiſſa vt ſerues tua.
Ibo ad vxorem intro; miſſum facio Tireſiam ſenem.
Nunc, ſpectatores, Iovis ſummi cauſa clare plaudite.

M. ACCII PLAVTI
ASINARIA.

DRAMATIS PERSONAE.

DEMAENETVS, ſenex amat meretriculam, qua vt potiatur, vxorem, ſeruis adiutoribus, turpiter defraudat, et cum filio ſocietatem init turpiſſimam.

ARTEMONA, Demaeneti vxor, diues quidem; ſed quae maritum arcte contenteque haberet, rem ſuam familiarem per dotalem ſeruum ſuum adminiſtrans. In peccato mariti ridiculum hominibus ſpectaculum adferre non erubuit.

ARGYRIPPVS, Demaeneti ex Artemona filius. Quidquid mercatura repererat maritima quum in Philenii amore perdidiſſet 1, 2, 9. quo minus excluderetur, patri non recuſat noctem Philenii dare, qui pecuniam hac lege adtulerat, quam, vxori ſoluendam, interceperat 4, 1, 144 ſqq. Non magnopere vero dolere videtur, quum patrem videret ab Artemona e luſtris rapi.

CLEAERETA, lena, cui, qui prior erat ad dandum, erat potior.

PHILENIVM, Cleaeretae filia, meretrix. Argyrippum, ſi per matrem fuiſſet licitum, eximium videtur fuiſſe habitura. Quantopere autem ſenem amatorem, Demaenetum, blanditiis ante fefellerit, ex Act. 5. ſc. 2. v. 71. 89. 90. adparet. *Turpe ſenilis amor!*

LIBANVS | LEONIDA } ſerui Demaeneti, peſſimi, arguti, a quibus aegre caueas: qui vero, ſi quid perficere promiſerint, mori maluiſſent, quam non perfectum reddere 1, 2. v. 105 ſq.

DIABOLVS, alter Philenii amator.

PARASITVS Artemonam Diabolo auctore contra Demaenetum incendit.

MERCATOR in tota hac fabula vnus homo probus.

ARGVMENTVM PRISCIANI.

Amanti argento filio auxiliarier
Sub imperio viuens volt senex vxorio.
Itaque ob asinos relatum precium Saureae
Numerarier iussit seruolo Leonidae.
Ad amicam id fertur. cedit noctem filius.
Riuinus amens ob praereptam mulierem:
Is rem omnem vxori per Parasitum nuntiat.
Adcurrit vxor, ac virum e lustris rapit.

ARGVMENTVM.

Onagos *Diphili, seu, vt quidam malunt, Demophili comoedia est, quam Plautus fecit* Asinariam. *Argyrippus iuuenis, quas opes mercatura repererat maritima* 1, 2, 9, *quum Philenii in amore profudisset, a Cleaereta, matre eius, abire iubetur, nisi viginti minas, quantum argenti Diabolus riualis hoc adhuc die promisisset soluere, ipse ei pependisset prior. Erat Argyrippo mater, praediues quidem, cuius autem ab inportunitate nullae prorsus sperandae erant subpetiae. Apud Demaenetum vero, patrem expromere quidem obculta sua audet, facilique vtitur hoc atque ad curam argentariam adimendam ei propenso: at miser ille senex dota imperium vendiderat* 1, 1, 74. *et ita quidem, vt ipse in potestate vxoris, haud vero dos eius in sua esset manu, quod opes suas vxor per Sauream, atriensem, seruum suum dotalem, ipsa sibi tuendas reseruauerat. Iubet tamen Demaenetus Libanum Leonidamque, seruos suos, ipsum vxoremve aut Sauream defraudare, et, quacumque possint fraude perficere, vt filius argentum ad vesperam habeat. Asinos Saurea mercatori pellaeo viginti minis vendiderat, quas, eo ipso die missas, a Leonida, Sauream se mentito, interceptas, pater filio ea lege tradit, vt sibi noctem Philenii coenamque det. Quam rem quum Diabolus comperisset, inpatiens irae, omnem Artemonae, vxori Demaeneti, per parasitum curat indicandam, quae hilare adcubantes obprimit, virumque acerbissime increpatum e lupanari domum rapit.*

Vere Plautus Prol. 13. *gloriatur:* inest lepos ludusque in hac comoedia, *Ianusque Gulielmius* festiuam fabulam *nominat*, *et* ridiculae varietatis plenam; *Camerarius vero turpissimam, quam pater cum filio oiit, sceleris societatem exponi, hac fabula iocisque dolet celebrari.*

Sed, si vtroque comicus aeque prodesse potest, et virtute commendanda, et perstringendo vitio, aequi bonique faciamus, vtram sequatur rationem, in eo tantum seueriores, vt vitae humanae imaginem expressam exigamus simillimam, factorumque qualiumcumque euentus certissimos.

In disiungendis huius fabulae actibus grammaticos errasse, veri videtur simillimum. Actus quidem quarti scenam secundam quinti potius habendam esse primam, Mercerum iam vidisse constat. Diabolus quippe, qui, syngrapho audito probatoque, versu scenae primae vltimo, parasito dixerat: placent profecto leges; sequere intro, *cui ille:* sequor, *nullo modo videtur mihi, cum eodem parasito e vestigio reuersus, secunda iam in scena potuisse furere. Paululum certe temporis interiectum fuisse oportet, quo, de scorto praerepto sibi certior factus, in Demaenetum potuerit esse inflammatus. Hoc vero tantillum temporis non nisi tibicines praebuisse possunt, dum inter quartum quintumque canebant Actum. Scena autem hac Actui adplicata quinto, quarto Actui, quod adcepit detrimentum, reconcinnandum esse censeo. Actui primo tres suas relinquo scenas: docent enim, quo in discrimine nunc versentur, quorum res agitur. Actui secundo scenae duae satis esse debent, quibus serui de pecunia inuenienda consultant. Actus secundi quae scenae numerantur tertia et quarta, et Actus tertii prima, tertio tribuendae mihi videntur Actui: contrarios enim pingunt conatus, seruorum priores duae, pecuniae a mercatore auferendae, qua Argyrippum amantem adiuvent, lenae tertia, filiam ab amore Argyrippi abstracturae. Quas Actus tertii secundam et tertiam, quarti vero scenam numerant primam, quarto Actui puto adsignandas: harum enim scenarum prima seruorum quidem, ob pecuniam a mercatore tandem ablatam, carmen quasi est epiniciuni, altera Argyrippum tandem beat, in tertia Diabolus sibi videtur felicissimus. Quae reliqua sunt scenae a* sequere *hac quintum denique Actum absoluunt.*

PROLOGVS.

Hoc agite sultis, spectatores, nunc iam:
Quae quidem mihi atque vobis res vortat bene,
Gregique huic, et dominis, atque conductoribus!
Face iam nunc, tu praeco, omnem auritum poplum:

Age nunc reſide: caue modo ne gratiis.
Nunc, quid proceſſerim huc, et quid mihi voluerim,
Dicam, vt ſciretis nomen huius Fabulae.
Nam quod ad argumentum adtinet, ſane breue 'ſt.
Nunc, quod me dixi velle vobis dicere,
Dicam: Huic nomen Graeco eſt Onagos Fabulae.
Demophilus ſcripſit, Marcus vortit barbare.
Aſinariam volt eſſe, ſi per vos licet.
Ineſt lepos ludusque in hac Comoedia.
Ridicula res eſt. date benigne operam mihi,
Vt vos item alias, pariter nunc, Mars adiuuet.

ACTVS I. SCENA I.

LIBANVS, DEMAENETVS.

Sicut tuum vis vnicum gnatum tuae
Supereſſe vitae, ſoſpitem et ſuperſtitem:
Ita te obteſtor, per ſenectutem tuam,
Perque illam, quam tu metuis, vxorem tuam:
Si quid med erga tu hodie falſum dixeris,
Vt tibi ſuperſtes vxor aetatem ſiet,
Atque illa viua viuus vt peſtem obpetas.
De. Per deum Fidium quaeris: iurato mihi
Video neceſſe eſſe eloqui, quidquid roges,
Ita me obſtinate adgreſſus, vt non audeam
Profecto, percunctanti quin promam omnia.
Proinde actutum iſtud quid ſit, quod ſcire expetis,
Eloquere: vt ipſe ſcibo, te faciam vt ſcias.
Li. Dic obſecro hercle ſerio, quod te rogem.
Caue mihi mendacii quidquam. *De.* Quin tu ergo rogas?
Li. Num me illuc ducis, vbi lapis lapidem terit?
De. Quid iſtuc eſt? aut vbi eſt iſtuc terrarum loci?
Li. Vbi flent nequam homines, qui polentam pranſitant.

De. Quid iſtuc ſit, aut vbi iſtuc ſit, nequeo noſcere:
Vbi flent nequam homines, qui polentam pranſitant!
Li. Apud fuſtitudinas ferricrepinas inſulas,
Vbi viuos homines mortui incurſant boues.
De. Modo pol percepi, Libane, quid iſtuc ſit loci,
Vbi ſit polenta, te fortaſſe dicere. *Li.* Ah!
Neque hercle ego iſtuc dico, nec dictum volo;
Teque obſecro hercle, vt, quae loquutus, deſpuas.
De. Fiat, geratur mos tibi. *Li.* Age, age, vsque exſcrea.
De. Etiamne? *Li.* Quaeſo hercle vsque ex penitis faucibus.
De. Etiam? *Li.* Amplius. *De.* Nam quousque? *Li.* Vsque ad mortem volo.
De. Caue ſis malam rem. *Li.* Vxoris dico, non tuam.
De. Dono te ob iſtuc dictum, vt expers ſis metu.
Li. Di tibi dent, quaecumque optes. *De.* Redde operam mihi:
Cur hoc ego ex te quaeram? aut cur miniter tibi,
Propterea quod me non ſcientem feceris?
Aut cur poſtremo filio ſubcenſeam,
Patres vt faciunt ceteri? *Li.* Quid iſtuc noui eſt?
De. Equidem ſcio, iam filius quod amet meus
Iſthanc meretricem e proxumo Philenium.
Eſtne hoc, vt dico, Libane? *Li.* Rectam inſtas viam.
Ea res eſt, ſed eum morbus inuaſit grauis.
De. Quid morbi eſt? *Li.* Quia non ſubpetunt dictis data.
De. Tune es adiutor nunc amanti filio?
Li. Sum vero, et alter noſter eſt Leonida.
De. Bene hercle facitis, et a me initis gratiam.
Verum meam vxorem, Libane, neſcis qualis ſiet?
Li. Tu primus ſentis, nos tamen praenoſcimus.
De. Fateor eam eſſe inportunam atque incommodam.
Li. Poſterius iſtuc dicis, quam credo tibi.
De. Omnes parentes, Libane, liberis ſuis,
Qui mihi auſcultabunt, facient obſequelam;

Quippe qui mage amico vtantur gnato et beneuolo:
Atque ego me id facere ſtudeo. volo amari a meis;
Volo me patris mei ſimilem, qui cauſa mea
Nauclerio ipſe ornatu per fallaciam,
Quam amabam, abduxit ab lenone mulierem.
Neque puduit eum id aetatis ſycophantias
Struere, et beneficiis me emere gnatum ſuum ſibi.
Eos me decretum eſt perſequi mores patris.
Nam me hodie orauit Argyrippus filius,
Vti ſibi amanti facerem argenti copiam:
Et id ego percupio obſequi gnato meo:
Volo amori obſequutum illius, volo amet me patrem.
Quamquam illum mater arcte contenteque habet,
Patres vt conſueuerunt: ego mitto omnia haec.
Praeſertim quum is me dignum, quoi concrederet,
Habuit, me habere honorem eius ingenio decet:
Quum me adiit, vt pudentem gnatum aequum eſt, patrem.
Li. Demiror quid ſit, et, quo euadat, ſum in metu.
De. Equidem ſcio iam, filius quod amet meus.
Cupio eſſe amicae quod det argentum ſuae.
Li. Cupis id, quod cupere te nequidquam intellego.
Dotalem ſeruum Sauream vxor tua
Adduxit, cui plus in manu ſit quam tibi.
De. Argentum adccpi, dote imperium vendidi.
Nunc verba in pauca conferam, quid te velim.
Viginti iam vſu 'ſt filio argenti minis.
Face id vt paratum iam ſit. *Li.* Vnde gentium?
De. Me defraudato. *Li.* Maxumas nugas agis.
Nudo detrahere veſtimenta me iubes.
Defrudem te ego? age ſis, tu ſine pennis vola.
Tene ego defrudem, cui ipſi nihil eſt in manu,
Niſi quid tu porro vxorem defraudaueris?
De. Qua me, qua vxorem, qua tu ſeruum Sauream

Potes, circumduce, aufer; promitto tibi
Non obfuturum, ſi id hodie effeceris.
Li. Iubeas vna opera me piſcari in aere,
Venari autem rete iaculo in medio mari.
De. Tibi optionem ſumito Leonidam.
Fabricare quiduis, quiduis comminiſcere.
Perficito argentum hodie vt habeat filius,
Amicae quod det. *Li.* Quid ais tu, Demaenete?
Quid ſi forte in inſidias deuenero?
Tu redimes me, ſi me hoſtes interceperint?
De. Redimam. *Li.* Tum tu igitur aliud cura quid lubet.
De. Ego eo ad forum, niſi quid vis. *Li.* I! etiamne ambulas?
De. Atque audin' etiam? *Li.* Ecce. *De.* Si quid te volam, vbi eris?
Li. Vbicumque libitum fuerit animo meo.
Profecto nemo eſt, quem iam dehinc metuam, mihi
Ne quid nocere poſſit, quum mihi tua
Oratione omnem animum oſtendiſti tuum.
Quin te quoque ipſum facio haud magni, ſi hoc patro.
Pergam quo obcoepi, atque ibi conſilia exordiar.
De. Audin' tu? apud Archibulum ego ero argentarium.
Li. Nempe in foro? *De.* Ibi, ſi quid opus fuerit. *Li.* Meminero. (*abit.*)
De. Non eſſe ſeruus peior hoc quisquam poteſt,
Nec magis verſutus, nec quo ab caueas aegrius.
Eidem homini, ſi quid recte curatum velis,
Mandes: moriri ſeſe miſere mauolet,
Quam non perfectum reddat, quod promiſerit.
Nam ego illud argentum tam paratum filio
Scio eſſe, quam me hunc ſcipionem contui.
Sed quid ego ceſſo ire ad forum, quod inceperam?
(Ibo,) atque ibi manebo apud argentarium.

ACTVS I. SCENA II.

ARGYRIPPVS.

Siccine hoc fit? foras aedibus me eiici?
Promerenti optume hoccine pretii redditur?
Bene merenti mala es, male merenti bona es.
At malo cum tuo: nam iam ex hoc loco
Ibo ego ad tresuiros, vestraque ibi nomina
Faxo erunt: capitis te perdam ego et filiam,
Perlecebrae, pernicies, adolescentum exitium.
Nam mare haud est mare, vos mare acerrimum.
Nam in mari repperi, hic elaui bonis.
Ingrata atque inrita esse omnia intellego,
Quae dedi, et quod benefeci: at posthac tibi,
Male quod potero facere, faciam, meritoque id faciam tuo.
Ego pol te redigam eodem vnde orta es, ad egestatis terminos.
Ego edepol te faciam, vt, quae sis nunc, et quae fueris, scias.
Quae, priusquam istam adii atque amans ego animum meum isti dedi,
Sordido vitam oblectabas pane, in pannis, inopia.
Atque ea si erant, magnas habebas omnibus dis gratias.
Eadem nunc, quom est melius, me, cuius opera est, ignoras, mala!
Reddam ego te ex fera fame mansuetem: me specta modo!
Nam isti quod subcenseam ipsi, nihil est: nihil quidquam meret.
Tuo facit iussu, tuo imperio paret: mater tu, eadem hera es.
Te ego vlciscar, te ego, vt digna es, perdam, atque vt de me meres.
At, scelesta, viden' vt ne id quidem me dignum esse existumat,
Quem adeat, quem conloquatur, cuique irato subplicet.
Atque eccam inlecebra exit tandem; opinor hic ante ostium
Meo modo loquar quae volam, quoniam intus non licitum est mihi.

ACTVS I. SCENA III.

CLEAERETA, ARGYRIPPVS.

Vnumquodque istorum verbum numis Philippeis aureis
Non potest auferre hinc a me, si quis emptor venerit.
Nec recte quae tu in nos dicis, aurum atque argentum me-rum 'st:
Fixus hic apud nos est animus tuus clauo Cupidinis.
Remigio veloque quantum poteris, festina et fuge.
Quam magis te in altum capessis, tam aestus te in portum refert.
Ar. Ego pol istum portitorem priuabo portorio.
Ego te dehinc, vt merita es de me et mea re, tractare exsequar,
Quom tu me, vt meritus sum, non tractas, quae eiicis domo.
Cl. Magis istuc percipimus lingua dici, quam factis fore.
Ar. Solus solitudine ego ted atque ab egestate abstuli:
Solus si ductem, referre gratiam numquam potes.
Cl. Solus ductato, si semper solus, quae poscam, dabis.
Semper tibi promissum habeto hac lege, dum superes datis.
Ar. Qui modus dandi? nam numquam tu quidem expleri potes.
Modo quod adcepisti; haud multo post aliquid, quod poscas, paras.
Cl. Quid modi 'st? ductando, amando, numquamne expleri potes?
Modo remisisti, continuo iam vt remittam ad te rogas.
Ar. Dedi equidem quod mecum egisti. *Cl.* Et tibi ego misi mulierem.
Par pari datum hostimentu'st, opera pro pecunia.
Ar. Male agis mecum. *Cl.* Quid me adcusas, si facio officium meum?
Nam neque vsquam fictum, neque pictum, neque scriptum in poematis,
Vbi lena bene agat cum quiquam amante, quae frugi esse volt.

Ar. Mihi quidem te parcere aequum eſt tandem, vt tibi durem diu.
Cl. Non tu ſcis, quae amanti parcet, eadem ſibi parcet parum.
Quaſi piſcis, itidem eſt amator lenae: nequam eſt, niſi recens.
Is habet ſucum, is ſuauitatem: eum quouis pacto condias;
Vel patinarium vel aſſum: verſes quo pacto lubet.
Is dare volt, is ſe aliquid poſci. nam vbi de pleno promitur,
Neque ille ſcit quid det, quid damni faciat. illi rei ſtudet:
Volt placere ſeſe amicae, volt mihi, volt pediſſequae,
Volt famulis, volt etiam ancillis: et quoque catulo meo.
Subblanditur nouus amator, ſe vt quom videat, gaudeat.
Vera dico: ad ſuum quemque hominem quaeſtum eſſe, aequum eſt, callidum.
Ar. Perdidici iſthaec eſſe vera, damno cum magno meo.
Cl. Si ecaſtor nunc habeas quod des, alia verba perhibeas:
Nunc quia nihil habes, maledictis te eam ductare poſtulas.
Ar. Non meum eſt. *Cl.* Nec meum quidem edepol, ad te vt mittam gratiis.
Verum aetatis atque honoris gratia hoc fiet tui:
Quia nobis lucro fuiſti potius, quam decori tibi.
Si mihi dantur duo talenta argenti numerata in manum,
Hanc tibi noctem honoris cauſa gratiis dono dabo.
Ar. Quid, ſi non eſt? *Cl.* Tibi non eſſe credam: illa alio ibit tamen.
Ar. Vbi illaec quae dedi ante? *Cl.* Abuſa. nam ſi ea durarent mihi,
Mulier mitteretur ad te: numquam quidquam poſcerem.
Diem, aquam, ſolem, lunam, noctem, haec argento non emo;
Cetera quaeque volumus vti, Graeca mercamur fide.
Quom a piſtore panem petimus, vinum ex oenopolio,
Si aes habent, dant mercem: eadem nos diſciplina vtimur.
Semper oculatae noſtrae ſunt manus, credunt quod vident.

Vetus eſt, Nihili cocio eſt. ſcis cuius? non dico amplius.
Ar. Aliam nunc mihi orationem deſpoliato praedicas:
Longe aliam, inquam, praebes nunc atque olim, quum dabam:
Aliam atque olim, quum inliciebas me ad te blande ac benedice:
Tum mihi aedes quoque adridebant, quum ad te veniebam, tuae.
Me vnice vnum ex omnibus te, atque illam amare, aiebas mihi.
Vbi quid dederam, quaſi columbae pulli in ore ambae meo
Vsque eratis: meo de ſtudio ſtudia erant voſtra omnia.
Vsque adhaerebatis: quod ego iuſſeram, quod volueram,
Faciebatis; quod nolebam ac vetueram, de induſtria
Fugiebatis, neque conari id facere audebatis prius.
Nunc neque quid velim, neque nolim, facitis magni, peſſumae.
Cl. Non tu ſcis? hic noſter quaeſtus aucupii ſimillimu'ſt.
Auceps quando concinnauit aream, obfundit cibum.
Aues adſueſcunt. Neceſſe eſt facere ſumptum, qui quaerit lucrum.
Saepe edunt: ſemel ſi captae ſunt, rem ſoluunt aucupi:
Itidem hic apud nos. aedis nobis area eſt, auceps ſum ego,
Eſca eſt meretrix, lectus illix eſt, amatores aues:
Bene ſalutando conſueſcunt, compellando blanditer,
Oſculando, oratione vinnula, venuſtula.
Si papillam pertractauit, haud eſt ab re aucupis.
Sauium ſi ſumſit, ſumere eum licet ſine retibus.
Haeccine te eſſe oblitum, in ludo qui fuiſti tamdiu?
Ar. Tua iſta culpa eſt, quae diſcipulum ſemidoctum abs te amoues.
Cl. Remeato audacter, mercedem ſi eris nactus: nunc, abi!
Ar. Mane, mane, audi: dic quid me aequum cenſes pro illa tibi dare:
Annum hunc ne cum quiquam alio ſit. *Cl.* Tene? viginti minas.
Atque ea lege, ſi alius ad me prius adtulerit, tu vale.

Ar. At ego: eſt etiam, priusquam abis, quod volo loqui.
Cl. Dic quod lubet.
Ar. Non omnino iam perii: eſt reliquum quo peream magis.
Habeo, vnde iſtuc tibi quod poſcis dem: ſed in leges meas
Dabo, vt ſcire poſſis, perpetuum annum hunc mihi vti ſeruiat;
Nec quemquam interea alium admittat prorſus, quam me, ad ſe virum.
Cl. Quin ſi tu voles, domi ſerui qui ſunt caſtrabo viros.
Poſtremo vt voles nos eſſe, ſyngrapham facito adferas.
Vt voles, vt tibi lubebit, nobis legem inponito:
Modo tecum vna argentum adferto, facile patiar cetera.
Portitorum ſimillimae ſunt ianuae lenoniae:
Si adfers, tum patent: ſi non eſt quod des, aedes non patent. (*abit.*)
Ar. Interii, ſi non inuenio ego illas viginti minas.
Et profecto, niſi illud perdo argentum, pereundum eſt mihi.
Nunc pergam ad forum, atque experiar opibus, omni copia:
Subplicabo, exobſecrabo, vt quemque amicum videro:
Dignos, indignos adire, atque experiri certum eſt mihi.
Nam ſi mutuas non potero, certum eſt ſumam fenere.

ACTVS II. SCENA I.

LIBANVS.

Hercle vero, Libane, nunc te meliu'ſt expergiſcier,
Atque argento comparando fingere fallaciam.
Iam diu eſt factum quom diſceſti ab hero, atque abiiſti ad forum
Igitur, inueniundo argento vt fingeres fallaciam.
Ibi tu ad hoc diei tempus dormitaſti in otio.
Quin tu abs te ſocordiam omnem reice, et ſegnitiem amoue.
Atque ad ingenium vetus verſutum te recipis tuum.
Serua herum: caue tu idem faxis, alii quod ſerui ſolent,

Qui ad heri fraudationem callidum ingenium gerunt.
Vnde ſumam? quem interuortam? quo hanc celocem conferam?
Inpetritum, inauguratum 'ſt: quouis admittunt aues.
Picus et cornix eſt ab laeua; coruus porro ab dextera,
Conſuadent: certum hercle eſt, voſtram conſequi ſententiam.
Sed quid hoc, quod picus vlmum tundit? non temerarium 'ſt:
Certe, hercle, ego quantum ex augurio auſpicii intellego,
Aut mihi in mundo ſunt virgae, aut atrienſi Saureae.
Sed quid illuc, quod exanimatus currit hic Leonida?
Metuo, quod illic obſcaeuauit meae falſae fallaciae.

ACTVS II. SCENA II.

LEONIDA, LIBANVS.

Vbi ego nunc Libanum requiram, aut familiarem filium,
Vti ego illos lubentiores faciam, quam lubentia 'ſt?
Maxumam praedam et triumphum eis adfero aduentu meo,
Quando mecum pariter potant, pariter ſcortari ſolent.
Hanc quidem quam nactus praedam pariter cum illis partiam.
Li. Illic homo aedis compilauit, more ſi fecit ſuo.
Vae illi, qui tam indiligenter obſeruauit ianuam.
Le. Aetatem velim ſeruire, Libanum vt conueniam modo.
Li. Mea quidem hercle opera liber numquam fies ocius.
Le. Etiam de tergo ducentas plagas praegnantis dabo.
Li. Largitur peculium, omnem in tergo theſaurum gerit.
Le. Nam ſi huic occaſioni tempus ſeſe ſubterduxerit,
Numquam edepol quadrigis albis indipiſcet poſtea:
Herum in obſidione linquet, inimicum animos auxerit.
Sed ſi mecum occaſionem opprimere hanc, quae obuenit, ſtudet,
Maximas opimitates gaudio effertiſſimas
Suis heris ille vna mecum pariet gnatoque et patri:

Adeo vt aetatem ambo ambobus nobis ſint obnoxii,
Noſtro deuincti beneficio. *Li.* Vinctos neſcio quos ait.
Non placet: metuo in commune, ne quam fraudem frauſus fiet.
Le. Perii ego oppido, niſi Libanum inuenio iam, vbi vbi eſt gentium.
Li. Illic homo ſocium ad malam rem quaerit, quem adiungat ſibi.
Non placet. pro monſtro extemplo eſt, quando qui ſudat tremit.
Le. Sed quid ego hic properans conceſſo pedibus, lingua largior?
Quin ego hanc iubeo tacere, quae loquens lacerat diem?
Li. Edepol hominem infelicem, qui patronam comprimat!
Nam ſi quid ſceleſte fecit, lingua pro illo peierat.
Le. Adproperabo, ne poſt tempus praedae praeſidium parem.
Li. Quae illaec praeda eſt? ibo aduorſum, atque electabo quidquid eſt.
Iubeo te ſaluere voce ſumma, quoad vires valent.
Le. Gymnaſium flagri, ſalueto. *Li.* Quid agis, cuſtos carceris?
Le. O catenarum colone. *Li.* O virgarum laſciuia.
Le. Quot pondo ted eſſe cenſes nudum? *Li.* Non edepol ſcio.
Le. Scibam ego te neſcire: at pol ego qui te expendi ſcio.
Nudus vinctus centum pondo es, quando pendes per pedes.
Li. Quo argumento iſtuc? *Le.* Ego dicam, quo argumento et quo modo.
Ad pedes quando adligatus es aequum centupondium,
Vbi manus manicae complexae ſunt atque adductae ad trabem
Nec dependis, nec propendis, quin malus nequamque ſis.
Li. Vae tibi! *Le.* Hoc teſtamento Seruitus legat tibi.
Li. Verbis velitationem fieri compendi volo.
Quid iſtuc negotii eſt? *Le.* Certum eſt, credere — *Li* Audacter licet.
Le. Sis amanti ſubuenire familiari filio,
Tantum adeſt boni inprouiſo, verum commiſtum malo.
Omnes de nobis carnificum concelebrabuntur dies.

Libane, nunc audacia vſus eſt nobis inuenta et dolis.
Tantum facinus modo inueni ego, vt nos dicamur duo
Omnium digniſſimi eſſe, quo cruciatus confluant.
Li. Ergo mirabar, quod dudum ſcapulae geſtibant mihi,
Hariolari quae obceperunt ſibi eſſe in mundo malum.
Quidquid eſt eloquere. *Le.* Magna eſt praeda cum magno malo.
Li. Siquidem omnes coniurati cruciamenta conferant,
Habeo opinor familiarem tergum, ne quaeram foris.
Le. Si iſtam firmitudinem animi obtines, ſalui ſumus.
Li. Quin ſi tergo res ſoluenda eſt, rapere cupio publicum:
Pernegabo atque obdurabo, periurabo denique.
Le. Hem! iſta virtus eſt, quando vſu'ſt qui malum fert fortiter.
Fortiter malum qui patitur, idem poſt patitur bonum.
Li. Quin rem actutum ediſſeris? cupio malum nanciſcier.
Le. Placide ergo vnumquidque derogita, vt adquieſcam: non vides
Me ex curſura anhelitum etiam ducere? *Li.* Age age, manſero
Tuo arbitratu, vel adeo vsque dum peris. *Le.* Vbi nam eſt herus?
Li. Maior apud forum'ſt, minor hic eſt intus. *Le.* Iam ſatis eſt mihi.
Li. Tum igitur tu diues es factus? *Le.* Mitte ridicularia.
Li. Mitto. iſtud quod adfers aures exſpectant meae.
Le. Animum aduerte, vt aeque mecum haec ſcias. *Li.* Taceo. *Le.* Beas.
Meminiſtin' aſinos Arcadicos mercatori Pellaeo
Noſtrum vendere atrienſem? *Li.* Memini. quid tum poſtea?
Le. Hem! ergo is argentum huc remiſit, quod daretur Saureae
Pro aſinis. adoleſcens venit modo, qui id argentum adtulit.
Li. Vbi is homo'ſt? *Le.* Iam deuorandum cenſes, ſi conſpexeris.
Li. Ita enimuero: ſed tamen tu nempe eos aſinos praedicas
Vetulos, claudos, quibus ſubtritae ad femina iam erant vngulae.
Le. Ipſos, qui tibi ſubuectabant rure huc virgas vlmeas.

Li. Teneo: atque iidem te hine vexerunt vinctum rus. *Le.*
Memor es probe.
Verum in tonſtrina vt ſedebam, me inſit percontarier:
Ecquem filium Stratonis nouerim Demaenetum?
Dico me nouiſſe extemplo, et me eius ſeruom praedico
Eſſe, et aedis demonſtraui noſtras. *Li.* Quid tum poſtea?
Le. Ait ſe ob aſinos ferre argentum atrienſi Saureae
Viginti minas; ſed eum ſeſe non nouiſſe hominem qui ſiet:
Ipſum vero ſe nouiſſe callide Demaenetum:
Quoniam ille eloquutus haec ſic — *Li.* Quid tum? *Le.* Auſculta ergo; ſcies.
Extemplo facio facetum me atque magnificum virum,
Dico me eſſe atrienſem. ſic hoc reſpondit mihi:
Ego pol Sauream non noui, neque qua facie ſit ſcio:
Te non aequum eſt ſubcenſere. ſi herum vis Demaenetum,
Quem ego noui, adduce: argentum non morabor quin feras.
Ego me dixeram adducturum, et me domi praeſto fore.
Ille in balineas iturus eſt, inde huc veniet poſtea.
Quid nunc conſilii captandum cenſes? dic. *Li.* Hem iſtuc ago
Quomodo argentum interuortam et aduentorem et Sauream.
Iam hoc opus eſt exaſciatum: nam ſi ille argentum prius
Hoſpes huc adfert, continuo nos ambo excluſi ſumus.
Nam me hodie ſenex ſeduxit ſolum, ſeorſum ab aedibus:
Mihi tibique interminatu'ſt, nos futuros vlmeos,
Ni hodie Argyrippo viginti eſſent argenti minae.
Iuſſit vel nos atrienſem, vel nos vxorem ſuam
Defraudare: dixit ſeſe operam promiſſam dare.
Nunc tu abi ad forum ad herum, et narra, haec vt nos acturi ſumus:
Te ex Leonida futurum eſſe atrienſem Sauream,
Dum argentum adferat Mercator pro aſinis. *Le.* Faciam vti iubes.
Li. Ego illum interea hic oblectabo, prius ſi forte aduenerit.
Le. Quid ais? *Li.* Quid vis? *Le.* Pugno malam ſi ibi percuſſero,

Mox quum Sauream imitabor, caueto ne ſubcenſeas.
Li. Hercle vero tu caucbis, ne me adtigas. ſi me tagis,
Nae hodie malo cum auſpicio nomen commutaueris.
Le. Quaeſo aequo animo patitor. *Li.* Patitor tu item quum ego te referiam.
Le. Dico vt vſus fieri. *Li.* Dico hercle ego quoque vt facturus ſum.
Le. Ne nega. *Li.* Quin promitto inquam hoſtire contra, vt meneris.
Le. Ego abeo: tu iam ſcio patiere. ſed quis hic eſt? is eſt.
Ille eſt ipſus. iam ego recurro huc. tu hunc interea hic tene.
Volo ſeni narrare. *Li.* Quin tu officium facis ergo, ac fugis?

ACTVS II. SCENA III.

MERCATOR, LIBANVS.

(*Mercatoris puer mutus.*)

Vt demonſtratae ſunt mihi, haſce aedis eſſe oportet,
Demaenetus vbi dicitur habitare. I puere, pulta,
Atque atrienſem Sauream, ſi eſt intus, euocato huc.
Li. Quis noſtras ſic frangit fores? ohe, inquam, ſi quid audis.
Me. Nemo etiam tetigit; ſanusne es? *Li.* At cenſebam adtigiſſe,
Propterea, huc quia habebas iter. nolo ego fores conſeruas meas,
A te verberarier: ſane ego ſum amicus noſtris aedibus.
Me. Pol, haud periculum eſt, cardines ne foribus eſfringantur,
Si iſtoc extemplo tu omnibus, qui quaerunt, reſpondebis.
Li. Ita haec morata eſt ianua: extemplo ianitorem
Clamat, procul ſi quem videt ire ad ſeſe calcitronem.
Sed quid venis? quid quaeritas? *Me.* Demaenetum volebam.
Li. Si ſit domi, dicam tibi. *Me.* Quid? eius atrienſis?
Li. Nihilo mage intus eſt. *Me.* Vbi eſt? *Li.* Ad tonſorem ire dixit.

Me. Quum veniſſet, poſt non rediit? *Li.* Non edepol. quid volebas?
Me. Argenti viginti minas, ſi adeſſet, adcepiſſet.
Li. Qui pro iſtuc? *Me.* Aſinos vendidit Pellaeo mercatori
Mercatu. *Li.* Scio, tu id nunc refers? iam hic credo eum adfuturum.
Me. Qua facie veſter Saurea eſt? ſi is eſt, iam ſcire potero.
Li. Macilentis malis, rufulus, aliquantum ventrioſus,
Truculentis oculis, commoda ſtatura, triſti fronte.
Me. Non potuit pictor rectius deſcribere eius formam.
Atque hercle ipſum adeo contuor, quaſſanti capite incedit.
Li. Quisque obuiam huic hic obceſſerit irato, vapulabit.
Siquidem hercle Aeacidinis minis animisque expletus incedit.
Si me iratus tetigerit, iratus vapulabit.

ACTVS II. SCENA IV.

LEONIDA, MERCATOR, LIBANVS.

Quid hoc eſt negotii? neminem meum dictum magniſacere.
Libanum in tonſtrinam vt iuſſeram venire, is nullus venit.
Nae ille edepol tergo et cruribus conſuluit haud decore.
Me. (*Libano*) Nimis imperioſus eſt. *Li.* (*Mercatori*) Vae mihi hodie! *Le.* (*Libano*) Saluere iuſſi
Libanum libertum! iam manu emiſſus? *Li.* Obſecro te.
Le. Nae tu hercle cum magno malo mihi obuiam obceſſiſti.
Cur non veniſti, vt iuſſeram, in tonſtrinam? *Li.* Hic me moratu 'ſt.
Le. Siquidem hercle nunc ſummum Iouem te dicas detinuiſſe,
Atque is precator adſiet, malam rem effugies numquam.
Tu, verbero, imperium meum contempſiſti? *Li.* Perii! — hoſpes —
Me. Quaeſo hercle noli, Saurea, mea cauſa hunc verberare.
Le. Vtinam nunc ſtimulus in manu mihi ſit! *Me.* Quieſce quaeſo.

Le. Qui latera conteram tua, quae obcalluere plagis.
Abſcede, et ſine me hunc perdere, qui ſemper ira incendit;
Cui numquam vnam rem me licet ſemel praecipere furi,
Quin centies eadem imperem atque obganniam: itaque iam hercle
Clamore ac ſtomacho non queo labori ſubpeditare.
Iuſſin', ſceleſte, ab ianua hoc ſtercus hinc auferri?
Iuſſin' columnis deiici operas aranearum?
Iuſſin' in ſplendorem dari bullas has foribus noſtris?
Nihil eſt: tamquam ſi claudus ſim, cum fuſti eſt ambulandum.
Quia triduum hoc vnum modo foro operam adſiduam dedi,
Dum reperiam qui quaeritet argentum in fenus, hic vos
Dormitis interea domi, atque herus in hara, haud aedibus, habitat.
Hem ergo, hoc tibi. *Li.* Hoſpes, te obſecro, defende. *Me.* Saurea, oro
Mea cauſa vt mittas. *Le.* Eho, ecquis pro vectura olivi
Reſoluit? *Li.* Reſoluit. *Le.* Cui datum eſt? *Li.* Sticho vicario ipſi
Tuo. *Le.* Vah! delenire adparas. ſcio mihi vicarium eſſe.
Neque eo eſſe ſervom in aedibus heri, qui ſit pluris quam ille ſit.
Sed vina quae heri vendidi vinario Exaerambo,
Iam pro iis ſatis fecit Stich'? *Li.* Feciſſe ſatis, opinor:
Nam vidi huc ipſum adducere trapezitam Exaerambum.
Le. Sic dedero. prius quae credidi, vix anno poſt exegi.
Nunc ſatagit: adducit domum etiam vltro, et ſcribit numos.
Dromo mercedem retulit? *Li.* Dimidio minus opinor.
Le. Quid reliquom? *Li.* Aiebat reddere quam extemplo redditum eſſet:
Nam retineri, vt, quod ſit ſibi operis locatum, efficeret.
Le. Scyphos quos vtendos dedi Philodamo, retulitne?
Li. Non etiam. *Le.* Hem, non? ſi velis, da, commoda homini amico.

Me. (*ſibi*) Perii hercle! iam hic me abegerit ſuo odio. *Li.*
(*Leonidae*) Heus iam ſatis tu,
Audin' quae loquitur? *Le.* (*Libano*) audio, et quieſco. *Me.*
(*ſibi*) Tandem opinor
Conticuit. nunc adeam optumum eſt, prinsquam incipit tinnire.
(*ad Leon.*) Quam mox mihi operam das? *Le.* Ehem, optume:
quamdudum tu aduenisti?
Non hercle te prouideram, quaeſo ne vitio vortas,
Ita iracundia obſtitit oculis. *Me.* Non mirum factum eſt.
Sed ſi domi eſt, Demaenetum volebam. *Le.* Negat eſſe intus.
Verum iſtuc argentum tamen mihi ſi vis denumerare,
Repromittam iſtoc tibi nomine ſolutam rem futuram.
Me. Sic potius, vt Demaeneto tibi hero praeſente reddam.
Li. Herus iſtunc nouit, atque herum hic. *Me.* Hero huic
praeſente reddam.
Li. Da modo meo periculo; rem ſaluam ego exhibebo:
Nam ſi ſciat noſter ſenex fidem non eſſe huic habitam,
Subcenſeat, cui omnium rerum ipſus ſemper credit.
Le. Non magni pendo, ne duit! ſi non vult. ſic ſine adſtet.
Li. Da, inquam. vah! formido miſer, ne hic me tibi arbitretur
Suaſiſſe, ſibi ne crederes. da, quaeſo, ac ne formida.
Saluum hercle erit. *Me.* Credam fore, dum quidem ipſe in
manu habeo.
Peregrinus ego ſum, Sauream non noui. *Li.* At noſce ſane.
Me. Sit, non ſit; non edepol ſcio. ſi is eſt, eum eſſe oportet.
Ego certe me incerto ſcio hoc daturum nemini homini.
Le. Hercle iſtum di omnes perduint: (*Libano*) verbo caue
ſupplicaſſis.
Ferox eſt, viginti minas meas tractare ſeſe.
(*Mercatori*) Nemo adcipit! aufer te domum — abscede hinc —
moleſtus ne ſis!
Me. Nimis iracunde. non decet ſuperbum eſſe hominem ſeruum.
Li. Malo hercle iam magno tuo nunc iſti nec recte dicis.

Inpure, nihili, non vides iraſci? *Le.* Perge porro,
Flagitium hominis! *Li.* Da obſecro argentum huic, ne male loquatur.
Me. Malum hercle vobis quaeritis. *Le.* Crura, hercle, diffringentur,
Ni iſtum inpudicum percies. *Li.* Perii hercle! age inpudice,
Scelèſte, non audes mihi ſceleſto ſubuenire?
Le. Pergin' precari peſſumo? *Me.* Quae res? tun' libero homini
Male ſeruus loquere? *Le.* Vapula. *Me.* Id quidem tibi hercle ſiet,
Vt vapules, Demaenetum ſimulac conſpexero hodie.
In ius voco te. *Le.* Non eo. *Me.* Non is? memento. *Le.* Memini.
Me. Dabitur pol ſubplicium mihi de tergo veſtro. *Le.* Vae, te!
Tibi quidem ſubplicium, carnufex, de nobis detur? *Me.* Atque et iam *
Pro veſtris dictis maledictis poenae pendentur mihi hodie.
Le. Quid, verbero? ain' tu, furcifer: herum nosmet fugitare cenſes?
I nunc iam ad herum, quo vocas iam dudum, quo volebas.
Me. Nunc demum? tamen numquam hinc feres argenti numum, niſi me
Dare iuſſerit Demaenetus. *Le.* Ita facito, age ambula ergo.
Tu contumeliam alteri facias, tibi non dicatur?
Tam ego homo ſum quam tu. *Me.* Scilicet ita res eſt. *Le.* Sequere hac ergo.
Praefiſcini hoc nunc dixerim, nemo etiam me adcuſauit
Merito meo; neque me Athenis eſt alter hodie quisquam,
Cui credi recte aeque putent. *Me.* Fortaſſis! ſed me tamen
Numquam hodie induces, vt tibi credam hoc argentum ignoto.
Lupus eſt homo homini, non homo; quom qualis ſit non nouit.
Le. Iam nunc ſecunda mihi facis. ſcibam huic te capitulo hodie
Facturum ſatis pro iniuria. quamquam ego ſum ſordidatus,
Frugi tamen ſum, nec poteſt peculium enumerari.

Me. Fortaſſe! *Le.* Etiam nunc dico: Periphanes Rhodo mercator
Dives abſente hero ſolus mihi talentum argenti
Soli adnumerauit, et mihi credidit, neque deceptus in eo.
Me. Fortaſſe! *Le.* Atque etiam tu quoque ipſe. ſi eſſes percunctatus
Me ex aliis, ſcio pol, crederes nunc quod fers. *Me.* Haud negaſſim.

ACTVS III. SCENA I.

(Seu potius ACTVS III. SCENA III.)

CLEAERETA, PHILENIVM.

Nequeon' ego te interdictis facere manſuetam meis?
An ita tu es animata, vt qui expers matris imperii ſies?
Ph. Vbi piem Pietatem, ſi iſto more moratam tibi
Poſtulem placere, mater, mihi quo pacto praecipis?
Cl. An decorum eſt aduerſari meis te praeceptis? *Ph.* Quid eſt?
Cl. Hoccine eſt, pietatem colere, matris imperium minuere?
Ph. Neque quae recte faciunt culpo; neque quae delinquunt amo.
Cl. Satis dicacula es amatrix. *Ph.* Mater, is quaeſtu'ſt mihi.
Lingua poſcit, corpus quaerit, animus orat, res monet.
Cl. Ego te volui caſtigare, tu mi adcuſatrix ades.
Ph. Neque edepol te adcuſo, neque id me facere fas exiſtumo.
Verum ego meas queror fortunas, quom illo quem amo prohibeor.
Cl. Ergo vna pars orationis de die dabitur mihi.
Ph. Et meam partem loquendi, et tuam trado tibi.
Ad loquendum, atque ad tacendum tute habeas portiſculum.
Quin pol — ſi repoſiui remum, ſola ego in caſteria
Vbi quieſco, omnis familiae cauſa conſiſtit tibi.

Cl. Quid ais tu, quam ego vnam vidi mulierem audacissumam?
Quoties te vetui Argyrippum filium Demaeneti
Compellare aut contrectare, conloquive aut contui?
Quid dedit? quid deportari iussit ad nos? an tu tibi
Verba blanda esse aurum rere? dicta docta pro datis?
Vltro amas, vltro expetessis, vltro ad te arcessi iubes.
Illos qui dant, eos derides: qui deludunt, deperis.
An te id exspectare oportet, si quis promittat tibi,
Te facturum diuitem, si moriatur mater sua?
Ecastor nobis periculum magnum et familiae portenditur,
Dum eius exspectamus mortem, ne nos moriamur fame.
Nunc adeo nisi mihi huc argenti adfert viginti minas,
Nae ille ecastor hinc trudetur largus lacrumarum foras.
Hic dies summu'st apud me inopiae excusatio.
Ph. Patiar, si cibo carere me iubeas, mater mea.
Cl. Non veto ted amare, qui dant, qua amentur gratia.
Ph. Quid si hic animus obcupatu'st, mater, quid faciam?
mone. *Cl.* Hem!
Meum caput contemples, siquidem ex re consultas tua.
Ph. Etiam opilio, qui pascit, mater, alienas oues,
Aliquam habet peculiarem, qui spem soletur suam.
Sine me amare vnum Argyrippum, animi causa, quem volo.
Cl. Intro abi. nam te quidem edepol nihil est inpudentius.
Ph. Audientem dicto, mater, produxisti filiam.

ACTVS III. SCENA II.

(Seu potius ACTVS IV. SCENA I.)

LEONIDA, LIBANVS.

Perfidiae laudes gratiasque habemus merito magnas,
Quum nostris sycophantiis, dolis astutiisque,
Scapularum confidentia, virtute vlmorum freti,
Qui aduorsum stimulos, laminas, crucesque compedesque,

Neruos, catenas, carceres, numellas, pedicas, boias,
Indoctoresque acerrimos, ignarosque nostri tergi,
Qui saepe ante in nostras scapulas cicatrices indiderunt:
Eae nunc legiones, copiae, exercitusque eorum,
Vi, pugnando, periuriis nostris, euge, potiti.
Id virtute huius conlegae meaque comitate
Factum est. *Li.* Qui me vir fortior est ad subferendas plagas?
Le. Edepol virtutes qui tuas nunc possit conlaudare,
Sicut ego possim, quae domi duellique male fecisti.
Nae illa edepol pro merito nunc tuo memorari multa possunt:
Vbi fidentem fraudaueris, vbi hero infidelis fueris,
Vbi verbis conceptis sciens libenter periuraris,
Vbi parietes persoderis, in furto vbi sis prehensus,
Vbi saepe caussam dixeris pendens aduersus octo
Astutos, audacis viros, valentes virgatores.
Li. Fateor profecto, vt praedicas, Leonida, esse vera.
Verum edepol nae etiam tua quoque malefacta iterari multa
Et vero possunt: vbi sciens fideli infidus fueris:
Vbi prehensus in furto sies, et manifesto verberatus:
Vbi periuraris: vbi sacro manus sis admolitus:
Vbi heris damno, molestiae, et dedecori saepe fueris:
Vbi creditum tibi quod sit, tibi datum esse pernegaris:
Vbi amicae, quam amico tuo, fueris magis fidelis:
Vbi saepe ad languorem tua duritia dederis octo
Validos lictores, vlmeis adfectos lentis virgis,
Num male relata est gratia? vt conlegam conlaudaui!
Le. Vt meque teque maxume atque ingenio nostro decuit.
Li. Iam omitte ista, atque hoc quod rogo responde. *Le.* Rogita quod vis.
Li. Argenti viginti minas habesne? *Le.* Hariolare.
Edepol senem Demaenetum lepidum fuisse nobis.
Vt adsimilabat Sauream med esse, quam facete!
Nimis aegre risum continui, vbi hospitem inclamauit,

Quod se absente mihi fidem habere noluisset,
Vt memoriter me Sauream vocabat atriensem!
Li. Mane dum. *Le.* Quid est? *Li.* Philenium estne haec quae intus exit?
Atque Argyrippus vna? *Le.* Obprime os: is est. etiam subauscultemus.
Lacrumantem lacinia tenet lacrumans. quidnam esse dicam?
Tacite auscultemus. *Li.* Attate! modo hercle in mentem venit.
Nimis vellem habere perticam. *Le.* Quoi rei? *Li.* Qui verberarem
Asinos, si forte obceperint clamare hinc ex crumina.

ACTVS III. SCENA III.

(Seu potius ACTVS IV. SCENA II.)

ARGYRIPPVS, PHILENIVM, LIBANVS, LEONIDA.

Cur me retentas? *Ph.* Quia tui amans abeuntis egeo.
Ar. Vale. *Ph.* Aliquanto amplius valerem, si hic maneres.
Ar. Salue. *Ph.* Saluere me iubes, quoi tu abiens adfers morbum.
Ar. Mater supremum mihi tua dixit, domum ire iussit.
Ph. Acerbum funus filiae faciet, si te carendum est.
Li. Homo hercle hinc exclusu'st foras. *Le.* Ita res est. *Ar.* Mitte quaeso.
Ph. Quo nunc abis? quin tu hic manes? *Ar.* Nox, si voles, manebo.
Li. Audin' hunc? opera vt largus est nocturna. nunc enim est
Negotiosus interdius, videlicet Solon est,
Leges vt conscribat, quibus se populus teneat. gerrae.
Qui sese parere adparent huius legibus, profecto
Numquam bonae frugi sient, dies noctesque potent.
Le. Nae iste hercle ab ista non pedem discedat, si licessit,
Qui nunc festinat, atque ab hac minatur sese abire.

Li. Sermoni iam finem face tuo: huius ſermonem adcipiam.
Ar. Vale. *Ph*. Quo properas? *Ar*. Bene vale: apud Orcum te videbo.
Nam equidem me, iam quantum poteſt, a vita abiudicabo.
Ph. Cur tu, obſecro, inmerito meo me morti dedere optas?
Ar. Ego te? quam ſi intellegam deficere vita, iam ipſe
Vitam meam tibi largiar, et de mea ad tuam addam.
Ph. Cur ergo minitaris tibi te vitam eſſe amiſſurum?
Nam quid me facturam putas, ſi iſtuc, quod dicis, faxis?
Mihi certum eſt, efficere in me omnia eadem quae tu in te faxis.
Ar. O melle dulci dulcior mihi tu es. *Ph*. Certe enim tu vita es
Mihi. complectere. *Ar*. Facio lubens. *Ph*. Vtinam ſic efferamur!
Le. O Libane, vt miſer eſt homo qui amat! *Li*. Immo hercle vero,
Qui pendet, multo eſt miſerior. *Le*. Scio, qui periculum feci.
Circumſiſtamus: alter hinc, hinc alter adpellemus.
Li. Here, ſalue. ſed num fumus eſt haec mulier, quam amplexare?
Ar. Qui dum? *Li*. Quia oculi ſunt tibi lacrumantes, eo rogaui.
Ar. Patronus qui vobis fuit futurus, perdidiſtis.
Li. Equidem hercle nullum perdidi: ideo, quia numquam vllum habui.
Le. Philenium, ſalue. *Ph*. Dabunt di, quae velitis, vobis.
Li. Noctem tuam et vini cadum velim, ſi optata fiant.
Ar. Verbum caue faxis, verbero. *Li*. Tibi equidem, non mihi opto.
Ar. Tum tu igitur loquere quod lubet. *Li*. Hunc hercle verberare.
Le. Quiſnam iſtuc adcredat tibi, cinaede calamiſtrate?
Tun' verberes, qui pro cibo habeas te verberari?
Ar. Vt veſtrae fortunae meis praecedunt, Libane, longe,
Qui hodie numquam ad veſperum viuam! *Li*. Quapropter quaeſo?

Ar. Quia ego hanc amo, et haec me amat: huic quod ego dem, nusquam quidquam est.
Hinc med amantem ex aedibus delegit huius mater.
Argenti viginti minae me ad mortem adpulerunt,
Quas hodie adolescens Diabolus ipsi daturus dixit,
Vt hanc ne quoquam mitteret, nisi ad se hunc annum totum.
Videtin' viginti minae quid pollent, quidve possunt?
Ille, qui illas perdit, saluus est: ego, qui non perdo, pereo.
Li. Iam dedit argentum? *Ar.* Non dedit. *Li.* Bono animo es, ne formida.
Le. Secede huc: Libane, te volo. *Li.* Si quid vis. *Ar.* Obsecro vos,
Eadem istac opera suauius est complexos fabulari.
Li. Non omnia eadem aeque omnibus, here, suauia esse scito:
Vobis est suaue amantibus complexos fabulari:
Ego complexum huius nihil moror. *Le.* Meum autem haec adspernatur.
Proinde istud facias ipse, quod faciamus, nobis suades.
Ar. Ego vero, et quidem edepol lubens. interea, si videtur,
Concedite istuc. *Le.* (*serui ad:* sequere hac *seorsum, Argyrippo interea Philenium osculante*) Vin' herum deludi?
Li. Dignu'st sane.
Le. Vin' faciam vt me Philenium praesente hoc amplexetur?
Li. Cupio hercle. *Le.* Sequere hac. *Ar.* Ecquid est salutis? satis loquuti?
Le. Auscultate, atque operam date, et mea dicta deuorate.
Primum omnium seruos tuos nos esse non negamus:
Sed si tibi viginti minae argenti proferentur,
Quo nos vocabis nomine? *Ar.* Libertos. *Le.* Non patronos?
Ar. Id potius. *Le.* Viginti minae hic insunt in crumina.
Has ego, si vis, tibi dabo. *Ar.* Di te seruassint semper,
Custos herilis, decus populi, thesaurus copiarum,
Salus interioris hominis, amorisque imperator.

Hic pone, hic iſtam conloca cruminam in collo plane.
Le. Nolo ego te, qui herus ſis mihi, onus iſtuc ſustinere.
Ar. Quin tu labore liberas te, atque iſtam inponis in me.
Le. Ego baiulabo: tu, vt decet dominum, ante me ito inanis.
Ar. Quid nunc? quid eſt? quin tradis huc cruminam preſſatum herum?
Le. Hanc, cui daturus hanc, iube petere atque orare mecum.
Nam iſtuc procliue eſt, quod iubes, me plane conlocare.
Ph. Da meus ocellus, mea roſa, mi anime, da mea voluptas,
Leonida, argentum mihi; ne nos deiunge amantis.
Le. Dic igitur me tuum paſſerculum, gallinam, coturnicem,
Agnellum: hoedillum me tuum dic eſſe, vel vitellum:
Prehende auriculis, compara labella cum labellis.
Ar. Ten' oſculetur, verbero? *Le.* Quam vero indignum viſum eſt!
Atqui pol hodie non feres, ni genua confricantur.
Ar. Quiduis egeſtas imperat: fricentur. da nunc quod oro.
Ph. Age mi Leonida, obſecro, fer amanti hero ſalutem:
Redime iſtoc beneficio te ab hoc, et tibi eme hunc iſto argento.
Le. Nimis bella es atque amabilis: et ſi hoc eſſet meum, hodie
Numquam me orares quin darem: illum te orare meliu'ſt.
Illic hanc mihi ſeruandam dedit, i ſane, bella, belle.
Cape hoc ſis, Libane. *Ar.* Furcifer, etiam me deluſiſti?
Le. Numquam hercle facerem, genua ni tam nequiter fricares.
Ageſis tu in partem nunc iam hunc delude, atque amplexare hanc.
Li. Taceas, me ſpectes. *Ar.* Quin ad hunc Philenium adgredimur,
Virum quidem pol optumum et non ſimilem furis huius.
Li. Inambulandum eſt: nunc mihi viciſſim ſubplicabunt.
Ar. Quaeſo hercle, Libane, ſis herum tuis factis ſoſpitari,
Da mihi iſtas viginti minas. vides me amantem egere.
Li. Videbitur, factum volo, redito huc conticinio.

Nunc iſtanc tantisper iube ſis petere atque orare mecum.
Ph. Amandone exorarier vis te, an oſculando?
Li. Enimvero vtrumque. *Ph.* Ego obſecro te, et tu vtrumque noſtrum ſerua.
Ar. O Libane, mi patrone, mihi trade iſtuc. *Li.* Magis decorum 'ſt,
Libertum potius, quam patronum, onus in via portare.
Ph. Mi Libane, ocellus aureus, donum decusque amoris,
Amabo, faciam quod voles, da iſtuc argentum nobis.
Li. Dic igitur me anaticulam, columbam, vel catellum,
Hirundinem, monedulam, paſſerculum, putillum.
Fac proſerpentem beſtiam me, duplicem vt habeam linguam,
Circumdatoque me brachiis: meum collum circumplecte.
Ar. Ten' complectatur, carnufex? *Li.* Quam vero indignus videor!
Ne iſtuc nequidquam dixeris tam indignum dictum in me:
Vehes pol hodie me, ſiquidem hoc argentum ferre ſperes.
Ar. Ten' ego veham? *Li.* Tun' hoc feras argentum hinc aliter a me?
Ar. Perii hercle! ſi verum quidem eſt decorum, herum vehere ſeruom.
Inſcende. *Li.* Sic iſti ſolent ſuperbi ſubdomari.
Adſta igitur, vt conſuetus es puer olim. ſcin' vt dicam?
Hem ſic. abi: laudo. nec te equo magis eſt equus vllus ſapiens.
Ar. Inſcende actutum. *Li.* Ego fecero. hem! quid iſtuc eſt? vt tu incedis!
Demam hercle iam de ordeo, tolutim ni badizas!
Ar. Amabo, Libane, iam ſat eſt. *Li.* Numquam hercle hodie exorabis.
Nam iam calcari quadrupedem agitabo aduorſum cliuum;
Poſtea ad piſtores dabo, vt ibi cruciere currens.
Adſta, vt deſcendam nunc iam in procliui, quamquam nequam es.

Ar. Quid nunc? quoniam ambo, vt eſt libitum, nos *ambo* deluſiſtis,
Datisne argentum? *Li.* Siquidem mihi ſtatuam et aram ſtatuis,
Atque vt Deo mihi hic inmolas bouem: nam ego tibi Salus ſum.
Le. Etiam tu, here, iſtunc amoues abs te, atque ipſe me adgredire?
Atque illa ſibi quae hic iuſſerat, mihi ſtatuis, ſupplicasque?
Ar. Quem te autem Deum nominem? *Le.* Fortunam atque Obſequentem.
Ar. Iam iſtoc es melior. *Li.* An quid eſt olim homini ſalute melius?
Ar. Licet laudem Fortunam, tamen, vt ne Salutem culpem.
Ph. Ecaſtor ambae ſunt bonae. *Ar.* Sciam vbi boni quid dederint.
Le. Opta id, quod, vt contingat, tibi vis. *Ar.* Quid ſi optaro? *Le.* Eueniet.
Ar. Opto annum hunc perpetuum mihi huius operas. *Le.* Inpetraſti.
Ar. Ain' vero? *Le.* Certe, inquam. *Li.* Ad me adi viciſſim, atque experire.
Exopta id quod vis maxume tibi euenire, fiet.
Ar. Quid ego aliud exoptem amplius, niſi illud cuius inopia 'ſt?
Viginti argenti commodas minas, huius quas dem matri.
Li. Dabuntur: animo ſis bono face: exoptata obtingent.
Ar. Vt conſueuere, homines Salus fruſtratur et Fortuna.
Le. Ego caput huic argento fui hodie reperiundo.
Li. Ego pes fui. *Ar.* Quin nec caput, nec pes ſermonum adparet.
Nec quid dicatis, nec me cur ludatis, ſcire poſſum.
Li. Satis iam deluſum cenſeo: nunc rem, vt eſt, eloquamur.
Animum, Argyrippe, aduorte ſis! pater nos ferre hoc iuſſit
Argentum ad te. *Ar.* Vt tempore obportuneque adtuliſtis!
Li. Hic inerunt viginti minae bonae, mala opera partae:

Has tibi nos pactis legibus dare iuſſit. *Ar.* Quid id eſt, quaeſo?
Li. Noctem huius et coenam ſibi vt dares. *Ar.* Iube aduenire quaeſo.
Meritiſſumo eius quae volet faciemus, qui hosce amores
Noſtros diſpulſos compulit. *Le.* Patieris, Argyrippe,
Patrem hanc amplexari tuum? *Ar.* Haec facile faciet vt patiar.
Leonida, curre obſecro; patrem huc orato vt veniat.
Li. Iam dudum eſt intus. *Ar.* Hac quidem non venit. *Li.* Angiporto
Illac per hortum circuit clam, ne quis ſe videret
Huc ire familiarium. ne vxor reſciſcat, metuit.
De argento, ſi mater tua ſciat vt ſit factum — *Ar.* Heia!
Benedicite. ite intro cito. valete. *Le.* Et vos amate.

ACTVS IV. SCENA I.
(Seu potius ACTVS IV. SCENA III.)
DIABOLVS, PARASITVS.

Agedum, iſtum oſtende quem conſcripſiſti ſyngraphum
Inter me et amicam et lenam: leges perlege.
Nam tu Poeta es prorſus ad eam rem vnicus.
Pa. Horreſcet faxo lena, leges quum audiet.
Di. Age quaeſo, mi, hercle, translege. *Pa.* Audin'? *Di.* Audio.
Pa. Diabolus Glauci filius Cleaeretae
Lenae dedit dono argenti viginti minas,
Philenium vt ſecum eſſet noctes et dies
Hunc annum totum. *Di.* Neque cum quiquam alio quidem.
Pa. Addone? *Di.* Adde: et ſcribas, vide, plane et probe.
Pa. Alienum hominem intromittat neminem.
Quod illa aut amicum aut patronum. *Di.* Neminem.
Pa. Aut quod illa amicae ſuae amatorem praedicet.
Fores obcluſae omnibus fient, niſi tibi.

In foribus ſcribat, obcupatam eſſe ſe.
Aut quod illa dicat peregre adlatam epiſtolam,
Ne epiſtola quidem vlla ſit in aedibus,
Nec cerata adeo tabula. et ſi qua inutilis
Pictura ſit, eam vendat. ni quatriduo
Abalienarit, quo abs te argentum adceperit,
Tuus arbitratus ſit, comburas, ſi velis.
Ne illi ſit cera, vbi facere poſſit literas.
Vocet conuiuam neminem illa; tu voces.
Ad eorum ne quem oculos adiiciat ſuos.
Si quem alium adſpexit, caeca continuo ſiet.
Tecum vna poſtea aeque pocula potitet.
Abs ted adcipiat, tibi propinet, tu bibas.
Ne illa minus, aut plus quam tu, ſapiat. *Di.* Satis placet.
Pa. Suſpiciones omnes abs ſe ſegreget,
Neque illaec vlli pede pedem homini premat.
Quum ſurgat, neque in lectum inſcendat proximum,
Neque quum deſcendat inde, det cuiquam manum.
Spectandum ne cui annulum det, neque roget.
Talos ne cuiquam homini admoueat, niſi tibi.
Quum iaciat, Te, ne dicat: nomen nominet.
Deam inuocet ſibi, quam lubebit, propitiam,
Deum nullum. ſi magis religioſa fuerit,
Tibi dicat, tu pro illa ores, vt ſit propitius.
Neque illa vlli homini nutet, nictet; adnuat;
Poſt, ſi lucerna exſtincta eſt, ne quid ſui
Membri commoueat quidquam in tenebris. *Di.* Optumum eſt:
Ita ſcilicet facturam: verum in cubiculo
Deme iſtuc: equidem illam moueri geſtio.
Nolo habere illam cauſam, et vetitam dicere.
Pa. Scio, captiones metuis. *Di.* Verum. *Pa.* Ergo, vt iubes,
Tollam. *Di.* Quid ni? *Pa.* Audi reliqua. *Di.* Loquere, audio.
Pa. Neque vllum verbum faciat perplexabile.

Neque vlla lingua ſciat loqui niſi Attica.
Forte ſi tuſſire obcoepſit, ne ſic tuſſiat,
Vt cuiquam linguam in tuſſiendo proferat.
Quod illa autem ſimilet, quaſi grauedo profluat,
Hoc ne ſic faciat: tu labellum abſtergeas
Potius, quam cuiquam ſauium faciat palam.
Nec mater lena ad vinum adcedat interim,
Nec vlli verbo male dicat. ſi dixerit,
Haec mulcta ei eſto, vino viginti dies
Vt careat. *Di.* Pulcre ſcripſti: ſcitum ſyngraphum!
Pa. Tum ſi coronas, ſerta, vnguenta iuſſerit
Ancillam ferre, Veneri aut Cupidini,
Tuus ſeruus ſeruet, Venerine eas det, an viro.
Si forte pure velle habere dixerit,
Tot noctes reddat ſpurcas, quot puras habuerit:
Haec ſunt non nugae: non enim mortualia.
Di. Placent profecto leges. ſequere intro. *Pa.* Sequor.

ACTVS IV. SCENA II.

(Rectius ACTVS V. SCENA I.)

DIABOLVS, PARASITVS.

Sequere hac: egon' haec patiar? aut taceam? Emori
Me malim, quam haec non eius vxori indicem.
Ain' tu? apud amicam munus adoleſcentuli
Fungare? vxori excuſes te, et dicas ſenem?
Praeripias ſcortum amanti, atque argentum obicias
Lenae? ſubpiles clam domi vxorem tuam?
Suſpendas potius me, quam tacita tu haec auferas.
Iam quidem, hercle, ad illam hinc ibo, quam tu propediem,
Niſi quidem illa ante obcupaſſit te, effliges ſcio,
Luxuriae ſumtus ſubpeditare vt poſſies.
Pa. Ego ſic faciendum cenſeo. me honeſtiu'ſt,

Quam te, palam hanc rem facere, ne illa exiſtumet
Amoris cauſa percitum id feciſſe te,
Magis quam ſua cauſa. *Di.* At pol qui dixti rectius.
Tu ergo fac, vt illi turbas, lites concias,
Cum ſuo ſibi gnato vnam ad amicam de die
Potare, illam expilare iam. *Pa.* Ne me mone.
Ego iſtud curabo. *Di.* At ego te opperiar domi.

ACTVS V. SCENA I.

(Rectius SCENA II.)

ARGYRIPPVS, DEMAENETVS.

(*Perſonae mutae Philenium cum matre et nonnulli ſerui.*)

Agedum, decumbamus ſis, pater. *De.* Vt iuſſeris,
Mi gnate, ita fiet. *Ar.* Pueri, menſam adponite.
De. Numquid nam tibi moleſtum eſt, gnate mi, ſi haec nunc mecum adcubat?
Ar. Pietas, pater, oculis dolorem prohibet, quamquam ego iſtanc amo,
Poſſum equidem inducere animum, ne aegre patiar, quia tecum adcubat.
De. Decet verecundum eſſe adoleſcentem, Argyrippe. *Ar.* Edepol, pater,
Merito tuo facere poſſum. *De.* Age ergo, hoc agitemus conuiuium
Vino et ſermone ſuaui: nolo ego metui, amari mauolo,
Mi gnate, me abs te. *Ar.* Pol ego vtrumque facio, vt aequum eſt filium.
De. Credam iſtuc, ſi eſſe te hilarum videro. *Ar.* An tu eſſe me triſtem putas?
De. Putem ego? quem videam aeque eſſe moeſtum, vt quaſi dies ſi dicta ſit.
Ar. Ne dixis iſtuc. *De.* Ne ſic fueris, illico ego non dixero.

Ar. Hem! adſpecta: rideo. *De.* Vtinam, male qui mihi volunt, ſic rideant!
Ar. Scio equidem quamobrem me, pater, tu triſtem credas nunc tibi;
Quia iſtaec eſt tecum. atque ego quidem, hercle, vt verum tibi dicam, pater,
Ea res male habet: ac non eo, quin tibi non cupiam quae velis:
Verum iſtam amo. aliam tecum eſſe equidem facile poſſim perpeti.
De. At ego hanc volo. *Ar.* Ergo ſunt quae exoptas. mihi quae ego exoptem volo.
De. Vnum hunc diem perpetere, quoniam tibi poteſtatem dedi,
Cum hac annum vt eſſes, atque amanti argenti feci copiam.
Ar. Hem iſtoc me facto tibi devinxti. *De.* Quin te ergo hilarum das mihi.

ACTVS V. SCENA II.

(Rectius SCENA III.)

ARTEMONA, PARASITVS, DEMAENETVS, ARGYRIPPVS, PHILENIVM.

Ain' tu, meum virum hic potare, obſecro, cum filio?
Et ad amicam detuliſſe argenti viginti minas?
Meoque filio ſciente id facere flagitium patrem?
Pa. Neque diuini, neque mi humani poſthac quidquam adcreduas,
Artemona, ſi huius rei me eſſe mendacem inueneris.
Art. At ſceleſta ego, praeter alios meum virum fui rata
Siccum, frugi, continentem, amantem vxoris maxime.
Pa. At nunc dehinc ſcito, illum ante omnes minimi mortalem preci:
Madidum, nihili, incontinentem, atque oſorem vxoris ſuae.
Art. Pol ni vera iſta eſſent, numquam faceret ea quae nunc facit.

PA. Ego quoque, hercle, illum antehac hominem ſemper
ſum frugi ratus.
Verum hoc facto ſeſe oſtendit, qui quidem cum filio
Potet vna, atque vna amicam ductet decrepitus ſenex.
ART. Hoc ecaſtor eſt, quod ille it ad coenam cotidie.
Ait ſeſe ire ad Archidemum, Chaeream, Chaereſtratum,
Cliniam, Chremem, Cratinum, Diniam, Demoſthenem.
Is apud ſcortum conruptelae et liberis luſtris ſtudet.
PA. Quin tu illum iubes ancillas rapere ſublimem domum?
ART. Tace modo. nae illum ecaſtor miſerum habebo. *PA.*
Ego iſtuc ſcio
Ita fore illi, dum quidem cum illo nupta eris. *ART.* Ego
cenſeo
Eum etiam hominem aut in ſenatu dare operam, aut clientibus:
Ibi labore delaſſatum noctem totam ſtertere.
Ille opere foris faciundo laſſus noctu aduenit:
Fundum alienum arat, incultum familiarem deſerit.
Is etiam conruptus porro ſuum conrumpit filium.
PA. Sequere hac me modo, iam faxo ipſum hominem mani-
feſto obprimas.
ART. Nihil ecaſtor eſt quod facere mauelim. *PA.* Mane dum.
ART. Quid eſt?
PA. Poſſis, ſi forte adcubantem tuum virum conſpexeris,
Cum corona amplexum amicam, ſi videas, cognoſcere?
ART. Poſſum ecaſtor. *PA.* Hem tibi hominem. *ART.* Perii!
PA. Pauliſper mane.
Aucupemus ex inſidiis clanculum, quam rem gerant.
AR. Quid modi, pater, amplexandi facies? *DE.* Fateor,
gnate mi.
AR. Quid fatere? *DE.* Me ex amore huius conreptum oppido.
PA. Audin' quid ait? *ART.* Audio. *DE.* Egon' vt non domo
vxori meae
Subripiam in deliciis pallam quam habet, atque ad te deferam?

Non edepol conduci poſſum vita vxoris annua.
PA. Cenſen' tu illum hodie primum ire adſuetum eſſe in ganeum?
ART. Ille ecaſtor ſubpilabat me, quod ancillas meas
Suſpicabar, atque inſontis miſeras cruciabam. *AR.* Pater,
Iube dare vinum; iam dudum factum eſt, quum primum bibi.
DE. Da puere ab ſummo; age, tu interibi ab infimo da ſuauium.
ART. Perii miſera! vt oſculatur carnufex, capuli decus.
DE. Edepol animam ſuauiorem aliquanto quam vxoris meae.
PH. Dic amabo, an foetet anima vxoris tuae? *DE.* Nauteam
Bibere malim, ſi neceſſum eſt, quam illam oſcularier.
ART. Miſer ecaſtor es. *PA.* Mecaſtor dignus eſt. *AR.* Quid ais, pater — (*bibit*)
ART. Ain' tandem? edepol nae tu iſtuc cum malo magno tuo
Dixiſti in me. ſine! venias modo domum, faxo vt ſcias
Quid pericli ſit dotatae vxori vitium dicere.
AR. (*poſtquam bibit*) Ecquid matrem amas? *DE.* Egone? illam nunc amo, quia non adeſt.
AR. Quid, quum adeſt? *DE.* Periiſſe cupio. *PA.* Amat homo hic te, vt praedicat.
ART. Nae ille ecaſtor fenerato funditat: nam ſi domum
Redierit hodie, oſculando ego vlciſcar potiſſimum.
AR. Iace, pater, talos, vt porro nos iaciamus. *DE.* Maxime.
Te Philenium mihi, atque vxori mortem. hoc Venerium eſt.
Pueri, plaudite, et mihi ob iactum cantharo mulſum date.
ART. Non queo durare. *PA.* Si non didiciſti fullonicam,
Non mirandum eſt. in oculos inuadi, nunc eſt optimum.
ART. Ego pol viuam, et tu iſthaec hodie cum tuo magno malo
Inuocauiſti. *PA.* Ecquis currit pollinctorem arceſſere?
AR. Mater, ſalue. *ART.* Sat ſaluti'ſt. *PA.* Mortuu'ſt Demaenetus.
Tempus eſt ſubducere hinc me; pulcre hoc gliſcit proelium.
Ibo ad Diabolum, mandata dicam facta, vt voluerit.
Atque interea vt decumbamus ſuadebo, hi dum litigant.

Poſt eum demum huc cras adducam ad lenam, vt viginti minas
Ei det, in parte hac amanti vt liceat ei potirier.
Argyrippus exorari ſpero poterit, vt ſinat
Seſe alternas cum illo noctes hac frui. nam ni inpetro,
Regem perdidi: ex amore tantum eſt homini incendium.
Art. Quid tibi huc receptio ad te eſt meum virum? *Ph.* Pol me quidem
Miſeram odio enicauit. *Art.* Surge, amator; i domum.
De. Nullus ſum. *Art.* Immo es, ne nega; omnium pol nequiſſimus.
At etiam cubat cuculus. ſurge, amator; i domum.
De. Vae mihi! *Art.* Vera hariolare. ſurge, amator; i domum.
De. Abscede ergo paululum iſtuc. *Art.* Surge, amator; i domum.
De. Iam, obſecro, vxor? *Art.* Nunc vxorem me eſſe meminiſti tuam?
Modo, quum dicta in me ingerebas, odium, non vxor eram.
De. Totus perii! *Art.* Quid tandem? anima foetetne vxoris tuae?
De. Murrham olet. *Art.* Iam ſubripuiſti pallam, quam ſcorto dares?
Ar. Ecaſtor quin ſubrepturum pallam promiſit tibi?
Art. Non taces? *Ar.* Ego diſſuadebam, mater. *Art.* Bellum filium,
Iſtoscine patrem aequom mores eſt liberis largirier?
Nihilne te pudet? *De.* Pol, ſi aliud nihil ſit, tui me, vxor, pudet.
Art. Cano capite te cuculum vxor ex luſtris rapit.
De. Non licet manere, (coena coquitur,) dum coenem modo?
Art. Ecaſtor coenabis hodie, vt te dignum eſt, magnum malum.
De. Male cubandum eſt: iudicatum me vxor adducit domum.
Ar. Dicebam, pater, tibi, ne matri conſuleres male.

Ph. De palla memento, amabo. *De.* Iuben' hanc hinc abſcedere?
Ph. Immo intus potius: ſequere hac me, mi anime. *De.* Ego vero ſequor!
Art. I domum. *Ph.* Da ſauium etiam prius quam abis. *De.* I in crucem.

GREX.

Hic ſenex, ſi quid, clam vxorem, ſuo animo fecit, volup',
Neque nouum, neque mirum fecit, nec ſecus quam alii ſolent.
Nec quiſquam eſt tam ingenio duro, neo tam firmo pectore,
Quin, vbi quidquam occaſionis ſit, ſibi faciat bene.
Nunc ſi voltis deprecari huic ſeni ne vapulet,
Remur inpetrari poſſe, ſi plauſum ſic clarum datis.

M. ACCII PLAVTI

AVLVLARIA.

DRAMATIS PERSONAE:

LAR domui familiaeque, cui praeerat, bene quidem prospiciens, sed ita, vt pietatem requirat, sibi debitam.

EVCLIO senex fordide auarus, in omnes homines suspiciosus, eamque ipsam ob caussam et iniuriosus.

PHAEDRA Euclionis filia, Lari pietate commendatur, Megadoro rectis moribus; Lyconidi forma.

STAPHYLA anus, Euclionis serua, in herum fidelis, eiusque filiae bene cupiens.

EVNOMIA vidua diues et nobilis, verbosior paululum, quam opus est, promta nuptiarum conciliatrix.

MEGADORVS Eunomiae frater, diues et nobilis, exosus vitia mulierum dotatarum, ad senectutem vsque caelebs, ducturus tandem pauperculam, dummodo recte morata sit.

LYCONIDES Eunomiae filius, vitium Phaedrae oblatum nuptiis tandem emendat.

PYTHODICVS Megadori atriensis.

STROBILVS Megadori seruus non malus.

STROBILVS Lyconidis seruus, fur.

CONGRIO, ANTHRAX: coqui, mercede conducti.

PHRYGIA, ELEVSIVM: tibicinae, mutae.

ARGVMENTVM INCERTI AVCTORIS.

Senex auarus vix sibi credens Euclio
Domi suae desossam multis cum opibus
Aulam inuenit, rursumque penitus conditam
Exsanguis, amens, seruat. Eius filiam
Lyconides vitiarat. Interea senex
Megadorus, a sorore suasus ducere
Vxorem, auari gnatam deposcit sibi.
Durus senex vix promittit, atque aulae timens,
Domo sublatam variis abstrudit locis.
Insidias seruos facit huius Lyconidis,
Qui virginem vitiarat; atque ipse obsecrat
Auonculum Megadorum sibimet cedere
Vxorem amanti. Per dolum mox Euclio
Quum perdidisset, aulam insperato inuenit,
Laetusque natam conlocat Lyconidi.

ARGVMENTVM PRISCIANI.

Aulam repertam auri plenam Euclio
Vi summa seruat, miseris adfectus modis.
Lyconides istius vitiat filiam.
Volt hanc Megadorus indotatam ducere.
Lubensque vt faciat, dat coquos cum opsonio.
Auro formidat Euclio; abstrudit foris:
Reque omni inspecta, compressoris seruulus
Id surpit. Illic Euclioni rem refert,
Ab eo donatur auro, vxore et filio.

ARGVMENTVM.

Euclio senex, vt ab auo defossam reperiret ollam auri plenam, Lar fecit domesticus, cui ea concredita adhuc latuerat. A sene quidem ipso negligi se indignanti, eius tamen filiae pietas videbatur remuneranda. Nec fefellit Larem, quod intenderat: diu enim maleficum illud aurum inpiis, piae vero tandem euenit beneficum. Quod fieri saepe numero solet, vt, opibus repente auctis, parcimonia degeneret in auaritiam, pristina tenuitate longe miseriorem, id Euclioni quidem mirum

quantum adcidit. Neminem non inhiare suspicatur auro suo deuorando, noctes peruigilat, dies sedet domi, miserrimus eius custos. Vt vero Megadoro despondit filiam, seni quidem iuuenculam, at qui praeter mores rectos nihil requirebat dotis, domi suae, in adparatu nuptiali, non tuta ei videtur olla, in fano Fidei, deinde Siluani in luco abstrudit eam: inde vero vt subreptam sensit, delirus propemodum videtur et amens. Lyconides vero, iuuenis diues et nobilis, qui nocturnis Cereris in sacris vitium filiae eius obtulerat, a Megadoro auunculo, vt repudium Euclioni nuntiet, inpetrat; ipse puellam petit, atque quum aurum mox cognosset, a seruo suo subreptum, domi suae latere conditum, hoc restituendo et Euclioni generum, et puellae maritum esse factum exoptatissimum, dubitari nequit.

Adcidit vero huic fabulae, quod nescio an vlli, vt concedant quidem editores, quo euadere rem Plautus voluerit, ex iis, quae haud dubie Plautina sint, satis luculenter adparere, at vt consentiant tamen iidem viri docti, inperfectam ad nos peruenisse fabulam, atque, in extrema catastrophes parte haerentem, auditorum exspectationem destituere intentissimam. Simon *quidem* Carpentarius *in sua Plauti editione, Lugd.* 1513. *scenae vltimae versus adsuit* 28, *e codice aliquo haustos, quos insequentes nonnullae editiones receperunt,* Iohannesque Meursius *in Curis Plautinis, Lugd.* 1599. *ad verbum eosdem suo in codice adseuerat reperiri. Sed his quidem* 28 *versibus actio tantum abest, vt absolui videatur, vt ne vnguem quidem procedat latum. Dictio in iis Plautinae quidem imitatrix est, sed non ipsa Plautina, non salibus Plautinis condita, at vocum rariorum Plautina studiosior. Quod vero Lyconides in iis Strobilum, ante receptum aurum, e manibus dimittit, quod furi huic copiam facit, sibi praedaeque suae, vtcumque possit, consulendi, ea quidem inprudentia iuri certe iurando amorique iuuenis fuisset aduersissima. Quod tamen hi versus a nonnullis, Meursio inprimis, Plautini sunt habiti, diuerso quidem charactere adnectendos curaui. Fuerunt autem alii, qui, quae periisse opinarentur, de suo auderent subplere. Conati hoc sunt saeculo adhuc decimo quinto* Ant. Vrceus *Bononiensis, vulgo* Codrus *dictus, (scil. ex quo Principi, qui obuium salutarat* commendo me tibi *responderat: bene se res habet,* Iupiter Codro *se commendat) versibus* 122, Martinus *vero* Dorpius, *Louaniensis* 1525, *versibus* 275, Camerarius *postea et* Georgius *denique* Reinmannus, *Regiomontanus. Haud video quidem, cuius subplementis hisce*

adiiciendis, gratum fieri poſſit: quod vero Codro contigit, vt cento eius a Taubmanno, Gronovio aliisque adſueretur, nec ego ei vnam alteramve inuidebo pagellas.

Niſi me omnia fallunt, opera ſua ſuperſedere potuiſſent viri docti, in ſubplendam Plauti Aululariam inpenſa. Ita enim perfectam hanc ſabulam ad nos perueniſſe arbitror, vt Plautus eam dare voluit. Quid erat enim, quod deſideraretur, quo minus ea adnoſceretur perfecta? τὸ plaudite *abeſt, quod quidem Plautus in Ciſt. more maiorum fatetur addi, et quod Terentius numquam omittit, at quod tamen Plautus, in paucis modo fabulis nude poſitum, in plerisque ſolet ingenioſe variare, v. c. in Caſ.* qui non manibus, quantum poterit, plauſerit, ei pro ſcorto ſubponetur hircus vnctus nautea; *in Aſin.* ſi vultis deprecari huic ſeni, ne vapulet, remur impetrari poſſe ſi plauſum — *SIC* — clarum datis; *in Pſeud.* hercle me iſti (*ſpectatores*) haud ſolent vocare, neque ergo ego iſtos, verum, ſi vultis adplaudere atque probare hunc gregem et fabulam, in craſtinum vos vocabo, *alibi aliter. Plauto igitur, in ipſo adhuc PLAVDITE iocoſo plerumque inriſorique, in mentem veniſſe arbitror, vnam fabularum ſuarum ita pertexere, vt non diceret quidem in fine:* hic fuit rei euentus; *ſed vt ſpectatores tamen non poſſent non omnes perſpicere:* qualem rei euentum fuiſſe oporteat, *quare,* τῷ plaudite *paullisper fruſtra exſpectato, vt, memores Lyconidem ipſum 4, 10, 73. dixiſſe* iam eſſe in vado ſalutis res videtur, *cogitantes ſecum, obſtare nihil, quo minus Lyconides Phaedram, Euclio ollam amplexetur ſuam, ipſi ſe deluſos ſentirent ipſosque inuicem deridentes dicederent.*

PROLOGVS.

LAR FAMILIARIS.

Ne quis miretur; qui ſim paucis eloquar.
Ego Lar ſum Familiaris, ex hac familia,
Vnde exeuntem me adſpexiſtis. Hanc domum
Iam multos annos eſt quum poſſideo, et colo
Patrique auoque iam huius, qui nunc hic habet:
Sed mihi auos huius obſecrans concredidit

Theſaurum auri clam omnis: in medio foco
Defodit, venerans me, vt id ſeruarem ſibi.
Is quum iam moritur, ita auido ingenio fuit,
Numquam indicare id filio voluit ſuo;
Inopemque optauit potius eum relinquere,
Quam eum Theſaurum commonſtraret filio.
Agri reliquit eii non magnum modum,
Quo cum labore magno et miſere viueret.
Vbi is obiit mortem, qui mihi id aurum credidit,
Coepi obſeruare, ecqui maiorem filius
Mihi honorem haberet, quam eius habuiſſet pater.
Atque ille vero minus minusque inpendio
Curare, minusque me inpartire honoribus.
Item a me contra factum eſt: nam item obiit diem.
Is ex ſe hunc reliquit, qui hic nunc habitat, filium
Pariter moratum; vt pater auusque huius fuit.
Huic filia vna eſt: ea mihi cotidie
Aut thure, aut vino, aut aliqui ſemper ſupplicat:
Dat mihi coronas. Eius honoris gratia
Feci, theſaurum vt hic reperiret Euclio,
Quo eam facilius nuptum, ſi vellet, daret.
Nam compreſſit eam de ſummo adoleſcens loco.
Is ſcit adoleſcens quae ſit, quam compreſſerit;
Illa illum neſcit, neque compreſſam autem pater.
Eam ego hodie faciam, vt hic ſenex de proximo
Sibi vxorem poſcat. id ea faciam gratia,
Quo ille eam facilius ducat, qui compreſſerat.
Et hic qui poſcet eam ſibi vxorem ſenex,
Is adoleſcentis illius eſt auunculus,
Qui illam ſtuprauit noctu, Cereris vigiliis.
Sed hic ſenex iam clamat intus, vt ſolet.
Anum foras extrudit, ne ſit conſcia.
Credo aurum inſpicere volt, ne ſubreptum ſiet.

ACTVS I. SCENA I.

EVCLIO, STAPHYLA.

Exi, inquam, age exi. exeundum hercle tibi hinc est foras.
Circumſpectâtrix cum oculis emiſſitiis.
St. Nam cur me miſeram verberas? *Ev.* Vt miſera ſis,
Atque vt te dignam mala malam aetatem exigas.
St. Nam qua me nunc cauſa extruſiſti ex aedibus?
Ev. Tibi ego rationem reddam, ſtimulorum ſeges?
Illuc regredere ab oſtio! illuc! ſis, vide, vt
Incedit! at ſcin' quo modo tibi res ſe habet?
Si hodie hercle fuſtem cepero, aut ſtimulum in manum,
Teſtudineum iſtum tibi ego grandibo gradum.
St. Vtinam me diui adaxint ad ſuſpendium
Potius quidem, quam hoc pacto apud te ſeruiam.
Ev. At vt ſceleſta ſola ſecum murmurat!
Oculos hercle ego iſtos, inproba, effodiam tibi,
Ne me obſeruare poſſis, quid rerum geram.
Abſcede; etiam nunc — etiam nunc — etiam — ohe!
Iſtic adſtato. ſi hercle tu ex iſtoc loco
Digitum transuerſum aut vnguem latum exceſſeris,
Aut ſi reſpexis, donicum ego te iuſſero,
Continuo hercle ego te dedam diſcipulam cruci.
Sceleſtiorem me hac anu certe ſcio
Vidiſſe numquam: nimisque ego hanc metuo male,
Ne mihi ex inſidiis verba inprudenti duit,
Neu perſentiſcat, aurum vbi eſt absconditum:
Quae in obcipitio quoque habet oculos, peſſuma.
Nunc ibo vt viſam, eſt ne ita aurum vt condidi,
Quod me ſollicitat plurimis miſerum modis. (*abit*)
St. (*ſecum*) Nec nunc mecaſtor quid hero ego dicam meo
Malae rei eueniſſe, quamue inſaniam,
Queo comminiſci: ita miſeram me ad hunc modum

Decies die vno ſaepe extrudit aedibus.
Neſcio pol quae illunc hominem intemperiae tenent;
Peruigilat noctes totas: tum autem interdius
Quaſi claudus ſutor domi ſedet totos dies.
Neque iam quo pacto celem herilis filiae
Probrum, propinqua partitudo cui adpetit,
Queo comminiſci: neque quidquam melius eſt mihi,
Vt opinor, quam ex me vt vnam faciam literam
Longam, meum laqueo collum quando obſtrinxero.

ACTVS I. SCENA II.

EVCLIO, STAPHYLA.

Nunc defaecato demum animo egredior domo,
Poſtquam perſpexi ſalua eſſe intus omnia.
Redi nunc iam intro, atque intus ſerua. *St.* Quippini
Ego intus ſeruem? an, ne quis aedes auferat?
Nam hic apud nos nihil eſt aliud quaeſti furibus:
Ita inaniis ſunt obpletae atque araneis.
Ev. Mirum quin tua nunc me cauſa faciat Iupiter
Philippum regem aut Darium, triuenefica.
Araneas mihi ego illas ſeruari volo.
Pauper ſum, fateor; patior: quod di dant, fero.
Abi intro, obclude ianuam. iam ego hic ero.
Caue quemquam alienum in aedis intromiſeris.
St. Quod quiſpiam ignem quaerat? *Ev.* Exſtingui volo,
Ne cauſae quid ſit, quod te quiſquam quaeritet.
Nam ſi ignis viuet, tu exſtinguere extempulo.
Tum aquam aufugiſſe dicito, ſi quis petet.
Cultrum, ſecurim, piſtillum, mortarium,
Quae vtenda vaſa ſemper vicini rogant,
Fures veniſſe atque abstuliſſe dicito.
Profecto in aedes meas me abſente neminem

Volo intromitti; atque etiam hoc praedico tibi,
Si Bona Fortuna veniat, ne intromiſeris.
St. Pol ea ipſa credo ne intromittatur cauet:
Nam ad aedis noſtras nusquam adiit, quamquam prope eſt.
Ev. Tace, atque abi intro. *St.* Taceo, atque abeo. *Ev.* Obclude ſis
Fores ambobus peſſulis: iam ego hic ero.
Diſcrucior animi, quia ab domo abeundum eſt mihi.
Nimis hercle inuitus abeo; ſed quid agam, ſcio.
Nam noſter noſtrae qui eſt magiſter Curiae,
Diuidere argenti dixit numos in viros:
Id ſi relinquo ac non peto, omnes illico
Me ſuſpicentur, credo, habere aurum domi.
Nam non eſt veriſimile, hominem pauperem
Pauxillum parui facere, quin numum petat.
Nam nunc quom celo ſedulo omnes, ne ſciant,
Omnes videntur ſcire, et me benignius
Omnes ſalutant, quam ſalutabant prius:
Adeunt, conſiſtunt, copulantur dexteras:
Rogitant me, vt valeam, quid agam, quid rerum geram.
Nunc quo profectus ſum ibo, poſtidea domum
Me rurſum, quantum potero, tantum recipiam.

ACTVS II. SCENA I.

EVNOMIA, MEGADORVS.

Velim te arbitrari me haec verba, frater,
Meae fidei tuaeque rei hoc cauſa
Facere, vt aequom eſt germanam ſororem:
Quamquam haud falſa ſum, nos odioſas haberi.
Nam multum loquaces merito omnes habemur,
Nec mutam profecto repertam vllam eſſe
Hodie dicunt mulierem vllo in ſaeculo.

Verum hoc, frater, vnum tamen cogitato,
Tibi proxumam me, mihique item esse te,
Vt aequom est, quod in rem esse vtrique arbitremur,
Et mihi te, et tibi me consulere et monere:
Neque obcultum id haberi, neque per metum mussari,
Quin participem pariter ego te, et tu me vt facias.
Eo nunc ego secreto te huc foras seduxi,
Vt tuam rem ego tecum hic loquerer familiarem.
Me. Da mihi, optuma femina, manum. *Ev.* Vbi ea est? quis ea?
Est nam optuma? *Me.* Tu. *Ev.* Tu me ais? *Me.* Si negas,
Nego. *Ev.* Decet te quidem vera proloqui.
Nam optuma nulla potest eligi: alia alia
Peior, frater, est. *Me.* Idem ego arbitror, nec tibi
Aduersari certum est de istac re vnquam, soror.
Ev. Da mihi operam, amabo. *Me.* Tua est; vtere
Atque impera, si quid vis. *Ev.* Id quod in rem tuam
Optumum esse arbitror, te id admonitum aduento.
Me. Soror, more tuo facis. *Ev.* Facta volo. *Me.* Quid est id,
Soror? *Ev.* Quod tibi sempiternum salutare
Sit procreandis liberis; ita di faxint,
Volo te vxorem domum ducere. *Me.* Hei obcidi!
Ev. Quid ita? *Me.* Quia mihi misero cerebrum excutiunt
Tua dicta, soror: lapides loqueris. *Ev.* Heia, hoc face,
Quod te iubet soror. *Me.* Si lubeat; faciam. *Ev.* In rem
Hoc tuam est. *Me.* Vt quidem emoriar, priusquam ducam.
Sed his legibus; si quam dare vis, ducam: quae
Cras veniat, perendie foras feratur, soror.
His legibus quam dare vis, cedo, nuptias adorna.
Ev. Quam maxuma possum tibi, frater, dare dote:
Sed est grandior natu: media est mulieris aetas:
Eam, si iubes, frater, tibi me poscere, poscam.
Me. Num non vis me interrogare te? *Ev.* Immo, si quid
vis, roga.

Me. Poſt mediam aetatem, qui mediam ducit vxorem domum,
Si eam ſenex anum praegnantem fortuitu fecerit,
Quid dubitas, quin ſit paratum nomen puero Poſtumus?
Nunc ego iſtum, ſoror, laborem demam et diminuam tibi.
Ego virtute Deum et maiorum noſtrorum diues ſum ſatis.
Iſtas magnas factiones, animos, dotes dapſiles,
Clamores, imperia, eburata vehicula, pallas, purpuram,
Nihil moror, quae in ſeruitutem ſumptibus redigunt viros.
Ev. Dic mihi, quaeſo, quis ea eſt, quam vis ducere vxorem? *Me.* Eloquar.
Nouiſtin' hunc ſenem Euclionem ex proximo pauperculum?
Ev. Noui, hominem haud malum mecaſtor. *Me.* Eius cupio filiam
Virginem mihi deſponderi. verba ne facias, ſoror.
Scio quid dictura es: hanc eſſe pauperem. haec pauper placet.
Ev. Di bene vertant. *Me.* Idem ego ſpero. *Ev.* Quid? me nunc quid vis? *Me.* Vale.
Ev. Et tu, frater. *Me.* Ego conueniam Euclionem, ſi domi
Eſt. ſed eccum. neſcio vnde ſeſe homo recipit domum.

ACTVS II. SCENA II.

EVCLIO, MEGADORVS.

Praeſagibat mihi animus, fruſtra me ire, quom exibam domo.
Itaque abibam inuitus. nam neque quiſquam Curialium
Venit, neque magiſter, quem diuidere argentum oportuit.
Nunc domum properare propero: nam egomet ſum hic; animus domi eſt.
Me. Saluus atque fortunatus, Euclio, ſemper ſies.
Ev. Di te ament, Megadore. *Me.* Quid tu? recten' atque vt vis vales?

Ev. (*secum*) Non temerarium est, vbi diues blande adpellat pauperem.
Iam illic homo aurum me scit habere, eo me salutat blandius.
Me. Ain' tu te valere? *Ev.* Pol, ego haud a pecunia perbene.
Me. Pol si est animus aequus tibi, satis habes, qui bene vitam colas.
Ev. (*secum*) Anus hercle huic indicium fecit de auro: perspicue palam est.
Cui ego iam linguam praecidam, atque oculos effodiam domi.
Me. Quid tu solus tecum loquere? *Ev.* Meam pauperiem conqueror.
Virginem habeo grandem, dote cassam atque inlocabilem,
Neque eam queo locare cuiquam. *Me.* Tace: bonum habe animum, Euclio:
Dabitur; adiutabere a me: dic si quid opus est, impera.
Ev. (*secum*) Nunc petit, quom pollicetur: inhiat aurum vt deuoret.
Altera manu fert lapidem, panem ostentat altera.
Nemini credo, qui large blandu'st diues pauperi.
Vbi manum inicit benigne, ibi onerat aliquam zamiam.
Ego istos noui polypos, qui sibi, quidquid tetigerint, tenent.
Me. Da mihi operam parumper: paucis, Euclio, est quod te volo.
De communi re adpellare, mea et tua. *Ev.* Hei misero mihi!
Aurum mihi intus harpagatum est. nunc hic eam rem volt, scio,
Mecum adire ad pactionem: verum interuisam domum.
Me. Quo abis? *Ev.* Iam ad te reuortar: namque est quod visam domum.
Me. (*solus*) Credo edepol, vbi mentionem ego fecero de filia,
Mihi vt despondeat, sese a me derideri rebitur.
Neque illo quisquam est alter hodie ex paupertate parcior.
Ev. Di me seruant, salua res est; salvom est, si quid non perit.

Nimis male timui. priusquam intro redii, exanimatus fui.
Redeo ad te, Megadore, ſi quid me vis. *Me.* Habeo gratiam.
Quaeſo, quod te percontabor, ne id te pigeat proloqui.
Ev. Dum quidem ne quid perconteris, quod mihi non lubeat proloqui.
Me. Dic mihi, quali me arbitrare genere prognatum? *Ev.* bono.
Me. Quid fide? *Ev.* Bona. *Me.* Quid factis? *Ev.* Neque malis, neque inprobis.
Me. Aetatem meam ſcis? *Ev.* Scio eſſe grandem, itidem vt pecuniam.
Me. Certe edepol equidem te ciuem ſine mala omni malitia
Semper ſum arbitratus, et nunc arbitror. *Ev.* Aurum huic olet.
Quid nunc me vis? *Me.* Quoniam tu me, et ego te qualis ſis, ſcio:
Quae res recte vortat, mihique tibique tuaeque filiae,
Filiam tuam mihi vxorem poſco: promitte hoc fore.
Ev. Heia! Megadore, haud decorum facinus tuis factis facis,
Vt inopem atque innoxium abs te atque abs tuis me inrideas.
Nam de te neque re, neque verbis merui, vt faceres quod facis.
Me. Neque edepol ego te deriſum venio, neque derideo:
Neque dignum arbitror. *Ev.* Cur igitur poſcis meam gnatam tibi?
Me. Vt propter me tibi ſit melius, mihique propter te et tuos.
Ev. Venit hoc mihi, Megadore, in mentem, te eſſe hominem diuitem,
Factioſum; me item hominem pauperum pauperrimum.
Nunc ſi filiam locaſſim meam tibi, in mentem venit,
Te bouem eſſe, et me eſſe aſellum: vbi tecum coniunctus ſiem,
Vbi onus nequeam ferre pariter, iaceam ego aſinus in luto:
Tu me bos magis haud reſpicias, gnatus quaſi numquam ſiem.

Et te vtar iniquiore, et meus me ordo irrideat.
Neutrubi habeam ſtabile ſtabulum, ſi quid diuortii fuat.
Aſini me mordicibus ſcindant, boues incurſent cornibus.
Hoc magnum eſt periculum, me ab aſinis ad boues transſcendere.
Me. Quam ad probos propinquitate proxime te adiunxeris,
Tam optumum eſt. tu conditionem hanc adcipe: auſculta mihi,
Atque eam deſponde mihi. *Ev.* At nihil eſt dotis quod dem. *Me.* Ne duas.
Dummodo morata recte veniat, dotata eſt ſatis.
Ev. Eo dico, ne me theſauros reperiſſe cenſeas.
Me. Noui, ne doceas. deſponde. *Ev.* Fiat. ſed pro Iupiter!
Non ego disperii! *Me.* Quid tibi eſt? *Ev.* Quid crepuit quaſi ferrum modo? (*auolat*)
Me. Hic apud me hortum confodere iuſſi. ſed vbi hic eſt homo?
Abiit, neque me certiorem fecit: faſtidit mei.
Quia videt me ſuam amicitiam velle, more hominum facit.
Nam ſi opulentus it petitum pauperioris gratiam,
Pauper metuit congredi. per metum male rem gerit.
Idem, quando illaec occaſio periit, poſt ſero cupit.
Ev. (*Staphylae, e domo egrediens*) Si hercle ego te non elinguandam dedero vsque ab radicibus,
Impero, auctorque ſum, vt tu me cuiuis caſtrandum loces.
Me. Video hercle ego te me arbitrari, Euclio, hominem idoneum,
Quem ſenecta aetate ludos facias, haud merito meo.
Ev. Neque edepol, Megadore, facio: neque, ſi cupiam, copia eſt.
Me. Quid nunc? etiam mihi deſpondes filiam? *Ev.* Illis legibus,
Cum illa dote, quam tibi dixi. *Me.* Sponden' ergo? *Ev.* Spondeo.
Me. Iſtuc di bene vortant. *Ev.* Ita di faxint. illud facito vt memineris

Conueniſſe, vt ne quid dotis mea ad te adferret filia.
Me. Memini. *Ev.* At ſcio, quo vos ſoleatis pacto perplexarier.
Pactum non pactum eſt, non pactum pactum eſt, quod vobis lubet.
Me. Nulla controuerſia mihi tecum erit. ſed nuptias
Hodie quin faciamus, num quae cauſa eſt? *Ev.* Immo edepol optuma.
Me. Ibo. igitur, parabo. numquid me vis? *Ev.* Iſtuc. *Me.* Fiet. vale.
Heus, Strobile, ſequere propere me ad macellum ſtrenue.
Ev. Illic hinc abiit. di inmortales, obſecro, aurum quid valet!
Credo ego illum iam inaudiſſe, mihi eſſe theſaurum domi:
Id inhiat, ea adſinitatem hanc obſtinauit gratia.

ACTVS II. SCENA III.

EVCLIO, STAPHYLA.

Vbi tu es, quae deblateraſti iam vicinis omnibus,
Meae me filiae daturum dotem? heus, Staphyla, te voco:
Ecquid audis? vaſcula intus pure propera atque elue.
Filiam deſpondi ego: hodie nuptum huic Megadoro dabo.
St. Di bene vortant. verum ecaſtor non poteſt: ſubitum eſt nimis.
Ev. Tace atque abi: curata fac ſint quom a foro redeam domum;
Atque obclude aedes: iam ego hic adero. (*abit*) *St.* Quid ego nunc agam?
Nunc nobis prope adeſt exitium, mihi atque herili filiae.
Nam probrum atque partitudo prope adeſt, vt fiat palam.
Quod celatum eſt atque obcultatum vsque adhuc, nunc non poteſt.
Ibo intro, vt herus quae imperauit, facta, quum veniat, fient.
Nam, ecaſtor, malum moerorem metuo, ne miſtum bibam.

ACTVS II. SCENA IV.

STROBILVS, ANTHRAX, CONGRIO, PHRYGIA, ELEVSIVM, *tibicinae mutae*.

Poſtquam opſonauit herus, et conduxit coquos
Tibicinasque haſce, apud forum, edixit mihi,
Vt dispartirem opſonium hic bifariam.
Co. Me quidem, hercle, dicam palam, non diuides.
Si quo tu totum me ire vis, operam dabo.
An. Bellum et pudicum vero proſtibulum popli.
Poſt ſi quis vellet te, haud non velles diuidi?
Co. Atqui ego iſtuc, Anthrax, aliouorſum dixeram,
Non iſtuc quod tu inſimilas. *St.* Sed herus nuptias
Meus hodie faciet. *Co.* Cuius ducit filiam?
St. Vicini huius Euclionis e proxumo.
Ei adeo opſonii hinc dimidium iuſſit dari,
Cocum alterum, itidemque alteram tibicinam.
Co. Nempe huic dimidium dicis, dimidium domi?
St. Nempe ſicut dicis. *Co.* Quid? hic non poterat de ſuo
Senex opſonari filiae in nuptiis?
St. Vah! *Co.* Quid negotii eſt? *St.* Quid negotii ſit rogas?
Pumex non aeque eſt aridus, atque hic eſt ſenex.
Co. Ain' tandem ita eſſe vt dicis? *St.* Tute exiſtuma.
Quin diuum atque hominum clamat continuo fidem,
Suam rem periiſſe, ſeque eradicarier,
De ſuo tigillo fumus ſi qua exit foras.
Quin, quum it dormitum, follem ſibi obſtringit ob gulam.
Co. Cur? *St.* Ne quid animae forte amittat dormiens.
Co. Etiamne obturat inferiorem gutturem,
Ne quid animae forte amittat dormiens?
St. Haec mihi te, vt tibi me aequom eſt credere.
Co. Immo equidem credo. *St.* At ſcin' etiam quomodo?
Aquam hercle plorat, quom lauat, profundere.

Co. Cenſen' talentum magnum exorari poteſſe
Ab iſtoc ſene, vt det, qui fiamus liberi?
St. Famem hercle vtendam, ſi roges, numquam dabit.
Quin ipſi pridem tonſor vngues dempſerat;
Conlegit, omnia abstulit praeſegmina.
Co. Edepol mortalem parce parcum praedicas.
Cenſen' vero adeo eſſe parcum et miſere viuere?
St. Pulmentum pridem ei eripuit miluus:
Homo ad praetorem deplorabundus venit:
Infit ibi poſtulare, plorans, eiulans,
Vt ſibi liceret miluum vadarier.
Sexcenta ſunt, quae memorem, ſi ſit otium.
Sed vter veſtrorum eſt celerior? memora mihi.
Co. Ego, vt multo melior. *St.* Cocum ego, non furem rogo.
Co. Cocum ego dico. *St.* Quid tu ais? *An.* Sic ſum, vt vides.
Co. Cocus ille nundinalis eſt, in nonum diem
Solet ire coctum. *An.* Tun' trium literarum homo
Me vituperas? fur, etiam fur trifurcifer.

ACTVS II. SCENA V.

STROBILVS, ANTHRAX, CONGRIO.

(*Anthraci*) Tace nunc iam tu: atque agnûm horum vter
eſt pinguior,
Co. Licet. *St.* Tu Congrio eum ſume, atque abi
Intro illuc, et vos illum ſequimini:
Vos ceteri illuc ad nos. *An.* Hercle iniuria
Diſpertiuiſti: pinguiorem agnum iſti habent.
St. At nunc tibi dabitur pinguior tibicina.
I ſane cum illo, Phrygia, tu autem, Eleuſium,
Huc intro abi ad nos. *Co.* O Strobile, ſubdole,
Huccine detruſiſti me ad ſenem parciſſumum?

Vbi, si quid poscam, vsque ad rauim poscam prius
Quam quidquam detur. *St.* Stultum et sine gratia est,
Ibi recte facere, quando quod facias perit.
Co. Qui vero? *St.* Rogitas? iam principio in aedibus
Turba istic nulla tibi erit: si quod vti voles,
Domo abs te adferto, ne operam perdas poscere.
Hic apud nos magna turba ac magna familia est,
Supellex, aurum, vestes, vasa argentea.
Ibi si perierit quippiam, (quod te scio
Facile abstinere posse, si nihil obuiam est;)
Dicant: coci abstulerunt! comprehendite,
Vincite, verberate, in puteum condite.
Horum tibi istic nihil eueniet: quippe qui
Vbi quid subripias, nihil est. sequere hac me. *Co.* Sequor.

ACTVS II. SCENA VI.

STROBILVS, STAPHYLA, COCI.

Heus Staphyla prodi, atque ostium aperi. *St.* Qui vocat?
Str. Strobilus. *St.* Quid vis? *Str.* Hos vt adcipias coquos,
Tibicinamque opsoniumque in nuptias.
Megadorus iussit Euclioni haec mittere.
St. Cererine, Strobile, has facturi nuptias?
Str. Qui? *St.* Quia temeti nihil adlatum intellego.
Str. At iam adferetur, si a foro ipsus redierit.
St. Ligna hic apud nos nulla sunt. *Co.* Sunt asseres?
St. Sunt pol. *Co.* Sunt igitur ligna; ne quaeras foris.
St. Quid? inpurate, quamquam Vulcano studes,
Coenaene caussa aut tuae mercedis gratia
Nos nostras aedes postulas comburere?
Co. Haud postulo. *Str.* Duc istos intro. *St.* Sequimini.

ACTVS II. SCENA VII.

PYTHODICVS.

Curate, ego interuiſam, quid faciant coqui;
Quos pol vt ego hodie ſeruem, cura maxuma eſt,
Niſi vnum hoc faciam, vt in puteo coenam coquant;
Inde coctam ſurſum ſubducemus corbulis.
Si autem deorſum comedent, ſi quid coxerint,
Superi incoenati ſunt, et coenati inferi.
Sed verba hic facio, quaſi negotii nihil ſiet,
Rapacidarum vbi tantum ſiet in aedibus.

ACTVS II. SCENA VIII.

EVCLIO, CONGRIO.

Volui animum tandem confirmare hodie meum,
Vt bene haberem filiae nuptiis.
Venio ad macellum, rogito piſces. indicant
Caros; agninam caram, caram bubulam,
Vitulinam, cetum, porcinam; cara omnia:
Atque eo fuerunt cariora, aes non erat.
Abeo iratus illinc, quoniam nihil eſt qui emam.
Ita illis inpuris omnibus adii manum.
Deinde egomet mecum cogitare inter vias
Obcepi: feſto die ſi quid prodegeris,
Profeſto egere liceat, niſi peperceris.
Poſtquam hanc rationem cordi ventrique edidi,
Adceſſit animus ad meam ſententiam,
Quam minimo ſumptu filiam vt nuptum darem.
Nunc thuſculum emi et haſce coronas floreas
Haec inponentur in foco noſtro Lari,
Vt fortunatas faciat gnatae nuptias.
Sed quid ego apertas aedes noſtras conſpicor?

Et strepitus est intus. numnam ego compilor miser?
Co. (*intus*) Aulam maiorem si potes, vicinia
Pete: haec est parua, capere non quit. *Ev.* Hei mihi,
Perii hercle! aurum rapitur, aula quaeritur.
Nimirum obcidor, nisi ego intro huc propere propero currere.
Apollo, quaeso, subueni mihi atque adiuua:
Confige sagittis fures thesaurarios:
Cui in re tali iam subuenisti antidhac.
Sed cesso prius, quam prorsus perii, currere?

ACTVS II. SCENA IX.

ANTHRAX.

Dromo, desquama pisces: tu Machaerio
Congrum, muraenam exdorsua, quantum potes:
Atque omnia, dum absum hinc, exossata fac sient.
Ego hinc artoptam ex proxumo vtendam peto
A Congrione. tu istum gallum, si sapis,
Glabriorem reddes mihi, quam volsus ludiu'st.
Sed quid hoc clamoris oritur hinc ex proxumo?
Coqui hercle, credo, faciunt officium suum.
Fugiam intro, ne quid hic turbae fiat itidem.

ACTVS III. SCENA I.

CONGRIO.

Optati ciues, populares, incolae, adcolae, aduenae omnes,
Date viam, qua fugere liceat, facite totae plateae pateant.
Neque ego vmquam, nisi hodie, ad Bacchas veni in Bacchanal coquinatum,
Ita me miserum et meos discipulos fustibus male contuderunt.
Totus doleo, atque oppido perii, ita me iste habuit senex gymnasium.

Neque ligna ego vsquam gentium praeberi vidi pulcrius:
Itaque omnis exegit foras, me atque hos, onustos fustibus.
Attat, perii hercle ego miser! aperit Bacchanal. adest:
Sequitur. scio quam rem geram: hoc ipsus Magister me docuit.

ACTVS III. SCENA II.

EVCLIO, CONGRIO.

[illegible], quo fugis nunc? tene, tene. *Co.* Quid, stolide, clamas?
Ev. Quia ad Tresviros iam ego deferam tuum nomen. *Co.* Quamobrem?
Ev. Quia cultrum habes. *Co.* Cocum decet. *Ev.* Quid comminatus
Mihi? *Co.* Istuc malefactum arbitror, quia non latus fodi.
Ev. Homo nullus est te scelestior qui viuat hodie,
Neque cui ego de industria amplius male plus lubens faxim.
Co. Pol, etsi taceas, palam id quidem est; res ipsa testis est.
Ita fustibus sum mollior miser magis, quam vllus cinaedus.
Sed quid tibi nos, mendice homo, tactio est? quae res?
Ev. Etiam rogitas? an quia minus quam aequom erat feci?
Co. Sine! at hercle cum malo magno tuo, si hoc caput sentit.
Ev. Pol ego haud scio quid post fiat, tuum nunc caput sentit.
Sed in aedibus quid tibi meis nam erat negotii,
Me absente, nisi ego iusseram? volo scire. *Co.* Tace ergo.
Quia venimus coctum ad nuptias. *Ev.* Quid tu, malum, curas,
Vtrum crudum an coctum edim; nisi tu mihi es tutor?
Co. Volo scire, sinas an non sinas nos coquere hic coenam?
Ev. Volo scire item ego, meae domi meane salua futura?
Co. Vtinam mea mihi modo auferam, quae adtuli, salua!
Me haud poenitet! tua ne expetam? *Ev.* Scio; ne doce, noui.
Co. Quid est, qua prohibeas nunc gratia nos coquere hic coenam?

Quid fecimus? quid diximus tibi ſequius, quam velles?
Ev. Etiam rogitas, ſceleſte homo, qui angulos omnis
Mearum aedium et conclauium mihi peruiam facitis?
Id vbi tibi erat negotium, ad focum ſi adeſſes,
Non fiſſile haberes caput. merito id tibi factum eſt.
Adeo vt tu meam ſententiam iam iam noſcere poſſis,
Si ad ianuam huc adceſſeris, niſi iuſſero, propius;
Ego te faciam miſerrimus mortalis vti ſis.
Scis iam meam ſententiam? quo abis? redi rurſum.
Co. Ita me bene amet Laverna, te iam, niſi reddi
Mihi vaſa iubes, pipulo hic differam ante aedis.
Quid ego nunc agam? nae ego edepol veni huc auſpicio malo,
Numo ſum conductus: plus iam medico mercede opus eſt.

ACTVS III. SCENA III.

EVCLIO, CONGRIO.

(*Sibi*) Hoc quidem hercle, quoquo ibo, mecum erit, mecum feram,
Neque iſtuc in tantis periclis vmquam committam vt fiet.
(*Congrioni*) Ite ſane nunc iam intro omnes, et coqui, et tibicinae,
Etiam introduce, ſi vis, vel gregem venalium.
Coquite, facite, feſtinate nunc iam quantum lubet.
Co. Temperi: poſtquam inpleuiſti fuſti fiſſorum caput.
Ev. Intro abi; opera huc conducta eſt veſtra, non oratio.
Co. Heu ſenex, pro vapulando, hercle, ego abs te mercedem petam.
Coctum ego, non vapulatum dudum conductus fui.
Ev. Lege agito mecum, moleſtus ne ſis: i, et coenam coque,
Aut abi in malum cruciatum ab aedibus. *Co.* Abi tu modo.

ACTVS III. SCENA IV.

EVCLIO.

Illic hinc abiit. — Di inmortales, facinus audax incipit,
Qui cum opulento pauper homine coepit rem habere aut negotium,
Veluti Megadorus tentat me omnibus miſerum modis:
Qui ſimilauit, mei honoris mittere huc cauſa coquos,
Is ea cauſa miſit, hoc qui ſubriperent miſero mihi.
Condigne etiam meus me intus gallus gallinaceus,
Qui erat anui peculiaris, perdidit paeniſſume.
Vbi erat haec defoſſa, obcoepit ibi ſcalpurire vngulis
Circumcirca. quid opus eſt verbis? ita mihi pectus peracuit:
Capio fuſtem, obtrunco gallum, furem manifeſtarium.
Credo ego edepol illi mercedem gallo pollicitos coquos,
Si id palam feciſſet. exemi e manu manubrium.
Quid opus eſt verbis? facta eſt pugna in gallo gallinaceo.
Sed Megadorus meus adfinis eccum incedit a foro.
Iam hunc non auſim praeterire, quin conſiſtam et conloquar.

ACTVS III. SCENA V.

MEGADORVS, EVCLIO.

Narraui amicis multis conſilium meum
De conditione hac. Euclionis filiam
Laudant: ſapienter factum et conſilio bono.
Nam, meo quidem animo, ſi idem faciant ceteri
Opulentiores pauperiorum filias
Vt indotatas ducant vxores domum:
Et multo fiat ciuitas concordior,
Et inuidia nos minore vtemur, quam vtimur:
Et illae malam rem metuant, quam metuunt, magis:
Et nos minore ſumptu ſimus, quam ſumus.

In maxumam illuc populi partem est optumum.
In pauciores auidos altercatio est:
Quorum animis auidis atque insatietatibus
Neque lex, neque tutor capere est qui possit modum.
Namque hoc qui dicat: Quo illae nubent diuites
Dotatae, si istud ius pauperibus ponitur?
Quo lubeat nubant, dum dos ne fiat comes.
Hoc si ita fiat, mores meliores sibi
Parent, pro dote quos ferant, quam nunc ferunt.
Ego faxim muli, pretio qui superant equos,
Sient viliores Gallicis cantheriis.
Ev. Ita me di amabunt, vt ego hunc ausculto lubens.
Nimis lepide fecit verba ad parcimoniam.
Me. Nulla igitur dicat: equidem dotem ad te adtuli
Maiorem multo, quam tibi erat pecunia.
Enim mihi quidem aequom est purpuram atque aurum dari,
Ancillas, mulos, muliones, pedissequos,
Salutigerulos pueros, vehicula qui vehar.
Ev. Vt matronarum hic facta pernouit probe!
Moribus praefectum mulierum hunc factum velim.
Me. Nunc quoquo venias, plus plaustrorum in aedibus
Videas, quam ruri, quando ad villam veneris.
Sed hoc etiam pulcrum est, prae quam vbi sumtus petunt.
Stat fullo, phrygio, aurifex, lanarius,
Caupones, patagiarii, indusiarii,
Flammearii, violarii, carinarii,
Aut manulearii, aut murobathrarii,
Propolae, linteones, calceolarii,
Sedentarii sutores, diabathrarii,
Solearii adstant, astdant molochinarii,
Petunt fullones, sarcinatores petunt,
Strophiarii adstant, adstant semizonarii.
Iam hosce absolutos censeas: cedunt, petunt.

Trecenti quum ſtant phylaciſtae in atriis,
Textores limbolarii, arcularii ducuntur: datur
Aes. iam hosce abſolutos cenſeas,
Quum incedunt infectores crocotarii;
Aut aliqua mala crux ſemper eſt, quae aliquid petat.
Ev. Compellarem ego illum, ni metuam ne deſinat
Memorare mores mulierum: nunc ſic ſinam.
Me. Vbi nugigerulis res ſoluta eſt omnibus,
Ibi ad poſtremum cedit miles, aes petit.
Itur, putatur ratio cum argentario,
Inpranſus miles adſtat, aes cenſet dari.
Vbi disputata eſt ratio cum argentario,
Etiam plus ipſus vltro debet argentario.
Spes prorogatur militi in alium diem.
Haec ſunt atque aliae multae in magnis dotibus
Incommoditates ſumptusque intolerabiles.
Nam quae indotata eſt, ea in poteſtate eſt viri.
Dotatae mactant et malo et damno viros.
Sed eccum adfinem ante aedes. quid ais, Euclio?

ACTVS III. SCENA VI.

EVCLIO, MEGADORVS.

Nimium lubenter edi ſermonem tuum.
Me. Ain'? audiuiſti? *Ev.* Vsque a principio omnia. *Me.* Tamen,
E meo quidem animo, aliquanto facias rectius,
Si nitidior ſis filiae nuptiis.
Ev. Pro re nitorem, et gloriam pro copia.
Qui habent, meminerint ſeſe vnde oriundi ſient.
Neque pol, Megadore, mihi, neque cuiquam pauperi,
Opinione melius res ſtructa eſt domi.
Me. Immo eſt, et dii faciant vti ſiet,
Plus plusque iſtuc ſoſpitent quod nunc habes.

Ev. (*ſecum*) Illud mihi verbum non placet: Quod nunc habes!
Tam hoc ſcit me habere, quam egomet. anus fecit palam.
Me. Quid tu te ſolus e ſenatu ſeuocas?
Ev. Pol ego te vt adcuſem merito meditabar. *Me.* Quid eſt?
Ev. Quid ſit, me rogitas? qui mihi omnis angulos
Furum inpleuiſti in aedibus miſero mihi:
Qui intromiſiſti in aedes quingentos coquos,
Cum ſenis manibus, genere Geryonaceo:
Quos ſi Argus ſeruet, qui oculeus totus fuit,
Quem quondam Ioni Iuno cuſtodem addidit,
Is numquam ſeruet. praeterea tibicinam,
Quae mihi interbibere ſola, ſi vino ſcatet,
Corinthienſem fontem Pirenem poteſt.
Tum opſonium autem! *Me.* Pol vel legioni ſat eſt.
Etiam agnum miſi. *Ev.* Quo quidem agno; ſat ſcio,
Magis curioſam nusquam eſſe vllam belluam.
Me. Volo ego ex te ſcire, qui ſit agnus curio.
Ev. Qui oſſa atque pellis totus eſt, ita vt cura macet.
Quin exta inſpicere in Sole etiam viuo licet,
Ita is pellucet quaſi laterna Punica.
Me. Caedundum illum ego conduxi. *Ev.* Tum tu idem optumum eſt
Loces efferendum: nam iam credo mortuus eſt.
Me. Potare ego hodie, Euclio, tecum, volo.
Ev. Non potem ego quidem hercle. *Me.* At ego iuſſero
Cadum vnum vini veteris a me adferrier.
Ev. Nolo hercle. nam mihi bibere decretum eſt aquam.
Me. Ego te hodie reddam madidum, ſed vino, probe,
Te, cui decretum eſt bibere aquam. *Ev.* (*ſecum*) Scio quam rem agat.
Vt me deponat vino, eam adfectat viam:
Poſt hoc, quod habeo, vt commutet coloniam.
Ego id cauebo, nam alicubi abſtrudam foris.

Ego faxo, et operam et vinum perdiderit simul.
Me. Ego, nisi quid me vis, eo lauatum, vt sacruficem. (*abit.*)
Ev. Edepol nae tu, Aula, multos inimicos habes,
Atque istuc aurum, quod tibi concreditum est.
Nunc hoc mihi factum est optumum, vt te auferam
Aulam in Fidei fanum: ibi abstrudam probe.
Fides, nouisti me et ego te; caue sis tibi,
Ne tu in me mutassis nomen, si hoc concreduo.
Ibo ad te, fretus tua, Fides, fiducia.

ACTVS IV. SCENA I.

STROBILVS.

Hoc est serui facinus frugi, facere quod ego persequor;
Nec morae molestiaeque imperium herile habeat sibi.
Nam qui hero ex sententia seruire seruus postulat,
In herum matura, in se sera condecet capessere.
Sin dormitet, ita dormitet, seruom sese vt cogitet.
Nam qui amanti hero seruitutem seruit, quasi ego seruio,
Si herum videt superare amorem, hoc serui esse officium reor,
Retinere ad salutem; non eum, quo incumbat, eo inpellere.
Quasi pueri; qui nare discunt, scirpea induitur ratis,
Qui laborent minus, facilius vt nent et moueant manus;
Eodem modo seruom ratem esse amanti hero aequom censeo,
Vt toleret, ne pessum abeat, tamquam
Herile imperium edificat, vt, quod frons velit, oculi sciant,
Quod iubeat, citis quadrigis citius properet persequi.
Qui ea curabit, abstinebit censione bubula;
Nec sua opera rediget vmquam in splendorem compedes.
Nunc herus meus amat filiam huius Euclionis pauperis:
Eam hero nunc renuntiatum est nuptum huic Megadoro dari,
Is speculatum huc misit me, vt, quae fierent, fieret particeps.
Nunc sine omni suspicione in ara hic adsidam sacra,
Hinc ego et huc et illuc potero, quid agant, arbitrarier.

ACTVS IV. SCENA II.

EVCLIO, STROBILVS.

Tu modo caue cuiquam indicaſſis, aurum meum eſſe iſtic, Fides.
Non metuo ne quisquam inueniat: ita probe in latebris ſitum eſt.
Edepol nae illic pulcram praedam agat, ſi quis illam inuenerit
Aulam onuſtam auri. verum id te quaeſo vt prohibeſſis, Fides.
Nunc lauabo, vt rem diuinam faciam, ne adſinem morer,
Quin, vbi arceſſat me, meam extemplo filiam ducat domum.
Vide, Fides, etiam atque etiam nunc, ſaluam vt aulam abs te auferam.
Tuae fidei concredidi aurum: in tuo luco et fano modo eſt ſitum. (*abit*)
St. Di inmortales! quod ego hunc hominem facinus audio loqui?
Se aulam onuſtam auri abstruſiſſe hic intus in fano! Fides,
Caue tu illi fidelis, quaeſo, potius fueris, quam mihi.
Atque hic pater eſt, vt ego opinor, huius, herus quam amat.
Ibo hinc intro: perſcrutabor fanum, ſi inueniam vſpiam
Aurum, dum hic eſt obcupatus: ſed ſi repperero, o Fides,
Mulſi congialem plenam faciam tibi *fideliam.*
Id adeo tibi faciam: verum ego mihi bibam, vbi id fecero.

ACTVS IV. SCENA III.

EVCLIO.

Non temere eſt, quod coruos cantat mihi nunc ab laeua manu.
Semel radebat pedibus terram, et voce crocibat ſua.
Continuo meum cor coepit artem facere ludicram,
Atque in pectus emicare. ſed ego ceſſo currere.

ACTVS IV. SCENA IV.

EVCLIO, STROBILVS.

Foras, lumbrice, qui ſub terra erepſiſti modo,
Qui modo nusquam comparebas: nunc, quom compares, peris.
Ego edepol te, praeſtigiator, miſeris iam adcipiam modis.
St. Quae te mala crux agitat? quid tibi mecum eſt commercii, ſenex?
Quid me adflictas? quid me raptas? qua me cauſa verberas?
Ev. Verberabiliſſime, etiam rogitas? non fur, ſed trifur?
St. Quid tibi ſubripui? *Ev.* Redde huc ſis. *St.* Quid tibi vis reddam? *Ev.* Rogitas?
St. Nihil equidem tibi abstuli. *Ev.* At illud, quod tibi abſtuleras, cedo.
Ecquid agis? *St.* Quid agam? *Ev.* Auferre non potes. *St.* Quid vis tibi?
Ev. Pone. *St.* Equidem pol, te datare, credo, conſuetum, ſenex.
Ev. Pone hoc ſis: aufer cauillam: non ego nunc nugas ago.
St. Quid ego ponam? quin tu eloquere quidquid eſt ſuo nomine.
Non hercle equidem quidquam ſumſi, nec tetigi. *Ev.* Oſtende huc manus.
St. Hem tibi! *Ev.* Oſtende. *St.* Eccas. *Ev.* Video. age oſtende etiam tertiam.
St. Laruae hunc atque intemperiae inſaniaeque agitant ſenem.
Facisne iniuriam mihi, an non? *Ev.* Fateor, quia non pendes, maxumam.
Atque id quoque iam fiet, niſi fatere. *St.* Quid fatear tibi?
Ev. Quid abstuliſti hinc? *St.* Di me perdant, ſi ego tui quidquam abstuli,
Ev. Niue adeo abstuliſſe vellem. Agedum, excutedum pallium.

St. Tuo arbitratu. *Ev.* Ne inter tunicas habeas. *St.* Tenta qua lubet.
Ev. Vah, scelestus, quam benigne! vt ne abstulisse intellegam.
Noui sycophantias. age! rursum, ostende huc manum
Dexteram. *St.* Hem! *Ev.* Nunc laeuam ostende. *St.* Quin equidem ambas profero.
Ev. Iam scrutari mitto. redde huc. *St.* Quid reddam? *Ev.* Ah nugas agis,
Certe habes. *St.* Habeo ego? quid habeo? *St.* Non dico: audire expetis.
Id meum, quidquid habes, redde. *St.* Insanis: perscrutatus es
Tuo arbitratu, neque tui me quidquam inuenisti penes.
Ev. Mane, mane: quis illic est, qui hic intus alter erat tecum simul?
Perii hercle! ille nunc intus turbat; hunc si amitto, hic abierit.
Postremo iam hunc perscrutaui. hic nihil habet. abi quo lubet.
Iupiter te Diique perdant. *St.* Haud male agit gratias.
Ev. Ibo hinc intro: atque illi socienno tuo iam interstringam gulam.
Fugin' hinc ab oculis? abin' hinc, an non? *St.* Abeo. *Ev.* Cauesis te videam.

ACTVS IV. SCENA V.

STROBILVS.

Emortuus ego me mauelim leto malo,
Quam non ego illi dem hodie insidias seni.
Nam hic iam non audebit aurum abstrudere.
Credo referet iam secum, et mutabit locum.
Atat foris crepuit! senex eccum aurum effert foras.
Tantisper hic ego ad ianuam concessero.

ACTVS IV, SCENA VI.

EVCLIO, STROBILVS.

Fidei censebam maxumam multo fidem
Esse. ea subleuit os mihi paenissume.
Ni subuenisset coruus, periissem miser.
Nimis hercle ego illum coruum ad me veniat, velim,
Qui indicium fecit, vt ego illi aliquid boni
Dicam. nam quod edit, tam duim, quam perduim.
Nunc, hoc vbi abstrudam, cogito solum locum.
Silvani lucus extra murum est auius,
Crebro salicto oppletus: ibi sumam locum.
Certum est, Silvano potius credam, quam Fidei. (*abit*)
St. Euge! euge! dii me saluom et seruatum volunt.
Iam ego illic praecurram, atque inscendam aliquam in arborem;
Indeque obseruabo, aurum vbi abstrudat senex.
Quamquam hic manere herus me sese iusserat,
Certum est, malam rem potius quaeram cum lucro.

ACTVS IV, SCENA VII.

LYCONIDES, EVNOMIA, PHAEDRA.

Dixi tibi, mater; iuxta rem mecum tenes,
Super Euclionis filia. nunc te obsecro,
Fac mentionem cum auunculo, mater mea;
Resecroque, mater, quod dudum obsecraueram.
Ev. Scis tute, facta velle me, quae tu velis.
Et istuc confido a fratre me inpetrassere.
Et causa iusta est, siquidem ita est vt praedicas,
Te eam compressisse vinolentum virginem.
Ly. Egone vt te aduorsum mentiar, mater mea?
Ph. Perii, mea nutrix! obsecro te, vterum dolet.
Iuno Lucina, tuam fidem! *Ly.* Hem! mater mea,

Tibi rem potiorem video: clamat, parturit.
Ev. I hac intro mecum, gnate mi, ad fratrem meum,
† Vt istuc, quod tu me oras, efficiam tibi, †
Vt istuc, quod me oras, inpetratum ab eo auferam.
Ly. I, iam sequor te. mater. sed servom meum
Strobilum miror vbi sit, quem ego me iusseram
Hic opperiri. nunc ego mecum cogito,
Si mihi dat operam, me illi irasci iniurium est.
Ibo intro, vbi de capite meo sunt comitia.

ACTVS IV. SCENA VIII.

STROBILVS.

Pici diuitiis, qui aureos montes colunt,
Ego solus supero. nam istos reges ceteros
Memorare nolo, hominum mendicabula.
Ego sum ille rex Philippus. o lepidum diem!
Nam vt dudum hinc abii, multo illuc adueni prior,
Multoque prius me conlocaui in arborem:
Indeque exspectabam, vbi aurum abstrudebat senex.
Vbi ille abiit, ego me deorsum duco de arbore;
Ecfodio aulam auri plenam. inde ex eo loco
Video recipere se senem: ille me non videt.
Nam ego modo declinaui paulum me extra viam.
Attat! eccum ipsum. ibo, vt hoc condam, domum.

ACTVS IV. SCENA IX.

EVCLIO, LYCONIDES.

Perii! interii! obcidi! quo curram? quo non curram?
Tene, tene! quem? quis? nescio, nihil video, caecus eo; atque
Equidem quo eam, aut vbi sim, aut qui sim, nequeo cum animo
Certum inuestigare. obsecro vos ego, mihi auxilio,

Oro, obteſtor, ſitis, et hominem demonſtretis, qui eam abstulerit,
Qui veſtitu et creta obcultant ſeſe, atque ſedent quaſi ſint frugi.
Quid ais tu? tibi credere certum eſt. nam eſſe bonum, e vultu cognoſco.
Quid eſt? quid ridetis? noui omnes, ſcio fures eſſe hic compluꝛes.
Hem, nemo habet horum! obcidiſti. dic igitur, quis habet? neſcis!
Heu me miſerum, miſerum! perii male perditus! peſſume ornatus eo.
Tantum gemiti et malae moeſtitiae hic dies mihi obtulit,
Famem et pauperiem: perditiſſimus ego ſum omnium in terra.
Nam quid mihi opus eſt vita; qui tantum auri perdidi,
Quod cuſtodiui ſedulo? egomet me defraudaui,
Animumque meum, geniumque meum. nunc eo alii laetificantur,
Meo malo et damno: pati nequeo.
Ly. Quinam homo hic ante aedis noſtras eiulans conqueritur moerens?
Atque hic quidem Euclio eſt. eſt, opinor! oppido ego interii! palam eſt res.
Scit peperiſſe iam, vt ego opinor, filiam ſuam. nunc mihi incertum eſt,
Quid agam. abeam an maneam? an adeam? an fugiam? quid agam edepol neſcio.

ACTVS IV. SCENA X.

EVCLIO, LYCONIDES.

Quis homo hic loquitur? *Ly.* Ego ſum miſer. *Ev.* Immo ego ſum miſer et miſere perditus,
Cui tanta mala moeſtitudoque obtigit. *Ly.* Animo bono es,

Ev. Quo obſecro pacto eſſe poſſum? *Ly.* Quia iſtuc facinus, quod tuum
Sollicitat animum, id ego feci, et fateor. *Ev.* Quid ego ex te audio?
Ly. Id quod verum eſt. *Ev.* Quid ego emerui, adoleſcens, mali,
Quamobrem ita faceres, meque meosque perditum ires liberos?
Ly. Deus inpulſor mihi fuit, is me ad illam inlexit. *Ev.* Quo modo?
Ly. Fateor peccauiſſe, et me culpam commeritum ſcio.
Id adeo te oratum aduenio, vt animo aequo ignoſcas mihi.
Ev. Cur id auſus facere, vt id quod non tuum eſſet tangeres?
Ly. Quid vis fieri? factum eſt illud. fieri infectum non poteſt.
Deos credo voluiſſe. nam ni vellent, non fieret, ſcio.
Ev. At ego Deos credo voluiſſe, vt apud te me in neruo enicem.
Ly. Ne iſtuc dixis. *Ev.* Quid tibi ergo meam me inuito tactio eſt?
Ly. Quia vini vitio atque amoris feci. *Ev.* Homo audaciſſume!
Cum iſtacin' te oratione huc ad me adire auſum, inpudens!
Nam ſi iſtuc ius eſt, vt tu iſtuc excuſare poſſies,
Luce claro deripiamus aurum matronis palam,
Poſt id, ſi prehenſi ſumus, excuſemus, ebrios
Nos feciſſe amoris cauſa. nimis vile 'ſt vinum atque amor,
Si ebrio atque amanti inpune facere, quod lubeat, licet.
Ly. Quin tibi vltro ſubplicatum venio ob ſtultitiam meam.
Ev. Non mihi homines placent, qui, quando male fecerunt, purgitant.
Tu illam ſcibas non tuam eſſe; non adtactam oportuit.
Ly. Ergo quia ſum tangere auſus, haud cauſificor, quin eam
Ego habeam potiſſimum. *Ev.* Tun' habeas me inuito meam?
Ly. Haud te inuito poſtulo; ſed meam eſſe oportere arbitror,

Quin tu eam inuenies, inquam, meam illam esse oportere, Euclio.
Ev. Nisi refers. *Ly.* Quid tibi ego referam? *Ev.* Quod subripuisti meum.
Iam quidem hercle te ad praetorem rapiam, et tibi scribam dicam.
Ly. Subripio ego tuum? vnde? aut quid id est? *Ev.* Ita te amabit Iupiter,
Vt tu nescis? *Ly.* Nisi quidem tu mihi, quid quaeras, dixeris.
Ev. Aulam auri, inquam, te reposco, quam tu confessus mihi
Te abstulisse. *Ly.* Neque edepol ego dixi, neque feci. *Ev.* Negas?
Ly. Pernego immo. nam neque ego aurum, neque istaec aula quae siet,
Scio, nec noui. *Ev.* Illam, ex Silvani luco quam abstuleras, cedo.
I, refer: dimidiam tecum potius partem diuidam.
Tametsi fur mihi es, molestus non ero. i vero, refer.
Ly. Sanus tu non es, qui furem me voces. ego te, Euclio,
De alia re resciuisse censui, quod ad me adtinet.
Magna est res, quam ego tecum otiose, si otium est, cupio loqui.
Ev. Dic bona fide: tu id aurum non subripuisti? *Ly.* Bona.
Ev. Neque scis quis abstulerit? *Ly.* Istuc quoque bona. *Ev.* Atque id si scies,
Qui abstulerit, mihi indicabis? *Ly.* Faciam. *Ev.* Neque partem tibi
Ab eo, quiqui est, inde posces, neque furem excipies? *Ly.* Ita.
Ev. Quid si fallis? *Ly.* Tum me faciat quod volt magnus Iupiter.
Ev. Sat habeo. age nunc loquere quid vis. *Ly.* Si me nouisti minus,
Genere qui sim gnatus: hic mihi est Megadorus avonculus.

Meus fuit pater Antimachus: ego vocor Lyconides:
Mater eſt Eunomia. *Ev*. Noui genus. nunc quid vis? id volo
Noſcere. *Ly*. Filiam ex te tu habes. *Ev*. Immo eccillam domi.
Ly. Eam tu deſpondiſti, opinor, meo avonculo. *Ev*. Omnem rem tenes.
Ly. Is me nunc renuntiare repudium iuſſit tibi.
Ev. Repudium, rebus paratis, atque exornatis nuptiis?
Vt illum di inmortales omnes deaeque, quantum eſt, perduint,
Quem propter hodie auri tantum perdidi, infelix, miſer.
Ly. Bono animo es, et bene dice. nunc quae res tibi et gnatae tuae
Bene feliciterque vortat. Ita di faxint, inquito.
Ev. Ita di faciant. *Ly*. Et mihi ita di faciant. audi nunc iam.
Qui homo culpam admiſit in ſe, nullus eſt tam parui preti,
Quin pudeat, quin purget ſe. nunc te obteſtor, Euclio,
Si quid ego erga te inprudens peccaui aut gnatam tuam,
Vt mihi ignoſcas, eamque vxorem mihi des, vt leges iubent.
Ego me iniuriam feciſſe filiae fateor tuae,
Cereris vigiliis, per vinum, atque inpulſu adoleſcentiae.
Ev. Heu mihi! quod facinus ex te ego audio? *Ly*. Cur eiulas?
Quem ego avom feci iam vt eſſes filiae nuptiis:
Nam tua gnata peperit, decumo menſe poſt: numerum cape:
Ea re repudium remiſit auunculus, cauſa mea.
I intro, exquire, ſitne ita, vt ego praedico. *Ev*. Perii oppido!
Ita mihi ad malum malae res plurimae ſe adglutinant.
Ibo intro, vt, quid huius veri ſit, ſciam. *Ly*. Iam te ſequor,
Haec propemodum iam eſſe in vado ſalutis res videtur.
Nunc ſervom eſſe vbi dicam meum Strobilum, non reperio.
Niſi etiam hic opperiar tamen paulisper. poſtea intro
Hunc ſubſequar. nunc interim ſpatium ei dabo exquirendi
Meum factum ex gnatae pediſſequa nutrice anu. ea rem nouit.

ACTVS V.

STROBILVS, LYCONIDES.

Di inmortales, quibus et quantis me donatis gaudiis,
Quadrilibrem aulam auro onustam habeo: quis me est diuitior?
Quis me Athenis nunc magis quisquam est homo, cui Di sint propitii?
Ly. Certò enim ego vocem hic loquentis modo me audire visus sum. *St.* Hem!
Herumne ego adspicio meum? *Ly.* Video ego hunc Strobilum, seruum meum?
St. Ipsus est. *Ly.* Haud alius est. *St.* Congrediar. *Ly.* Contollam gradum.
Credo ego illum, vt iussi, eampse anum adisse, huius nutricem virginis.
St. Quin ego illi me inuenisse dico hanc praedam, atque eloquor?
Igitur orabo vt manu me mittat. ibo atque eloquar.
Repperi. *Ly.* Quid repperisti? *St.* Non, quod pueri clamitant,
In faba se repperisse. *Ly.* Iamne autem, vt soles, deludis?
St. Here, mane, eloquar, iam auscultat. *Ly.* Age ergo loquere. *St.* Repperi hodie,
Here, diuitias nimias. *Ly.* Vbi nam? *St.* Quadrilibrem, inquam, aulam auri plenam.
Ly. Quod ego facinus audio ex te? *St.* Euclioni huic seni subripui.
Ly. Vbi id est aurum? *St.* In arca apud me. nunc volo me emitti manu.
Ly. Egone te emittam manu, scelerum cumulatissime? *St.* Abi here, scio,
Quam rem geras. lepide, hercle, animum tuum tentaui. iam
Vt eriperes, adparabas. quid faceres, si repperissem?
Ly. Non potes probasse nugas. i, redde aurum. *St.* Reddam ego aurum?

Lr. Redde inquam: vt huic reddatur. *Sr.* Ah, vnde? *Lr.*
Quod modo fassus es esse
In arca. *Sr.* Soleo, hercle, ego garrire nugas: ita loquor.
Lr. At scin'
Quomodo? *Sr.* Vel hercle enica, numquam hinc feres a me.

S V B P O S I T A.

Quid hic quondam peruicus addit?
Non feram' vmquam? *Sr.* Quod non habeo. *Lr.* Efferaris, caue,
Nisi actutum seni id auri redditio est. *Sr.* Siue perpensus ferar
Libitinarius, siue pollinctorius efferar, numquam dabo nisi fodiam
Nouiter *arrogianti*. *Lr.* Vah capiti tuo. *Sr.* Immo senis et capiti
Et pectori, qui auri tantum perdidit. *Lr.* Quis repperit?
Sr. Quem repperisse vis. *Lr.* Qui in arca *illud subreptum habere*
Autumat. *Sr.* Quam pulcre tibi, here, conniuerent oculi, si id
Factum fateor. ludo: quod lusi tecum, non par est *identidem*
Serio vortier. *Lr.* At nunc iam ne me inritassis, i, et aurum
Redde: susque deque haud agites. *Sr.* Here, id si repperibitur,
Certum est geminam te lanceam confitentem icere. *Lr.* I, et redde.
Sr. Vis crassum? *Lr.* I, et redde. *Sr.* Atat incassum quaeritas.
Lr. I, et redde. ego ad senem propero, vt quid comitiis
Proxumis videam. Senex aulam auri perdidit, Megadorus
Repudium renuntiat: Filiam peperisse vitio resciit. *Sr.* Hero
Meo, quantum ego video, nemo est benignior. Alii non quod
Inuentum est non obculunt: modo negant: obculunt vaniloqui.
Sed aliud post aliud, si qua sit obportunitas, harpagatum
Volunt: si Eleusinie sit, facilem deam praedant; si Cotytto,
Non videre quem batuat. Ita neque amicis, neque cognatis,
Neque dis parcunt, dum bene parcant sibi. istic quidem,
Ne miserum faciat senem, aut illius familiam opulentam,
Auri aulam, grandem, onustam, plenam, referri iubet,
Vt se faciat olim miserum, atque suam familiam. Ast ego partem
Inpartiri malim, vnde redimar. Quod vortet bene, picus
A sinistris cantitat, qui auri custos hercle olim traditur.
Ibo, et aulam referam, quod illaec mihi bene auis obcinat.

SVPPLEMENTVM AVLVLARIAE.

Ant. Codro Vrcero, Italo Scholaſtico et Profeſſore Bononienſi, auctore, qui vixit ſub Impp. Sigiſmundo et Friderico III. Aug.

— — *quod non habeo. Ly. Feram.*

Velis nolis; quum te quadrupedem ſtrinxero:
Et herníoſos teſtes ad trabem tibi
Diuellam adpenſo. Sed cur in fauces moror
Huius ſceleſti ruere? et animam protenus
Cur non compello facere iter praepoſterum?
Das, an non? *Sr.* Dabo. *Ly.* Des vt nunc, non olim volo.
Sr. Do iam: ſed me animam recipere ſinas te rogo.
Ah ah! quid, vt dem, poſcis, here? *Ly.* Neſcis, ſcelus?
Et aulam auri plenam quadrilibrem mihi
Audes negare, quam dixti modo
Te adripuiſſe? hei, iam vbi nunc lorarii?
Sr. Here, audi pauca. *Ly.* Non audio, lorarii,
Heus heus. *Lor.* Quid eſt? *Ly.* Parari catenas volo.
Sr. Audi quaeſo, poſt me ligare iuſſeris
Quantum libet. *Ly.* Audio: ſed rem expedias ocius.
Sr. Si me torqueri iuſſeris ad necem, vide,
Quid conſequare. primum ſerui exitium habes:
Deinde, quod concupiſces, ferre non potes.
At ſi me dulcis libertatis praemio
Dudum captaſſes, iam dudum votis fores
Tuis potitus. Omnes Natura parit liberos,
Et omnes libertati natura ſtudent.
Omni malo, omni exitio, peior ſeruitus:
Et quem Iupiter odit, ſeruom hunc primum facit.
Ly. Non ſtulte loqueris. *Sr.* Audi reliqua nunc iam:
Tenaces nimium dominos noſtra aetas tulit,
Quos Harpagones, Harpyas et Tantalos
Vocare ſoleo, in opibus magnis pauperes,
Et ſitibundos in medio Oceani gurgite:
Nullae illis ſatis diuitiae ſunt, non Midae,
Non Croeſi: non omnis Perſarum copia

Explere illorum Tartaream ingluuiem potest.
Inique domini seruis vtuntur suis,
Et serui inique dominis nunc patent suis:
Sic fit neutrobi, quod fieri iustum foret.
* Penum, popinas, cellas, promptuarias
Obcludunt mille clauibus parci senes.
Quae vix legitimis concedi natis volunt,
Serui furaces, versipelles, callidi,
Obclusa mille clauibus sibi reserant;
Furtimque raptant, consumunt, liguriunt:
Centena numquam furta dicturi cruce:
Sic seruitutem vlciscuntur serui mali
Risu iocisque. Sic ergo concludo, quod
Seruos fideles liberalitas facit.
Ly. Recte quidem tu, sed non paucis, vt mihi
Pollicitus. Verum si te facio liberum,
Reddes, quod cupio? *St.* Reddam: sed testes volo
Adsint: ignosces here? parum credo tibi.
Ly. Vt iubet; adsint vel centum; iam nil moror.
St. Megadore, et tu Eunomia, adeste precor, si libet.
Exite: perfecta re mox redibitis.
Me. Qui nos vocat? hem Lyconide. *Ev.* Hem Strobile, quid est?
Loquimini. *Ly.* Breue est. *Me.* Quid est? *St.* Vos testes voco.
Si quadrilibrem aulam auri plenam huc adfero,
Et trado Lyconidae, Lyconides me manu
Mittit; iubetque iuris esse me mei.
Itane spondes? *Ly.* Spondeo. *St.* Iamne audistis hoc
Quod dixit? *Me.* Audiuimus. *St.* Iura enim per Iovem.
Ly. Hem quo redactus sum alieno malo!
Nimis procax es. quod iubet, faciam tamen.
St. Heus tu, nostra aetas non multam fidem gerit:
Tabulae notantur: adsunt testes duodecim:
Tempus locumque scribit actuarius;
Tamen inuenitur Rhetor, qui factum neget.
Ly. Sed me cito expedi sis. *St.* Hem silicem tibi.
Ly. Si ego te sciens fallam, ita me eiiciat Diespiter
Bonis, salua vrbe et arce, vt ego hunc lapidem. Satin'
Iam feci tibi? *St.* Satis. vt ego aurum adportem, eo.
Ly. I Pegaseo gradu, et vorans viam redi.

LYCONIDES, STROBILVS, MEGADORVS, EVNOMIA, EVCLIO.

Graue est homini pudenti morologus nimis
Seruus, qui sapere plus volt hero suo.
Abeat hic Strobilus in malam liber crucem,
Modo mihi adportet aulam auro puro grauem:
Vt Euclionem socerum ex luctu retraham
Ad hilaritatem, et mihi conciliem filiam,
Ex compressu meo nouam puerperam.
Sed ecce redit onustus Strobilus. vt reor,
Aulam adportat. et certe est aula, quam gerit.
St. Lyconide, adporto inuentum promissum tibi,
Aulam auri quadrilibrem. num serus fui?
Ly. Nempe. o dii inmortales, quid video, aut quid habeo?
Plus sexcentos Philippeos ter et quater.
Sed euocemus Euclionem protenus.
Ly. O Euclio, Euclio. *Me.* Euclio, Euclio. *Ev.* Quid est?
Ly. Descende ad nos: nam dii te seruatum volunt.
Habemus aulam. *Ev.* Habetisne, an me deluditis?
Ly. Habemus, inquam. modo, si potes, huc aduola.
Ev. O magne Iupiter! o Lar familiaris, et
Regina Iuno, et noster thesaurarie
Alcide, tandem miserari miserum senem!
Oh, oh, quam laetis, aula, tibi amicus senex
Complector vlnis, et te dulci capio osculo!
Expleri nequeo mille vel complexibus.
O spes, o cor! luctum depulueřans meum.
Ly. Auro carere semper duxi pessumum
Et pueris, et viris, et senibus omnibus.
Pueros prostare cogit indigentia,
Viros furari, mendicarier ipsos senes.
At multo peius est, vt video nunc, supra
Quam quod necesse est nobis auro opulescere.
Heu quantas passus est aerumnas Euclio
Ob aulam paulo ante a se deperditam!
Ev. Quoi meritas referam grates? an diis, qui bonos
Respectant homines? an amicis, rectis viris?

An vtrisque? vtrisque potius. Et primum tibi,
Lyconide, principium et auctor tanti boni,
Hac ego te aula auri condono: adcipias libens:
Tuam hanc esse volo, et filiam meam simul,
Praesente Megadoro et sorore eius, proba
Eunomia. *Ly.* Et habetur, et refertur gratia,
Vt meritus es, Socer exoptatus mihi, Euclio.
Ev. Relatam mihi satis putabo gratiam,
Si donum nostrum et me ipsum adcipias nunc libens.
Ly. Adcipio, et Euclionis volo mea sit domus.
Str. Quod restat, here, nunc memento, vt sim liber.
Ly. Recte monuisti. Esto merito liber tuo,
O Strobile, et turbatam iam intus coenam para
Sr. Spectatores, naturam auarus Euclio
Mutauit: liberalis subito factus est.
Sic liberalitate vtimini vos quoque,
Et, si Fabula perplacuit, clare plaudite.

M. ACCII PLAVTI
CAPTIVI.
(ἀρχαϊκῶς Capteivei.)

DRAMATIS PERSONAE:

HEGIO, Aetolus, praediues, liberorum quidem amantissimus, nec inprobus cetera, lepidusque, qui ipsis parasitarum iocis scurrilibus senex adhuc delectetur, seruorum vero iniurias grauius aequo habet.

PHILOPOLEMVS, Hegionis filius maior, ab Eleis bello captus, Ergasili rex: bene libenter victitat, et lauta conuiuia sumtuose facit; sed animum ostendit bene merenti gratissimum.

PHILOCRATES, Eleus nobilis diuesque, promissa fidelissime seruat, et bene meritis gratias referre properat.

TYNDARVS, Hegionis filius minor, Paegnio nomen erat, quum quadrimus subriperetur, seruo autem indebatur nomen Tyndari. Peculiaris seruus Philocrati datus, seruiebat liberaliter, herique pro capite caput suum periculis obferebat maximis. At idem tamen, vt Hegionis filius agnitus est, nihil habet prius quam vt Stalagmum atrociter vlciscatur. vid. notam ad Act. 3, sc. 5. v. 46.

ARISTOPHONTES, Aetolus captiuus, homo stolidus, et, vt solent stolidi, pertinax.

Puer Hegionis, cellarius eius esse videtur.

Colaphus }
Cordalio } Lorarii.
Corax. }

ERGASILVS, parasitus, insaturabile abdomen, cui vni videtur natus, cuiusque gratia ridiculus esse plagasque pati volupe ei est.

STALAGMVS, seruus, natione Siculus, mala mens, malus animus. Ab Hegione domino fugitiuus, minorem simul filium eius quadrimum subripit, in Aetoliaque vendit. Viginti fere post annos a maiore Hegionis filio in Aetolia agnitus, ad Hegionem retrahitur.

ARGVMENTVM PRISCIANI.

Captus est in pugna Hegionis filius.
Alium quadrimum fugiens seruus vendidit.
Pater captiuos commercatur Alios,
Tantum studens, vti natum recuperet.
Et in ibus emit olim amissum filium.
Is suo cum domino veste versa ac nomine,
Vt amittatur fecit: ipsus plectitur.
Et is reduxit captum et fugitiuum simul,
Indicio cuius alium agnoscit filium.

ARGVMENTVM.

Hegio, Aetolus, duos habet filios, quorum minor, quadrimulus, a seruo fugitiuo subripitur, nec, quid factum ei sit, multos per annos inuestigare senex potest, maior autem in bello ab Eleis capitur. Quod vero Aetoli quoque multos ceperant Eleos, commercatur Hegio complures, sperans, in eo se numero aliquem, quocum mutare filium queat, esse reperturum. Nec spes eum fallit. Philocrates captiuus, summo in Elide loco natus, laetus ad conditionem adcedit, sed, quo citius seruitio liberetur, vestem nomenque clam cum Tyndaro seruo suo, simul capto emtoque, commutat, persuadetque Hegioni, vt ad filium eius reducendum in Elidem dimittatur. Interea autem cognoscit Hegio ex alio, quem emerat, captiuo inprudente, deceptum se esse, Tyndarumque statim, misere vinctum, in lapicidinas mittit. Non moratur autem Philocrates; opinione celerius redit cum Hegionis filio liberato, et adducit simul ab eo in Aetolia agnitum seruum Stalagmum, qui quadrimum subripuerat: quo facto palam fit, Tyndarum ipsum esse istum quadrimum olim subreptum, cui vincula statim a patre laeto ademta Stalagmo aptantur, iis digniori.

Paucula si excipias ambigue dicta, vere gloriatum reperies Plautum, ad pudicos mores factam hanc fabulam esse; eandemque elegantissimo dictionis genere commendari, omnes viri docti consentiunt. Vnum vero monendum videtur, scenam, quae in omnibus editionibus actus quarti numeratur quarta, resecandam ab hoc actu quintoque actui adsignandam esse primam. Vt vno die Philocrates ex Aetolia proficisceretur in Elidem, atque, vt eodem die, cum Philopolemo redemto, ante coenae tempus reuerteretur, id quidem, licet ipsas eum adscendisse credas Iouis quadrigas, fieri tamen nullo modo potuit. Quo autem tempore Ergasilus Act. 3. sc. 1. v. 56. ibat ad portum, vnde, si ad lautiorem coenam inuitatus a nemine esset, ad coenam rediret asperam, ad quam ab Hegione Act. 1. sc. 2. erat vocatus, eo quidem tempore Tyndari fraus

nondum erat detecta; at, quum rediret a portu Act. 4. sc. 2. v. 89. nuntiat iam v. 92 sqq. ibi se Philopolemum cum Philocrate vidisse reduces, et satis adhuc diei supererat, loco coenae asperae, conuiuii opipare parandi v. 114. sc. 3. et, quae putatur 4. Paucos certe dies interiectos fuisse oportet inter discessum reditumque Philocratis. Quodsi vero, vt Iupiter in Amphitruone plures noctes in vnam contulit, sic Plautum dicas in vnum diem coegisse res, pluribus diebus gestas, (qua quidem in arte, miraculum verius dixeris, a recentioribus quibusdam Comicis celeberrimis mirum quantum superatur) at alio tamen argumento vincam, inter tertiam quartamque Actus quarti scenas spatium temporis intercessisse oportere, quod quartam nos cogat ad actum transferre quintum. Si scena ista actus quarti quarta est, puerum Hegionis statim prodire oportuit, vt Ergasilus, finiente scena tertia, intro abiit. Qui potest vero hoc temporis puncto, quae scena 3 minatus erat, Ergasilus omnia fecisse? At facta tamen ab eo iam esse, puer conqueritur!

PROLOGVS.

Hos quos videtis stare hic captiuos duos,
Illi qui adstant, hi stant ambo, non sedent.
Vos, vos mihi testes estis me verum loqui.
Senex, qui hic habitat, Hegio est huius pater.
Sed is, quo pacto seruiat suo sibi patri,
Id ego hic apud vos proloquar, si operam datis.
Seni huic fuerunt filii nati duo,
Alterum quadrimum puerum seruus surpuit,
Eumque hinc profugiens vendidit in Alide
Patri huiusce. (*ad spectatores*) iam hoc tenetis? optimum est —
Negat, hercle, ille vltimus? adcedito,
Si non vbi sedeas locus est, est vbi ambules,
Quando histrionem cogis mendicarier.
Ego me tua causa, ne erres, non rupturus sum;
Vos qui potestis ope vestra censerier,
Adcipite reliquom. alieno vti nihil moror.
Fugitiuus ille, vt dixeram ante, huius patri,

Domo quem profugiens dominum abstulerat, vendidit.
Hic postquam hunc emit, dedit eum huic gnato suo
Peculiarem: quia quasi vna aetas erat.
Hic nunc domi seruit suo patri, nec scit pater.
Enimuero di nos quasi pilas homines habent.
Rationem habetis, quomodo vnum amiserit.
Postquam belligerant Aetoli cum Aliis,
Vt fit in bello, capitur alter filius.
Medicus Menarchus emit ibidem in Alide:
Coepit captiuos commercari hic Alios,
Si quem reperire posset, cum quo mutet suum
Illum captiuum. hunc suum esse nescit, qui domi est.
Et quoniam heri inde audiuit, de summo loco
Summoque genere captum esse equitem Alium,
Nihil pretio parsit, filio dum parceret,
Reconciliare vt facilius posset domum,
Emit hosce de praeda ambos de Quaestoribus.
Hice autem inter sese hunc confinxerunt dolum,
Quo pacto hic seruus suum herum hinc amittat domum.
Itaque inter se commutant vestem et nomina.
Illic vocatur Philocrates, hic Tyndarus.
Huius illic, hic illius hodie fert imaginem,
Et hic hodie expediet hanc docte fallaciam,
Et suum herum faciet libertatis compotem,
Eodemque pacto fratrem seruabit suum,
Reducemque faciet liberum in patriam ad patrem,
Inprudens: itidemque vt saepe iam in multis locis
Plus insciens quis fecit, quam prudens boni.
Sed inscientes sua sibi fallacia
Ita compararunt et confinxerunt dolum:
Itaque hi commenti de sua sententia,
Vt in seruitute hic ad suum maneat patrem;
Ita nunc ignorans suo sibi seruit patri.

Homunculi quanti ſunt, quum recogito!
Haec res agetur nobis, vobis Fabula.
Sed etiam eſt, paucis vos quod monitos voluerim.
Profecto expediet, Fabulae huic operam dare.
Non pertractate facta eſt, neque item vt ceterae;
Neque ſpurcidici inſunt verſus inmemorabiles;
Hic neque periurus leno eſt, nec meretrix mala,
Neque miles gloriosus. Ne vereamini,
Quia bellum Aetolis eſſe dixi cum Aliis,
Foris illic extra ſcenam fient proelia,
Nam hoc paene iniquum eſt Comico choragio,
Conari de ſubito nos agere Tragoediam.
Proin, ſi quis pugnam exſpectat, lites contrahat:
Valentiorem nactus aduerſarium
Si erit, ego faciam vt pugnam inſpectet non bonam;
Adeo vt ſpectare poſtea omneis oderit.
Abeo. Valete, iudices iuſtiſſimi
Domi, bellique duellatores optumi.

ACTVS I. SCENA I.

ERGASILVS.

Iuuentus nomen indidit ſcorto mihi,
Eo quia inuocatus ſoleo eſſe in conuiuio.
Scio abſurde dictum hoc deriſores dicere,
At ego aio recte. nam in conuiuio ſibi
Amator, talos quum iacit, ſcortum inuocat.
Eſtne inuocatum, an non? eſt planiſſume.
Verum, hercle, verum nos paraſiti planius,
Quos numquam quiſquam neque vocat, neque inuocat,
Quaſi mures ſemper edimus alienum cibum.
Vbi res prolatae ſunt, quum rus homines eunt,
Simul prolatae res ſunt noſtris dentibus.

Quasi quum caletur, cochleae in obculto latent,
Suo sibi suco viuunt, ros si non cadit:
Item Parasiti rebus prolatis latent
In obculto, miseri victitant suco suo,
Dum ruri rurant homines quos liguriant.
Prolatis rebus Parasiti venatici
Sumus; quando res redierunt, molossici
Odiosicique et multum incommodistici.
Et hic quidem, hercle, nisi qui colaphos perpeti
Potis Parasitus, frangique aulas in caput,
Vel ire extra portam trigeminam ad saccum licet.
Quod mihi ne eueniat, nonnullum periculum est.
Nam postquam meus rex est potitus hostium,
Ita nunc belligerant Aetoli cum Aliis.
Nam Aetolia haec est: illic captu'st in Alide
Philopolemus huius Hegionis filius
Senis, qui hic habitat: quae aedes lamentariae
Mihi sunt: quas quotiescumque conspicio, fleo.
Nunc hic obcepit quaestum hunc filii gratia
Inhonestum, maxume alienum ingenio suo.
Homines captiuos commercatur, si queat
Aliquem inuenire, suum quicum mutet filium.
Nunc ad eum pergam. sed aperitur ostium,
Vnde saturitate saepe ego exii ebrius.

ACTVS I. SCENA II.

HEGIO, LORARIVS, ERGASILVS.

Aduorte animum sis tu: istos captiuos duos,
Here quos emi de praeda, de quaestoribus,
His indito catenas singularias;
Istas maiores, quibus sunt vincti, demito.
Sinito ambulare, si foris, si intus volent:

Sed vti adſeruentur magna diligentia.
Liber captiuus auis ferae conſimilis eſt.
Semel fugiendi ſi data eſt occaſio,
Satis eſt: numquam poſt illam poſſis prendere.
Lo. Omnes profecto liberi lubentius
Sumus, quam ſeruimus. *He.* Non videre ita tu quidem.
Lo. Si non eſt quod dem, mene vis dem ipſe in pedes?
He. Si dederis, erit extemplo mihi, quod dem tibi.
Lo. Auis, me ferae conſimilem faciam; vt praedicas.
He. Ita vt dicis. nam ſi faxis, te in caueam dabo.
Sed ſatis verborum eſt. cura, quae iuſſi, atque abi.
Er. Quod ego quidem nimis quam cupio vt impetret;
Nam ni illum recipit, nihil eſt quo me recipiam.
Nulla iuuentutis eſt ſpes: ſeſe omnes amant.
Ille demum antiquis eſt adoleſcens moribus,
Cuius numquam voltum tranquillaui gratiis.
Condigne eſt pater eius moratus moribus.
He. Ego ibo ad fratrem, ad alios captiuos meos:
Viſam ne nocte hac quidpiam turbauerint.
Inde me continuo recipiam rurſum domum.
Er. Aegre eſt mihi, hunc facere quaeſtum carcerarium,
Propter ſui gnati miſeriam, miſerum ſenem.
Sed ſi vllo pacto ille huc conciliari poteſt,
Vel carnificinam hunc facere poſſum perpeti.
He. Quis hic loquitur? *Er.* Ego, qui tuo moerore maceror,
Maceſco, conſeneſco, et tabeſco miſer.
Oſſa atque pellis ſum miſera macritudine.
Neque vmquam quidquam me iuuat quod edo domi:
Foris aliquantillum etiam quod guſto, id beat.
He. Ergaſile, ſalue. *Er.* Di te bene ament, Hegio.
He. Ne fle. *Er.* Egone illum non fleam? egone non defleam
Talem adoleſcentem? *He.* Semper ſenſi filio
Meo te eſſe amicum, et illum intellexi tibi.

Er. Tum denique homines noſtra intelligimus bona,
Quum, quae in poteſtate habuimus, ea amiſimus.
Ego, poſtquam gnatus tuus potitu'ſt hoſtium,
Expertus quanti fuerit: nunc deſidero.
He. Alienus quum eius incommodum tam aegre feras,
Quid me patrem par facere eſt, cui ille eſt vnicus?
Er. Alienus ego? alienus ille? ha, Hegio!
Numquam iſtuc dixis, neque animum induxis tuum.
Tibi ille vnicu'ſt, mihi etiam vnico magis vnicus.
He. Laudo, malum quom amici tuum ducis malum.
Nunc habe bonum animum. *Er.* Eheu! *He.* (*ſpectatoribus*)
Huic illud dolet,
Quia nunc remiſſus eſt edendi exercitus.
(*Ergaſilo*) Nullumne interea nactus, qui poſſet tibi
Remiſſum, quem duxti, imperare exercitum?
Er. Quid credis? fugitant omnes hanc prouinciam
Quoi obtigerat, poſtquam captu'ſt Philopolemus tuus.
He. Non pol mirandum eſt, fugitare hanc prouinciam.
Multis et multigeneribus opus eſt tibi
Militibus. primum dum opus eſt Piſtorienſibus.
Eorum ſunt genera aliquot Piſtorienſium,
Opus Paniceis, opus Placentinis quoque,
Opus Turdetanis, opus eſt Ficedulenſibus;
Jam maritumi omnes milites opus ſunt tibi.
Er. Vt ſaepe ſumma ingenia in obculto latent!
Hic qualis imperator nunc priuatus eſt!
He. Habe modo bonum animum, nam illum confido domum
In his diebus me reconciliaſſere.
Nam eccum hic captiuum adoleſcentem Alium,
Prognatum genere ſummo, et ſummis diuitiis;
Hoc illum me mutare confido fore.
Er. Ita di deaeque faxint. *He.* Sed num quo foras
Vocatus ad coenam? *Er.* Nusquam, quod ſciam.

Sed quid tu id quaeris? *He.* Quia mihi eſt natalis dies;
Propterea te vocari ad coenam volo.
Er. Facete dictum. *He.* Sed ſi pauxillum potes
Contentus eſſe. *Er.* Ne perpauxillum modo:
Nam iſtoc me adſiduo victu delecto domi.
He. Age ſis, rogo. *Er.* Emtum, niſi qui meliorem adferet,
Quae mihi atque amicis placeat conditio magis,
Quaſi fundum vendam, meis me addicam legibus.
He. Profundum vendis tu quidem, haud fundum mihi.
Sed ſi venturus, tempori. *Er.* Hem! vel iam otium eſt.
He. I modo, venare leporem: nunc erim tenes.
Nam meus ſcrupoſam victus commeat viam.
Er. Numquam iſtoc vinces me, Hegio; ne poſtules:
Cum calceatis dentibus veniam tamen.
He. Aſper meus victus ſane eſt. *Er.* Senteſne eſitas?
He. Terreſtris coena eſt. *Er.* Sus terreſtris beſtia eſt.
He. Multis oleribus. *Er.* Curato aegrotos domi.
Numquid vis? *He.* Venias tempori. *Er.* Memorem mones.
He. Ibo intro, atque intus ſubducam ratiunculam,
Quantillum argenti mihi apud trapezitam ſiet.
Ad fratrem, quo ire dixeram, mox ivero.

ACTVS II. SCENA I.

LORARII, PHILOCRATES, TYNDARVS.

Si dii inmortales id voluere, vos hanc aerumnam exſequi,
Decet id pati animo aequo. ſi id facietis, leuior labos erit.
Domi fuiſtis, credo, liberi:
Nunc ſeruitus ſi euenit, ei vos morigerari mos bonu'ſt,
Eamque herili imperio ingeniis veſtris lenem reddere.
Indigna digna habenda ſunt, herus quae facit. *Ph.* Oh oh oh!
Lo. Eiulatione haud opus eſt: oculis multam miſeriam additis.
In re mala animo ſi bono vtare, adiuuat.

Ph. At nos pudet, quia cum catenis ſumus. *Lo.* At pigeat poſtea
Noſtrum herum, ſi vos eximat vinculis,
Aut ſolutos ſinat, quos argento emerit.
Ph. Quid a nobis metuit? ſcimus nos
Noſtrum officium quod eſt, ſi ſolutos ſinat.
Lo. At fugam ſingitis. ſentio quam rem agitis.
Ph. Nos fugiamus? quo fugiamus? *Lo.* In patriam. *Ph.*
Apage: haud nos id deceat
Fugitiuos imitari. *Lo.* Immo edepol ſi erit occaſio, haud dehortor.
Ph. Vnum exorare vos ſinite nos. *Lo.* Quidnam id eſt? *Ph.*
Vt ſine his arbitris
Atque vobis nobis detis locum loquendi.
Lo. Fiat. abſcedite hinc: nos concedamus huc. ſed breuem
orationem incipeſſe.
Ph. Hem iſtuc mihi certum erat. concede huc. *Lo.* Abite ab
iſtis. *Ty.* Obnoxii ambo
Vobis ſumus propter hanc rem; quum, quae volumus nos,
Copia eſt, ea facitis nos compotes.
Ph. Secede huc nunc iam, ſi videtur, procul,
Ne arbitri dicta noſtra arbitrari queant,
Neue permanet palam haec noſtra fallacia.
Nam doli non doli ſunt, niſi aſtu colas,
Sed malum maxumum, ſi id palam prouenit.
Nam ſi herus mihi es tu, atque ego me tuum eſſe ſeruum
adſimilo,
Tamen viſo opu'ſt, cauto eſt opus, vt hoc ſobrie, ſineque arbitris,
Adcurate hoc agatur, docte et diligenter.
Tanta incepta res eſt: haud ſomniculoſe hoc
Agendum eſt. *Ty.* Ero, vt me voles eſſe. *Ph.* Spero.
Ty. Nam tu nunc vides pro tuo caro capite
Carum offerre meum caput vilitati.
Ph. Scio. *Ty.* At ſcire memento, quando id, quod voles,
habebis.

Nam fere maxima pars morem hunc homines habent: quod sibi volunt,
Dum id inpetrant, boni sunt: sed id vbi iam penes sese habent,
Ex bonis pessumi et fraudulentissumi
Sunt. nunc vt te mihi volo esse, esse autumo.
Quod tibi suadeam, suadeam meo patri.
PH. Pol ego te, si audeam, meum patrem nominem:
Nam secundum patrem tu es pater proximus.
TY. Audio. *PH.* Et propterea saepius te, vt memineris, moneo.
Non ego herus tibi, sed seruus sum. nunc obsecro te hoc vnum,
Quoniam nobis Di inmortales animum ostenderunt suum,
Vt qui herum me tibi fuisse, atque esse nunc conseruum velint;
Quod antehac pro iure imperitabam meo, nunc te oro per precem,
Per fortunam incertam, et per mei te erga bonitatem patris,
Perque conseruitium commune, quod hostica euenit manu,
Ne me secus honore honestes, quam ego te, quum seruibas mihi,
Atque vt qui fueris, et qui nunc sis, meminisse vt memineris.
TY. Scio quidem me te esse nunc, et te esse me. *PH.* hem istuc si potes
Memoriter meminisse, inest spes nobis in hac astutia.

ACTVS II. SCENA II.

HEGIO, PHILOCRATES, TYNDARVS.

Iam ego reuertar intro, si ex his quae volo exquisiuero. —
Vbi sunt isti, quos ante aedis iussi huc produci foras?
PH. Edepol tibi ne quaestioni essemus, cautum intellego;
Ita vinclis custodiisque circummoeniti sumus.
HE. Qui cauet, ne decipiatur, vix cauet, quum etiam cauet.
Etiam quum cauisse ratus est, saepe is cautor captus est.
An vero non iusta caussa est, vt vos seruem sedulo,

Quos tam grandi sim mercatus praesenti pecunia?
Ph. Neque pol tibi nos, quia nos seruas, aequom est vitio vortere:
Neque te nobis, si abeamus hinc, si fuat occasio.
He. Vt vos hic, itidem illic apud vos meus seruatur filius.
Ph. Captus est? *He.* Ita. *Ph.* Non igitur nos soli ignaui fuimus.
He. Secede huc. nam sunt ex te quae solo scitari volo,
Quarum rerum te falsiloquum mihi esse nolo. *Ph.* Non ero,
Quod sciam: si quid nesciui, id nescium tradam tibi.
Ty. (*secum*) Nunc senex est in tonstrina: nunc iam cultros adtinet.
Ne id quidem inuolucre iniicere voluit, vestem vt ne inquinet.
Sed vtrum strictimne adtonsurum dicam esse, an per pectinem,
Nescio: verum si frugi est, vsque admutilabit probe.
He. Quid tu? seruus ne esse, an liber mauelis? memora mihi.
Ph. Proximum quod sit bono, quodque a malo longissime,
Id volo: quamquam non multum fuit molesta seruitus;
Nec mi secus erat, quam si essem familiaris filius.
Ty. (*secum*) Eugepae! Thalem talento non emam Milesium.
Nam ad sapientiam huius nimius nugator fuit.
Vt facete orationem ad seruitutem contulit!
He. Quo de genere natu'st illic Philocrates? *Ph.* Polyplusio:
Quod genus illic est vnum pollens atque honoratissimum.
He. Quid ipsus hic? Quo honore est illic? *Ph.* Summo, atque ab summis viris.
He. Tum igitur ei quum in Aleis tanta gratia est, vt praedicas,
Quid diuitiae, sunt ne opimae? *Ph.* Vnde excoquat seuum senex.
He. Quid pater? viuitne? *Ph.* Viuum, quum inde abiimus, liquimus.
Nunc viuat, nec ne, id Orcum scire oportet scilicet.

Ty. Salua res est. philosophatur quoque iam, non mendax modo est.
He. Quod erat ei nomen? *Ph.* Thesaurochrysonicochrysides.
He. Videlicet propter diuitias inditum id nomen quasi est.
Ph. Immo edepol propter auaritiam ipsius atque audaciam.
Nam ille quidem Theodoromedes fuit germano nomine.
He. Quid tu ais? tenax ne pater eius est? *Ph.* Immo edepol pertinax.
Quin etiam vt magis noscas: Genio suo vbi quando sacruficat,
Ad rem diuinam quibus est opus Samiis vasis vtitur,
Ne ipse Genius subripiat. proinde aliis vt credat vide.
He. Sequere hac me igitur, eadem ego ex hoc, quae volo, exquaesiuero.
Philocrates, hic fecit, hominem frugi vt facere oportuit.
Nam ego ex hoc, quo genere gnatus sis, scio: hic fassu'st mihi.
Haec tu eadem si confiteri vis, tua e re feceris,
Quae tamen scito scire me ex hoc. *Ty.* Fecit officium hic suum,
Quum tibi est confessus verum, quamquam volui sedulo
Meam nobilitatem occultare et genus et diuitias meas,
Hegio, nunc quando patriam et libertatem perdidi,
Non ego istunc me potius, quam te, metuere aequum censeo.
Vis hostilis cum istoc fecit meas opes aequabiles.
Memini, quum dicto haud audebat; facto nunc laedat licet.
Sed viden'? Fortuna humana fingit arctatque vt lubet:
Me, qui liber fueram, seruum fecit: e summo infimum.
Qui imperare insueueram, nunc alterius imperio obsequor.
Et quidem si proinde, vt ipse fui imperator familiae,
Habeam dominum, non verear ne iniuste aut grauiter mihi imperet.
Hegio, hoc te monitum, nisi forte ipse non vis, volueram.
He. Loquere audacter. *Ty.* Tam ego fui ante liber, quam gnatus tuus.

Tam mihi, quam illi, libertatem hostilis eripuit manus.
Tam ille apud nos seruit, quam ego nunc hic apud te seruio.
Est profecto Deus, qui, quae nos gerimus, auditque et videt.
Is, vti tu me hic habueris, proinde illum illic curauerit.
Bene merenti bene profuerit, male merenti par erit.
Quam tu filium tuum, tam pater me meus desiderat.
He. Memini ego istoc. sed faterin' eadem quae hic fassu'st mihi?
Ty. Ego patri meo esse fateor summas *diuitias domi,*
Meque summo genere gnatum. sed te obtestor, Hegio,
Ne tuum animum auariorem faxint diuitiae meae:
Ne patri, tametsi vnicus sum, decere videatur magis,
Me saturum seruire apud te sumptu et vestitu tuo,
Potius quam illi, vbi minime honestum est, mendicantem viuere
He. Ego virtute Deum et maiorum nostrum diues sum satis
Non ego omnino lucrum omne esse vtile homini existimo.
Scio ego, multos iam lucrum luculentos homines reddidit
Est etiam, vbi profecto damnum praestet facere, quam lucrum
Odi ego aurum: multa multis saepe suasit perperam.
Nunc hoc animum aduortito, vt ea, quae sentio, pariter scias
Filius meus illic apud vos seruit captus Alide:
Eum si reddis mihi, praeterea vnum nummum ne duis:
Et te et hunc amittam hinc. alio pacto abire non potes.
Ty. Optumum atque aequissimum oras, optimusque hominum homo es.
Sed is priuatam seruitutem seruit illi, an publicam?
He. Priuatam, medici Menarchi. *Ph.* Pol hic quidem huius est cliens.
Tam hoc quidem tibi in procliui, quam imber est, quando pluit
He. Fac is homo vt redimatur. *Ty.* Faciam. sed te id oro Hegio.
He. Quiduis, dum ab re ne quid ores, faciam. *Ty.* Ausculta dum, scies.
Ego me amitti, donicum ille huc redierit, non postulo.

Verum te quaeso, vt aestimatum hunc mihi des, quem mittam ad patrem,
Vt is homo redimatur illi. *He.* Immo, alium potius misero
Hinc, vbi erunt induciae, illuc tuum qui conueniat patrem;
Qui tua, quae tu miseris mandata, ita, vt velis, perferat.
Ty. At nihil est, ignotum ad illum mittere: operam luseris.
Hunc mitte, hic omne transactum reddet, si illuc venerit.
Nec quemquam fideliorem, neque cui plus credat, potes
Mittere ad eum, nec qui magis sit seruus ex sententia;
Neque adeo cui tuum concredat filium hodie audacius.
Ne vereare, meo periculo huius ego experiar fidem,
Fretus ingenio eius, quod me esse scit erga se beneuolum.
He. Mittam equidem istunc aestimatum tua fide, si vis. *Ty.* Volo.
Quam citissime potest, tam hoc cedere ad factum volo.
He. Num quae causa est, quin, si ille huc non redeat, viginti minas
Mihi des pro illo? *Ty.* Optima immo. *He.* Soluite istum nunc iam,
Atque vtrumque. *Ty.* Di tibi omnes omnia optata adferant,
Quum me tanto honore honestas, quumque ex vinclis eximis.
Hoc quidem haud molestum est iam, quod collus collaria caret.
He. Quod bonis benefit beneficium, gratia ea grauida est bonis.
Nunc tu illum si illo es missurus, dice, demonstra, praecipe,
Quae ad patrem vis nunciari. vin' vocem huc ad te? *Ty.* Voca.

ACTVS II. SCENA IIII.

HEGIO, PHILOCRATES, TYNDARVS.

Quae res bene vortat mihi meoque filio
Vobisque: vult te nouus herus operam dare
Tuo veteri domino, quod is velit, fideliter.
Nam ego te aestimatum huic dedi viginti minis;

Hic autem te, ait, mittere hinc velle ad patrem,
Meum vt illic redimat filium, mutatio
Inter me atque illum vt nostris fiat filiis.
Ph. Vtroque vorsum rectum est ingenium meum,
Ad te atque illum: pro rota me vti licet.
Vel ego huc vel illuc vortar, quo imperabitis.
He. Tute tibi ea tuopte ingenio prodes plurimum,
Quum seruitutem ita fers, vt ferri decet.
Sequere. hem tibi hominem. *Ty.* Gratiam habeo tibi,
Quom copiam istam mihi et potestatem facis,
Vt ego ad parentes hunc remittam nuntium,
Qui me quid rerum hic agitem, et quid fieri velim,
Patri meo ordine omnem rem illuc perferat:
Nunc ita conuenit inter me atque hunc, Tyndare,
Vt te aestimatum in Alidem mittam ad patrem.
Si non rebitas huc, vt viginti minas
Dem pro te. *Ph.* Recte conuenisse sentio.
Nam pater exspectat aut me, aut aliquem nuntium,
Qui hinc ad se veniat. *Ty.* Ergo animum aduortas volo,
Quae nuntiare hinc te volo in patriam ad patrem.
Ph. Philocrates, vt adhuc locorum feci, faciam sedulo,
Vt, potissimum quod in rem recte conducat tuam,
Id petam, id persequarque corde et animo atque viribus.
Ty. Facis ita, vt te facere oportet. nunc animum aduortas volo:
Omnium primum salutem dicito matri et patri,
Et cognatis, et si quem alium beneuolentem videris:
Me hic valere et seruitutem seruire huic homini optumo,
Qui me honore honestiorem semper fecit et facit.
Ph. Istuc ne praecipias: facile memoria memini tamen.
Ty. Nam quidem, nisi quod custodem habeo, liberum me esse arbitror.
Dicito patri, quo pacto mihi cum hoc conuenerit
De huius filio. *Ph.* Quae memini, mora mera est monerier.

Ty. Vt eum redimat, et remittat nostrum huc amborum vicem.
Ph. Meminero. *He.* At quam primum poteris, istuc in rem
vtrique est maxume.
Ph. Non tuum tu magis videre, quam ille suum gnatum cupit.
He. Meus mihi, suus cuique est carus. *Ph.* Numquid aliud
vis patri
Nuntiari? *Ty.* Me hic valere, et tute audacter dicito,
Tyndare, inter nos fuisse ingenio haud discordabili,
Neque te commeruisse culpam, neque me aduorsatum tibi:
Beneque hero gessisse morem in tantis aerumnis tamen:
Neque med vmquam deseruisse te, neque factis, neque fide,
Rebus in dubiis, egenis. haec pater quando sciet,
Tyndare, vt fueris animatus erga suum gnatum atque se,
Numquam erit tam auarus, quin te gratus emittat manu.
Et mea opera, si hinc rebito, faciam vt faciat facilius.
Nam tua opera et comitate et virtute et sapientia
Fecisti, vt redire liceat ad parentes denuo,
Quum apud hunc confessus es et genus et diuitias meas.
Quo pacto emisisti e vinclis tuum herum tua sapientia.
Ph. Feci ego ista vt commemoras: et te meminisse id gratum
est mihi.
Merito tibi ea euenerunt a me. nam nunc, Philocrates,
Si ego item memorem quae med erga multa fecisti bene,
Nox diem adimat. nam si seruus meus esses, nihilo secius
Mihi obsequiosus semper fuisti. *He.* Di vostram fidem,
Hominum ingenium liberale! vt lacrumas excutiunt mihi!
Videas corde amare inter se: quantis laudibus suum herum
Seruus conlaudauit! *Ph.* Istic pol haud me centesimam
Partem laudat, quam ipse meritus est, vt laudetur laudibus.
He. Ergo quum optume fecisti, nunc adest occasio
Benefacta cumulare, vt erga hunc rem geras fideliter.
Ph. Magis non factum possum velle, quam opera experiar
persequi:

Id vt ſcias, Iovem ſupremum teſtem laudo, Hegio,
Me infidelem non futurum Philocrati. *He.* Probus es homo.
Ph. Nec me ſecus vmquam ei facturum quidquam, quam memet mihi.
Ty. Iſtaec dicta te experiri et operis et factis volo,
Et quo minus dixi, quam volui de te, animum aduortas volo,
Atque horunc verborum cauſa caueto mihi iratus ſuas.
Sed te quaeſo, cogitato, hinc mea fide mitti domum
Te aeſtimatum, et meam eſſe vitam hic pro te poſitam pignori;
Ne tu me ignores, quum extemplo meo e conſpectu abſceſſeris;
Quom me ſeruum in ſeruitute pro te hic reliqueris;
Tuque te pro libero eſſe ducas, pignus deſeras:
Neque des operam, pro me vt huius reducem facias filium.
Scito te hinc minis viginti aeſtimatum mittier.
Fac fidelis ſis fideli: caue fidem fluxam geras.
Nam pater, ſcio, faciet, quae illum facere oportet, omnia.
Serua in perpetuum tibi amicum me, atque hunc inuentum inueni.
Haec per dexteram tuam, te dextera retinens manu,
Obſecro, infidelior mihi ne ſuas, quam ego ſum tibi.
Tu hoc age, tu mihi herus nunc es: tu patronus: tu pater:
Tibi commendo ſpes opesque meas. *Ph.* Mandauiſti ſatis.
Satin' habes, mandata quae ſunt, facta ſi refero? *Ty.* Satis.
Ph. Et tua et tua huc ornatus reueniam ex ſententia.
Numquid aliud? *Ty.* Vt quam primum poſſis, redeas. *Ph.* Res monet.
He. Sequere me, viaticum vt dem hinc a trapezita tibi:
Eadem opera a Praetore ſumam ſyngraphum. *Ty.* Quem ſyngraphum?
He. Quem hic ferat ſecum ad legionem, hinc ire huic vt liceat domum.
Tu intro abi. *Ty.* Bene ambulato. *Ph.* Bene vale. *He.* Edepol rem meam

Conſtabilivi, quum illos emi de praeda a quaeſtoribus.
Expediui ex ſeruitute filium, ſi dis placet.
At etiam dubitaui hos homines emerem, an non emerem, diu.
Seruate iſtum ſultis intus, ſerui: ne quoquam pedem
Efferat ſine cuſtode. ego adparebo domi,
Ad fratrem modo captiuos alios inuiſo meos.
Eadem percontabor, ecquis hunc adoleſcentem nouerit.
Sequere tu, te vt amittam, ei rem primum praeuorti volo.

ACTVS III. SCENA I.

ERGASILVS.

Miſer homo eſt, qui ipſe ſibi quod edit quaerit, et id aegre inuenit:
Sed ille eſt miſerior, qui et aegre quaerit, et nihil inuenit.
Ille miſerrimus eſt, qui, quum eſſe cupit, quod edit non habet.
Nam, hercle, ego huic diei, ſi liceat, oculos effodiam libens,
Ita malignitate onerauit omnes mortales mihi.
Neque ieiunioſiorem, neque magis effertum fame
Vidi: nec qui minus procedat, quidquid facere obceperit.
Itaque venter gutturque reſident eſuriales ferias.
Ilicet paraſiticae arti maximam in malam crucem!
Ita iuuentus iam ridiculos inopesque ab ſe ſegregat.
Nihil morantur iam Laconas imi ſubſellii viros,
Plagipatidas, quibus ſunt verba ſine penu et pecunia.
Eos requirunt, qui, libenter quum ederint, reddant domi.
Ipſi opſonant, quae paraſitorum ante erat prouincia.
Ipſi de foro tam aperto capite ad lenones eunt,
Quam in tribu aperto capite ſontes condemnant reos.
Neque ridiculos iam terruncii faciunt. ſeſe omnes amant.
Nam vt dudum hinc abii, adceſſi ad adoleſcentes in foro:
Saluete, inquam: Quo imus vna? inquam: ad prandium? atque illi tacent.

Quis ait huc? aut quis profitetur? inquam: quasi muti silent,
Neque me rident. Vbi coenamus? inquam, atque illi abnuunt.
Dico vnum ridiculum dictum de dictis melioribus,
Quibus solebam menstruales epulas ante adipiscier.
Nemo ridet. sciui extemplo rem de compacto geri.
Ne canem quidem inritatam voluit quisquam imitarier.
Saltem, si non adriderent, dentes vt restringerent.
Abeo ab illis, postquam video me sic ludificarier.
Pergo ad alios, venio ad alios, deinde ad alios: vna res.
Omnes compacto rem agunt, quasi in velabro olearii.
Nunc redeo inde, quoniam me ibi video ludificarier.
Item alii Parasiti frustra obambulabant in foro.
Nunc barbarica lege certum est ius meum omne persequi.
Qui concilium iniere, quo nos victu et vita prohibeant;
His diem dicam, inrogabo mulctam: vt mihi coenas decem
Meo arbitratu dent, quum cara annona sit. sic egero.
Nunc ibo ad portum hinc. est illic mihi vna spes coenatica:
Si ea decolabit, redibo huc ad senem, ad coenam asperam.

ACTVS III. SCENA II.

HEGIO.

Quid est suauius, quam bene rem gerere bono publico?
sicut ego feci heri,
Quum emi hosce homines. — Vbi quisque vident, eunt obuiam,
Gratulanturque eam rem. — ita me miserum restitando
Retinendoque lassum reddiderunt.
Vix ex gratulando miser iam eminebam.
Tandem abii ad Praetorem: ibi vix requieui: rogo syngraphum:
Datur mihi: illico dedi Tyndaro. ille abiit domum. —
Inde illico reuortor, domum, postquam id actum est, eo;
Protenus ad fratrem inde abii, mei vbi sunt alii captiui.
Rogo, Philocratem ex Alide ecquis omnium nouerit?

Tandem hic exclamat, eum ſibi eſſe ſodalem. dico eſſe eum
Apud me. hic extemplo orat obſecratque, eum ſibi vt liceat
Videre. iuſſi illico hunc exſolui. nunc tu ſequere me,
Vt, quod me orauiſti, impetres, eum hominem vt conuenias.

ACTVS III. SCENA III.

TYNDARVS.

Nunc illud eſt, quum me fuiſſe, quam eſſe, nimio mauelim:
Nunc ſpes, opes auxiliaque a me ſegregant, ſpernuntque ſe.
Hic ille eſt dies, quum nulla vitae meae ſalus ſperabilis eſt:
Neque exſilium exitio eſt; neque adeo ſpes, quae mihi hunc abſpellat metum:
Nec mendaciis ſubdolis mihi vsquam mantellum eſt meis.
Nec ſycophantiis, nec fucis vllum mantellum obuiam eſt.
Neque deprecatio perfidiis meis, nec malefactis fuga eſt.
Nec confidentiae vsquam hoſpitium eſt, nec diuerticulum dolis.
Operta quae fuere, aperta ſunt: patent praeſtigiae.
Omnis res palam eſt: neque de hac re negotium eſt, quin male
Obcidam, obpetamque peſtem, heri vicem meamque.
Perdidit me Ariſtophontes hic, qui intro venit modo.
Is me nouit: is ſodalis Philocrati, et cognatus eſt.
Neque iam Salus ſeruare, ſi volt, me poteſt: nec copia eſt:
Niſi ſi aliquam corde machinor aſtutiam.
Quam, malum! quid machiner? quid comminiſcar? maxumas
Nugas ineptiasque incipiſſo. haereo.

ACTVS III. SCENA IV.

HEGIO, TYNDARVS, ARISTOPHONTES.

Quo illum nunc hominem proripuiſſe foras ſe dicam ex aedibus?
Ty. (*ſecum*) Nunc enim vero ego obcidi; eunt ad te hoſtes, Tyndare! — quid loquar?

Quid fabulabor? quid negabo? aut quid fatebor? mihi
Res omnis in incerto sita est. quid rebus confidam meis?
Vtinam te Di prius perderent, quam periisti e patria tua,
Aristophontes, qui ex parata re inparatam omnem facis.
Obcisa est haec res, nisi reperio atrocem mihi aliquam astutiam.
He. Sequere. hem tibi hominem, adi, atque adloquere. *Ty.*
Quis homo est me hominum miserior?
Ar. Quid istuc est, quod meos te dicam fugitare oculos Tyndare?
Proque ignoto me adspernari, quasi me numquam noueris?
Equidem iam sum seruus, quam tu; etsi ego domi liber fui,
Tu usque a puero seruitutem seruiuisti in Alide.
He. Edepol minime miror, si te fugitat aut oculos tuos,
Aut si te odit, qui istum adpelles Tyndarum pro Philocrate.
Ty. Hegio, hic homo rabiosus habitus est in Alide.
Ne tu, quod istic fabuletur, aures inmittas tuas.
Nam istic hastis insectatus est domi matrem et patrem.
Et illic isti, qui sputatur, morbus interdum venit.
Proin tu ab istoc procul recedas. *He.* Vltro istum a me!
Ar. Ain' verbero
Me rabiosum? atque insectatum esse hastis meum memoras patrem?
Et eum morbum mihi esse, vt qui me opus sit insputarier?
He. Ne verere: multos iste morbus homines macerat,
Quibus insputari saluti fuit. *Ty.* Atque Aliis profuit.
Ar. Quid tu autem, etiam huic credis? *He.* Quid ego credam
huic? *Ar.* Insanum esse me.
Ty. Viden' tu hunc, quam inimico voltu intuetur? concedi
optumum est,
Hegio, fit quod tibi ego dixi: gliscit rabies. caue tibi.
He. Credidi esse insanum extemplo, vbi te adpellauit Tyndarum.
Ty. Quin suum ipse interdum ignorat nomen, neque scit qui siet.
He. At etiam te suum sodalem esse aiebat. *Ty.* Haud vidi magis.
Et quidem Alcmaeo atque Orestes et Lycurgus postea

Vna opera mihi ſunt ſodales, qua iſte. *Ar.* At etiam, furcifer,
Male mihi loqui audes? non ego te noui? *He.* Pol planum id quidem eſt
Non nouiſſe, qui iſtunc adpelles Tyndarum pro Philocrate.
Quem vides, eum ignoras: illum nominas, quem non vides.
Ar. Immo iſte eum ſeſe ait, qui non eſt, eſſe: et qui vero eſt, negat.
Ty. Tu enim repertus, Philocratem qui ſuperes veriuerbio!
Ar. Pol, ego vt rem video, tu inuentus, vera vanitudine
Qui conuincas. ſed quaeſo, hercle, agedum adſpice ad me. *Ty.* Hem. *Ar.* Dic modo,
Te negas Tyndarum eſſe? *Ty.* Nego inquam. *Ar.* Tun' te Philocratem eſſe ais?
Ty. Ego inquam. *Ar.* Tune huic credis? *He.* Plus quidem, quam tibi aut mihi.
Nam ille quidem, quem tu hunc memoras eſſe, hodie hinc abiit Alidem
Ad patrem huius. *Ar.* Quem patrem, qui ſeruus eſt? *Ty.* Et tu quidem
Seruus, et liber fuiſti, et ego me confido fore;
Si huius huc reconciliaſſo in libertatem filium.
Ar. Quid ais, furcifer? tun' te gnatum memoras liberum?
Ty. Non equidem me Liberum, ſed Philocratem eſſe aio. *Ar.* Quid eſt?
Vt ſceleſtus, Hegio, nunc is te ludos facit!
Nam is eſt ſeruus ipſe, neque praeter ſe vnquam ei ſeruus fuit.
Ty. Quia tute ipſe eges in patria, nec tibi, qui viuas, domi eſt,
Omneis inueniri ſimiles tibi vis. non mirum facis.
Eſt miſerorum, vt maleuolentes ſint atque inuideant bonis.
Ar. Hegio, vide ſis, ne quid tu huic temere inſiſtas credere.
Atque vt perſpicio, profecto iam aliquid pugnae edidit.
Filium tuum quod redimere ſe ait, id neutiquam mihi placet.
Ty. Scio te id nolle fieri: efficiam tamen ego id, ſi Di adiuuant.

Illum reſtituam huic, hic autem in Alidem me meo patri.
Propterea ad patrem hinc amiſi Tyndarum. *Ar.* Quin tute is es:
Neque praeter te in Alide vllus ſeruus iſtoc nomine eſt.
Ty. Pergin' ſeruom me exprobrare eſſe, id quod vi hoſtili obtigit?
Ar. Enimvero iam nequeo contineri. *Ty.* (*Hegioni*) Heus audin' quid ait? quin fugis?
Iam illic hic nos inſectabit lapidibus, niſi illum iubes
Comprehendi. *Ar.* Crucior. *Ty.* Ardent oculi: fune opu'ſt, Hegio.
Viden' tu illi maculari corpus totum maculis luridis?
Atra bilis agitat hominem! *Ar.* At pol te, ſi hic ſapiat ſenex,
Atra pix agitet apud carnificem, tuoque capiti inluceat.
Ty. Iam deliramenta loquitur: laruae ſtimulant virum.
He. Quid? quid ſi hunc comprehendi iuſſerim? *Ty.* Sapias magis.
Ar. Crucior lapidem non habere me, vt illi maſtigiae
Cerebrum excutiam, qui me inſanum verbis concinnat ſuis.
Ty. Audin' lapidem quaeritare? *Ar.* Solus te ſolum volo,
Hegio. *He.* Iſtinc loquere, ſi quid vis, procul tamen audiam.
Ty. Namque edepol ſi adbites propius, os deraſabit tibi
Mordicus. *Ar.* Neque pol me inſanum, Hegio, eſſe creduis,
Neque fuiſſe vmquam, neque eſſe morbum quem iſtic autumat.
Verum ſi quid metuis a me, iube me vinciri: volo,
Dum iſtic itidem vinciatur. *Ty.* Immo enim vero, Hegio,
Iſtic, qui volt, vinciatur. *Ar.* Tace modo: ego te, Philocrates
Falſe, faciam, vt verus hodie reperiare Tyndarus.
Quid mi abnutas? *Ty.* Tibi ego abnuto? quid agat, ſi abſis longius?
He. Quid ais? quid ſi adeam hunc inſanum? *Ty.* Nugas ludificabitur,
Garriet quod neque pes vmquam, neque caput compareat.

Ornamenta abſunt; Aiacem, hunc quum vides, ipſum vides.
He. Nihil facio, tamen adibo. *Ty.* Nunc ego omnino obcidi,
Nunc ego inter ſacrum ſaxumque ſto; nec, quid faciam, ſcio.
He. Do tibi operam, Ariſtophontes, ſi quid eſt, quod me velis.
Ar. Ex me audibis vera, quae nunc falſa opinare, Hegio.
Sed hoc primum me expurgare tibi volo, me inſaniam
Neque tenere, neque mi eſſe vllum morbum, niſi quod ſeruio.
At ita me rex deorum atque hominum faxit patriae compotem,
Vt iſtic Philocrates non magis eſt, quam aut ego, aut tu. *He.* Eho! dic mihi,
Quis igitur ille eſt? *Ar.* Quem dudum dixi a principio tibi.
Hoc, ſi ſecus reperies, nullam cauſam dico, quin mihi
Et parentum et libertatis apud te deliquio fiet.
He. Quid tu ais? *Ty.* Me tuum eſſe ſeruom, et te meum herum. *He.* Haud iſtuc rogo.
Fuiſtin' liber? *Ty.* Fui. *Ar.* Enimvero non fuit, nugas agit.
Ty. Qui tu ſcis? an tu fortaſſe fuiſti meae matri obſtetrix,
Qui id tam audacter dicere audes? *Ar.* Puerum te vidi puer.
Ty. At ego te video maior maiorem. hem rurſum tibi!
Meam rem non cures, ſi recte facias. num ego curo tuam?
He. Fuitne huic pater Theſaurochryſonicochryſides?
Ar. Non fuit: neque ego iſtuc nomen vnquam audiui ante hunc diem.
Philocrati Theodoromedes fuit pater. *Ty.* Pereo probe.
Quin quieſcis dierectum cor meum! i, ac ſuſpende te:
Tu ſubſultas, ego miſer vix adſto prae formidine.
He. Satin' iſtuc mihi exquiſitum eſt fuiſſe hunc ſeruum in Alide?
Neque eſſe hunc Philocratem? *Ar.* Tam ſatis, quam nunquam hoc inuenies ſecus.
Sed, vbi is nunc eſt? *He.* Vbi ego minime, atque ipſus ſe volt maxume.

Tum igitur ego deruncinatus, deartuatus sum miser
Huius scelesti technis, qui me, vt lubitum est, ductauit dolis.
(*Aristophonti*) Sed vide sis. *Ar.* Quin exploratum dico et prouisum hoc tibi.
He. Certon'? *Ar.* Quin nihil, inquam, inuenies magis hoc certo certius.
Philocrates iam inde vsque amicus fuit mihi a puero puer.
He. Sed qua facie est tuus sodalis Philocrates? *Ar.* Dicam tibi:
Macilento ore, naso acuto, corpore albo, et oculis nigris,
Subrufus aliquantum, crispus, cincinnatus. *He.* Conuenit.
Ty. Vt quidem, hercle, in medium ego hodie pessume processerim.
Vae illis virgis miseris, quae hodie in tergo morientur meo.
He. Verba mihi data esse video. *Ty.* Quid cessatis compedes
Currere ad me, meaque amplecti crura, vt vos custodiam?
He. Satin' me illi hodie scelesti capti ceperunt dolo?
Illic seruum se adsimilabat, hic sese autem liberum.
Nucleum amisi, reliquit pigneri putamina.
Ita mihi stolido sursum vorsum os subleuere offuciis,
Hic quidem me numquam irridebit. Colaphe, Cordalio, Corax,
Ite istinc, atque efferte lora. *Lo.* Num lignatum mittimur?

ACTVS III. SCENA V.

HEGIO, TYNDARVS, ARISTOPHONTES.

Iniicite huic manicas mastigiae.
Ty. Quid hoc est negotii? quid ego deliqui? *He.* Rogas?
Sator sartorque scelerum, et messor maxume.
Ty. Non occatorem dicere audebas prius?
Nam semper occant prius, quam sarriunt rustici.
He. At vt confidenter mihi contra adstitit!
Ty. Decet innocentem seruom atque innoxium
Confidentem esse, suum apud herum potissimum.

He. Adſtringite iſti ſultis vehementer manus.
Ty. Tuus ſum, tuas quidem vel praecidi iube.
Sed quid negotii eſt, quamobrem ſubcenſes mihi?
He. Quia me meamque rem, quod in te vno fuit,
Tuis ſceleſtis falſidicis fallaciis
Delaceraviſti, deartuauiſtique opes.
Confeciſti omnes res ac rationes meas.
Ita mi exemiſti Philocratem fallaciis.
Illum eſſe ſeruom credidi, te liberum.
Ita vosmet aiebatis, itaque nomina
Inter vos permutaſtis. *Ty.* Fateor, omnia
Facta eſſe ita, vt tu dicis, et fallaciis
Abiiſſe eum abs te, mea opera atque aſtutia:
An, obſecro hercle te, id nunc ſubcenſes mihi?
He. At cum cruciatu maxumo id factum eſt tuo.
Ty. Dum ne ob malefacta peream, parui aeſtimo.
Si ergo hic peribo, aſt ille, vt dixit, non redit:
At erit mihi hoc factum mortuo memorabile;
Meum herum captum ex ſeruitute, atque hoſtibus
Reducem feciſſe liberum in patriam ad patrem,
Meumque potius me caput periculo
Praeoptauiſſe, quam is periret, ponere.
He. Facito ergo vt Acherunti clueas gloria.
Ty. Qui per Virtutem peritat, non interit.
He. Quando ego te exemplis excruciauero peſſumis,
Atque ob ſutelas tuas te morti miſero,
Vel te interiſſe, vel periſſe praedicent,
Dum pereas, nihil interduo, dicant viuere.
Ty. Pol ſi iſtuc faxis, haud ſine poena feceris,
Si ille huc redibit, ſicut confido adfore.
Ar. Pro di immortales! nunc ego teneo, nunc ſcio
Quid ſit hoc negoti. meus ſodalis Philocrates
In libertate eſt ad patrem, in patria. bene eſt:

Nec est quisquam mihi, aeque melius cui velim,
Sed hoc mihi aegre est, me huic dedisse operam malam,
Qui nunc propter me meaque verba vinctus est.
He. Vetuin' te quidquam mihi hodie falsum proloqui?
Ty. Vetuisti. *He.* Cur es ausus mentiri mihi?
Ty. Quia vera obessent illi, quoi operam dabam:
Nunc falsa prosunt. *He.* At tibi oberunt. *Ty.* Optume est.
At herum seruaui, quem seruatum gaudeo:
Cui me custodem addiderat herus maior meus.
Sed malene id arbitrare factum? *He.* Pessume.
Ty. At ego aio recte, qui abs te seorsum sentio.
Nam cogitato, si quis hoc gnato tuo
Tuus seruus faxit, qualem haberes gratiam?
Emitteresne necne, eum servom manu?
Essetne apud te is seruus adceptissumus?
Responde. *He.* Opinor. *Ty.* Cur ergo iratus mihi es?
He. Quia illi fuisti, quam mihi, fidelior.
Ty. Quid? tu vna nocte postulauisti et die,
Recens captum hominem, nuperum et nouitium,
Te perdocere, vt melius consulerem tibi,
Quam illi, quicum vna a puero aetatem exegeram?
He. Ergo ab eo petito gratiam istam. ducite,
Vbi ponderosas, crassas capiat compedes,
Inde ibis porro in latomias lapidarias.
Ibi quom alii octonos lapides effodint,
Nisi cotidianus sesquiopus confeceris,
Sexcentoplago nomen indetur tibi.
Ar. Per deos atque homines ego te obtestor, Hegio,
Ne tu istunc hominem perduis. *He.* Curabitur.
Nam noctu neruo vinctus custodibitur,
Interdius sub terra lapides eximet.
Diu ego hunc cruciabo, non vno absoluam die.
Ar. Certumne est tibi istuc? *He.* Non moriri certiu'st.

Abducite iſtum actutum ad Hippolytum fabrum,
Iubete huic craſſas compedes inpingier:
Inde extra portam, ad meum libertum Cordalum,
In lapicidinas facite deductus ſiet:
Atque hunc ita velle, dicite, curarier,
Ne qui deterius huic ſit, quam quoi peſſume eſt.
Ty. Cur ego te inuito me eſſe ſaluom poſtulem?
Periculum vitae meae ſtat tuo periculo.
Poſt mortem in morte nihil eſt, quod metuam, mali.
Etſi peruiuo vsque ad ſummam aetatem, tamen
Breue ſpatium eſt perferundi, quae minitas mihi.
Vale atque ſalue: etſi, aliter vt dicam, meres,
Tu Ariſtophontes, de me vt meruiſti, ita vale,
Nam mihi propter te hoc obtigit. *He.* Abducite.
Ty. At vnum hoc quaeſo, ſi huc rebitet Philocrates,
Vt mihi eius facias conueniundi copiam.
He. Periiſtis, niſi hunc iam e. conſpectu abducitis.
Ty. Vis haec quidem hercle eſt, et trahi et trudi ſimul.
He. Illic eſt abductus recta in phylacam, vt dignus eſt.
Ego illis capteiuis aliis documentum dabo,
Ne tale quisquam facinus incipere audeat.
Quod absque hoc eſſet, qui mihi hoc fecit palam,
Vsque obfrenatum ſuis me ductarent dolis.
Nunc certum eſt nulli poſt haec quidquam credere.
Satis ſum ſemel deceptus. ſperaui miſer
Ex ſeruitute me exemiſſe filium.
Ea ſpes elabſa eſt. perdidi vnum filium
Puerum quadrimum, quem mihi ſeruos ſurpuit:
Neque enim ſeruom vmquam repperi, neque filium,
Maior potitus hoſtium eſt. quod hoc eſt ſcelus!
Quaſi in orbitatem liberos produxerim.
Sequere hac: reducam te vbi fuiſti. neminis
Miſereri certum eſt, quia mei miſeret neminem.
Ar. Exauſpicaui ex vinclis. nunc intellego
Redauſpicandum eſſe in catenas denuo.

ACTVS IV. SCENA I.

ERGASILVS.

Iupiter ſupreme, ſeruas me, measque auges opes.
Maxumas opimitates opiparasque obfers mihi.
Laudem, lucrum, ludum, iocum, feſtiuitatem, ferias,
Pompam, penum, potationes, ſaturitatem, gaudium:
Nec quoiquam homini ſubplicare nunc certum eſt mihi:
Nam vel prodeſſe amico poſſum, vel inimicum perdere.
Ita hic me amoenitate amoena amoenus onerauit dies.
Sine ſacris hereditatem ſum aptus effertiſſumam.
Nunc ad ſenem curſum capeſſam hunc Hegionem, cui boni
Tantum adfero, quantum ipſe a Diis optat, atque etiam amplius.
Nunc res certa eſt, eodem pacto vt Comici ſerui ſolent,
Coniiciam in collum pallium, primo ex me hanc rem vt audiat.
Speroque me ob hunc nuntium aeternum adepturum cibum.

ACTVS IV. SCENA II.

HEGIO, ERGASILVS.

Quanto in pectore hanc rem meo magis voluto,
Tanto mihi aegritudo auctior eſt in animo,
Ad illum modum ſublitum os eſſe
Hodie mihi! neque id perſpicere quiui!
Quod quum ſcibitur, per vrbem inridebor.
Quum extemplo ad forum aduenero, omnes loquentur:
Hic ille eſt ſenex doctus, quoi verba data ſunt.
Sed Ergaſilus eſtne hic, procul quem video?
Conlecto quidem eſt pallio. quidnam acturu'ſt?
Er. Moue ab te moram, atque, Ergaſile, age hanc rem.
Eminor interminorque, ne quis mi obſtiterit obuiam,
Niſi qui ſat diu vixiſſe ſeſe homo arbitrabitur.

Nam qui obſtiterit, ore ſiſtet. *He.* Hic homo pugilatum incipit.
Er. Facere certum eſt. proinde vt omnes itinera inſiſtant ſua,
Ne quis in hac platea negoti conferat quidquam ſui.
Nam meus eſt balliſta pugnus, cubitus catapulta eſt mihi,
Humerus aries. tum genu ad quemque iecero, ad terram dabo.
Dentilegos omnes mortales faciam, quemque obfendero.
He. Quae illaec eminatio eſt? nam nequeo mirari ſatis.
Er. Faciam vt eius diei locique, meique ſemper meminerit:
Qui mihi in curſu obſtiterit, faxo vitae is extemplo obſtiterit ſuae.
He. Quid hic homo tantum incipiſſit facere cum tantis minis?
Er. Prius edico: (ne quis propter culpam capiatur ſuam)
Continete vos domi, prohibete a vobis vim meam.
He. Mira edepol ſunt, ni hic in ventrem ſumpſit confidentiam.
Vae miſero illi, cuius cibo iſte factu'ſt inpenſior.
Er. Tum piſtores ſcrophipaſci, qui alunt furfure ſues,
Quarum odore praeterire nemo piſtrinum poteſt:
Eorum ſi quoiusquam ſcropham in publico conſpexero,
Ex ipſis dominis meis pugnis exculcabo furfures.
He. Baſilicas edictiones atque imperioſas habet.
Satur homo eſt, habet profecto in ventre confidentiam.
Er. Tum piſcatores, qui praebent populo piſces foetidos,
Qui aduehuntur quadrupedanti crucianti canterio:
Quorum odos ſubbaſilicanos omnes abigit in forum,
Eis ego ora verberabo ſirpiculis piſcariis:
Vt ſciant, alieno naſo quam exhibeant moleſtiam.
Tum lanii autem, qui concinnant liberis orbas oues,
Qui locant caedundos agnos, et duplam agninam danunt,
Qui petroni nomen indunt verueci ſectario;
Eum ego ſi in via petronem publica conſpexero,
Et petronem et dominum reddam mortales miſerrimos.
He. Eugepe! edictiones aedilitias hic habet quidem:

Mirumque adeo eſt, ni hunc fecere ſibi Aetoli agoranomum.
Er. Non ego nunc Paraſitus ſum, ſed regum rex regalior:
Tantus ventri commeatus meo adeſt in portu cibus.
Sed ego ceſſo hunc Hegionem onerare laetitia ſenem?
Qui homine adaeque nemo viuit fortunatior.
He. Quae illaec eſt laetitia, quam illic laetus largitur mihi?
Er. Heus, vbi eſtis? ecquis hoc aperit oſtium? *He.* Hic homo
Ad coenam recipit ſe ad me. *Er.* Aperite hasce ambas fores,
Priusquam pultando vel aſſulatim foribus exitium adfero.
He. Perlubet hunc hominem conloqui, Ergaſile. *Er.* Ergaſilum qui vocat?
He. Reſpice. *Er.* Fortuna quod tibi nec facit, nec faciet,
Hoc me iubes. ſed qui eſt? *He.* Reſpice ad me, Hegio ſum. *Er.* Oh mihi!
Quantum eſt hominum optumorum optume, in tempore aduenis.
He. Neſcio quem ad portum nactus es, vbi coenes, eo faſtidis.
Er. Cedo manum. *He.* Manum? *Er.* Manum, inquam, cedo tuam actutum. *He.* Tene.
Er. Gaude. *He.* Quid ego gaudeam? *Er.* Quia ego impero. age gaude modo.
He. Pol moerores mi anteuortunt gaudiis. *Er.* Noli iraſcier,
Iam ego ex corpore exigam omnes maculas moerorum tibi.
Gaude audacter. *He.* Gaudeo, etſi nihil ſcio, quod gaudeam.
Er. Bene facis. iube. *He.* Quid iubeam? *Er.* Ignem ingentem fieri.
He. Ignem ingentem? *Er.* Ita dico, magnus vt ſit. *He.* Quid? me volturie,
Tuan' cauſa aedeis incenſurum cenſes? *Er.* Noli iraſcier.
Iuben' an non iubes adſtitui aulas? patinas elui?
Laridum atque epulas foueri foculis feruentibus?
Alium piſces praeſtinatum abire? *He.* Hic vigilans ſomniat.

Er. Alium porcinam atque agninam, et pullos gallinaceos?
He. Scis bene esse, si sit vnde. *Er.* Pernam atque ophthalmiam,
Horaeum, scombrum, et trigonum, et cetum, et mollem caseum.
He. Nominandi istorum tibi erit magis quam edundi copia
Hic apud me, Ergasile. *Er.* Mean' me causa hoc censes dicere?
He. Nec nihil hodie, nec multo plus tu hic edes, ne frustra sis.
Proin' tu tui quotidiani victi ventrem ad me adferas.
Er. Quin ita faciam, vt te cupias facere sumptum, etsi ego vetem.
He. Egone? *Er.* Tute. *He.* Tum tu mi igitur herus es. *Er.* Immo bene volens.
Vin' te faciam fortunatum? *He.* Malim, quam miserum quidem.
Er. Cedo manum. *He.* Hem manum. *Er.* Di te omnes adiuuant. *He.* Nihil sentio.
Er. Non enim es in senticeto, eo non sentis. sed iube
Vasa tibi pura adparari ad rem diuinam cito,
Atque agnum adferri proprium, pinguem. *He.* Cur? *Er.* Vt sacrufices.
He. Cui deorum? *Er.* Mihi hercle. nam ego tibi nunc sum summus Iupiter.
Idem ego sum salus, fortuna, lux, laetitia, gaudium.
Proinde tu deum huncce saturitate facias tranquillum tibi.
He. Esurire mihi videre. *Er.* Mihi quidem esurio, non tibi.
He. Tuo arbitratu facile patior. *Er.* Credo, consuetus puer — —
He. Iupiter te Dique perdant. *Er.* Te, hercle, mihi aequom est gratias
Agere ob nuntium: tantum ego nunc porto a portu tibi boni.
Nunc tu mihi places. *He.* Abi stultus, sero post tempus venis.
Er. Igitur olim si aduenissem, magis tu tum istuc diceres.
Nunc hanc laetitiam adcipe a me quam fero. nam filium
Tuum modo in portu Philopolemum vivom, salvom, et sospitem

Vidi in publica celoce, ibidemque illum adoleſcentulum
Alium vna, et tuum Stalagmum ſervom, qui aufugit domo,
Qui tibi ſubripuit quadrimum puerum filiolum tuum.
He. Abi in malam rem: ludis me. *Er.* Ita me amabit ſancta Saturitas,
Hegio, itaque ſuo me ſemper condecoret cognomine,
Vt ego vidi. *He.* Meum gnatum? *Er.* Tuum gnatum, et Genium meum.
He. Et captiuum illum Alidenſem? *Er.* Μὰ τὸν 'Απόλλω. *He.* Et ſervolum
Meum Stalagmum, meum qui gnatum ſubripuit? *Er.* Νὴ τὰν Κόραν.
He. Iam diu? *Er.* Νὴ τὰν Πραινέστην. *He.* Venit? *Er.* Νὴ τὰν Σιγνίαν.
He. Certon'? *Er.* Νὴ τὰν Φρουσινῶνα. *He.* Vide ſis. *Er.* Νὴ τὸ 'Αλάτριον.
He. Quid tu per barbaricas vrbes iuras? *Er.* Quia enim item aſperae
Sunt, vt tuum victum autumabas eſſe. *He.* Vae aetati tuae.
Er. Quippe quando mihi nihil credis, quod ego dico ſedulo.
Sed Stalagmus quoius erat tunc nationis, quum hinc abiit?
He. Siculus. *Er.* At nunc Siculus non eſt: Boius eſt; Boiam terit.
Liberorum quaerundorum cauſa ei, credo, vxor data eſt.
He. Dic, bonan' fide tu mihi iſtaec verba dixiſti? *Er.* Bona.
He. Di inmortales, iterum gnatus videor, ſi vera autumas.
Er. An tu dubium habebis, etiam ſancte quum iurem tibi?
Poſtremo, Hegio, ſi parua iuri iurando eſt fides,
Viſe ad portum. *He.* Facere certum eſt. tum intus cura quod opus eſt.
Sume, poſce, prome quid vis. te facio cellarium.
Er. Nam, hercle, niſi mantiſcinatus probe ero, fuſti pectito.
He. Aeternum tibi dapinabo victum, ſi vera autumas.

Er. Vnde id? *He.* A me meoque gnato. *Er.* Sponden' tu iſtud? *He.* Spondeo.
Er. At ego, tuum tibi adueniſſe filium, reſpondeo.
He. Cura quam optume potes. *Er.* Bene ambula et redambula.

ACTVS IV. SCENA III.

ERGASILVS.

Illic hinc abiit: mihi rem ſummam credidit cibariam.
Di inmortales, iam vt ego collos praetruncabo tergoribus!
Quanta pernis peſtis veniet! quanta labes larido!
Quanta ſumini abſumedo! quanta callo calamitas!
Quanta laniis laſſitudo! quanta porcinariis!
Nam ſi alia memorem, quae ad ventris victum conducunt, mora eſt.
Nunc ibo ad praefecturam, et ius dicam larido;
Et quae pendent indemnatae pernae, eis auxilium vt feram.

ACTVS IV. SCENA IV.

PVER HEGIONIS.

Dieſpiter te Dique, Ergaſile, perdant et ventrem tuum,
Paraſitosque omnes, et qui poſthac coenam Paraſitis dabit.
Clades calamitasque, intemperies modo in noſtram aduenit domum.
Quaſi lupus eſuriens, metui ne in me faceret inpetum.
Nimisque, hercle, ego illum male formidabam: ita frendebat dentibus.
Adueniens deturbauit totum cum carne carnarium.
Adripuit gladium, praetruncauit tribus tergoribus glandia.
Aulas calicesque omnes confregit, niſi quae modiales erant.
Cocum percontabatur, poſſentne ſeriae ferueſcere.
Cellas refregit omnes intus, recluſitque armarium.

Adseruate istunc sultis serui; ego ibo vt conueniam senem.
Dicam vt sibi penum aliud ornet, siquidem sese vti volet.
Nam hic quidem vt adornat, aut iam nihil est, aut iam nihil erit.

ACTVS V. SCENA I.

HEGIO, PHILOPOLEMVS, PHILOCRATES, STALAGMVS *mutus*.

Iovi Diisque ago gratias merito magnas,
Quom te reducem tuo patri reddiderunt,
Quomque ex miseriis plurimis me exemerunt,
Quae adhuc, te carens dum hic fui, sustentabam,
Quomque hunc conspicio in potestate nostra,
Quomque haec reperta est fides firma nobis.
Satis iam dolui ex animo, et cura me satis
Et lacrumis maceraui. *Philop.* Oh! satis iam audiui
Tuas aerumnas, ad portum mihi quas memorasti.
Hoc agamus! *Phil.* Quid nunc, quoniam tecum seruaui fidem,
Tibique hunc reducem in libertatem feci? *He.* Fecisti, vt tibi,
Philocrates, numquam referre gratiam possim satis,
Proinde vt tu promeritus de me et filio meo. *Ph.* Immo potes,
Pater, et poteris, et ego potero: et Di eam potestatem dabunt,
Vt beneficium bene merenti nostro merito muneres,
Sicut tu huic potes, pater mi, facere merito maxume.
He. Quid opu'st verbis? lingua nulla est, qua negem, quidquid roges.
Ph. Postulo abs te, vt mihi illum reddas servom, quem hic reliqueram
Pignus pro me, qui mihi melior, quam sibi semper fuit:
Pro benefactis eius vti ei pretium possim reddere.
He. Quod benefecisti, referetur gratia, id quod postulas,

Et id, et aliud, quod me orabis, inpetrabis. atque te
Nolim ſubcenſere, quod ego iratus ei feci male.
Ph. Quid feciſti? *He.* In lapicidinas compeditum condidi,
Vbi reſciui mihi data eſſe verba. *Phil.* Vae miſero mihi!
Propter meum caput labores homini eueniſſe optumo.
He. At ob eam rem mihi libellam pro eo argenti ne duis.
Gratis a me, vt ſit liber, abducito. *Ph.* Edepol, Hegio,
Facis benigne. ſed quaeſo, hominem vt iubeas arceſſi. *He.* Licet.
Vbi eſtis vos? ite actutum, Tyndarum huc arceſſite.
Vos ite intro. interibi ego ex hac ſtatua verberea volo
Erogitare, meo minore quid ſit factum ſilio.
Vos lauate interibi. *Ph.* Sequere hac, Philocrates, me intro.
Phil. Sequor.

ACTVS V. SCENA II.

HEGIO, STALAGMVS.

Age tu illuc procede, bone vir, lepidum mancipium meum.
St. Quid me oportet facere, vbi tu talis vir ſalſum autumas?
Fui ego bellus, lepidus, bonus vir numquam, neque frugi bonae,
Neque ero vmquam: ne tu ſpem ponas me bonae frugi fore.
He. Propemodum vbi loci fortunae tuae ſint, facile intellegis.
Si eris verax, tua ex re facies, ex mala meliuſculam.
Recta et vera loquere: ſed neque vere, neque recte adhuc
Feciſti vmquam. *St.* Quod ego fatear, credin' pudeat, quum autumes?
He. At ego faciam vt pudeat: nam in ruborem te totum dabo.
St. Eia credo, inperito plagas minitaris mihi!
Tandem iſta aufer, dicque quid fers, vt feras hinc quod petis.
He. Satis facundu' 's. ſed iam fieri dictis compendium volo.
St. Vt vis fiat. *He.* Bene morigerus fuit puer! nunc — non decet.
Hoc agamus. iam animum aduorte, ac mihi, quae dicam, ediſſere.

Si eris verax, tuas res feceris meliuſculas.
St. Nugae iſtaec ſunt. non me cenſes ſcire quid dignus ſiem?
He. At ea ſubterfugere potis es pauca, ſi non omnia.
St. Pauca effugiam ſcio. nam multa euenient, et merito meo;
Quia et fugi, et tibi ſubripui filium, et eum vendidi.
He. Cui homini? *St.* Theodoromedi in Alide Polypluſio
Sex minis. *He.* Pro Di inmortales! is quidem huius eſt pater
Philocratis. *St.* Quin melius noui, quam te, et vidi ſaepius.
He. Serua, Iupiter ſupreme, et me et meum gnatum mihi.
Philocrates, per tuum te ingenium obſecro, exi: te volo.

ACTVS V. SCENA III.

PHILOCRATES, HEGIO, STALAGMVS.

Hegio, adſum: ſi quid me vis, impera. *He.* Hic gnatum meum
Tuo patri ait ſe vendidiſſe ſex minis in Alide.
Ph. Quam diu id factum eſt? *St.* Hic annus incipit viceſimus.
Ph. Falſa memorat. *St.* Aut ego, aut tu. nam tibi quadrimulum
Tuus pater peculiarem paruolum puero dedit.
Ph. Quid erat ei nomen? ſi vera dicis, memora dum mihi.
St. Paegnium vocitatu'ſt: poſt vos indiſtis Tyndaro.
Ph. Cur ego te non noui? *St.* Quia mos eſt obliuiſci hominibus,
Neque nouiſſe, cuius nihili ſit faciunda gratia.
Ph. Dic mihi: isne iſtic fuit, quem vendidiſti meo patri,
Qui mihi peculiaris datus eſt, huius filius?
He. Viuitne is homo? *St.* Argentum adcepi, nihil curaui ceterum.
He. Quid tu ais? *Ph.* Quin iſtic ipſu'ſt Tyndarus tuus filius,
Vt quidem hic argumenta loquitur. nam is mecum a puero puer
Bene pudiceque educatu'ſt vsque ad adoleſcentiam.
He. Et miſer ſum et fortunatus, ſi vos vera dicitis:
Eo miſer ſum, quia male illi feci, ſi gnatu's meu'ſt.

Eheu! cur ego plus minusque feci, quam aequum fuit!
Quod male feci, crucior modo, si infectum fieri possiet.
Sed eccum, incedit huc ornatus haud ex suis virtutibus.

ACTVS V. SCENA IV.

TYNDARVS, HEGIO, PHILOCRATES, STALAGMVS.

Vidi ego multa saepe picta, quae Acherunti fierent
Cruciamenta; verum enimvero nulla adaeque est Acheruns,
Atque vbi ego fui in lapicidinis. Illic ibi demum est locus,
Vbi labore lassitudo omni'st exigunda ex corpore.
Nam vbi illo adueni, quasi patriciis pueris aut monedulae,
Aut anates, aut coturnices dantur, quicum lusitent:
Itidem haec mihi aduenienti vpupa, qui me delectet, data est.
Sed herus eccum ante ostium, et herus alter eccum ex Alide
Rediit. *He.* Salue exoptate gnate mi. *Ty.* Hem! quid, gnate mi?
Atat, scio cur te patrem adsimiles esse et me filium:
Quia mihi, item vt parentes, lucis das tuendae copiam.
Ph. Salue Tyndare. *Ty.* Et, tu, quoius causa hanc aerumnam exigo.
Ph. At nunc liber in diuitias faxo venies. nam tibi
Pater hic est; hic seruus, qui te huic hinc quadrimum surpuit,
Vendidit patri meo te sex minis. is te mihi
Parvolum peculiarem parvolo puero dedit.
Illic indicium fecit. nam hunc ex Alide huc reducimus.
Ty. Quid, huius filium? *Ph.* Intus eccum fratrem germanum tuum.
Ty. Quid tu ais? adduxtin' illum huius captiuum filium?
Ph. Quin, inquam, intus hic est. *Ty.* Fecisti edepol et recte et bene.
Ph. Nunc tibi pater hic est: hic fur est tuus, qui parvom hinc te abstulit.

Ty. At ego hunc grandis grandem natu, ob furtum, ad carnificem dabo.
Ph. Meritus eſt. *Ty.* Ego edepol meritam mercedem dabo.
Sed dic oro: Pater meus tune es? *He.* Ego ſum, gnate mi.
Ty. Nunc demum in memoriam redeo, quum mecum cogito,
Nunc edepol demum in memoriam regredior, audiſſe me
Quaſi per nebulam Hegionem patrem meum vocarier.
He. Ego ſum. *Ph.* Compedibus quaeſo vt tibi ſit leuior filius,
Atque hic grauior ſeruus. *He.* Certum eſt principium id praeuortier.
Eamus intro, vt arceſſatur faber; vt iſtas compedes
Tibi adimam, huic dem. *St.* Cui peculii nihil eſt, recte feceris.

C A T E R V A.

Spectatores, ad pudicos mores facta haec fabula eſt.
Neque in hac ſubagitationes ſunt, neque vlla amatio,
Nec pueri ſubpoſitio, nec argenti circumductio,
Neque vbi amans adoleſcens ſcortum liberet clam patrem ſuum.
Huiusmodi paucas Poetae reperiunt Comoedias,
Vbi boni meliores fiant. Nunc vos, ſi vobis placet,
Et, ſi placuimus, neque odio fuimus, ſignum hoc mittite:
Qui pudicitiae eſſe voltis praemium, plauſum date.

M. ACCII PLAVTI
CVRCVLIO.

DRAMATIS PERSONAE:

PHAEDROMVS: adolefcens, qui 1. 3. 11. recte vocatur homo haud magni pretii, rem familiarem magna ex parte ab-fumfit 5. 2. 2. et parafitum tamen alit voraciffimum; puellam vero, cuius amore deperit, vxorem ducere, quam vitiare, mauult.

PALINVRVS: Phaedromi atrienfis, fideli in dominum animo, nec inprudens; interdum tamen lingua monentis eft liberior, quam quae domino poffit effe iucunda.

Coquus Phaedromi ad deridendum promtus.

CVRCVLIO: parafitus Phaedromi, in eo quidem comedendo non inpiger, at eius tamen commodis, vbi poteft, libenter inferuiens.

THERAPONTIGONVS: miles ftolide vanus, animi vero non inpii.

PLANESIVM virgo, Phaedromi pudice amans et vxor tandem, Therapontigoni foror agnita.

CAPPADOX, leno inpuriffimus.

Lena quaedam vinofiffima, Cappadocis ianitrix.

LYCO argentarius, ad periuria, quam ad argentum foluendum, paratior.

Choragus vid. not.

ARGVMENTVM PRISCIANI.

Curculio missus Phaedromi it Cariam,
Vt petat argentum. ibi ille eludit annulo
Riualem. scribit atque obsignauit literas.
Cognoscit signum Lyco, vbi vidit, militis:
Vt amicam mittat, pretium lenoni dedit.
Lyconem miles ac lenonem in ius rapit.
Ipsus sororem, quam peribat, repperit:
Oratu cuius Phaedromo nuptum locat.

ARGVMENTVM.

Phaedromo Planesioque, mutuo quidem eoque pudico amore iunctis, minus tamen secundae res de amore suo sunt. Haec serua est lenonis perquam auari: illi pecunia deest ad eam redimendam. Mittit igitur Curculionem, parasitum, in Cariam, argentum ab amico quodam petitum mutuum: sed huic ipsi et magna argenti inopia. Moesius ad forum abit Curculio, vbi a Therapontigono milite, obuio forte, ad coenam vocatur. Narrat miles: emisse se a Cappadoce lenone Planesium, argentum situm apud Lyconem trapezitam, eumque iussum esse, vt, qui annulo suo obsignatas adtulisset tabellas, ei operam daret, qui puellam a lenone abduceret. Hanc Curculio occasionem suam ratus, vt vino oneratum militem videt sopitum, annulum subripit, Epidaurum propere redit, tabellas militis nomine conscriptas annuloque eius consignatas Lyconi tradit: a quo quum argentum lenoni ea lege esset numeratum, vt, si quis Planesium liberali caussa manu adsereret, omne militi redderet, virginem Curculio sibi traditam ad Phaedromum perducit. Miles quidem eo ipso die superuenit, et inmane quantum surit; puella vero quum annulum agnosset esse eumdem, quem pater eius gestitauerat, milesque quum sui patris annulum fateretur fuisse, Planesium, patris, matris, nutricisque nomina memoria tenens, aliumque proferens annulum, paruulae olim a fratre donatum, a milite soror agnita Phaedromo despondetur, lenonique argentum, quod adceperat, extorquetur.

Sed, daedaleone Curculionem remigio credamus esse vectum, qui
2. 1. 50. *intra dies quatuor Epidauro in Cariam venisse, et, negotio ibi peracto, Epidaurum rediisse potest?*

ACTVS I. SCENA I.

PALINVRVS, PHAEDROMVS.

Quo ted hoc noctis dicam proficiſci foras
Cum iſtoc ornatu cumque hac pompa, Phaedrome?
PH. Quo Venus Cupidoque imperat, ſuadetque amor.
Si media nox eſt, ſiue eſt prima veſpera,
Si ſtatus condictus cum hoſte intercedit dies,
Tamen eſt eundum, quo imperant, ingratiis.
PA. At tandem — tandem! *PH.* Tandem — es odioſus mihi!
PA. Iſtuc quidem nec bellum eſt, nec memorabile.
Tute tibi puer es? lautus luces cereum!
PH. Egon' apicularum opera congeſtum non feram,
Ex dulci oriundum, melliculo dulci meo?
PA. Nam quo te dicam ego ire? *PH.* Si tu me roges,
Dicam, vt ſcias. *PA.* Si rogitem, quid reſpondeas?
PH. Hoc Aeſculapi fanum eſt. *PA.* Plus iam anno ſcio.
PH. Huic proxumum illud oſtium obcluſiſſimum.
Salue: valuiſtin' vsque, oſtium obcluſiſſimum?
PA. Caruitne febris te heri, vel nudius tertius?
Et heri coenauiſtine? *PH.* Derideſne me?
PA. Quid tu ergo inſane rogitas, valeatne oſtium?
PH. Belliſſimum, hercle, vidi, et taciturniſſimum.
Numquam vllum verbum muttit: quom aperitur, tacet:
Quumque illa noctu clanculum ad me exit, tacet.
PA. Numquid tu, quod te aut genere indignum ſit tuo,
Facis, aut inceptas facinus facere, Phaedrome?
Num tu pudicae cuipiam inſidias locas?
Aut quam pudicam oportet eſſe? *PH.* Nemini.
Nec me ille ſinit Iupiter. *PA.* Ego item volo.
Ita tuum conferto amare ſemper, ſi ſapis,
Ne id quod ames, populus ſi ſciat, tibi ſit probro.
Semper curato, ne ſis inteſtabilis:

Quod amas, amato testibus praesentibus.
Ph. Quid istuc est verbi? *Pa.* Caute vt incedas via.
Ph. Quin leno hic habitat. *Pa.* Nemo hinc prohibet nec vetat,
Quin quod palam est venale, si argentum est, emas.
Nemo ire quemquam publica prohibet via.
Dum ne per fundum septum facias semitam,
Dum tete abstineas nupta, vidua, virgine,
Iuuentute, et pueris liberis, ama quid lubet.
Ph. Lenonis hae sunt aedes. *Pa.* Male istis eueniat.
Ph. Qui — *Pa.* Quia scelestam seruitutem seruiunt.
Ph. Obloquere! *Pa.* Fiat maxume. *Ph.* Etiam taces?
Pa. Nempe obloqui me iusseras. *Ph.* At nunc veto.
Id vti obcoepi dicere; ei ancillula est.
Pa. Nempe huic lenoni, qui hic habitat? *Ph.* Recte tenes.
Pa. Minus formidabo ne exedat. *Ph.* Odiosus es! —
Eam volt meretricem facere: ea me deperit.
Ego autem cum illa facere nolo mutuum.
Pa. Quid ita? *Ph.* Quia proprium facio: amo pariter simul.
Pa. Malus clandestinus est amor, damnum'st merum.
Pa. Est, hercle, ita vt tu dicis. *Pa.* Iamne ea fert iugum?
Ph. Tam a me pudica est, quasi soror mea sit: nisi
Si est osculando quidpiam inpudicior.
Pa. Semper tu scito: flamma fumo est proxuma.
Fumo comburi nihil potest, flamma potest.
Qui e nuce nucleum esse volt, frangit nucem.
Qui volt cubare, pandit saltum sauiis.
Ph. At illa est pudica, neque dum cubitat cum viris.
Pa. Credam, pudor si cuipiam Lenoni siet.
Ph. Immo vt illam censes? vt quaeque illi occasio est
Subripere se ad me, vbi sauium obpegit, fugit.
Id eo fit, quia hic leno aegrotus incubat
In Aesculapii fano: is me excruciat. *Pa.* Quid est?
Ph. Alias me poscit pro illa triginta minas,

Alias talentum magnum; neque quidquam queo
Aequi bonique ab eo inpetrare. *PA.* Iniuriu's,
Qui, quod lenoni nulli'st, id ab eo petas.
PH. Nunc hinc Parasitum in Curiam misi meum,
Petitum argentum a meo sodali mutuum:
Quod si non adfert, quo me vortam nescio.
PA. Si deos salutas, dextrouorsum censeo.
PH. Nunc ara Veneris haec est ante horum fores.
Me inferre Veneri vovi iam ientaculum.
PA. Quid? an te pones Veneri ientaculo?
PH. Me, te, atque hosce omnes. *PA.* Tum tu Venerem vomere vis?
PH. Cedo, puere, sinum. *PA.* Quid facturus? *PH.* Iam scies.
Anus hic solet cubitare custos, ianitrix,
Nomen ei est lenae, multibiba atque merobiba.
PA. Quasi tu lagenam dicas, vbi vinum solet
Chium esse. *PH.* Quid op'st verbis? vinosissuma est,
Eaque extemplo, vbi vino has conspersi fores,
De odore adesse me scit, aperit illico.
PA. Eine hic cum vino sinus fertur? *PH.* Nisi neuis.
PA. Nolo hercle. nam istunc qui fert, adflictum velim:
Ego nobis adferri censui. *PH.* Quin tu taces?
Si quid super illi fuerit, id nobis sat est.
PA. Quisnam istic fluuius est, quem non recipiat mare?
PH. Sequere hac, Palinure, me ad fores: si mihi obsequens.
PA. Ita faciam. *PH.* Agite, bibite, festiuae fores;
Potate, fite mihi volentes propitiae.
PA. Voltisne oliuas, aut pulpamentum, aut capparim?
PH. Exsuscitate vostram huc custodem mihi.
PA. Profundis vinum? quae te res agitant? *PH.* Sine.
Viden' vt aperiuntur aedes festiuissimae?
Num muttit cardo? est lepidus. *PA.* Quin das sauium.
PH. Tace: obcultemus lumen et vocem. *PA.* Licet.

ACTVS I. SCENA II.

LENA, PHAEDROMVS, PALINVRVS.

Flos veteris vini meis naribus obiectus eſt.
Eius amos cupidam me huc prolicit per tenebras.
Vbi vbi eſt? prope me eſt. evax habeo. Salue anime mi;
Liberi lepos. vt veteris vetuſti cupida ſum!
Nam omnium vnguentum odor prae tuo nautea eſt.
Tu mihi ſtacte, tu cinnamomum, tu roſa,
Tu crocinum et caſia es, tu bdellium. nam vbi
Tu profuſus, ibi ego me peruelim ſepultam.
Sed quum adhuc naſo odos obſequutus es meo,
Da viciſſim meo gutturi gaudium.
Nihil' ago tecum. vbi eſt ipſus? ipſum expeto
Tangere, inuergere in me liquores tuos
Sino ductim. ſed hac abiit, hac perſequar.
Ph. Sitit haec anus. *Pa*. Quantillum ſitit? *Ph*. Modica eſt,
Capit quadrantal. *Pa*. Pol, vt tu praedicas,
Vindemia haec huic anui non ſatis eſt ſoli.
Canem eſſe hanc quidem magis par fuit: ſagax
Naſum habet. *Le*. Amabo, cuia vox ſonat procul?
Ph. Cenſeo hanc adpellandam anum: adibo. redi,
Et reſpice ad me, lena. *Le*. Imperator quis eſt?
Ph. Vini pollens, lepidus Liber,
Tibi qui ſcreanti, ſiccae, ſemiſomnae
Adfert potionem, et te ſedatum it.
Le. Quam longe a me abeſt? *Ph*. Lumen hoc vide.
Le. Grandiorem gradum ergo fac ad me, obſecro.
Ph. Salue. *Le*. Egon' ſalua ſim, quae ſiti ſicca ſum?
Ph. At iam bibes. *Le*. Diu ſit. *Ph*. Hem tibi anus lepida.
Le. Salue, oculiſſime homo. *Pa*. Age, effunde hoc cito
In barathrum: propere prolue cloacam. *Ph*. Tace.
Nolo huic maledici. *Pa*. Faciam igitur male potius.

Le. Venus, de paulo paululum hoc tibi dabo,
Haud lubenter. nam tibi amantes, propinantes,
Vinum potantes dant omnes: mihi haud ſaepe
Eueniunt tales hereditates. *Pa.* Hoc vide, vt
Ingurgitat inpura in ſe merum auariter,
Faucibus plenis! *Ph.* Perii hercle! huic quid primum dicam
Neſcio. *Pa.* Hem iſtuc, quod mihi dixti. *Ph.* Quid id eſt?
Pa. Periiſſe vt te dicas. *Ph.* Male tibi di faciant.
Pa. Dic iſti. *Le.* Ah! *Pa.* Quid eſt? ecquid lubet? *Le.* Lubet.
Pa. Etiam mihi quoque ſtimulo fodere lubet te.
Ph. Tace, noli. *Pa.* Taceo. ecce autem bibit arcus; pluet
Credo hercle hodie. *Ph.* Iamne ego huic dico? *Pa.* Quid dices?
Ph. Me periiſſe. *Pa.* Age dice. *Ph.* Anus audi. hoc volo
Scire te, perditus ſum miſer. *Le.* At pol ego oppido
Seruata. ſed quid eſt, quid lubet perditum
Dicere te eſſe? *Ph.* Quia id, quod amo, careo.
Le. Phaedrome mi, ne plora, amabo: tu me
Curato ne ſitiam; ego tibi, quod amas, iam huc adducam.
Ph. Tibi nae ego, ſi fidem ſeruas mecum,
Vineam pro aurea ſtatua ſtatuam, quae tuo
Gutturi ſit monimentum. qui me in terra aeque
Fortunatus erit, ſi illa ad me bitet,
Palinure? *Pa.* Edepol, qui amat, ſi eget, miſera adficitur
Aerumna. *Ph.* Non ita res eſt: nam confido
Paraſitum hodie aduenturum cum argento ad me.
Pa. Magnum inceptas, ſi id exſpectas, quod nusquam'ſt.
Ph. Quid ſi adeam ad fores, atque obcentem? *Pa.* Si lubet,
Neque veto, neque iubeo: quando ego te video
Inmutatis moribus eſſe, here, atque ingenio.
Ph. Peſſuli, heus peſſuli; vos ſaluto lubens,
Vos amo, vos volo, vos peto atque obſecro,
Gerite amanti mihi morem amoeniſſumi:
Fite cauſa mea Lydi barbari,

Subſilite, obſecro, et mittite iſtanc foras,
Quae mihi miſero amanti ebibit ſanguinem.
Hoc vide vt dormiunt peſſuli peſſumi,
Nec mea gratia commouent ſe ocius.
Reſpicio, nihili meam vos gratiam facere.
Sed tace, tace! *PA.* Taceo hercle. quid eſt? *PH.* Sentio ſonitum.
Tandem edepol mihi morigeri peſſuli fiunt.

ACTVS I. SCENA III.

ANVS, PLANESIVM, PHAEDROMVS, PALINVRVS.

Placide egredere, et ſonitum prohibe forum et crepitum cardinum,
Ne, quod hic agimus, herus percipiat fieri, mea Planeſium.
Mane, ſubfundam aquulam. *PA.* Viden' vt anus tremula medicinam facit.
Eapſe merum condidicit bibere, foribus dat aquam quam bibant.
PL. Vbi tu es, qui me conuadatus Veneriis vadimoniis?
Vbi tu es, qui me libello Venerio citauiſti? ecce me.
Siſto ego tibi me, et mihi contra itidem te vt ſiſtas ſuadeo.
PH. Adſum: nam ſi abſim, haud recuſem, quin mihi male ſit, mel meum.
PL. Anime mi, procul amantem abeſſe haud conſentaneum eſt.
PH. Palinure, Palinure. *PA.* Eloquere, quid eſt, quod Palinurum voces?
PH. Eſt lepida. *PA.* Nimis lepida. *PH.* Sum deus. *PA.* Immo homo haud magni preti.
PH. Quid vidiſti, aut quid videbis magis diis aequiparabile?
PA. Male valere te, quod mihi aegre eſt. *PH.* Male mihi morigerus, tace.
PA. Ipſus ſe excruciat, qui homo, quod amat, videt, nec potitur, dum licet.
PH. Recte obiurgat. ſane haud quidquam 'ſt magis quod cupiam tam diu.

Pl. Tene me, amplectere ergo. *Ph.* Hoc etiam eſt, quamobrem cupiam viuere.
Quia te prohibet herus, clam hero potior. *Pl.* Prohibet? nec prohibere quit,
Nec prohibebit, niſi mors meum animum abs te abalienauerit.
Pa. Enimvero nequeo durare, quin ego herum adcuſem meum:
Nam bonum eſt, pauxillum amare ſane, inſane non bonum eſt;
Verum totum inſanum amare, hoc eſt, quod meus herus facit.
Ph. Sibi ſua habeant regna reges, ſibi diuitias diuites;
Sibi honores, ſibi virtutes, ſibi pugnas, ſibi proelia.
Dum mihi abstineant inuidere, ſibi quisque habeant, quod ſuum eſt.
Pa. Quid tu Venerin' peruigilare te vouiſti, Phaedrome?
Nam hoc quidem edepol haud multo poſt luce lucebit. *Ph.* Tace.
Pa. Quid taceam? quin tu is dormitum? *Ph.* Dormio, ne obclamites.
Pa. Tu quidem vigilas. *Ph.* At meo more dormio; hic ſomnu'ſt mihi.
Pa. Heus tu mulier: male merere de inmerente inſcitia eſt.
Pl. Iraſcere, ſi te edentem hic a cibo abigat. *Pa.* Ilicet.
Pariter hos perire amando video, vterque inſaniunt:
Viden', vt miſere moliuntur! nequeunt complecti ſatis.
Etiam dispertimini? *Pl.* Nulli eſt homini perpetuum bonum,
Iam huic voluptati hoc adiunctum eſt odium. *Pa.* Quid ais, propudium?
Tun' etiam cum noctuinis oculis, odium me vocas?
Ebriola, perſolla; nugae. *Ph.* Tun' meam Venerem vituperas?
Quod quidem mihi polluctus virgis ſeruus ſermonem ſerat —
At nae tu, hercle, cum cruciatu magno dixiſti id tuo.
Hem tibi maledictis pro iſtis; dictis moderari vt queas.
Pa. Tuam fidem, Venus noctuvigila! *Ph.* Pergin' etiam verbero?

Pн. Noli, amabo, verberare lapidem, ne perdas manum.
Pa. Flagitium probrumque magnum, Phaedrome, expergefacis:
Bene monſtrantem pugnis caedis, hanc amas: nugas meras.
Hoccine fieri, vt inmodeſtis te hic moderere moribus?
Pн. Auro contra cedo modeſtum amatorem. a me aurum adcipe.
Pa. Cedo mihi contra aurichalco, cui ego ſano ſeruiam.
Pl. Bene vale, ocule mi: nam ſonitum et crepitum clauſtrorum audio,
Aedituum aperire fanum. quousque, quaeſo, ad hunc modum
Inter nos amore vtimur ſemper ſubrepticio?
Pн. Minime. nam Paraſitum miſi nudius quartus Cariam,
Petere argentum: is hodie hic aderit. *Pl.* Nimium conſultas diu.
Pн. Ita me Venus amet, vt ego te hoc triduum numquam ſinam
In domo eſſe iſtac, quin ego te liberalem liberem.
Pl. Facito vt memineris! tene etiam, priusquam hinc abeo, ſauium.
Pн. Siquidem, hercle, mihi regnum detur, numquam id potius perſequar.
Quando ego te videbo? *Pl.* Hem, iſtoc verbo vindictam para.
Si amas, eme. ne rogites; facito vt pretio peruincas tuo.
Bene vale. *Pн.* Iamne ego relinquor? pulcre Palinure obcidi.
Pa. Ego quidem, qui et vapulando et ſomno pereo. *Pн.* Sequere me.

ACTVS II. SCENA I.

CAPPADOX, PALINVRVS.

Migrare certu'ſt iam nunc e fano foras,
Quando Aeſculapi ita ſentio ſententiam;
Vt qui me nihili faciat, nec ſaluom velit.

Valetudo decreſcit, adcreſcit labor.
Nam iam, quaſi zona, liene cinctus ambulo.
Geminos in ventre habere videor filios.
Nihil metuo, niſi ne medius diſrumpar miſer.
Pa. Si recte facias, Phaedrome, auſcultes mihi,
Atque iſtam exturbes ex animo aegritudinem.
Paues, Paraſitus quia non rediit Caria.
Adferre argentum credo. nam ſi non ferat,
Tormento non retineri potuit ferreo,
Quin reciperet ſe huc eſum ad praeſepim ſuam.
Ca. Quis hic eſt, qui loquitur? *Pa.* Quoiam vocem ego audio?
Ca. Eſtne hic Palinurus Phaedromi? *Pa.* Qui hic eſt homo
Cum conlatiuo ventre atque oculis herbeis?
De forma noui, de colore non queo
Nouiſſe — iamiam noui. leno eſt Cappadox.
Congrediar. *Ca.* Salue Palinure. *Pa.* O ſcelerum caput,
Salueto. quid agis? *Ca.* Viuo! *Pa.* Nempe, vt dignus es?
Sed quid tibi eſt? *Ca.* Lien necat, renes dolent,
Pulmones diſtrahuntur, cruciatur iecur,
Radices cordis pereunt, hirae omnes dolent.
Pa. Tum te igitur morbus agitat hepatarius.
Ca. Facile 'ſt miſerum irridere. *Pa.* Quin tu aliquot dies
Perdura, dum inteſtina exputeſcunt tibi.
Nunc, dum ſalſura ſat bona 'ſt, ſi id feceris,
Venire poteris inteſtinis vilius.
Ca. Lien dierectu'ſt. *Pa.* Ambula, id lieni optumum'ſt.
Ca. Aufer iſtaec, quaeſo, atque hoc reſponde quod rogo.
Potin' coniecturam facere, ſi narrem tibi,
Hac nocte quod ego ſomniaui dormiens?
Pa. Vah, ſolus hic homo'ſt, qui ſciat diuinitus.
Quin coniectores a me conſilium petunt:
Quod eis reſpondi, ea omnes ſtant ſententia.

ACTVS II. SCENA II.

COQVVS, CAPPADOX, PALINVRVS, PHAEDROMVS.

Palinure, quid ſtas? quin depromuntur mihi,
Quae opus ſunt, Paraſito vt ſit paratum prandium,
Quom veniat. *PA.* Maneſis, dum huic coniicio ſomnium.
Co. Tute ipſe, ſi quid ſomniaſti, ad me refers.
PA. Fateor. *Co.* Abi, deprome. *PA.* Age, tu interea huic ſomnium
Narra; meliorem, quam ego ſum, ſubpono tibi.
Nam quod ſcio, omne ex hoc ſcio. *CA.* Operam vt det. *PA.* Dabit. (*Palin. abit.*)
CA. (*ſecum*) Facit hic quod pauci, vt ſit magiſtro obſequens.
(*coquo*) Da mihi igitur operam. *Co.* Tametſi non noui, dabo.
CA. Hac nocte in ſomnis viſus ſum, viderier
Procul ſedere longe a me Aeſculapium,
Neque eum ad me adire, neque me magnipendere
Viſu'ſt. *Co.* Item alios deos facturos ſcilicet.
Sane illi inter ſe congruunt concorditer.
Nihil eſt mirandum, melius ſi nihil ſit tibi;
Namque incubare ſatius te fuerat Iovi,
Qui tibi auxilium in iureiurando fuit.
CA. Siquidem incubare velint, qui periurauerint,
Locus non praeberi potis eſt in Capitolio.
Co. Hoc animum aduorte; pacem ab Aeſculapio
Petas, ne forte tibi eueniat magnum malum;
Quod in quiete tibi portentum'ſt. *CA.* Bene facis.
Ibo atque orabo. (*Capp. abit*) *Co.* Quae res male vortat tibi.
PA. (*rediens*) Pro di inmortales, quem conſpicio! qui illic eſt?
Eſtne hic Paraſitus, qui miſſu'ſt in Cariam?
Heus Phaedrome, exi, exi; exi, inquam, ocius.
PH. Qui iſtic clamorem tollis? *PA.* Paraſitum tuum
Video obcurrentem, ellum vsque in platea vltima.
Hinc auſcultemus quid agat. *PH.* Sane cenſeo.

ACTVS II. SCENA III.

CVRCVLIO, PHAEDROMVS, PALINVRVS.

Date viam mihi noti atque ignoti, dum ego hic officium meum
Facio: fugite omnes, abite, et de via ſecedite:
Ne quem in curſu capite aut cubito aut pectore obſendam, aut genu.
Ita nunc ſubito, propere, et celere obiectum 'ſt mihi negotium.
Nec quisquam ſit tam opulentus, qui mihi obſiſtat in via,
Nec ſtrategus, nec tyrannus quisquam, nec agoranomus,
Nec demarchus, nec comarchus, nec cum tanta gloria,
Quin cadat, quin capite ſiſtat in via de ſemita.
Tum iſti Graeci palliati, capite operto qui ambulant,
Qui incedunt ſubſarcinati cum libris, cum ſportulis,
Conſtant, conferunt omnes ſermones inter ſeſe drapetae:
Obſtant, obſiſtunt, incedunt cum ſuis ſententiis,
Quos ſemper videas bibentes eſſe in Thermopolio:
Vbi quid ſubripuere, operto capitulo calidum bibunt,
Triſtes atque ebrioli incedunt: eos ego ſi obfendero,
Ex vnoquoque eorum exciam crepitum polentarium.
Tum iſti, qui ludunt datatim, ſerui ſcurrarum in via,
Et datores, et factores omnes ſubdam ſub ſolum,
Proinde ſe domi contineant, vitent infortunio.
Ph. Recte hic monſtrat, ſi imperare poſſit, nam ita nunc mos viget,
Ita nunc ſeruitium 'ſt; profecto modus haberi non poteſt.
Cv. Ecquis eſt, qui mihi commonſtret Phaedromum genium meum?
Ita res ſubita eſt; celeriter mihi hoc homine conuento eſt opus.
Pa. Te ille quaerit. *Ph*. Quid ſi adeamus? heus, Curculio, volo.
Cv. Quis vocat? quis nominat me? *Ph*. Qui te conuentum cupit.
Cv. Haud magis cupis, quam ego te cupio? *Ph*. O mea Obportunitas!

Curculio exoptate, salue. *Cv.* Salue. *Ph.* Salvom gaudeo
Te aduenire. cedo tuam mihi dextram, vbi sunt spes meae?
Eloquere obsecro, hercle. *Cv.* Eloquere, te obsecro, vbi sunt meae?
Ph. Quid tibi est? *Cv.* Tenebrae oboriuntur, genua inedia subcidunt.
Ph. Lassitudine, hercle, credo. *Cv.* Retine, retine me, obsecro.
Ph. Viden' vt expalluit! datin' isti sellam, vbi adsidat, cito,
Et aqualem cum aqua? properatin' ocius? *Cv.* Animo male est.
Ph. Vin' aquam? *Cv.* Si frustulenta est, da obsecro, hercle, obsorbeam.
Ph. Vae capiti tuo. *Cv.* Obsecro, hercle, facite ventum vt gaudeam.
Ph. Maxume. *Cv.* Quid facitis quaeso? *Ph.* Ventum. *Cv.* Nolo equidem mihi
Fieri ventulum. *Ph.* Quid igitur vis? *Cv.* Esse, vt ventum gaudeam.
Ph. Iupiter te dique perdant. *Cv.* Perii, prospicio parum,
Os amarum habeo, dentes plenos, lippiunt fauces fame,
Ita cibi vaciuitate venio laxis lactibus.
Ph. Iam edes aliquid. *Cv.* Nolo, hercle, aliquid: certum quam aliquid mavolo.
Ph. Immo si scias, reliquiae quae sint. *Cv.* Scire nimis lubet
Vbi sient: nam illis conuentis sane opus est meis dentibus.
Ph. Pernam, abdomen, sumen, suis glandium. *Cv.* Ain' tu omnia haec?
In carnario fortasse dicis. *Ph.* Immo in lancibus:
Quae tibi sunt parata, postquam sciimus venturum. *Cv.* Vide,
Ne me ludas. *Ph.* Ita me amabit, quam ego amo, vt ego haud mentior.
Sed quo te misi, nihilo sum certior. *Cv.* Nihil adtuli.
Ph. Perdidisti me. *Cv.* Inuenire possim, si mihi operam datis.
Postquam tuo iussu profectus sum, perueni in Cariam.

Video tuum ſodalem, argenti rogo vti faciat copiam.
Scires: velle gratiam tuam, noluit fruſtrarier,
Vt decet velle hominem amicum amico atque opitularier;
Reſpondit mihi paucis verbis, atque adeo fideliter,
Quod tibi eſt, item ſibi eſſe magnam argenti inopiam.
Ph. Perdis me tuis dictis. *Cv.* Immo ſeruo, et ſeruatum volo.
Poſtquam mihi reſponſum eſt, abeo ab illo moeſtus ad forum
Me illo fruſtra adueniſſe. forte adſpicio militem:
Adgredior hominem: ſaluto adueniens. Salue, inquit mihi,
Prehendit dextram, ſeducit, rogat quid veniam Cariam.
Dico me illo adueniſſe animi cauſa. ibi me interrogat
Ecquem in Epidauro Lyconem trapezitam nouerim?
Dico me nouiſſe. quid Lenonem Cappadocem? adnuo·
Viſitaſſe. ſed quid eum vis? quia de illo emi virginem
Triginta minis, veſtem, aurum; et pro iis decem coadcedunt minae.
Dediſti tu argentum? inquam. immo apud trapezitam ſitum eſt,
Illum quem dixi Lyconem: atque ei mandaui, qui annulo meo
Tabulas obſignatas adtuliſſet, vt daret operam,
Vt mulierem a lenone cum auro et veſte abduceret.
Poſtquam hoc mihi narrauit, abeo ab illo. reuocat me illico,
Vocat ad coenam: religio fuit, denegare nolui.
Quid ſi adeamus ac decumbamus? inquit. conſilium placet.
Neque diem decet me morari, neque nocti nocerier.
Omnis res parata'ſt: et nos, quibus paratum eſt, adſumus.
Poſtquam coenati atque adpoti, talos poſcit ſibi in manum.
Prouocat me in aleam, vt ego ludam: pono pallium.
Ille ſuum anulum obpoſuit. inuocat Planeſium.
Ph. Meosne amores? *Cv.* Tace parumper. iacit voltorios quatuor.
Talos adripio, inuoco almam meam nutricem Herculem.
Iacto baſilicum. Propino magnum poculum, ille ebibit,
Caput deponit, condormiſcit. Ego ei ſubduco anulum,

Deduco pedes de lecto clam, ne miles ſentiat.
Rogant me ſerui, quo eam? me dico ire, quo ſaturi ſolent.
Oſtium vbi conſpexi, exinde me illico protinam dedi.
Ph. Laudo. *Cv*. Laudato, quando illud, quod cupis, effecero.
Eamus nunc intro, vt tabellas conſignemus. *Ph*. Num moror?
Cv. Atque aliquid prius obtrudamus, pernam, ſumen, glandium;
Haec ſunt ventri ſtabilimenta, panem et aſſa bubula,
Poculum grande. aula magna: vt ſatis conſilia ſubpetant.
Tute tabellas conſignato: hic miniſtrabit: ego edam.
Dicam quemadmodum conſcribas. ſequere me hac intro.
Ph. Sequor.

ACTVS III.

LYCO, CVRCVLIO, LENO, PALINVRVS *mutus*.

Ly. (*ſolus*) Beatus videor: ſubduxi ratiunculam,
Quantum aeris mihi ſit; quantumque alieni ſiet.
Diues ſum, ſi non reddo eis, quibus debeo;
Si reddo illis quibus debeo, plus alieni eſt.
Verum, hercle, vero quam belle recogito,
Si magis me inſtabunt, ad Praetorem ſubferam?
Habent hunc morem plerique argentarii,
Vt alius alium poſcant, reddant nemini:
Pugnis rem ſoluant, ſi quis poſcat clarius.
Qui homo mature quaeſiuit pecuniam,
Niſi eam mature parſit, mature eſurit.
Cupio aliquem emere puerum, qui vſurarius
Nunc mihi quaeratur, vſus eſt pecunia. (*Aeſculapium it ſalutatum*.)
Cv. (*prodit cum Palinuro*) Nil tu me ſaturum monueris; memini et ſcio.
Ego hoc effectum lepide tibi tradam: tace.
Edepol nae ego hic me intus expleui probe,

Et quidem reliqui in ventre cellae vni locum,
Vbi reliquiarum reliquias reconderem.
Quis hic est, qui operto capite Aesculapium
Salutat? attat! quem quaerebam: sequere me.
Similabo quasi non nouerim. (*Lyconi*) heus tu! te volo.
Ly. Vnocule, salue. *Cv*. Quaeso, deridesne me?
Ly. De Coclitum prosapia te esse arbitror:
Nam ii sunt vnoculi. *Cv*. Catapulta hoc ictum est mihi
Apud Sicyonem. *Ly*. Nam quid id refert mea,
An aula quassa cum cinere effossus fiet?
Cv. (*secum*) Superstitiosus hic quidem est: vera praedicat;
Nam illaec catapultae ad me crebro commeant.
(*Lyconi*) Adolescens, ob rem publicam hoc intus mihi
Quod insigne habeo, quaeso, ne me incomities.
Ly. Licetne inforare, si incomitiare non licet?
Cv. Non inforabis me quidem: nec mihi placet
Tuum profecto nec forum, nec comitium.
Sed hunc, quem quaero, commonstrare si potes,
Inibis a me solidam et grandem gratiam.
Lyconem quaero trapezitam. *Ly*. Dic mihi,
Quid eum nunc quaeris? aut cuiatis? *Cv*. Eloquar.
Ab Therapontigono Platagidoro milite.
Ly. Noui edepol nomen: nam mihi istoc nomine,
Dum scribo, expleui totas ceras quatuor.
Sed quid Lyconem quaeris? *Cv*. Mandatum'st mihi,
Vt has tabellas ad eum ferrem. *Ly*. Quis tu homo es?
Cv. Libertus illius, quem omnis Summanum vocant.
Ly. Summane, salue: qui Summanus? fac sciam.
Cv. Quia vestimenta, vbi obdormiui ebrius,
Summano: ob eam rem me omnes Summanum vocant.
Ly. Alibi te meliu'st quaerere hospitium tibi:
Apud me profecto nihil est Summano loci.
Sed istum, quem quaeris, ego sum. *Cv*. Quaeso, tune is es

Lyco trapezita? *Ly.* Ego ſum. *Cv.* Multam me tibi
Salutem iuſſit Therapontigonus dicere,
Et has tabellas dare me iuſſit. *Ly.* Mihin'? *Cv.* Ita.
Cape, ſignum noſce. noſtin'? *Ly.* Quid ni nouerim?
Clypeatus elephantum vbi machaera disſicit.
Cv. Quod iſtic ſcriptum eſt, id te orare iuſſerat,
Profecto vt faceres, ſuam ſi velles gratiam.
Ly. Concede, inſpiciam quid ſit ſcriptum. *Cv.* Maxime,
Tuo arbitratu, dum auferam abs te id quod peto.
Ly. Miles Lyconi in Epidauro hoſpiti ſuo
Therapontigonus Platagidorus plurimam
Salutem dicit. *Cv.* Meus hic eſt, hamum vorat.
Ly. Tecum oro, et quaeſo, qui has tabellas adferet
Tibi, vt ei detur, quam iſtic emi virginem,
Quod te praeſente iſtic egi, teque interprete,
Et aurum, et veſtem: iam ſcis, vt conuenerit.
Argentum des lenoni. huic des virginem.
Ly. Vbi ipſus? cur non venit? *Cv.* Ego dicam tibi:
Quia nudius quartus venimus in Cariam
Ex India: ibi nunc ſtatuam volt dare aurcam
Solidam faciundam ex auro Philippeo, quae ſiet
Septempedalis: factis monimentum ſuis.
Ly. Quamobrem iſtuc? *Cv.* Dicam: quia enim Perſas, Paphlagonas,
Synopeas, Arabas, Caras, Cretanos, Syros,
Rhodiam atque Lyciam, Perediam et Perbibeſiam,
Centauromachiam, et Claſſiam Vnomammiam,
Libyamque oram omnem Conterebromiam,
Dimidiam partem nationum vsque omnium
Subegit ſolus intra viginti dies.
Ly. Vah! *Cv.* Quid mirare? *Ly.* Quia enim in cauea ſi forent
Concluſi, itidem vti pulli gallinacei,
Ita non potuere vno anno circumirier.

Credo, hercle, te esse ab illo: nam ita nugas blatis.
Cv. Immo etiam porro, si vis, dicam. *Ly*. Nihil moror.
Sequere hac; te absoluam, qua aduenisti gratia.
Atque eccum video. Leno salue. *Le*. Di te ament.
Ly. Quid hoc, quod ad te venio? *Le*. Dicas quid velis.
Ly. Argentum adcipias, cum illo mittas virginem.
Le. Quid, quod iuratus sum? *Ly*. Quid id refert tua,
Dum argentum adcipias? *Le*. Qui monet, quasi adiuuat.
Sequimini. *Cv*. Leno, caue in te sit mihi mora.

ACTVS IV. SCENA I.

* CHORAGVS.

Edepol nugatorem lepidum lepide hunc nactu'st Phaedromus.
Halophontam an sycophantam hunc magis esse dicam nescio.
Ornamenta, quae locaui, metuo vt possim recipere.
Quamquam cum istoc mihi negoti nihil est: ipsi Phaedromo
Credidi; tamen adseruabo. sed dum hic egreditur foras,
Commonstrabo, quo in quemque hominem facile inueniatis loco,
Ne nimio opere sumat operam, si quem conuentum velit,
Vel vitiosum, vel sine vitio; vel probum, vel inprobum.
Qui periurum conuenire volt hominem, mitto in Comitium:
Qui mendacem et gloriosum, apud Cloacinae sacrum.
Ditis damnosos maritos sub Basilica quaerito.
Ibidem erunt scorta exoleta, quique stipulari solent;
Symbolarum conlatores apud forum piscarium.
In foro infimo boni homines atque dites ambulant.
In medio propter Canalem, ibi ostentatores meri.
Confidentes garrulique et malevoli supra Lacum.
Qui alteri de nihilo audacter dicunt contumeliam,
Et qui ipsi sat habent, quod in se possit vere dicier.
Sub Veteribus, ibi sunt qui dant, quique adcipiunt fenere.
Pone aedem Castoris, ibi sunt, subito quibus credas male:

In Tuſco vico, ibi ſunt homines, qui ipſi ſeſe venditant.
In Velabro vel piſtorem, vel lanium, vel aruſpicem,
Vel qui ipſi vortant, vel, qui alii ſubuorſentur, praebeant:
Ditis damnoſos maritos apud Leucadiam Oppiam.
Sed interim fores crepuere: linguae moderandum eſt mihi.

ACTVS IV. SCENA II.

CVRCVLIO, CAPPADOX, LYCO, PLANESIVM *muta.*

(*Planeſio*) I tu prae, virgo: non queo, quod pone me eſt, ſeruare,
(*Lenoni*) Et aurum, et veſtem omnem ſuam eſſe aiebat, quidquid haec haberet.
CA. Nemo it infitias. *Cv.* Attamen meliuſculum eſt monere.
Ly. Memento promiſiſſe te, ſi quiſquam hanc liberali
Cauſa manu adſereret, mihi omne argentum redditum iri,
Minas triginta. *CA.* Meminero. de iſtoc quietus eſto.
Et nunc idem dico. *Cv.* Et commeminiſſe ego haec volam te.
CA. Memini, et mancipio tibi dabo. *Cv.* Egon' ab lenone quidquam
Mancipio adcipiam? quibus ſui nihil eſt, niſi vna lingua,
Qui abiurant, ſi quid creditum eſt. alienos mancupatis,
Alienos manumittitis, alieniſque imperatis.
Nec vobis auctor vllus eſt, nec voſmet eſtis vlli.
Item genus eſt lenonium inter homines, meo quidem animo,
Vt muſcae, culices, pedeſque, puliceſque,
Odio et malo et moleſtiae: bono vſui eſtis nulli.
Nec vobiſcum quiſquam in foro frugi conſiſtere audet.
Qui conſtitit, culpant eum, conſpuitur, vituperatur:
Eum rem fidemque perdere, tametſi nihil fecit, aiunt.
Ly. Edepol Lenones, meo animo, nouiſti, luſce, lepide.
Cv. Eodem, hercle, vos pono et paro. pariſſumi eſtis iibus.
Hi ſaltem in obcultis locis proſtant, vos in foro ipſo.

Vos fenore, hi male suadendo et lustris lacerant homines.
Rogitationes plurimas propter vos populus sciuit,
Quas vos rogatas rumpitis: aliquam reperitis rimam.
Quasi aquam feruentem frigidam esse, ita vos putatis leges.
Ly. Tacuisse mauellem. *Ca*. Haud male, meditate, male dicax es.
Cv. Indignis si male dicitur, maledictum id esse dico:
Verum si dignis dicitur, benedictum'st, meo quidem animo.
Ego mancipem te nihil moror, nec lenonem alium quemquam.
Lyco, numquid vis? *Ly*. Bene vale. *Cv*. Vale. *Ca*. Heus tu, tibi ego dico.
Cv. Eloquere, quid vis? *Ca*. Quaeso vt hanc cures, bene vt sit isti.
Bene ego istam eduxi meae domi et pudice. *Cv*. Si huius miseret,
Ecquid das, qui bene sit? *Ca*. Malum. *Cv*. Tibi opus est hoc, qui te procures.
Ca. Quid stulta ploras? ne time, bene, hercle, vendidi ego te.
Fac sis bonae frugi sies. sequere istum bella belle.
Ly. Summane, numquid nunc iam me vis? *Cv*. Vale atque salue,
Nam et operam et pecuniam benigne praebuisti.
Ly. Salutem multam dicito patrono. *Cv*. Nuntiabo.
Ly. Numquid vis, Leno? *Ca*. Istas minas decem, qui me procurem,
Dum melius sit mihi, des. *Ly*. Dabuntur. cras peti iubeto.
Ca. Quando bene gessi rem, volo hic in fano supplicare.
Nam illam minis olim decem puellam paruolam emi.
Sed eum, qui mihi illam vendidit, numquam post illa vidi:
Periisse credo. quid id mea refert? ego argentum habeo.
Quoi homini Dei sunt propitii, lucrum ei profecto obiiciunt.
Nunc rei diuinae operam dabo. certum est bene me curare.

ACTVS IV. SCENA III.

THERAPONTIGONVS, LYCO.

Non ego nunc mediocri incedo iratus iracundia,
Sed eapſe illa, qua excidionem facere condidici oppidis.
Nunc niſi tu mihi propere properas dare iam triginta minas,
Quas ego apud te depoſiui, vitam propera ponere.
Ly. Non edepol nunc ego te mediocri macto infortunio,
Sed eopſe illo, quo mactare ſoleo, quoi nihil debeo.
Th. Ne te mihi facias ferocem, aut ſubplicare cenſeas.
Ly. Nec tu me quidem vmquam ſubiges, redditum vt reddam tibi,
Nec daturus ſum. *Th.* Idem ego iſtuc quom credebam, credidi
Te nihil eſſe redditurum. *Ly.* Cur nunc a me igitur petis?
Th. Scire volo quoi reddidiſti. *Ly.* Luſco liberto tuo.
Is Summanum ſe vocari dixit, ei reddidi,
Qui has tabellas obſignatas adtulit. *Th.* Quas tu mihi tabulas?
Quos tu mihi luſcos libertos? quos Summanos ſomnias?
Nec mihi quidem libertus vllu'ſt. *Ly.* Facis ſapientius,
Quam pars latronum, libertos qui habent, et eos deſerunt.
Th. Quid feciſti? *Ly.* Quod mandaſti, feci tui honoris gratia,
Tuum qui ſignum ad me adtuliſſet, nuntium ne ſpernerem.
Th. Stultior ſtulto fuiſti, qui iis tabellis crederes.
Ly. Quis res publica et priuata geritur, nonne iis crederem?
Ego abeo. tibi res ſoluta'ſt recte. bellator vale.
Th. Quid valeam? *Ly.* At tu aegrota, ſi lubet, per me, aetatem quidem.
Th. Quid ego nunc faciam? quid refert me feciſſe regibus,
Vt mihi obedirent, ſi hic me hodie vmbraticus deriſerit?

ACTVS IV. SCENA IV.

CAPPADOX, THERAPONTIGONVS.

Quoi homini dii ſunt propitii, ei non eſſe iratos puto.
Poſtquam rem diuinam feci, venit in mentem mihi,

Ne trapezita exsulatum abierit, argentum vt petam:
Vt ego potius comedim, quam ille. *Th.* Iusseram saluere te.
Ca. Therapontigonoplatagidore, salue: saluus quum aduenis
In Epidaurum, hic hodie apud me numquam delinges salem.
Th. Bene vocas! verum vocata res est, vt male sit tibi.
Sed quid agit meum mercimonium apud te? *Ca.* Nihil apud me quidem.
Ne facias testes, neque equidem debeo quidquam. *Th.* Quid est?
Ca. Quod fui iuratus, feci. *Th.* Reddin', an non, virginem,
Priusquam te huic meae machaerae obiicio, mastigia?
Ca. Vapulare ego te vehementer iubeo: ne me territes.
Illa abducta est: tu auferere hinc a me, si perges mihi
Male loqui profecto: quoi ego, nisi malum, nihil debeo.
Th. Mihin' malum minitare? *Ca.* Atque edepol non minitabor, sed dabo,
Mihi si pergis molestus esse. *Th.* Leno minitatur mihi?
Meaeque pugnae proeliares plurimae obtritae iacent?
At ita me machaera et clypeus
Bene iuuent pugnantem in acie: nisi mihi virgo redditur,
Iam ego te faciam vt hic formicae frustillatim differant.
Ca. At ita me volsellae, pecten, speculum, calamistrum meum
Bene me amassint, meaque axicia linteumque exterfum;
Vt ego tua magnifica verba, neque istas tuas magnas minas
Non pluris facio, quam ancillam meam, quae latrinam lauat.
Ego illam reddidi, qui argentum a te adtulit. *Th.* Quis is est homo?
Ca. Tuum libertum sese aiebat esse Summanum. *Th.* Meum?
Attat! Curculio, hercle, verba mihi dedit, quum cogito.
Is mihi anulum subripuit. *Ca.* (*ridens*) Perdidistin' tu anulum?
Miles pulcre centuriatus est expuncto in manipulo.
Th. Vbi nunc Curculionem inueniam? *Ca.* In tritico facillime
Vel quingentos Curculiones pro vno faxo reperias.

Ego abeo. vale atque salue. *Th.* Male vale; male sit tibi.
Quid ego faciam? maneam an abeam? siccine mihi esse os oblitum?
Cupio dare mercedem, qui illunc, vbi sit, commonstret mihi.

ACTVS V. SCENA I.

CVRCVLIO.

Antiquom Poetam audiui scripsisse in Tragoedia:
Mulieres duas peiores esse, quam vnam. res ita est.
Verum mulierem peiorem, quam haec amica est Phaedromi,
Non vidi, neque audiui, neque pol dici, nec fingi potest
Peior, quam haec est, quae, vbi me habere hunc conspicata est anulum,
Rogat, vnde habeam? — quid id tu quaeris? — quia mihi quaesito'st opus. —
Nego me dicere. — vt eum eriperet, manum adripuit mordicus.
Vix foras me abripui, atque effugi. apage istanc caniculam.

ACTVS V. SCENA II.

PLANESIVM, PHAEDROMVS, CVRCVLIO, THERAPONTIGONVS.

Phaedrome, propera. *Ph.* Quid properem? *Pl.* Parasitum ne amiseris.
Magna res est. *Ph.* Nulla est mihi: nam, quam habui, absumpsi celeriter.
Pl. Tene. *Ph.* Quid negotii est? *Pl.* Rogita, vnde istunc habeat anulum:
Pater istum meus gestitauit. *Cv.* At mea matertera.
Pl. Mater ei vtendum dederat. *Cv.* Pater tuus rursum tibi.
Pl. Nugas garris. *Cv.* Soleo. nam propter eas viuo facilius.
Quid nunc? *Pl.* Obsecro, parentesne meos mihi prohibeas?

Cr. Quid? ego ſub gemman' abstruſos habeo tuam matrem et patrem?
Pl. Libera ego ſum nata. *Cr.* Et alii multi, qui nunc ſeruiunt.
Pl. Enimvero iraſcor. *Cr.* (*Phaedromo*) Dixi equidem tibi, vnde ad me hic peruenerit.
Quoties dicendum eſt? eluſi militem, inquam, in alea.
Th. Saluos ſum: eccom, quem quaerebam. quid agis, bone vir? *Cr.* Audio.
Si vis tribus bolis, vel in chlamydem. *Th.* Quin tu is in malam crucem
Cum boletis, cum bulbis: redde etiam argentum, aut virginem.
Ph. Quod argentum, quas tu mihi tricas narras? quam tu virginem
Me repoſcis? *Th.* Quam ab Lenone abduxti hodie, ſcelus viri.
Ph. Nullam abduxi. *Th.* Certe ecciſtam, video. *Ph.* Virgo haec libera eſt.
Th. Mean' ancilla libera vt ſit? quam ego numquam emiſi manu.
Ph. Quis tibi hanc dedit mancupio? aut vnde emiſti? fac ſciam.
Th. Ego quidem pro iſtac rem ſolui ab trapezita meo.
Quam ego pecuniam quadruplicem abs te et Lenone auferam.
Ph. Qui ſcias mercari furtiuas atque ingenuas virgines,
Ambula in ius. *Th.* Non eo. *Ph.* Licet te anteſtari? *Th.* Non licet.
Ph. Iupiter te male perdat: inteſtatus viuito?
Cr. At ego, quem licet, te. *Ph.* Adcede huc. *Th.* Servom anteſtari! vide.
Cr. Hem! vt ſcias me liberum eſſe. *Th.* Ergo ambula in ius. hem tibi!
Cr. O ciues, ciues! *Th.* Quid clamas? *Ph.* Quid iſtum tibi tactio eſt?
Th. Quia mihi libitum eſt. *Ph.* Adcede huc tu. *Th.* Ego illum tibi dedam? *Ph.* Tace.

Cv. Phaedrome, obſecro, ſerua me. *Ph.* Tamquam me et Genium meum.
Miles, quaeſo vt mihi dicas, vnde illunc habeas anulum,
Quem Paraſitus hic te eluſit. *Pl.* Per tua genua te obſecro,
Vt nos facias certiores. *Th.* Quid iſtuc ad vos adtinet?
Quaeratis chlamydem et machaeram hanc, vnde ad me pervenerit.
Cv. Vt faſtidit glorioſus! *Th.* (*Planeſio*) Mitte iſtum, ego dicam omnia.
Cv. Nihil eſt, quidquid ille dicit. *Pl.* Fac me certiorem, obſecro.
Th. Ego dicam: ſurge. hanc rem agite, atque animum aduortite.
Pater meus habuit Periphanes. *Pl.* Periphanes?
Th. Is, priusquam moritur, mihi dedit tamquam ſuo,
Vt aequom fuerat, filio. *Pl.* Pro Iupiter!
Th. Et iſte me heredem fecit. *Pl.* Pietas mea,
Serua me, quando ego te ſeruaui ſedulo.
Frater mi, ſalue. *Th.* Qui credam iſtuc ego? cedo,
Si vera memoras, quae fuit mater tua?
Pl. Cleobula. *Th.* Nutrix quae fuit? *Pl.* Archeſtrata.
Ea me ſpectatum tulerat per Dionyſia.
Poſtquam illo ventum eſt: iam vt me conlocauerat,
Exoritur ventus turbo: ſpectacula ibi ruunt:
Ego pertimeſco: tum ibi me, neſcio quis, adripit,
Timidam atque pauidam, nec viuam, nec mortuam.
Nec, quo me pacto abſtulerit, poſſum dicere.
Th. Memini iſthanc turbam fieri! ſed tu dic mihi,
Vbi is eſt homo, qui te ſubripuit? *Pl.* Neſcio.
Verum hunc ſeruaui ſemper mecum vna anulum.
Cum hoc olim perii. *Th.* Cedo vt inſpiciam. *Cv.* Sanan' es,
Quae iſti committas? *Pl.* Sine modo. *Th.* Pro Iupiter!
Hic eſt, quem ego tibi miſi natali die.
Tam facile noui, quam me. ſalue, mea ſoror.

Pl. Frater mi ſalue. *Ph.* Deos volo bene vortere
Iſtam rem vobis. *Cv.* Et ego nobis omnibus.
Tu vt hodie aduenieus coenam des ſororiam:
Hic nuptialem cras dabit. *Ph.* Promittimus.
Th. Tace tu. *Cv.* Non taceo, quando res vortit bene.
Tu iſtanc deſponde huic, miles: ego dotem dabo.
Ph. Quid dotis? *Cv.* Egone? vt ſemper, dum viuat, me alat.
Verum hercle dico. *Th.* Me lubente feceris;
Et leno hic debet nobis triginta minas.
Ph. Quamobrem iſtuc? *Th.* Quia ille ita repromiſit mihi,
Si quisquam hanc liberali adſeruiſſet manu,
Sine controuerſia omne argentum reddere.
Ph. Nunc eamus ad Lenonem. *Th.* Laudo. *Ph.* Hoc prius volo,
Meam rem agere. *Th.* Quid id eſt? *Ph.* Vt mihi hanc deſpondeas.
Cv. Quid ceſſas, miles, hanc huic vxorem dare?
Th. Si haec volt. *Pl.* Mi frater, cupio. *Th.* Fiat. *Cv.* Bene facis.
Ph. Spondesne, miles, mihi hanc vxorem? *Th.* Spondeo.
Cv. Et ego hoc idem vnum ſpondeo. *Th.* Lepide facis.
Sed eccum lenonem; incedit, theſaurum meum.

ACTVS V. SCENA III.

CAPPADOX, THERAPONTIGONVS, PHAEDROMVS, PLANESIVM.

Argentariis male credi, qui aiunt, nugas praedicant,
Nam nec bene nec male credi dico: id adeo hodie ego expertus ſum.
Nam male creditur, qui numquam reddunt, ſed prorſum perit,
Velut decem minas dum *hic* ſoluit omnis menſas tranſiit.
Poſtquam nihil fit, clamore hominem poſco. ille in ius me vocat.

Peſſume metui, ne mihi hodie apud Praetorem ſolueret.
Verum amici compulerunt, reddit argentum domo.
Nunc domum properare certum'ſt. *Th.* Heus tu Leno, te volo.
Ph. Et ego te volo. *Ca.* At ego vos nolo ambos. *Th.* Sta ſis, illico,
Atque argentum propere propera vomere. *Ca.* Quid mecum eſt tibi?
Aut tecum? aut? *Th.* Quia ego ex te hodie faciam pilum catapultarium:
Atque ita te neruo torquebo, itidem vti catapultae ſolent.
Ph. Delicatum te hodie faciam cum catello vt adcubes,
Ferreo ego dico. *Ca.* At ego vos ambo in robuſto carcere,
Vt pereatis. *Th.* Collum obſtringe, abduce iſtum in malam crucem.
Ph. Quid? quid eſt? ipſe ibit potius. *Ca.* Pro deum atque hominum fidem!
Hoccine pacto indemnatum atque inteſtatum me adripi?
Obſecro Planeſium, et te, Phaedrome, auxilium vt feras.
Pl. Frater, obſecro te, noli hunc condemnatum perdere.
Bene et pudice me domi habuit. *Th.* Haud voluntate id ſua:
Aeſculapio huic habeto, quom pudica es, gratiam.
Nam ſi is valuiſſet, iam pridem, quoquo poſſet, mitteret.
Ph. Animum aduortite, ſi potiſſum hoc inter vos componere.
Mitte iſtunc. adcede huc Leno. dicam meam ſententiam:
Siquidem voltis, quod decrero, facere. *Ca.* Tibi permittimus:
Dum quidem, hercle, ita iudices, ne quisquam a me argentum auferat.
Th. Quodne promiſti? *Ca.* Qui promiſi? *Ph.* Lingua. *Ca.* Eadem nunc nego.
Dicendi, non rem perdendi gratia, haec nata eſt mihi.
Th. Nihil agit: collum obſtringe homini. *Ca.* Iamiam faciam vt iuſſeris.

Th. Quando vir bonus es, reſponde, quod rogo. *Ca.* Roga quod lubet.
Th. Promiſtin', ſi liberali quisquam hanc adſereret manu,
Te omne argentum redditurum? *Ca.* Non commemini dicere.
Cv. Quid? negas? *Ca.* Nego hercle vero. quo praeſente? quo in loco?
Cv. Me ipſo praeſente et Lycone trapezita. *Ca.* Non taces?
Cv. Non taceo. *Ca.* (*Curculioni*) Non? ego te flocci facio! — ne me territes —!
Th. Me ipſo praeſente et Lycone factum eſt. *Ph.* Satis credo tibi.
Nunc adeo, vt tu ſcire poſſis, Leno, meam ſententiam,
Libera haec eſt, hic huius frater eſt, haec autem illius ſoror.
Haec mihi nubet: tu huic argentum redde. hoc iudicium meum eſt.
Ca. Hercle, iſtam rem iudicaſti perſidioſe, Phaedrome,
Et tibi oberit; et te, miles, di deaeque perduint!
Th. Tu autem in neruo iam iacebis, niſi mihi argentum redditur.
Ca. Tu me ſequere. *Th.* Quo ſequar ego te? *Ca.* Ad trapezitam meum,
Ad Praetorem. nam inde rem ſolvo omnibus, quibus debeo.
Th. Ego te in nervom, haud ad Praetorem hinc rapiam, ni argentum refers.
Ca. Ego te vehementer perire cupio, ne tu me neſcias.
Th. Itane vero? *Ca.* Ita hercle vero. *Th.* Noui ego hos pugnos meos.
Ca. Quid tum? *Th.* Quid tum? rogitas? hisce ego, ſi tu me irritaueris,
Placidum ted hodie reddam. *Ca.* Age, ergo. recipe actutum. *Th.* Licet.
Ph. Tu miles apud me coenabis. hodie fient nuptiae.
Th. Quae res bene vortat mihi et vobis, ſpectatores, plaudite.

M. ACCII PLAVTI

CASINA.

DRAMATIS PERSONAE:

STALINO, ſenex, quem vero ſenectus verecundum non fecerat. Timidus, vxorisque nimium quantum metuens.

CLEOSTRATA, Stalinonis vxor; litigioſa marito viſa, ſed ei non inmerenti; aſtutior viro, at deprehenſo in ſcelere ad ignoſcendum facilis.

OLYMPIO, Stalinonis villicus, nequitiae heri ſui adiutor et particeps.

CHALINVS, Stal. ſeruus, inuidus Olympioni, herumque exoſus; non inprudens, ad exſequenda, quae hera mandauerat, validus ſatis intrepidusque.

PARDALISCA, ancilla Cleoſtratae, ad fraudem faciendam atque ad inridendum facta.

Coquus, a Stalinone conductus; Cleoſtratae tamen, contra eum, quam optime poteſt, operam dat.

ALCESIMVS, ſenex, inprobat quidem vicini nequitiam, ſed petenti tamen deeſſe non vult.

MVRRHINA, Alceſimi vxor, callida, Cleoſtrataeque fida conſiliatrix.

ARGVMENTVM PRISCIANI.

Conseruam vxorem conserui duo expetunt.
Alium senex adlegat, alium filius.
Sors adiuuat senem: verum decipitur dolis.
Ita ei subiicitur pro puella seruolus
Nequam, qui dominum mulcat atque villicum.
Adolescens ducit ciuem Casinam cognitam.

ARGVMENTVM.

Puellam Chalinus, quam forte viderat exponi, ad heram defert Cleostratam, quae, Casinam adpellatam, quasi filiam magna educat industria. Adultam vero et Stalino herus deperit, et filius eius Euthynicus, atque, vt vsuram corporis eius capiat, vterque, qui vxorem poscat eam, ablegat, ille Olympionem villicum, armigerum hic Chalinum. Filium quidem, ne inpedimento sibi sit, senex ablegat, vxore autem villici nuptiis aduorsante, spem denique in sortitu conlocat, et forte quidem vincit. Abducit Olympio, Stalinone prosequente, Casinam, non vero, vt mentiti erant, in villam, sed domum vicini, quam Stalino, vt vacuam sibi vnam in noctem faceret, ab Alcesimo exorauerat. Cleostrata vero et Murrhina, Alcesimi vxor, lepide senem ludificantur. Persuadent ei per ancillam aliquam, deiurare Casinam, obcisuram se hac nocte eum, quicum cubaret: quare, malum metuens, villicum patitur priorem ad eam adcedere. Subornauerant autem mulieres Chalinum, qui, muliebri sponsae habitu abductus, Olympionem misere mulcatum dimittit, herumque ipsum non benignius postea videtur adcepisse. Stalino nunc, quo maius adhuc malum effugiat, subplex ab vxore veniam petit, et, Murrhina deprecante, inpetrat.

Quod voluit, Plautus perfecit, turpemque senis amorem deridendum praebuit. Casinam vero nemo non putaret, Chalino nunc vxorem Euthynicoque datam esse vsurariam, nisi Grex nos certiores redderet, ciuem Alcesimique filiam intus repertam, amanti postea nupsisse Euthynico.

Casinae Prologum si Lipsius, Acidalius, Alciatus, non Plauti quidem, sed Plauto tamen censent esse dignum, huius quidem laudis suae intelligentem quemque habent adstipulatorem: in eo vero, quod negant, Prologo ipsi videntur nimis fuisse creduli. Tantum quidem adparet, additum fabulae esse Prologum, quum iterum ageretur, non paucis, post-

quam primum acta erat, annis praeterlabsis; quo temporis spatio mirum non est, multos eorum, quibus olim placuerat, nonnullosque nominis alicuius poetas esse mortuos: sed ne vnam quidem Prologi voculam videri mihi fateor parentari Plauto, ipsi iam exstincto. Quod auctor Prologi de Plauto loquitur in persona tertia, id certe non arguit, Plautum eum non fuisse ipsum.

Latrans nomen *Prol. v.* 34. *concedo esse* caninum. *Alii intelligunt nomen* Casinae; *inter quos non moror eos, qui syllaba* Ca, *vocum et Casinae et* Canis *prima communi, vtuntur argumento: Gruterus vero Casinae nomen, quod femina esset,* latrans *dici contendit.* Feminas enim Canes *saepe audire, exemplis comprobatum it. Infra Act.* 2. *sc.* 5. *v.* 11. 12: *quam tu mihi vxorem? quasi venator tu quidem es, dies noctesque* cum cane *aetatem exigis. Curc.* 5. 1. 8. *apage istam* caniculam. *Mil.* 3. 1. 86. *nolo mihi* oblatratricem *in aedes intromittere. Men.* 5. 1. 14 *sqq. non tu scis, mulier, Hecubam quapropter* canem *Graii esse praedicabant? Aliis nomen Plauti ipsius videtur* caninum. *Qui ad priorem syllabam* πλαυ *confugiunt,* αὖ αὖ *illud adferentes, quo Aristophanes latratum imitatus est, et ad verbum* baubari, *quo Lucretius pro* latrare *vsus est, argutari quidem videntur, in eo tamen cum iis consentio, quod latrans nomen non Casinae sed Plauti ipsius intelligendum esse arbitror. Festus enim dicit:* Plauti *adpellantur* canes, *quorum aures languidae sunt ac flaccidae, et latius videntur patere. Nomen fabulae dedit v.* 31. *graecum,* 32 *latinum primitus actae; nunc auctores nominat graecum et latinum* Plautum cum latranti nomine, *quem qui, ob nomen caninum, pro dicere dixerint latrare, facete sibi videntur esse loquuti.*

Quae in nonnullis actus quinti scenis deesse videntur, vt e codicibus adhuc restituantur, aut ingenio certe eruditi alicuius viri apte vbiuis subpleantur, vix sperandum metuendumue esse arbitror. Dubito potius multo plura, quam quae supersunt, scripta ibi a Plauto fuisse. Ex iis enim, quae supersunt, quum, qualia desint, facile possit conligi, de industria poetam spatiola credo reliquisse vacua, ingeniique vim ostentasse in eo, vt multa reticendo rem tamen omnem proderet.

Quae de Massiliensibus ad scenam vltimam dixi, videant ibi, qui velint, diiudicent, adprobent repudientue.

PROLOGVS.

Saluere iubeo ſpectatores optumos,
Fidem qui facitis maxumi; et vos, Fides.
Si verum dixi, ſignum clarum date mihi,
Vt vos mihi eſſe aequos iam inde a principio ſciam.
Qui vtuntur vino vetere, ſapientes puto,
Et qui libenter veteres ſpectant Fabulas.
Antiqua opera et verba quom vobis placent,
Aequom placere eſt ante veteres Fabulas.
Nam, nunc nouae quae prodeunt, Comoediae
Multo ſunt nequiores, quam nummi noui.
Nos poſtquam populi rumorem intelleximus,
Studioſe expetere vos Plautinas fabulas,
Antiquam eius edimus Comoediam,
Quam vos probaſtis, qui eſtis in ſenioribus:
Nam iuniorum qui ſunt, non norunt, ſcio,
Verum, vt cognoſcant, dabimus operam ſedulo.
Haec, quom primum acta eſt, vicit omnes Fabulas.
Ea tempeſtate flos Poetarum fuit,
Qui nunc abierunt hinc in communem locum.
Sed abſentes tamen proſunt praeſentibus.
Vos omnes opere magno eſſe oratos volo,
Benigne vt operam detis ad noſtrum Gregem.
Eiicite ex animo curam, atque alienum aes
Ne quis formidet flagitatorem ſuum.
Ludi ſunt, ludus datus eſt argentariis.
Tranquillum eſt, Alcedonia ſunt circum forum.
Ratione vtuntur, ludis poſcunt neminem;
Secundum ludos reddunt autem nemini.
Aures vacuae ſi ſunt, animum aduortite:
Comoediae nomen dare vobis volo.
Clerumenoe vocatur haec Comoedia
Graece, Latine *Sortientes*. Diphilus

Hanc Graece ſcripſit, poſt id rurſum denuo
Latine Plautus cum latranti nomine.
Senex hic maritus habitat, ei eſt filius,
Is vna cum patre in illisce habitat aedibus.
Eſt ei quidam ſeruus, qui in morbo cubat;
Immo hercle vero in lecto, ne quid mentiar.
Is ſeruos, ſed abhinc annos factum eſt ſedecim,
Quom conſpicatus eſt primo crepuſculo
Puellam exponi. adit extemplo ad mulierem,
Quae illam exponebat: orat, vt eam det ſibi:
Exorat, aufert, detulit recta domum:
Dat herae ſuae, orat, vt eam curet, educet.
Hera facit, educauit magna induſtria,
Quaſi ſi eſſet ex ſe nata, non multo ſecus.
Poſtquam adoleuit ad eam aetatem, vti viris
Placere poſſet: at eam puellam hic ſenex
Amat efflictim, et item contra filius.
Sibi nunc vterque contra legiones parat,
Pater filiusque, clam alter alterum.
Pater adlegauit villicum, qui poſceret
Sibi iſtam vxorem: is ſperat, ſi eii ſit data,
Sibi fore paratas, clam vxorem, excubias foris.
Filius autem armigerum adlegauit ſuum,
Qui ſibi eam vxorem poſcat. ſcit, ſi id inpetret,
Futurum, quod amat, intra praeſepis ſuas.
Vxor ſenis ſenſit virum amori operam dare,
Propterea vna conſentit cum filio.
Ille autem poſtquam ſenſit filium ſuum
Eamdem illam amare, et eſſe inpedimento ſibi,
Hinc adoleſcentem peregre ablegauit pater.
Sciens eius, mater ei dat operam, abſenti tamen.
Is, ne exſpectetis, hodie in hac Comoedia
In vrbem non redibit: Plautus noluit:

Pontem interrupit, qui erat ei in itinere.
Sunt hic, quos credo nunc inter se dicere:
Quaeso, hercle, quid istuc est? seruiles nuptiae?
Seruine vxorem ducent, aut poscent sibi?
Nouum adtulerunt, quod fit nusquam gentium.
At ego aio hoc fieri in Graecia et Carthagini,
Et hic in nostra terra, in Apulia.
Maioreque opera ibi seruiles nuptiae,
Quam liberales etiam, curari solent.
Id ni fit, mecum pignus, si quis volt, dato
In vrnam mulsi, Poenus dum iudex fiet;
Vel Graecus adeo, vel mea causa Apulus. —
Quid nunc? — nihil agitis! sentio: nemo sitit!
Reuortor ad illam puellam expostititiam,
Quam serui summa vi sibi vxorem expetunt.
Ea inuenietur et pudica et libera,
Ingenua Atheniensis: neque quidquam stupri
Faciet profecto in hac quidem Comoedia.
Mox hercle vero post, transacta fabula,
Argentum si quis dederit, vt ego suspicor,
Vltro ibit nuptum, non manebit auspices.
Tantum est. valete, bene rem gerite, et vincite
Virtute vera, quod fecistis antidhac.

ACTVS I.

OLYMPIO, CHALINVS.

Non mihi licere meam rem me solum, vt volo,
Loqui atque cogitare, sine ted arbitro?
Quid tu, malum! me sequere? *Ch.* Quia certum est mihi,
Quasi vmbra, quoquo ibis tu, te persequi.
Quin edepol etiam, si in crucem vis pergere,
Sequi decretum est. dehinc coniicito ceterum,

Poſſisne, necne, clam me, ſutelis tuis
Praeripere Caſinam vxorem, proinde vt poſtulas
Ol. Quid tibi negoti mecum eſt? *Ch.* Quid ais inpudens?
Quid in vrbe reptas villice? hic magni pretii!
Ol. Libet. *Ch.* Quin ruri es in praefectura tua?
Quin potius, quod legatum eſt tibi negotium,
Id curas, atque vrbanis rebus te abstines?
Huc veniſti ſponſam praereptum meam?
Abi rus, abi dierectus tuam in prouinciam.
Ol. Chaline, non ſum ego oblitus officium meum.
Praefeci, rure recte qui curet tamen.
Ego, huc quod veni in vrbem, vbi inpetrauero,
Vxorem vt iſtanc ducam, quam tu deperis,
Bellam et tenellam Caſinam, conſeruam tuam:
Quando ego eam mecum rus vxorem abduxero,
Rure incubabo vsque in praefectura mea.
Ch. Tun' illam ducas? hercle me ſuspendio,
Quam tu eius potior fias, ſatius eſt mortuum.
Ol. Mea praeda eſt illa: proin' tu te in laqueum induas.
Ch. Ex ſterquilinio effoſſe, tua illaec praeda ſit?
Ol. Scies hoc ita eſſe: vae tibi! quot te modis,
Si viuo, habebo in nuptiis miſerum meis?
Ch. Quid tu mihi facies? *Ol.* Egone quid faciam tibi?
Primum omnium huic lucebis nouae nuptae facem,
Poſt illa vt ſemper inprobus nihilque ſis.
Poſt id locorum, quando ad villam veneris,
Dabitur tibi amphora vna, et vna ſemita,
Fons vnus, vnum ahenum, et octo dolia:
Quae niſi erunt ſemper plena, ego te inplebo flagris.
Ita te adgerunda curuum aqua faciam probe,
Vt poſtilena poſſit ex te fieri.
Poſt autem, ruri niſi tu aceruum ederis,
Aut, quaſi lumbricus, terram, quod te poſtules

Guſtare quidquam, numquam edepol! ieiunium,
Ieiunium eſt aeque, atque ego ruri reddibo te.
Poſt id, quom laſſus fueris et famelicus,
Noctu vt condigne te cubes, curabitur.
Ch. Quid facies? *Ol.* Concludere in feneſtram firmiter:
Vnde auſcultare poſſis, quom ego illanc oſculer:
Quom mihi illa dicet, Mi animule, mi Olympio,
Mea vita, mea mellilla, mea feſtiuitas,
Sine tuos ocellos deoſculer, voluptas mea,
Sine amabo te amari, meus feſtus dies,
Meus pullus paſſer, mea columba, mi lepus.
Quom mihi haec dicentur dicta, tum tu furcifer,
Quaſi mus, in medio pariete vorſabere.
Nunc ne tu te mihi reſpondere poſtules,
Abeo intro: taedet ſermonis tui. *Ch.* Te ſequor.
Hic quidem, pol, certo nihil ages ſine me arbitro.

ACTVS II. SCENA I.

CLEOSTRATA, PARDALISCA.

Obſignate cellas, referte anulum ad me:
Ego huc tranſeo in proxumum ad meam vicinam.
Vir ſi quid volet me, facite hinc me arceſſatis.
Pa. Prandium iuſſerat ſenex ſibi parari.
Cl. St, tace atque abi: neque paro, neque hodie
Coquetur: quando is mihi et filio aduorſatur
Suo, animique amorisque cauſa ſui.
Flagitium illud hominis! ego illum fame, ego illum
Siti, maledictis, malefactis, amatorem
Vlciſcar: ego pol illum probe incommodis
Dictis angam: faciam vti, proinde vt eſt dignus,
Vitam colat; Acheruntis pabulum, flagitii
Perſequentem, ſtabulum nequitiae. nunc hinc

Meas fortunas eo questum ad vicinas.
Sed foris concrepuit. atque ea ipsa eccam egreditur
Foras. non pol per tempus iter mihi incepi.

ACTVS II. SCENA II.

MVRRHINA, CLEOSTRATA.

Sequimini comites in proxumum me huc.
Heus vos. ecquis haec quae loquar audit? ego hic ero,
Vir si aut quispiam quaeret. nam vbi domi sola sum,
Sopor manus caluitur. iussin' colum
Ferri mihi? *Cl.* Murrhina salue. *Mr.* Salue
Mecastor. sed quid tu es tristis, amabo?
Cl. Ita solent omnes quae sunt male nuptae,
Domi et foris aegre quod sit, satis semper est.
Nam ego ibam ad te. *Mr.* Et pol ego istuc ad te. sed quid est,
Quod tuo nunc animo aegre est? nam quod tibi est
Aegre, idem mihi est diuidiae. *Cl.* Credo ecastor:
Nam vicinam neminem amo merito magis, quam te:
Nec qua cum plura sunt mihi, quae ego velim.
Mr. Amo te, atque istuc expeto scire quid sit.
Cl. Vir me habet pessumis despicatam modis,
Nec mihi ius meum obtinendi optio est.
Mr. Hem, quid est? dic idem hoc: nam pol haud satis meo
Corde adcepi querelas tuas, obsecro.
Cl. Vir me habet pessumis despicatam modis.
Mr. Mira sunt, vera si praedicas. nam viri
Ius suum ad mulieres obtinere haud queunt.
Cl. Quin mihi ancillulam ingratis postulat, quae mea est,
Quae meo educata sumptu est, villico suo se dare —
Sed — ipsus eam amat! *Mr.* Obsecro tace. *Cl.* Nam hic nunc
Licet dicere — nos sumus — *Mr.* Ita est. — vnde ea tibi est?
Nam peculi probam nihil habere addecet

Clam virum: et quae habet partum, ei haud commodi eſt,
Quin viro aut ſubtrahat, aut ſtupro inuenerit.
Hoc viri cenſeo eſſe omne, quidquid tuum eſt.
Cl. Tu quidem aduorſum tuam amicam omnia loqueris.
My. Tace ſis ſtulta, et mihi auſculta: noli ſis tu illi
Aduorſari. ſine amet, ſine quod libet id faciat:
Quando tibi nil domi deliquum eſt.
Cl. Satin' ſana es? nam tu quidem aduorſus tuam iſta rem
Loquere. *My.* Inſipiens! ſemper tu huic verbo vitato
Abs tuo viro. *Cl.* Cui verbo? *My.* I foras mulier. *Cl.* St!
Face. *My.* Quid eſt? *Cl.* Hem. *My.* Quis eſt, quem vides?
Cl. Vir eccum it.
Intro abi, adpropera age, amabo. *My.* Inpetras.
Abeo; mox magis quum otium mihi et tibi erit,
Igitur tecum loquar; nunc vale. *Cl.* Valeas.

ACTVS II. SCENA III.

STALINO, CLEOSTRATA.

St. (*ſecum*) Omnibus rebus ego amorem credo et nitoribus nitidis anteuenire.
Nec potis quidquam commemorari, quod plus ſalis plusque leporis hodie
Habeat. cocos equidem nimis demiror, qui tot vtuntur condimentis,
Eos eo condimento vno non vtier, omnibus quod praeſtat.
Nam vbi amor condimentum inerit, cuiuis placiturum credo.
Neque ſalſum, neque ſuaue eſſe poteſt quidquam, vbi amor non admiſcetur.
Fel quod amarum eſt, id mel faciet: hominem ex triſti lepidum et lenem.
Hanc ego de me coniecturam domi facio, magis quam ex auditis.

Qui postquam amo Casinam, magis initio munditiis munditiam antideo.
Myropolas omnes sollicito, vbicumque est lepidum vnguentum, vngor,
Vt illi placeam. et placeo, vt videor. sed vxor me excruciat, quia viuit.
Tristem adstare adspicio. blande haec mihi mala res adpellanda est.
Vxor mea meaque amoenitas, quid tu agis? *Cl.* Abi, atque abstine manum.
St. Eia mea Iuno, non decet te esse tam tristem tuo Iovi.
Quo hunc abis? *Cl.* Mitte me. *St.* Mane. *Cl.* Non maneo. *St.* At pol ego te sequar.
Cl. Obsecro, sanun' es? *St.* Sanus, quando ted amo. *Cl.* Nolo ames. *St.* Non
Potes inpetrare. *Cl.* Enecas. *St.* Vera dicas velim. *Cl.* Credo ego
Istuc tibi! *St.* Respice, oh, mi lepos! *Cl.* Nempe ita vti tu mihi es,
Vnde hic amabo vnguenta adolent? *St.* Oh; perii! manifesto miser
Teneor. cesso caput pallio detergere? vti te bonus
Mercurius perdat myropola, qui haec mihi dedisti. *Cl.* Eho tu
Nihili cana culex: vix teneor, quin, quae decent te, dicam.
Senecta aetate vnguentatus per vias, ignaue, incedis.
St. Pol ego amico dedi cuidam operam, dum emit
Vnguenta. *Cl.* Vt cito commentatus est!
Ecquid te pudet? *St.* Omnia quae tu vis? *Cl.* Vbi in lustra iacuisti?
St. Egone in lustra? *Cl.* Scio plus, quam tu me arbitrare. *St.* Quid id est?
Quid tu scis? *Cl.* Te sene omnium senem neminem esse ignauiorem.
Vnde is nihili? vbi fuisti? vbi lustratus? vbi bibisti?

Id eſt mecaſtor: vide palliolum vt rugat. *St.* Di me et te infelicitent,
Si ego in os meum hodie vini guttam indidi. *Cl.* Immo age, vt lubet,
Bibe, es, disperde rem. *St.* Ohe, iam ſatis vxor eſt! comprime te, nimium tinnis!
Relinque aliquantum orationis; cras quod mecum litiges. —
Sed quid ais? iam domuiſti animum; potius vt, quod vir velit
Fieri, id facias, quam aduerſere contra? *Cl.* Qua de re? *St.* Rogas?
Super ancilla Caſina, vt detur nuptum noſtro villico,
Servo frugi: atque vbi illi bene fit, ligno, aqua calida, cibo,
Veſtimentis, vbique educat pueros, quos pariat, potius
Quam illi ſervo nequam des armigero, nihili atque inprobo,
Cui homini hodie peculi numus non eſt plumbeus.
Cl. Mirum, ecaſtor, te ſenecta aetate officium tuum
Non meminiſſe? *St.* Quid iam? *Cl.* Quia, ſi facias recte aut commode,
Me ſinas curare ancillas, quae mea eſt curatio.
St. Qui, malum, homini ſcutigerulo dare lubet? *Cl.* Quia enim filio
Nos oportet opitulari vnico. *St.* At quamquam vnicu'ſt,
Nihilo magis vnicus eſt ille filius, quam ego illi pater:
Illum mihi aequius eſt, quam me illi, quae volo, concedere.
Cl. Tute ecaſtor tibi, homo, malam rem quaeris. *St.* (*ſecum*) Subolet: ſentio.
(*vxori*) Egone? *Cl.* Tu. nam quid friguttis? quid iſtuc tam cupide cupis?
St. Vt enim frugi ſervo detur potius, quam ſervo inprobo.
Cl. Quid ſi ego inpetro, atque exoro a villico, cauſa mea
Vt eam illi permittat? *St.* Quid ſi ego autem ab armigero inpetro,
Eam illi permittat? atque hoc, credo, inpetraſſere.

Cl. Conuenit. vis tuis Chalinum huc euocem verbis foras?
Tu eum orato, ego autem orabo villicum. *St.* Sane volo.
Cl. Iam hic erit. nunc experiemur, noſtrum vter ſit blandior. (*abit*)
St. Hercules Dique iſtam perdant, quod nunc liceat dicere.
Ego discrucior miſer amore: illa autem quaſi ob induſtriam
Mihi aduorſatur. ſubolet hoc iam vxori, quod ego machinor:
Propter eam rem magis armigero dat operam de induſtria.

ACTVS II. SCENA IV.

STALINO, CHALINVS.

Qui — illum Dii omnes Deaeque perdant. *Ch.* Te, vxor aiebat tua,
Me vocare. *St.* Ego enim vocari iuſſi. *Ch.* Eloquere quid velis?
St. Primum ego te porrectiore fronte volo mecum loqui.
Ch. Stultitia eſt, ei te eſſe triſtem, quoius poteſtas plus poteſt.
St. Proh! bonae frugi hominem te iam pridem eſſe arbitror.
Ch. Intellego.
Quin, ſi ita arbitrare, emittis me manu. *St.* Quin id volo.
Sed nihil eſt, me cupere factum, niſi tu factis adiuuas.
Ch. Quod velis, modo id velim me ſcire. *St.* Auſculta ergo, loquar:
Caſinam ego vxorem promiſi villico noſtro dare.
Ch. At tua vxor filiusque promiſerunt mihi. *St.* Scio.
Sed vtrum nunc tu caelibem eſſe te mauis liberum,
An maritum ſeruum aetatem degere et gnatos tuos?
Optio haec tua eſt: vtram harum vis conditionem adcipe.
Ch. Liber ſi ſim, meo periculo viuam, nunc viuo tuo.
De Caſina certum eſt, concedere homini nato nemini.
St. Intro abi, atque actutum vxorem huc euoca ante aedis cito.
Et ſitellam huc tecum adferto cum aqua et ſortis. *Ch.* Satis placet.
St. Ego pol iſtam iam aliquovorſum tragulam decidero.

Nam ſi ſic nihil inpetrare potero, ſaltem ſortiar.
Ibi ego te et ſubfragatores tuos vlciſcar. *Ch.* Attamen
Mihi obtinget ſors. *St.* Vt quidem pol pereas cruciatu malo.
Ch. Mihi illa nubet; machinare quod lubet, quouis modo.
St. Abin' hinc ab oculis? *Ch.* Inuitus me vides: viuam tamen. (*abit*)
St. Summe ego miſer homo? ſatin' omnes res ſunt adverſae mihi?
Iam metuo, ne Olympionem mea vxor exorauerit,
Ne Caſinam ducat. ſi id factum eſt, ecce me nullum ſenem:
Si non inpetrauit, etiam ſpecula in ſortitu'ſt mihi.
Si ſors autem decolaſſit, gladium faciam culcitam,
Eumque incumbam. ſed progreditur optume, eccum, Olympio.

ACTVS II. SCENA V.

OLYMPIO, STALINO.

(*Exiens Cleoſtratae*) Vna edepol opera in furnum calidum condito,
Atque ibi torreto me pro pane rubido,
Hera, quam iſtam operam a me inpetres, quod poſtulas.
St. (*ſecum*) Saluus ſum, ſalua ſpes eſt, vt verba audio.
Ol. (*Cleoſtratae*) Quid tu me vero libertate territas?
Quid ſi tu nolis filiusque etiam tuus,
Vobis inuitis atque amborum ingratiis,
Vna libella liber poſſum fieri.
St. Quid iſtuc eſt? quicum litigas, Olympio?
Ol. Cum eadem qua tu ſemper. *St.* Cum vxorene mea?
Ol. Quam tu mihi vxorem? quaſi venator tu quidem es,
Dies atque noctes cum cane aetatem exigis.
St. Quid agit? quid loquitur tecum? *Ol.* Orat, obſecrat,
Ne Caſinam vxorem ducam. *St.* Quid tu poſtea?
Ol. Negaui enim ipſi me conceſſurum Iovi,
Si is mecum oraret. *St.* Di te ſeruaſſint mihi.
Ol. Nunc in fermento tota eſt, ita turget mihi.

St. Edepol ego illam mediam diruptam velim.
Ol. Credo edepol esse, siquidem tu frugi bonae es.
Verum edepol tua mihi odiosa est amatio:
Inimica est tua vxor mihi, inimicus filius,
Inimici familiares. *St.* Quid id refert tua?
Vnus tibi hic dum propitius sit Iupiter,
Tu istos minutos caue deos flocci feceris.
Ol. Nugae sunt istae magnae, quasi tu nescias,
Repente vt emoriantur humani Ioves.
Sed tandem si tu Iupiter sis emortuus,
Quom ad Deos minores redierit regnum tuum,
Quis mihi subueniet tergo, aut capiti, aut cruribus?
St. Opinione melius res tibi habeat tua,
Si hoc inpetramus, vt ego cum Casina cubem.
Ol. Non, hercle, opinor posse, ita vxor acriter
Tua instat, ne mihi detur. *St.* At ego sic agam:
Coniiciam sortis in sitellam, et sortiar
Tibi et Chalino. ita rem natam intellego.
Necessum est vorsis gladiis depugnarier.
Ol. Quid si fors aliter, quam voles, euenerit?
St. Benedice. Dis sum fretus, Deos sperabimus.
Ol. Non ego istuc verbum emissim titiuilitio.
Nam omnes mortales Diis sunt freti: sed tamen
Vidi ego Deis fretos saepe multos decipi.
St. Tace parumper. *Ol.* Quid vis? *St.* Eccum exit foras
Chalinus intus cum sitella et sortibus.
Nunc nos conlatis signis depugnabimus.

ACTVS II. SCENA VI.

CLEOSTRATA, CHALINVS, STALINO, OLYMPIO.

Face Chaline me certiorem, quid meus vir me velit.
Ch. Ille edepol videre ardentem te extra portam Metiam.

Cl. Credo ecaſtor vellet. *Ch.* At pol ego haud credo, ſed certo ſcio.
St. Plus artificum eſt mi quam rebar, ariolum hunc habeo domi.
(*Olympioni*) Quid ſi propius adtollamus ſigna, camusque obuiam?
Sequere. (*vxori et Chalino*) quid vos agitis? *Ch.* Adſunt quae imperauiſti omnia,
Vxor, ſortes, ſitula, atque egomet. *St.* Te vno adeſt plus, quam ego volo.
Ch. Tibi quidem edepol ita videtur: ſtimulus ego nunc ſum tibi.
Eo dico, corculum adſudaſſit iam ex metu.- *St.* Maſtigia!
Cl. Tace Chaline. comprime iſtum — *Ol.* Immo iſtunc, qui didicit dare.
St. Adpone hic ſitellam, ſortes cedo mihi: animum aduortite.
Atque ego cenſui abs te poſſe hoc me inpetrare, vxor mea,
Caſina vt vxor mihi daretur: et nunc etiam cenſeo.
Cl. Tibi daretur illa? *St.* Mihi enim? ah, non id volui dicere:
Dum mihi volui, huic dixi: atque adeo dum mihi cupio, perperam
Iam dudum, hercle, fabulor. *Cl.* Pol tu quidem; atque etiam facis.
St. Huic, immo hercle mihi. vah, tandem redii vix veram in viam.
Cl. Per pol ſaepe peccas. *St.* Ita fit, vbi quid tantopere expetas.
Sed te vterque ſuo pro iure, ego atque hic oramus. *Cl.* Quid eſt?
St. Dicam enim, mea mulſa, de iſtac Caſina huic noſtro villico
Gratiam facias. *Cl.* At pol ego neque facio, neque cenſeo.
St. Tum igitur ego ſortis vtrimque iam. *Cl.* Quis vetat?
St. Optumum atque aequiſſumum iſtud eſſe, iure indico.
Poſtremo, ſi illuc quod volumus eueniet, gaudebimus:
Sin ſecus, patiemur animis aequis. (*Olympioni*) tene ſortem tibi.

Vide quid scriptum est. *Ol.* Vnum. *Ch.* Iniquum est.: quia isti prius, quam mihi est.
St. (*Chalino*) Adcipe hanc sis. *Ch.* Cedo, mane; vnum venit in mentem modo.
Vide, ne qua illic insit alia sortis sub aqua. *St.* Verbero,
Men'te censes esse? nulla est. habe quietum animum modo.
Ch. Quod bonum atque fortunatum sit mihi, tuum magnum malum.
Ol. Tibi quidem, edepol credo eueniet: noui pietatem tuam.
Sed mane dum: num ista aut populna sors, aut abiegna est tua?
Ch. Quid tu id curas? *Ol.* Quia enim metuo, ne in aqua summa natet.
St. Euge: caue. coniicite sortis. nunc iam amabo huc. ecce re.
Vxor, aequa. *Ol.* Nolim vxori credere. *St.* Habe animum bonum.
Ol. Credo, hercle, hodie deuotabit sortis si adtigerit. *Ch.* Tace.
Ol. Taceo; Deos quaeso. *Ch.* Vt quidem tu hodie canem et furcam feras.
Ol. Mihi vt sortitio eueniat. *Ch.* Vt quidem, hercle, pedibus pendeas.
Ol. At tu vt oculos emungare ex capite per nasum tuos.
Quid times? paratum oportet esse iam laqueum tibi.
Periisti. *St.* Animum aduortite, amabo. *Ol.* Taceo. *St.* Nunc tu, Cleostrata,
Ne a me memores malitiose de hac re factum, aut suspices.
Tibi permitto: tute sorti. *Ol.* Perdis me. *Ch.* Lucrum facit.
Cl. Bene facis. *Ch.* Deos quaeso, vt tua sors ex sitella effugerit.
Ol. Ain' tu? quia tu es fugitiuus, omnes te imitari cupis.
Vtinam tua quidem, sicut Herculeis praedicant
Quondam prognatis, ista in sortiendo sors delicuerit.
Ch. Tu, vt liquescas, ipse actutum virgis calefactabere.
St. Hoc agesis, Olympio. *Ol.* Si hic literatus me sinat.

St. Quod bonum atque fortunatum mihi sit. *Ol.* Ita vero, et mihi.
Ch. Non. *Ol.* Immo hercle. *Ch.* Immo mihi hercle. *St.* Hic vincet, tu viues miser.
Praecide os tu illi hodie, age, ecquid fit? *Cl.* Ne obiexis manum.
Ol. Compressan' palma an porrecta ferio? *St.* Age, vt vis. *Ol.* Hem tibi.
Cl. Quid tibi istunc tactio est? *Ol.* Quia Iupiter iussit meus.
Cl. Feri malam tu illi rursum. *Ol.* Perii, pugnis caedor, Iupiter,
St. Quid tibi tactio hunc fuit? *Ch.* Quia iussit haec Iuno mea.
St. Patiundum est, siquidem me viuo mea vxor imperium exhibet.
Cl. Tam huic loqui licere oportet, quam isti. *Ol.* Cur omen mihi
Vituperat? *St.* Malo, Chaline, tibi cauendum censeo.
Ch. Tempori, postquam obpugnatum est os. *St.* Age, vxor mea, nunc iam
Sorti. vos aduortite animum. *Ol.* Prae metu vbi sim, nescio!
Ch. Perii! cor lienosum opinor habeo, iam dudum salit:
De labore pectus tundit. *Cl.* Teneo sortem. *St.* Effer foras.
Ch. Iamne mortuus? *Ol.* Ostende, mea est. *Ch.* Mala crux ea est quidem.
Cl. Victus es, Chaline. *St.* Tum nos diu viuere, Olympio,
Gaudeo. *Ol.* Pietate factum est mea atque maiorum meum.
St. Intro abi vxor, atque adorna nuptias. *Cl.* Faciam vt iubes.
St. Scin' tu ruri esse ad villam longe, quo ducat? *Cl.* Scio. *St.* Intro abi:
Et quamquam hoc tibi est aegre, tamen fac adcures. *Cl.* Licet.
St. Eamus nos quoque intro, hortemur vt properent. *Ol.* Num quid moror?
St. Nam praesente hoc plura verba non desidero.

ACTVS II. SCENA VII.

CHALINVS.

Si nunc me ſuſpendam, meam operam luſerim,
Et, praeter operam reſtim ſumptifecerim,
Et meis inimicis voluptatem creauerim.
Quid opus eſt, qui ſic mortuus? equidem tamen
Sorti ſum victus, Caſina nubet villico.
Atque id non tam aegre'ſt iam viciſſe villicum,
Quam id expetiuiſſe opere tam magno ſenem,
Ne ea mihi daretur, atque vt illi nuberet.
Vt ille trepidabat! vt feſtinabat miſer!
Vt ſubſultabat, poſtquam vicit villicus!
Atat, concedam huc: audio aperiri fores
Mihi beneuolentis. atque a me prodeunt.
Hic ex inſidiis hiſce ego inſidias dabo.

ACTVS II. SCENA VIII.

OLYMPIO, STALINO, CHALINVS *in angulo ſuo.*

Sine modo rus veniat, ego remittam ad te virum
Cum furca in vrbem, tamquam carbonarium.
St. Ita fieri oportet. *Ol.* Factum et curatum dabo.
St. Volui Chalinum, ſi domi eſſet, mittere
Tecum opſonatum, vt etiam in moerore inſuper
Inimico noſtro miſeriam hanc adiungerem.
Ch. Receſſim cedam ad parietem, imitabor nepam,
Captandus eſt horum clanculum ſermo mihi.
Nam illorum me alter cruciat, alter macerat.
At candidatus cedit hic maſtigia:
Stimulorum loculi, protollo mortem mihi.
Certum eſt, Acheruntem praemittam prius.
Ol. Vt tibi ego inuentus ſum obſequens! quod maxume

Cupiebas, eius copiam feci tibi.
Erit hodie tecum, quod amas, clam vxorem. *St.* Tace.
Ita me Di bene ament, vt ego vix reprimo labra,
Ob istam rem quin te deosculer, voluptas mea.
Ch. Quid, deosculer! quae res est? voluptas quae tua?
Ol. Ecquid amas nunc me? *St.* Immo edepol me, quam te, minus.
Licetne amplecti te? *Ch.* Quid — amplecti licet?
St. Vt, quia te tango, mel mi videor lingere!
Ch. Effodere hercle hic volt, credo, vesicam villico.
Ol. Vltro te amator apage te a dorso meo.
Ch. Hodie hercle, opinor, hice conturbabunt pedes:
Solet hic barbatos sane sectari senex.
Illuc est, illuc, quod hic hunc fecit villicum: et
Idem me pridem, quum ei aduorsum veneram,
Facere atriensem voluerat sub ianua.
Ol. Vt tibi morigerus hodie! vt voluptati fui!
St. Vt tibi, dum viuam, bene velim plus quam mihi!
Vt ego hodie Casinam deosculabor! vt mihi
Bona multa faciam, clam meam vxorem! *Ch.* Attate,
Nunc pol ego demum in rectam redii semitam.
Hic ipsus Casinam deperit. habeo viros. *St.* Iam
Hercle amplexari, iam osculari gestio.
Ol. Sine prius deduci. quid, malum, properas? *St.* Amo.
Ol. At non opinor fieri hoc posse hodie. *St.* Potest.
Siquidem cras censes posse te mitti manu.
Ch. Enimvero huc aures magis sunt adhibendae mihi.
Iam ego vno in saltu lepide apros capiam duos.
St. Apud hunc sodalem meum atque vicinum mihi
Locus est paratus. ei ego amorem omnem meum
Concredui: is mi se locum dixit dare.
Ol. Quid eius vxor? vbi erit? *St.* Lepide repperi.
Mea vxor vocabit huc eam ad se in nuptias,

Vt hic ſit ſecum, ſe adiuuet, ſecum cubet.
Ego iuſſi, et dixit ſe facturam vxor mea.
Illa hic cubabit: vir aberit faxo domo.
Tu rus vxorem duces. id rus hoc erit,
Tantisper dum ego cum Caſina faciam nuptias.
Hinc tu ante lucem rus cras duces poſtea.
Satin' aſtute? *Ol.* Docte. *Ch.* Age modo, fabricamini.
Malo, hercle, voſtro tam vorſuti viuitis.
St. Scin' quid nunc facias? *Ol.* Loquere. *St.* Tene marſupium.
Abi atque opſonia propera: ſed lepide volo
Molliculas eſcas, vt ipſa mollicula eſt. *Ol.* Licet.
St. Emito ſepiolas, lepadas. *Ol.* Lolligiunculas
Hordeias? *Ch.* Immo triticeias, ſi ſapis.
St. Soleas. *Ch.* Qui quaeſo potius, quam ſculponeas,
Quibus batuatur tibi os, ſenex nequiſſume?
Ol. Vin' lingulacas? *St.* Quid opus eſt, quando vxor domi eſt?
Ea lingulaca eſt nobis, nam numquam tacet!
Ol. In re praeſenti, ex copia piſcaria
Conſulere, quid emam. *St.* Aequum oras, abi.
Argento parci nolo: opſonato ampliter.
Nam mihi vicino hoc etiam conuento eſt opus,
Vt, quod mandaui, curet. *Ol.* Iamne abeo? *St.* Vola!
Ch. Tribus non conduci poſſim libertatibus,
Quin ego illis hodie comparem magnum malum;
Quin que hanc omnem rem meae herae iam faciam palam,
Manifeſto teneo in noxa inimicos meos.
Sed ſi nunc facere volt hera officium ſuum,
Noſtra omnis lis eſt: pulcre praeuortar viros:
Noſtro omine it dies: iam victi vicimus.
Ibo intro, vt id, quod alius condiuit cocus,
Ego nunc viciſſim vt alio pacto condiam,
Quidquid paratum eſt, vt paratum ne ſiet;
Sietque ei paratum, quod paratum non erat.

ACTVS III. SCENA I.

STALINO, ALCESIMVS.

Nunc amici anne inimici ſis imago, Alceſime, mihi
Sciam: nunc ſpecimen ſpecitur, nunc certamen cernitur.
Curam exime! caſtigare, id ponito ad compendium.
Cano capite! aetate aliena! coaddito ad compendium.
Cui ſit vxor, id quoque illuc ponito ad compendium.
Al. Miſeriorem ego ex amore, quam te, vidi neminem.
St. Fac vacent aedes. *Al.* Quin edepol ſeruos, ancillas domo
Certum eſt omnis mittere ad te. *St.* Eho, nimium ſcite ſcitus es.
Sed facito dum memineris verſus quos cantat Colax: Cibo
Cum ſuo, quiqui facito vti veniant: quaſi eant Sutrium.
Al. Meminero. *St.* Hem, nunc enim te demum nullum ſcitum ſcitiu'ſt.
Cura, ego ad forum modo ibo. iam hic ero. *Al.* Bene ambula.
St. Fac habeant linguam tuae aedes. *Al.* Quid ita? *St.* Quum veniam, vocent.
Al. Attate, caedundus tu homo es: nimias delicias facis.
St. Quid me amare refert, niſi ſim doctus dicax nimis?
Sed tu caue inquiſitioni mihi ſis. *Al.* Vsque adero domi.

ACTVS III. SCENA II.

CLEOSTRATA, ALCESIMVS.

Vt properarem arceſſere hanc ad me vicinam meam, hoc erat,
Ecaſtor id, quod me vir tanto opere orabat meus:
Liberae aedes vt ſibi eſſent, Caſinam quo deduceret.
Nunc adeo nequaquam arceſſam, ne qua ignauiſſumis
Liberi loci poteſtas ſit vetulis verdecibus:
Sed eccum egreditur ſenati columen, praeſidium popli,
Meus vicinus; meo viro qui liberum praebet locum.
Non ecaſtor vilis emptu'ſt modio, qui venit, ſalis.

Al. Miror huc iam non arceſſi in proxumum vxorem meam,
Quae iam dudum, ſi arceſſatur, ornata exſpectat domi.
Sed eccam, opinor, arceſſit. ſalue, Cleoſtrata. *Cl.* Et tu Alceſime.
Vbi tua vxor? *Al.* Intus illa te, ſi ſe arceſſas, manet:
Nam tuus vir me oranit, vt eam iſtuc ad te adiutum mitterem.
Vin' vocem? *Cl.* Sine: nolo, ſi obcupata eſt. *Al.* Otium eſt.
Cl. Nihil moror, moleſta ei eſſe nolo: poſt conuenero.
Al. Non ornatis iſtic apud vos nuptias? *Cl.* Orno et paro.
Al. Non ergo opu'ſt adiutrice? *Cl.* Satis domi eſt, vbi nuptiae
Fuerint, tum iſtam conuenibo, nunc vale, atque iſtam iube. (*abit*)
Al. (*ſecum*) Quid ego nunc faciam? flagitium maxumum feci miſer,
Propter operam illius hirqui inprobi edentuli,
Qui hoc mihi contraxit. operam vxoris polliceor foras,
Quaſi catillatum! flagitium hominis, qui dixit mihi
Suam vxorem hanc arceſſituram eſſe: ea ſe eam negat morarier.
Atque edepol mirum, ni ſubolet iam hoc huic vicinae meae.
Verum autem, altrouorſum quum eam mecum rationem puto,
Si quid eius eſſet, eſſet mecum poſtulatio.
Ibo intro, vt ſubducam nauim rurſum in puluinarium. (*abit*)
Cl. (*quae prope latuerat*) Iam hic eſt lepide ludificatus. miſeri vt feſtinant ſenes!
Nunc ego illum nihili, decrepitum, meum virum veniat velim,
Vt eum ludificem vicisſim, poſtquam hunc deluſi alterum.
Nam ego aliquid contrahere cupio litigii inter eos duos.
Sed eccum incedit. at, quom adſpicias triſtem, frugi cenſeas.

ACTVS III. SCENA III.

STALINO, CLEOSTRATA.

Stultitia magna eſt, mea quidem ſententia,
Hominem amatorem vllum ad forum procedere

In eum diem, quo quod amet in mundo ſiet,
Sicut ego feci ſtultus! contriui diem,
Dum adſto aduocatus cuidam cognato meo;
Quem, hercle, ego litem adeo perdidiſſe gaudeo,
Ne me nequidquam ſibi hodie aduocauerit.
Rogitare oportet prius et percontarier,
Adſitne animus ei, nec ne adſit, quem aduocet.
Si neget adeſſe, exanimatum amittat domum.
Sed vxorem ante aedis eccam. hei miſero mihi!
Metuo, ne non ſit ſurda, atque haec audiuerit.
CL. (*ſecum*) Audiui ecaſtor cum malo magno tuo.
ST. Adcedam propius. quid agis, mea feſtiuitas?
CL. Te ecaſtor praeſtolabar. ST. Iamne ornata res eſt?
Iamne hanc traduxti huc ad nos vicinam tuam,
Quae te adiutaret? CL. Arceſſiui vt iuſſeras.
Verum hic ſodalis tuus, amicus optumus,
Neſcio quid ſe ſubſlauit vxori ſuae.
Negauit poſſe, quando arceſſo, mittere.
ST. Vitium tibi iſtuc maxumum eſt, blanda es parum.
CL. Non matronarum eſt officium, ſed meretricium,
Viris alienis, mi vir, ſubblandirier.
I tu, atque arceſſe illam: ego intus, quod facto eſt opus,
Volo adcurare, mi vir. ST. Propera ergo. CL. Licet.
Iam pol ego huic aliquem in pectus iniiciam metum:
Miſerrimum hodie ego hunc habebo amaſium.

ACTVS III. SCENA IV.

ALCESIMVS, STALINO.

Viſo huc, amator ſi a foro rediit domum,
Qui me atque vxorem ludiſicatus eſt larua.
Sed eccum ante aedes. ad te, hercle, ibam. commodum.
ST. Atque ego, hercle, ad te. quid ais vir minimi preti?

Quid tibi mandaui? quid tecum oraui? *Al.* Quid eſt?
St. Vt bene vaciuas aedis feciſti mihi!
Vt traduxiſti huc ad nos vxorem tuam!
Satin' propter te pereo ego atque occaſio?
Al. Quin tu ſuſpendis te? nempe tute dixeras,
Tuam arceſſituram eſſe vxorem meam.
St. Ergo arceſſiuiſſe ait ſeſe; et dixiſſe te,
Eam non miſſurum. *Al.* Quin ea ipſa vltro mihi
Negauit eius operam ſe morarier.
St. Quin ea ipſa me adlegauit, qui iſtam arceſſerem.
Al. Quin nihili facio. *St.* Quin me perdis: *Al.* Quin bene eſt.
Quin etiam diu morabor; quin cupio tibi,
Quin, aliquid aegre facere, quin faciam libens,
Numquam tibi hodie *quin* erit plus, quam mihi.
Quin, hercle, di te perdant poſtremo quidem.
St. Quid nunc? miſſurusne es ad me vxorem tuam?
Al. Ducas, easque in maxumam malam crucem,
Cumque hac, cumque iſtac, cumque amica etiam tua.
Abi, et aliud cura. ego iam per hortum iuſſero
Meam iſtuc tranſire vxorem ad vxorem tuam. (*abit*)
St. Nunc tu mihi amicus es in germanum modum.
Qua ego hunc amorem mihi eſſe aui dicam datum?
Aut quid ego vmquam erga Venerem inique fecerim,
Quoi ſic tot amanti mihi obuiam eueniant morae?
Attat, quid illuc clamoris obſecro in noſtra domo eſt?

ACTVS III. SCENA V.

PARDALISCA, STALINO.

Nulla ſum, nulla ſum! tota tota obcidi! cor metu mortuum eſt!
Membra miſerae tremunt! neſcio vnde auxilii, praeſidii,
Perfugii mihi, aut opum copiam comparem aut expetam —
Tanta factis modo mira veris modis intus vidi,

Nouam atque integram audaciam. caue tibi Cleostrata, abscede
Ab ista obsecro, ne quid in te mali faxit ira percita.
Eripite isti gladium, quae sui est inpos animi.
St. Nam quid est, quod haec huc timida atque exanimata exsiluit foras?
Pardalisca! *Pa.* Perii! vnde meae vsurpant aures sonitum?
St. Respice modo ad me. *Pa.* Here mi. *St.* Quid tibi est?
Quid timida es? *Pa.* Perii!
St. Quid, periisti? *Pa.* Perii, et tu peristi. *St.* Aperi, quid tibi? *Pa.* Vae tibi!
St. Immo istuc tibi sit. *Pa.* Ne cadam, amabo, tene me. *St.* Quidquid est,
Eloquere mihi cito. *Pa.* Contine pectus, face ventulum, amabo,
Pallio. *St.* Timeo! hoc negotium quid est? nisi haec meraclo
Se vspiam, percussit flore Lybico. *Pa.* Obtine aures, amabo.
St. I in malam crucem: pectus, auris, caput, teque di perduint:
Nam nisi ex te scio, quidquid hoc sit, cito; iam tibi istuc
Cerebrum dispercutiam, excetra tu: ludibrio, pessuma adhuc,
Quae me habuisti. *Pa.* Here mi. *St.* Quid vis, mea ancilla? *Pa.* Nimium saeuis.
St. Numero dicis. sed hoc quidquid est, loquere: in pauca refer.
Quid intus tumulti fuit? *Pa.* Scibis. audi malum pessumum.
Quod hic modo intus apud nos tua ancilla hoc pacto exordiri
Coepit, quod haud Atticam condecet disciplinam. *St.* Quid est id?
Pa. Timor praepedit dicta linguae. *St.* Quid est? possum scire ego istuc
Ex te, quid negotii est? *Pa.* Dicam: tua ancilla, quam tuo
Villico vis dare vxorem, ea intus. *St.* Quid intus? quid est?
Pa. Imitatur malarum malam disciplinam, viro suo quae interminatur! — vitam — —
St. Quid ergo? *Pa.* Ah! *St.* Quid est? *Pa.* Interimere ait velle

Vitam! gladium — —. *St.* Hem! *Pa.* Gladium — *St.* Quid eum gladium? *Pa.* Habet. *St.* Hei miſero mihi!
Cur eum habet? *Pa.* Inſectatur omnes domi per aedis, nec quemquam
Prope ad ſe ſinit adire: ita omnis ſub arcis, ſub lectis
Latentes metu muſſitant. *St.* Obcidi atque interii! quid illi
Obiectum eſt mali tam repente? *Pa.* Inſanit. *St.* Sceleſtisſumum
Me eſſe credo. *Pa.* Immo ſi ſcias dicta, quae dixit hodie. *St.* Iſtuc
Expeto ſcire. quid dixit? *Pa.* Audi: per omnes deos et deas.
Deiurauit obciſurum eum hac nocte, quicum cubaret.
St. Me obcidet? *Pa.* An quidpiam ad te adtinet? *St.* Vah! *Pa.* Quid cum ea negotii
Tibi eſt? *St.* Peccaui: illuc dicere villicum volebam. *Pa.* Sciens
De via in ſemitam degredere! *St.* Numquid mihi minatur?
Pa. Tibi infeſta ſoli eſt plus, quam quoiquam. *St.* Quamobrem? *Pa.* Quia ſe des
Vxorem Olympioni: neque ſe tuam, nec ſe ſuam,
Neque viri vitam ſinet in craſtinum protolli: id huc miſſa ſum
Tibi vt dicerem, ab ea vt caueas tibi. *St.* (*ſecum*) Perii hercle miſer!
Neque eſt, neque fuit me ſenex quisquam amator adaeque miſer.
Pa. (*ſpectatoribus*) Ludo ego hunc facete. nam quae facta dixi, omnia huic
Falſa dixi, hera, atque haec dolum ex proxumo hunc protulerunt.
Ego huc miſſa ſum ludere. *St.* Heus Pardaliſca. *Pa.* Quid eſt? *St.* Eſt — *Pa.* Quid?
St. Eſt quod volo exquirere a te. *Pa.* Moram obfers mihi. *St.* At tu mihi
Obfers moerorem. ſed etiamne habet et nunc Caſina

Gladium? *PA.* Habet, ſed duos. *ST.* Quid duos? *PA.* Altero te obciſurum ait,
Altero villicum hodie. *ST.* (*ſecum*) Obciſiſſumus ſum omnium qui viuunt.
Loricam induam mihi, optumum eſſe opinor. (*ancillae*) quid vxor
Mea? non adiit atque ademit? *PA.* Nemo audet prope adcedere.
ST. Exoret. *PA.* Orat. negat ponere alio modo vllo profecto,
Ni ſe ſciat villico non datum iri. *ST.* Atque ingratiis, quia
Non volt, nubet hodie. nam cur non ego id perpetrem quod coepi,
Vt nubat mihi? illud quidem volebam, non, ſed noſtro villico.
PA. Saepicule peccas. *ST.* Timor praepedit verba. verum
Obſecro, dic me vxorem orare, vt exoret illam, gladium
Vt ponat, et redire me intro vt liceat. *PA.* Nuntiabo.
ST. Et tu orato. *PA.* Et ego orabo. *ST.* At blande orato, vt ſoles. ſed audin',
Si effexis, ſoleas tibi dabo et anulum in digito
Aureum et bona plurima. A. operam dabo. *ST.* Face vt inpetres.
PA. Eo nunc iam, niſi quidpiam remorare me. *ST.* Abi, et cura.
PA. (*ſecum*) Redit, eccum, tandem opſonatu, eius adiutor. pompam ducit. (*abit*)

ACTVS III. SCENA VI.

OLYMPIO, COCVS, STALINO.

Vide fur, vt ſenteis ſub ſignis ducas. *Co.* Qui vero ſunt ſentes?
OL. Quia quod tetigere, illico rapiunt: ſi eas ereptum, illico ſcindunt.
Ita, quoquo adueniunt, vbi vbi ſunt, duplici damno dominos mulctant.

Co. Eia. *Ol.* Atat cesso magnifice, patriceque, amiceque ita hero
Meo ire aduorsum. *St.* Bone vir, salue. *Ol.* Fateor. *St.* Quid fit? *Ol.* Tu amas,
Ego esurio et sitio. *St.* Lepide excuratus incessisti.
Ol. Aha hodie! *St.* Mane vero, quamquam fastidis. *Ol.* Fi! fi! foetet
Tuus mihi sermo. *St.* Quae res? *Ol.* Haec res. *St.* Etiamne adstas? *Ol.* Enim vero
Πράγματά μοι παρέχεις. *St.* Dabo μέγα κακόν, vt ego opinor,
Nisi resistis. *Ol.* Ὦ ζεῦ! potin' a me abeas, nisi me vis vomere
Hodie? *St.* Mane. *Ol.* Quid est? quis hic homo est? *St.* Herus sum. *Ol.* Qui herus?
St. Quoius tu servos es? *Ol.* Servos ego? *St.* Atque meus. *Ol.* Non sum ego liber?
Memento, memento! *St.* Mane, atque adsta. *Ol.* Omitte. *St.* Servos sum tuus.
Ol. Optume est. *St.* Obsecro, Olympisce, mi, mi pater, mi patrone.
Ol. Hem sapis sane. *St.* Tuus sum equidem. *Ol.* Quid mihi servo opus est tam nequam?
St. Quid nunc? quam mox recreas me? *Ol.* Coena modo si sit cocta.
St. Intro ergo abeant. *Ol.* Propere, cito introite, et cito deproperate.
St. Ego iam intus ero, facite coenam mihi, vt ebria sit.
Coenare lepide nitideque volo. nihil moror barbarico ritu
Sane esse iam. i, sis; ego hic habito. nunc quidem gladium
Ancilla Casinam intus habere ait, qui me atque te inuitet.
Ol. Scio. sic sine habere: nugas agunt. noui ego illas malas merces.
Quin tu i modo mecum domum. *St.* At pol malum metuo. i tu modo,

Perſpicito prius, quid intus agatur. *Ol.* Tam mihi mea vita, quam tua
Tibi cara eſt. *St.* Verum modo. *Ol.* Si tu iubes, inibitur tecum.

ACTVS IV. SCENA I.

PARDALISCA.

Nec pol ego Nemeae credo, neque ego Olympiae,
Neque vsquam ludos tam feſtiuos fieri,
Quam hic intus fiunt ludi ludificabiles
Seni noſtro et noſtro Olympioni villico;
Omnes feſtinant intus totis aedibus:
Senex in culina clamat, hortatur cocos:
Quin agitis hodie? quin datis, ſi quid datis?
Properate: coenam iam eſſe coctam oportuit.
Villicus hic autem cum corona, candide
Veſtitus, laute exornatusque ambulat.
Illae autem in cubiculo armigerum ornant,
Quem dent pro Caſina nuptum noſtra.
Sed nimium lepide diſſimilant
Fore huius quod futurum eſt. digne autem coqui
Nimis lepide ei rei dant operam, ne coenet ſenex:
Aulas peruortunt, ignem reſtinguunt aqua.
Illarum oratu faciunt. illae autem ſenem
Cupiunt extrudere incoenem ex aedibus;
Vt ipſae ſolae ventres diſtendant ſuos.
Noui ego illas ambas eſtrices: corbitam cibi
Comeſſe poſſunt. ſed aperitur oſtium.

ACTVS IV. SCENA II.

STALINO, PARDALISCA.

(*Exiens vxori, quae manſit intus*) Si ſapitis, vxor, vos tamen coenabitis,
Coena vbi erit cocta. ego ruri coenauero.

Nam nouom maritum et nouam nuptam volo
Rus proſequi. noui hominum mores maleficos,
Ne quis eam abripiat. facite voſtro animo volupe.
Sed properate iſtum atque iſtam actutum emittere,
Tandem vt veniamus luci; ego cras hic ero.
Cras habuero, vxor, ego tamen conuiuium.
Pa. (*ſecum*) Fit, quod futurum dixi: incoenatum ſenem
Foras extrudunt mulieres. *St.* Quid tu hic agis?
Pa. Ego eo quo me ipſa miſit. *St.* Veron'? *Pa.* Serio.
St. Quid hic ſpeculare? *Pa.* Nihil equidem ſpeculor. *St.* Abi
Tu hinc; cunctas? intus alii feſtinant. *Pa.* Eo.
St. Abi hinc ſis ergo, peſſumarum peſſuma.
Iamne abiit illaec? dicere hic quiduis licet.
Qui amat, tamen hercle, ſi eſurit, nullus eſurit.
Sed eccum progreditur cum corona et lampade
Meus ſocerus, compar, commaritus villicus.

ACTVS IV. SCENA III.

OLYMPIO, STALINO.

Age tibicen. dum illam educunt huc nouam nuptam foras,
Suaui cantu concelebra omnem hanc plateam hymenaeo —
Io hymen hymenaee! io hymen! *St.* Quid agis, mea ſalus?
Ol. Eſurio hercle, atque adeo haud ſitio. *St.* At ego amo.
Ol. At ego hercle
Nihil facio tibi, amor, pericli: mihi inanitate
Iam dudum inteſtina murmurant. *St.* Nam quid illaec nunc
Tam diu intus remoratur, quaſi ob induſtriam? quanto ego
Plus propero, tanto illa minus. *Ol.* Quid ſi etiam obcentem hymenaeum?
St. Cenſeo, et ego te adiutabo in nuptiis communibus.
Ol. Hymen hymenaee! io hymen! *St.* Perii, hercle, ego miſer! dirumpi

Cantando Hymenaeum licet; illo morbo, quo dirumpi cupio,
Non eſt copia. *Ol.* Edepol nae tu, ſi eſſes equus, eſſes indomabilis.
St. Quo argumento? *Ol.* Nimis tenax es.
St. Num me expertus vſpiam? *Ol.* Dii melius faciant.
Sed crepuit oſtium, exitur foras.
St. Di hercle me cupiunt ſeruatum. iam oboluit Caſina procul.

ACTVS IV. SCENA IV.

ANCILLAE *duae*, OLYMPIO, STALINO.

Senſim ſuper adtolle limen pedes, noua nupta: ſoſpes
Iter incipe hoc, vt viro tuo ſemper ſis ſuperſtes, atque
Vt potior pollentia ſis, vincasque virum, victrixque ſies.
Superetque tuum imperium: vir te veſtiat, tu virum deſpolies.
Noctuque et diu vt viro ſubdola ſies, obſecro, memento.
Ol. Malo maxumo ſuo hercle illico, vbi tantulum peccaſſit.
St. Tace. *Ol.* Non taceo. *St.* Quae res? *Ol.* Mala malae male monſtrant.
St. Perii! iſtae facient hanc rem mihi ex parata inparatam.
Id quaerunt; volunt, haec vt infecta faciant. *An.* Age Olympio,
Quando vis, vxorem adcipe hanc a nobis. *Ol.* Date ergo, daturae
Si vmquam eſtis hodie vxorem. *St.* Abite intro. *An.* Amabo, integrae atque
Inperitae huic inpercito. *Ol.* Futurum eſt. valete. *St.* Ite.
An. Iam valete. *St.* Iamne abſceſſit? *Ol.* Vxor domi eſt, ne time. *St.* Euax!
Nunc pol demum ego ſum liber. meum corculum, melliculum,
Verculum. *Ol.* Heus tu: malo, ſi ſapis, cauebis: mea eſt haec. *St.* Scio.
Sed meus fructus eſt prior. *Ol.* Tene hanc lampadem. *St.* Immo ego illam tenebo.

Venus multipotens, bonam vitam mihi
Dediſti, huius quum copiam mihi feciſti.
Corpuſculum melliculum. *Ol.* Mea vxorcula!
St. Quid eſt? *Ol.* Inſtitit plantam. *St.* Quaſi iocabo.
Nebula haud eſt mollis, atque huius eſt.
Ol. Edepol papillam bellulam! hei miſero mihi!
St. Quid eſt? *Ol.* Pectus mihi agit nunc cubito.
St. Quid tu ergo hanc quaeſo tractas tam?
At mihi, qui belle hanc tracto, non. *Ol.* Vaha.
St. Quid negotii eſt? *Ol.* Obſecro, vt valentula eſt?
Paene expoſiuit cubito. *St.* Cubitum ergo ire volt.
Ol. Quin imus ergo? *St.* Bella bellatula.

ACTVS V. SCENA I.

PARDALISCA, MVRRHINA.

Adceptae bene et commode eximus intus
Ludos viſere huc in via nuptialeis.
Mr. Numquam ecaſtor vllo die riſi adaeque,
Neque hoc quod reliquom eſt plus riſuram opinor.
Lubet, Chalinum, quid agat, ſcire, nouom
Nuptum cum nouo marito, nec fallaciam
Aſtutiorem vllus fecit poeta, atque
Vt haec eſt fabre facta a nobis. obtunſo
Ore nunc peruelim progrediri ſenem,
Quo ſenex nequior nullus viuit. ne illum
Quidem nequiorem arbitror eſſe, qui locum
Praebet illi * nunc praeſidem ** hic, Pardaliſca
Eſto: qui hinc exeat, eum vt ** ludibrio habeas.
Pa. Lubens fecero, et ſolens. *Mr.* Spectato hinc omnia
Intus, quid intus agant; ** pone me, amabo;
Et illi audacius licet quae vis libere
Proloqui. *Pa.* Tace; voſtra foris crepuit.

ACTVS V. SCENA II.

OLYMPIO, CLEOSTRATA, MVRRHINA.

(*Quae in hac ſcena ſequentibusque deſunt, vt e codicibus adhuc reſtituantur, aut ingenio certe eruditi alicuius apte vbiuis ſubpleantur, vix fore ſperandum eſt.*)

Neque quo fugiam, neque vbi lateam, neque hoc dedecus quomodo celem,
Scio. tantum herus atque ego flagitio ſuperauimus nuptiis noſtris.
Ita nunc pudeo, atque ita nunc paueo, atque ita inridiculum ſumus ambo.
Sed ego inſipiens noua nunc facio: pudet, quod prius non puditum vmquam eſt!
Operam date, dum mea facta itero: eſt operae auribus percipere.
Ita ridicula auditu, iteratu ea ſunt, quae ego intus turbaui *
Vbi intus hanc nouam nuptam deduxi, via recta, clauem
Abduxi: ſed tamen tenebrae ibi erant tamquam nox **
*** Senex abs te decumbem
Conloco, fulcio, mollio ***
Vt prior quam ſenex nup. **
Tardus eſſe illico coepi, quoniam ***
Reſpecto identidem, ne ſenex ****
Inlecebram ſtupri principio eam ſauium poſco.
Reppulit mihi manum, nec quietum dare ſibi ſauium me ſinit.
Enim iam magis iam adpropero: magis iam lubet in Caſinam inruere.
Cupio illam operam ſeni ſubripere: forem obdo, ne ſenex me obprimat.
My. Agedum tu adi hunc. *Cl.* Obſecro, vbi tua noua nupta eſt?
Ol. Perii hercle ego! manifeſta res eſt. *Cl.* Omnem ordine rem

Fateri ergo aequom est, quid intus agitur? quid agit
Casina? satin' morigera est? *Ol.* Pudet dicere me *
Cl. Memora ordine, vt obceperas. *Ol.* Pudet hercle. *Cl.* Age audacter.
Postquam decubuisti, hinc te volo memorare, quid est factum.
Ol. At flagitium est. *Cl.* Cauebunt qui audierint, faciam.
Ol. * Hoc maius est. *Cl.* Perdis? quin tu pergis? *Ol.* Vbi
* vs subtus porro ***
** quid. *Ol.* Babae. *Cl.* Quid? *Ol.* Papae.
**.est. *Ol.* Oh, erat maxumum.
** haberet metui: id quaerere obcoepi.
* * * * *
Dum, gladiumne habeat, quaero, adripio capulum.
Sed, quom cogito, non habuit gladium; nam esset frigidus. *Cl.* Eloquere.
Ol. At pudet. *Cl.* Num radix fuit? *Ol.* Non fuit. *Cl.* Num cucumis?
Ol. Profecto hercle non fuit quidquam olerum,
Nisi, quidquid erat, calamitas profecto adtigerat numquam,
Ita quidquid erat, grande erat.
My. Quid fit denique, edisserta. *Ol.* Vbi adpello, Casina, inquam,
Amabo mea vxorcula, cur virum tuum sic me spernis?
Nimis tu quidem hercle inmerito
Meo mihi haec facis: quia mihi te expetiui.
Illa haud verbum facit, et sepit veste id, qui estis.
Vbi illum saltum video obseptum, rogo vt altero sinat ire.
Volo, vt obuertam cubitissim; **
Vllum muttite ***
Surgo, vt ineam, in **
Atque illam in ***
My. Perlepide narrat. **
Ol. Sauium ****

Ita quaſi ſetis labra mihi compungit barba.
Continuo in genua adſtituto pectus mihi pedibus percutit.
Decido de lecto praeceps, ſubſilit, obtundit os mihi.
Inde foras tacitus, praeſiſcini, exeo hoc ornatu, quo vides,
Vt ſenex hoc eodem poculo, quo ego bibi, biberet. *Cl.* Optume eſt.
Sed vbi eſt palliolum tuum? *Ol.* Hic intus reliqui.
Cl. Quid nunc? ſatin' lepide adita eſt vobis manus? *Ol.* Merito.
Cl. St! concrepuerunt fores. *Ol.* Num illa me nam ſequitur?

ACTVS V. SCENA III.

STALINO, OLYMPIO.

St. (*ſecum*) Maxumo ego ardeo flagitio, nec quid agam meis rebus ſcio.
Nec meam vt vxorem adſpiciam contra oculis: ita diſperii.
Omnia palam ſunt probra, omnibus modis obcidi miſer.
Ita manifeſto faucibus teneor:
Nec quibus modis purgem ſcio me meae vxori,
Qui expalliatus ſum miſer: **.
*** clandeſtinae nuptiae **
**** cenſeo
*** mihi optimum eſt.
** Ea dux vxorem meam:
* * * * * riam
Sed ecquis eſt qui homo munus velit fungier pro me?
Quid nunc agam neſcio, niſi vt inprobos famulos imiter, ac domo fugiam.
Nam ſalus nulla eſt ſcapulis, ſi domum redeo.
Nugas iſtuc dicere licet. vapulo hercle ego inuitus tamen,
Etſi malum merui. hac dabo protinam, et fugiam. *Ol.* Heus, Stalino,
Amator. *St.* Obcidi! reuocor! quaſi non audiam, abibo.

ACTVS V. SCENA IV.

CHALINVS, STALINO, CLEOSTRATA, MVRRHINA, OLYMPIO, PARDALISCA.

Vbi tu es, qui colere mores Massilienses postulas?
Nunc tu, si vis subicitare me, proba est occasio.
Periisti hercle. age, adcede huc, **

Hic desunt octo versus.

St. Hac ibo. caninam scaeuam spero meliorem fore.
Cl. Quid agis tu marite, mi vir? vnde ornatu hoc aduenis?
Quid fecisti scipione, aut quod habuisti pallium?
Pa. In adulterio dum moechissat Casinam, credo perdidit.
St. Obcidi! *Ch.* Etiamne imus cubitum? Casina sum. *St.* In malam crucem.
Ch. Non amas me? *Cl.* Quin responde, tuo quid factum est pallio?
St. Bacchae ergo, hercle, vxor, Bacchae, Bacchae hercle vxor.
Pa. Nugatur sciens. nam ecastor nunc Bacchae nullae ludunt.
St. Oblitus fui. sed tamen Bacchae. *Cl.* Quid Bacchae? id fieri non potest.
Ol. Times ecastor. *St.* Egone? *Ol.* Haud mentire hercle. nam pa *

Hic in Mss. lacuna est versuum nouem.

St. Non taces? *Ol.* Non hercle vero taceo. nam tu maxumo
Me obsecrauisti opere, Casinam vt poscerem vxorem mihi.
St. Tui amoris causa ego istuc feci. *Cl.* Immo hercle illius.
Te quidem obpressi. *St.* Feci ego istaec dicta quae vos dicitis?
Cl. Rogitas etiam? *St.* Siquidem hercle feci, feci nequiter.
Cl. Redi modo huc intro: monebo, siquidem meministi minus.
St. Hercle, opinor, potius vobis credam, quod vos dicitis.
Sed, vxor, da viro hanc veniam. Murrhina, ora Cleostratam:
Si vmquam posthac aut amasso Casinam, aut obcepso modo,
Ne vt eam amasso; si ego vmquam adeo posthac tale admisero:
Nulla causa est, quin pendentem me, vxor, virgis verberes.

My. Cenſeo, ecaſtor, veniam hanc dandam. *Cl.* Faciam vt iubes.
Propter eam rem, hanc tibi nunc veniam minus grauate propero;
Hanc ex longa longiorem ne faciamus fabulam.
St. Non irata es? *Cl.* Non ſum irata. *St.* Tuae fidei credo? *Cl.* Meae.
St. Lepidiorem vxorem nemo quisquam, quam ego habeo. *Ch.* Hanc habe.
Cl. Age tu, redde huic ſcipionem et pallium. *Ch.* Tene. *St.* Libet.
Ch. Mihi quidem, edepol, inſignite facta eſt magna iniuria.
Duobus nupſi, neuter fecit, quod nouae nuptae ſolet.

G R E X.

Spectatores, quod futurum eſt intus, hic memorabimus.
Haec Caſina huius reperietur filia eſſe, e proxumo,
Eaque nubet Euthynico noſtro herili filio.
Nunc vos aequom eſt, manibus meritis meritam mercedem dare.
Qui faxit, clam vxorem ducat ſcortum ſemper, quod volet.
Verum qui non manibus clare, quantum poterit, plauſerit,
Ei pro ſcorto ſubponetur hircus vnctus nautea.

M. ACCII PLAVTI
CISTELLARIA.

DRAMATIS PERSONAE:

DEMIPHO mercator Lemnius praediues, qui, vxore mortua, Sicyonem commigrauit, vbi puellam, quam iuuenis compresserat, in matrimonium ducit, in priore matrimonio cognationis, in altero amoris iura sequutus, iocosus, nec inprobus.

PHANOSTRATA quae vim a Demiphone passa pepererat, altera deinde eius vxor, pudica et honesta.

SILENIVM Demiphonis e Phanostrata filia, exposita quidem, at reperta tamen. Licet a meretrice educata, vulgus tamen ab se segregat, vno cum Alcesimarcho aetatem actura.

ALCESIMARCHVS nobilis et diues adolescens, Silenii amator et postea maritus. Non inprobus quidem, sed qui, heroes tragicos imitaturus, in verbis aeque ac in factis multa ridicule delinquit.

LAMPADIO seruus fidelis, nec inprobus. Quam exposuerat Silenium, idem deinde inuestigat.

MELAENIS meretrix, Silenium, a lena sibi petenti adlatam, pro filia bene et pudice educauit.

Lena non pessima quidem, at lena tamen.

GYMNASIVM lenae filia, quaestu meretricio se matremque alit.

HALISCA Melaenidis serua, non inproba quidem, at negligentior tamen.

AVXILIVM Deus, Prologi partes agit.

ARGVMENTVM PRISCIANI.

Comprimit adolescens Lemnius Sicyoniam.
Is redit in patriam, et gnatam generat nuptiis.
Sicyonia aeque parit puellam. hinc seruolus
Tollit, atque exponit, et ex insidiis aucupat.
Eam sublatam meretrix alii detulit.
Lemno post rediens ducit, quam compresserat,
Lemnique natam despondit adolescentulo
Amore capto illius proiecticiae.
Requirens seruos reperit, quam proiecerat.
Itaque lege et rite ciuem cognitam
Alcesimarchus, vt erat nactus, possidet.

ARGVMENTVM.

Demipho, Lemnius, quum Sicyone per Dionysia Phanostratam noctu vi, in via, fecisset grauidam, in patriam aufugit, cognatam ducit, ex eaque filiam suscipit; Phanostrata autem, quam et ipsa filiam pepererat, Lampadioni exponendam dat, seruo paterno. Mortua post complures annos vxore Lemnia, Sicyonem Demipho commigrat. Lemniensem filiam Alcesimarcho despondet, iuueni nobilissimo, ipse vero Phanostratam vxorem ducit, prius amatam. Summo nunc studio expositam mater requirit filiam; Lampadio anum adnoscit, quam viderat expositam tollere: cistellam vero cum crepundiis simul expositam adnoscit mater; Silenium parentes noscunt suam, Alcesimarchoque, qui amore eius deperibat, pro Lemniensi illa in matrimonium conlocant.

ACTVS I. SCENA I.

SILENIVM, GYMNASIVM, LENA.

Quum ego antidhac te amaui, et mihi amicam esse creui,
Mea Gymnasium, et matrem tuam: tum id mihi hodie
Aperuistis, tu atque haec. soror si mea esses,
Qui magis potueris mihi honorem ire habitum,
Nescio; nisi, vt meus est animus, fieri
Non posse arbitror: ita omnibus relictis rebus
Mihi frequentem operam dedistis. eo ego vos

Amo, et eo a me magnam iniſtis gratiam.
Gy. Pol iſtoc quidem nos pretio facile eſt
Frequentare tibi, vtilesque habere:
Ita in prandio nos lepide atque nitide
Adcepiſti apud te, vt ſemper meminerimus.
Si. Lubentique edepol animo factum, et fiet a me,
Quae vos arbitrabor velle, ea vt expetam.
Le. Quod ille dixit, qui ſecundo vento vectus eſt,
Tranquillo mari, ventum gaudeo ecaſtor ad te:
Ita hodie hic adceptae ſumus ſuauibus modis;
Nec, niſi displicina, apud te fuit quidquam
Ibi, quin mihi placeret. *Si.* Quid ita, amabo?
Le. Raro nimium dabat quod biberem: atque id merum
Infuſcabat. *Gy.* Amabo, hiccine iſtud decet?
Le. Iusque fasque eſt: nemo alienus hic eſt. *Si.* Merito
Veſtro amo vos, quia me colitis et magnifacitis.
Le. Decet pol, mea Silenium, hunc eſſe ordinem
Beneuolentes inter ſe, beneque amicitia vtier:
Vbi iſtas videas ſummo genere natas,
Summates matronas, vt amicitiam colunt,
Atque vt eam iunctam bene habent inter ſe.
Si idem iſtud nos faciamus, ſi idem imitemur,
Ita tamen vix viuimus cum inuidia ſumma.
Suarum opum nos volunt eſſe indigentes.
Noſtra copia nihilo volunt nos poteſſe,
Suique omnium rerum nos indigere,
Vt ſibi ſimus ſubplices. eas ſi adeas,
Abitum quam aditum malis. ita noſtro ordini
Palam blandiuntur; clam, ſi occaſio vsquam eſt,
Aquam frigidam ſubdole ſubfundunt!
Viris cum ſuis praedicant nos ſolere;
Suas pellices eſſe aiunt; eunt depreſſum,
Quia nos libertinae ſumus. et ego et tua mater ambae

Meretrices fuimus: illa te, ego hanc mihi educaui
Ex patribus conuenticiis. neque ego hanc ſuperbiae cauſa
Repuli ad meretricium quaeſtum, niſi vt ne eſurirem.
Si. At ſatius fuerat eam viro dare nuptum potius. *Le.* Heia!
Haec quidem ecaſtor cotidie viro nubit, nupſitque hodie,
Nubet mox noctu. numquam ego hanc viduam cubare ſiui.
Nam ſi haec non nubat, lugubre fame familia pereat.
Gy. Neceſſe eſt, quo tu me modo voles eſſe, ita eſſe, mater.
Le. Ecaſtor haud me poenitet, ſi, vt dicis, ita futura es.
Nam ſi quidem ita eris, vt volo, numquam Hecale fies:
Semperque iſtam, quam nunc habes, aetatulam obtinebis,
Multisque damno, et mihi lucro ſine meo ſaepe eris ſumptu.
Gy. Dii faxint. *Le.* Sine opera tua nihil Di horunc facere poſſunt.
Gy. Equidem, hercle, addam operam ſedulo. ſed quid tu inter iſtaec verba,
Meus oculus, mea Silenium, (numquam ego te triſtiorem
Vidi eſſe) quid, cedo, te obſecro, tam abhorret, hilaritudo?
Neque munda adaeque es, vt ſoles. hoc ſis vide: vt petiuit
Suſpirium alte! et pallida es. eloquere vtrumque nobis,
Et quid tibi eſt, et quid velis noſtram operam, vt nos ſciamus.
Noli, obſecro, lacrumis tuis mihi exercitum imperare,
Mea. *Si.* Excrucior, mea Gymnaſium, male mihi eſt, male maceror,
Doleo ab animo, doleo ab oculis, doleo ab aegritudine.
Quid dicam, niſi ſtultitia mea me in moerorem rapi?
Gy. Indidem, vnde oritur, facito, vt facias ſtultitiam ſepelibilem.
Si. Quid faciam? *Gy.* In latebras abscondas pectore peniuſſumo.
Tuam ſtultitiam ſola facito vt ſcias, ſine aliis arbitris. *Si.* At mihi
Cordolium eſt. *Gy.* Quid id? vnde eſt tibi cordolium? commemora, obſecro!

Quod neque ego habeo, neque quisquam alia mulier, vt perhibent viri.
Si. Si quid eſt quod doleat, dolet: ſi autem non eſt, tamen hoc hic dolet.
Gy. Amat haec mulier. *Si.* Eho! an amare obcipere, amarum eſt, obſecro?
Gy. Namque ecaſtor amor et melle et felle eſt fecundiſſumus:
Guſtu dat dulce, amarum ad ſatietatem vsque obgerit.
Si. Ad iſtam faciem eſt morbus, qui me, mea Gymnaſium, macerat.
Gy. Perfidioſus eſt amor. *Si.* Ergo in me peculatum facit.
Gy. Bono animo es, erit iſti morbo melius. *Si.* Confidam fore,
Si medicus veniat, qui huic morbo facere medicinam poteſt.
Gy. Veniet. *Si.* Spiſſum iſtud amanti eſt verbum, Veniet, niſi venit.
Sed ego mea culpa et ſtultitia peius miſera maceror,
Quia ego illum vnum mihi exoptaui, quicum aetatem degerem.
Gy. Matronae magis conducibile eſt iſtuc, mea Silenium,
Vnum amare, et cum eo aetatem exigere, quoi nupta eſt ſemel:
Verum enim meretrix fortunati eſt oppidi ſimilluma;
Non poteſt ſuam rem obtinere ſola ſine multis viris.
Si. Hoc volo agatis: qua arceſſitae cauſa ad me eſtis, eloquar.
Nam mea mater, quia ego nolo me meretricem dicier,
Obſequuta eſt, de ea re geſſit morem morigerae mihi,
Vt me, quem ego amarem grauiter, ſineret cum eo viuere.
Le. Stulte ecaſtor fecit: ſed tu en vmquam cum quiquam viro
Conſueuiſti? *Si.* Niſi quidem cum Alceſimarcho, nemine;
Neque pudicitiam meam mihi alius quisquam imminuit. *Le.* Obſecro,
Quo is homo inſinuauit pacto ſe ad te? *Si.* Per Dionyſia
Mater pompam me ſpectatum duxit. dum redeo domum,
Conſpicit: illo conſequutus eſt clanculum me vsque ad fores.

Inde in amicitiam inſinuauit cum matre et mecum ſimul,
Blanditiis, muneribus, donis. *Gy.* Mihi iſtum hominem vellem dari;
Vt ego illum vorſarem! *Si.* Quid opus eſt verbis? conſuëtudine
Coepi amare contra ego illum, et ille me. *Le.* O mea Silenium. *Si.* Quid eſt?
Le. Adſimilare amare oportet. nam ſi ames extempulo,
Melius illi multo, quem ames, conſulas, quam rei tuae.
Si. At ille conceptis iurauit verbis apud matrem meam,
Me vxorem ducturum eſſe: ei nunc alia ducenda eſt domum.
Sua cognata Lemnienſis, quae habitat hic in proxumo.
Nam eum pater eius ſubegit, nunc mea mater irata eſt mihi,
Quia non redierim domum ad ſe, poſtquam eam rem reſciuerim,
Eum vxorem ducturum eſſe aliam. *Le.* Nihil amori iniurium eſt.
Si. Nunc te amabo, vt hanc hoc triduum ſolum ſinas
Eſſe hic, et ſeruare apud me. nam ad matrem arceſſita ſum.
Le. Quamquam mihi iſtud erit moleſtum triduum, et damnum dabis,
Faciam. *Si.* Facis benigne et amice. ſed tu, Gymnaſium mea,
Si me abſente Alceſimarchus veniet, nolito acriter
Eum inclamare. utut erga me eſt meritus, mihi cordi eſt tamen.
Sed, amabo, tranquille: ne quid, quod illi doleat, dixeris.
Adcipias claues, ſi quid tibi opus erit promptu, promito.
Ego volo ire. *Gy.* Vt mihi exciuiſti lacrumas? *Si.* Gymnaſium mea,
Bene vale. *Gy.* Cura te amabo. ſiccine inmunda, obſecro,
Ibis? *Si.* Inmundas fortunas aequom eſt ſqualorem ſequi.
Gy. Amiculum hoc ſuſtolle ſaltem. *Si.* Sine trahi, quum egomet trahor.
Gy. Quando ita tibi lubet, vale atque ſalue. *Si.* Si poſſim, velim.
Gy. Numquid me vis, mater, intro quin eam? ecaſtor mihi

Viſa amare. *Le.* Iſtoc ergo aures grauiter obtundo tuas,
Ne quem ames, abi intro. *Gr.* Numquid me vis? *Le.* Vt valeas. *Gy.* Vale.

ACTVS I. SCENA II.

LENA.

Idem mihi, magnae quod parti eſt vitium mulierum,
Quae hunc quaeſtum facimus: quae vbi ſaburratae ſumus,
Largiloquae extemplo ſumus: plus loquimur, quam ſat eſt.
Nam illanc ego olim, quae hinc flens abiit, paruolam
Puellam proiectam ex angiportu ſuſtuli.
Adoleſcens quidam hic eſt adprime nobilis,
(Quin ego nunc quia ſum onuſta mea ex ſententia,
Quiaque adeo me compleui flore Liberi,
Magis libera vti lingua conlibitum eſt mihi:
Tacere nequeo miſera, quod tacito vſus eſt.)
Sicyone ſummo genere ei viuit pater.
Is amore miſere hanc deperit mulierculam,
Quae hinc modo flens abiit. contra amore haec perdita eſt.
Eam meae ego amicae dono huic meretrici dedi;
Quod ſaepe mecum mentionem fecerit,
Puerum aut puellam alicunde vt reperirem ſibi
Recens natum, eapſe quod ſibi ſubponeret.
Vbi mihi poteſtas primum euenit, illico
Feci eius eii, quod me orauit, copiam.
Poſtquam puellam eam a me adcepit, illico
Eamdem puellam peperit, quam a me adceperat,
Sine obſtetricis opera, et ſine doloribus,
Item vt aliae pariunt, quae malum quaerunt ſibi.
Nam amatorem aiebat eſſe peregrinum ſibi.
Subpoſitionem eius rei facere gratia.
Id duae nos ſolae ſcimus: ego, quae illi dedi,
Et illa, quae a me adcepit. praeter vos quidem

Haec, ſic res geſta eſt. ſi quis vſus venerit,
Meminiſſe ego hanc rem vos volo. ego abeo domum.

ACTVS I. SCENA III.

AVXILIVM.

Vtrumque haec, et multiloqua et multibiba eſt anus,
Satine vix reliquit Deo; quod loqueretur, loci?
Ita properauit de puellae proloqui
Subpoſitione. quod ſi tacuiſſet, tamen
Ego eram dicturus Deus, qui poteram planius.
Nam mihi eſt Auxilio nomen. nunc operam date,
Vt ego argumentum hoc vobis plane perputem.
Fuere Sicyoni iam diu Dionyſia.
Mercator venit huc ad ludos Lemnius,
Isque hic compreſſit virginem adoleſcentulus,
Vinolentus, multa nocte, in via.
Is vbi malam rem ſcit ſe meruiſſe, illico
Pedibus perfugium peperit, in Lemnum aufugit,
Vbi habitabat tum. illa, quam compreſſerat,
Decumo poſt menſe exacto hic peperit filiam.
Quoniam reum eius facti neſcit qui ſiet,
Paternum ſervom ſui participat conſilii,
Dat eam puellam ei ſervo exponendam ad necem.
Is eam proiecit. haec puellam ſuſtulit.
Ille clam obſeruauit ſervus,
Quo aut quas in aedes haec puellam deferat.
Vt eampſe vos audiſtis confiterier,
Dat eam puellam meretrici Melaenidi,
Eaque educauit eam ſibi pro filia
Bene ac pudice. tum illic autem Lemnius
Propinquam vxorem duxit, cognatam ſuam.
Ea diem ſuum obiit, facta morigera eſt viro!

Poſtquam ille vxori iuſta fecit, illico
Huc commigrauit, duxit vxorem hic ſibi
Eamdem, quam olim virginem hic compreſſerat,
Et eam cognoſcit eſſe, quam compreſſerat.
Illa illi, dicit, eius ſe ex iniuria
Peperiſſe gnatam, atque eam ſe ſervo illico
Dediſſe exponendam. ille extemplo ſervolum
Iubet illum eumdem perſequi, ſi qua queat
Reperire, quae ſustulerit. ei rei nunc ſuam
Operam vsque adſiduo ſervos dat, ſi poſſiet
Meretricem illam inuenire, quam olim tollere,
Quum ipſe exponebat, et inſidiis viderat.
Nunc, quod reliquom reſtat, volo perſoluere,
Vt expungatur nomen, ne quid debeam.
Adoleſcens hic eſt Sicyoni: ei viuit pater.
Is amore proiecticiam illam deperit,
Quae dudum flens hinc abiit ad matrem ſuam:
Et illa hunc contra, qui eſt amor ſuauiſſimus.
Vt ſunt humana, nihil eſt perpetuom datum.
Pater adoleſcenti dare volt vxorem. hoc vbi
Mater reſciuit, iuſſit arceſſi eam domum.
Haec res ſic geſta eſt. bene valete, et vincite
Virtute vera, quod feciſtis antidhac.
Seruate voſtros ſocios, veteres et nouos:
Augete auxilia voſtris iuſtis legibus,
Perdite perduelles, parite laudem et lauream,
Vt vobis victi Poeni poenas ſubferant.

ACTVS II. SCENA I.

ALCESIMARCHVS, MELAENIS.

Credo ego amorem primum apud homines carnificinam commentum.
Hanc ego de me coniecturam domi facio, ne foris quaeram,

Qui omnes homines fupero atque antideo cruciabilitatibus animi:
Iactor, crucior, agitor, ftimulor, vorfor in amoris rota mifer.
Exanimor, feror, differor, distrahor, diripior: ita nubilam mentem
Animi habeo: vbi fum, ibi non fum: vbi non fum, ibi eft animus.
Ita mihi omnia ingenia funt: quod lubet, non lubet iam id continuo.
Ita me amor laffum animi ludificat, fugat, agit, adpetit,
Raptat, retinet, lactat, largitur: quod dat, non dat: deludit:
Modo quod fuafit, disfuadet: quod disfuafit, id oftentat.
Maritumis moribus mecum experitur: ita meum frangit amentem
Animum: neque, nifi quia mifer non eo peffum, mihi vlla abeft
Perdito pernicies. ita pater apud villam detinuit me hos dies fex
Ruri continuos: neque licitum interea eft meam amicam vifere.
Eftne hoc miferum memoratu?
Me. Eo facetu's, quia tibi alia eft fponfa locuples Lemnia?
Habeas! neque nos factione tanta, quanta tu, fumus;
Neque opes noftrae tam funt validae quam tuae: verumtamen
Haud metuo, ne ius iurandum noftrum quisquam culpitet:
Tu iam, fi quid tibi dolebit, fcies qua doleat gratia.
Al. Di me perdant — *Me.* Quodcumque optes, velim tibi contingere.
Al. Si illam vxorem duxero mihi vmquam, quam defpondit pater.
Me. Et me, fi vmquam tibi vxorem filiam dedero meam.
Al. Periurare me patiere? *Me.* Atque aliquanto facilius,
Quam me meamque rem perire et ludificari filiam.
Abi quaerere, vbi iurando tuo fatis fit fubfidii:
Hic apud nos iam, Alcefimarche, confregifti tefferam.
Al. Face femel periculum. *Me.* Saepe feci, quod factum queror.

Al. Redde mihi illam. *Me.* Inter nouam rem verbum vsurpabo vetus.
Quod dedi, datum non vellem: quod reliquom eſt, non dabo.
Al. Non remiſſura es mihi illam? *Me.* Pro me reſponſas tibi.
Al. Non remittes? *Me.* Scis iam dudum omnem meam ſententiam.
Al. Satin' tibi iſtic in corde certum eſt? *Me.* Quin ego commentor quidem:
Non edepol iſtaec tua dicta nunc in aures recipio.
Al. Non? hem, quid agis? *Me.* Igitur animum aduorte, vt, quid agas, ſcias.
Al. At ita me di deaeque, ſuperi atque inferi, et medioxumi,
Itaque me Iuno regina et Iouis ſupremi filia,
Itaque me Saturnus patruus eius — *Me.* Ecaſtor pater.
Al. Itaque me Ops opulenta illius auia — *Me.* Immo mater quidem.
Al. Iuno filia et Saturnus patruus, et ſummus Iupiter —
Tu me delenis: propter te haec pecco. *Me.* Perge dicere.
Al. Anne vt etiam quid conſultura ſis ſciam? *Me.* Perge eloqui,
Non remittam: definitum eſt. *Al.* Enimvero, ita me Iupiter,
Itaque me Iuno et Saturnus; ita, quid dicam, neſcio.
Iam ſcio: immo, mulier, audi, meam vt ſcias ſententiam:
Di me omnes magni minutique et patellarii
Faxint, ne ego dem viuos ſauium Silenio,
Niſi ego teque tuamque filiam meque hodie obtruncauero,
Poſtea autem cum primo luci cras niſi ambo obcidero,
Et equidem, hercle, niſi pedatu tertio omnis efflixero,
Niſi tu illam remittis ad me. dixi quae volui. vale.
Me. Abiit intro iratus. quid ego nunc agam? ſi redierit
Illa ad hunc, ibidem loci res erit. vbi odium coeperit,
Illam extrudet, quum hanc vxorem Lemniam ducet domum:

Sed tamen ibo et perſequar. amens ne quid faciat: cauto opu'ſt.
Poſtremo, quando aequa lege pauperi cum diuite
Non licet, perdam operam potius, quam carebo filia.
Sed quis hic eſt, qui recta platea curſum hic contendit ſuum?
Et illud paueo, et hoc formido: ita tota ſum miſera in metu.

ACTVS II. SCENA II.

LAMPADISCVS.

Anum ſectatus ſum clamore per vias:
Miſerrumam habui. vt illaec hodie quot modis
Sibi moderatrix fuit atque inmemorabilis!
Quot illi blanditias! quid illi promiſi boni!
Quot admoeniui fabricas! quot fallacias!
In quaeſtione vix exſculpſi vt diceret,
Quia ei promiſi doſium vini dare.

ACTVS II. SCENA III.

PHANOSTRATA, LAMPADISCVS, MELAENIS.

(*Melaenis ad verſum 52 ſermones Phan. et Lamp. ex obculto captat, et, quae interibi loquitur, loquitur ſecum.*)

Audire vocem viſa ſum ante aedis modo
Mei Lampadiſci ſerui. *LA.* Non ſurda es, hera:
Recte audiuiſti. *PH.* Quid agis hic? *LA.* Quod gaudeas.
PH. Quid id eſt? *LA.* Hinc ex hiſce aedibus paulo prius
Vidi exeuntem mulierem. *PH.* Illam, quae meam
Gnatam ſuſtulerat? *LA.* Rem tenes. *PH.* Quid poſtea?
LA. Dico ei, quo pacto eam ab hippodromo viderim
Herilem filiam noſtram ſuſtollere.
PH. Extimuit tum illa? *ME.* Horret corpus, cor ſalit.
Nam mihi ab hippodromo memini adferri paruolam
Puellam, eamque me mihi ſubponere.

Ph. Age perge quaeſo, animus audire expetit,
Vt res geſta ſit. *Me.* Vtinam audire non queas!
La. Pergo illa ** dictis: illaec te anus
Fortu *** ſeras vocat.
Nam illaec tibi nutrix eſt, ne matrem cenſeas.
Ego te reduco et voco ad diuitias, vbi
Tu locere in luculentam familiam:
Vnde tibi talenta magna viginti pater
Det dotis. non enim hic, vbi ex Tuſco modo
Tute tibi indigne dotem quaeras corpore.
Ph. An amabo meretrix illa eſt, quae illam ſuſtulit?
La. Immo meretrix fuit; ſed vt ſit, de ea re eloquar.
Iam perducebam illam ad me ſuadela mea:
Anus ei amplexa eſt genua, plorans, obſecrans,
Ne deſerat ſe: eam ſuam eſſe filiam,
Seque eam peperiſſe, ſancte adiurabat mihi.
Iſtanc, quam quaeris, inquit, ego amicae meae
Dedi, quae educaret eam pro filiola ſua.
Et viuit, inquit. vbi ea eſt? inquam extemplo.
Ph. Seruate me Dei, obſecro. *Me.* At me perditis.
Ph. Quoi illam dediſſet exquiſiſſe oportuit.
La. Quaeſiui: et dixit, meretrici Melaenidi.
Me. Meum eloquutus eſt nomen. interii.
La. Vbi eloquuta eſt, ego continuo anum interrogo:
Vbi habitat, inquam, duc ac demonſtra mihi.
Auecta eſt, inquit, peregre hinc habitatum. *Me.* Obſipat
Aquulam. *La.* Quo auecta eſt, eo ſequemur. ſiccine
Agis nugas? periiſti! Ne hercle hoc longe deſtiti
Inſtare vsque adeo, donec ſe adiurat anus
Iam mihi monſtrare. *Ph.* At non miſſam oportuit.
La. Seruatur: ſed illa ecſe quamdam aiebat mulierem
Suam beneuolentem conuenire etiam prius,
Commune quacum id eſſet ſibi negotium.

Et ſcio venturam. *Me.* Me indicabit, et ſuas
Ad meas miſerias addet. *Ph.* Fac me conſciam.
Quid nunc vis facere me? *La.* Intro abi, atque animo bono es.
Vir tuus ſi veniet, iube domi opperirier,
Ne in quaeſtione mihi ſit, ſi quid eum velim.
Ego ad anum recurro rurſum. *Ph.* Lampadio, obſecro,
Cura. *La.* Perfectum ego hoc dabo negotium.
Ph. Deos teque ſpero. (*abit*) *La.* Eosdem ego, vti habeas domum — —
Me. (*repente e latebris ſuis prodiens*) Adoleſcens adſta, atque audi. *La.* Men' mulier, vocas?
Me. Te. *La.* Quid negotii eſt? nam obcupatus ſum ampliter.
Me. Quis iſtic habitat? *La.* Demipho dominus meus.
Me. Nempe iſtic eſt, qui Alceſimarcho filiam
Suam deſpondit in diuitias maxumas?
La. Is ipſus eſt. *Me.* Eho tu, quam vos igitur filiam
Nunc quaeritatis alteram? *La.* Ego dicam tibi,
Non ex vxore gnatam vxoris filiam.
Me. Quid iſtuc eſt verbi? *La.* Ex priore muliere
Nata, inquam, meo hero filia eſt. *Me.* Certe modo
Huius, quae loquuta eſt, quaerere aiebas filiam.
La. Huius ego quaero. *Me.* Quo modo igitur, obſecro,
Haec eſt prior, quae nupta nunc eſt? *La.* Conteris
Tu tua me oratione, mulier, quisquis es.
Medioxumam quam duxit vxorem, ex ea
Nata eſt haec virgo, Alceſimarcho quae datur.
Ea vxor diem obiit. iam ſcis? *Me.* Teneo iſtuc ſatis.
Sed ego illud quaero confragoſum, quo modo
Prior poſterior ſit, et poſterior ſit prior?
La. Prius hanc compreſſit, quam vxorem duxit domum:
Prius grauida facta eſt, priusque peperit filiam.
Eam poſtquam peperit, iuſſit paruam proiici.
Ego eam proieci, alia mulier ſuſtulit:

Ego inſpectaui. herus hanc duxit poſtibi.
Eam nunc puellam, filiam eius, quaerimus.
Quid nunc ſupina ſurſum in coelum conſpicis?
Me. I nunc iam iſtuc quo properabas, nihil moror.
Nunc intellexi. *La.* Diis hercle habeo gratiam:
Nam ni intellexes, numquam credo amitteres.
Me. Nunc mihi bonae neceſſum'ſt eſſe ingratiis,
Quamquam eſſe nolo. rem palam eſſe intellego.
Nunc egomet potius hanc inibo gratiam
Ab illis, quam illaec indicet me. ibo domum,
Atque ad parentes reduco Silenium.

ACTVS III.

MELAENIS, ALCESIMARCHVS, SILENIVM.

Rem eloquuta ſum tibi omnem: ſequere me, mea Silenium,
Vt eorum, quoiam eſſe oportet te, ſis potius quam mea.
Quamquam inuita te carebo, animum ego inducam tamen,
Vt illud, quod tuam in rem bene conducat, conſulam.
Nam hic crepundia inſunt, quibuscum te illa olim ad me detulit,
Quae mihi dedit, parentes te vt cognoſcant facilius.
Adcipe hanc ciſtellam, Haliſca, atque agedum pulta illas fores.
Dic me orare, vt aliquis intus prodeat propere ocius.
Al. Recipe me ad te, Mors, amicum et benevolum. *Si.* Mater mea,
Perimus miſerae! *Al.* Vtrum hac me feriam, an ab laeua latus?
Me. Quid tibi eſt? *Si.* Alceſimarchum non vides ferrum tenentem?
Al. Ecquid agis? remorare! lumen linque! *Si.* Amabo, adcurrite,
Ne ſe interimat. *Al.* O ſalute mea ſalus ſalubrior,
Tu nunc, ſi ego volo ſeu nolo, ſola me vt viuam facis.

Me. Hau! voluisti istuc seuerum facere? *Al.* Nihil mecum tibi,
Mortuus tibi sum: hanc vt habeo, certum est non amittere.
Nam hercle iam ad me adglutinandam totam decretum est dare.
Vbi estis serui? obcludite aedes pessulis, repagulis,
Vbi hanc ego tetulero intra limen. *Me.* Abiit, abstulit
Mulierem, ibo, persequar iam illum intro, vt haec ex me sciat
Eadem, si possum tranquillum facere ex irato mihi.

ACTVS IV. SCENA I.

LAMPADISCVS, PHANOSTRATA.

Nullam ego me vidisse credo magis anum excruciabilem
Quam illaec est; quae dudum fassa est mihi, quaene inficias eat!
Sed eccam heram video. sed quid hoc est, haec quod cistella hic iacet
Cum crepundiis? nec quemquam conspicor alium in via?
Faciundum est puerile officium: conquiniscam ad cistulam.
Ph. Quid agis, Lampadio? *La.* Haec cistella numnam hinc ab nobis domo est?
Nam hinc ab ostio iacentem sustuli. *Ph.* Quid nuntias
Super anu? *La.* Scelestiorem in terra nullam esse alteram.
Omnia inficias ire ea, quae dudum confessa est mihi.
Nam, hercle, ego illam anum inridere me vt sinam? satius est mihi
Quouis exitio interire. *Ph.* Di obsecro vostram fidem!
La. Quid deos obsecras? *Ph.* Seruate nos. *La.* Quid est? *Ph.* Crepundia
Haec sunt, quibuscum tu extulisti nostram filiolam ad necem.
La. Sanane es? *Ph.* Haec sunt profecto. *La.* Pergin? *Ph.* Haec sunt. *La.* Si mihi
Alia mulier istoc pacto dicat, dicam esse ebriam.
Ph. Non ecastor cassa memoro. nam, obsecro, vnde haec gentium?

Aut quis Deus obiecit hanc ante ostium nostrum? quasi
Dedita opera in tempore ipso Spes mihi sancta subuenit.

ACTVS IV. SCENA II.

HALISCA, LAMPADISCVS, PHANOSTRATA.

Nisi quid mihi opis
Di dant, disperii: neque vnde auxilium expetam habeo;
Itaque petulantia mea me animi miseram habet:
Quae in tergum meum ne veniat, male formido;
Si hera me sciat tam socordem esse quam sum.
Quamne in manibus tenui atque adcepi hic ante aedis
Cistellam? vbi ea sit, nescio; nisi, vt opinor,
Loca haec circiter excidit mihi. mi homines,
Mi spectatores, facite indicium, si quis
Vidit, si quis eam abstulerit, quisue
Sustulerit, et vtrum hac an illac iter institerit — —
Non sum scitior, quae hos rogem, aut quae fatigem,
Qui semper malo muliebri sunt lubentes.
Nunc vestigia hic si qua sunt, noscitabo.
Nam si nemo hac praeteriit, postquam intro abii,
Cistella hic iaceret. quid, hic? periit, opinor.
Actum est: ilicet me infelicem et scelestam.
Nulla est, neque ego sum vsquam. perdita perdidit me.
Sed pergam, vt coepi, tamen: quaeritabo.
Nam et intus paueo, et foris formido: ita nunc
Vtrobique me metus agitat: illo sunt homines misere
Miseri. ille nunc laetus est, quisquis est, qui illam habet:
Quae neque illa illi quidquam vsui'st: mihi esse potest.
Sed memet moror, quom hoc ago secius.
Halisca! hoc age, ad terram adspice, et dispice:
Oculis inuestigans astute augura. *LA.* Hera.
PH. Hem, quid est? *LA.* Haec est. *PH.* Quis? *LA.* Quoi
haec excidit cistella:

Certe eccum locum ſignat, vbi ea excidit. *Ph.* Adparet.
Ha. Sed is hac iit: hac ſocci video veſtigium
In puluere: perſequar hac. in hoc iam loco cum altero
Conſtitit. hic meis turbo oculis modo ſe obiecit:
Neque prorſum iniit hac: hic ſtetit: hinc illuc exiit, hic
Concilium fuit. ad duos adtinet: hi qui ſunt!
Attat ſingulum video veſtigium. ſed is hac abiit.
Contemplabor. hinc huc iit: hinc nusquam abiit.
Actam rem ago. quod periit, periit: meum corium
Cum ciſtella: redeo intro. *Ph.* Mulier, mane: ſunt,
Qui volunt te conuentam. *Ha.* Quis me reuocat?
La. Bona femina et malus maſculus volunt te.
Ha. Malum aufer, bonum mihi opus eſt. poſtremo ille
Plus, qui vocat, ſcit quod velit, quam ego quae vocor. reuortor.
Ecquem vidiſti quaerere hic, amabo, in hac regione
Ciſtellam cum crepundiis, quam ego hic amiſi miſera?
Nam dudum vt adcurrimus ad Alceſimarchum, ne ſuam vitam
Interimeret, tum mihi puto prae timore hic excidiſſe
Ciſtellam. *La.* Haec mulier noſtra eſt, quin operam damus, hera, parumper.
Ha. Disperii miſera! quid ego meae herae dicam? quae me opere tanto
Seruare iuſſit, qui ſuos Silenium parentes
Facilius poſſet noſcere, quae herae meae ſubpoſita eſt parua:
Quam quaedam meretrix ei dedit. *La.* Noſtram haec rem fabulatur.
Hanc ſcire oportet filia tua vbi ſit, ſigna vt dicit.
Ha. Nunc eam volt ſuae matri et patri, quibus nata eſt, reddere vltro.
Mi homo, obſecro, alias res geris, ego tibi meas res mando.
La. Iſtuc ago: atque iſtuc mihi cibus eſt, quod fabulare:
Sed inter rem agendam iſtam herae huic reſpondi, quod rogabat.

Nunc ad te redeo: ſi quid eſt opus, dic, impera et tu.
Quid quaeritabas? *HA.* Mi homo, et mea mulier, vos ſaluto.
PH. Et nos te. ſed quid quaeritas? *HA.* Veſtigium hic requiro,
Qua aufugit quaedam neſcio quo mihi. *PH.* Quid id? quid id nam eſt?
HA. Alienum quod damnum adferat et moerorem familiarem.
LA. Mala merx, hera, haec et callida eſt. *PH.* Ecaſtor ita videtur.
LA. Imitatur nequam beſtiam et damnificam. *PH.* Quamnam, amabo?
LA. Inuoluolum, quae in pampini folio intorta inplicat ſe:
Itidem haec exorditur ſibi intortam orationem.
Quid quaeritas? *HA.* Ciſtella mihi hic, mi adoleſcens, euolauit.
LA. In caueam latam oportuit. *HA.* Non edepol praeda magna.
LA. Mirum, quin grex venalium in ciſtella infuerit vna.
PH. Sine dicat. *LA.* Si dicat quidem. *PH.* Age, loquere tu, quid ibi infuerit.
HA. Crepundia vna. *LA.* Eſt quidam homo, qui illam ait ſe ſcire vbi ſit.
HA. At pol ille a quadam muliere, ſi eam monſtret, gratiam ineat.
LA. At ſibi ille quidam volt dari mercedem. *HA.* At pol illa quaedam,
Quae illam ciſtellam perdidit, cuidam negat eſſe, quod det.
LA. At enim ille quidam argentum expetit. *HA.* At nequiquam argentum expetit.
LA. At pol ille quidam, mulier, in nulla opera gratuita eſt.
PH. Commoda loquelam tuam: tibi nunc proderit. Confitemur
Ciſtellam habere. *HA.* At vos Salus ſeruaſſit. vbi ea nunc eſt?
PH. Saluam eccam: ſed ego rem meam magnam confabulari

Tecum volo. ſociam te mihi adopto ad meam ſalutem.
HA. Quid iſtuc negotii eſt? aut quis es? *PH.* Ego ſum illius mater,
Quae haec geſtitauit. *HA.* Hiccine tu ergo habitas? *PH.* Ariolare.
Sed quaeſo ambages, mulier, mitte, atque hoc age,
Eloquere, vnde haec ſunt tibi, cito, crepundia.
HA. Mea haec herilis geſtitauit filia.
LA. Mentiris. nam mea geſtitauit, non tua.
PH. Ne obloquere. *LA.* Taceo. *PH.* Mulier, perge dicere.
Vbi ea eſt, quae geſtitauit? *HA.* Hic in proxumo.
PH. Iſtic quidem edepol mei viri habitat gener.
LA. Nae — *PH.* (*Lampadiſco*) Obloquere rurſum? (*Haliſcae*) Perge porro dicere:
Quot annos nata dicitur? *HA.* Septem et decem.
PH. Mea eſt. *LA.* Ea eſt, vt numerus annorum adtulit.
HA. Quod quaerebas, repperiſti: iam quaero meam.
LA. At pol hae ſuas nactae ſunt, quaero tertiam.
PH. Quod quaeritabam, filiam inueni meam.
HA. Aequom eſt tenere, per fidem quod creditum eſt,
Ne bene merenti ſit malo benignitas.
Noſtra haec alumna eſt tua profecto filia:
Et redditura hera eſt tibi tuam: et ea gratia
Domo profecta eſt. ceterum ex ipſa, obſecro,
Exquiritote: ego ſerua ſum. *PH.* Aequom poſtulas.
HA. Illius ego iſtanc eſſe malo gratiam.
Sed iſtanc ciſtellam te obſecro vt reddas mihi.
PH. Quid fit Lampadio? *LA.* Quod tuum eſt, teneas tuum.
PH. At me huius miſeret. *LA.* Sic faciundum cenſeo.
Da iſti ciſtellam, et intro abi cum iſtac ſimul.
PH. Tibi auſcultabo. tene tu ciſtellam tibi.
Abeamus intro. ſed quod nomen eſt tuae
Dominae? *HA.* Melaenis. *PH.* I, i prae, iam ego te ſequar.

ACTVS V.

DEMIPHO, LAMPADIO.

Quid hoc negotii eſt, quod omnes homines fabulantur per vias,
Mihi eſſe filiam inuentam? et Lampadionem me in foro
Quaeſiuiſſe aiunt. *LA.* Here, vnde is? *DE.* Ex ſenatu. *LA.* Gaudeo
Tibi mea opera liberorum eſſe amplius. *DE.* Et enim non placet.
Nihil moror aliena mihi opera fieri plures liberos.
Sed quid iſtuc eſt? *LA.* Propera ire intro huc ad adfinem tuum:
Filiam tuam iam cognoſces. intus ibidem vxor tua eſt.
Abi cito. *DE.* Praeuorti hoc certum'ſt rebus aliis omnibus.

CATERVA, ſeu GREX.

Ne exſpectetis, ſpectatores, dum illi huc ad vos exeant.
Nemo exibit: omnes intus conficient negotium.
Vbi id erit factum, ornamenta ponent. poſtidea loci,
Qui deliquit, vapulabit; qui non deliquit, bibet.
Nunc quod ad vos, ſpectatores, reliquum relinquitur,
More maiorum date plauſum poſtrema in Comoedia.

M. ACCII PLAVTI

EPIDICVS.

DRAMATIS PERSONAE:

PERIPHANES, ſenex diues et nobilis, non ſagaciſſimus, vxoris, dum viuebat, mancipium 2. 1. 6 ſqq., ſerui fallaciis, liberorum precibus facile expugnabilis.

PHILIPPA propter egeſtatem peccauerat quidem, at filiam tamen pudice educauit, omnino non inproba.

Virgo filia Periphani e Philippa, honeſta.

STRATIPPOCLES Epiphani ex vxore filius, in bello timidus, in amore varius, erga ſeruum in poſcendo auxilio iniquus, at eo tamen adcepto gratus.

EPIDICVS ſeruus Periphanis, callidiſſimus, minori hero quam maiori fidelior.

THESPRIO ſeruus Periphanis, non magni pretii.

ACROPOLISTIS Act. 4. ſc. 2. fidicina, Stratippoclis amica, confidens, in fraude deprenſa quae pro ſe diceret non haeſitans.

Fidicina alia, Act. 3. ſc. 4. confidens, minax verſ. 76.

APOECIDES, ſenex, Periph. amicus, in quo vero parum erat conſilii auxiliique.

CHAERIBVLVS adoleſcens diues, Stratippoclis ſodalis, quem vero in re dubia verbis magis ſolatur, quam re adiuuat.

Miles glorioſus quidem, ſed rapinis ditior, quam rebus geſtis clarus.

Danista ſordidiſſimus 1. 1. 52.

ARGVMENTVM PRISCIANI.

Emit fidicinam, filiam credens, senex
Persuasu serui, aliam qui conducticiam
Iterum pro amica ei subiecit, filio
Dat herili argentum: eo sororem destinat
Inprudens iuuenis. mox compressae, ac militis
Cognoscit opera sibi senex os sublitum,
Vt ille amicam, haec quaeritabat filiam.
Sed inuenta gnata seruolum emittit manu.

ARGVMENTVM.

Hanc Plautus fabulam Bacch. 2. 2. 36. aeque, se dicit ac se ipsum amare. In rerum varietate mira mirum quidem non est, minus fere perspicue argumentum fabulae narrari, at eius tamen paullo clarius eruendi periculum certe faciam. Periphanes, senex atticus, diues ac nobilis, filium Stratippoclem ex vxore, idemque, ea adhuc viua, in itinere aliquo, Epidauri, e Philippa muliere paupercula, Telestidem susceperat filiam, Thebis deinde a matre educatam. Filius, captus amore Acropolistidis fidicinae, quum in bellum mitteretur, quod ad Thebas gerebatur, Epidico seruo abiens et crebris deinde epistolis mandat, vt eam sibi emendam a lenone curet. Senem igitur, certiorem factum, filiam suam in bello esse captam, perpellit Epidicus, vt fidicinam hanc filiam esse crederet, multis annis non visam, et laetus eam triginta minis emeret. Sperasse quidem seruus videtur, fore, vt huius fraudis suae poenam filio pater condonet olim reduci. Interim vero Stratippocles omnem amorem suum in captiuam aliquam transfert, deletaque ex animo Acropolistide, hanc quadraginta mercatur minis, a danista aliquo fenere sumtis. Redux Athenas patrem prius conuenire non vult, quam, argento isto dinumerato, virgo ei a danista esset tradita. Epidicus iubetur, pecuniam ante solis obcasum inuenire, nisi, plagis inrigatus, in pistrinum velit dari. Persuadet igitur seruus Periphani, vt filio, a meretricibus abstrahendo, vxorem quam primum det; quod quo facilius possit, Acropolistidem statim emat, atque ex vrbe aliquo amoueat. Adcipiunt, senex consilium, pecuniam seruus, quam ad Stratippoclem confestim defert, danistae pro captiua soluendam. Quod vero senex mane iusserat, conducere seruum fidicinam aliquam, quae, dum rem diuinam faceret, cantaret sibi, conductam hic perdoctamque, vt se emtam similet esse Acropolistidem, ad senem perducit. Quod enim

audiuerat, militem aliquem praediuitem veram deperire Acropolistidem, huic eam si vendidisset senex tanti, quanti captiua esset emta, eamdem veniae inpetrandae spem in facilitate senis ponebat, quam antehac, veram emens Acropolistidem. Audiuerat autem miles, verae Acropolistidis amator, mercatum eam esse Periphanem; adit senem, qui illam transmissurus ei est, decem minas amplius, quam ipse pro ea soluerat, denumerare non recusanti. Educitur, non autem vera Acropolistis, quam senex adhuc filiam putat, sed recens emta, quam, quum falsam esse a milite cognosset seruique fraude sibi subpositam, quod iam plus quinquennium liberam esse audiuerat, e domo iratus abigit. Vix autem hac Epidici fraude detecta, Philippa Periphanem conuenit, Athenas, ad filiam captiuam argento eius liberandam, profecta. Laetus senex mulierem iubet esse tranquillam, domi suae filiam esse saluam, a se iam redemtam. Sed prodire iussam Philippa negat filiam esse suam. Sentit senex et hic sibi verba esse data, sed adseruari iubet seruam aere suo emtam, quam non sine magno lucro militi sperabat posse vendi. Animaduertit Epidicus, senem sensisse omnem fraudem, lora eum videt emere, cruciatum metuit, fugam meditatur, ad quam a Stratippocle viaticum petit. Ibi tum danista, argentum petens, adducit captiuam. Hanc seruus adnoscit statim veram heri filiam, Telestidem, qua et Stratippocle Philippaque deprecantibus, a sene, ipso gaudii pleno, non modo poena iudicatur non adficiendus, sed laudandus potius et ipsa donandus libertate. Periphanem postea Philippam duxisse vxorem ex 2. 1. 2 sqq. adparet. Stratippoclem, Telestide, cuius pudicitiae vitium non adtulerat 1. 2. 7, sorore sua agnita, Epidico 5. 1. 46. suadente, animum denuo ad Acropolistidem adiecisse, dubium non est. Telestidem despondere m equidem Chaeribulo, nisi inofficiosum sordidumque hominem tali vxore iudicarem indignum.

ACTVS I. SCENA I.

EPIDICVS, THESPRIO.

Heus adolescens. *Th.* Quis properantem me prehendit pallio?
Ep. Familiaris. *Th.* Fateor. nam odio es nimium familiariter.
Ep. Respice vero, Thesprio. *Th.* Oh! Epidicumne ego conspicor?

Ep. Certe oculis vteris. *Th.* Salue. *Ep.* Dii dent, quae velis.
Venire ſaluom gaudeo. *Th.* Quid ceterum? *Ep.* Quod eo adſolet,
Coena tibi dabitur. *Th.* Spondeo. *Ep.* Quid? *Th.* Me adcepturum, ſi dabis.
Ep. Quid tu? agis vt velis? *Th.* Exemplum adeſt. *Ep.* Intellego. eugepae!
Corpulentior videre atque habitior. *Th.* Huic gratia.
Ep. Quam quidem iam diu te perdidiſſe oportuit.
Th. Minus iam furtificus ſum, quam antehac. *Ep.* Quid ita? *Th.* Rapio propalam.
Ep. Di inmortales infelicent, vt tu es gradibus grandibus!
Nam vt apud portum te conſpexi, curriculo obcepi ſequi:
Vix adipiſcendi poteſtas modo fuit. *Th.* Scurra es. *Ep.* Scio
Te eſſe quidem hominem militarem. *Th.* Audacter quamuis dicito.
Ep. Quid ais? perpetuon' valuiſti? *Th.* Varie. *Ep.* Qui varie valent,
Caprigenum hominum non placet mihi, neque pantherinum genus.
Th. Quid tibi vis dicam, niſi quod eſt? *Ep.* Vt illa reſpondeas probe:
Quid herilis noſter filius? valet? *Th.* Pugilice atque athletice.
Ep. Voluptabilem mihi nuntium tuo aduentu adtuliſti. ſed vbi
Eſt is? *Th.* Adueni ſimul. *Ep.* Vbi is ergo eſt? niſi ſi in vidulo,
Aut ſi in melina adtuliſti. *Th.* Dii te perdant. *Ep.* Te volo
Percontari: operam da, opera reddibitur tibi.
Th. Ius dicis. *Ep.* Me decet. *Th.* Iam tu autem nobis praeturam geris?
Ep. Quem dices digniorem eſſe hominem hodie Athenis alterum?
Th. At vnum a praetura tua, Epidice, abeſt. *Ep.* Quidnam? *Th.* Scies.

Lictores duo, duo viminei faſces virgarum. *Ep.* Vae tibi!
Sed quid ais? *Th.* Quid rogas? *Ep.* Vbi arma ſunt Stratippocli?
Th. Pol illa ad hoſtes transfugerunt. *Ep.* Armane? *Th.* Atque quidem cito.
Ep. Serione dicis tu? *Th.* Serio, inquam: hoſtes habent.
Ep. Edepol facinus inprobum. *Th.* At iam ante alii fecerunt idem.
Erit illi illa res honori. *Ep.* Qui? *Th.* Quia antea aliis fuit.
Ep. Mulciber credo arma fecit, quae habuit Stratippocles.
Trauolauerunt ad hoſtes. tum ille prognatus Theti,
Sine, perdat: alia adportabunt ei Nerei filiae.
Id modo videndum eſt, vt materies ſubpetat ſcutariis,
Si in ſingulis ſtipendiis is ad hoſtes exuuias dabit.
Th. Superſede iſtis rebus iam. *Ep.* Tu ipſe, vbi lubet, finem face.
Th. Deſiſte percunctarier. *Ep.* Eloquere, ipſe vbi eſt Stratippocles?
Th. Eſt cauſa, qua cauſa ſimul mecum ire veritu'ſt. *Ep.* Quidnam id eſt?
Th. Patrem videre ſe non volt etiam nunc. *Ep.* Quapropter? *Th.* Scies.
Quia forma lepida et liberali captiuam adoleſcentulam
De praeda mercatu'ſt. *Ep.* Quid ego ex te audio? *Th.* Hoc quod fabulor.
Ep. Cur eam emit? *Th.* Animi cauſa. *Ep.* Quot illic homo animos habet?
Nam certo, priusquam hinc ad legionem abiit domo,
Ipſe mandauit mihi, ab lenone vt fidicina,
Quam amabat, emeretur ſibi. id ei inpetratum reddidi.
Th. Vtcumque in alto ventus eſt, Epidice, exin velum vortitur.
Ep. Vae miſero mihi! male perdidit me. *Th.* Quid iſtuc? quidnam eſt?

Ep. Quid? istanc quam emit, quanti eam emit? *Th.* Vili. *Ep.* Haud istuc te rogo.
Th. Quid igitur? *Ep.* Quot minis? *Th.* Tot. *Ep.* Quadraginta minis!
Th. Id adeo argentum ab danista apud Thebas sumpsit fenere;
In dies minasque argenti singulas, numis. *Ep.* Papae!
Th. Et is danista aduenit vna cum eo, qui argentum petit.
Ep. Di inmortales, vt ego interii basilice! *Th.* Quid iam? aut quid est,
Epidice? *Ep.* Perdidit me. *Th.* Quis? *Ep.* Ille qui perdidit arma. *Th.* Nam
Quid ita? *Ep.* Quia cotidie ipse ad me ab legione epistolas
Mittebat. sed taceam optumum est. plus scire satius est, quam loqui
Servom hominem. ea sapientia est. *Th.* Nescio edepol, quid tu timidu' es.
Trepidas, Epidice: ita voltum tuum video: videre commeruisse
Hic, me absente, in te aliquid mali. *Ep.* Potin' vti molestus ne sies?
Th. Abeo. *Ep.* Adsta, abire hinc non sinam. *Th.* Quid nunc me retines?
Ep. Amatne istam, quam emit de praeda? *Th.* Rogas? deperit.
Ep. Detegetur corium de tergo meo. *Th.* Plusque amat, quam te vmquam amauit.
Ep. Iupiter te perduit. *Th.* Mitte nunc iam; nam ille me vetuit domum
Venire, ad Chaeribulum iussit huc in proximum, ibi manere iussit;
Eo venturus est ipse. *Ep.* Quid ita? *Th.* Dicam. quia patrem
Prius se conuenire non volt, neque conspicari, quam id argentum,

Quod debetur pro illa, dinumerauerit. *Ep.* Heu edepol res turbulentas!
Th. Mitte me, vt eam nunc iam. *Ep.* Haeccine vbi ſcibit ſenex? puppis
Pereunda eſt probe. *Th.* Quid iſtuc ad me adtinet, quo tu intereas modo?
Ep. Quia perire ſolus nolo, te cupio perire mecum;
Beneuolens cum beneuolente. *Th.* Abi in malam rem maxumam a me
Cum iſtac conditione. *Ep.* I ſane, ſi quid feſtinas magis.
Th. Numquam hominem quemquam conueni, vnde abierim lubentius. (*abit*)
Ep. Illic hinc abiit: ſolus es nunc. quo in loco haec res ſit, vides,
Epidice: niſi quid tibi in tete auxilii eſt, abſumptus es.
Tantae in te inpendent ruinae, niſi ſubfulcis firmiter,
Non potes ſubſiſtere, itaque in te inruunt montes mali.
Neque ego nunc, quomodo me expeditum ex inpedito faciam,
Conſilium placet, ego miſer perpuli meis dolis ſenem,
Vt cenſeret ſuam ſeſe emere filiam. is ſuo filio
Fidicinam emit, quam ipſe amat, quam abiens mandauit mihi.
Is ſibi nunc alteram ab legione adduxit animi
Cauſa. corium perdidi: nam vbi ſenex ſenſerit,
Sibi data eſſe verba, virgis dorſum depoliet meum.
At enim tu praecaue. nihil eſt iſtuc. plane hoc conruptum'ſt caput.
Nequam homo es, Epidice, qui tibi libido'ſt male loqui?
Quia tute te deſeris, quid faciam? men' tu rogas?
Tu quidem antehac aliis ſolebas dare conſilia mutua.
Quid? aliquid reperiundum eſt; ſed ego ceſſo ire obuiam
Adoleſcenti, vt, quid negotii ſit, ſciam? atque ipſe illic eſt.
Triſtis eſt. cum Chaeribulo incedit aequali ſuo.
Huc concedam, orationem vnde horum placide perſequar.

ACTVS I. SCENA II.

STRATIPPOCLES, CHAERIBVLVS, EPIDICVS.

Rem tibi ſum eloquutus omnem, Chaeribule, atque admodum
Meorum moerorum atque amorum ſummam edictaui tibi.
Ch. Praeter aetatem et virtutem ſtultus es, Stratippocles.
Idne pudet te, quia captiuam, genere prognatam bono,
In praeda es mercatus? quis erit, vitio qui id vortat tibi?
St. Qui inuident, omnes inimicos mihi iſtoc facto repperi:
At pudicitiae eius numquam nec vim, nec vitium adtuli.
Ch. Iam iſtoc probior es, meo quidem animo, quum in amore temperes.
St. Nihil agit, qui diffidentem verbis ſolatur ſuis.
Is eſt amicus, qui in re dubia re iuuat, vbi re eſt opus.
Ch. Quid tibi me vis facere? *St.* Argenti dare quadraginta minas,
Quod daniſtae detur, vnde ego illud ſumpſi fenere.
Ch. Si hercle haberem, non negarem. *St.* Nam quid te igitur retulit,
Beneficum eſſe oratione, ſi ad rem auxilium emortuum eſt?
Ch. Quin edepol egomet clamore defatigor, differor.
St. Malim iſtiusmodi mihi amicos furno merſos, quam foro.
Sed operam Epidici nunc me emere pretio pretioſo velim,
Quem quidem ego hominem inrigatum plagis piſtori dabo,
Niſi hodie prius comparaſſit mihi quadraginta minas,
Quam argenti fuero eloquutus ei poſtremam ſyllabam.
Ep. Salua res eſt! bene promittit! ſpero ſeruabit fidem.
Sine meo ſumptu paratae iam ſunt ſcapulis ſymbolae.
Adgrediar hominem — aduenientem peregre herum ſuum Stratippoclem
Salua impertit ſalute ſeruos Epidicus. *St.* Vbi is eſt? *Ep.* Adeſt.
Saluom te gaudeo huc aduenisſe. *St.* Tam tibi iſtuc credo, quam mihi.

Ep. Benene vſque valuiſti? *St.* A morbo valui, ab animo aeger fui.
Ep. Quod ad me adtinuit, ego curaui: quod mandaſti mihi,
Inpetratum eſt: empta ancilla'ſt, quod tute ad me literas
Miſſiculabas. *St.* Perdidiſti omnem operam. *Ep.* Nam qui perdidi?
St. Quia meo neque cara eſt cordi, neque placet. *Ep.* Quid retulit,
Mihi tantopere te mandare, et mittere ad me epiſtolas?
St. Illam amabam olim, nunc iam alia cura inpendet pectori.
Ep. Hercle miſerum eſt, ingratum eſſe homini id, quod facias bene.
Ego quod benefeci, malefeci, quia amor mutauit locum.
St. Deſipiebam mentis, quum illas ſcriptas mittebam tibi.
Ep. Men' piacularem oportet fieri ob ſtultitiam tuam?
Vt meum tergum ſtultitiae tuae ſubdas ſubcidaneum?
St. Quid iſtic verba facimus? huic homini opus eſt quadraginta minis
Celeriter calidis, daniſtae quas reſoluat, et cito.
Dic modo, vnde auferre me vis? a quo trapezita peto?
Vnde libet! nam ni ante ſolem obcaſum elo,
Meam domum ne inbitas: tu te in piſtrinum.
Ep. Facile tu iſtuc ſine periculo et cura, corde libero
Fabulare. noui ego noſtros: mihi dolet, quom ego vapulo.
St. Quid tu nunc? patierin' vt ego me interimam? *Ep.* Ne feceris.
Ego iſtuc adcedam periculum potius atque audaciam.
St. Nunc places; nunc ego te laudo. *Ep.* Patiar ego iſtuc quod lubet.
St. Quid de illa fiet fidicina igitur? *Ep.* Aliqua reperibitur:
Aliqua ope exſoluam, extricabor aliqua. *St.* Plenus conſilii es.
Noui ego te. *Ep.* Eſt Euboicus miles locuples, multo auro potens.

Qui vbi tibi iſtam emptam eſſe ſcibit, atque hanc adductam alteram,
Continuo te orabit vltro, vt illam transmittas ſibi.
Sed vbi illa eſt, quam tu adduxiſti tecum? *St.* Iam faxo hic erit.
Ch. Quid hic nunc agimus? *St.* Eamus intro huc ad te, vt hunc hodie diem
Luculente habeamus. *Ep.* Ite intro. ego de re argentaria
Iam ſenatum conuocabo in corde conſiliarium.
Quoi potiſſimum indicatur bellum, vnde argentum auferam,
Epidice, vide quid agas, ita res ſubito haec obiecta eſt tibi.
Non enim nunc tibi dormitandum, neque cunctandi copia eſt.
At eumdem ſenem obpugnare certum eſt conſilium. i, i, abi
Intro, atque adoleſcenti dic iam noſtro herili filio,
Ne hic foras ambulet, neue vsquam veniat obuiam ſeni.

ACTVS II. SCENA I.

APOECIDES, PERIPHANES.

Plerique homines, quos, quum nihil refert, pudet: vbi pudendum eſt,
Ibi eos deſerit pudor, quum vſus eſt vt pudeat. is adeo tu es. quid,
Eſt, quod pudendum ſiet, genere natam bono, pauperem domum
Ducere vxorem? praeſertim eam, qua ex tibi commemores
Hanc, quae domi eſt, filiam prognatam. *Pe.* Reuereor filium!
Ap. At pol ego te credidi vxorem, quam tu extuliſti, pudore exſequi.
Quoius quoties ſepulcrum vides, ſacruficas illico orco hoſtiis:
Neque adeo iniuria, quia licitum eſt eam tibi viuendo vincere.
Pe. Oh, hercules ego fui, dum illa mecum fuit! neque ſexta aerumna
Acerbior Herculi, quam illa mihi eſt obiecta. *Ap.* Pulcra
Edepol dos pecunia eſt. *Pe.* Quae quidem pol non maritata eſt.

ACTVS II. SCENA II.

EPIDICVS, APOECIDES, PERIPHANES.

St, st! tacete. habete animum bonum. liquido exeo foras
Auspicio, aui sinistra: acutum cultrum habeo, senis qui exenterem
Marsupium. sed eccum ipsum ante aedis conspicor Apoecidae,
Qualis volo, vetulos duo. iam ego me conuortam in hirudinem,
Atque eorum exsugebo sanguinem, senati qui columen cluent.
Ap. Continuo vt maritus fiat. *Pe.* Laudo consilium tuum.
Ap. Nam ego illum audiui in amorem haerere, apud nescio quam fidicinam.
Pe. Id ego excrucior. *Ep.* Di, hercle, omnes me adiuuant, augent, amant.
Ipsi hi quidem mihi dant viam, quo pacto ab se argentum auferam.
Age nunc iam orna te, Epidice, et palliolum in collum coniice;
Itaque adsimilato, quasi per vrbem totam hominem quaesiueris.
Age, si quid agis. — — Dii inmortales, vtinam conueniam domi
Periphanem! per omnem vrbem quem sum defessus quaerere:
Per medicinas, per tonstrinas, in gymnasio, atque in foro,
Per myropolia, et lanienas, circumque argentarias.
Rogitando sum raucus factus, paene in cursu concidi.
Pe. Epidice. *Ep.* Epidicum quis est qui reuocat? *Pe.* Ego sum Periphanes.
Ap. Et ego Apoecides sum. *Ep.* Et ego quidem sum Epidicus. sed, here, optuma
Vos video ambo aduenire obportunitate. *Pe.* Quid rei est?
Ep. Mane, sine respirem quaeso. *Pe.* Immo adquiesce. *Ep.* Animo male est.
Recipiam anhelitum. *Ap.* Clementer requiesce. *Ep.* Animum aduortite:

A legione omnes remiſſi ſunt domum Thebis. *Ap.* Quis hoc
Scit factum? *Ep.* Ego ita eſſe factum dico. *Pe.* Scin' tu iſtuc?
Ep. Scio.
Pe. Qui tu ſcis? *Ep.* Quia ego ire vidi milites plenis viis.
Arma referunt, et iumenta ducunt. *Pe.* Nimis factum bene.
Ep. Tum captiuorum quid ducunt ſecum! pueros, virgines,
Binos, ternos: alius quinque: fit concurſus per vias.
Filios ſuos quisque viſunt. *Pe.* Hercle rem geſtam bene.
Ep. Tum meretricum numerus tantus, quantum in vrbe
omni fuit,
Obuiam ornatae obcurrebant ſuis quaeque amatoribus:
Eos captabant. id adeo, qui maxume animum aduorterim,
Pleraeque hae ſub veſtimentis ſecum habebant retia.
Quom ad portum venio, atque ego illam illic video praeſtolarier:
Et cum ea tibicinae ibant quatuor. *Pe.* Quicum, Epidice?
Ep. Cum illa, quam tuus gnatus annos multos deamat,
deperit.
Vbi fidemque remque, ſeque teque properat perdere:
Ea praeſtolabatur illum apud portam. *Pe.* Viden' veneficam!
Ep. Sed veſtita — aurata, ornata, vt lepide! vt concinne!
vt noue!
Pe. Quid erat induta? an regillam induculam, an mendiculam,
Inpluuiatam? vt iſtae faciunt veſtimentis nomina.
Ep. Vtin' inpluuium induta est? *Pe.* Quid iſtuc eſt mirabile?
Quaſi non fundis exornatae multae incedant per vias.
At tributus quum imperatus eſt, *negant pendi poteſſe:*
Illis, quibus tributus maior penditur, pendi poteſt.
Quid iſtae, quae veſti quotannis nomina inueniunt noua:
Tunicam rallam, tunicam ſpiſſam, linteolum caeſicium,
Induſiatam, patagiatam, calthulam, aut crocotulam,
Supparum, aut ſubminiam, ricam, baſilicum, aut exoticum,
Cumatile aut plumatile, cerinum aut melinum. gerrae
maxumae.

Cani quoque etiam ademptum'st nomen. *Ep.* Qui? *Pe.* Vocant Laconicum.
Haec vocabula auctiones subigunt vt faciant viri.
Quin tu, vt obcepisti, loquere. *Ep.* Obcepere aliae mulieres
Duae post me sic fabulari inter sese: ego abscessi solens
Paulum ab illis: dissimilabam me harum sermoni operam dare.
Nec satis exaudiebam, nec sermonis fallebar tamen,
Quae loquerentur. *Pe.* Id lubido est scire. *Ep.* Ibi illarum altera
Dixit illi, qui cum ipsa ibat. *Pe.* Quid? *Ep.* Tace ergo, vt audias.
Postquam illam sunt conspicatae, quam tuus gnatus deperit;
— Quam facile et quam fortunate euenit illi, obsecro, mulieri,
Liberare quam volt amator! — quisnam is est? inquit altera
Illi. ibi nominat Stratippoclem Periphanae filium. *Pe.* Perii
Hercle! quid ego ex te audio? *Ep.* Hoc quod actum. egomet post, vbi illas audiui loqui,
Coepi rursum vorsum ad illas pauxillatim adcedere,
Quasi retruderet hominum me vis inuitum. *Pe.* Intellego.
Ep. Ibi illa interrogauit illam: Qui scis? quis id dixit tibi?
Quin hodie adlatae sunt tabellae ad eam a Stratippocle, eum
Argentum sumpsisse apud Thebas ab danista fenere:
Id paratum, et sese ob eam rem id ferre. *Pe.* Cedo, ego obcidi!
Ep. Haec sic aiebat: sic audiuisse ab se atque ab epistola.
Pe. Quid ego faciam nunc? consilium a te expetesso, Apoecides.
Ap. Reperiamus aliquid calidi conducibilis consilii.
Nam ille quidem aut iam hic aderit credo hercle, aut iam adest. *Ep.* Si aequom siet,
Me plus sapere quam vos, dederim vobis consilium catum,
Quod laudetis, vt ego opinor, vterque. *Pe.* Ergo vbi est, Epidice?
Ep. Atque ad eam rem conducibile. *Ap.* Quid istuc dubitas dicere?

Ep. Vos priores esse oportet, nos posterius dicere,
Qui plus sapitis. *Ap.* Eia vero, age dic. *Ep.* At deridebitis.
Ap. Non edepol faciemus. *Ep.* Immo, si placebit, vtitor
Consilium: si non placebit, reperitote rectius.
Mihi istic nec seritur, nec metitur: nisi ea, quae tu vis, volo.
Pe. Gratiam habeo: fac participes nos tuae sapientiae.
Ep. Continuo arbitretur vxor tuo gnato. atque vt fidicinam
Illam, quam is volt liberare, quae illum conrumpit tibi,
Vlciscare: atque ita curetur, vsque ad mortem vt seruiat.
Ap. Fieri oportet. *Pe.* Facere cupio quiduis, dum id fiat modo. *Ep.* Hem!
Nunc occasio'st faciundi, prius quam in vrbem aduenerit,
Sicut cras hic aderit: hodie non venerit. *Pe.* Qui scis? *Ep.* Scio,
Quia mihi alius dixit, qui illinc venit, mane hic adfore.
Pe. Quin tu eloquere: quid faciemus? *Ep.* Sic faciundum censeo;
Quasi tu cupias liberare fidicinam animi gratia,
Quasique ames vehementer tu illam. *Pe.* Quam ad rem istuc refert? *Ep.* Rogas?
Vt enim praestines argento, prius quam veniat filius,
Atque vt eam te in libertatem dicas emere. *Pe.* Intellego.
Ep. Vbi erit empta, vt aliquo ex vrbe amoueas: nisi quid tua
Secus sententia est. *Pe.* Immo docte. *Ep.* Quid tu autem, Apoecides?
Ap. Quid ego iam? nisi te commentum nimis astute intellego.
Ep. Iam igitur amota ei erit omnis consultatio
Nuptiarum, ne grauetur, quod velis. *Ap.* Viue sapis! et placet.
Ep. Tum tute igitur calide, quidquid acturus, age.
Pe. Rem, hercle, loquere. *Ep.* Et repperi, haec te qui abscedat suspicio.
Pe. Sine me scire. *Ep.* Scibis: audi. *Ap.* Sapit hic pleno pectore.

Ep. Opus eſt homine, qui illo argentum deferat pro ſidicina.
Nam te illo non aeque opus facto'ſt. *Pe.* Quid iam? *Ep.* Ne te cenſeat
Filii cauſa facere. *Pe.* Docte. *Ep.* Quo illum ab illa prohibeas,
Ne qua ob eam ſuſpicionem difficultas eueniat.
Pe. Quem hominem inueniemus ad eam rem vtilem? *Ep.* Hic erit optumus.
Hic poterit cauere recte, Iura qui et Leges tenet.
Ap. Epidice, habeas gratiam. *Ep.* Sed ego iſtuc faciam ſedulo.
Ego illum conueniam, atque adducam huc ad te, quoia'ſt ſidicina,
Atque argentum ego cum hoc feram. *Pe.* Quanti emi poteſt minimo? *Ep.* Illane?
Ad quadraginta fortaſſe eam poſſe emi minimo minis.
Verum, ſi plus dederis, referam: nihil in ea re captio eſt.
Atque id non decem occupatum tibi erit argentum dies.
Pe. Quidum? *Ep.* Quia enim mulierem illam alius adoleſcens deperit,
Auro opulentus, magnus miles, Rhodius, raptor hoſtium,
Glorioſus. hic emet illam de te, et dabit aurum lubens.
Face modo: eſt lucrum hic tibi amplum. *Pe.* Deos quidem oro. *Ep.* Inpetras!
Ap. Quin tu is intro, atque huc argentum promis. ego viſam ad forum:
Epidice, eo veni. *Ep.* Ne abeas, prius quam ego ad te venero.
Ap. Vsque opperiar. *Pe.* Sequere tu intro. *Ep.* I, numera, nihil ego te moror.

ACTVS II. SCENA III.

EPIDICVS.

Nullum eſſe opinor ego agrum in agro Attico
Aeque feracem, quam hic eſt noſter Periphanes:
Quin ex occluſo atque obſignato armario

Decutio argenti tantum, quantum mihi lubet.
Quod pol ego metuo, ſi ſenex reſciuerit,
Ne vlmos paraſitos faciat, quae vsque adtondeant.
Sed me vna turbat res ratioque: Apoecidi
Quam oſtendam fidicinam aliqua conductitiam.
Atque id quoque habeo. 'mane me iuſſit ſenex
Conducere aliquam fidicinam ſibi huc domum,
Dum rem diuinam faceret, cantaret ſibi.
Ea conducetur, atque ei praemonſtrabitur,
Quo pacto fiat ſubdola aduorſus ſenem.
Ibo intro, argentum adcipiam ab damnoſo ſene.

ACTVS III. SCENA I.

STRATIPPOCLES, CHAERIBVLVS.

Exſpectando exedor miſer, atque exenteror, quomodo mihi
Epidici blanda dicta eueniant. nimis diu maceror.
Sitne quid, nec ne ſit, ſcire cupio. *Ch.* Per illam tibi copiam
Copiam parare aliam licet: ſciui equidem in principio
Illico nullam tibi eſſe in illo copiam. *St.* Interii hercle ego!
Ch. Abſurde facis, qui angas te animi. *St.* Si hercle ego illum ſemel prehendero,
Numquam inridere nos illum inultum ſinam ſervom hominem.
Quid illum ferre vis? qui, tibi quoi diuitiae domi maxumae
Sunt, is numum nullum habes, nec ſodali tuo in te copia'ſt.
Ch. Si, hercle, habeam, pollicear lubens: verum aliquid, aliqua, aliquo modo,
Alicunde, ab aliqui, aliqua tibi ſpes eſt, fore mecum fortunam.
St. Vae tibi, muricide homo. *Ch.* Qui tibi lubet mihi male loqui?
St. Quippe tu mihi aliquid, aliquo modo, alicunde, ab aliquibus blatis,
Quod nusquam'ſt: neque ego id immitto in aures meas. nec mihi
Plus adiumenti ades, quam iſte, qui numquam etiam natu'ſt.

ACTVS III. SCENA II.

EPIDICVS, STRATIPPOCLES, CHAERIBVLVS.

Fecisti iam officium tu tuum: me meum nunc facere oportet.
Per hanc curam quieto tibi licet esse. Hoc quidem iam periit:
Ni quid tibi hinc in spem referas. hoc oppido politum est;
Crede modo tu mihi! sic ego ago, sic egere nostri.
Pro di inmortales, mihi hunc diem dedistis luculentum!
Vt facilem, atque inpetrabilem! sed ego hinc migrare cesso,
Vt inportem in coloniam hunc auspicio commeatum!
Mihi, cesso, quum sio. sed quid hoc? ante aedes duos sodales,
Herum et Chaeribulum, conspicor. quid hic agitis? adcipe hoc sis.
St. Quantum hic inest? *Ep*. Quantum sat est, et plus satis: superfit.
Decem minis plus adtuli, quam tu danistae debes.
Dum tibi ego placeam atque obsequar, meum tergum flocci facio.
St. Nam quid ita? *Ep*. Quia ego tuum patrem faciam perenticidam.
St. Quid istuc est verbi? *Ep*. Nihil moror vetera et vulgata verba,
Peratim ductare: at ego follitim ductitabo.
Nam leno omne argentum abstulit pro fidicina: ego resolui:
Manibus his dinumeraui; pater suam natam quam esse credit.
Nunc iterum vt fallatur pater, tibique auxilium adparetur,
Inueni viam. ita ego suasi seni, atque hanc habui orationem,
Vti, quom redisses, ne tibi eius copia esset.
St. Euge, euge! *Ep*. Ea iam domi est pro illa. *St*. Teneo. *Ep*. Nunc auctorem
Dedit mihi ad hanc rem Apoecidem, is apud forum manet me;
Quasi, quoi emeret, caueat. *St*. Haud male. *Ep*. Iam ipse cautor captu'st.
Ipse in meo collo tuus pater cruminam conlocauit.

Is adornat, adueniens domi extemplo vt maritus fias.
St. Vno perſuadebit modo, ſi illam, quae adducta eſt mecum,
Mihi ademſit Orcus. *Ep.* Nunc ego hanc aſtutiam inſtitui.
Deueniam ad lenonem domum egomet ſolus. eum ego docebo,
Si qui ad eum adueniant, vt ſibi datum eſſe argentum dicat
Pro fidicina; argenti minas ſe habere quinquaginta.
Quippe ego, qui nudiustertius meis manibus dinumeraui
Pro illa tua amica, quam pater ſuam filiam eſſe retur.
Ibi leno ſceleratum caput ſuum inprudens adligabit,
Quaſi pro illa argentum adceperit, quae tecum adducta nunc eſt.
Ch. Vorſutior es, quam rota figularis. *Ep.* Iam ego parabo
Aliquam doloſam fidicinam, nummo conducta quae ſit:
Quae ſe emptam ſimulet, quae ſenes duo docta ludificetur.
Eam ducet ſimul Apoecides ad tuum patrem. *St.* Vt parate!
Ep. Eam permeditatam meis dolis aſtutiisque onuſtam
Mittam. ſed nimis longum loquor: diu me eſtis demorati.
Haec ſcitis iam, vt futura ſint. abeo. *St.* Bene ambulato.
Ch. Nimis doctus ille eſt ad malefaciendum. *St.* Me quidem certo
Seruauit conſiliis ſuis. *Ch.* Abeamus intro hinc ad me.
St. Atque aliquanto lubentius, quam abs te ſum egreſſus intus.
Virtute atque auſpicio Epidici cum praeda in caſtra redeo.

ACTVS III. SCENA III.

PERIPHANES, APOECIDES, SERVVS.

Non oris cauſa modo homines aequom fuit
Sibi habere ſpeculum, vbi os contemplarent ſuum,
Sed, qui perſpicere poſſent cor, ſapientiae,
Igitur perſpicere vt poſſint cordis copiam.
Vbi id inſpexiſſent, cogitarent poſtea,
Vitam vt vixiſſent olim in adoleſcentia:
Vel quaſi egomet, qui dum filii cauſa coeperam

Ego me excruciare animi, quasi quid filius
Meus deliquisset med erga; aut quasi non plurimum
Malefacta mea essent solida, in adolescentia.
Profecto deliramus interdum senes.
Fuit conducibile hoc quidem mea sententia. —
Sed meus sodalis it cum praeda Apoecides.
Venire salvom mercatorem gaudeo.
Quid fit? *Ap.* Dii deaeque te adiuuant. *Pe.* Omen placet.
Ap. Quoi omini omnes subpetunt res prosperae.
Sed tu hanc intro iubeas abduci. *Pe.* Heus foras
Exite huc aliquis. duce istam intro mulierem,
Atque audin'? *Ser.* Quid vis? *Pe.* Caue siris cum filia
Mea copulari hanc; neque conspicere. iam tenes?
In aediculam istanc seorsum concludi volo.
Diuortunt mores virgini longe ac lupae.
Ap. Docte et sapienter dicis. non nimis potest
Pudicitiam quisquam suae seruare filiae.
Edepol nae istam tempore gnato tuo
Sumus praemercati. *Pe.* Quid iam? *Ap.* Quia dixit mihi
Iam dudum se alius tuum vidisse hic filium.
Pe. Hanc edepol rem adparabat. *Ap.* Plane hercle hoc quidem est.
Nae tu habes servom graphicum et quantiuis pretii!
Non caru'st auro contra, vt ille fidicinam
Fecit nescire prorsus, se esse emptam tibi!
Ita ridibundam atque hilarem huc adduxit simul.
Pe. Mirum hoc, qui potuit fieri? *Ap.* Te pro filio
Facturum dixit rem esse diuinam domi,
Quia Thebis salvos redierit. *Pe.* Recte instituit.
Ap. Immo ipsus illi dixit, conductam esse eam,
Quae hic administraret ad rem diuinam tibi:
Facturum hoc dixit, rem esse diuinam tibi domi.
Ego illic me autem sic adsimilabam quasi

Stolidum, quum bardum me faciebam. *Pe.* Immo ita decet.
Ap. Res magna amici apud forum agitur. ei volo
Ire aduocatus. *Pe.* At quaeso, vbi erit otium,
Reuortere ad me extemplo. *Ap.* Continuo hic ero.
Pe. Nihil homini amico est obportuno amicius!
Sine tuo labore, quod velis, actum est tamen.
Ego si adlegassem aliquem ad hoc negotium
Minus hominem doctum minusque ad hanc rem callidum,
Os sublitum esset. itaque me albis dentibus
Meus derideret filius meritissumo.
Atque haec stultitia'st, me illi vitio vortere,
Egomet quod factitaui in adolescentia.
Quom militabam, pugnis memorandis meis
Eradicabam hominum aureis, quando obceperam.
Sed hic quis est, quem huc aduenientem conspicor,
Suam qui vndantem chlamydem quassando facit?

ACTVS III. SCENA IV.

MILES, PERIPHANES, FIDICINA.

(*armigero suo*) Caue praeterbitas vllas aedes, quin roges,
Senex vbi habitat Periphanes Platenius.
Incertus tuum caue ad me retuleris pedem.
Pe. Adolescens, si istunc hominem, quem tu quaeritas,
Tibi commonstrasso, ecquam abs te inibo gratiam?
Mi. Virtute belli armatus promerui, vt mihi
Omnes mortales deceat agere gratias.
Pe. Non repperisti, adolescens, tranquillum locum,
Vbi tuas virtutes explices, vt postulas.
Nam strenuiori deterior si praedicat
Suas pugnas, de illius ore fiunt sordidae.
Sed istum quem quaeris Periphanem Platenium,
Ego sum, si quid vis. *Mi.* Nempe, quem in adolescentia

Memorant apud reges armis, arte duellica,
Diuitias magnas indeptum? *Pe.* Immo si audias
Meas pugnas, fugias manibus demiſſis domum.
Mi. Pol ego magis vnum quaero, meas quoi praedicem,
Quam illum qui memoret ſuas mihi. *Pe.* Hic non eſt locus.
Quin tu alium quaeras, quoi centones ſarcias.
Mi. Animum aduorte, vt, quod ego ad te venio, intellegas.
Meam amicam audiui te eſſe mercatum. *Pe.* (*ſecum*) Attate!
Nunc demum ſcio ego hunc, qui ſit; quem dudum Epidicus
Mihi praedicauit militem. (*militi*) adoleſcens, ita'ſt
Vt dicis. emi. *Mi.* Volo te verbis pauculis,
Si tibi moleſtum non eſt. *Pe.* Non edepol ſcio.
Moleſtum non eſt, niſi dicis quid velis.
Mi. Mihi illam vt tramittas: argentum adcipias.
Pe. Habeas. *Mi.* Nam quid ego apud te parcam proloqui?
Ego illam hodie volo facere libertam meam,
Mihi concubina quae ſit. *Pe.* Te abſoluam breui:
Argenti quinquaginta mihi illa empta eſt minis.
Si ſexaginta mihi denumerantur minae,
Tuas poſſidebit mulier faxo ferias:
Atque ita profecto, vt eam ex hoc exoneres agro.
Mi. Eſtne empta mihi haec? *Pe.* Iſtis legibus habeas licet.
Mi. Conciliauiſti pulcre. *Pe.* Heus, foras educite,
Quam introduxiſtis fidicinam. atque etiam fides,
Ei quae adceſſere, tibi addam dono gratiis.
Age, adcipe hanc ſis. *Mi.* Quae intemperiae te tenent?
Quas tu mihi tenebras cudis? quin tu fidicinam
Produci intus iubes. *Pe.* Haec ergo eſt fidicina.
Hic alia nulla'ſt. *Mi.* Non mihi nugari potes.
Quin tu huc producis fidicinam Acropoliſtidem?
Pe. Haec, inquam, eſt. *Mi.* Non haec, inquam, eſt: non nouiſſe me
Meam rere amicam poſſe? *Pe.* Hanc, inquam, filius

Meus deperibat ſidicinam. *Mi.* Haec non eſt ea.
Pe. Quid? non eſt? *Mi.* Non eſt. *Pe.* Vnde haec igitur gentium eſt?
Equidem hercle argentum pro hac dedi. *Mi.* Stulte datum
Reor, atque peccatum largiter. *Pe.* Immo haec ea'ſt:
Nam ſervom miſi, qui ſectari ſolet meum
Gnatum. ipſe hanc emit ſidicinam. *Mi.* Hem! iſtic homo
Articulatim te concidit; ſenex, tuus
Seruos. *Pe.* Quid? concidit? *Mi.* Nihil: ſic ſuſpicio'ſt.
Nam pro ſidicina haec ſubpoſita eſt tibi.
Senex, tibi os eſt ſublitum plane et probe.
Pe. Ego illam requiram iam, vbi vbi eſt. bellator, vale! (*miles abit*)
(*ſecum*) Euge: frugi, Epidice, frugi es! pugnaſti! homo es,
Qui me emunxiſti mucidum, minimi preti!
(*Fidicinae*) Mercatus te hodie eſt de lenone Apoecides?
Ehodum? *Fi.* Ego iſtunc hominem numquam audiui ante hunc diem,
Neque me quidem emere quisquam vlla pecunia
Potuit: plus iam ſum libera quinquennium.
Pe. Quid tibi negotii eſt meae domi igitur? *Fi.* Audies.
Conducta veni, vt ſidibus cantarem ſeni,
Dum rem diuinam faceret. *Pe.* Fateor me omnium
Hominum eſſe Athenis Atticis minimi preti.
Sed tu nouiſtin' ſidicinam Acropoliſtidem?
Fi. Tam facile, quam me. *Pe.* Vbi habitat? *Fi.* Poſtquam libera'ſt, vbi
Habitet dum, incerto ſcio. *Pe.* Eho! ain'? quis eam liberauerit,
Volo ſcire, ſi ſcis. *Fi.* Id quod audiui audies.
Stratippoclem audiui Periphani filium
Abſentem curauiſſe, vt fieret libera.
Pe. Perii hercle! ſi iſthaec vera ſunt planiſſume,
Meum exenterauit Epidicus marſupium.

Fi. Haec ſic audiui: numquid me vis ceterum?
Pe. Malo cruciatu vt pereas, atque abeas cito.
Fi. Fides non reddis? *Pe.* Neque ſides, neque tibias.
Propera igitur fugere hinc, ſi te dii amant. *Fi.* Abiero.
Flagitio cum maiore poſt reddes tamen.
Pe. Quid nunc? qui in tantis poſitus ſum ſententiis,
Eamne ego ſinam inpune? immo etiamſi alterum
Tantum perdundum eſt, perdam potius, quam ſinam
Me inpune inriſum eſſe habitum, depeculatum eis.
Sic data eſſe verba praeſenti palam!
Atque me minoris facio prae illo, qui omnium
Legum atque iurium ſictor, conditor cluet.
Is etiam ſeſe ſapere memorat; malleum
Sapientiorem ** manubrio.

ACTVS IV. SCENA I.

PHILIPPA, PERIPHANES.

Si quid eſt homini miſeriarum, quod miſereſcat miſer ex animo,
Id ego experior, quoi multa in vnum locum confluunt, quae meum
Pectus pulſant ſimul: multiplex aerumna me exercitam habet: paupertas,
Pauor territat mentem animi, neque, vbi meas conlocem ſpes,
Habeo vsquam munitum locum. ita gnata mea hoſtium eſt potita:
Neque ea nunc vbi ſit neſcio. *Pe.* Quis illaec eſt mulier, timido
Pectore peregre aduenions, quae ipſa ſe miſeratur? *Ph.* In his dictus eſt
Locis habere mihi Periphanes. *Pe.* Me nominat haec: credo ego
Illi hoſpitio vſus! inuenit! *Ph.* Peruelim mercedem dare,
Qui monſtret eum mihi hominem, aut vbi habitet. *Pe.* Noſcito ego hanc.

Nam videor, nescio vbi, me vidisse prius. estne ea, an non
Est, quam animus retur meus? *Ph.* Di boni! visitaui antidhac.
Pe. Certe ea est, quam in Epidauro pauperculam memini comprimere.
Ph. Plane hic ille est, qui mihi in Epidauro primus pudicitiam
Pepulit. *Pe.* Quae meo compressu peperit filiam, quam domi
Nunc habeo. *Ph.* Quid si adeam? *Pe.* Haud scio an congrediar, si haec ea est.
Ph. Sin est is homo, sicut anni multi me dubiam dant. *Pe.* Longa
Dies meum incertat animum. sin ea est, quam incerto autumo, hanc
Congrediar astu. *Ph.* Muliebris adhibenda mihi malitia nunc est.
Pe. Compellabo. *Ph.* Orationis aciem contra conferam.
Pe. Salua sis. *Ph.* Salutem adcipio mihi et meis. *Pe.* Quid ceterum?
Ph. Saluos sis! quod credidisti, reddo. *Pe.* Haud adcuso fidem.
Nouin' ego te? *Ph.* Si ego te noui, animum inducam, vti noueris.
Pe. Vbi te visitaui? *Ph.* Inique iniurius. *Pe.* Quid iam? *Ph.* Quia
Tuae memoriae interpretari me aequom censes. *Pe.* Commode
Fabulata es. *Ph.* Mira memoras. *Pe.* Hem! istuc rectius:
Meministin'? *Ph.* Memini id. *Pe.* In Epidauro. *Ph.* Ah, guttula
Pectus ardens mihi adspersisti. *Pe.* Virgini pauperculae
Tuaeque matri me leuare paupertatem. *Ph.* Tun'is es,
Qui per voluptatem tuam in me aerumnam obseuisti granem?
Pe. Ego sum. salue. *Ph.* Salua sum, quia te esse saluom sentio.
Pe. Cedo manum. *Ph.* Adcipe. aerumnosam et miseriarum compotem

Mulierem retines. *Pe.* Quid eſt, quod voltus te turbat tuus?
Ph. Filiam, quam ex te ſuscepi. *Pe.* Quid eam? *Ph.* Eductam perdidi.
Hoſtium eſt potita. *Pe.* Habe animum lenem, et tranquillum face:
Domi meae eccam ſaluam et ſanam: nam poſtquam audiui illico
Ex meo ſeruo illam eſſe captiuam, continuo argentum dedi
Vt emeretur. ille eam rem adeo ſobrie et frugaliter
Adcurauit, vt alias res eſt inpenſe inprobus.
Ph. Fac videam, ſi me vis. *Pe.* Eho Canthara ſtatim iube
Acropoliſtidem prodire filiam ante aedes meam,
Vt ſuam videat matrem. *Ph.* Remigrat animus nunc demum mihi.

ACTVS IV. SCENA II.

ACROPOLISTIS, *fidicina*, PERIPHANES, PHILIPPA.

Quid eſt, pater, quod me exciuiſti ante aedis? *Pe.* Vt matrem tuam
Videas, adeas, venienti des ſalutem atque oſculum.
Fi. Quam meam matrem? *Pe.* Quae exanimata exſequitur adſpectum tuum.
Ph. Quis iſtaec eſt, quam tu oſculum mihi ferre iubes? *Pe.* Tua filia.
Ph. Haeccine? *Pe.* Haec. *Ph.* Egone oſculum huic dem? *Pe.* Cur non, quae ex te nata ſit?
Ph. Tu homo inſanis. *Pe.* Egone? *Ph.* Tute. *Pe.* Cur? *Ph.* Quia ego hanc quae ſiet,
Neque ſcio, neque noui, neque ego hanc oculis vidi ante hunc diem.
Pe. Scio quid erres, quia veſtitum atque ornatum inmutabilem
Habet haec. *Ph.* Aliter catuli longe olent, aliter ſues. nego
Eam nouiſſe, quae ſit. *Pe.* Pro Deum atque hominum fidem!
Quid? ego lenocinium facio? qui habeam alienos domi,

Atque argentum egurgitem domo prorſum. quid tu, quae patrem
Tuum vocas me atque oſculare? quid ſtas ſtupida? quid taces?
Fi. Quid loquar vis? *Pe.* Haec negat ſe tuam eſſe matrem. *Fi.* Ne fuat,
Si non volt. equidem hac inuita tamen ero matris filia.
Non me iſtanc cogere aequom eſt meam eſſe matrem, ſi ne volt.
Pe. Cur me igitur patrem vocabas? *Fi.* Tua iſtaec culpa eſt, non mea.
Non patrem ego te nominem, vbi tu tuam me adpelles filiam?
Hanc quoque etiam, ſi me adpellet filiam, matrem vocem.
Negat haec, filiam me ſuam eſſe, non ergo haec mater mea eſt.
Poſtremo haec mea culpa non eſt: quae didici, dixi omnia.
Epidicus mihi magiſter fuit. *Pe.* Perii! plauſtrum perculi.
Fi. Numquid ego ibi peccaui? *Pe.* Si hercle te vmquam audiuero patrem
Me vocare, vitam tuam ego interimam, peſſuma. *Fi.* Non voco.
Vbi voles pater eſſe, ibi eſto: vbi noles, ne fueris pater.
Ph. Quid? ob eam rem hanc emiſti, quia tuam gnatam ratus? quibus
De ſignis adnoſcebas? *Pe.* Nullis. *Ph.* Quare filiam
Credidiſti noſtram? *Pe.* Seruos Epidicus dixit mihi.
Ph. Quid ſi ſeruo aliter viſum eſt, non poteras nouiſſe, obſecro?
Pe. Quid ego? qui illam, vt primum vidi, numquam vidi poſtea.
Ph. Perii miſera! *Pe.* Ne fle, mulier: intro abi, habeto animum bonum.
Ego illam reperiam. *Ph.* Hinc Athenis ciuis eam emit Atticus:
Adoleſcentem equidem dicebant emiſſe. *Pe.* Inueniam, tace:
Abi modo intro, atque hanc adſerua Circam, Solis filiam.
Ego relictis rebus Epidicum operam quaerendo dabo:
Si inuenio, exitiabilem ego illi faciam hunc, vt fiat diem.

ACTVS V. SCENA I.

STRATIPPOCLES, EPIDICVS, DANISTA, TELESTIS *Virgo*.

Male morigerus mihi eſt daniſta, qui de me argentum non petit,
Neque illam adducit quae empta ex praeda eſt. ſed eccum incedit Epidicus.
Quid illuc eſt, quod illi caperat frons ſeueritudine?
Ep. Si vndecim Deos praeter ſeſe ſecum adducat Iupiter,
Ita non omnes ex cruciatu poterunt eximere Epidicum.
Periphanem emere lora vidi: aderat ibi vna Apoecides.
Nunc homines me quaeritare credo. ſenſerunt! ſciunt,
Sibi data eſſe verba. *St*. Quid agis, mea commoditas? *Ep*. Quod miſer.
St. Quid eſt tibi? *Ep*. Quin tu mihi adornas ad fugam viaticum,
Prius quam pereo. nam per vrbem duo defloccati ſenes
Quaeritant me, in manibus geſtant copulas ſeſcuncias.
St. Habe bonum animum. *Ep*. Quippe ego, quoi libertas in mundo ſita'ſt?
St. Ego te ſeruabo. *Ep*. Edepol me illi melius, ſi nacti fuant.
Sed quis eſt haec muliercula, et illic grauaſtellus qui venit?
St. Hic eſt daniſta: haec illa eſt autem, quam emi ex praeda. *Ep*. Haeccine'ſt?
St. Haec. eſtne vt tibi dixi? adſpecta. *Ep*. Haec? *St*. Contempla, Epidice.
Vsque ab vnguiculo ad capillum ſummum eſt feſtiuiſſuma.
Eſtne? conſidera: ſignum pictum pulcre videris.
Ep. Ex tuis verbis meum futurum corium pulcrum praedicas:
Quem Apelles atque Zeuxis duo pingent pigmentis vlmeis.
St. (*daniſtae*) Dii inmortales, otioſe iſſe admiror. pedibus pulmoneis
Qui perhibetur, prius veniſſet, quam tu adueniſti mihi.
Da. Haec edepol remorata med eſt. *St*. Siquidem iſtius gratia

Es remoratus, quod iſta voluit, nimium aduenisti cito.
Da. Age, age, abſolue me atque argentum numera, ne comites morer.
St. Pernumeratum eſt. *Da.* Tene cruminam: huc inde. *St.* Sapienter venis.
Opperire dum eſſero ad te argentum. *Da.* Matura. *St.* Domi eſt.
Ep. Satin' ego oculis vtilitatem obtineo ſincere, an parum?
E Philippa matre natam, ac Thebis, Epidauri ſatam,
Videon' ego Teleſtidem te, Periphani filiam?
Vi. Quis tu homo es, qui meum parentum nomen memoras et meum?
Ep. Non me nouiſti? *Vi.* Quod quidem nunc veniat in mentem mihi.
Ep. Non meminiſti me auream ad te adferre natali die
Lunulam, atque anellum aureolum in digitum? *Vi.* Memini, mi homo;
Tune is es? *Ep.* Ego ſum, et iſtic frater tuus eſt, alia matre, vno patre.
Vi. Quid, pater meus? viuu'ſt? *Ep.* Animo liquido et tranquillo es, tace.
Vi. Dii me ex perdita ſeruatam cupiunt, ſi vera autumas.
Ep. Non habeo vllam occaſionem, vt apud te falſa fabuler.
St. Adcipe argentum hoc, Daniſta, hic ſunt quadraginta minae.
Si quid erit dubium, inmutabo: *Da.* Bene feciſti! bene vale.
St. Nunc enim tu mea es. *Vi.* Soror quidem edepol, vt tu aeque ſcias.
Salue frater. *St.* Sanan' haec eſt? *Ep.* Sana, ſi adpellat ſuum.
St. Quid? ego modo huic frater factus, dum intro eo atque exeo?
Ep. Quod boni eſt, id tacitus taceas tute tecum, et gaudeas.
St. Perdidiſti, et reperiſti me, ſoror. *Ep.* Stultus tace.

Tibi quidem, quod ames, domi praesto'st fidicina opera mea:
Et sororem in libertatem idem opera concilio mea.
St. Epidice, fateor. *Ep.* Abi intro, ac iube huic aquam calefieri.
Cetera haec posterius faxo scibis, vbi erit otium.
St. Sequere hac me, mea soror. *Ep.* Ego ad vos Thesprionem iussero
Huc transire. sed memento, si quid saeuiunt senes,
Subpetias mihi cum sorore ferre. *St.* Facile istuc erit.
Ep. Thesprio, exi istac per hortum, adfer domum auxilium mihi.
Magna res est: minoris multo facio, quam dudum, senes.
Remeabo intro, vt adcurentur aduenientes hospites.
Eadem haec intus edocebo, quae ego scio, Stratippoclem.
Non fugio. domi adesse certum'st. neque ille haud obiiciet mihi,
Pedibus sese prouocatum. abeo intro. nimis longum loquor.

ACTVS V. SCENA II.

PERIPHANES, APOECIDES, EPIDICVS.

Satin' ille hic homo ludibrio nos vetulos decrepitos duos
Habet? *Ap.* Immo edepol tu quidem miserum me habes miseris modis.
Pe. Tace sis modo. sine me hominem apisci. *Ap.* Dico ego tibi iam, vt scias.
Alium tibi te comitem melius quaerere: ita, dum te sequor,
Lassitudine inuaserunt misero in genua flemina.
Pe. Quot illic hodie me exemplis ludificatu'st, atque te?
Vt illic autem exenterauit mihi opes argentarias.
Ap. Apage illum a me, nam ille quidem Vulcani irati est filius:
Quaqua tangit, omne amburit; si prope adstes, aestu calefacit.
Ep. Duodecim Deis plus quam in coelo est Deorum inmortalium
Mihi nunc auxilio adiutores sunt, et mecum militant.
Quidquid ego malefeci, auxilia mihi et subpetiae sunt domi.

Apolactizo inimicos omnes. *Pe.* Vbi illum quaeram gentium?
Ap. Dum ſine me quaeras, quaeras mea cauſa vel medio in mari.
Ep. Quid me quaeris? quid laboras? quid hunc ſollicitas? ecceme.
Num te fugi? num ab domo abſum? num oculis conceſſi tuis?
Nec tibi ſubplico. vincire vis? hem, oſtendo manus.
Tu habes lora: ego te emere vidi. quid nunc ceſſas? conliga.
Pe. Ilicet. vadimonium vltro mihi hic facit. *Ep.* Quin conligas?
Pe. Edepol mancipium ſceleſtum. *Ep.* Te profecto, Apoecides,
Nihil moror mihi precatorem. *Ap.* Facile exoras, Epidice.
Ep. Eho quid agis? *Pe.* Tuon' arbitratu? *Ep.* Meo hercle vero, atque haud tuo,
Conligandae hae ſunt tibi hodie. *Pe.* At non lubet. *Ep.* Non? conliga!
(*Pe.* At mihi magis lubet ſolutum te rogitare. *Ep.* At nihil ſcies.)
Ap. (*Periphani*) Tragulam in te iniicere adornat. neſcio, quam fabricam facit.
Ep. Tibi moram facis, quum ego ſolutus adſto, adliga, inquam, conliga.
Pe. At mihi magis lubet ſolutum te rogitare. *Ep.* At nihil ſcies.
Pe. Quid ago? *Ap.* Quid agas? mos geratur. *Ep.* Frugi es tu homo, Apoecides.
Pe. Cedo manus igitur. *Ep.* Morantur nihil, atque arcte conliga.
Nihil vero obnoxioſe. *Pe.* Facto opere arbitraminor.
Ep. Bene hoc habet: age nunc iam ex me exquire: rogita quod libet.
Pe. Qua fiducia auſus primum, quae empta eſt nudius tertius,
Filiam meam dicere eſſe? *Ep.* Libuit: ea fiducia.
Pe. Ain' tu? lubuit? *Ep.* Aio: vel da pignus, ni ea ſit filia.
Pe. Quam negat nouiſſe mater? *Ep.* Ni ergo matris filia eſt,

In meum numum, in tuum talentum pignus da. *Pe.* Enim istaec captio'st.
Sed quis ea est mulier? *Ep.* Tui gnati amica, vt omnem rem fcias.
Pe. Dedin' tibi minas triginta ob filiam? *Ep.* Fateor datas,
Et ego argento illam me emiſſe amicam filii fidicinam
Pro tua filia. iſtis adeo te tetigi triginta minis.
Pe. Quomodo me ludifeciſti de illa conductitia,
Fidicina? *Ep.* Factum hercle vero, et recte factum iudico.
Pe. Quid poſtremo argento factum eſt, quod dedi? *Ep.* Dicam tibi.
Neque malo homini, neque indigno, tuo dedi Stratippocli.
Pe. Cur dare auſus? *Ep.* Quia mihi libitum eſt. *Pe.* Quae haec, malum, ferocia eſt?
Ep. Etiam inclamitor quaſi ſeruos? *Pe.* Quum tu es liber, gaudeo.
Ep. Merui, vt fierem. *Pe.* Tu meruiſti? *Ep.* Viſe intro. ego faxo ſcies,
Hoc ita eſſe. *Pe.* Quid eſt negotii? *Ep.* Iam ipſa res dicet tibi:
Abi modo intro. *Pe.* Hei, non illuc temere'ſt! adſerua iſtunc, Apoecides. (*intro abit*)
Ap. Quid illuc, Epidice, eſt negotii? *Ep.* Maxima hercle iniuria
Vinctus adſto, quoius haec hodie opera inuenta eſt filia.
Ap. Ain' tu te illius inueniſſe filiam? *Ep.* Inueni, et domi eſt.
Sed vt acerbum eſt, pro benefactis quum mali meſſem metas!
Ap. Quemne hodie per vrbem vterque ſumus defeſſi quaerere?
Ep. Ego ſum defeſſus reperire, vos defeſſi quaerere.
Pe. (*intus rediens, filio filiaeque clamat, pro Epidico deprecantibus*) Quid iſtic oratis opere tanto? meruiſſe intellego,
Vt liceat merito huius facere. (*Epidico*) cedo tu, vt exſolvam manus.

Ep. Ne adtigas. *Pe.* Oſtende vero. *Ep.* Nolo. *Pe.* Non aequom facis.
Ep. Numquam, hercle, hodie niſi ſubplicium mihi das, me ſolui ſinam.
Pe. Optumum atque aequiſſumum oras. ſoccos, tunicam, pallium
Tibi dabo. *Ep.* Quid deinde porro? *Pe.* Libertatem. *Ep.* At poſtea?
Nouo liberto opus eſt quod pappet. *Pe.* Dabitur. praebebo cibum.
Ep. Numquam, hercle, hodie niſi me oraſſis, ſolues. *Pe.* Oro te, Epidice,
Mihi vt ignoſcas, ſi quid inprudens culpa peccaui mea.
At ob eam rem liber eſto. *Ep.* Inuitus do hanc veniam tibi,
Niſi neceſſitate cogar. ſolve ſane, ſi lubet.

GREX.

Hic is homo eſt, qui libertatem malitia inuenit ſua.
Plaudite, valete: lumbos ſurgite atque extollite.

M. ACCII PLAVTI

BACCHIDES.

DRAMATIS PERSONAE:

BACCHIDES duae, forores, meretrices venustissimae quidem callidissimaeque, iuuenum senumque inretiendorum aeque studiosae.

MNESILOCHVS, PISTOCLERVS } adolescentes, alter alterius Bacchidis amator.

NICOBVLVS Mnesilochi, PHILOXENVS Pistocleri } pater, vterque tandem filii sui riualis.

CHRYSALVS Nicobuli seruus, callidissimus audacissimusque veterator.

LYDVS, Pistocleri paedagogus, virtutis custos, rigidus magis, quam prudens.

CLEOMACHVS, miles, quem ipse
Parasitus eius hominem vocat nequam et inprobum.
Puer militis, mutus, ne fores quidem scit pultare.

ARGVMENTVM SVBPOSITVM.

Bacchidis amore furit Mnesilochus.
Aurum vt redimat, Praesumia fertur Ephesum.
Cretam Bacchis nauigat, atque alteram
Conuenit Bacchidem: inde Athenas redit:
Hinc dat Mnesilochus ad Pistoclerum literas,
Illam conquirat. redit: turbas mouet,
Dum putat amari suam. vt mutent geminas,
Ei dat aurum: pariter amant.
Senes dum gnatis student, scortantur, potitant.

ARGVMENTVM.

Inter fragmenta deperditarum Plauti fabularum, a Georg. Fabricio primum conlecta, quatuordecim etiam reperiuntur loci, quos Donatus (1), Servius (3), Chariſius (2), Feſtus (1), Nonius (7), e Bacchidibus eſſe dicunt, qui vero in fabula hac, vt ſuperſtes eſt, non leguntur. Si Grammaticos non erraſſe credas, fabulam, qualem nunc habemus, aut mutilam eſſe, aut interpolatam certe, neceſſe eſt; ſed, nec adtentiſſimus lector abeſſe quidquam animaduertet, nec vllo loco vllum fragmentorum iſtorum reponi addiue deſiderabit. — Prologum vero ſcenaeque principis initium, licet Liſcaris, Grammaticus graecus, Meſſanae in codice aliquo reperiſſe ſe, Bembo ſcripſerit, indignum tamen Plauto ſpuriumque eſſe, dubitari nequit, ſiue Franciſcus Petrarcha, vt nonnullis videtur, ſiue alius quis, vtrumque conſinxerit. Ne quid tamen deſideretur in editione mea, quod aliis editoribus non prorſus viſum eſt abiiciendum, obcupent iſta locum, cui conficta ſunt, typorum tamen diuerſitate notata. — In Aſinaria iam ſceleſta inter patrem filiumque ſocietas eſt, vna eademque ardentes meretrice; in Bacchidibus vero duo ſenes riuales fiunt filiis; ſed recte Grex adfirmat, niſi inde ab adoleſcentia iam fuiſſent nihili, ſenes tantum flagitium non fuiſſe facturos, et ſatis Plautus nobis ſe purgat, talia ſe non propoſiturum fuiſſe, niſi ſaepe vidiſſet fieri!

S V B P O S I T A.

SILENVS, *Prologus.*

Mirum hodie'ſt, ni ſpectatores in ſubſelliis
Ridiculos ſtrepunt, tuſſiunt, ronchos cient,
Conſulcant frontem et ore concrepario
Frequenter fremunt, atque male muſſitant.
Vix in iuuenta locum obtineant
Aut glabri hiſtriones, aut peruolſi ludii.
Quid veternoſus prodit internuntius
Senex, qui dorſo fertur aſinario?
Adtendite quaeſo atque animum aduortite,
Dum nomen huius eloquor ſtatariae.
Aequom eſt vos deo facere ſilentium.
Officio oris non decet illos vtier,
Qui non vt clament, ſed vt ſpectent, veniunt.

Aureis date otiosas; at non in manum,
Has volo volans vox vacuas feriat.
Quid veremini, ictus an sint minus noxii,
Qui repetunt laxa, aut hiulca obstruunt?
Estis benigni, merito vos amant caelites.
Factu'st silentium, tacent pueri.
Nouam ad rem iam nouom spectate nuntium.
Qui sim, cur ad vos veniam, paucis eloquar,
Simul huius nomen proferam Comoediae.
Ecce fabor iam vobis quod expetitis,
Proinde vos mihi facite audientiam.
Natvrae Deus sum, Bromii altor maxumi,
Femineo qui peperit rem exercitu,
Quidquid huiusce gentes ferunt inclutae,
Nonnihil nostro gesta sunt consilio.
Numquam, quod mihi placet, illi displicet.
Aequom'st, si pater obsequitur patri.
Asibidam Ionii me vocitant greges,
Quod vecturio senex vehar asinario.
Qui sim tenetis: si tenetis, sinite,
Vt nomen huius eloquar statariae,
Simul sciatis ad vos cur venerim.
Philemon Graecam olim dedit fabulam.
Hanc qui graecissant, *Evantides* nuncupant:
Plotus, qui latinissat, vocat *Bacchides*.
Quare non est mirum, si huc aduenerim.
Bacchus bacchanteis Bacchas mittit Bacchides:
Ego ad vos porto. quid, dixi mendacium?
Non decet mentiri deum. at vera fabulor:
Non ego eas porto, verum salsus asinus,
Via defessus, tres, si rite memorem,
Fert: vnum videtis. ore quid feram, specite,
Duas sorores debacchanteis Samias,
Meretrices lepidas, vno prognatas tempore.
Iisdem parentibus fetu gemellitico,
Non minus simileis, quam lacti lac, si conferas,
Aut aquam aquae, dimidiatas inputes,
Has si videris, ita confundas oculos,

Vtra vt ſit, non queas internoſcere.
Quod reſtat expetitis, iam date ſilentium;
Huius argumentum eloquar Comoediae.
Samos quae terra ſit, nota eſt omnibus.
Nam maria, terras, monteis, atque inſulas
Voſtrae legiones reddidere peruias.
Hac Pyrgoteli *Sostrata* Pyrocle viro
Vno edidit gnatas niſu geminas.
Placuitque initiatis Trieteride
Quas ederent, Bacchi vocitare nomine.
Parentes, vt fit crebro, fata obcupant.
Alteram miles ſecum in Cretam vexerat,
Altera geminis adnatat Cecropias.
Hanc, vt Nicoboli inſpicit *Mnesilochvs*,
Amare obcipit, itat ad eam frequentius.
Interea iuuenem pater mittit Epheſum,
Vt inde referat aurum, quod poſuerat
Ipſe iam pridem apud Archidemidem,
Veterem amicum, ſenem Phoenicarium.
Is quom biennio deſideret Epheſi,
Bacchidem abiiſſe, durum adcepit nuntium:
Nam nautae noti nauigaſſe nuntiant.
Vt fugitiuam cura et corde quaereret,
Ad Philoxenis *Pistoclervm* filium
Sodalem vnicum ſulcat epiſtolium.
Dum Piſtoclerus amico inpartit operam,
Athenas dudum quae redierant geminae,
Conquiſitorem in amorem conciunt.
Altera Piſtoclerum ad ſeſe adlicit:
Altera venienti deſidet Mneſilocho.
Geminae Bacchae duos Bacchanteis pullulos
Quid mirum ſi ad ſeſe traxerint blandulae,
Facetae, pulcrae incuruos libitinarios,
Veterrumos ſenes illorum traherent patres.
Sed eccum Piſtoclerum, qui ad Bacchides
Nuper iuuentas redit, et ſecum inſolens
Nouos amoris diſpuit igniculos.
Nunc prodeo, audite.

ACTVS I.

PISTOCLERVS, LYDVS.

Di inmortales, vt sentio quod sentio, quid? nescio.
Stans fugio. nullus est ignis, et totus ardeo.
Quid id, nisi nauim? nouum profecto malum
Video et sentio: potisne est terra vt terat hominem
Atque prosternat? hodie nil praeter terram et Baccham tetigi.
Si Baccha est haec, non nutrit Baccha, verum iugulat.
E terra quoque obrepere olim dixerunt homines.
Qui dum norant, quom esse caperent, erant nihil.
Quid mali hoc? an terra, an Baccha fecimus naufragium?
Ly. Amat hic quem video, nimirum si id est: quod emissicius
Fora, templa, theatra, porticus, omneis fornices,
Lustra, et Lustraleis cellulas quaesierit sedulo.
Ps. Naufragus sum, fateor. Bacchus, haud Neptunus celocem
Hanc inpellit, agit, quassat, immo frangit, distrahit.
Ly. Bacchis hinc procellam concitat. actu'st. perdidimus remigium.
Pi. Referam me ad scopulum, vt istic cum aetate rem perduam.
Instabilis est sors rerum. pro lubidine fata agunt homines.
Ego dum amico Mnesilocho operam inpertio,
Illi amicam repperi, vbi pereat eum re adsiduo.
Et mihi, meaeque aetati, reique meae peperi infortunium.
Si volt Cupido, adolescens sum. aetati licet plusculum
Iacturae facere: melius, vt id nunc fiat, quam senio.
Sapientum profecto'st illud dictum, quod Lydus increpat:
Si Astartan * on Bromium deosque voluptarios
Contempsit iuuenis, is aut insanibit, aut amabit senex.
Referam me ad scopulum ex naufragio. pater leget fragmina.
Sequere me, Lyde. video sorores geminas. Bacchanal meum.

ACTVS I. SCENA I.

BACCHIDES, PISTOCLERVS.

Quod si hoc potis est, vt taceas, ego loquar? *BA.* Lepide, licet!
BA. Vbi me fugiet memoria, ibi tu facito, vt subuenias, soror.
BA. Pol magis metuo, mihi in monendo defuerit oratio.

BA. Pol ego quoque metuo, lusciniolae ne defuerit cantio.
Sequere hac. *PI.* Quid agunt duae germanae meretrices cognomines?
Quid in concilio consuluistis? *BA.* Bene. *PI.* Pol haud meretricium est.
BA. Miserius nihil est quam mulier. *PI.* Quid esse dicis dignius?
BA. Haec ita me orat, sibi qui caueat, aliquem vt hominem reperiam,
Ab istoc milite, vt, vbi emeritum sibi sit, se vt reuehat domum.
Id, amabo te, huic caueas. *PI.* Quid isti caueam? *BA.* Vt reuehatur domum,
Vbi ei dediderit operas: ne hanc ille habeat pro ancilla sibi.
Nam haec si habeat aurum, quod illi renumeret, faciat lubens.
PI. Vbi nunc is homo est? *BA.* Iam hic credo aderit. sed hoc idem apud nos rectius
Poteris agere: atque is dum veniat, sedens ibi operibere.
Eadem biberis, eadem dedero tibi, vbi biberis, sauium.
PI. Viscus merus vestra est blanditia. *BA.* Quid iam? *PI.* Quia enim intellego,
Duae vnum expetitis palumbem. perii, arundo alas verberat.
Non ego istuc facinus mihi, mulier, conducibile esse arbitror.
BA. Qui, amabo? *PI.* Quia, Bacchis, Bacchas metuo et Bacchanal tuum.
BA. Quid est, quod metuis? ne tibi lectus malitiam apud me suadeat?
PI. Magis inlectum tuum quam lectum metuo. mala tu es bestia.
Nam huic aetati non conducit, mulier, latebrosus locus.
BA. Egomet, apud me si quid stulte facere cupias, prohibeam.
Sed ego apud me te esse ob eam rem, Miles quum veniat, volo;
Quia, quum tu aderis, huic mihique haud faciet quisquam iniuriam.
Tu prohibebis, et eadem opera tuo sodali operam dabis.

Et ille aduenieus tuam med eſſe amicam ſuſpicabitur.
Quid, amabo, obticuiſti? *Pi*. Quia iſtaec lepida ſunt memoratui,
Eadem in vſu, atque vbi periculum facias, aculeata ſunt,
Animum fodicant, bona deſtimulant, facta et famam ſauciant.
Apage a me, apage. *Ba*. Ah, nimium ferus es. *Pi*. Mihi ſum. *Ba*. Malaciſſandus es.
Et quid ab hac metuis? *Pi*. Quid ego metuam, rogitas? homo adoleſcentulus
Penetrare huiusmodi in palaeſtram, vbi damnis deſudaſcitur,
Vbi pro diſco damnum capiam, pro curſura dedecus?
Ba. Lepide memoras. *Pi*. Vbi ego capiam pro machaera turturem,
Vbique inponat in manum alius mihi pro caeſtu cantharum:
Pro galea ſcaphium, pro inſigni ſit corolla plectilis,
Pro haſta talus: pro lorica malacum capiam pallium:
Vbi mihi pro equo lectus detur, ſcortum pro ſcuto adcubet.
Apage a me, apage. *Ba*. Ah, nimium ferus es. *Pi*. Mihi ſum. *Ba*. Malaciſſandus es.
Equidem tibi do hanc operam. *Pi*. At nimium pretioſa es operaria.
Ba. Similato me amare. *Pi*. Vtrum ego iſtoc iocon' adſimilem, an ſerio?
Ba. Heia! hoc agere meliu'ſt: Miles quom huc adueniat, te volo
Me amplexari. *Pi*. Quid eo mihi opus eſt? *Ba*. Vt ille te videat volo.
Scio, quid ago. *Pi*. Et pol ego ſcio, quid metuo. ſed quid ais? *Ba*. Quid eſt?
Pi. Quid? ſi apud te veniat de ſubito prandium, aut potatio
Forte, aut coena, vt ſolet in iſtis fieri conciliabulis;
Vbi ego tum adcubem? *Ba*. Apud me, mi anime; vt lepidus cum lepida adcubet.
Locus hic apud nos, quamuis ſubito venias, ſemper liber eſt.

Vbi tu lepide voles esse tibi, mea rosa, mihi dicito:
Dato, qui bene sit: ego, vbi bene sit, tibi locum lepidum dabo.
Pi. Rapidus fluuius est hic, non hac temere transiri potest.
Ba. Atque ecastor apud hunc fluuium aliquid perdundum est tibi.
Manum da, et sequere. *Pi.* Alia, minime! *Ba.* Quid ita? *Pi.* Quia istoc inlecebrosius
Fieri nihil potest, Nox, Mulier, Vinum, homini adolescentulo.
Ba. Age igitur. equidem pol nihili facio, nisi causa tua.
Ille quidem hanc abducet. tu nullus adfueris, si non lubet.
Pi. Sumne autem nihili, qui nequeam ingenio moderari meo?
Ba. Quid est quod metuas? *Pi.* Nihil est. nunc ego, mulier, tibi me emancupo:
Tuus sum, tibi dedo operam. *Ba.* Lepidus. nunc ego te facere hoc volo.
Ego sorori meae coenam hodie dare volo viaticam:
Ego tibi argentum iubeo iam intus efferri foras;
Tu facito opsonatum nobis sit opulentum opsonium.
Pi. Ego opsonabo. nam id flagitium sit meum, mea te gratia
Et operam dare mihi, et ad eam operam facere sumptum de tuo.
Ba. At ego nolo dare te quidquam. *Pi.* Sine. *Ba.* Sino equidem, si lubet.
Propera, amabo. *Pi.* Prius hic adero, quam te amare desinam. (*abit*)
Ba. Bene me adcipis aduenientem, mea soror. *Ba.* Quid ita, obsecro?
Ba. Quia piscatus, meo quidem animo, hic tibi hodie euenit bonus.
Ba. Meus ille quidem est. tibi nunc operam dabo de Mnesilocho, soror;
Vt hic adcipias potius aurum, quam hinc eas cum Milite.
Ba. Cupio. *Ba.* Dabitur opera, aqua calet. eamus hinc intro, vt laues.

Nam vt in naui vecta es, credo timida es. *BA.* Aliquantum, ſoror.
Simul hinc neſcio qui turbat, qui huc it. decedamus.
BA. Sequere hac igitur me intro in lectum, vt ſedes laſſitudinem.

ACTVS I. SCENA II.

LYDVS, PISTOCLERVS.

Iam dudum, Piſtoclere, tacitus te ſequor,
Spectans, quas tu res hoc ornatu geras.
Nam, ita me diſ ament, vt Lycurgus mihi quidem
Videtur poſſe hic ad nequitiam adducier.
Quo nunc capeſſis te hinc aduorſa via,
Cum tanta pompa? *PI.* Huc. *LY.* Quid huc? quis iſtic habet?
PI. Amor, Voluptas, Venus, Venuſtas, Gaudium,
Iocus, Ludus, Sermo, ſuauis Suauiatio.
LY. Quid tibi commercii eſt cum diis damnoſiſſumis?
PI. Mali ſunt homines, qui bonis dicunt male,
Tu dis nec recte dicis: non aequom facis.
LY. An deus eſt vllus ſuauis Suauiatio?
PI. An non putaſti eſſe? nimium quam, o Lyde, es barbarus!
Quem ego ſapere nimio cenſui plus quam Thalem,
I, ſtultior es barbaro Poticio,
Qui tantus natu deorum neſcis nomina.
LY. Non hic placet mihi ornatus. *PI.* Nemo ergo tibi
Hoc adparauit? mihi paratum eſt, quoi placet.
LY. Etiam me aduorſus exordire argutias?
Qui ſi decem habeas linguas, mutum eſſe addecet.
PI. Non omnis aetas, Lyde, ludo conuenit.
Magis vnum in mente eſt mihi nunc, ſatis vt commode
Pro dignitate opſonii haec concuret cocus.
LY. Iam perdidiſti te, atque me, atque operam meam,

Qui tibi nequidquam ſaepe monſtraui bene.
Pi. Ibidem ego meam operam perdidi, vbi tu tuam:
Tua diſciplina nec mihi prodeſt, nec tibi.
Ly. O praeligatum pectus! *Pi.* Odioſus mihi es.
Tace, atque ſequere, Lyde, me. *Ly.* (*auerſus dicit*) Illuc ſis vide,
Non paedagogum iam me, ſed Lydum vocat.
Pi. Non par videtur, neque ſit conſentaneum,
Quum herus hic intus ſit, et cum amica adcubet,
Quumque oſculetur et conuiuae alii adcubent,
Praeſentibus illis paedagogus vna vt ſiet.
Ly. An hoc ad eas res opſonatum eſt, obſecro?
Pi. Sperat quidem animus: quo eueniat, diis in manu eſt.
Ly. Tu amicam habebis? *Pi.* Quum videbis, tum ſcies.
Ly. Immo neque habebis, nec ſinam: iturus ſum domum.
Pi. Omitte, Lyde, ac caue malo! *Ly.* Quid? caue malo?
Pi. Iam exceſſit mihi aetas ex magiſterio tuo.
Ly. O barathrum vbi nunc es? vt ego te vſurpem lubens.
Video nimio iam multo plus quam volueram.
Vixiſſe nimio ſatiu'ſt iam, quam viuere.
Magiſtron' quemquam diſcipulum minitarier?
Nihil moror diſcipulos mihi eſſe iam plenos ſanguinis:
Valens adflictet me vaciuom virium.
Pi. Fiam, vt ego opinor, Hercules, tu autem Linus.
Ly. Pol metuo magis, ne Phoenix tuis factis fuam,
Teque ad patrem eſſe mortuum renuntiem.
Pi. Satis hiſtoriarum eſt. *Ly.* Hic vereri perdidit.
Compendium edepol haud aetati optabile
Feciſti, quum iſtanc nactus inpudentiam.
Obciſus hic homo eſt. ecquid in mentem eſt tibi,
Patrem tibi eſſe? *Pi.* Tibi ego, aut tu mihi ſervos es?
Ly. Peior magiſter te iſtaec docuit, non ego.
Nimio es tu ad iſtas res diſcipulus docilior,

Quam ad illa, quae te docui, vbi operam perdidi.
Pi. Istactenus tibi, Lyde, libertas data est.
Orationis satis est. sequere me, ac tace.
Ly. Edepol fecisti furtum in aetatem malum,
Quom istaec flagitia me celauisti et patrem.

ACTVS II. SCENA I.

CHRYSALVS.

Herilis patria salue, quam ego biennio,
Postquam hinc in Ephesum abii, conspicio lubens.
Saluto te vicine Apollo, qui aedibus
Propinquus nostris adcolis, veneroque te,
Ne Nicobulum me sinas, nostrum senem,
Prius conuenire, quam sodalem viderim
Mnesilochi Pistoclerum, quem ad epistolam
Mnesilochus misit super amica Bacchide.

ACTVS II. SCENA II.

PISTOCLERVS, CHRYSALVS.

Pi. (*exiens clamat Bacchidi*) Mirum est, me, vt redeam, te opere tanto quaesere,
Qui abire hinc nullo pacto possim, si velim:
Ita me vadatum amore vinctumque adtines.
Ch. Pro dii immortales, Pistoclerum conspicor.
O Pistoclere, salue. *Pi.* Salue, Chrysale.
Ch. Compendii verba multa iam faciam tibi.
Venire tu me gaudes? ego credo tibi;
Hospitium et coenam pollicere, vt conuenit,
Peregre aduenienti? ego autem venturum adnuo;
Salutem tibi ab sodali solidam nuntio.
Rogabis me, vbi sit? viuit. *Pi.* Nempe recte valet?
Ch. Istuc volebam ego ex te percunctarier.

Pi. Qui ſcire poſſum? *Ch.* Nullus plus. *Pi.* Quemnam ad modum?
Ch. Quia ſi illa inuenta eſt, quam ille amat, viuit recte et valet:
Si non inuenta eſt, minus valet, moribundus eſt.
Anima eſt amica amanti: ſi abeſt, nullus eſt:
Si adeſt, res nulla'ſt: ipſus eſt nequam et miſer.
Sed tu quid factitaſti mandatis ſuper?
Pi. Egon' vt, quod ab illo adtigiſſet nuntius,
Non inpetratum id aduenienti ei redderem?
Regiones colere mauellem Acheruntìcas.
Ch. Eho, an inueniſti Bacchidem? *Pi.* Samiam quidem.
Ch. Vide quaeſo, ne quis tractet illam indiligens.
Scis tu, vt confringi vas cito Samium ſolet.
Pi. Iamne, vt ſoles? *Ch.* Dic vbi ea nunc eſt, obſecro?
Pi. Hic exeuntem me vnde adſpexiſti modo.
Ch. Vt iſtuc eſt lepidum: proxumae viciniae
Habitat. et quidnam meminit Mneſilochi? *Pi.* Rogas?
Immo vnice vnum plurimi pendit. *Ch.* Papae!
Pi. Immo vt eum credis? miſere amans deſiderat.
Ch. Scitum iſtuc? *Pi.* Immo Chryſale! hem, non tantulum
Vmquam intermittit tempus, quin eum nominet.
Ch. Tanto hercle melior Bacchis. *Pi.* Immo — *Ch.* Immo — hercle abiero
Potius. *Pi.* Num inuitus rem bene geſtam audis heri?
Ch. Non herus, ſed actor mihi cor odio ſauciat.
Etiam *Epidicum*, quam ego Fabulam aeque ac me ipſum amo,
Nullam aeque inuitus ſpecto, ſi agit Pellio.
Sed Bacchis etiam fortis tibi viſa eſt? *Pi.* Rogas?
Ni nactus Venerem eſſem, hanc Iunonem dicerem.
Ch. Edepol, Mneſiloche, vt rem hanc natam eſſe intellego,
Quod ames, paratum eſt. quod des, inuento eſt opus.
Nam iſtoc fortaſſe aurum eſt opus? *Pi.* Philippeo quidem!

Ch. Atque eo fortaſſe iam opus eſt? *Pi.* Immo etiam prius,
Nam iam huc adueniet Miles. *Ch.* Et miles quidem!
Pi. Qui de amittenda Bacchide aurum hic exigit.
Ch. Veniat quando volt, atque ita ne mihi ſit morae,
Domi eſt. non metuo, nec cuiquam ſubplico,
Dum quidem hoc valebit pectus perfidia meum.
Abi intro, ego hic curabo. tu intus dicito
Mneſilochum adeſſe Bacchidi. *Pi.* Faciam vt iubes. (*abit*)
Ch. Negotium hoc ad me adtinet aurarium.
Mille et ducentos Philippos adtulimus aureos
Epheſo, quos hoſpes debuit noſtro ſeni.
Inde ego hodie aliquam machinabor machinam,
Vnde aurum efficiam amanti herili filio.
Sed foris concrepuit noſtra: quinam exit foras?

ACTVS II. SCENA III.

NICOBVLVS, CHRYSALVS.

Ibo in Piraeeum, viſam, ecquae aduenerit
In portum ex Epheſo nauis mercatoria.
Nam meus formidat animus, noſtrum tam diu
Ibi deſidere, neque redire filium.
Ch. Extexam ego illum pulcre iam, ſi dii volunt.
Haud dormitandum eſt. eſt opus chryſo Chryſalo.
Adibo hunc, quem quidem ego hodie faciam hic arietem
Phryxi, itaque tondebo auro vsque ad viuam cutem.
Seruos ſalutat Nicobulum Chryſalus.
Ni. Pro di inmortales! Chryſale, vbi mihi eſt filius?
Ch. Quin tu primum ſalutem reddis quam dedi!
Ni. Salue. ſed vbinam eſt Mneſilochus? *Ch.* Viuit, valet.
Ni. Venitne? *Ch.* Venit. *Ni.* Euax! adſperſiſti aquam.
Benene vsque valuit? *Ch.* Pancratice atque athletice.
Ni. Quid hoc? qua cauſa eum hinc in Epheſum miſeram,

Adcepitne aurum ab hoſpite Archidemide?
Ch. Heu cor meum et cerebrum, Nicobule, finditur,
Iſtius hominis vbi fit quaque mentio.
Tun' hoſpitem illum nominas hoſtem tuum?
Ni. Quid ita obſecro hercle? *Ch.* Quia edepol certe ſcio,
Vulcanus, Sol, Luna, Dies, Dei quatuor,
Sceleſtiorem nullum inluxere alterum.
Ni. Quamne Archidemidem? *Ch.* Quam, inquam, Archidemidem.
Ni. Quid fecit? *Ch.* Quid *non* fecit? quin tu id me rogas.
Primum dum inficias ire coepit filio,
Negare, ſe debere tibi triobulum.
Continuo antiquom hoſpitem noſtrum ſibi
Mneſilochus aduocauit, Pelagonem ſenem:
Eo praeſente homini extemplo oſtendit ſymbolum,
Quem tute dederas ad eum, vt ferret, filio.
Ni. Quid, vbi ei oſtendit ſymbolum? *Ch.* Infit dicere:
Adulterinum, et non eum eſſe ſymbolum:
Quotque innocenti ei dixit contumelias!
Adulterare eum aiebat rebus ceteris.
Ni. Habetin' aurum? Id mihi primum dici volo.
Ch. Poſtquam quidem Praetor recuperatores dedit,
Damnatus demum, vi coactus reddidit
Ducentos et mille Philippum. *Ni.* Tantum debuit.
Ch. Porro etiam auſculta pugnam, quam voluit dare.
Ni. Etiamne eſt quid porro? *Ch.* Hem adcipe: trina haec nunc erit.
Ni. Deceptus ſum. Autolyco hoſpiti aurum credidi.
Ch. Quin tu audi. *Ni.* Immo ingenium auidi haud pernoram hoſpitis.
Ch. Poſtquam aurum abſtulimus, in nauem conſcendimus,
Domum cupientes. forte vt adſedi in ſtega,
Dum circumſpecto, atque ego lembum conſpicor:

Longum eſt rigorem maleficum exornarier.
Ni. Perii hercle. lembus ille mihi laedit latus.
Ch. Is erat communis cum hoſpite et praedonibus.
Ni. Adeon' me fuiſſe fungum, vt qui illi crederem!
Quum mihi ipſum nomen eius Archidemidis
Clamaret, dempturum eſſe, ſi quid crederem.
Ch. Is lembus noſtrae naui inſidias dabat.
Obcoepi ego obſeruare eos, quam rem gerant.
Interea e portu noſtra nauis ſoluitur.
Vbi portu exiimus, homines remigio ſequi,
Neque aues, neque venti citius. quoniam ſentio
Quae res gereretur, nauem extemplo ſtatuimus.
Quoniam vident nos ſtare, obceperunt ratem
Turbare in portu. *Ni.* Edepol mortales malos!
Quid denique agitis? *Ch.* Rurſum in portum recipimus.
Ni. Sapienter factum a vobis. quid illi poſtea?
Ch. Reuorſionem ad terram faciunt veſperi.
Ni. Aurum hercle auferre voluere, ei rei operam dabant.
Ch. Non me fefellit, ſenſi: eo exanimatus fui.
Quoniam videmus auro inſidias fieri,
Capimus conſilium continuo, poſtridie
Auferimus inde aurum omne illis praeſentibus,
Palam atque aperte, vt illi id factum ſciſcerent.
Ni. Scite hercle. cedo, quid illi? *Ch.* Triſtes illico,
Quom extemplo a portu ire nos cum auro vident.
Subducunt lembum capitibus quaſſantibus.
Nos apud Theotimum omne aurum depoſuimus,
Qui illic ſacerdos eſt Dianae Epheſiae.
Ni. Qui iſtic Theotimus eſt? *Ch.* Megalobuli filius,
Qui nunc in Epheſo eſt, Epheſiis cariſſumus.
Ni. Nae ille, hercle, mihi ſit multo tanto carior,
Si me illoc auro tanto circumduxerit.
Ch. Quin in ipſa aede Dianae conditum eſt.

Ibidem publicitus ſeruant. *Ni.* Obcidiſtis me.
Nimio hic priuatim ſeruaretur rectius.
Sed vos nihilne adtuliſtis inde auri domum?
Ch. Immo etiam. verum, quantum adtulerit, neſcio.
Ni. Quid, neſcis? *Ch.* Quia Mneſilochus noctu clanculum
Deuenit ad Theotimum: nec mihi credere,
Nec quoiquam in naui voluit. eo ego neſcio,
Quantulum adtulerit; verum haud permultum adtulit.
Ni. Etiam dimidium cenſes? *Ch.* Non edepol ſcio.
Verum haud opinor. *Ni.* Fertne partem tertiam?
Ch. Non hercle opinor. verum verum neſcio.
Profecto de auro nihil ſcio, niſi neſcio.
Nunc tibimet illuc naui capiundum eſt iter,
Vt illud reportes aurum ab Theotimo domum.
Atque heus tu. *Ni.* Quid vis? *Ch.* Annulum gnati tui
Facito vt memineris ferre. *Ni.* Quid opu'ſt annulo?
Ch. Quia id ſignum eſt cum Theotimo, qui eum illi adferet,
Ei aurum vt reddat. *Ni.* Meminero, et recte mones.
Sed diuesne eſt iſtic Theotimus? *Ch.* Etiam rogas?
Qui auro habeat ſoccis ſubpactum ſolum.
Ni. Cur ita faſtidit? *Ch.* Tantas diuitias habet.
Neſcit quid faciat auro. *Ni.* Mihi dederit velim.
Sed qui praeſente id aurum Theotimo datum eſt?
Ch. Populo praeſente. nullu'ſt Epheſi, quin ſciat.
Ni. Iſtuc ſapienter ſaltem fecit filius,
Quum diuiti homini id aurum ſeruandum dedit:
Ab eo licebit quamuis ſubito ſumere.
Ch. Immo hem tantisper numquam te morabitur,
Quin habeas illud, quo die illuc veneris.
Ni. Cenſebam me effugiſſe a vita marituma,
Ne nauigarem tandem hoc aetatis ſenex,
Id mihi haud vtrum velim licere intellego;
Ita bellus hoſpes fecit Archidemides.

Vbi nunc eſt ergo meus Mneſilochus filius?
Ch. Deos atque amicos iit ſalutatum ad forum.
Ni. At ego hinc ad illum, vt conueniam quantum poteſt. (*abit*)
Ch. Ille eſt oneratus recte, et plus iuſto vehit.
Exorſa haec tela non male omnino mihi eſt,
Vt amantem herilem copem facerem filium:
Ita feci, vt auri quantum vellet ſumeret.
Quantum autem libeat reddere, vt reddat patri.
Senex in Epheſum ibit aurum arceſſere:
Hic noſtra agetur aetas in malacum modum;
Siquidem hic relinquet, nec ſecum abducet ſenex,
Me et Mneſilochum: quas ego hic turbas dabo!
Sed quid futurum eſt, quum hoc ſenex reſciuerit?
Quum ſe excucurriſſe illuc fruſtra ſciuerit,
Nosque aurum abuſos? quid mihi fiet poſtea?
Credo hercle aduenìens nomen mutabit mihi,
Facietque extemplo Cruciſalum me ex Chryſalo.
Aufugero hercle, ſi magis vſus venerit.
Si ero reprehenſus, macto ego illum infortunio:
Si illi ſunt virgae ruri, at mihi tergum domi eſt.
Nunc ibo, herili filio hanc fabricam dabo,
Super auro amicaque eius inuenta Bacchide.

ACTVS III. SCENA I.

LYDVS.

Pandite atque aperite propere ianuam hanc Orci, obſecro:
Nam equidem haud aliter eſſe duco. quippe quo nemo aduenit,
Niſi quem ſpes reliquere omnes, eſſe vt frugi poſſiet.
Bacchides non Bacchides, ſed Bacchae ſunt acerrumae.
Apage iſtas a me ſorores, quae hominum ſorbent ſanguinem.
Omnis ad perniciem inſtructa domus opime atque opipare.
Quae vt adſpexi, me continuo contuli protinam in pedes.

Egone vt haec conclusa gestem clanculum? vt celem patrem,
Pistoclere, tua flagitia, aut damna, aut desidiabula?
Quibus patrem et me teque amicosque omnes adfectas tuos
Ad probrum, damnum, flagitium adpellere vna et perdere.
Neque mei, neque tui intus puditum est factis quae facis:
Quibus tuum patrem, meque vna, amicos, adfines tuos,
Tua infamia fecisti gerulifigulos flagitii.
Nunc prius quam malum istoc addis, certum est iam dicam patri.
De me hanc culpam demolibor iam, et seni faciam palam,
Vt eum ex lutulento coeno propere hinc eliciat foras.

ACTVS III. SCENA II.

MNESILOCHVS.

Multis modis meditatus egomet mecum sum, et ita esse arbitror:
Homini amico, qui est amicus ita, vti nomen possidet,
Nisi deos, ei nihil praestare. id opera expertus sum esse ita.
Nam vt in Ephesum hinc abii, (hoc factum est ferme abhinc biennium)
Ex Epheso huc ad Pistoclerum meum sodalem literas
Misi, amicam vt mihi inueniret Bacchidem. illum intellego
Inuenisse, vt seruos meus mihi nuntiauit Chrysalus.
Condigne is quam technam de auro aduorsum meum fecit patrem,
Vt mihi amanti copia esset! sed aequom id ei reddere.
Nam pol quidem, meo animo, ingrato homine nihil inpensiu'st;
Malefactorem amitti satius, quam relinqui beneficum.
Nimio praestat, inpendiosum te, quam ingratum dicier.
Illum laudabunt boni; hoc etiam ipsi culpabunt mali.
Qua me causa magis cum cura esse ea, quam obuigilato, est opus.

Nunc, Mneſiloche, ſpecimen ſpecitur, nunc certamen cernitur,
Sisne nec ne, vt eſſe oportet; malus, bonus, cuiusmodi;
Iuſtus, iniuſtus; malignus, largus; commodus; incommodus.
Cauefis te ſuperare ſervom ſiris faciundo bene.
Vtut eris, moneo, haud celabis. ſed eccos video incedere,
Patrem ſodalis et magiſtrum. hinc auſcultabo, quam rem agant.

ACTVS III. SCENA III.

LYDVS, PHILOXENVS, MNESILOCHVS.

Nunc experiar, ſitne acetum tibi cor acre in pectore.
Sequere. *Ph.* Quo ſequar? quo ducis nunc me? *Ly.* Ad illam, quae tuum
Perdidit, peſſum dedit tibi filium vni vnicum.
Ph. Eia, Lyde: leniter qui ſaeuiunt, ſapiunt magis.
Minus mirandum eſt, illaec aetas ſi quid illorum facit,
Quam ſi non faciat. feci ego iſtaec itidem in adoleſcentia.
Ly. Hei mihi! hei mihi! iſtaec illum perdidit adſentatio.
Nam absque te eſſet, ego illum haberem rectum ad ingenium bonum:
Nunc propter te tuamque prauus factus eſt fiduciam
Piſtoclerus. *Mn.* Dii inmortales, meum ſodalem hic nominat.
Quid hoc negotii eſt, Piſtoclerum Lydus quod herum tam ciet?
Ph. Paulisper, Lyde, eſt libido homini, ſuo animo obſequi:
Iam aderit tempus, quum ſeſe etiam ipſe oderit: morem geras:
Dum caueatur, praeter aequom ne quid delinquat: ſine.
Ly. Non ſino, neque equidem illum me viuo conrumpi ſinam.
Sed tu, qui tam pro conrupto dicis cauſam filio,
Eademne erat haec diſciplina tibi, quum tu adoleſcens eras?
Nego tibi hoc annis viginti fuiſſe primis copiae,
Digitum longe a paedagogo pedem vt efferres aedibus.

Ante ſolem exorientem niſi in palaeſtram veneras,
Gymnaſii praefecto haud mediocris poenas penderes.
Id quoi obtigerat, hoc etiam ad malum arceſſebatur malum,
Et diſcipulus et magiſter perhibebantur inprobi.
Ibi curſu, luctando, haſta, diſco, pugillatu, pila,
Saliendo ſeſe exercebant magis, quam ſcorto, aut ſauiis:
Ibi ſuam aetatem extendebant, non in latebroſis locis.
Inde de hippodromo et palaeſtra vbi reueniſſes domum,
Cincticulo praecinctus in ſella apud magiſtrum adſideres:
Quum librum legeres, ſi vnam peccauiſſes ſyllabam,
Fieret corium tam maculoſum, quam eſt nutricis pallium.
Mn. Propter me haec nunc meo ſodali dici discrucior miſer.
Innocens ſuſpicionem hanc ſuſtinet cauſa mea.
Ph. Alii, Lyde, nunc ſunt mores. *Ly.* Id equidem ego certo ſcio.
Nam olim populi prius honorem capiebat ſubfragio,
Quam magiſtro deſinebat eſſe dicto obediens.
At nunc prius quam ſeptuennis eſt, ſi adtingas eum manu,
Extemplo puer paedagogo tabula dirumpit caput.
Quum patrem adeas poſtulatum, puero ſic dicit pater:
Noſter eſto, dum te poteris defenſare iniuria.
Prouocatur paedagogus: eho ſenex minimi pretii,
Ne adtingas puerum iſtac cauſa, quando fecit ſtrenue.
It magiſter quaſi lucerna vncto exſpretus linteo.
Itur illinc iure dicto. hoccine hic pacto poteſt
Inhibere imperium magiſter, ſi ipſus primus vapulet?
Mn. Acris poſtulatio haec eſt, quum huius dicta intellego.
Mira ſunt, ni Piſtoclerus Lydum pugnis contudit.
Ph. Sed quis hic eſt, quem adſtantem video ante oſtium. *Ly.* O Philoxene.
Mn. Deos propitios me videre, quam illum mauellem mihi.
Ph. Quis illic eſt? *Ly.* Mneſilochus, gnati tui ſodalis Piſtocleri:
Haud conſimili ingenio atque ille eſt, qui in lupanari adcubat.

Fortunatum Nicobulum, qui illum produxit ſibi.
Ph. Saluos ſis, Mneſiloche: ſaluom te aduenire gaudeo.
Mn. Dii te ament, Philoxene. *Ly.* Hic enim rite productu' eſt patri,
In mare it, rem familiarem curat, cuſtodit domum:
Obſequens obediensque eſt mori atque imperiis patris,
Hic ſodalis Piſtoclero iam puer puero fuit.
Triduum non intereſt aetatis vter maior ſiet:
Verum ingenium plus triginta annis maius eſt, quam alteri.
Ph. Caue malo, et compeſce in illum dicere iniuſte. *Ly.* Tace:
Stultus es, qui illi male aegre patere dici, qui facit.
Nam illum meum malum promptare malim, quam peculium.
Ph. Qui dum? *Ly.* Quia, malum ſi promptet, in dies faciat minus.
Mn. Quid ſodalem meum caſtigas, Lyde, diſcipulum tuum?
Ly. Periit tibi ſodalis. *Mn.* Ne Di ſirint. *Ly.* Sic eſt, vt loquor.
Quin ego quum peribat vidi, non ex audito arguo.
Mn. Quid factum eſt? *Ly.* Meretricem indigne deperit. *Mn.* Non tu taces?
Ly. At quae acerrume atque aeſtuoſe abſorbet, vbi quemque adtigit.
Mn. Vbi ea mulier habitat? *Ly.* Hic. *Mn.* Vnde eam eſſe aiunt? *Ly.* Ex Samo.
Mn. Quae vocatur? *Ly.* Bacchis. *Mn.* Erras, Lyde: ego omnem rem ſcio
Quemadmodum eſt, tu Piſtoclerum falſo atque inſontem arguis.
Nam ille amico et beneuolenti ſuo ſodali ſedulo
Rem mandatam exſequitur. ipſus nec amat: nec tu creduas.
Ly. Itane oportet rem mandatam gerere amici ſedulo,
Vt ipſus in gremio oſculantem mulierem teneat ſedens?
Nullon' pacto res mandata poteſt agi, niſi identidem
Manus ferat ad papillas, labra a labris nusquam auferat?

Nam alia memorare, quae illum facere vidi, diſpudet:
Quum manum ſub veſtimenta ad corpus detulit Bacchidi,
Me praeſente, neque pudere quidquam. quid verbis opus eſt?
Mihi diſcipulus, tibi ſodalis periit, huic filius.
Nam ego illum periiſſe duco, cui quidem periit pudor.
Quid opu'ſt verbis? ſi opperiri vellem pauliſper modo,
Vt opinor, illius inſpectandi mihi eſſet maior copia:
Plus vidiſſem quam deceret, quam me atque illo aequom foret.
Mn. Perdidiſti me ſodalis. egone illam mulierem
Capitis non perdam? perire me malis malim modis.
Satin' vt quem tu habeas fidelem tibi, aut quoi credas, neſcias.
Ly. Viden', vt aegre patitur gnatum eſſe conruptum tuum,
Suum ſodalem! vt ipſus ſeſe cruciat aegritudine!
Ph. Mneſiloche, hoc tecum oro, vt illius animum atque ingenium regas.
Serua tibi ſodalem, et mihi filium. *Mn.* Factum volo.
Ph. In te ergo hoc onus omne inpono. Lyde, ſequere hac me. *Ly.* Sequor.
Melius eſſet, me quoque vna ſi cum illo relinqueres.
Ph. Adſatim eſt, Mneſiloche: cura, et concaſtiga hominem probe,
Qui dedecorat te, me, amicos atque alios flagitiis ſuis.

ACTVS III. SCENA IV.

MNESILOCHVS.

Inmitiorem nunc vtrum credam magis
Sodalemne eſſe, an Bacchidem, incertum admodum eſt.
Illum exoptauit potius? habeat. optume eſt:
Nae illa illud hercle cum malo fecit ſuo, meo.
Nam mihi diuini numquam quisquam creduat,
Ni ego illam exemplis plurimis planeque amo.
Ego faxo haud dicet nactam, quem derideat.

Nam iam domum ibo, atque aliquid ſubripiam patri.
Id iſti dabo: ego iſtanc multis vlciſcar modis;
Adeo ego illam cogam vsque, vt mendicet meus pater.
Sed ſatin' ego animum mente ſincera gero?
Qui ad hunc modum haec hic, quae futura, fabulor?
Amo hercle, opinor, vtpote quod pro certo ſciam.
Verum quam illa vmquam de mea pecunia
Ramenta fiat plumea propenſior,
Mendicum malim mendicando vincere.
Numquam edepol viua me inridebit. nam mihi
Decretum eſt renumerare iam omne aurum patri.
Igitur mihi inani atque inopi ſubblandibitur:
Tum, quum mea illud nihilo pluris referet,
Quam ſi ad ſepulcrum mortuo dicat iocum.
Sed antequam illa vmquam meis opulentiis
Ramenta fiat grauior, aut propenſior,
Mori me malim excruciatum inopia.
Profecto ſtabile eſt, me patri aurum reddere.
Eadem exorabo, Chryſalo cauſa mea
Pater ne noceat: neu quid ei ſubcenſeat
Mea cauſa de auro, quod eum ludificatus eſt.
Nam illi aequom eſt me conſulere, qui cauſa mea
Mendacium dixit. vos me ſequimini.

ACTVS III. SCENA V.

PISTOCLERVS.

Rebus aliis anteuortar, Bacchis, quae mandas mihi:
Mneſilochum vt requiram, atque vt eum mecum ad te adducam ſimul.
Nam illud animus meus miratur, ſi a me tetigit nuntius,
Quid remoratur. ibo, et viſam huc ad eum, ſi forte eſt domi.

ACTVS III. SCENA VI.

MNESILOCHVS, PISTOCLERVS.

Reddidi patri omne aurum. nunc ego illam me velim
Conuenire, poſtquam inanis ſum, contemptricem meam.
Sed veniam mihi quam grauate pater dedit de Chryſalo!
Verum poſtremo inpetraui, vt ne quid ei ſubcenſeat.
Pi. Eſtne hic meus ſodalis? *Mn.* Eſtne hic hoſtis, quem adſpicio, meus?
Pi. Certe is eſt. *Mn.* Is eſt. adibo contra, et tollam gradum.
Pi. Saluos ſis, Mneſiloche. *Mn.* Salue. *Pi.* Saluos quum peregre aduenis,
Coena detur. *Mn.* Non placet mihi coena, quae bilem mouet.
Pi. Num quae aduenienti aegritudo obiecta eſt? *Mn.* Atque acerruma.
Pi. Vnde? *Mn.* Ab homine, quem mihi amicum eſſe arbitratus ſum antidhac.
Pi. Multi more iſto atque exemplo viuunt, quos quum cenſeas
Eſſe amicos, reperiuntur falſi falſimoniis,
Lingua factioſi, inertes opera, ſubleſta fide.
Nullus eſt, quoi non inuideant rem ſecundam obtingere.
Sibi ne inuideatur, ipſi ignaui recte cauent.
Mn. Edepol nae tu illorum mores perquam meditate tenes.
Sed etiam vnum hoc ex ingenio malo malum inueniunt ſuo:
Nulli amici ſunt, inimicos ipſi in ſeſe omnes habent.
Atque ii ſe quum fruſtrantur, fruſtrari alios ſtolidi exiſtumant;
Sicut eſt hic, quem eſſe amicum ratus ſum, atque ipſus ſum mihi.
Ille, quod in ſe fuit, adcuratum habuit, quod poſſet mali
Facere, et in me inconciliare copias omnes meas.
Pi. Inprobum iſtunc eſſe oportet hominem. *Mn.* Ego ita eſſe arbitror.
Pi. Obſecro hercle, loquere, quis is eſt? *Mn.* Beneuolens viuit tibi.

Nam, ni ita esset, tecum orarem, vt ei, quod posses mali
Facere, faceres. *Pi.* Dic modo hominem, qui sit: si non fecero
Ei male aliquo pacto, me esse dicito ignauissumum.
Mn. Nequam homo est, verum hercle amicus est tibi. *Pi.* Tanto magis
Dic, quis est? Nequam hominis ego parui pendo gratiam.
Mn. Video non potesse, quin tibi eius nomen eloquar:
Pistoclere, perdidisti me sodalem funditus.
Pi. Quid istuc est? *Mn.* Quid est? misine ego ad te ex Epheso epistolam
Super amica, vt mihi inuenires? *Pi.* Fateor factum et repperi.
Mn. Quid? tibi non erat meretricum aliarum Athenis copia,
Quibuscum haberes rem, nisi cum illa, quam ego mandassem tibi,
Obciperes tute amare, et me ires consultum male?
Pi. Sanun' es? *Mn.* Rem repperi omnem ex tuo magistro, ne nega.
Perdidisti me. *Pi.* Etiamne vltro tuis me prolectas probris?
Mn. Quid, amas Bacchidem? *Pi.* Duas ergo hic intus eccas Bacchides.
Mn. Quid duae? *Pi.* Atque ambas sorores. *Mn.* Loqueris nunc nugas sciens.
Pi. Postremo, si pergis parum mihi fidem arbitrarier,
Tollam ego ted in collum, atque intro hinc auferam. *Mn.* Immo ibo: mane,
Pi. Non maneo, neque tu me habebis falso suspectum. *Mn.* Sequor.

ACTVS IV. SCENA I.

PARASITVS, PVER.

Parasitus ego sum hominis nequam atque inprobi
Militis, qui amicam secum auexit ex Samo.
Nunc me ire iussit ad eam, et percunctarier,

Vtrum aurum reddat, anne eat ſecum ſimul?
Tu dudum, Puer, cum illa vsque iſti ſimul,
Quae harum ſunt aedes, pulta: adi actutum ad fores,
Recede hinc dierecte. vt pulſat propudium!
Comeſſe panem tris pedes latum potes,
Fores pultare neſcis! ecquis his in aedibus eſt?
Heus ecquis hic eſt? ècquis hoc aperit oſtium?
Ecquis exit?

ACTVS IV. SCENA II.

PISTOCLERVS, PARASITVS.

Quid iſtuc? quae iſtaec eſt pulſatio?
Quae te mala crux agitat? ad iſtunc quì modum
Alieno vires tuas extentes oſtio?
Fores paene effregiſti. quid nunc vis tibi?
PA. Adoleſcens, ſalue. *PI*. Salue. ſed quem quaeritas?
PA. Bacchidem. *PI*. Vtram ergo? *PA*: Nihil ſcio, niſi Bacchidem.
Paucis me miſit miles ad eam Cleomachus,
Vel vt ducentos Philippos reddat aureos,
Vel vt hinc in Elatiam hodie eat ſecum ſimul.
PI. Non it, negato eſſe ituram. abi, et renuntia.
Alium illa amat, non illum. duc te ab aedibus.
PA. Nimis iracunde. *PI*. At ſcin' quam iracundus ſiem?
Nae tibi hercle haud longe eſt os ab infortunio,
Ita dentifrangibula haec meis manibus geſtiunt.
PA. (*ſibi*) Quum ègo huius verba interpretor, mihi cautio eſt,
Ne nucifrangibula excuſſit ex malis meis.
(*Piſtoclero*) Tuo ego iſtaec igitur dicam illi periculo.
PI. Quid ais tu? *PA*. Ego iſtuc illi dicam. *PI*. Dic mihi,
Quis tu es? *PA*. Illius ſum integumentum corporis.
PI. Nequam eſſe oportet, quoi tu integumentum inprobus es.

PA. Subflatus ille huc veniet. *PI.* Diruptum velim.
PA. Num quid vis? *PI.* Abeas celeriter. facto eſt opus.
PA. Vale dentifrangibule. *PI.* Et tu, integumentum, vale.
(*Par. abit*)
In eum nunc haec reuenit res locum, vt quid conſilii
Dem meo ſodali ſuper amica, neſciam,
Qui iratus renumerauit omne aurum patri,
Neque numus vllu'ſt, qui reddatur militi.
Sed huc concedam. nam concrepuerunt fores:
Mneſilochus eccum moeſtus progreditur foras.

ACTVS IV. SCENA III.

MNESILOCHVS, PISTOCLERVS.

Petulans proterno, iracundo animo, indomito, incogitato,
Sine modo et modeſtia ſum, ſine bono iure atque honore,
Incredibilis, inposque animi, inamabilis, inlepidus viuo,
Malenolente ingenio natus. poſtremo id mihi eſt, quod nolo
Ego eſſe aliis! credibile hoc eſt? nequior nemo eſt, neque indigníor,
Quoi Dii benefaciant, neque quem quisquam homo aut amet, aut adeat.
Inimicos quam amicos aequius eſt me habere: malos quam bonos
Par magis me iuuare. omnibus probris, quae inprobis viris
Digna ſunt, dignior nullus eſt homo: qui patri reddidi
Omne aurum amans, quod fuit prae manu. ſumne ego homo miſer?
Perdidi me, atque operam Chryſali.
PI. Conſolandus hic mihi eſt. ibo ad eum. Mneſiloche quid fit? *MN.* Perii!
PI. Dii melius faciant. *MN.* Perii! *PI.* Non taces inſipiens? *MN.* Taceam?
PI. Sanus ſatis non es. *MN.* Perii! multa mala mihi in pectore

Nunc acria atque acerba eueniunt. criminin' me habuiſſe fidem?
Inmerito tibi iratus fui. *Pi.* Eia bonum habe animum.
Mn. Vnde habeam? mortuus pluris pretii'ſt, quam ego ſum. *Pi.* Militis
Paraſitus modo venerat aurum petere: hinc eum ego meis
Dictis malis, his foribus atque hac repuli, reieci hominem.
Mn. Quid mihi id prodeſt? quid faciam? nihil habeo miſer. ille quidem
Hanc abducet, ſcio. *Pi.* Si mihi ſit, non pollicear. *Mn.* Scio, dares.
Noui, ſed, niſi ames, non habeam tibi fidem tantam.
Nunc agitas ſat tute tuarum rerum: egone vt opem mihi
Ferre putem poſſe inopem te? *Pi.* Tace modo: Deus reſpiciet nos aliquis.
Mn. Nugae. *Pi.* Mane. *Mn.* Quid eſt? *Pi.* Tuam copiam eccam Chryſalum video.

ACTVS IV. SCENA IV.

CHRYSALVS, MNESILOCHVS, PISTOCLERVS.

Hunc hominem decet auro expendi: huic decet ſtatuam ſtatui ex auro.
Nam duplex hodie facinus feci, duplicibus ſpoliis ſum adfectus.
Herum maiorem meum vt ego hodie luſi lepide! vt ludificatus eſt!
Callidum ſenem callidis dolis compuli, et perpuli, mihi omnia vt crederet.
Nunc amanti hero, filio ſenis, quicum ego bibo, quicum edo et amo,
Regias copias aureasque obtuli, vt domo ſumeret, neu foris quaereret.
Non mihi placent Parmenones, Syri, qui duas aut tres minas

Auferunt heris. nequius nihil eſt, quam egens conſilii ſeruos, niſi habet
Multipotens pectus, vbicumque vſus ſiet, pectore expromat ſuo.
Nullus frugi eſſe poteſt homo, niſi qui et bene et male facere tenet.
Inprobis, quum inprobus ſit, harpaget: furibus furetur quod queat:
Verſipellem frugi conuenit eſſe hominem, pectus quoi ſapit.
Bonus ſit bonis, malus ſit malis. vtcumque res ſit, ita animum habeat.
Sed lubet ſcire, quantum aurum herus ſibi demſit, et quid ſuo reddidit patri.
Si frugi eſt, Herculem fecit ex patre: decumam partem ei
Dedit, ſibi nouem abſtulit. ſed quem quaero, optume ecce obuiam
Mihi eſt. num qui numi exciderunt, here, tibi, quod ſic terram
Obtuere? quid vos moeſtos tam triſtesque eſſe conſpicor?
Non placet, nec eſt temere etiam. quin mihi reſpondetis?
Mn. Chryſale, obcidi. *Ch*. Fortaſſis tu auri demſiſti parum.
Mn. Qui, malum, parum? immo vero nimio minus multo parum.
Ch. Quid igitur, ſtulte? quoniam occaſio ad eam rem fuit
Mea virtute parta, vt, quantum velles, tantum ſumeres.
Sic hoc digitulis duobus ſumebas primoribus?
An neſciebas, quam eiusmodi homini raro tempus ſe daret?
Mn. Erras. *Ch*. At quidem tute erraſti, quum parum inmerſiſti ampliter.
Mn. Pol tu quam nunc me adcuſes magis, ſi magis rem noueris!
Obcidi! *Ch*. Animus iam iſtoc dicto plus praeſagitur mali.
Mn. Perii! *Ch*. Quid ita? *Mn*. Quia patri omne cum ramento reddidi.

Ch. Reddidiſti? *Mn.* Reddidi. *Ch.* Omnene? *Mn.* Oppido. *Ch.* Obciſi ſumus!
Qui in mentem venit tibi iſtuc facinus facere tam malum?
Mn. Bacchidem atque hunc ſuſpicabar, propter crimen, Chryſale,
Me male conſuluiſſe: ob eam rem omne aurum iratus reddidi
Meo patri. *Ch.* Quid, vbi reddebas aurum, dixiſti patri?
Mn. Id aurum adcepiſſe extemplo ab hoſpite Archidemide. *Ch.* Hem!
Iſtoc dicto dediſti hodie in cruciatum Chryſalum:
Nam vbi me adſpiciet, ad carnificem rapiet continuo ſenex.
Mn. Ego patrem exoraui. *Ch.* Nempe ergo hoc vt faceret, quod loquor?
Mn. Immo tibi ne noceat, neu quid ob eam rem ſubcenſeat,
Atque aegre inpetraui: nunc hoc tibi curandum eſt, Chryſale.
Ch. Quid vis curem? *Mn.* Vt ad ſenem etiam alteram facias viam:
Compara, fabricare, finge quod lubet, conglutina,
Vt ſenem hodie doctum docte fallas, aurumque auferas.
Ch. Vix videtur fieri poſſe. *Mn.* Perge, ac facile haec feceris.
Ch. Quam, malum, facile? quem mendacii prehendit manifeſto modo:
Quem ſi orem, vt mihi nihil credat, id non auſit credere.
Mn. Immo ſi audias, quae dicta dixit me aduorſum tibi.
Ch. Quid dixit? *Mn.* Si tu illum Solem ſibi Solem eſſe dixeris,
Se illum Lunam credere eſſe, et noctem qui nunc eſt dies.
Ch. Emungam hercle hominem probe hodie: ne id nequidquam dixerit.
Mn. Nunc quid nos vis facere? *Ch.* Enim nihil, niſi vt ametis, impero.
Ceterum quantum lubet me poſcitote aurum, ego dabo.
Quid mihi refert Chryſalo eſſe nomen, niſi factis probo?
Sed nunc quantulum vſu'ſt auri tibi Mneſiloche? dic mihi.

Mn. Militi numis ducentis iam vſus eſt pro Bacchide.
Ch. Ego dabo. *Mn.* Tum nobis opus eſt ſumptu. *Ch.* Ah placide volo
Vnumquidque agamus. hoc vbi egero, tum iſtuc agam.
De ducentis numis primum intendam baliſtam in ſenem;
Ea baliſta ſi peruortam turrim et propugnacula,
Recta porta inuadam extemplo in oppidum antiquom et vetus:
Si id capſo, geritote amicis voſtris aurum corbibus,
Sicut animus ſperat. *Pi.* Apud te eſt animus noſter, Chryſale.
Ch. Nunc tu abi intro, Piſtoclere, ad Bacchidem, atque effer cito.
Pi. Quid? *Ch.* Stilum, ceram, et tabellas, et linum. *Pi.* Iam faxo hic erunt.
Mn. Quid nunc es facturus? id mihi dice, coctum eſt prandium.
Ch. Vos duo eritis, atque amica tua erit tecum tertia.
Mn. Sicut dicis. *Ch.* Piſtoclero nulla amica eſt. *Mn.* Immo adeſt.
Alteram ille amat ſororem, ego alteram, ambas Bacchides.
Ch. Quid tu loqueris? *Mn.* Hoc vt futuri ſumus. *Ch.* Vbi eſt biclinium
Vobis ſtratum? *Mn.* Quid id exquiris? *Ch.* Res ita eſt: dici volo.
Neſcis quid ego acturus ſim, neque facinus quantum exordiar.
Mn. Cedo manum, ac ſubſequere propius me ad fores, intro inſpice.
Ch. Euax nimis bellus, atque vt eſſe maxume optabam, locus.
Pi. Quae imperaſti —! imperatum bene bonis factum illico eſt.
Ch. Quid paraſti? *Pi.* Quae parari tu iuſſiſti omnia.
Ch. Cape ſtilum propere et tabellas tu has tibi. *Mn.* Quid poſtea?
Ch. Quod iubebo, ſcribito iſtic. nam propterea te volo

Scribere, vt pater cognofcat literas, quando legat.
Scribe. *Mn.* Quid fcribam? *Ch.* Salutem tuo patri verbis tuis.
Pi. Quid fi potius morbum et mortem fcribat? id erit rectius.
Mn. Ne interturba. iam imperatum in cera ineft. *Ch.* Dic quemadmodum?
Mn. „Mnefilochus falutem dicit fuo patri.„ *Ch.* Adfcribe hoc cito:
„Chryfalus mihi vsque quaque loquitur nec recte, pater,
„Quia tibi aurum reddidi, et quia non te defraudauerim.„
Pi. Mane, dum fcribit. *Ch.* Celerem oportet effe amatoris manum.
Pi. Atque idem hercle eft ad perdundum magis, quam ad fcribendum citus.
Mn. Loquere: hoc fcriptum eft. *Ch.* „Nunc, pater mi, proin' tu ab eo vt caueas tibi,
„Sycophantias componit, aurum vt abs te auferat:
„Et profecto fe ablaturum dixit . . .„ plane adfcribito.
Mn. Dic modo. *Ch.* „Atque id pollicetur fe daturum aurum mihi,
„Quod dem fcortis, quodque in luftris comedim et congraecem, pater.
„Sed, pater, vide, ne tibi hodie verba det: quaefo caue.„
Mn. Loquere porro. *Ch.* Adfcribe dum. *Mn.* Etiam loquere, quid fcribam, modo.
Ch. „Sed, pater, quod promififti mihi, te quaefo vt memineris,
„Ne illum verberes, verum apud te vinctum adferuato domi.„
Cedo tu ceram ac linum actutum, age obliga, obfigna cito.
Mn. Obfecro, quid iftis ad iftunc vfu'ft confcriptis modum?
Vt tibi ne quid credat, atque vt vinctum te adferuet domi?
Ch. Quia mihi ita lubet, potin' vt cures te, atque ne parcas mihi?

Mea fiducia opus conduxi, et meo periculo rem gero.
Mn. Aequom dicis. *Ch.* Cedo tabellas. *Mn.* Adcipe. *Ch.* Animum aduortite,
Mnesiloche et tu Pistoclere, iam facite in biclinio
Cum amica sua vterque adcubitum eatis — ita negotium est —
Atque ibidem, vbi nunc sunt lecti strati, potetis cito.
Pi. Numquid aliud? *Ch.* Hoc, atque etiam vbi erit adcubitum semel,
Ne quoquam exsurgatis, donec a me erit signum datum.
Pi. O Imperatorem probum! *Ch.* Iam bis bibisse oportuit.
Mn. Fugiamus. *Ch.* Vos vostrum curate officium, ego efficiam meum.

ACTVS IV. SCENA V.

CHRYSALVS.

Insanum magnum molior negotium;
Metuoque vt hodie possiem emolirier.
Sed nunc truculento mihi atque saeuo vsus sene est,
Nam non conducit huic sycophantiae
Senem tranquillum esse, vbi me' adspexerit.
Vorsabo ego illum hodie, si viuo, probe.
Tam frictum ego illum reddam, quam frictum est cicer:
Adambulabo ad ostium, vt, quando exeat,
Extemplo aduenienti ei tabellas dem in manum.

ACTVS IV. SCENA VI.

NICOBVLVS, CHRYSALVS.

Nimio illaec res est magnae diuidiae mihi,
Subterfugisse sic mihi hodie Chrysalum.
Ch. Saluos sum, iratus est senex. nunc est mihi
Adeundi ad hominem tempus. *Ni.* Quis loquitur prope?
Atque hic quidem opinor Chrysalu'st. *Ch.* Adcessero.

Ni. Bone ſerue, ſalue. quid fit? quam mox nauigo
In Epheſum, vt aurum repetam ab Theotimo domum?
Taces? per omnes deos adiuro, vt ni meum
Gnatum tam amem, atque ei facta cupiam quae is velit,
Vt tua iam virgis latera lacerentur probe,
Ferratusque in piſtrino aetatem conteras.
Omnia reſciui ſcelera ex Mneſilocho tua.
Ch. Men' criminatus eſt? optume eſt! ego ſum malus —
Ego ſum ſacer — ſceleſtus! ſpecta rem modo!
Ego verbum faciam. *Ni.* Etiam carnufex
Minitare? *Ch.* Noſces tu illum actutum qualis ſit.
Nunc hasce tabellas ferre me iuſſit tibi.
Orabat, vt, quod iſtic eſſet ſcriptum, vt fieret.
Ni. Cedo. *Ch.* Noſce ſignum. *Ni.* Noui. vbi ipſe eſt?
Ch. Neſcio.
Nihil iam me oportet ſcire: oblitus ſum omnia.
Scio me eſſe ſervom, neſcio etiam id quod ſcio.
Nunc ab transenna hic turdus lumbricum petit:
Pendebit hodie pulcre, ita intendi tenus.
Ni. Mane dum parumper: iam ad te exeo, Chryſale.
Ch. Vt verba mihi dat! vt neſcio quam rem gerat!
Seruos arceſſit intus, qui me vinciant.
Bene nauis agitatur, pulcre haec confertur ratis.
Sed conticiſcam: nam audio aperiri fores.

ACTVS IV. SCENA VII.

NICOBVLVS, CHRYSALVS.

Conſtringe tu illi, Artamo, actutum manus.
Ch. Quid feci? *Ni.* Inpinge pugnum, ſi muttiuerit.
Quid hae loquuntur literae? *Ch.* Quid me rogas?
Vt ab illo adcepi, ad te obſignatas adtuli.
Ni. Eho tu, loquitatusne es gnato meo male

Per fermonem, quia mihi id aurum reddidit?
Et te dixifti id aurum ablaturum tamen
Per fycophantias? *Ch.* Egone iftuc dixi? *Ni.* Ita.
Ch. Quis homo eft, qui dicat me dixiffe iftuc? *Ni.* Tace.
Nullus homo dicit: hae tabellae te arguunt,
Quas tu adtulifti: hem hae te vinciri iubent. *Ch.* Aha!
Bellerophontem iam tuus me fecit filius.
Egomet tabellas detuli, vt vincirer? fine!
Ni. Propterea hoc facio, vt fuadeas gnato meo,
Vt pergraecetur tecum, teruenefice.
Ch. O ftulte, ftulte nefcis nunc venire te:
Atque in eo ipfo adftas lapide, vbi praeco praedicat.
Ni. Refponde: quis me vendit? *Ch.* Quem di diligunt:
Adolefcens moritur, dum valet, fentit, fapit!
Hunc fi vllus deus amaret, plus annis decem,
Plus iam viginti mortuum effe oportuit:
Terrae odium ambulat. iam nihil fapit,
Nec fentit. tanti eft, quanti eft fungus putidus.
Ni. Tun' terrae me odium effe autumas? abducite hunc
Intro, atque adftringite ad columnam fortiter.
Numquam auferes hinc aurum. *Ch.* Atqui iam dabis.
Ni. Dabo? *Ch.* Atque orabis me quidem vltro, vt auferam.
Quum illum refcifces criminatorem meum
Quanto in periculo, et quanta in pernicie fiet:
Tum libertatem Chryfalo largibere:
Ego adeo numquam adcipiam. *Ni.* Dic, fcelerum caput,
Dic, quo in periculo eft meus Mnefilochus filius?
Ch. Sequere hac me, faxo iam fcies. *Ni.* Quo gentium?
Ch. Tres vnos paffus. *Ni.* Vel decem. *Ch.* Agedum, tu Artamo,
Forem hanc pauxillum aperi, placide, ne crepa:
Sat eft. adcede huc tu. viden' conuiuium?
Ni. Video exaduorfum Piftoclerum et Bacchidem.
Ch. Qui funt in lecto illo altero? *Ni.* Interii mifer!

Ch. Nouistine hominem? *Ni.* Noui. *Ch.* Dic sodes mihi,
Bellan' videtur specie mulier? *Ni.* Admodum.
Ch. Quid illam, meretricemne esse censes? *Ni.* Quippini?
Ch. Frustra es. *Ni.* Quis igitur obsecro est? *Ch.* Inueneris.
Ex me quidem hodie numquam fies certior.

ACTVS IV. SCENA VIII.

CLEOMACHVS, NICOBVLVS, CHRYSALVS.

Meamne hic Mnesilochus, Nicobuli filius,
Per vim vt retineat mulierem? quae haec factio est?
Ni. Quis ille est? *Ch.* Per tempus hic venit miles mihi.
Cl. Non me arbitratur militem, sed mulierem,
Qui me meosque non queam defendere.
Nam neque Bellona mihi vmquam, neque Mars creduat
Ni illum exanimalem faxo, si conuenero,
Niue exheredem fecero vitae suae.
Ni. Chrysale, quis ille est, qui minitatur filio?
Ch. Vir hic est illius mulieris, quacum adcubat.
Ni. Quid, vir? *Ch.* Vir, inquam. *Ni.* Nupta est illan' obsecro?
Ch. Scies haud multo post. *Ni.* Oppido interii miser!
Ch. Quid? nunc scelestus tibi videtur Chrysalus?
Age nunc, vincito me, auscultato filio.
Dixin' tibi ego illum inuenturum te qualis sit?
Ni. Quid nunc ego faciam? *Ch.* Iube sis me exsolui cito:
Nam nisi ego exsoluor, iam manifesto hominem obprimet.
Cl. Nihil est lucri, quod me hodie facere mauelim,
Quam illum cubantem cum illa obprimere, ambo vt necem.
Ch. Audin' quae loquitur? quin tu me exsolui iubes?
Ni. Exsoluite istum. perii, pertimui miser!
Cl. Tum illam, quae corpus publicat volgo suum,
Faxo, se haud dicat nactam, quem derideat.
Ch. Pacisci cum illo paullula pecunia,

Potes. *Ni.* Paciſcere ergo obſecro, quid tibi lubet;
Dum ne manifeſto hominem obprimat, neue enicet.
Cl. Nunc niſi ducenti Philippi redduntur mihi,
Iam illorum ego animam amborum exſorbebo oppido.
Ni. Hem illoc paciſcere, ſi potes. perge obſecro.
Paciſcere quiduis. *Ch.* Ibo et faciam ſedulo.
Quid clamas? *Cl.* Vbi herus tuus eſt? *Ch.* Nusquam, neſcio.
Vis tibi ducentos numos iam promittier,
Vt ne clamorem hic facias, neu conuicium?
Cl. Nihil eſt, quod malim. *Ch.* Atque vt tibi mala multa ingeram?
Cl. Tuo arbitratu. *Ch.* (*ſecum*) Vt ſubblanditur carnufex!
Pater hic Mneſilochi eſt: ſequere. is promittet tibi.
Tu aurum rogato: ceterum verbum ſat eſt.
Ni. Quid fit? *Ch.* Ducentis Philippis rem pepigi. *Ni.* Vah, ſalus
Mea, ſeruauiſti me. quam mox dico? dabo.
Ch. Roga hunc tu, tu promitte huic. *Ni.* Promitto: roga.
Cl. Ducentos numos aureos Philippos probos
Dabin'? dabuntur, inque: reſponde. *Ni.* Dabo.
Ch. Quid nunc, inpure, numquid debetur tibi?
Quid illi moleſtus? quid illum morte territas?
Et ego te et ille mactamus infortunio.
Si tibi eſt machaera, et nobis veruina eſt domi:
Qua quidem te faciam, ſi tu me inritaueris,
Confoſſiorem ſoricina nenia.
Iam dudum hercle equidem ſentio, ſuſpicio
Quae te ſollicitet, eum eſſe cum illa muliere.
Cl. Immo eſt quoque. *Ch.* Ita me Iupiter, Iuno, Ceres,
Minerua, Latona, Spes, Opis, Virtus, Venus,
Caſtor, Polluces, Mars, Mercurius, Hercules,
Submanus, Sol, Saturnus, diique omnes ament;
Vt ille cum illa neque cubat, neque ambulat,

Neque osculatur, neque illud quod dici solet.
Ni. Vt iurat! seruat me ille suis periuriis.
Cl. Vbi nunc Mnesilochus ergo est? *Ch.* Rus misit pater.
Illa autem in arcem abiuit, aedem visere
Minervae. nunc aperta est. i vise, estne ibi.
Cl. Abeo ad forum igitur. *Ch.* Vel hercle in malam crucem.
Cl. Hodie exigam aurum hoc? *Ch.* Exige, ac suspende te:
Ne subplicare censeas, nihili homo.
Ille est amotus: sine me, per te, here, obsecro
Deos inmortales, ire huc intro ad filium.
Ni. Quid eo introibis? *Ch.* Vt eum dictis plurimis
Castigem, quum haec sic facta ad hunc faciat modum.
Ni. Immo oro vt facias, Chrysale, et ted obsecro,
Caue parsis in eum dicere. *Ch.* Etiam me mones?
Satin' est, si plura ex me audiet hodie mala,
Quam audiuit vmquam Clinia ex Demetrio? (*abit*)
Ni. Lippi illic oculi seruos est simillimus:
Si non est, nolis esse, neque desideres:
Si est, abstinere, quin adtingas, non queas.
Nam ni illic hodie forte fortuna hic foret,
Miles Mnesilochum cum vxore obprimeret sua,
Atque obtruncaret moechum manifestarium.
Nunc quasi ducentis Philippis emi filium,
Quos dare promisi militi: quos non dabo
Temere etiam prius quam filium conuenero.
Numquam edepol quidquam temere credam Chrysalo.
Verum libet etiam mihi has perlegere denuo:
Aequom est tabellis consignatis credere.

ACTVS IV. SCENA IX.

CHRYSALVS, NICOBVLVS.

Atridae duo fratres cluent fecisse facinus maxumum,
Quum Priami patriam Pergamum, diuina moenitum manu,

Armis, equis, exercitu, atque eximiis bellatoribus,
Millenum numero nauium, decumo anno poſt ſubegerunt.
Non Pelides termento fuit, praeut ego herum expugnabo meum,
Sine claſſe ſineque exercitu et tanto numero militum.
Cepi, expugnaui amanti herili filio aurum ab ſuo patre.
Nunc prius quam huc ſenex venit, libet lamentari, dum exeat:
O Troia! o patria! o Pergamum! o Priame! periiſti ſenex,
Qui miſere male mulctabere quadringentis Philippis aureis.
Nam ego has tabellas obſignatas, conſignatas quas fero,
Non ſunt tabellae, ſed equus, quem miſere Achiui ligneum.
Epius eſt Piſtoclerus: ab eo haec ſumpta. Mneſilochus Sinon eſt
Relictus. ellum, non in buſto Achilli, ſed in lecto adcubat:
Bacchidem habet ſecum. ille olim habuit ignem, qui ſignum daret:
Haec ipſum exurit. ego ſum Vlyſſes, cuius conſilio haec geruntur.
Tum quae hic ſunt ſcriptae literae, hoc in equo inſunt milites
Armati atque animati probe. ita res ſubceſſit, meliusque adhuc.
Atque hic equus non in arcem, verum in arcam faciet impetum.
Excidium, exitium, exlecebra fiet hic equus hodie auro ſenis.
Noſtro ſeni huic ſtolido, ei profecto nomen facio ego Ilio.
Miles Menelau'ſt: ego Agamemnon, idem Vlyſſes Laertius,
Mneſilochus eſt Alexander, qui erit exitium rei patriae ſuae:
Is Helenam abduxit, cuia cauſa nunc facio obſidium Ilio.
Nam illic eidem audiui Vlyſſem, vt ego ſum, fuiſſe et audacem et malum.
Dolis ego deprenſus ſum: ille mendicans paene inuentus interiit,
Dum ſibi exquirit fata Iliorum. adſimiliter mihi hodie obtigit.
Vinctus ſum, ſed dolis exemi. item ſe ille ſeruauit dolis.
Ilio tria fuiſſe audiui fata, quae illi forent exitio:
Signum ex arce ſi periſſet: alterum etiam eſt Troili mors:

Tertium quum portae Scaeae limen superum ſcinderetur.
Paria item tria eis tribus ſunt fata noſtro huic Ilio;
Nam dudum primo, vt dixeram noſtro ſeni mendacium
Et de hoſpite, et de auro, et de lembo, ibi ſignum ex arce iam abstuli.
Iam duo reſtabant fata tum, nec magis id ceperam oppidum.
Poſt vbi tabellas ad ſenem detuli, ibi obcidi Troilum.
Quum cenſuit Mneſilochum cum vxore eſſe dudum militis,
Ibi vix me exſolui. atque id periclum adſimilo, Vlyſſem vt praedicant,
Cognitum ab Helena, eſſe proditum Hecubae. ſed vt olim ille ſe
Blanditiis exemit et perſuaſit, ſe vt amitteret:
Item ego dolis me illo expuli periculo, et decepi ſenem.
Poſtea cum magnifico milite, vrbes verbis qui inermus capit,
Conflixi, atque hominem repuli: dein pugnam conſerui ſeni:
Ego eum adeo vno mendacio deuici, vno ictu extempulo
Cepi ſpolia. is nunc ducentos numos Philippos militi,
Quos dare ſe promiſit, dabit.
Nunc alteris etiam ducentis vſus eſt, qui diſpenſentur
Ilio capto: vt ſit mulſum, qui triumphent milites.
Sed Priamus hic multo illi praeſtat. non quinquaginta modo,
Quadringentos filios habet; atque equidem omnes lectos ſine probro:
Eos ego hodie omnes contruncabo duobus ſolis ictibus.
Nunc Priamo noſtro ſi eſt quis emptor, coemptionalem ſenem
Vendam ego, venalem quem habeo, extemplo vbi oppidum expugnauero.
Sed Priamum adſtantem eccum ante portam video. adibo atque adloquar.
Ni. Cuianam vox prope me ſonat? *Ch.* O Nicobule. *Ni.* Quid fit? quid,
Quod te miſi, ecquid egiſti? *Ch.* Rogas? congredere. *Ni.* Congredior.

Ch. Optumus sum orator. ad lacrumas coegi hominem castigando
Maleque dictis, quae quidem quiui comminisci. *Ni.* Quid ait? *Ch.* Verbum
Nullum fecit: lacrumans tacitus auscultabat, quae ego loquebar:
Tacitus conscripsit tabellas: obsignatas mihi has dedit,
Tibi me iussit dare, sed metuo, ne idem cantent quod priores.
Nosce signum. estne eius? *Ni.* Noui. libet perlegere has. *Ch.* Perlege.
Nunc superum limen scinditur, nunc adest exitium Ilio.
Turbat equus lepide ligneus. *Ni.* Chrysale ades, dum ego has perlego.
Ch. Quid me tibi adesse opus est? *Ni.* Volo, vt quod iubebo facias,
Vt scias, quae hic scripta sient. *Ch.* Nihil moror, neque scire volo.
Ni. Tamen ades. *Ch.* Quid opus est? *Ni.* Taceas: quod iubeo, id facias. *Ch.* Adero.
Ni. Euge literas minutas. *Ch.* Qui quidem videat parum:
Verum, qui satis videat, grandes satis sunt. *Ni.* Animum aduortito igitur.
Ch. Nolo, inquam. *Ni.* At volo, inquam. *Ch.* Quid opus
est? *Ni.* At enim id, quod te iubeo, facias.
Ch. Iustum est, tuus tibi seruos tuo arbitratu seruiat.
Ni. Hoc age sis iam nunc. *Ch.* Vbi lubet, recita: aurium operam tibi dico.
Ni. Cerae quidem haud parsit, neque stilo; sed quidquid est, perlegere certum est.
„Pater ducentos Philippos quaeso Chrysalo
„Da, si esse saluom vis me, aut vitalem tibi.„
Ch. Malum quidem hercle magnum, tibi dico. *Ni.* Quid est?
Ch. Non prius salutem scripsit? *Ni.* Nusquam sentio.

Ch. Non dabis, ſi ſapies; verum ſi das maxume,
Nae ille alium gerulum quaerat, ſi ſapiet, ſibi:
Nam ego non laturus ſum, ſi iubeas maxume.
Sat ſic ſuſpectus ſum, quum careo noxia.
Ni. Auſculta porro, dum hoc, quod ſcriptum eſt, perlego.
Ch. Inde a principio iam inpudens epiſtola eſt.
Ni. "Pudet prodire me ad te in conſpectum, pater.
„Tantum flagitium te ſcire audiui meum,
„Quod cum peregrini cubui vxore militis."
Pol haud derides. nam ducentis aureis
Philippis redemi vitam ex flagitio tuam.
Ch. Nihil eſt illorum, quin ego ille dixerim.
Ni. „Stulte feciſſe fateor. ſed quaeſo, pater,
„Ne me in ſtultitia, ſi deliqui, deſeras.
„Ego animo cupido, atque oculis indomitis fui:
„Perſuaſum eſt facere, cuius nunc me facti pudet!„
Prius te cauiſſe ergo quam pudere, aequom fuit.
Ch. Eadem iſtaec verba dudum illi dixi omnia.
Ni. „Quaeſo, vt ſat habeas id, pater, quod Chryſalus
„Me obiurgauit plurimis verbis malis,
„Et me meliorem fecit praeceptis ſuis,
„Vt te ei habere gratiam aequom ſit bonam.„
Ch. Eſtne iſtuc iſtic ſcriptum? *Ni.* Hem ſpecta, tum ſcies.
Ch. Vt, qui deliquit, ſupplex eſt vltro omnibus!
Ni. „Nunc ſi me fas eſt obſecrare abs te, pater,
„Da mihi ducentos nummos Philippos, te obſecro„
Ch. Ne vnum quidem hercle, ſi ſapis. *Ni.* Sine perlegam:
„Ego ius iurandum verbis conceptis dedi,
„Daturum id me hodie mulieri ante veſperum,
„Prius quam a me abiret. nunc, pater, ne peierem,
„Cura, atque abduce me hinc ab hac quantum poteſt,
„Quam propter tantum damni feci et flagitii.

„Caue tibi ducenti numi diuidiae fuant.
„Sexcenta tanta reddam, ſi viuo, tibi.
„Vale, atque haec cura.„ Quid nunc cenſes, Chryſale?
Cн. Nihil ego tibi hodie conſilii quidquam dabo:
Neque ego haud committam, vt, ſi quid peccatum ſiet,
Feciſſe dicas de mea ſententia.
Verum vt ego opinor, ſi ego in iſtoc ſiem loco,
Dem potius aurum, quam illum conrumpi ſinam.
Duae conditiones ſunt: vtram tu adcipias, vide.
Vel vt aurum perdas, vel vt amator peieret.
Ego neque te iubeo, neque veto, neque ſuadeo.
Nı. Miſeret me illius. *Cн.* Tuus eſt, non mirum facis.
Si plus perdundum ſit, periiſſe ſuauius eſt,
Quam illud flagitium volgo diſpaleſcere.
Nı. Nae ille edepol Epheſi multo mauellem foret,
Dum ſaluos eſſet, quam reueniſſet domum.
Quin ergo iſtic, quod perdundum eſt, properem perdere?
Binos ducentos Philippos iam intus efferam;
Et militi quos dudum promiſi miſer,
Et iſtos. mane iſtic: iam exeo ad te, Chryſale.
Cн. Fit vaſta Troia, ſcindunt proceres Pergamum.
Sciui ego iam dudum, fore me exitium Pergamo.
Edepol qui me eſſe dicat cruciatu malo
Dignum, nae ego cum illo pignus haud auſim dare,
Tantas turbellas facio. ſed crepuit foris:
Effertur praeda ex Troia. taceam nunc iam.
Nı. Cape hoc tibi aurum, Chryſale. i, fer filio.
Ego ad forum autem hinc ibo, vt ſoluam militem.
Cн. Non equidem adcipiam. proin tu quaeras qui ferat.
Nolo ego mihi credi. *Nı.* Cape vero: odioſe facis.
Cн. Non equidem capiam. *Nı.* At quaeſo. *Cн.* Dico, vt res ſe habet.
Nı. Morare. *Cн.* Nolo inquam, aurum concredi mihi.

Vel da aliquem, qui me ſeruet. *Ni.* Ohe, odioſe facis.
Ch. Cedo, ſi neceſſe eſt. *Ni.* Cura hoc. iam ego huc reuenero. (*abit*)
Ch. Curatum eſt. eſſe te ſenem miſerrumum.
Hoc eſt incepta efficere pulcre, veluti mihi
Euenit, vt ouans praeda onuſtus incederem.
Salute noſtra atque vrbe capta per dolum,
Domum reduco integrum omnem exercitum.
Sed, ſpectatores, vos nunc ne miremini,
Quod non triumpho peruulgatum eſt, nihil moror.
Verum tamen adcipientur mulſo milites.
Nunc hanc praedam omnem iam ad quaeſtorem deferam.

ACTVS IV. SCENA X.

PHILOXENVS.

Quam magis in pectore meo foueo, quas meus filius turbas turbet,
Quam ſe ad vitam, et quos ad mores praecipitem inſcitus capeſſat,
Magis curae eſt, magisque adformido, ne is pereat, neu corrumpatur.
Scio. ego fui illa aetate, et feci illa omnia, ſed more modeſto.
Neque placitant mores, quibus video volgo gnatis eſſe parentes.
Duxi, habui ſcortum: potaui, edi, donaui. et enim id raro.
Ego dare me ludum meo gnato inſtitui. vt animo obſequium
Sumere poſſit, aequom eſſe puto: ſed nimis nolo deſidiae
Ei dare ludum. nunc Mneſilochum, quod mandaui, viſo:
Ecquid eum ad virtutem aut ad frugem opera ſua compulerit:
Sicut eum, ſi conuenit, ſcio feciſſe: eo eſt ingenio natus.

ACTVS V. SCENA I.

NICOBVLVS, PHILOXENVS.

Quicumque vbique ſunt, qui fuere, quique futuri ſunt poſthac
Stulti, ſtolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones,
Solus ego omnes longe antedeo ſtultitia et moribus indoctis.
Perii! pudet hoccine me aetatis ludum bis factum eſſe indigne?
Magis quam id reputo, tam magis vror, quae meus filius turbauit.
Perditus ſum, atque etiam eradicatus ſum: omnibus exemplis crucior:
Omnia me mala conſectantur, omnibus exitiis interii.
Chryſalus me hodie lacerauit, Chryſalus me miſerum ſpoliauit:
Is me ſcelus vsque adtondit dolis doctis indoctum, vt lubitum eſt.
Ita miles memorat meretricem eſſe, quam ille vxorem eſſe aiebat.
Omniaque, vt quidquid actum eſt, memorauit. eam ſibi hunc annum conductam.
Reliquum id auri factum, quod ego ei ſtultiſſumus homo promiſiſſem.
Hoc, hoc eſt, quod peraceſcit, hoc eſt demum quod percrucior,
Me hoc aetatis ludificari: immo edepol ſic ludos factum
Cano capite, atque alba barba! miſerum me auro eſſe emunctum!
Perii! hoc ſeruom meum non nauci facere eſſe auſum! atque ego, ſi alibi
Plus perdiderim, minus aegre habeam, minusque id mihi damno ducam.
Ph. Certe hic prope me mihi neſcio quis loqui viſus eſt: ſed quem video,
Hic quidem pater Mneſilochi. *Ni*. Euge, ſocium aerumnae et mei mali video.

Philoxene ſalue. *Ph.* Et tu. vnde agis? *Ni.* Vnde homo miſer atque infortunatus.
Ph. At pol ego ibi ſum, eſſe vbi miſerum hominem decet atque infortunatum.
Ni. Igitur pari fortuna, aetate vt ſumus, vtimur. *Ph.* Sic eſt: ſed, tu,
Quid tibi eſt? *Ni.* Pol mihi par idem eſt quod tibi. *Ph.* Num quidnam ad filium
Haec aegritudo adtinet? *Ni.* Admodum. *Ph.* Idem mihi morbus in pectore eſt.
Ni. At mihi Chryſalus optumus homo
Perdidit filium, me, atque rem omnem
Meam. *Ph.* Quid tibi ex filio nam, obſecro, aegre eſt? *Ni.* Scies id: periit
Cum tuo! atque ambo aeque amicas habent. *Ph.* Qui ſcis? *Ni.* Vidi. *Ph.* Hei mihi, disperii!
Ni. Quid dubitamus pultare, atque huc euocare ambos foras?
Ph. Haud moror. *Ni.* Heus Bacchis, iube ſis actutum aperiri fores,
Niſi mauoltis fores et poſtes comminui ſecuribus.

ACTVS V. SCENA II.

BACCHIDES *duae Sorores*, NICOBVLVS, PHILOXENVS.

Quis, ſonitu ac tumultu tanto, nomine nominat
Me, atque pultat aedes? *Ni.* Ego atque hic. *Ba.* Quid hoc eſt
Negotii? nam, amabo, quis has huc oues adegit?
Ni. Oues nos vocant peſſumae. *So.* Paſtor harum
Dormit, quum hae eunt ſic a pecu palitantes.
Ba. At pol nitent, haud ſordidae videntur ambae.
So. Adtonſae hae quidem ambae vsque ſunt. *Ph.* Vt videntur
Deridere nos! *Ni.* Sine, ſuo vsque arbitratu.
Ba. Rerin' ter in anno tu has tonſitari? *So.* Pol hodie
Altera iam bis detonſa certo eſt. *Ba.* Vetulae

Sunt thymiamae. *So.* At bonas fuiſſe credo.
Ba. Viden' limulis, obſecro, vt intuentur?
So. Ecaſtor ſine omni arbitror malitia eſſe.
Ph. Merito hoc nobis fit: qui quidem huc venerimus.
Ba. Cogantur quidem intro. *So.* Haud ſcio quid eo opus ſit,
Quae nec lactem, nec lanam vllam habent. ſic ſine adſtent.
Exoluere, quanti fuere. omnis fructus
Iam illis decidit. non vides, vt palantes
Solae libere graſſentur? quin aetate credo eſſe mutas:
Ne balant quidem, quum a pecu cetero abſunt. *So.* Stultae atque haud malae videntur.
Ba. Reuortamur intro, ſoror. *Ni.* Illico ambae manete: hae oues volunt vos.
Ba. Prodigium hoc quidem eſt: humana nos voce adpellant oues.
Ph. Hae oues vobis malam rem magnam, quam debent, dabunt.
Ba. Si quam debes, te condono, tibi habe, numquam abs te petam.
Sed quid eſt, quapropter nobis vos malum minitamini?
Ph. Quia noſtros agnos concluſos iſtic eſſe aiunt duos.
Ni. Et, praeter eos agnos, meus eſt iſtic clam mordax canis:
Qui niſi nobis producuntur iam atque emittuntur foras,
Arietes truces nos erimus, iam in vos incurſabimus.
Ba. Soror, eſt quod te volo ſecreto. *So.* Eho, amabo. *Ni.* Quo illae abeunt? *Ba.* Senem illum
Tibi dedo vlteriorem, lepide vt lenitum reddas: ego ad hunc
Iratum adgrediar. poſſumus nos hos intro inlicere huc. *So.* Meum
Penſum ego lepide adcurabo, quamquam odioſum eſt mortem amplexari.
Ba. Facito vt facias. *So.* Taceas. tu tuum facito; ego, quod dixi, haud mutabo.
Ni. Quid illaec illic in conſilio duae ſecreto conſultant?

Ph. Quid ais tu homo? *Ni.* Quid me vis? *Ph.* Pudet dicere me tibi quiddam.
Ni. Quid eſt, quod pudeat? *Ph.* St! amico homini tibi quid volo credere certum eſt,
Nihili ſum. *Ni.* Iſtuc iam pridem ſcio. ſed, quid nihili ſis, memora.
Ph. Tactus ſum vehementer viſco: cor ſtimulo foditur. *Ni.* Pol tibi
Multo aequius eſt coxendicem.
Sed quid iſtuc eſt? etſi iam ego ipſe, quid ſit, prope ſcire puto me,
Verum audire etiam ex te ſtudeo. *Ph.* Viden' hanc? *Ni.* Video. *Ph.* Haud mala eſt mulier.
Ni. Pol vero iſta mala, et tu nihili. *Ph.* Quid multa? ego amo. *Ni.* An amas? *Ph.* Necas.
Ni. Tu homo putide, amator iſtac fieri aetate audes? *Ph.* Qui non?
Ni. Quia flagitium eſt. *Ph.* Quid opus verbis eſt? meo filio non ſum iratus.
Neque te tuo eſt aequom eſſe iratum: ſi amant, ſapienter faciunt.
Ba. Sequere hac. *Ni.* Eunt. eccas tandem! probri perlecebrae et perſuaſtrices,
Quid nunc? etiam redditis nobis filios et ſervom? an ego
Experior tecum vim maiorem? *Ph.* Abin hinc?
Non homo tu quidem es, qui iſtoc pacto tam lepidam inlepide adpelles.
Ba. Senex optume, quantum eſt in terra, ſine hoc exorare abs te,
Vt iſtuc delictum deſiſtas tanto opere ire obpugnatum.
Ni. Niſi abeas, quamquam tu bella es, malum tibi magnum dabo iam. *Ba.* Patiar.
Non metuo, ne quid mihi doleat, quod ferias. *Ni.* Vt blandiloqua eſt!

Hei mihi, metuo! *So.* Hic magis tranquillu'ſt.
Ba. I, i hac mecum intro, atque ibi, ſi quid vis, filium concaſtigato.
Ni. Abin' a me ſcelus? *Ba.* Sine, mea pietas, exorem. *Ni.* Exores tu me?
Ba. Ego quidem ab hoc certe exorabo. *Ph.* Immo ego te oro, vt me intro abducas.
So. Lepidum te! *Ph.* At ſcin', quo pacto me ad te intro abducas? *So.* Mecum vt ſis.
Ph. Omnia quae cupio, commemoras. *Ni.* Vidi ego nequam
Homines, verum te neminem deteriorem. *Ph.* Ita ſum.
Ba. I, i hac mecum intro, vbi tibi ſit lepide victibus, vino atque vnguentis.
Ni. Satis, ſatis iam voſtri eſt conuiuii: me nihil poenitet, vt ſim adceptus.
Quadringentis Philippis filius me et Chryſalus circumduxerunt,
Quem quidem ego vt non excruciem,
Alterum tantum auri non meream.
Ba. Quid tandem, ſi dimidium auri redditur? isne tu hac mecum
Intro, atque vt eis delicta ignoſcas? *Ph.* Faciet.
Ni. Minime. nolo, nihil moror. ſine, ſic! malo illos vlciſci ambo.
Ph. Etiam tu homo nihili, quod Dii dant boni, caue culpa tua amiſſis.
Dimidium auri datur, adcipias potesque et ſcortum adcumbas.
Ni. Egon', vbi filius conrumpatur meus, ibi potem? *Ph.* Potandum eſt.
Ni. Age iam id, utut eſt, etſi eſt dedecorum, patiar! facere inducam
Animum egon', quum haec cum illo adcumbet, inſpectem? *Ba.* Immo equidem pol tecum
Adcumbam, te amabo, et te amplexabor. *Ni.* Caput prurit: perii!

Vix negito, *BA.* Non tibi venit in mentem, amabo, ſi, dum viuas,
Tibi bene facias, iam pol id quidem eſſe haud perlonginquum?
Neque ſi hoc hodie amiſeris, poſt in morte id euenturum eſſe vmquam?
NI. Quid ago? *PH.* Quid agas, rogitas etiam? *NI.* Libet, et metuo. *BA.* Quid metuis?
NI. Ne obnoxius filio ſim et ſeruo. *BA.* Mel meum, amabo, iſtaec fiunt.
Tuus eſt. vnde illum cenſes ſumere, niſi quod tute illi dederis?
Hanc veniam illis ſine te exorem. *NI.* Vt terebrat! ſatin' obfirmatum
Quod mihi erat, id me exorat? tua ſum opera et propter te improbior.
BA. Nusquam me a te auelles. ſatin' ego iſtuc habeo obfirmatum?
NI. Quod ſemel dixi, haud mutabo. *BA.* It dies, ite intro adcubitum.
Filii vos exſpectant intus. *NI.* Quam quidem actutum emoriamur.
BA. Veſper hic eſt, ſequimini. *PH.* Ducite nos quo lubet, tamquam quidem addictos.
BA. Lepide ipſi hi ſunt capti, ſuis qui filiis fecere inſidias. ite.

G R E X.

Hi ſenes, niſi fuiſſent nihili iam inde ab adoleſcentia,
Non hodie hoc tantum flagitium facerent canis capitibus:
Neque adeo haec faceremus, ni antehac vidiſſemus fieri,
Vt apud lenones riuales filiis fierent patres.
Spectatores vos valere volumus, et clare adplaudere.

M. ACCII PLAVTI

MOSTELLARIA.

DRAMATIS PERSONAE:

THEVROPIDES, ſenex athenienſis, qui mercaturae faciendae cauſa per triennium peregre abſuerat, fraude et deprecatione aeque facile expugnabilis.

PHILOLACHES, Theurop. filius, puer olim optimae ſpei, iuuenis vero, patre abſente, vbi magiſtrum cepit inprobum, animum ad partem adplicans deterrimam.

PHILEMATIVM, amica Philolachetis, non peſſima quidem, at formae commendandae, amatorisque, quam arctiſſime poſſit, inlaqueandi ſtudioſiſſima.

SCAPHA, Philem. ſerua, quam pauci amatores fideles meretricibus ſint vſu edocta, conſiliatrix cautior quam probior.

TRANIO, Theur. ſeruus, Philol. conruptor, nequiſſimus audaciſſimusque.

GRVMIO, Theur. ſeruus ruſticus et probus.

CALLIDAMATES, Philol. ſodalis, homo quidem nimii vini, nec ab amoribus alienus meretriciis, at Philolachete tamen longe et prudentior, et generoſior.

DELPHIVM, Callid. amica, non inproba.

PHANISCVS, Callid. ſeruus bonae frugi.

Seruus alius Callid. inprobior.

Daniſta, vt ſolent eius generis homines, ſordidiſſimus.

SIMO, Theurop. vicinus, dotis lautaeque coenae, quam vxoris, amantior.

ARGVMENTVM PRISCIANI.

Manu misit emptos suos amores Philolaches,
Omnemque absente rem suo absumit patre.
Senem, vt reuenit, ludificatur Tranio;
Terrifica monstra ait videri in aedibus,
Et inde primum emigratum. interuenit
Lucripeta fenus fenerator postulans:
Ludusque rursum fit senex. nam mutuum
Adceptum dicit pignus emtis aedibus:
Requirit quae sint: ait vicini proxumi.
Inspectat illas. post se derisum dolet:
Ab sui sodale gnati exoratur tamen.

ARGVMENTVM.

Mercator atheniensis dum, lucri faciundi causa, extremas ad gentes, per tres annos currit, filius interea, amoribus luxuriaeque deditus, non a danista solum quadraginta minas sumit fenere, sed sumtus praeterea facit multo maiores adhuc 4. 2. 66. *neq triduum in vnum intermittitur apud eum esse et bibi* 4. 2. 42 *sqq. In medio autem conuiuio aliquo Tranio seruus adfert nuntium, se herum in portu vidisse reducem, qui ne aedes obsendat conuiuarum mulierumque plenas, cauendum quam ocissime esse. Quod vero conuiuarum vnus, ebrius, in mora erat, aedibus Tranio obclusis, intus muttire quemquam vetat, ita vt nemo in aedibus videretur habitare; herum vero aduenientem metu abigit mortui, cuius, his olim in aedibus obcisi, minis filius, ante septem iam menses exturbatus, rus migrauerit. Senex conuenit statim eum, vnde aedes olim emerat: quo vero, quae de caede spectroque dicit, prorsus pernegante, ante aedes reuertitur, seruum, quid nunc faciundum censeret, consulturus. Interuenit autem danista, ni sortem ipsam, at fenus tamen actutum sibi dari poscens. Requirente sene, quid eo sit argento factum? seruus filium, spectro territum, aedes vicini pulcerrimas duobus talentis emisse, et quadraginta illas minas, fenere sumtas, arrhaboni mentitur dedisse. Laetus senex danistam nunc secum habere rem iubet, crastinoque die argentum petere; inspectas vicini aedes mercimonium iudicat lepidissimum, totusque gaudet. Sic aliam quidem machinam Tranio sulcit alia, sed, quod in consiliis fraudulentis non potest tandem non adcidere, dolis postremo deprehensis omnia conruunt. Lora senex parauerat*

iam, verberibusque Tranio pendens fuiſſet caeſus, niſi ſodalis ille herilis filii Callidamantes exoraſſet ſenem, vt non filio ſolum, ſed Tranioni etiam veniam daret inpunitatemque.

Memoratur Plauti Phasma; *quam fabulam et* Moſtellariam *Gulielmus docuit eſſe eamdem. Duo enim, quae Feſtus e Phasmate citat fragmenta, in Moſtellaria reperiuntur, et φάσμα Gloſſarium explicat* moſtellum. *Eſt enim* moſtellum *a* monſtrum, *litera* n *in pronuntiando liqueſcente. Feſtiua eſt fabula, et multis bonis ſententiis inſignis, ſed plurimis in locis mendoſe olim edita: qualis nunc eſt, Camerarii in primis ſtudio debetur. Quod poſt Actum demum tertium poeta Tranionem curare facit, vt congerrones, de rebus adhuc quietis certiores factos, ex aedibus amoliretur, id quidem poſt Actum ſecundum, licet tempus locusque ſuppeteret, facere nondum voluit, quod ibi de daniſta deque vicini aedibus nihil adhuc erat actum, in primisque, quod Callidamati tempus erat dandum ad crapulam obdormiſcendam.* Actus *vero* tertii *quae* ſcena *numeratur* tertia, Actus quarti *videtur mihi* ſcena *numeranda eſſe* prima. *Actus enim tertii ſcena ſecunda exeunte intrant Theuropides et Tranio ad aedes Simonis inſpiciendas; ſcena autem, quae tertii actus putatur tertia, exierunt iam ex aedibus iſtis, quas perluſtrauerant totas. Manifeſtum igitur eſt, intraſſe eos* Actu *tertio finiente, inter tertium et quartum Actum aedes inſpexiſſe; et ordiente demum quarto actu in ſcenam denuo prodiiſſe. Hanc poſt ſcenam nihilo minus Tranioni ſatis erat temporis ad ea curanda, quae verſibus ſcenae leguntur vltimis, quia toto hoc actu in ſcenam non redit.*

ACTVS I. SCENA I.

GRVMIO, TRANIO.

Exi e culina, ſis, foras maſtigia,
Qui mihi inter patinas exhibes argutias.
Egredere, herilis pernicies, ex aedibus.
Ego pol te ruri, ſi viuam, vlciſcar probe.
Exi, inquam, nidor e culina. quid lates?
Tr. Quid tibi, malum, hic ante aedes clamitatio eſt?
An ruri cenſes te eſſe? abscede ab aedibus.
Abi rus, abi dierecte, abscede ab ianua.

Hem, hoccine volebas? *Gr.* Perii! cur me verberas?
Tr. Quia tu vis. *Gr.* Patiar? sine modo adueniat senex!
Sine modo venire saluom, quem absentem comes.
Tr. Nec verisimile loquere, nec verum, frutex,
Comesse quemquam vt quisquam absentem possiet.
Gr. Tu vrbanus vero scurra, deliciae popli,
Rus mihi tu obiectas? sane credo, Tranio,
Quod te in pistrinum scis actutum tradier,
Cis, hercle, paucas tempestates, Tranio.
Augebis ruri numerum, genus ferratile.
Nunc, dum tibi lubet licetque, pota, perde rem,
Conrumpe herilem filium, adolescentem optumum.
Dies noctesque bibite, pergraecamini,
Amicas emite, liberate, pascite
Parasitos, opsonate pollucibiliter.
Haeccine mandauit tibi, quum peregre hinc iit, senex?
Hoccine modo hic rem curatam obsendet suam?
Hoccine boni esse officium serui existimas,
Vt heri sui conrumpat et rem et filium?
Nam ego illum conruptum duco, quom his factis studet,
Quo nemo adaeque iuuentute ex omni Attica
Antehac est habitus parcus, nec magis continens:
Is nunc in aliam partem palmam possidet.
Virtute id factum tua et magisterio tuo.
Tr. Quid tibi, malum, me, aut quid ego agam, curatio'st?
An ruri quaeso non sunt, quos cures, boues?
Lubet potare, amare, scorta ducere.
Mei tergi facio haec, non tui, fiducia.
Gr. Quam confidenter loquitur! fue. *Tr.* At te Iupiter
Diique omnes perdant, oboluisti allium.
Germana inluuies, rusticus, hircus, hara suis:
Canes, capra, commistae. *Gr.* Quid tu vis fieri?
Non omnes possunt olere vnguenta exotica,

Si tu oles; neque ſuperior adcumbere,
Neque tam facetis, quam tu viuis, victibus:
Tu tibi iſtos habeas turtures, piſces, aues.
Sine me alliato fungi fortunas meas.
Tu fortunatus, ego miſer: patiunda ſunt!
Meum bonum me, te — tuum maneat malum.
Tr. Quaſi inuidere mihi hoc videre, Grumio:
Quia mihi bene eſt, et tibi male eſt; digniſſumum eſt.
Decet me amare et te bubulcitarier;
Me victitare pulcre, te miſeris modis.
Gr. O carnificum cribrum, quod credo fore:
Ita te forabunt patibulatum per vias
Stimulis, ſi huc reueniat ſenex.
Tr. Qui ſcis an tibi iſtuc prius eueniat quam mihi?
Gr. Quia numquam merui: tu meruiſti, et nunc meres.
Tr. Orationis operam compendiſace,
Niſi te mala re magna mactari cupis.
Gr. Eruom daturin' eſtis, bubus quod feram?
Date aes, ſi non eſtis. agite porro, pergite
Quomodo obcepiſtis: bibite, pergraecamini,
Eſte, eſſercite vos, ſaginam caedite.
Tr. Tace, atque rus abi: ego ire in Piraeeum volo,
In veſperum parare piſcatum mihi.
Eruom tibi aliquis cras faxo ad villam adferat.
Quid eſt? quid tu me nunc obtuere, furcifer?
Gr. Pol tibi iſtuc credo nomen actutum fore.
Tr. Dum interea ſic ſit, iſtuc actutum ſino.
Gr. Ita eſt. ſed vnum hoc ſcito, nimio celerius
Venire quod moleſtum eſt, quam id quod cupide petas.
Tr. Moleſtus ne ſis: nunc iam i rus, teque amoue.
Ne tu erres, hercle praeter hac mihi non facies moram. (*abit*)
Gr. Satin' abiit, neque quod dixi flocci exiſtumat!
Pro Di immortales! obſecro voſtram fidem.

Facite, huc vt redeat noster quam primum senex,
Triennium qui iam hinc abest; prius quam omnia
Periere, et aedis, et ager: qui nisi huc redit,
Paucorum mensium sunt relictae reliquiae.
Nunc rus abibo. nam eccum herilem filium
Video conruptum hic ex adolescente optumo.

ACTVS I. SCENA II.

PHILOLACHES. (*quasi Prologus*)

Recordatus multum et diu cogitaui,
Argumentaque in pectus multa institui
Ego; atque in meo corde, si est quod mihi cor,
Eam rem volutaui et diu disputaui,
Hominem quoius rei, quando natus est,
Similem esse arbitrarer simulacrumque habere.
Id repperi iam exemplum.
Nouarum aedium esse arbitror similem ego hominem,
Quando hic natus est. ei rei argumenta dicam,
Atque hoc haud videtur verisimile vobis?
At ego id faciam esse ita vt credatis.
Profecto ita esse, vt praedico, vero vincam.
Atque hoc vosmet ipsi scio,
Proinde vti nunc ego esse autumo, quando
Dicta audietis mea, haud aliter id dicetis.
Auscultate argumenta dum dico ad hanc rem:
Simul gnarures vos volo esse hanc rem mecum.
Aedes quom extemplo sunt paratae, expolitae,
Factae probe, examussim,
Laudant fabrum, atque aedes probant. sibi quisque
Inde exemplum expetunt: sibi quisque simile,
Suo vsque sumptu; operae ne parcunt suae.
Atque vbi illo inmigrat nequam homo indiligensque,

Cum pigra familia, inmundus, inſtrenuus,
Hic iam aedibus vitium additur,
Bonae quum curantur male.
Atque illud ſaepe fit, tempeſtas venit,
Confringit tegulas imbricesque: ibi
Dominus indiligens reddere alias neuolt.
Venit imber, lauit parietes, perpluunt
Tigna, putrefacit aer operam fabri.
Nequior factus iam eſt vſus aedium:
Atque haud eſt fabri culpa. ſed magna pars
Moram hanc induxerunt, ſi quid numo ſarciri poteſt,
Vsque mantant: neque id faciunt, donicum
Parietes ruunt. aedificantur aedes totae denuo.
Haec argumenta ego aedificiis dixi. nunc etiam volo
Dicere, vt homines aedium eſſe ſimiles arbitremini.
Primumdum parentes fabri liberum ſunt,
Et fundamentum ſubſtruunt liberorum:
Extollunt, parant ſedulo in firmitatem,
Vt et in vſum boni, et in ſpeciem populo
Sint: ſibique aut materiae ne parcunt.
Nec ſumptus ſibi ſumptui eſſe ducunt:
Expoliunt, docent literas, iura, leges:
Sumptu ſuo et labore nituntur, vt
Alii ſibi eſſe illorum ſimiles expetant.
Ad legionem quom itant, adminiculum eis danunt
Tum iam aliquem cognatum ſuum.
Eatenus abeunt a fabris.
Vnum vbi emeritum eſt ſtipendium, igitur tum
Specimen cernitur, quo eueniat aedificatio.
Nam ego ad illud frugi vsque et probus fui,
In fabrorum poteſtate dum fui.
Poſteaquam inmigraui in ingenium meum,
Perdidi operam fabrorum illico oppido.

Venit ignauia, ea mihi tempeſtas fuit,
Ea mihi aduentu ſuo grandinem imbremque adtulit;
Haec verecundiam mihi et virtutis modum
Deturbauit, texit detexitque a me illico.
Poſt illa obtigere eam neglegens fui:
Continuo pro imbre amor aduenit in cor meum.
Is vsque in pectus permanauit, permadefecit
Cor meum. nunc ſimul res, fides, fama, virtus,
Decusque deſeruerunt: ego ſum in vſu
Factus nimio nequior. atque edepol ita
Haec tigna humide putent. non videor mihi
Sarcire poſſe aedeis meas, quin totae
Perpetuae ruant, quin cum fundamento
Perierint, nec quisquam eſſe auxilio queat.
Cor dolet, quum ſcio vt nunc ſum, atque vt fui:
Quo neque induſtrior de iuuentute erat
Arte gymnaſtica, diſco, haſtis, pila,
Curſu, armis, equo. victitabam volupe:
Parcimonia et duritia diſciplinae aliis eram:
Optumi quique expetebant a me doctrinam ſibi.
Nunc poſt, quam nihili ſum, id vero meopte ingenio repperi.

ACTVS I. SCENA III.

PHILEMATIVM, SCAPHA, PHILOLACHES.

Iam pridem ecaſtor frigida non laui magis lubenter,
Nec vnde me melius, mea Scapha, rear eſſe defaecatam.
Sc. Euentus rebus omnibus, velut horno meſſis magna
Fuit. *Ph.* Quid ea meſſis adtinet ad meam lauationem?
Sc. Nihilo plus, quam lauatio tua ad meſſim. *Phil.* Oh,
Venus venuſta!
Haec illa eſt tempeſtas mea, mihi quae modeſtiam omnem
Detexit, tectus qua fui: quam mihi amor et Cupido

In pectus perpluit meum: neque iam vmquam obtigere poſſum.
Madent iam in corde parietes. periere hae oppido aedes.
Ph. Contempla, amabo, mea Scapha, ſatin' haec me veſtis deceat.
Volo meo placere Philolachi, meo ocello, meo patrono.
Sc. Quin tu te exornas moribus lepidis, quom lepida tota es?
Non veſtem amatores mulieris amant, ſed veſtis fartum.
Phil. Ita me di ament, lepida eſt Scapha! ſapit ſceleſta multum!
Vt lepide res omnes tenet ſententiasque amantum!
Ph. Quid nunc? *Sc.* Quid eſt? *Ph.* Quin me adſpice et contempla, vt haec me decet.
Sc. Virtute formae id euenit, te vt deceat, quidquid habeas.
Phil. Ergo hoc ob verbum te, Scapha, donabo ego profecto hodie aliqui:
Neque patiar te iſtanc gratis laudaſſe, quae placet mihi.
Ph. Nolo ego te adſentari mihi. *Sc.* Nimis tu quidem ſtulta es mulier.
Eho manis vituperari falſo, quam vero extolli?
Equidem pol vel falſo tamen laudari multo malo,
Quam vero culpari, aut alios meam ſpeciem inridere.
Ph. Ego verum amo: verum volo dici mihi: mendacem odi.
Sc. Ita tu me ames, ita Philolaches tuus te amet, vt venuſta es!
Phil. Quid ais ſceleſta? quomodo adiuraſti? ită ego iſtam amarem?
Quid? iſtaec me; id cur non additum eſt? infecta dona facio.
Periiſti! quod promiſeram tibi donum, perdidiſti.
Sc. Equidem pol miror tam catam, tam doctam te, et bene eductam,
Non ſtultam, ſtulte facere. *Ph.* Quin mone quaeſo, ſi quid erro.
Sc. Tu ecaſtor erras, quae quidem illum exſpectes vnum, atque illi

Morem praecipue ſic geras, atque alios adſperneris.
Matronae, non meretricium eſt, vnum inſeruire amantem.
Phil. Pro Iupiter! nam quod malum vorſatur meae domi illud?
Dii deaeque omnes me peſſumis exemplis interficiant,
Niſi ego illam anum interfecero ſiti fameque atque algu.
Ph. Nolo ego mihi male te, Scapha, praecipere. *Sc.* Stulta es plane, quae
Illum tibi aeternum putes fore amicum et beneuolentem.
Moneo ego te: te deſeret ille aetate et ſatietate.
Ph. Non ſpero. *Sc.* Inſperata adcidunt magis ſaepe, quam quae ſperes.
Poſtremo, ſi dictis nequis perduci, vt vera haec credas,
Mea dicta ex factis noſce: rem vides, quae ſim, et quae fui ante.
Nihilo ego, quam nunc tu, amata ſum, atque vni modo geſſi morem,
Qui pol me, vbi aetate hoc caput colorem commutauit,
Reliquit deſeruitque me. tibi idem futurum crede.
Phil. Vix comprimor, quin inuolem illi in oculos ſtimulatrici.
Ph. Solam illi me ſoli cenſeo eſſe oportere obſequentem.
Solam ille me ſoli ſibi ſuo liberauit.
Phil. Pro di inmortales, mulierem lepidam, et pudico ingenio!
Bene hercle factum, et gaudeo mihi nihil eſſe huius cauſa.
Sc. Inſcita ecaſtor tu quidem es. *Ph.* Quapropter? *Sc.* Quae iſtuc cures,
Vt te ille amet. *Ph.* Cur obſecro non curem? *Sc.* Libera es iam.
Tu iam quod quaerebas habes: ille, te niſi amabit vltro,
Id, pro capite tuo quod dedit, perdiderit tantum argenti.
Phil. Perii hercle, ni ego illam peſſumis exemplis enicaſſo.
Illa hanc conrumpit mulierem maleſuada vitilena.

PH. Numquam ego illi poſſum gratiam referre, vt meritu'ſt de me.
Scapha, id tu mihi ne ſuadeas, vt illum minoris pendam.
SC. At hoc vnum facito cogites, ſi illum inſeruibis ſolum,
Dum tibi nunc haec aetatula eſt, in ſenecta male querere.
PHIL. In anginam ego nunc velim vorti, vt veneficae illi
Fauces prehendam, atque enicem ſceleſtam ſtimulatricem.
PH. Eumdem animum oportet nunc mihi eſſe gratum, vt inpetraui,
Atque olim, prius quam id extudi, quom illi ſubblandiebar.
PHIL. Dii me faciant quod volunt, ni ob iſtam orationem
Te liberaſſo denuo, et niſi Scapham enicaſſo.
SC. Si tibi ſat adceptum eſt, fore victum tibi ſempiternum,
Atque illum amatorem tibi proprium futurum, in vitta
Soli gerendum cenſeo morem, et capiundos crines.
PH. Vt fama eſt homini, exin ſolet pecuniam inuenire.
Ego ſi bonam famam mihi ſeruaſſo, ſat ero diues.
PHIL. Siquidem hercle vendundum eſt, pater venibit multo potius,
Quam te, me viuo, vmquam ſinam egere aut mendicare.
SC. Quid illis futurum eſt ceteris, qui te amant? *PH*. Magis amabunt,
Quom videbunt gratiam referri.
PHIL. Vtinam meus nunc mortuus pater ad me nuntietur!
Vt ego exheredem meis bonis me faciam, atque haec ſit heres.
SC. Iam iſta quidem abſumpta res erit: dieſque noctesque eſtur,
Bibitur, neque quisquam parcimoniam adhibet: ſagina plane eſt.
PHIL. In te hercle certum'ſt principium, vt ſim parcus, experiri.
Nam neque edes quidquam, neque bibes apud me hiſce diebus.
PH. Si quid tu in illum bene voles loqui, id loqui licebit:
Nec recte ſi illi dixeris, iam ecaſtor vapulabis.
PHIL. Edepol ſi ſummo Iovi iſtoc argento ſacruficaſſem,

Pro illius capite quod dedi, numquam aeque id bene conlocaſſem.
Vt videas eam medullitus me amare! oh! probus homo ſum.
Quae pro me cauſam diceret, patronum liberaui.
Sc. Video te nihili pendere prae Philolache omnes homines.
Nunc, ne eius cauſa vapulem, tibi potius adſentabor,
Si adceptum ſat habes, tibi fore illum amicum ſempiternum.
Ph. Cedo mihi ſpeculum et cum ornamentis arculam actutum, Scapha,
Ornata vt ſim, quom huc veniat Philolaches, voluptas mea.
Sc. Mulier quae ſe ſuamque aetatem ſpernit, ſpeculo ei vſus eſt.
Quid opu'ſt ſpeculo tibi, quae tute ſpeculo ſpeculum es maxumum?
Phil. Ob iſtuc verbum, ne nequidquam, Scapha, tam lepide dixeris,
Dabo aliquid hodie tibi peculi. — Philematium mea!
Ph. Suo quique loco viden' capillus ſatis compoſitu'ſt commode?
Sc. Vbi tu commoda es, capillum commodum eſſe credito.
Phil. Vah, quid illa pote peius quidquam muliere memorarier?
Nunc adſentatrix ſceleſta eſt, dudum aduorſatrix erat.
Ph. Cedo ceruſſam. *Sc.* Quid ceruſſa opus nam? *Ph.* Qui malas oblinam.
Sc. Vna opera ebur atramento candefacere poſtules.
Phil. Lepide dictum de atramento atque ebore: euge plaudo Scaphae.
Ph. Tum tu igitur cedo purpuriſſum. *Sc.* Non do: ſcita es tu quidem?
Noua pictura interpolare vis opus lepidiſſumum?
Non iſtanc aetatem oportet pigmentum vllum adtingere,

Neque ceruſſam, neque mêlinum, neque vllam aliam offuciam.
Cape igitur ſpeculum. *Phil.* Hei mihi miſero, ſauium ſpeculo dedit.
Nimis velim lapidem, qui ego illi ſpeculo diminuam caput.
Sc. Linteum cape, atque exterge tibi manus. *Ph.* Quid ita, obſecro?
Sc. Vt ſpeculum tenuiſti, metuo ne oleant argentum manus;
Ne vsquam argentum te adcepiſſe ſuſpicetur Philolaches.
Phil. Non vidéor vidiſſe lenam callidiorem vllam alteram.
Vt lepide atque aſtute in mentem venit de ſpeculo malae!
Ph. Etiamne vnguentis vnguendam cenſes? *Sc.* Minime feceris.
Ph. Quapropter? *Sc.* Quia ecaſtor mulier recte olet, vbi nihil olet.
Nam iſtaec veteres, quae ſe vnguentis vnctitant, interpoles,
Vetulae, edentulae, quae vitia corporis fuco obculunt,
Vbi ſeſe ſudor cum vnguentis conſociauit, illico
Itidem olent, quaſi cum vna multa iura confudit cocus.
Quid oleant, neſcias, niſi id vnum, vt male olere intellegas.
Phil. Vt perdocte cuncta callet! nihil hac docta doctius.
Verum illud eſt, maxumaque adeo pars voſtrorum intellegit,
Quibus anus domi ſunt vxores, quae vos dote meruerunt.
Ph. Agedum contempla aurum et pallam, ſatin' haec me deceat, Scapha?
Sc. Non me curare iſtuc oportet. *Ph.* Quem obſecro igitur? *Sc.* Eloquar:
Philolachem, is ne-quid emat, niſi quod tibi placere cenſeat.
Nam amator meretricis mores ſibi emit auro et purpura.
Quid opus eſt, quod ſuum eſſe nolit, ei vltro oſtentarier?
Purpura aetas obcultanda eſt: aurum turpe mulieri.
Pulcra mulier nuda erit, quam purpurata, pulcrior:
Poſtea nequidquam exornata eſt bene, ſi morata eſt male:
Pulcrum ornatum turpes mores peius coeno conlinunt.

Nam ſi pulcra eſt, nimis ornata eſt. *Phil.* Nimis diu abstineo manum.
Quid hic vos duae agitis? *Ph.* Tibi me exorno vt placeam. *Phil.* Ornata es ſatis.
(*Scaphae*) Abi hinc tu intro, atque ornamenta haec auſer. — ſed voluptas mea,
Mea Philematium, potare tecum conlibitum eſt mihi.
Ph. Libet et edepol mihi tecum: nam quod tibi libet, idem mihi libet,
Mea voluptas. *Phil.* Hem, iſtuc verbum vile eſt viginti minis.
Ph. Cedo, amabo, decem: bene emptum tibi dare hoc verbum volo.
Phil. Etiam nunc decem minae apud te ſunt: vel rationem puta.
Triginta minas pro capite tuo dedi. *Ph.* Cur exprobras?
Phil. Egone id exprobrem, quin mihimet cupio id obprobrarier?
Nec quidquam argenti locaui iam diu vsquam aeque bene.
Ph. Certe ego, quod te amo, operam nusquam melius potui ponere.
Phil. Bene igitur ratio adcepti atque expenſi inter nos conuenit.
Tu me amas, ego te amo; merito id fieri vterque exiſtumat.
Haec qui gaudent, gaudeant perpetuo ſuo ſemper bono.
Qui inuident, ne vmquam eorum quisquam inuideat prorſus commodis.
Ph. Age adcumbe igitur. cedo aquam manibus, puer adpone hic menſulam.
Vide tali vbi ſint. vin' vnguenta? *Phil.* Quid opus eſt? cum ſtacta adcubo.
Sed eſtne hic meus ſodalis, qui huc incedit cum amica ſua?
Is eſt. Callidamates cum amica eccum incedit. euge, oculus meus:
Conueniunt manuplares, eccos: praedam participes petunt.

ACTVS I. SCENA IV.

CALLIDAMATES, DELPHIVM, PHILOLACHES, PHILEMATIVM.

Aduorſum venire mihi ad Philolachem
Volo tempori. audi: hem, tibi imperatum eſt.
Nam illic vbi fui, inde effugi foras.
Ita me ibi male conuiuii ſermonisque
Taeſum eſt: nunc comiſſatum ibo ad Philolachetem,
Vbi nos hilari ingenio et lepide adcipiet.
Ecquid tibi videor, mamma, madere? *De.* Semper
Iſtoc modo moratus viuere debebas.
Ca. Visne ego te, ac tute me amplectare?
De. Si tibi cordi eſt, facere, licet. *Ca.* Lepida es.
Duce me amabo. *De.* Caue ne cadas, adſta.
Ca. Oh! ocellus es meus, tuus ſum alumnus, mel meum.
De. Caue modo, ne prius in via adcumbas,
Quam illic, vbi lectus eſt ſtratus, coimus.
Ca. Sine ſine cadere me. *De.* Sino; ſed et hoc quod mihi in manu eſt:
Si cades, non cades, quin cadam tecum.
Iacentes tollet poſtea nos ambos aliquis?
(*ſecum*) Madet homo. *Ca.* Tun' me ais, mamma, madere?
De. Cedo manum, nolo equidem te adfligi.
Ca. Hem tene, age, i ſimul quo'd ego eam, an ſcis?
De. Scio. *Ca.* In mentem venit modo; nempe domum eo
Comiſſatum. *De.* Immo. *Ca.* Iſtuc quidem iam memini.
Phil. Num non vis obuiam me hisce ire, anime mi?
Illi ego ex omnibus optume volo: iam
Reuortar. *Ph.* Diu eſt iam id mihi. *Ca.* Ecquis hic eſt?
Phil. Adeſt. *Ca.* Eu, Philolaches, ſalue amiciſſume
Mihi hominum omnium. *Phil.* Dii te ament. adcuba,
Callidamates. vnde agis te? *Ca.* Vnde homo ebrius.
Phil. Probe quin amabo adcubas, Delphium mea.

Ca. Date illi quod bibat: dormiam ego iam.
Phil. Num mirum aut nouom quidpiam facit? quid ego
Hoc faciam postea, mea? *De.* Sic sine eumpse. *Phil.* Age tu,
Interim da ab Delphio cito cantharum circum.

ACTVS II. SCENA I.

TRANIO, PHILOLACHES, CALLIDAMATES, DELPHIVM, PHILEMATIVM, PVER.

Iupiter supremus summis opibus atque industriis
Me perisse, et Philolachetem cupit herilem filium!
Obcidit spes nostra, nusquam stabulum est confidentiae,
Nec salus nobis saluti iam esse, si cupiat, potest:
Ita mali moeroris montem maxumum ad portum modo
Conspicatus sum: herus aduenit peregre. periit Tranio!
Ecquis homo est, qui facere argenti cupiat aliquantum lucri,
Qui hodie sese excruciari meam vicem possit pati?
Vbi sunt isti plagipatidae, ferritribaces viri,
Vel isti qui hastis trium numorum causa subeunt sub falas?
Vbi aliqui quindenis hastis corpus transfigi solent.
Ego dabo ei talentum, primus qui in crucem excucurrerit.
Sed ea lege, vt adfigantur bis pedes, bis brachia.
Vbi id erit factum, a me argentum petito praesentarium.
Sed ego sumne ille infelix, qui non curro curriculo domum?
Phil. Adest opsonium. eccum Tranio a portu redit.
Tr. Philolaches. *Phil.* Quid est? *Tr.* Et ego et tu. *Phil.* Quid et ego et tu? *Tr.* Periimus.
Phil. Quid ita? *Tr.* Pater adest. *Phil.* Quid ego ex te audio? *Tr.* Absumpti sumus.
Pater, inquam, tuus venit. *Phil.* Vbi est is, obsecro te? *Tr.* Adest.
Phil. Quis id ait? quis vidit? *Tr.* Egomet, inquam, vidi. *Phil.* Vae mihi.

Quid ego ago? *Tr.* Nam quid tu, malum, me rogitas, quid agas? adcubas.
Phil. Tun' vidiſti? *Tr.* Egomet, inquam. *Phil.* Certe? *Tr.* Certe, inquam. *Phil.* Obcidi!
Si tu vera memoras. *Tr.* Quid mihi ſit boni, ſi mentiar.
Phil. Quid ego nunc faciam? *Tr.* Iube haec hinc omnia amolirier.
Quis iſtic dormit? *Phil.* Callidamates. *Tr.* Suscita iſtum, Delphium.
De. Callidamates, Callidamates, vigila. *Ca.* Vigilo: cedo vt bibam.
De. Vigila: pater aduenit peregre Philolachae. *Ca.* Valeat pater.
Phil. Valet ille quidem, atque ego disperii. *Ca.* Disperiſti? qui pote'ſt?
Phil. Quaeſo edepol, exſurge: pater aduenit. *Ca.* Tuus venit pater?
Iube abire rurſum. quid illi reditio etiam huc fuit?
Phil. Quid ego agam? pater iam hic me obſendet miſerum aduenıens ebrium,
Aedes plenas conuiuarum et mulierum. Miſerum eſt opus,
Igitur demum fodere puteum, vbi ſitis fauces tenet:
Sicut ego aduentu patris nunc quaero, quid faciam miſer.
Tr. Ecce autem hic depoſuit caput et dormit. ſuscita.
Phil. Etiam vigilas? pater, inquam, aderit iam hic meus. *Ca.* Ain' tu, pater?
Cedo ſoleas mihi, vt arma capiam. iam pol ego obcidam patrem.
Phil. Perdis rem, tace. amabo, abripite hunc intro actutum inter manus.
Ca. Iam, hercle, ego vos pro matula habebo, niſi mihi matulam datis.
Phil. Perii! *Tr.* Habe bonum animum: ego iſtum lepide medicabor metum.

Phil. Nullus ſum. *Tr.* Taceas: ego, qui iſtaec ſedem, meditabor, tibi.
Satin', habes, ſi ego aduenientem ita patrem faciam tuum,
Non modo ne introeat, verum etiam vt fugiat longe ab aedibus.
Vos modo hinc abite intro, atque haec hinc propere amolimini.
Phil. Vbi ego ero? *Tr.* Vbi maxume eſſe vis, cum hac, cum iſtac eris.
De. Quid eſt igitur? abeamus hinc nos. *Tr.* Non hoc longe, Delphium.
Namque intus potate haud tantillo hac quidem cauſa minus.
Phil. Hei mihi, quam, iſtaec blanda dicta quo eueniant, madeo metu!
Tr. Potin' animo vt ſies quieto, et facias quod iubeo? *Phil.* Pote'ſt.
Tr. Omnium primum, Philematium, intro abi, et tu Delphium.
De. Morigerae tibi erimus ambae. *Tr.* (*puellis*) Ita ille faxit Iupiter.
(*Philolacheti*) Animum aduorte nunc tu iam, quae volo adcurarier.
Omnium primum dum aedes iam fac obcluſae ſient:
Intus caue muttire quemquam ſiueris. *Phil.* Curabitur.
Tr. Tamquam ſi intus nemo natus in aedibus habitet. *Phil.* Licet.
Tr. Neu quisquam reſponſet, quando haſce aedes pultabit ſenex.
Phil. Numquid aliud? *Tr.* Clauem mihi haruncce aedium Laconicam
Iam iube efferri intus: haſce ego aedes obcludam hinc foris.
Phil. In tuam cuſtodiam meque et meas ſpes trado, Tranio. (*abit intus*)
Tr. (*ſecum*) Pluma, haud intereſt, patronus, an cliens probior ſiet

Homini, quoi nulla in pectore eſt audacia.
Nam quoiuis homini, vel optumo, vel peſſumo,
Quamuis de ſubito facile eſt facere nequiter:
(Clauem cedo, atque abi intro, atque obclude oſtium).
Verum id videndum'ſt, id viri docti eſt opus,
Quae deſignata ſint et facta nequitia,
Ne quid patiatur, quamobrem pigeat viuere:
Tranquille cuncta, et vt proueniant ſine malo.
Sicut ego efficiam, quae facta hic turbabimus,
Profecto vt liqueant omnia et tranquilla ſint,
Neque quidquam nobis pariant ex ſe incommodi.
Sed quid tu egrederis? perii! o! iam iam optume
Praeceptis paruiſti! *Pv.* Iuſſit maxumo
Opere orare, vt patrem aliquo absterreres modo,
Ne introiret. adeſt. *Tr.* Quin etiam illi hoc dicito,
Facturum me, vt ne etiam adſpicere aedes audeat,
Capite obuoluto vt fugiat cum ſummo metu.
Clauim cedo, atque abi hinc intro, atque obclude oſtium,
Et ego hinc obcludam. iube venire nunc iam.
Ludos ego hodie viuo praeſenti hic ſeni
Faciam, quod credo mortuo numquam fore.
Concedam a foribus: huc hinc ſpeculabor procul,
Vnde aduenienti ſarcinam inponam ſeni.

ACTVS II. SCENA II.

THEVROPIDES, TRANIO.

Habeo, Neptune, gratiam magnam tibi,
Quom me amiſiſti a te vix viuum modo.
Verum ſi poſthac me pedem latum modo
Scies inpoſiſſe in vndam, haud cauſa illico'ſt,
Quod nunc voluiſti facere, quin facias mihi.
Apage, apage te a me. nunc iam poſt hunc diem,

Quod crediturus tibi fui, omne credidi.
Tr. Edepol, Neptune, peccauisti largiter,
Qui occasionem hanc amisisti tam bonam.
Th. Triennio post Aegypto aduenio domum,
Credo, exspectatus veniam familiaribus.
Tr. Nimio edepol ille potuit exspectatior
Venire, qui te nuntiaret mortuum.
Th. Sed quid hoc? obclusa ianua est interdius?
Pultabo, heus, ecquis istas aperit mi fores?
Tr. Quis homo est, qui nostras aedes adcessit prope?
Th. Meus seruos hic quidem est Tranio. *Tr.* O Theuropides
Here, salue: saluom te aduenisse gaudeo.
Vsquene valuisti? *Th.* Vsque, vt vides. *Tr.* Factum optume.
Th. Quid vos, insanine estis? *Tr.* Qui dum? *Th.* Sic, quia
Foris ambulatis. natus nemo in aedibus
Seruat, neque qui recludat, neque qui respondeat.
Pultando pedibus paene confregi hasce ambas. *Tr.* Eho,
An tu tetigisti has aedes? *Th.* Cur non tangerem?
Quin pultando, inquam, paene confregi fores.
Tr. Tetigistin'? *Th.* Tetigi, inquam, et pultaui. *Tr.* Vah! *Th.* Quid est?
Tr. Male hercle factum. *Th.* Quid est negotii? *Tr.* Non potest
Dici, quam indignum facinus fecisti et malum.
Th. Quid iam? *Tr.* Fuge obsecro, atque abscede ab aedibus.
Fuge huc, fuge ad me propius. tetigistin' foreis?
Th. Quomodo pultare potui, si non tangerem?
Tr. Obcidisti, hercle. *Th.* Quem mortalem? *Tr.* Omnes tuos.
Th. Di te Deaeque omnes faxint cum isto omine —
Tr. Metuo, te atque istos expiare vt possies.
Th. Quamobrem? aut quam subito rem mihi adportas nouam?

Tr. Et heus, iube illos illinc, amabo, abscedere.
Th. Abscedite. *Tr.* Aedes ne adtingite. tangite
Vos quoque terram. *Th.* Obſecro, hercle, quin eloquere.
Tr. Quia ſeptem menſes ſunt, quum in haſce aedes pedem
Nemo intro tetulit, ſemel vt emigrauimus.
Th. Eloquere, quid ita? *Tr.* Circumſpice dum, numquis eſt,
Sermonem noſtrum qui aucupet. *Th.* Tutum probe eſt.
Tr. Circumſpice etiam. *Th.* Nemo eſt, loquere nunc iam.
Tr. Capitalis caedis facta eſt. *Th.* Quid eſt? non intellego.
Tr. Scelus, inquam, factum'ſt iam diu antiquom et vetus.
Antiquom. id adeo nos nunc factum inuenimus.
Th. Quid iſtuc eſt, ſceleſte? aut quis id fecit? cedo.
Tr. Hoſpes necauit hoſpitem captum manu;
Iſte, vt ego opinor, qui has tibi aedeis vendidit.
Th. Necauit? *Tr.* Aurumque eii ademit hoſpiti,
Eumque hic defodit hoſpitem ibidem in aedibus.
Th. Quapropter id vos factum ſuſpicamini?
Tr. Ego dicam, auſculta. Vt foris coenauerat
Tuus gnatus, poſtquam rediit a coena domum,
Abimus omnes cubitum, condormiuimus:
Lucernam forte oblitus fueram exſtinguere,
Atque ille exclamat derepente maximum.
Th. Quis homo? an gnatus meus? *Tr.* St, tace: auſculta modo.
Ait veniſſe illum in ſomnis ad ſe mortuum.
Th. Nempe ergo in ſomnis. *Tr.* Ita. ſed auſculta modo;
Ait illum hoc pacto ſibi dixiſſe mortuum.
Th. In ſomnis? *Tr.* Mirum quin vigilanti diceret,
Qui abhinc ſexaginta annis obciſus foret.
Interdum inepte ſtultus es.
Th. Taceo. *Tr.* Sed ecce quae ille inquit:
Ego transmarinus hoſpes ſum Diapontius.
Hic habito. haec mihi dedita eſt habitatio.

Nam me Acheruntem recipere Orcus noluit,
Quia praemature vita careo. per fidem
Deceptus ſum, hoſpes, hic me necauit, isque me
Defodit inſepultum clam ibidem in hisce aedibus,
Scelestus auri cauſa. nunc tu hinc emigra:
Sceleſtae hae ſunt aedes, inpia eſt habitatio.
Quae hic monſtra fiunt, anno vix poſſum eloqui.
St, ſt! *Th.* Quid obſecro hercle factum eſt? *Tr.* Concrepuit foris.
Hiccine percuſſit? *Th.* Guttam haud habeo ſanguinis,
Viuom me arceſſunt ad Acheruntem mortui.
Tr. (*ſecum*) Perii! illisce hodie hanc conturbabunt fabulam:
Nimis quam formido, ne manifeſto hic me obprimat.
Th. Quid tute tecum loquere? *Tr.* Abscede ab ianua.
Fuge, obſecro hercle! *Th.* Quo fugiam? etiam tu fugis?
Tr. Nihil ego formido: pax mihi eſt cum mortuis.
Th. Heus Tranio. *Tr.* Non me adpellabis, ſi ſapis.
Nihil ego commerui, neque iſtas percuſſi foreis.
Th. Quaeſo quid aegre eſt? quae res te agitat Tranio?
Quicum iſtaec loquere? *Tr.* An quaeſo tu adpellaueras?
Ita me Di amabunt, mortuum illum credidi
Expoſtulare, quia percuſſiſſes foreis.
Sed tu etiamne adſtas, nec quae dico obtemperas?
Th. Quid faciam? *Tr.* Caue reſpexis: fuge, atque operi caput.
Th. Cur non fugis tu? *Tr.* Pax mihi eſt cum mortuis.
Th. Scio. quid modo igitur? cur tantopere extimueras?
Tr. Nihil me curaſſis, inquam: ego mihi prouidero:
Tu, vt obcepiſti, tantum, quantum quis, fugies,
Atque Herculem innocabis. *Th.* Hercules, te inuoco. (*abit*)
Tr. Et ego, tibi hodie vt det, ſenex, magnum malum.
Pro Dii inmortales, obſecro voſtram fidem,
Quid ego hodie negotii confeci malum!

ACTVS III. SCENA I.

DANISTA, THEVROPIDES, TRANIO.

Scelestiorem ego annum argento fenori
Numquam vllum vidi, quam hic mihi annus obtigit.
A mane ad noctem vsque in foro dego diem,
Locare argenti nemini nummum queo.
Tr. Nunc pol ego perii plane in perpetuum modum.
Danista adest, qui dedit argentum fenori,
Qui amica est emta, quoque opus in sumptus fuit.
Manifesta res est, nisi quod obcurro prius,
Ne hoc senex rescifcat. ibo huic obuiam.
Sed quidnam hic sese tam cito recipit domum?
Metuo ne de hac re quidpiam inaudiuerit.
Adcedam atque adpellabo. hei quam timeo miser!
Nihil est miserius, quam animus hominis conscius,
Sicut me habet. verum utut res haec sese habet,
Pergam turbare porro. ita haec res postulat.
Vnde is? *Th.* Conueni illum, vnde hasce aedes emeram.
Tr. Numquid dixisti de illo, quod dixi tibi?
Th. Dixi hercule vero omnia. *Tr.* (*secum*) Vae misero mihi!
(*hero*) Etiam fatetur de hospite? *Th.* Immo pernegat.
Tr. Cape hercle, obsecro. cum eo vna iudicem.
(21. 22. 23. *auersus ad spectatores*) Sed eum videto vt capias qui credat mihi.
Tam facile vinces, quam pirum volpes comest.
Metuo ne technae meae perpetuo perierint.
Th. Quid tute tecum? *Tr.* Nihil enim. sed dic mihi,
Dixtin' quaeso? *Th.* Dixi, inquam, ordine omnia.
Tr. Etiam fatetur de hospite? *Th.* Immo pernegat.
Tr. Negat? *Th.* Negat, inquam. *Tr.* Perii oppido, quum cogito!
Non confitetur? *Th.* Dicam, si confessus sit.
Quid nunc faciundum censes? *Tr.* Egon', quid censeam?

Cape, obſecro hercule, cum eo vna iudicem:
Sed eum videto vt capias, qui credat mihi:
Tam facile vinces, quam pirum volpes comeſt.
DA. Sed Philolachetis eccum ſervom Tranium,
Qui mihi neque fenus, neque ſortem argenti danunt.
TH. Quo te agis? *TR.* Nec quoquam abeo. nae ego ſum miſer,
Sceleſtus; natus Diis inimicis omnibus!
Iam illo praeſente adibit. nae ego homo ſum miſer!
Ita et hinc et illinc mihi exhibent negotium.
Sed obcupabo adire. *DA.* Hic ad me it, ſaluos ſum,
Spes eſt de argento. *TR.* Hilarus eſt fruſtra iſtic homo.
Saluere iubeo te, Miſargyrides, bene.
DA. Salue et tu. quid de argento? *TR.* Abi ſis belua,
Continuo adueniens pilum inieciſti mihi.
DA. Hic homo eſt inanis. *TR.* Hic homo eſt *certe ariolus.*
DA. Quin tu iſtas mittis *tricas?* *TR.* Quin *quid vis cedo.*
DA. Vbi Philolaches eſt? *TR.* Numquam *potuiſti mihi*
Magis obportunus aduenire quam aduenis.
DA. Quid eſt? *TR.* Concede huc. *DA.* Quin mihi argentum redditur?
TR. Scio, te bona eſſe voce, ne clama nimis.
DA. Ego hercle vero clamo. *TR.* Ah, gere morem mihi.
DA. Quid tibi ego morem vis geram? *TR.* Abi quaeſo hinc domum.
DA. Abeam? *TR.* Redito huc circiter meridie.
DA. Redderturne igitur fenus? *TR.* Reddetur: nunc abi.
DA. Quid ego huc recurſem, aut operam ſumam, aut conteram?
Quid, ſi hic manebo potius ad meridiem?
TR. Immo abi domum, verum hercle dico: abi modo.
DA. Quin vos mihi fenus date, quid nugamini?
TR. Eu, hercle, nae tu abi modo. auſculta mihi.
DA. Iam, hercle, ego illunc nominabo — *TR.* Euge ſtrenue!

Beatus vero es nunc, quum clamas! *Da.* Meum peto.
Multos me hoc pacto iam dies fruſtramini.
Moleſtus ſi ſum, reddite argentum, abiero.
Reſponſiones omnes hoc verbo eripite.
Tr. Sortem adcipe. *Da.* Immo fenus, id primum volo.
Tr. Quid tu, homo hominum omnium teterrime,
Veniſti huc extentatum? agas quod in manu eſt.
Non dat, non debet. *Da.* Non debet? *Tr.* Nec erit quidem.
Ferre hoc potes? an mauis vt aliquo abeat foras?
Vrbem exſul linquat factus hic cauſa tui,
Quoi ſortem vix dare licebit? *Da.* Quin non peto.
Th. Eia, maſtigia, ad me redi. *Tr.* Iam iſtic ero.
Moleſtus ne ſis, nemo dat, age quid lubet.
Tu ſolus, credo, fenere argentum datas.
Da. Cedo fenus. redde fenus. fenus reddite.
Daturin' eſtis fenus actutum mihi?
Date mihi fenus. *Tr.* Fenus illic, fenus hic.
Neſcit quidem niſi fenus fabularier
Veterator. neque ego tetriorem beluam
Vidiſſe me vmquam quemquam, quam te, cenſeo.
Da. Non edepol nunc me tu iſtis verbis territas.
Th. (*ſecum*) Calidum hoc eſt, etſi procul abeſt, vrit male.
(*Tranioni*) Quod illuc eſt fenus obſecro, quod illic petit?
Tr. Pater eccum aduenit peregre non multo prius
Illius, is tibi et fenus et ſortem dabit.
Ne inconciliare quid nos porro poſtules.
Vide num moratur? *Da.* Quin feram, ſi quid datur.
Th. Quid ais tu? *Tr.* Quid vis? *Th.* Quis illic eſt? quid illic petit?
Quid Philolachetem gnatum compellat
Sic, et praeſenti tibi facit conuicium?
Quid illi debetur? *Tr.* Obſecro hercle iube
Obici argentum huic ob os inpurae beluae.

Th. Iubeam? *Tr.* Iube homini argento os verberarier.
Da. Perfacile ego ictus perpetior argenteos.
Th. Quod illud argentum eſt? *Tr.* Huic debet Philolaches
Paulum. *Th.* Quantillum? *Tr.* Quaſi quadraginta minas.
Da. Ne ſane id multum cenſeas, paulum id quidem eſt.
Tr. Audin'? videturne obſecro hercle idoneus,
Daniſta qui ſit? genus quod inprobiſſumum eſt.
Th. Non ego iſtuc curo, qui ſit, vnde ſit:
Id volo mihi dici, id me ſcire expeto.
Adeo etiam argenti fenus creditum audio?
Tr. Quatuor quadraginta illi debentur minae.
Dic te daturum, vt abeat. *Th.* Egon' dicam dare?
Tr. Dic. *Th.* Egone? *Tr.* Tu ipſus dic modo, auſculta mihi.
Promitte: age inquam: ego iubeo. *Th.* Reſponde mihi,
Quid eo eſt argento factum? *Tr.* Saluom eſt. *Th.* Soluite
Vosmet igitur, ſi ſaluom eſt. *Tr.* Aedeis filius
Tuus emit. *Th.* Aedeis? *Tr.* Aedeis. *Th.* Euge Philolaches
Patriſſat. iam homo in mercatura vortitur.
Ain tu, aedeis? *Tr.* Aedeis, inquam, ſed ſcin' cuiusmodi?
Th. Qui ſcire poſſim? *Tr.* Vah! *Th.* Quid eſt? *Tr.* Ne
me roga.
Th. Nam quid ita? *Tr.* Speculo claras, clarorem merum.
Th. Bene hercle factum. quid? eas quanti deſtinat?
Tr. Talentis magnis totidem, quot ego et tu ſumus.
Sed arrhaboni has dedit quadraginta minas.
Hinc ſumpſit quas ei dedimus. ſatin' intellegis?
Nam poſtquam haece aedes ita erant, vt dixi tibi,
Continuo eſt alias aedes mercatus ſibi.
Th. Bene hercle factum. *Da.* Heus, iam adpetit meridies.
Tr. Abſolue hunc quaeſo vomitum, ne hic nos enecet.
Quatuor quadraginta illi debentur minae,
Et ſors et fenus. *Da.* Tantum eſt: nihilo plus peto.
Tr. Velim quidem hercle, vt vno numo plus petas.

Th. Adoleſcens, mecum rem habe. *Da.* Nempe abs te petam.
Th. Petito cras. *Da.* Abeo, ſat habeo, ſi cras fero. (*abit*)
Tr. Malum quod iſti Di Deaeque omnes duint.
Ita mea conſilia perturbat paeniſſume.
Nullum edepol hodie genus eſt hominum tetrius,
Nec minus bono cum iure, quam Daniſticum.
Th. Qua in regione iſtas aedes emit filius?
Tr. Ecce autem perii! *Th.* Dicisne hoc; quod te rogo?
Tr. Dicam: ſed nomen domini quaero quid ſiet.
Th. Age, comminiſcere ergo. *Tr.* (*ſecum*) Quid ego nunc
agam,
Niſi vt in vicinum hunc proxumum mendacium
Eas emiſſe aedes huius dicam filium?
Calidum hercle audiui eſſe optumum mendacium.
Quidquid Dei dicunt, id rectum eſt dicere.
Th. Quid igitur? iam commentu's? *Tr.* Dii iſtum perduint!
Immo iſtunc potius. de vicino hoc proxumo
Tuus emit aedes filius. *Th.* Bonan' fide?
Tr. Siquidem es argentum redditurus, tum bona:
Si redditurus non es, non emit bona.
Th. Non in loco emit perbono has. *Tr.* Immo optumo.
Th. Cupio hercle inſpicere has aedes. pulta dum fores,
Atque euocato aliquem intus ad te, Tranio.
Tr. (*ſecum*) Ecce autem iterum nunc quid ego dicam neſcio,
Iterum iam ad vnum ſaxum me fluctus ferunt.
Quid nunc? non hercle, quid nunc faciam, reperio:
Manifeſto teneor. *Th.* Euoca dum aliquem foras,
Roga, circumducat. *Tr.* Heus tu. at hic ſunt mulieres:
Videndum eſt primum, vtrum eae velintne an non velint.
Th. Bonum aequomque oras. percontare et roga.
Ego hic tantisper, dum exis, te opperiar foris.
Tr. Dii te Deaeque omnes funditus perdant, ſenex:
Ita mea conſilia vndique obpugnas mala.

Euge, optume: eccum dominus aedium foras
Simo progreditur ipſus. huc conceſſero,
Dum mihi ſenatum conſilii in cor conuoco.
Igitur dum adcedam hunc, quando quid agam inuenero.

ACTVS III. SCENA II.

SIMO, THEVROPIDES, TRANIO.

Melius anno hoc mihi non fuit domi,
Nec quando eſca vna meruerit magis.
Prandium vxor mihi perbonum dedit.
Nunc dormitum iubet me ire. minime.
Non mihi forte viſum illico fuit,
Melius quom prandium, quam ſolitum, dedit.
Voluit in cubiculum abducere me anus..
Non bonus ſomnus eſt de prandio: apage:
Clanculum ex aedibus me edidi foras.
Tota turget mihi vxor nunc, ſcio, domi.
Tr. Res parata eſt mala in veſperum huic ſeni,
Nam et coenandum et cubandum eſt intus male.
Si. Quo magis cogito ego cum meo animo,
Si quis dotatam vxorem habet,
Neminem ſollicitat ſopor.
Ire dormitum odio eſt. nunc vero mihi
Exſequi certa res eſt, vt abeam
Potius hinc ad forum, quam domi cubem.
(*Spectatoribus*) Atque pol neſcio, vt moribus ſient
Voſtrae: haec ſat ſcio, quam me habeat male;
Peiusque poſthac fore, quam fuit mihi.
Tr. Si abitus tuus tibi, ſenex, fecerit male,
Nihil erit quod Deorum vllum adcuſites:
Te ipſe iure optumo merito incuſes licet.
Tempus nunc eſt ſenem hunc adloqui mihi.

Hoc habet: reperi, qui ſenem ducerem:
Quo dolo a me dolorem procul pellerem.
Adcedam. Dii te ament plurimum, Simo.
Si. Saluos ſis, Tranio. *Tr.* Vt vales? *Si.* Non male.
Quid agis? *Tr.* Hominem optumum teneo. *Si.* Amice facis,
Quum me laudas. *Tr.* Decet certe. *Si.* Hercle at te ego
Haud bonum teneo ſervom. *Tr.* Quid ita vero, Simo?
Si. Quid nunc, quam mox? *Tr.* Quid eſt? *Si.* Quod ſolet fieri.
Tr. Dic igitur, quod ſolet fieri, quid id eſt?
Si. Quid facitis vos; ſed, vt verum, Tranio, loquar,
Sic decet, vt homines ſunt, ita morem geras.
Vita quam ſit breuis, ſimul cogita.
Tr. Quid? ehem, vix tandem
Percepi ſuper his rebus noſtris te loqui.
Si. Muſice hercle agitis aetatem: ita vt vos decet:
Vino et victu, piſcatu probo, electili
Vitam colitis. *Tr.* Immo vita antehac erat:
Nunc nobis omnia haec exciderunt.
Si. Quidum? *Tr.* Ita oppido obcidimus omnes, Simo.
Si. Non taces? proſpere vobis cuncta vsque adhuc
Proceſſerunt. *Tr.* Ita vt dicis, facta haud nego.
Nos profecto probe, vt voluimus, viximus.
Sed, Simo, ita nunc ventus nauem
Deſeruit. *Si.* Quid eſt? quomodo? *Tr.* Peſſume!
Si. Quae ne ſubducta erat tuto in terra?
Tr. Hei! *Si.* Quid eſt? *Tr.* Me miſerum, obcidi! *Si.* Qui?
Tr. Quia
Venit nauis, noſtrae naui quae frangat ratem.
Si. Velim, vt velles, Tranio! ſed quid eſt negotii?
Eloquere. *Tr.* Herus peregre venit. *Si.* Tunc tibi
Chorda tenditur: inde in ferriterium:
Poſtea in crucem recta. *Tr.* Nunc te ego per genua
Obſecro, ne indicium hero facias meo. *Si.* E me,

Ne quid metuas, nihil ſciet. *Tr.* Patrone ſalue.
Si. Nihil moror mihi iſtiusmodi clientes.
Tr. Nunc hoc quod ad te noſter me miſit ſenex.
Si. Hoc mihi reſponde primum, quod ego te rogo:
Iam de iſtis rebus voſter quid ſenſit ſenex?
Tr. Nihil quidquam. *Si.* Numquid increpauit filium?
Tr. Tam liquidus eſt, quam liquida eſſe tempeſtas ſolet.
Nunc te hoc orare iuſſit opere maxumo,
Vt ſibi liceret inſpicere has aedes tuas.
Si. Non ſunt venales. *Tr.* Scio equidem iſtuc. ſed ſenex
Gynaeceum aedificare volt hic in ſuis,
Et balineas et ambulacrum et porticum.
Si. Quid conſomniauit? *Tr.* Ego dicam tibi:
Dare volt vxorem filio quantum poteſt:
Ad eam rem facere volt nouum gynaeceum.
Nam ſibi laudaſſe hasce ait architectonem
Neſcio quem, eſſe aedificatas has ſane bene.
Nunc hinc exemplum capere volt, niſi tu neuis.
Si. Nae ille malo quidem ab opere exemplum petit.
Tr. Quia hic audiuit eſſe aeſtatem perbonam:
Sub dio coli abſque ſole perpetuum diem.
Si. Immo edepol vero, quum vsque quaque vmbra eſt, tamen
Sol ſemper hic eſt vsque a mani ad veſperum,
Quaſi flagitator adſtat vsque ad oſtium.
Nec mihi vmbra vsquam eſt, niſi in puteo quaepiam eſt.
Tr. Quid, Sarſinatis ecqua eſt? ſi Vmbram non habes.
Si. Moleſtus ne ſis: hae ſunt ſicut praedico.
Tr. Attamen inſpicere volt. *Si.* Inſpiciat, ſi lubet;
Si quid erit, quod illi placeat, de exemplo meo
Ipſe aedificato. *Tr.* Eon'? voco huc hominem. *Si.* I, voca.
Tr. Alexandrum magnum atque Agathoclem aiunt maxumas
Duo res geſſiſſe. quid mihi fiet tertio,
Qui ſolus facio facinora inmortalia?

Vehit hic clitellas, vehit hic autem alter ſenex.
Nouitium mihi quaeſtum inſtitui non malum:
Nam muliones mulos clitellarios
Habent: ego habeo homines clitellarios.
Magni ſunt oneris: quidquid inponas, vehunt.
Nunc hunc haud ſcio an conloquar. congrediar.
Heus Theuropides. *Th.* Quis nominat me?
Tr. Hero ſeruos multum ſuo fidelis.
Quo me miſeras, adfero omne inpetratum.
Th. Quid illic obſecro tam diu reſtitiſti?
Tr. Seni non otium erat: id ſum opperitus.
Th. Antiquum hoc obtines tuum, tardus vt ſis.
Tr. Heus tu, ſi voles verbum hoc cogitare,
Simul flare ſorbereque haud facile
Eſt: ego hic eſſe et illic ſimul haud potui.
Th. Quid nunc? *Tr.* Viſe, ſpecta tuo arbitratu.
Th. Age, duc me: *Tr.* Num moror? *Th.* Subſequor te.
Tr. Senex ipſe te ante oſtium eccum opperitur.
Sed moeſtus eſt ſe hasce vendidiſſe.
Th. Quid tandem? *Tr.* Orat vt ſuadeam Philolacheti,
Vt iſtas remittat ſibi. *Th.* Haud opinor.
Sibi quisque ruri metit, ſi male emptae
Forent, nobis iſtas redhibere haud liceret.
Lucri quidquid eſt, id domum trahere oportet.
Miſericordias iam habere haud hominem oportet.
Tr. Morare hercle, quum verba facis. ſubſequere. *Th.* Fiat.
Do tibi ego operam. *Tr.* Senex illic eſt. hem adduxi tibi hominem.
Si. Saluom te adueniſſe peregre gaudeo, Theuropides.
Th. Dii te ament. *Si.* Inſpicere te aedes has velle aiebat mihi.
Th. Niſi tibi incommodum eſt. *Si.* Immo commodum. i intro atque inſpice.
Tr. At enim mulieres? *Si.* Caue tu vllam flocci faxis mulierem.

Qualibet perambula aedes oppido tamquam tuas.
Th. Tamquam? *Tr.* (*ſubmiſſa voce hero*) Ah caue tu illi obiectes nunc in aegritudine,
Te has emiſſe. non tu vides hunc, voltu vt triſti eſt ſenex?
Th. Video. *Tr.* Ergo inridere ne videare et geſtire admodum.
Noli facere mentionem te emiſſe. *Th.* intellego;
Et bene monitum duco, atque te exiſtumo humano ingenio.
Quid nunc? *Si.* Quin tu is intro, atque otioſe perſpectas, vt lubet?
Th. Bene benigneque arbitror te facere. *Si.* Factum edepol volo.
Vin' qui perductet? *Th.* Apage iſtum perductorem, non placet.
Si. Quid, quid eſt? *Th.* Errabo potius, quam perductet quiſpiam.
Tr. Viden' veſtibulum ante aedis hoc? et ambulacrum quoiusmodi!
Th. Luculentum edepol profecto. *Tr.* Age ſpecta, poſtes cuiusmodi!
Quanta firmitate facti, et quanta craſſitudine!
Th. Non videor vidiſſe poſtes pulcriores. *Si.* Pol mihi
Eo pretio empti fuerant olim. *Tr.* Audin', Fuerant, dicere?
Vix videtur continere lacrumas. *Th.* Quanti hosce emeras?
Si. Tres minas pro iſtis duobus, praeter vecturam, dedi.
Th. Hercle, quin multum inprobiores ſunt quam a primo credidi.
Tr. Quapropter? *Th.* Quia edepol ambo ab infimo tarmes ſecat.
Tr. Intempeſtiuos exciſos credo, id eis vitium nocet:
Atque etiam nunc ſatis boni ſunt, ſi ſint inducti pice.
Non enim haec pultifagus opifex opera fecit barbarus.
Viden' coagmenta in foribus? *Th.* Video. *Tr.* Specta, quam arcte dormiunt.

Th. Dormiunt? *Tr.* Illud quidem, vt conniuent, volui dicere.
Satin' habes? *Th.* Vt quidque magis contemplor, tanto magis placet.
Tr. Viden' pictum, vbi ludificatur cornix vna volturios duo?
Cornix adſtat, ea volturios duo viciſſim vellicat.
Quaeſo huc ad me ſpecta, cornicem vt conſpicere poſſies.
Iam vides? *Th.* Profecto nullam equidem illic cornicem intuor.
Tr. At tu iſto ad vos obtuere; quoniam cornicem nequis
Conſpicari, ſi volturios forte poſſis contui.
Th. Omnino, vt te abſoluam, nullam pictam conſpicio hic auem.
Tr. Age, iam mitto, ignoſco: aetate non quis obtuerier.
Th. Haec, quae poſſum, ea mihi profecto cuncta vehementer placent.
Si. Latius demum eſt operae pretium iuiſſe. *Th.* Recte edepol mones.
Si. Eho iſtum, puer, circumduce haſce aedes et conclauia.
Nam egomet ductarem, niſi mihi eſſet ad forum negotium.
Th. Apage iſtum a me perductorem: nihil moror ductarier.
Quidquid eſt errabo potius, quam perductet quispiam.
Si. Aedes dico. *Th.* Ergo intro eo ſine perductore. *Si.* I, licet.
Th. Ibo intro igitur. *Tr.* Mane ſis: videam ne canis — *Th.* Agedum vide.
Tr. Eſt. *Th.* Vbi canis eſt? *Tr.* Abi dierecta. ſt! abin' hinc in malam crucem?
At etiam reſtas? ſt! abi iſtinc. *Si.* Nihil pericli eſt, age.
Tam placida eſt, quam eſt aqua: viſe. ire intro audacter licet.
Eo ego hinc ad forum. (*abit*) *Th.* Feciſti commode, bene ambula.
Tranio age, canem iſtam a foribus abducat face,

Etſi non metuenda eſt. *Tr.* Quin tu illam adſpice, vt placide adcubat!
Niſi moleſtum vis videri te atque ignauom. *Th.* Iam vt lubet.
Sequere hac igitur. *Tr.* Equidem haud vsquam a pedibus abscedam tuis.

ACTVS III. SCENA III.
Rectius ACTVS IV. SCENA I.

TRANIO, THEVROPIDES.

Quid tibi viſum eſt hoc mercimonii? *Th.* Totus gaudeo.
Tr. Num nimio emptae tibi videntur? *Th.* Numquam edepol me ſcio
Vidiſſe vsquam abiectas aedes, niſi modo hasce. *Tr.* Ecquid placent?
Th. Ecquid placeant, me rogas? immo hercle vero perplacent.
Tr. Cuiusmodi gynaeceum? quid porticum? *Th.* Inſanum bonam.
Non equidem vllam in publico eſſe maiorem hac exiſtumo.
Tr. Quin ego ipſe et Philolaches in publico omnes porticus
Sumus commenſi. *Th.* Quid igitur? *Tr.* Longe omnium longiſſuma eſt.
Th. Dii inmortales, mercimonii lepidi! ſi hercle nunc ferat
Sex talenta magna argenti pro iſtis praeſentaria,
Numquam adcipiam. *Tr.* Si, here, te adcipere cupies, ego numquam ſinam.
Th. Bene res noſtra conlocata eſt iſtoc mercimonio.
Tr. Me ſuaſore atque inpulſore id factum audacter dicito,
Qui ſubegi, fenere argentum ab daniſta vt ſumeret,
Quod iſti dedimus arrhaboni. *Th.* Seruauiſti omnem ratem.
Nempe octoginta debentur huic minae? *Tr.* Haud numo amplius.
Th. Hodie adcipiat. *Tr.* Ita enim vero; ne qua cauſa ſubſiet,

Vel mihi denumerato: ego illi porro denumerauero.
Th. At enim, ne quid captioni mihi ſit, ſi dederim tibi.
Tr. Egone te ioculo modo auſim, dicto aut facto fallere?
Th. Egon' abs te auſim non cauere, ne quid committam tibi?
Tr. Quia tibi vmquam quidquam, poſtquam tuus ſum, verborum dedi.
Th. Ego enim caui recte. eam mihi debeo gratiam atque animo meo.
Sat ſapio, ſi abs te modo vno caueo. *Tr.* (*ſecum*) Tecum ſentio.
Th. Nunc abi, i rus, dic me aduenіſſe filio. *Tr.* Faciam vt voles.
Th. Curriculo abi, iube in vrbem veniat iam ſimul tecum. (*abit*) *Tr.* Licet.
Nunc ego me illa per poſticum ad congerrones conferam.
Dicam vt hic res ſint quietae, atque vt hunc hinc amouerim.

ACTVS IV. SCENA I.

Rectius SCENA II.

PHANISCVS.

Serui, qui, quum culpa carint, tamen malum
Metuunt, hi ſolent eſſe heris vtibiles.
Nam illi, qui nihil metuunt, poſtquam ſunt malum
Meriti, ſtulta ſibi expetunt conſilia,
Exercent ſeſe ad curſuram, fugiunt, ſed
Hi, ſi reprehenſi ſunt, faciunt a malo
Peculium, quod nequeunt facere de ſuo.
Augent ex pauxillo, theſaurum inde parant.
Mihi, in pectore conſilii quod eſt,
Lubet cauere malam rem prius,
Quam vt meum tergum exſinceratum fiat,
Vt adhuc fuit, mihi corium eſſe oportet

Sincerum, atque vti veteri verberari.
Si huic imperabo, probe tectum habebo.
Malum quum inpluit ceteros, non inpluat mihi.
Nam vt serui volunt esse herum, ita solet.
Bonis boni sunt: inprobi, qui malus fuit.
Nam nunc domi nostrae tot pessumi viuont.
Peculi sui prodigi plagigeruli: vbi aduorsum vt
Eant vocantur hero: Non eo, molestus ne sis.
Scio quo properas: gestis aliquo iam hercle,
Ire vis mula foras pastum. bene merens
Hoc pretium inde abstuli. ita abii foras. solus
Nunc eo aduorsum hero ex plurimis seruis.
Hoc die crastini quum herus resciuerit,
Mane castigabit eos bubulis exuuiis.
Postremo minoris pendo tergum illorum, quam meum.

ACTVS IV. SCENA II.

Rectius SCENA III.

PHANISCVS, SERVOS, THEVROPIDES.

Illi erunt bucaedae multo potius, quam ego
Sim restio. *Se*. Mane tu, atque adsiste illico,
Phanisce, etiam respice. *Ph*. Mihi molestus ne sis.
Se. Vide vt fastidit simia!
Ph. Mihi sum, libet esse. quid id curas?
Se. Manesne illico, inpure parasite?
Ph. Qui parasitus sum? *Se*. Ego enim
Dicam: cibo perduci poteris quouis.
Ferocem facis, quia te herus tam amat. *Ph*. Vah!
Oculi dolent. *Se*. Cur? *Ph*. Quia fumus molestus.
Se. Tace sis faber, qui cudere soles plumbeos
Numos. *Ph*. Non potes tu cogere me, vt tibi
Maledicam: nouit herus me. *Se*. Suam

Quidem pol culcitullam oportet. *Ph.* Si sobrius sis,
Male non dicas. *Se.* Tibi obtemperem, quum tu mihi
Nequeas? *Ph.* At tu mecum, pessume, i aduorsus.
Se. Quaeso hercle, Phanisce, abstine iam sermonem
De istis rebus. *Ph.* Faciam, et pultabo fores.
Heus, ecquis hic est, maxumam qui his iniuriam
Foribus defendat? ecquis, ecquis huc exit, atque aperit?
Nemo hinc quidem foras exit: vt esse addecet
Nequam homines, ita sunt: sed eo magis cauto est
Opus, ne huc exeat, qui male me mulcet.
Hic quidem neque conuiuarum sonitus, itidem vt antehac fuit,
Neque tibicinam cantantem, neque alium quemquam audio.
Th. Quae illaec res est? quid illi homines quaerunt apud aedes meas?
Quid volunt? quid introspectant? *Ph.* Pergam pultare ostium.
Heus reclude: heus, Tranio, etiam aperis? *Th.* Quae haec est fabula!
Ph. Etiamne aperis? Callidamati nostro aduorsum venimus.
Th. Heus, vos pueri, quid istic agitis? quid istas aedes frangitis?
Ph. Herus hic noster potat. *Th.* Herus hic voster potat? *Ph.* Ita loquor.
Th. Puer nimium es delicatus. *Ph.* Ei aduorsum venimus.
Th. Quoi homini? *Ph.* Hero nostro: quaeso, quoties dicendum est tibi?
Th. Puer, hic nemo habitat, nam te esse arbitror puerum probum.
Ph. Non hic Philolaches adolescens habitat hisce aedibus?
Se. Senex hic cerebrosus est certe. *Ph.* Erras peruerse, pater.
Nam nisi hinc hodie emigrauit, aut heri, certo scio
Hic habitare. *Th.* Quin sex menses iam hic nemo habitat. *Se.* Somnias.
Th. Egone? *Se.* Tu. *Th.* Tu ne molestus: sine me cum puero loqui.

Ph. Nemo habitat? hem! *Th.* Ita profecto. *Ph.* Nam heri et nudius tertius,
Quartus, quintus, ſextus vsque, poſtquam hinc peregre eius pater
Abiit, numquam hic triduum in vnum deſitum eſt eſſe et bibi.
Th. Quid ais? *Ph.* Triduum in vnum eſt haud intermiſſum hic eſſe et bibi,
Scorta duci, pergraecari, fidicinas, tibicinas
Ducere. *Th.* Quis iſtaec faciebat? *Ph.* Philolaches. *Th.* Qui Philolaches?
Ph. Cui patrem Theuropidem eſſe opinor. *Th.* Hei! hei! obcidi,
Si haec hic vera memorat. pergam porro percontarier.
Ain' tu iſtic potare ſolitum Philolachem iſtum, quisquis eſt,
Cum hero voſtro? *Ph.* Hic, inquam. *Th.* Puere, praeter ſpeciem ſtultus es.
Vide ſis ne forte ad merendam quopiam deuorteris,
Atque ibi meliuscule, quam ſatis fuerit, biberis. *Ph.* Quid eſt?
Th. Ita dico, ne ad alias aedes perperam deueneris.
Ph. Scio qua me ire oportet: et, quo venerim, noui loqui.
Philolaches hic habitat, quoius eſt pater Theuropides.
Qui, poſtquam pater ad mercatum abiuit hinc, tibicinam
Liberauit. *Th.* Philolaches ergo? *Ph.* Ita, Philematium quidem.
Th. Quanti? *Se.* Triginta talentis. *Ph.* Μὰ τὸν Ἀπόλλω! ſed minis.
Th. Ain', minis triginta amicam deſtinatam Philolachi?
Ph. Aio. *Th.* Atque eam manu emiſiſſe? *Ph.* Aio. *Th.* Et poſtquam eius hinc pater
Sit profectus peregre, perpotaſſe adſiduo
Tuo cum domino? *Ph.* Aio. *Th.* Quid, is aedes emit hic proxumas?
Ph. Non aio. *Th.* Quadraginta etiam dedit huic quae eſſent pigneri?

Ph. Neque illud aio. *Th.* Hei! perdis. *Ph.* Immo ſuum patrem illic perdidit.
Th. Vera cantas? vana vellem! *Ph.* Patris amicus videlicet.
Th. Heu edepol patrem eum miſerum praedicas! *Ph.* Nihil hoc quidem eſt,
Triginta minae, prae quam alios dapſiles ſumptus facit.
Perdidit patrem. vnus iſtic ſeruos eſt ſacerrumus
Tranio: is vel Herculi conterere quaeſtum poſſiet.
Edepol me eius patris miſeret: qui quum iſtaec ſciet
Facta ita, amburet miſero ei corculum carbunculus.
Th. Siquidem iſtaec vera ſunt. *Ph.* Quid merear, quamobrem mentiar?
Heus vos, ecquis hasce aperit? *Th.* Quid iſtac pultas, vbi nemo intus?
Ph. Alio credo comiſſatum abiſſe. abeamus nunc iam.
Th. Puere, iamne abis? libertas paenula eſt tergo tuo.
Ph. Mihi, niſi herum metuam et curem, nihil eſt qui tergum tegam.

ACTVS IV. SCENA III.

Rectius SCENA IV.

THEVROPIDES, SIMO.

Perii hercle, quid opus eſt verbis? vt verba audio,
Non equidem in Aegyptum hinc modo vectus fui,
Sed etiam in terras ſolas, orasque vltimas
Sum circumuectus: ita vbi nunc ſim neſcio.
Verum iam ſcibo: nam eccum, vnde aedes filius
Meus emit. quid ais, tu? *Si.* A foro incedo domum.
Th. Numquid proceſſit ad forum hodie noui?
Si. Etiam. *Th.* Quid tandem? *Si.* Vidi efferri mortuum. *Th.* Hem,
Nouum! *Si.* Vnum vidi mortuum efferri foras:
Modo eum vixiſſe aiebant. *Th.* Vae capiti tuo.

Si. Quid tu vt otioſus res nouas requiritas?
Th. Quia hodie adueni peregre. *Si*. Promiſi foras,
Ad coenam ne me tu te vocare cenſeas.
Th. Haud poſtulo edepol. *Si*. Verum cras, niſi quis prius
Vocauerit me, vel apud te coenauero.
Th. Ne iſtuc quidem edepol poſtulo. niſi quid magis
Es obcupatus, operam mihi da. *Si*. Maxume.
Th. Minas quadraginta adcepiſti, quas ſciam,
A Philolachete. *Si*. Numquam nummum, quod ſciam.
Th. Quid, a Tranione ſeruo? *Si*. Multo id minus.
Th. Quas arrhaboni tibi dedit? *Si*. Quid ſomnias?
Th. Egone? at quidem tu, qui iſtoc te ſperas modo
Poteſſe diſſimilando infectum hoc reddere.
Si. Quid autem? *Th*. Quod me abſente tecum hic filius
Negotii geſſit. *Si*. Mecum vt ille hic geſſerit,
Dum tu hic abes, negotii? quidnam? aut quo die?
Th. Minas tibi octoginta argenti debeo.
Si. Non mihi quidem hercle. verum, ſi debes, cedo.
Fides ſeruanda eſt, ne ire infitias poſtules.
Th. Profecto non negabo debere, et dabo.
Tu caue quadraginta adcepiſſe hinc ne neges.
Si. Quaeſo edepol huc me adſpecta, et reſponde mihi.
Te velle vxorem aiebat tuo nato dare,
Ideo aedificare hoc velle aiebat in tuis.
Th. Hic aedificare volui? *Si*. Sic dixit mihi.
Th. Hei mihi, diſperii! vocis non habeo ſatis.
Vicini, interii, perii! *Si*. Numquid Tranio
Turbauit? *Th*. Immo exturbauit omnia.
Te ludificatus eſt et me hodie indignis modis.
Si. Quid tu ais? *Th*. Haec res ſic eſt, vt narro tibi.
Te ludificatus et me hodie in perpetuum modum.
Nunc te obſecro, vt me bene iuues operamque des.
Si. Quid vis? *Th*. I mecum, obſecro, vna ſimul.

Sr. Fiat. *Th.* Seruorumque operam et lora mihi cedo.
Si. Sume. *Th.* Eademque opera haec tibi narrauero,
Quis me exemplis hodie ille ludiſicatus eſt.

ACTVS V. SCENA I.

TRANIO, THEVROPIDES.

Qui homo timidus erit in rebus dubiis, nauci non erit.
Atque equidem quid id eſſe dicam verbum nauci, neſcio.
Nam herus me poſtquam rûs miſit, vt filium ſuum arceſſerem,
Abii illa per angiportum ad hortum noſtrum clanculum:
Oſtium quod in angiportu eſt, horti patefeci fores;
Eaque eduxi omnem legionem, et mares et feminas:
Poſtquam ex obſidione in tutum eduxi maniplares meos,
Capio conſilium, vt ſenatum congerronum conuocem.
Quem quum conuocaui, atque illi me e ſenatu ſegregant.
Vbi ego video rem vorti in meo foro, quantum poteſt,
Facio idem, quod plurimi alii, quibus res timida aut turbida eſt:
Pergunt turbare vsque, vt ne quid poſſit conquieſcere.
Nam ſcio equidem nullo pacto iam eſſe poſſe clam ſenem.
Sed quid hoc eſt, quod foris concrepuit proxuma vicinia?
Herus meus hic quidem eſt: guſtare ego eius ſermonem volo.
Th. (*clamat de via ſeruis Simonis*) Illico, intra limen adſtate illic, vt, quum extemplo vocem,
Continuo exſiliatis: manicas celeriter connectite.
Ego illum ante aedes praeſtolabor ludiſicatorem meum,
Quoius ego hic ludificabo corium, ſi viuo, probe.
Tr. Res palam eſt. nunc te videre melius eſt, quid agas, Tranio.
Th. Docte atque aſtute mihi captandum eſt cum illoc, vbi huc aduenerit.
Non ego illi extemplo ita meum oſtendam ſenſum: mittam lineam.

Diſſimilabo me horum quidquam ſcire. *Tr.* O mortalem malum!
Alter hoc Athenis nemo doctior dici poteſt.
Verba dare illi non magis hodie quisquam, quam lapidi, poteſt.
Adgrediar hominem: adpellabo. *Th.* Nunc ego ille huc veniat velim.
Tr. Siquidem pol me quaeris, adſum praeſens praeſenti tibi.
Th. Euge Tranio, quid agitur? *Tr.* Veniunt ruri ruſtici.
Philolaches iam hic aderit. *Th.* Edepol mihi obportune aduenit.
Noſtrum ego hunc vicinum opinor eſſe hominem audacem et malum.
Tr. Qui dum? *Th.* Qui negat nouiſſe vos. *Tr.* Negat? *Th.* Nec vos ſibi
Numum vmquam argenti dediſſe. *Tr.* Abi, ludis me, credo: haud negat.
Th. Quid iam? *Tr.* Scio, iocaris nunc tu: nam ille quidem haud negat.
Th. Immo edepol negat profecto: neque ſe has aedes Philolachi
Vendidiſſe. *Tr.* Eho, an negauit ſibi datum argentum, obſecro?
Th. Quin ius iurandum pollicitus eſt dare, ſi vellem, mihi,
Neque ſe haſce aedes vendidiſſe, neque ſibi argentum datum.
Dixi ego iſtuc idem illi. *Tr.* Quid ait! *Th.* Seruos pollicitus eſt dare
Suos mihi omnes quaeſtioni. *Tr.* Nugas! numquam edepol dabit.
Th. Dat profecto. *Tr.* Quin et illum in ius iube ire. *Th.* Iam mane.
Experiar, vt opinor: certum eſt. *Tr.* Mihi hominem cedo.
Th. Quid ſi igitur ego arceſſam homines? *Tr.* Factum iam eſſe oportuit:

Vel hominem iube aedes mancipio poſcere. *Th.* Immo hoc primum volo,
Quaeſtioni adcipere ſeruos. *Tr.* Faciundum edepol cenſeo. ego
Interim hanc aram obcupabo. *Th.* Quid ita? *Tr.* Nullam rem ſapis.
Ne enim illi huc confugere poſſint quaeſtioni quos dabit,
Hic ego tibi praeſidebo, ne interbitat quaeſtio.
Th. Surge. *Tr.* Minime. *Th.* Ne obcupaſſis, obſecro, aram. *Tr.* Cur? *Th.* Scies.
Quia id enim maxume volo, vt illi iſtoc confugiant: ſine.
Tanto apud iudicem hunc argenti condemnabo facilius.
Tr. Quod agis, id agas. quid tu porro vis ſerere negotium?
Neſcis tu quam meticuloſa res ſit ire ad iudicem.
Th. Surge dum huc. eſt conſulere igitur quiddam quod tecum volo.
Tr. Sic tamen hinc conſilium dedero. nimio plus ſapio ſedens.
Tum conſilia firmiora ſunt de diuinis locis.
Th. Surge, ne nugare: adſpice dum contra me. *Tr.* Adſpexi. *Th.* Vides?
Tr. Video. huc ſi quis intercedat tertius, pereat fame.
Th. Quidum? *Tr.* Quia nihil quaeſti ſiet. mali hercle ambo ſumus.
Th. Perii! *Tr.* Quid tibi eſt? *Th.* Dediſti verba. *Tr.* Qui tandem? *Th.* Probe
Me emunxti. *Tr.* Vide ſis, ſatine recte? num mucci fluunt?
Th. Immo etiam cerebrum quoque! — omnem e capite emunxti meum.
Nam omnia malefacta voſtra repperi radicitus.
Non radicitus quidem hercle, verum etiam eradicitus.
Numquam edepol hodie inultus deſtinauerim tibi.
Iam iubebo ignem et ſarmen, carnufex, circumdari.
Tr. Ne faxis: nam elixus eſſe, quam aſſus, ſoleo ſuauior.
Th. Exempla edepol faciam ego in te. *Tr.* Quia placeo, exemplum expetis.

Th. Loquere, quoiusmodi reliqui, quom hinc abibam, filium?
Tr. Cum pedibus, manibus, cum digitis, auribus, oculis, labris.
Th. Aliud te rogo. *Tr.* Aliud ergo nunc tibi reſpondeo.
Sed eccum tui gnati ſodalem video huc incedere
Callidamatem: illo praeſente mecum agito, ſi quid voles.

ACTVS V. SCENA II.

CALLIDAMATES, THEVROPIDES, TRANIO.

Vbi ſomnum ſepeliui omnem atque obdormiui crapulam,
Philolaches veniſſe mihi ſuum peregre huc patrem,
Quoque modo hominem aduenientem ſeruos ludificatus ſiet,
Ait: ſeſe metuere in conſpectum illius obcedere.
Nunc ego de ſodalitate ſolus ſum orator datus,
Qui a patre eius conciliarem pacem. atque eccum optume.
Iubeo te ſaluere: et ſaluus quum aduenis, Theuropides,
Peregre, gaudeo. hic apud nos hodie coenes. *Th.* Sic talem,
Callidamate, Dei te ament, de coena facio gratiam.
Ca. Quin venis? *Tr.* Promitte: ego ibo pro te, ſi tibi non libet.
Th. Verbero, etiam inrides? *Tr.* Quian' me pro te ire ad coenam autumo?
Th. Non enim ibis. ego ferare ſaxo, vt meruiſti, in crucem.
Ca. Age mitte iſta, et ito ad me ad coenam. *Tr.* Dic venturum. quid taces?
Ca. Sed tu iſtuc quid confugiſti in aram inſcitiſſumus?
Tr. Adueniens perterruit me. loquere nunc, quid fecerim:
Nunc vtriusque diſceptator eccum adeſt, age diſputa.
Th. Filium conrupiſſe aio te meum. *Tr.* Auſculta modo.
Fateor peccauiſſe, amicam liberaſſe, abſente te:
Feneri argentum ſumpſiſſe, id eſſe abſumptum praedico.
Numquid aliud fecit, niſi quod faciunt ſummis gnati generibus?

TH. Hercle mihi tecum cauendum eſt: nimis quam es orator catus.
CA. Sine me dum iſtuc indicare: ſurge, ego iſtic adſedero.
TH. Maxume, adcipito hanc ad te litem. *TR.* Enim iſtic captio eſt.
Fac, ego ne metuam igitur, et vt tu meam timeas vicem.
TH. Iam minoris omnia facio, prae quam quibus modis
Me ludificatus eſt. *TR.* Bene hercle factum, et factum gaudeo.
Sapere iſtac aetate oportet, qui ſunt capite candido.
TH. Quid ego nunc faciam, ſi amicus Demipho, aut Philonides —?
TR. Dicito iis, quo pacto tuus te ſeruos ludificauerit:
Optumas fruſtrationes dederis in Comoediis.
CA. Tace parumper: ſine viciſſim me loqui: auſculta. *TR.* Licet.
CA. Omnium primum ſodalem me eſſe ſcis gnato tuo.
Is adiit me; nam illum prodire pudet in conſpectum tuum,
Propterea quae fecit, quia te ſcire ſcit. nunc te obſecro,
Stultitiae adoleſcentiaeque eius ignoſcas, tuus eſt.
Scis ſolere illanc aetatem tali ludo ludere.
Quidquid fecit, nobiſcum vna fecit, nos deliquimus.
Fenus, ſortem, ſumptumque omnem qui amica eſt, omnia
Nos dabimus, nos conferemus, noſtro ſumptu, non tuo.
TH. Non potuit venire orator magis ad me inpetrabilis,
Quam tu, neque illi ſum iratus, neque quidquam ſubcenſeo.
Immo me praeſente amato, bibito, facito quod lubet,
Si hoc pudet, feciſſe ſumptum; ſupplicii habeo ſatis.
CA. Dispudet. *TR.* Dat iſtam veniam: quid me fiet nunc iam?
TH. Verberibus caedere, lutum, pendens. *TR.* Tamen etſi pudet?
TH. Interimam hercle, ego, ſi viuo. *CA.* Fac iſtam cunctam gratiam:
Tranioni remitte quaeſo hanc noxiam cauſa mea.

Th. Aliud quiduis inpetrari a me facilius perferam,
Quam vt non ego istum pro suis factis pessumis pessum premam.
Ca. Mitte quaeso istunc. *Th.* Hem, viden' vt restat furcifer?
Ca. Tranio quiesce, si sapis. *Th.* Tu quiesce hanc rem modo
Petere: ego illum verberibus, vt sit quietus, subegero.
Ca. Nihil opus est profecto: age iam, sine te exorarier.
Th. Nolo ores. *Ca.* Quaeso hercle. *Th.* Nolo, inquam, ores. *Ca.* Nequidquam neuis.
Hanc modo vnam noxiam; vnam, quaeso, fac causa mea.
Tr. Quid grauaris? quasi non cras iam commeream aliam noxiam:
Ibi vtrumque, et hoc et illud, poteris vlcisci probe.
Ca. Sine te exorem. *Th.* Age abi, abi inpune. hem huic habeto gratiam.
Spectatores, Fabula haec est acta: vos plausum date.

M. ACCII PLAVTI
MENAECHMI.

DRAMATIS PERSONAE:

MENAECHMVS ſubreptus, ad meretricem et transtulit animum, et, quaecumque ſubripere vxori poteſt, transfert.

MVLIER Menaechmi ſubrepti vxor, rixoſa, et iniurias viri patefaciens potius, quam eius emendandi ſtudioſa.

SENEX Men. ſubr. ſocer, non iniquus, ſed minus perſpicax.

PENICVLVS Men. ſubr. paraſitus, prandii denegati vltionem proditione conſequitur turpiſſima.

EROTIVM meretrix procax et ſumtuoſa.

ANCILLA Erotii, non timide munera ab amatoribus herae poſcens.

CYLINDRVS Erotii coquus, officii non negligens.

MEDICVS glorioſus magis quam peritus.

LORARII quatuor, homines nihili.

MENAECHMVS Soſicles, in fratrem eximie pius, ſed lucri (3. 2. 12. et 3. 3. 27. praeſertim 5. 7. 48.) turpiter cupidus.

MESSENIO Soſiclis ſeruus, hero fidelis, omninoque probus.

SERVVS non inuidus.

ARGVMENTVM PRISCIANI.

Mercator Siculus, cui erant gemini filii,
Ei, subrepto altero, mors obtigit.
Nomen subreptitii illi indit qui domi est
Auus paternus, facit Menaechmum Sosiclem.
Et is germanum, postquam adoleuit, quaeritat
Circum omnes oras. post Epidamnum deuenit:
Hic fuerat auctus ille subreptitius.
Menaechmum ciuem credunt omnes aduenam:
Eumque adpellant meretrix, vxor, et socer.
Ii se cognoscunt fratres postremo inuicem.

ARGVMENTVM.

Amphitruones duo duoque Sosiae tam ridiculos praebuerant errores ludosque, tantosque credendi sunt spectatorum tulisse plausus, vt eiusdem indiscriminabilium personarum ludi iterandi Plautum incesseret lubido. cui tamen ita nunc indulsit, vt omne Menaechmorum argumentum plane praeterea reperiatur nouum. Moschus, mercator Syracusanus, gemellos ex vxore susceperat, quorum alterum aui nomine Menaechmum vocarat, alterum Sosiclem, adeo consimiles, vt lac lacti, ouum ouo non posset esse similius. Pater vero quum Menaechmum secum Tarentum auexisset ad mercatum, adcidit, vt septuennis puer inter homines a patre aberraret, atque subreptus abduceretur a mercatore Epidamniensi, qui, prole carens, adoptato deinde vxorem dotatam dedit, magnasque moriens reliquit diuitias. Moschus autem, quum desiderio filii perditi confectus, Tarenti mox esset mortuus, auus et Sosicli suum Menaechmi nomen indidit. Hic, adultus, fratrem quaesitum peregre abiit, et sexto demum anno Epidamnum venit. Hac igitur in vrbe finguntur acta, quae fabula perhibet. Menaechmus enim Sosicles a fratris subrepti amica, vxore, socero, parasito, amicaeque coquo et ancilla, putatur esse subreptus, hic a Messenione seruo Sosicles, et quae alter fecit tribuuntur alteri, donec post varias turbas ludificationesque vterque a Messenione adnoscitur. Vt Sosicles fratrem, viueretne an perierit plane nescius, tot tamen per annos et terras et maria quaeritatum iuerit, id quidem vix videtur verisimile; subrepto autem, qui patrem, auum, fratremque et vrbem nouerat patriam, Syracusas ab Epidamno non nimis longe distantes, vt tempore tam longo in mentem non veniret, suos, homines diuites, certiores de se reddere, hoc quidem qui fieri vllo modo potuit?

PROLOGVS.

Salutem primum iam a principio propitiam
Mihi, atque vobis, spectatores, nuntio.
Adporto vobis Plautum lingua, non manu.
Quaeso vt benignis adcipiatis auribus.
Nunc argumentum adcipite, atque animum aduortite.
Quam potero in verba conferam paucissuma.
Atque hoc Poetae faciunt in Comoediis.
Omneis res gestas esse Athenis autumant,
Quo illud vobis Graecum videatur magis:
Ego nusquam dicam, nisi vbi factum dicitur.
Atque adeo hoc argumentum Graecissat, tamen
Non Atticissat, verum Siciliciссitat.
Huic argumento antelogium quidem hoc fuit.
Nunc argumentum vobis demensum dabo,
Non modio, neque trimodio, verum ipso horreo,
Tantum ad narrandum argumentum adest benignitas.
Mercator quidam fuit Syracusis senex,
Ei sunt nati filii gemini duo,
Ita forma simili pueri, vti mater sua
Non internosse posset, quae mammam dabat;
Neque adeo mater ipsa, quae illos pepererat,
Vt quidem ille dixit mihi, qui pueros viderat.
Ego illos non vidi, ne quis vostrum censeat.
Postquam iam pueri septuennes sunt, pater
Onerauit nauem magnam multis mercibus.
Inponit alterum geminum in nauem pater;
Tarentum auexit secum ad mercatum simul:
Illum reliquit alterum apud matrem domi.
Tarenti ludi forte erant, quom illuc venit:
Mortales multi, vt ad ludos, conuenerant.
Puer aberrauit inter homines a patre.
Epidamniensis quidam ibi mercator fuit:

Is puerum tollit, auehitque Epidamnum.
Pater eius autem, postquam puerum perdidit,
Animum despondit, eaque is aegritudine
Paucis diebus post Tarenti emortuu'st.
Postquam Syracusas de re ea nuntius redit
Ad auom puerorum, puerum subreptum alterum,
Patremque pueri Tarenti esse emortuum,
Inmutat nomen auos huic gemino alteri:
Ita illum dilexit, qui subreptus est, alterum,
Illius nomen indit illi, qui domi est;
Menaechmo idem quod alteri nomen fuit,
Et ipsus eodem auos est vocatus nomine:
Propterea illius nomen memini facilius,
Quia illum clamore vidi flagitarier.
Ne mox erretis, iam nunc praedico prius.
Idem est ambobus nomen geminis fratribus.
Nunc in Epidamnum pedibus redeundum est mihi,
Vt hanc rem vobis examussim disputem.
Si quis quid vostrum Epidamnum curari sibi
Velit, is audacter imperato et dicito:
Sed ita, vt det, vnde curari id possit sibi.
Nam nisi qui argentum dederit, nugas egerit.
Qui dederit, magis maiores nugas egerit.
Verum illuc redeo, vnde abii, atque vno adsto in loco.
Epidamniensis ille, quem dudum dixeram,
Geminum illum puerum qui subripuit alterum,
Ei liberorum, nisi diuitiae, nihil erat,
Adoptat illum puerum subreptitium
Sibi filium, eique vxorem dotatam dedit,
Eumque heredem fecit, quum ipse obiit diem.
Nam rus vt ibat forte, vt multum pluuerat,
Ingressus fluuium rapidum ab vrbe haud longule,
Rapidus raptori pueri subduxit pedes,

Abſtraxitque hominem in maxumam malam crucem.
Illi diuitiae euenerunt maxumae.
Is illic habitat geminus ſubrepticius.
Nunc ille geminus, qui Syracuſis habet,
Hodie in Epidamnum venit cum ſeruo ſuo
Hunc quaeritatum geminum germanum ſuum.
Haec vrbs Epidamnus eſt, dum haec agitur Fabula:
Quando alia agetur, aliud fiet oppidum:
Sicut familiae quoque ſolent mutarier:
Modo enim idem fit leno, modo adoleſcens, modo ſenex,
Pauper, mendicus, rex, paraſitus, hariolus.

ACTVS I. SCENA I.

PENICVLVS.

Iuuentus nomen fecit Peniculo mihi,
Ideo quia menſam, quando edo, detergeo.
Homines capteiuos qui catenis vinciunt,
Et qui fugitiuis ſeruis indunt compedes,
Nimis ſtulte faciunt, mea quidem ſententia.
Namque homini miſero ſi ad malum adcidit malum,
Maior lubido eſt fugere et facere nequiter.
Nam ſe ex catenis eximunt aliquo modo.
Tum compediti anum lima praeterunt,
Aut lapide excutiunt clauum: nugae ſunt eae.
Quem tu adſeruare recte, ne aufugiat, voles,
Eſca atque potione vinciri decet.
Apud menſam plenam homini roſtrum deliges.
Dum tu illi, quod edat et quod potet, praebeas,
Suo arbitratu et ad ſatim cotidie,
Numquam edepol fugiet, tametſi capital fecerit.
Facile adſeruabis, dum eo vinclo vincies.
Ita iſtaec nimis lenta vincla ſunt eſcaria;

Quam magis extendas, tanto adſtringunt arctius.
Nam ego ad Menaechmum nunc, eo quo iam diu
Sum indicatus, vltro eo, vt me vinciat.
Nam illic homo homines non alit, verum educat
Recreatque: nullus melius medicinam facit.
Ita eſt adoleſcens ipſus eſcae maxumae:
Cerealeis coenas dat, ita menſas exſtruit:
Tantas ſtruices concinnat patinarias;
Standum eſt in lecto, ſi quid de ſummo petas.
Sed mihi interuallum iam hos dies multos fuit:
Domi domitus fui vsque cum caris meis.
Nam neque edo neque emo, niſi quod eſt cariſſumum.
Id quoque iam cari, qui inſtruuntur, deſerunt.
Nunc ad eum inuiſo. ſed aperitur oſtium.
Menaechmum eccum ipſum video, progreditur foras.

ACTVS I. SCENA II.

MENAECHMVS, PENICVLVS.

(*vxori exiens*) Ni mala, ni ſtulta ſis, ni indomita inposque animi,
Quod viro eſſe odio videas, tute tibi odio habeas.
Praeter hac ſi mihi tale poſt hunc diem
Faxis, faxo foris vidua viſa's patrem.
Nam quoties foras ire volo, me retines, reuocas;
Rogitas quo ego eam, quam rem agam, quid negotii geram,
Quid petam, quid feram, quid foris egerim.
Portitorem domum duxi. ita omnem mihi
Rem neceſſe loqui eſt, quidquid egi atque ago.
Nimium ego te habui delicatam.
Nunc adeo, vt facturus, dicam. quando ego tibi ancillas, penum,
Lanam, aurum, veſtem, purpuram bene praebeo, nec quidquam eges:

Malo cauebis, ſi ſapis: virum óbſeruare deſines.
Atque adeo, ne me nequidquam ſerues, ob eam induſtriam
Hodie ducam ſcortum, atque ad coenam aliquo condicam foras.
Pe. Illic homo ſe vxori ſimilat male loqui, loquitur mihi.
Nam ſi foris coenat, profecto me, haud vxorem, vlciſcitur.
Me. Enax, iurgio hercle tandem vxorem abegi ab ianua.
Vbi amatores ſunt mariti? dona quid ceſſant mihi
Conferre omnes, congratulantes, quia pugnaui fortiter?
Hanc modo vxori intus pallam ſubripui, ad ſcortum fero.
Sic hoc decet dari facete verba cuſtodi catae.
Hoc facinus pulcrum eſt, hoc probum eſt, hoc lepidum, hoc factum eſt fabre.
Meo malo a mala abſtuli: hoc ad damnum deferetur.
Auerti praedam ab hoſtibus, noſtrum ſalute ſocium.
Pe. Heus adoleſcens, ecqua in iſtac pars ineſt praemii mihi?
Me. Perii, in inſidias deueni! *Pe.* Immo in praeſidium. ne time.
Me. Quis homo eſt? *Pe.* Ego ſum. *Me.* O mea commoditas, o mea obportunitas,
Salue. *Pe.* Salue. *Me.* Quid ais? *Pe.* Teneo dextera Genium meum.
Me. Non potuiſti magis per tempus mihi aduenire, quam aduenis.
Pe. Ita ego ſoleo: commoditatis omneis articulos ſcio.
Me. Vin' tu facinus luculentum inſpicere? *Pe.* Quis id coxit coquus?
Iam ſciam, ſi quid titubatum eſt, vbi reliquias videro.
Me. Dic mihi, numqua tu vidiſti tabulam pictam in pariete,
Vbi aquila Catamitum raperet, aut vbi Venus Adoneum?
Pe. Saepe. ſed quid iſtae picturae ad me adtinent? *Me.* Age, me adſpice:
Ecquid adſimilo ſimiliter? *Pe.* Qui iſtic eſt ornatus tuus?

Me. Dic hominem lepidissumum esse me. *Pe.* Vbi esuri sumus?
Me. Dic modo hoc quod ego te iubeo. *Pe.* Dico:-homo lepidissume!
Me. Ecquid audes de tuo istuc addere? *Pe.* Atque hilarissume!
Me. Perge. *Pe.* Non pergo hercle ego, nisi scio qua gratia.
Litigium est tibi cum vxore. oh, mihi abs te caueo cautius.
Me. Clam vxorem vbi sepulcrum habeamus, et hunc comburamus diem.
Pe. Age sane igitur, quando aequom oras, quam mox incendo rogum.
Dies quidem iam ad vmbilicum est dimidiatus mortuus.
Me. Te morare, mihi quom obloquere. *Pe.* Oculum effodito persolum
Mihi, Menaechme, si vllum verbum faxo, nisi quod iusseris.
Me. Concede huc a foribus. *Pe.* Fiat. *Me.* Etiam concede huc. *Pe.* Licet.
Me. Etiam nunc concede audacter ab leonino cauo.
Pe. Heu edepol, nae tu, vt ego opinor, esses agitator probus.
Me. Qui dum? *Pe.* Ne te vxor sequatur, respectas identidem.
Me. Sed quid ais? *Pe.* Egone? id enim quod tu vis, id aio, atque id nego.
Me. Ecquid tu de odore possis, si quid forte olfeceris,
Facere coniecturam? *Pe.* Captum sit conlegium augurum.
Me. Agedum odorare hanc quam ego habeo pallam. quid olet? abstines?
Pe. Summum olfactare oportet vestimentum muliebre;
Nam ex istoc loco spurcatur nasum odore inlutibili.
Me. Olfacta igitur hinc, Penicule lepide. vt fastidis! *Pe.* Decet.
Me. Quid igitur? quid olet? responde. *Pe.* Furtum, scortum, prandium.
Me. Nunc ad amicam deferetur hanc meretricem Erotium.
Mihi, tibi, atque illi iubebo iam adparari prandium.

Inde vsque ad diurnam ſtellam craſtinam potabimus.
Pe. Expedite fabulatu's: iam fores ferio? *Me.* Feri:
Vel mane etiam. *Pe.* Mille paſſum commoratu's cantharum.
Me. Placide pulta. *Pe.* Metuis credo, ne fores Samiae fient.
Me. Mane, mane obſecro hercle: ab ſe ecca exit. *Pe.* Oh! Solem vides.
Satin' vt obcoecatu'ſt prae huius corporis candoribus?

ACTVS I. SCENA III.

EROTIVM, PENICVLVS, MENAECHMVS.

Anime mi, Menaechme, ſalue. *Pe.* Quid ego? *Er.* Extra numerum es mihi.
Pe. Idem iſtuc aliis adſcriptiuis ad legionem fieri ſolet.
Me. Ego iſtic mihi hodie adparari iuſſi apud te proelium.
Er. Hodie id fiet. *Me.* In eo vterque pro Ilio potabimus.
Vter ibi melior bellator erit inuentus cantharo,
Tua eſt legio: adiudicato, cum vtro hanc noctem ſies.
Vt ego vxorem, mea voluptas, vbi te adſpicio, odi male!
Er. Interim nequis, quin eius aliquid indutus ſies —.
Quid hoc eſt? *Me.* Induuiae tuae, atque vxoris exuuiae, roſa.
Er. Superas facile vt ſuperior ſis mihi, quam quisquam qui inpetrant.
Pe. (*ſecum*) Meretrix tantisper blanditur, dum illud quod rapiat videt.
(*clara voce*) Nam ſi amabas, iam oportebat naſum abreptum mordicus.
Me. Sustine hoc, Penicule! exuuias facere, quas voui, volo.
Pe. Cedo, ſed obſecro hercle ſalta ſic cum palla poſtea.
Me. Ego ſaltabo? ſanus hercle non es. *Pe.* Egone, an tu magis?
Si non ſaltas, exue igitur. *Me.* Nimio ego hanc periculo

Subripui hodie. meo quidem animo ab Hyppolyta ſubcingulum
Hercules haud aeque magno vmquam abſtulit periculo.
Cape tibi hanc: quando vna viuis meis morigera moribus.
Hoc animo decet animatos eſſe amatores probos.
Pe. Qui quidem ad mendicitatem ſe properent detrudere!
Me. Quatuor minis ego emi iſtanc anno vxori meae.
Pe. Quatuor minae periere plane, vt ratio redditur.
Me. Scin quid volo ego te adcurare? *Er.* Scio, curabo quae voles.
Me. Iube igitur nobis tribus apud te prandium adcurarier,
Atque aliquid ſcitamentorum de foro opſonarier,
Glandionidam ſuillam, laridum pernonidem, aut
Sinciput, aut polimenta porcina, aut aliquid ad eum modum,
Madida quae mihi adpoſita in menſam miluinam ſubgerant;
Atque actutum. *Er.* Licet ecaſtor. *Me.* Nos prodimus ad forum.
Iam nos hic erimus: dum coquitur, interim potabimus.
Er. Quando vis, veni, parata res erit. *Me.* Propera modo.
Sequere tu. *Pe.* Ego hercle vero te et ſeruabo, et te ſequar:
Neque hodie, vt te perdam, meream Deum diuitias mihi.
Er. Euocate intus Cylindrum mihi coquum actutum foras.

ACTVS I. SCENA IV.

EROTIVM, CYLINDRVS.

Sportulam cape atque argentum. eccos tris numos habes.
Cy. Habeo. *Er.* Abi atque opſonium adfer, tribus vide quod ſit ſatis.
Neque defiat neque ſuperſit. *Cy.* Quoiusmodi hi homines erunt?
Er. Ego et Menaechmus et Paraſitus eius. *Cy.* Iam iſti ſunt decem:
Nam Paraſitus octo hominum munus facile fungitur.

Er. Eloquuta ſum conuiuas: ceterum cura. *Cy.* Licet.
Cocta ſunt. iube ire adcubitum. *Er.* Redi cito. *Cy.* Iam
ego hic ero.

ACTVS II. SCENA I.

MENAECHMVS *Soſicles*, MESSENIO.

Nulla eſt voluptas nauitis, Meſſenio,
Maior meo animo, quam quom ex alto procul
Terram conſpiciunt. *Mes.* Maior, non dicam dolo,
Si adueniens terram videas quae fuerit tua.
Sed quaeſo quamobrem nunc Epidamnum venimus?
An, quaſi mare, omneis circumimus inſulas?
Me. Fratrem quaeſitum geminum germanum meum.
Mes. Nam quid modi futurum eſt illum quaerere?
Hic annus ſextus, poſtquam ei rei operam damus.
Iſtros, Hiſpanos, Maſſilienſes, Illurios,
Mare ſuperum omne, Graeciamque exoticam,
Orasque Italicas omnéis, qua adgreditur mare,
Sumus circumuecti. ſi acum credo quaereres,
Acum inueniſſes, ſi adpareret, iam diu.
Hominem inter viuos quaeritamus mortuum:
Nam inueniſſemus iam diu, ſi viueret.
Me. Ergo iſtuc quaero certum qui faciat mihi,
Qui ſeſe dicat ſcire, eum eſſe mortuum.
Operam praeterea numquam ſumam quaerere.
Verum aliter viuus numquam deſiſtam exſequi.
Ego illum ſcio, quam cordi ſit carus meo.
Mes. In ſcirpo nodum quaeris. quin nos hinc domum
Redimus, niſi ſi hiſtoriam ſcripturi ſumus?
Me. Dictum faceſſas doctum, et diſcaueas malo.
Moleſtus ne ſis, non tuo hoc fiet modo. *Mes.* Hem,
Illoc enim verbo eſſe me ſeruom ſcio.

Non potuit paucis plura plane proloqui.
Verum tamen nequeo continere, quin loquar.
Audi, Menaechme: quom inſpicio marſupium,
Viaticati hercle admodum aeſtiue ſumus.
Nae tu hercle, opinor, niſi domum reuorteris,
Vbi nihil habebis, geminum dum quaeris, gemes.
Nam ita eſt haec hominum natio Epidamnia,
Voluptarii atque potatores maxumi:
Tum ſycophantae et palpatores plurimi
In vrbe hac habitant: tum meretrices mulieres
Nusquam perhibentur blandiores gentium.
Propterea huic vrbi nomen Epidamno inditum eſt,
Quia nemo ferme huc ſine damno diuortitur.
Me. Ego iſtuc cauebo: cedo dum mihi huc marſupium.
Mes. Quid eo vis? *Me.* Iam abs te metuo de verbis tuis.
Mes. Quid metuis? *Me.* Ne mihi damnum in Epidamno duis.
Tu magnus amator mulierum es, Meſſenio:
Ego autem homo iracundus, animi perditi.
Id vtrumque, argentum quando habebo, cauero,
Ne tu delinquas, neue ego iraſcar tibi.
Mes. Cape atque ſerua; me lubente feceris.

ACTVS II. SCENA II.

CYLINDRVS, MENAECHMVS *Soſicles*, MESSENIO.

Bene opſonaui, atque ex mea ſententia
Bonum anteponam prandium pranſoribus.
Sed eccum Menaechmum video. vae tergo meo!
Prius iam conuiuae ambulant ante oſtium,
Quam ego opſonatu redeo. adibo atque adloquar.
Menaechme ſalue. *Mes.* Di te amabunt. ſcis quis ego ſum?
Cy. Non hercle vero! vbi conuiuae ceteri?
Me. Quos tu conuiuas quaeris? *Cy.* Paraſitum tuum.

Me. Meum paraſitum? certe hic inſanus eſt homo.
Mes. Dixin' tibi eſſe hic ſycophantas plurimos?
Me. Quem tu paraſitum quaeris, adoleſcens, meum?
Cy. Peniculum. *Mes.* Eccum! in vidulo ſaluum fero.
Cy. Menaechme, numero huc aduenis ad prandium.
Nunc opſonatu redeo. *Me.* Reſponde mihi,
Adoleſcens, quibus hic pretiis porci veneunt
Sacres ſinceri? *Cy.* Numo. *Me.* Eum a me adcipe.
Iube te piari de mea pecunia.
Nam ego quidem inſanum eſſe te certo ſcio,
Qui mihi moleſtus homini ignoto, quisquis es.
Cy. Cylindrus ego ſum, non noſti nomen meum?
Me. Seu tu Cylindrus, ſeu Coliendrus, perieris.
Ego te non noui, neque nouiſſe adeo volo.
Cy. Eſt tibi Menaechmo nomen tantum, quod ſciam.
Me. Pro ſano loqueris, quum me adpellas nomine.
Sed vbi nouiſſi me? *Cy.* Vbi ego te nouerim?
Qui amicam habeas heram meam hanc Erotium.
Me. Neque hercle habeo, neque te quis ſis homo ſcio.
Cy. Non ſcis quis ego ſim? qui tibi ſaepiſſume
Cyathiſſo apud nos, quando potas. *Mes.* Hei mihi!
Quum nihil eſt, illi qui homini diminuam caput.
Me. Tun' cyathiſſare mihi ſoles, qui ante hunc diem
Epidamnum numquam vidi, neque veni? *Cy.* Negas?
Me. Nego hercle vero. *Cy.* Non tu in illisce aedibus
Habitas? *Me.* Dii illos homines, qui illic habitant, perduint.
Cy. Inſanit hic equidem, qui ipſe male dicit ſibi.
Audin' Menaechme? *Me.* Quid vis? *Cy.* Si me conſulas,
Numum illum, quem mihi dudum pollicitus dare,
Iubeas, ſi ſapias, porculum adferri tibi.
Nam tu quidem hercle certo non ſanus ſatis,
Menaechme, qui nunc ipſus maledicas tibi.
Mes. Heu hercle hominem multum et odioſum mihi!

Cy. Solet iocari ſaepe mecum illo modo:
Quamuis ridiculus eſt, vbi vxor non adeſt.
Me. Quid ais tu? *Cy.* Quid vis, inquam? ſatin' hoc, quod vides,
Tribus vobis opſonatum eſt? an opſono amplius,
Tibi et paraſito et mulieri? *Me.* Quas tu mulieres,
Quos tu paraſitos loquere? *Mes.* Quod te vrget ſcelus,
Qui huic ſis moleſtus? *Cy.* Quid tibi mecum eſt rei?
Ego te non noui: cum hoc quem noui fabulor.
Me. Non edepol tu homo ſanus es, certo ſcio.
Cy. Iam ergo haec madebunt faxo: nihil morabitur.
Proin tu ne quo abeas longius ab aedibus.
Numquid vis? *Me.* Vt eas maxumam in malam crucem.
Cy. Ire hercle melius eſt te interim — atque adcumbere,
Dum ego haec adpono ad Vulcani violentiam.
Ibo intro, et dicam te hic adſtare Erotio,
Vt te hinc abducat potius, quam hic adſtes foris. (*abit*)
Me. Iamne abiit? edepol haud mendacia
Tua verba experior eſſe. *Mes.* Obſeruato modo.
Nam iſtic meretricem credo habitare mulierem,
Vt quidem ille inſanus dixit, qui hinc abiit modo.
Me. Sed miror, qui ille nouerit nomen meum.
Mes. Minime hercle mirum. morem hunc meretrices habent:
Ad portum mittunt ſeruulos, ancillulas;
Si qua peregrina nauis in portum aduenit,
Rogant cuiatis ſit, quid ei nomen ſiet.
Poſt illae extemplo ſe adplicant, adglutinant.
Si pellexerunt, perditum amittunt domum.
Nunc in iſtoc portu ſtat nauis praedatoria,
Abs qua cauendum nobis ſane cenſeo.
Me. Mones quidem hercle recte. *Mes.* Tum demum ſciam
Recte monuiſſe, ſi tu recte caueris.
Me. Tace dum parumper: nam concrepuit oſtium.
Videamus qui hinc egreditur. *Mes.* Hoc ponam interim.
Adſeruatote haec ſultis nauales pedes.

ACTVS II. SCENA III.

EROTIVM, CYLINDRVS, MENAECHMVS *Sosicles*, MESSENIO.

Sine fores sic: abi, nolo operiri.
Intus para, cura, vide, quod opus est, vt
Fiat: sternite lectos, incendite odores.
Munditia inlecebra animo est amantum.
Amanti amoenitas malo est, nobis lucro est.
Sed vbi ille est, quem coquus ante aedis esse ait?
Atque eccum video, qui mihi est vsui et
Plurimum prodest: item huic vltro fit, vt
Meret, potissumus nostrae domi vt sit.
Nunc eum adibo, adloquar vltro.
Animule mi, mihi mira videntur,
Hic te stare foris, fores quoi pateant
Magis, quam domus tua, domus quum haec tua sit.
Omne paratum est,
Vt iussisti atque vt voluisti: neque tibi est
Vlla mora intus. prandium, vt iussisti, hic
Curatum est: vbi lubet, ire licet adcubitum.
Me. Quicum haec mulier loquitur? *Er*. Equidem tecum.
Me. Quid mecum tibi
Fuit vmquam, aut nunc est negotii? *Er*. Quia-pol te vnum ex omnibus
Venus voluit me magnificare: atque id haud inmerito tuo.
Nam ecastor solus benefactis tuis me florentem facis.
Me. Certo haec mulier aut insana, aut ebria est, Messenio,
Quae hominem ignotum compellet me tam familiariter.
Mes. Dixin' ego istaec hic solere fieri? folia nunc cadunt,
Prae vt si triduum hoc hic erimus, tum arbores in te cadent.
Nam ita sunt hic meretrices omnes elecebrae argentariae.
Sed sine me dum hanc compellare. heus, mulier! tibi dico.
Er. Quid est?

Mes. Vbi tu hunc hominem nouisti? *Er.* Ibidem, vbi hic me iam diu,
In Epidamno. *Mes.* In Epidamno? qui huc in hanc vrbem pedem,
Nisi hodie, numquam intro tetulit. *Er.* Eia, delicias facis,
Mi Menaechme. quin, amabo, is intro: hic tibi erit rectius.
Me. Haec quidem edepol recte adpellat meo me mulier nomine.
Nimis miror quid hoc sit negotii. *Mes.* Oboluit marsupium
Huic istuc quod habes. *Me.* Atque edepol tu me monuisti probe.
Adcipe dum hoc. iam scibo, vtrum haec me mage amet, an marsupium.
Er. Eamus intro, vt prandeamus. *Me.* Bene vocas: tam gratia est.
Er. Cur igitur tibi me iussisti coquere dudum prandium?
Me. Egone te iussi coquere? *Er.* Certo tibi et parasito tuo.
Me. Quoi, malum, Parasito? certo haec mulier non sana est satis.
Er. Peniculo. *Me.* Quis iste est Peniculus? qui extergentur baxeae?
Er. Scilicet qui dudum tecum venit, quom pallam mihi
Detulisti, quam ab vxore tua subripuisti. *Me.* Quid est?
Tibi pallam dedi, quam vxori meae subripui? sanan' es?
Certe haec mulier cantherino ritu adstans somniat.
Er. Qui lubet ludibrio habere me, atque ire infitias mihi,
Facta quae sunt? *Me.* Dic quid est id, quod negem, quod fecerim?
Er. Pallam te hodie mihi dedisse vxoris. *Me.* Etiam nunc nego.
Ego quidem neque vmquam vxorem habui, neque habeo: neque huc
Vmquam, postquam natus sum, intra portam penetraui pedem.
Prandi in naui. inde huc egressus sum, te conueni. *Er.* Eccere,

Perii misera! quam tu nunc mihi nauem narras? *Me.* Ligneam,
Saepe tritam, saepe fixam, saepe excussam malleo,
Quasi supellex pellionis, palus palo proxumus est.
Er. Iam me, amabo, desine ludos facere, atque i hac mecum simul.
Me. Nescio quem, mulier, alium hominem, non me quaeritas.
Er. Non ego te noui Menaechmum, Moscho prognatum patre?
Qui Syracusis perhibere natus esse in Sicilia,
Vbi rex Agathocles regnator fuit, et iterum Pinthia:
Tertium Liparo, qui in morte regnum Hieroni tradidit.
Nunc Hiero est. *Me.* Haud falso, mulier, praedicas. *Mes.* Pro Iupiter!
Num istaec mulier illinc venit, quae te nouit tam cate?
Me. Hercle opinor pernegari non potest. *Mes.* Ne feceris.
Peristi, si intrassis intra limen. *Me.* Quin tace modo:
Bene res geritur; adsentabor, quidquid dicet, mulieri,
Si possim hospitium nancisci. Iam dudum, mulier, tibi
Non inprudens aduorsabar: hunc metuebam, ne meae
Vxori renuntiaret de palla et de prandio.
Nunc, quando vis, eamus intro. *Er.* Etiam Parasitum manes?
Me. Neque ego illum maneo, neque flocci facio: neque, si venerit,
Eum volo intromitti. *Er.* Ecastor haud inuita fecero.
Sed scin' quid te amabo vt facias? *Me.* Impera quid vis modo.
Er. Pallam illam, quam dudum dederas, ad phrygionem vt deferas,
Vt reconcinnetur, atque vt opera addantur, quae volo.
Me. Hercle quin tu recte dicis: eadem ignorabitur,
Ne vxor cognoscat te habere, si in via conspexerit.
Er. Ergo mox auferto tecum, quando abibis. *Me.* Maxume.
Er. Eamus intro. *Me.* Iam sequar te. hunc volo etiam conloqui.

Eho Meſſenio, adcede huc. *Mes.* Quid negotii eſt? *Me.* St! ſcire vis?
Mes. Quid ergo? *Me.* Opu'ſt — *Mes.* Quid opu'ſt? *Me.* Scio, vt me dices. *Mes.* Tanto nequior es.
Me. Habeo praedam; tantum incepi operis: i, quantum poteſt:
Abduc iſtos in tabernam actutum deuerſoriam.
Tum facito, ante ſolis obcaſum vt venias aduorſum mihi.
Mes. Non tu iſtas meretrices nouiſti, here? *Me.* Tace inquam.
Mihi dolebit, non tibi, ſi quid ego ſtulte fecero.
Mulier haec ſtulta atque inſcita eſt, quantum perſpexi modo.
Eſt hic praeda nobis. *Mes.* Peri! *Me.* Iamne abis? *Mes.* Periit probe.
Ducit lembum dierectum nauis praedatoria.
Sed ego inſcitus, qui hero me poſtulem moderarier:
Dicto me emit audientem, haud imperatorem ſibi.
Sequimini, vt, quod imperatum eſt, veniam aduorſum temperi.

ACTVS III. SCENA I.

PENICVLVS.

Plus triginta natus annis ſum, quom interea loci
Numquam quidquam facinus feci peius, neque ſceleſtius,
Quam hodie, quom in concionem mediam me inmerſi miſer.
Vbi ego dum hieto, Menaechmus ſe ſubterduxit mihi,
Atque abiit ad amicam, credo, neque me voluit ducere.
Qui illum dii omnes perduint, qui primus commentus eſt
Concionem, hac reque homines obcupatos obcupat.
Non ad eam rem otioſos homines decuit deligi?
Qui niſi adſint, quum citentur, cenſus capiant illico.
Adfatim eſt hominum, in dies qui ſingulas eſcas edunt:
Quibus negotii nihil eſt: qui eſum neque vocantur, neque vocant.

Eos oportet concioni dare operam atque comitiis.
Si id ita effet, non ego hodie perdidiffem prandium,
Cui tam credo datum voluiffe, quam me video viuere.
Ibo: etiamnum reliquiarum fpes animum oblectat meum.
Sed quid ego video Menaechmum? cum corona exit foras.
Sublatum eft conuiuium: edepol venio aduorfum temperi.

ACTVS III. SCENA II.

MENAECHMVS *Sosicles*, PENICVLVS.

(*Erotio abiens*) Potine vt quiefcas, fi ego tibi hanc hodie probe
Lepideque concinnatam referam temperi?
Non faxo eam effe dices: ita ignorabitur.
Pe. Pallam ad phrygionem fert, confecto prandio,
Vinoque expoto, parafito exclufo foras!!
Non hercle is fum, qui fum, nifi hanc iniuriam
Meque vltus pulcre fuero. obferuabo, quid agat:
Hominem poft adibo atque adloquar.
Me. Pro Dii inmortales, quoi homini vmquam vno die
Boni dedistis plus, qui minus fperauerit!
Prandi, potaui, fcortum adcubui, abstuli
Hanc, quoius heres numquam erit poft hunc diem.
Pe. Nequeo, quae loquitur, exaudire clanculum:
Satur nunc loquitur de me et de parti mea.
Me. Ait hanc dediffe me fibi, atque eam meae
Vxori fubripuiffe. quoniam fentio
Errare; extemplo, quafi res cum ea effet mihi,
Coepi adfentari: mulier quidquid dixerat,
Idem ego dicebam. quid multis verbis opu'ft?
Minore nusquam bene fui dispendio.
Pe. Adibo ad hominem: nam turbare geftio.
Me. Quis hic eft, qui aduorfum fit mihi? *Pe*. Quid ais homo
Leuior quam pluma, peffume et nequiffume,

Flagitium hominis, ſubdole ac minimi pretii?
Quid de te merui, qua me cauſa perderes?
Vt ſubripuiſti te mihi dudum de foro!
Feciſti funus me abſenti prandio.
Cur auſu's facere, quoi ego aeque ac heres eram?
Me. Adoleſcens, quaeſo, quid tibi mecum eſt rei,
Qui mihi male dicas homini ignoto inſciens?
An tibi malam rem vis pro maledictis dari
Poſtea? *Pe.* Eam quidem edepol te dediſſe intellego.
Me. Reſponde, adoleſcens, quaeſo quid tibi nomen eſt?
Pe. Etiam derides, quaſi nomen non noueris?
Me. Non edepol ego te, quod ſciam, vmquam ante hunc diem
Vidi, neque noui, verum certo quisquis es,
Aequom ſi facias, mihi odioſus ne ſies.
Pe. Non me nouiſti? *Me.* Non negem, ſi nouerim.
Pe. Menaechme, vigila. *Me.* Vigilo hercle equidem, quod ſciam.
Pe. Tuum Paraſitum non nouiſti? *Me.* Non tibi
Sanum eſt, adoleſcens, ſinciput, vt intellego.
Pe. Reſponde, ſubripuiſtin' vxori tuae
Pallam iſtanc hodie, atque dediſti Erotio?
Me. Neque hercle ego vxorem habeo, neque ego Erotio
Dedi, nec pallam ſubripui. *Pe.* Satin' ſanus es?
Obciſa eſt haec res. non ego te indutum foras
Exire vidi palla? *Me.* Vae capiti tuo!
Omnes cinaedos eſſe cenſes, tu quia es.
Tun' me indutum fuiſſe pallam praedicas?
Pe. Ego hercle vero. *Me.* Non tu abis, quo dignus es?
Aut te piari iubes, homo inſaniſſume?
Pe. Numquam edepol me quisquam exorabit, quin tuae
Vxori rem omnem iam, vti ſit geſta, eloquar.
Omnes in te iſtaec recident contumeliae:

Faxo haud inultum prandium comederis.
Me. Quid hoc negotii est? satin' vt quemque conspicor,
Ita me ludificant? sed concrepuit ostium.

ACTVS III. SCENA III.

ANCILLA, MENAECHMVS *Sosicles.*

Menaechme, amare ait te multum Erotium,
Vt hoc nunc vna opera ad aurificem deferas,
Atque huic vt addas auri pondo vnciam,
Iubeasque spinther nouum reconcinnarier.
Me. Et istud, et alind, si quid curari volet,
Me curaturum dicito, quidquid volet.
An. Scin' quod hoc sit spinther? *Me.* Nescio, nisi aureum.
An. Hoc est, quod olim clanculum ex armario
Te subripuisse aiebas vxori tuae.
Me. Numquam hercle factum est. *An.* Non meministi, obsecro?
Redde igitur spinther, si non meministi. *Me.* Mane.
Immo equidem memini. nempe hoc est quod illi dedi.
An. Istuc. *Me.* Vbi illae armillae sunt, quas vna dedi?
An. Numquam dedisti. *Me.* Nam pol hoc vna dedi.
An. Dicam curare? *Me.* Dicito: curabitur.
Et palla et spinther faxo referantur simul.
An. Amabo, mi Menaechme, inaureis da mihi
Faciundas pondo duum numum stalagmia,
Vt te libenter videam, quum ad nos veneris.
Me. Fiat. cedo aurum, ego manupretium dabo.
An. Da sodes abs te, post ego reddidero tibi.
Me. Immo cedo abs te. *An.* Ego post tibi reddam duplex.
Me. Non habeo. *An.* At tu, quando habebis, tum dato.
Numquid me vis? *Me.* Haec me curaturum dicito,
(*secum auersus*) Vt, quantum possint, quique liceant, veneant.

Iamne abiit intro? abiuit, operuit fores.
Di me equidem omnes adiuuant, augent, amant.
Sed quid ego cesso, dum datur mihi occasio
Tempusque, abire ab his locis lenoniis?
Propera, Menaechme, fer pedem, confer gradum.
Demam coronam, atque abiiciam ad laeuam manum;
Vt, si qui sequantur, hac me abiisse censeant.
Ibo et conueniam servom, si potero, meum,
Vt haec, quae bona dant dii mihi, ex me sciat.

ACTVS IV. SCENA I.

MVLIER, PENICVLVS.

Egone hic me patiar in matrimonio,
Vbi vir compilet clanculum quidquid domi est,
Atque ad amicam deferat? *Pe.* Quin tu taces?
Manifesto faxo iam obprimes! sequere hac modo.
Pallam ad phrygionem cum corona ebrius
Ferebat, hodie tibi quam subripuit domo.
Sed eccam, coronam, quam habuit. num mentior?
Hem, hac abiit: si vis persequi vestigiis.
Atque edepol eccum, optime reuortitur:
Sed pallam non fert. *Mv.* Quid ego nunc cum illoc agam?
Pe. Idem quod semper; male habeas. *Mv.* Sic censeo.
Pe. Huc concedamus: ex insidiis aucupa.

ACTVS IV. SCENA II.

MENAECHMVS *Subreptus*, MVLIER, PENICVLVS.

Vt hoc vtimur maxume more moro
Molestoque multum! atque vti quique sunt
Optumi maxumi, morem habent hunc;
Clienteis sibi omnes volunt esse multos:
Bonine an mali sint, id haud quaeritant.
Res magis quaeritur quam clientium

Fides quoiusmodi clueat.
Si eſt pauper atque haud malus, nequam habetur:
Si diues malus eſt, is cliens frugi habetur.
Qui neque leges, neque aequom bonum vsquam
Colunt, ſollicitos patronos habent.
Datum denegant, quod datum eſt; litium
Pleni, rapaces; viri fraudulenti:
Qui aut fenere, aut periuriis habent rem
Partam. mens eſt in querelis.
Iuris vbi dicitur dies, ſimul
Patronis dicitur; quippe qui pro illis
Loquantur, male quae fecerint: aut ad
Populum, aut in Iure, aut ad Iudicem res eſt.
Sicut me hodie nimis ſollicitum cliens
Quidam habuit: neque quod volui agere quidquam
Licitum eſt: ita me adtinuit, ita me detinuit.
Apud aediles proeliis factis plurimisque
Peſſumisque dixi cauſam, conditiones
Tetuli tortas, confragoſas: haud plus
Aut minus, quam opus erat multo, dixeram
Controuerſiam, vti ſponſio fieret.
Quid ille? quid? praedem dedit. nec magis
Manifeſtum ego hominem vnquam vllum teneri vidi.
Omnibus malefactis teſtes tres aderant acerrumi.
Di illum omnes perdant, (ita mihi hunc hodie conrupit diem)
Meque adeo, qui hodie forum vnquam oculis inſpexi meis!
Diem conrupi, optimum iuſſi adparari prandium.
Amica exſpectat me, ſcio. vbi primum eſt licitum, illico
Properaui abire de foro. irata eſt, credo, nunc mihi.
Placabit palla, quam dedi, quam hodie vxori abstuli, atque huic
Detuli Erotio. *Pe.* Quid ais? *Mv.* Viro me malo male
Nuptam. *Pe.* Satin' audis, quae illic loquitur? *Mv.* Satis.
Me. Si ſapiam,

Hinc intro abeam, vbi mihi bene ſit. *Mv.* Mane: malo potius erit.
Nae illam mecaſtor fenerato abſtuliſti. ſic datur.
Clanculum te iſtaec flagitia facere cenſebas, poteſſe?
Me. Quid illuc eſt vxor negoti? *Mv.* Men' rogas? *Me.* Vin' hunc rogem?
Pe. Aufer hinc palpationes, perge tu. *Me.* Quid tu mihi
Triſtis es? *Mv.* Te ſcire oportet. *Pe.* Scit, ſed diſſimilat malus.
Me. Quid negotii eſt? *Mv.* Pallam. *Me.* Pallam? *Mv.* Quidam pallam. *Pe.* Quid paues?
Me. Nihil equidem paueo. *Pe.* Niſi vnum: palla pallorem incutit!
At tu ne clam me comeſſes prandium! perge in virum.
Me. Non taces? *Pe.* Non hercle vero taceo. (*mulieri*) nutat, ne loquar.
Me. Non hercle ego quidem vsquam quidquam nuto neque nicto tibi.
Mv. Nae ego mecaſtor mulier miſera! *Me.* Qui tu miſera es? mihi expedi.
Pe. Nihil hoc confidentius, qui, quae vides, ea pernegat.
Me. Per Iouem Deosque omnes adiuro, vxor, (ſatin' hoc eſt tibi?)
Me iſti non nutaſſe. *Pe.* Credit iam tibi de iſtis: illuc redi.
Me. Quo ego redeam? *Pe.* Equidem ad phrygionem, cenſeo. i, pallam refer.
Me. Quae iſtaec palla eſt? *Mv.* Taceo iam, quando hic rem non meminit ſuam.
Me. Num quis ſeruorum deliquit? num ancillae, aut ſerui tibi
Reſponſant? eloquere. inpune non erit. *Pe.* Nugas agis.
Me. Triſtis admodum es: non mihi iſtuc ſatis placet. *Pe.* Nugas agis.
Me. Ceterum familiarium alicui irata es? *Pe.* Nugas agis.
Me. Num mihi es irata ſaltem? *Pe.* Nunc tu non nugas agis.

Me. Non edepol deliqui quidquam. *Pe.* Hem rurſum nunc nugas agis.
Me. Dic, mea vxor, quid tibi aegre eſt? *Pe.* Bellus blanditur tibi.
Me. Potin' vt mihi moleſtus ne ſis? num te adpello? *Me.* Aufer manum.
Pe. Sic datur. properato abſente me comeſſe prandium:
Poſt ante aedeis cum corona me derideto ebrius.
Me. Neque edepol ego prandi, neque hodie huc intro tetuli pedem.
Pe. Tun' negas? *Me.* Nego hercle vero. *Pe.* Nihil hoc homine audacius.
Non ego te modo hic ante aedeis cum corona florea
Vidi adſtare? quum negabas mihi eſſe ſanum ſinciput;
Et negabas me nouiſſe; peregrinum aiebas eſſe te.
Me. Quin vt dudum deuorti abs te, redeo nunc demum domum.
Pe. Noui ego te. non mihi cenſebas eſſe, qui te vlciſcerer.
Omnia hercle vxori dixi. *Me.* Quid dixiſti? *Pe.* Neſcio,
Eam ipſus roga. *Me.* Quid hoc eſt, vxor? quid nam hic narrauit tibi?
Quid id eſt? quid taces? quin dicis, quid ſit? *Mv.* Quaſi tu neſcias.
Palla mihi eſt domo ſubrepta. *Me.* Palla ſubrepta eſt tibi?
Mv. Me rogas? *Me.* Pol haud rogem te, ſi ſciam. *Pe.* O hominem malum!
Vt diſſimilat! non potes celare, rem noui probe:
Omnia hercle ego edictaui. *Me.* Quid id eſt? *Mv.* Quando nihil pudet,
Neque vis tua voluntate ipſe profiteri, audi atque ades:
Et quid triſtis, et quid hic mihi dixerit, faxo ſcias:
Palla eſt mihi domo ſubrepta. *Me.* Palla ſubrepta eſt tibi?
Pe. Viden' vt ſceleſtus captat? huic ſubrepta eſt, non tibi.

Nam profecto tibi ſubrepta ſi eſſet, ſalua nunc foret.
Me. Nihil mihi tecum eſt. ſed quid tu ais? *Mv.* Palla, inquam, periit domo.
Me. Quis eam ſubripuit? *Mv.* Pol iſtuc ille ſcit, qui illam abstulit.
Me. Quis hic homo eſt? *Mv.* Menaechmus quidam. *Me.* Edepol factum nequiter.
Quis is Menaechmus eſt? *Mv.* Tu iſtic, inquam. *Me.* Egone? *Mv.* Tu! *Me.* Quis arguit?
Mv. Egomet. *Pe.* Et ego. atque huic amicae detuliſti Erotio.
Me. Egon' dedi? *Pe.* Tu, tu iſtic, inquam. vin' adferri noctuam,
Quae, Tu, Tu, vsque dicat tibi? nam nos iam nos defeſſi ſumus.
Me. Per Iovem deosque omnes adiuro, vxor; ſatin' hoc eſt tibi?
Non dediſſe. *Pe.* Immo hercle vero, nos non falſum dicere.
Me. Sed ego illam non condonaui, ſed ſic vtendam dedi.
Mv. Equidem ecaſtor tuam nec chlamydem do foras, nec pallium
Quoiquam vtendum. Mulierem aequom eſt veſtimentum muliebre
Dare foras, virum virile. quin refers pallam domum?
Me. Ego faxo referetur. *Mv.* Ex re tua, vt opinor, feceris.
Nam domum numquam introibis, niſi feres pallam ſimul.
Me. Ego domum? *Pe.* Quid mihi futurum eſt, qui tibi hanc operam dedi?
Mv. Opera reddetur, quando quid tibi erit ſubreptum domo.
Pe. Id quidem edepol numquam erit. nam nihil eſt, quod perdam domi.
Quum virum, quum vxorem, Dii vos perdant. properabo ad forum:
Nam ex hac familia me plane excidiſſe intellego. (*abit*)

ME. Male mihi vxor ſeſe feciſſe cenſet, quom excludit foras?
Quaſi non habeam, quo intromittar, alium meliorem locum.
Si tibi displiceo, patiundum: at placuero huic Erotio,
Quae me non excludet ab ſe, ſed apud ſe obcludet domi.
Nunc ibo, orabo vt mihi pallam reddat, quam dudum dedi.
Aliam illi redimam meliorem. heus! ecquis hic eſt ianitor?
Aperite, atque Erotium aliquis euocate ante oſtium.

ACTVS IV. SCENA III.

EROTIVM, MENAECHMVS *Subreptus.*

Quis hic me quaerit? *ME.* Sibi inimicus magis quam aetati tuae.
ER. Mi Menaechme, cur ante aedeis adſtas? ſequere intro. *ME.* Mane.
Scin quid eſt, quod ego ad te venio? *ER.* Scio, vt tibi ex me ſit volup.
ME. Immo edepol pallam illam, amabo te, quam tibi dudum dedi,
Mihi eam redde; vxor reſciuit rem omnem, vt factum eſt ordine.
Ego tibi redimam bis tanto pluris pallam, quam voles.
ER. Tibi dedi equidem illam, ad phrygionem vt ferres, paulo prius:
Et illud ſpinther, vt ad aurificem ferres, vt fieret nouom.
ME. Mihi vt tu dederis pallam et ſpinther? numquam factum reperies.
Nam ego quidem poſtquam illam dudum tibi dedi, atque abii ad forum,
Nunc redeo, nunc te poſt illa video. *ER.* Video quam rem agis,
Quia commiſi, vt me defrudes, ad eam rem adfectas viam.
ME. Neque edepol te defraudandi cauſa poſco: quin tibi
Dico, vxorem reſciuiſſe. *ER.* Nec te vltro oraui vt dares,

Tute vltro ad me detulisti, dedisti eam dono mihi:
Eamdem nunc reposcis. patiar, tibi habe. aufer, vtere,
Vel tu, vel tua vxor, vel etiam in oculos compingite!
Tu huc, post hunc diem, pedem intro non feres, ne frustra sis,
Quando tu me bene merentem tibi habes despicatui.
Nisi feres argentum, frustra me ductare non potes.
Aliam posthac inuenito, quam tu habeas frustratui.
Me. Nimis iracunde hercle! tandem heus tu, tibi dico, mane:
Redi. *Er*. Etiamne adstas? etiam audes mea reuorti gratia?
Me. Abiit intro, obclusit aedeis. nunc ego sum exclusissumus:
Neque domi, neque apud amicam mihi iam quidquam creditur.
Ibo, et consulam hanc rem amicos, quid faciundum censeant.

ACTVS V. SCENA I.

MENAECHMVS *Sosicles*, MVLIER, DECIO, *seruus mutus*.

Nimis stulte dudum feci, quum marsupium
Messenioni cum argento concredidi.
Inmersit aliquo sese credo in ganeum.
Mv. Prouisam, quam mox vir meus redeat domum.
Sed eccum video: salua sum, pallam refert.
Me. Demiror, vbi nunc ambulet Messenio.
Mv. Adibo atque hominem adcipiam, quibus dictis meret.
Non te pudet prodire in conspectum meum,
Flagitium hominis cum istoc ornatu? *Me*. Quid est?
Quae res agitat te, mulier? *Mv*. Etiamne inpudens
Muttire vnum verbum audes, aut mecum loqui?
Me. Quid tandem admisi in me, vt loqui non audeam?
Mv. Rogas me? o hominis inpudentem audaciam!
Me. Non tu scis, mulier, Hecubam quapropter canem
Graii esse praedicabant? *Mv*. Non equidem scio.
Me. Quia idem faciebat Hecuba, quod tu nunc facis:

Omnia mala ingerebat, quemquam adſpexerat.
Itaque adeo iure coepta adpellari eſt Canis.
Mv. Non iſtaec ego flagitia poſſum perpeti.
Nam med aetatem viduam eſſe mauelim,
Quam iſtaec flagitia tua pati, quae tu facis.
Me. Quid id ad me, tu te nuptam poſſis perpeti,
An ſis abitura a tuo viro? an mos eſt ita hic,
Peregrino vt aduenienti narrent fabulas?
Mv. Quas fabulas? non, inquam, patiar praeterhac,
Quin vidua viuam, quam tuos mores perferam.
Me. Mea quidem hercle cauſa vidua viuito,
Vel vsque dum regnum obtinebit Iupiter.
Mv. At mihi negabas dudum ſubripuiſſe te,
Nunc eamdem ante oculos adtines, non te pudet?
Me. Heu Hercle, mulier, multum et audax et mala es.
Tun' tibi hanc ſubreptam dicere audes, quam mihi
Dedit alia mulier, vt concinnandam darem?
Mv. Nae iſtuc mecaſtor iam patrem arceſſam meum,
Atque ei narrabo tua flagitia, quae facis.
I, Decio, quaere meum patrem, tecum ſimul
Vt veniat ad me: ita rem eſſe dicito. (*Decio auolat*)
(*Menaechmo*) Iam ego aperiam iſtaec tua flagitia. *Me.* Sanan' es?
Quae mea flagitia? *Mv.* Quum pallam atque aurum meum
Domo ſubpilas vxori tuae, et tuae
Degeris amicae; ſatin' haec recte fabulor?
Me. Quaeſo hercle, mulier, ſi ſcis, monſtra, quod bibam,
Tuam qui poſſim perpeti petulantiam.
Quem tu hominem me arbitrare, neſcio.
Ego te ſimitu noui cum Parthaone.
Mv. Si me derides, at pol illum non potes,
Patrem meum, qui huc aduenit. quin reſpicis?
Nouiſtin' tu illum? *Me.* Noui cum Calcha ſimul:
Eodem die vidi illum, quo te ante hunc diem.

Mv. Negas nouiſſe me? negas patrem meum?
Me. Idem hercle dicam, ſi avom vis adducere.
Mv. Ecaſtor pariter hoc, atque alias res ſoles.

ACTVS V. SCENA II.

SENEX, MVLIER, MENAECHMVS *Soſicles.*

Vt aetas mea eſt, atque vt hoc vſus facto eſt,
Gradum proferam, progredi properabo.
Sed id quam facile ſit mihi, haud ſum falſus.
Nam pernicitas deſerit: conſitus ſum
Senectute: onuſtum gero corpus; vires
Reliquere. vt aetas mala, merx mala eſt tergo!
Nam res plurimas peſſumas, quum aduenit, adfert:
Quas ſi autumem omneis, nimis longus ſermo ſit.
Sed haec res mihi in pectore et corde dura eſt,
Quidnam hoc ſit negotii, quod filia ſic
Repente expetit me, vt ad ſeſe irem.
Nec, quid id ſit, mihi certius facit,
Quid velit, quid me arceſſat.
Verum propemodum iam ſcio, quid ſiet rei.
Credo cum viro litigium natum eſſe aliquod.
Ita iſtaec ſolent, quae viros ſubſeruire
Sibi poſtulant, dote fretae, feroces.
Et illi quoque haud abstinent ſaepe culpa.
Verum eſt modus tamen, quoad pati vxorem oportet.
Nec pol filia vmquam patrem arceſſit ad ſe,
Niſi aut quid commiſſi, aut iurgii eſt cauſa.
Sed quidquid id eſt, iam ſciam; atque eccam eampſe
Ante aedeis, et eius triſtem virum video.
Id eſt, quod ſuſpicabar.
Adpellabo hanc. *Mv.* Ibo aduorſum. ſalue multum, mi pater.
Se. Salua ſis. ſaluen' aduenio? ſaluen' arceſſi iubes?

Quid tu tristis es? quid ille autem abs te iratus destitit?
Nescio quid vos velitati estis inter vos duos.
Loquere, vter meruistis culpam, paucis: non longos logos.
Mv. Nusquam equidem quidquam deliqui: hoc primum te absoluo, pater.
Verum viuere hic non possum, neque durare vllo modo.
Proin tu me hinc abducas. *Se.* Quid istuc autem est? *Mv.* Ludibrio, pater,
Habeor. *Se.* Vnde? *Mv.* Ab illo, quoi me mandauisti, meo viro.
Se. Ecce autem litigium! quoties edixi tandem tibi,
Vt caueres, neuter ad me iretis cum querimonia?
Mv. Qui ego istuc, mi pater, cauere possum? *Se.* Men' interrogas?
Mv. Nisi non vis — *Se.* Quoties monstraui tibi, viro vt morem geras?
Quid ille faciat, ne id obserues: quo eat: quid rerum gerat.
Mv. At enim ille hinc amat meretricem ex proxumo. *Se.* Sane sapit,
Atque ob istanc industriam etiam faxo amabit amplius.
Mv. Atque ibi potat. *Se.* Tua quidem ille causa potabit minus,
Siue illic, siue alibi libebit? quae haec, malum, inpudentia est?
Vna opera prohibere, ad coenam ne promittat, postules,
Neue quemquam adcipiat alienum apud te. seruire tibi
Postulas viros? dare vna opera pensum postules,
Inter ancillas sedere iubeas, lanam carere.
Mv. Non equidem mihi te aduocatum pater adduxi, sed viro,
Hinc stas, illinc causam dicis. *Se.* Si ille quid deliquerit,
Multo tanto illum adcusabo, quam te adcusaui, amplius.
Quando te auratam et vestitam bene habet: ancillas, penum,
Recte praehibet: melius sanam est, mulier, mentem sumere.
Mv. At ille subpilat mihi aurum et pallam ex arcis modo:
Me despoliat, mea ornamenta clam me ad meretrices degerit.

Se. Male facit, ſi iſtuc facit: ſi non facit, tu male facis,
Quae inſontem inſimiles. *Mr.* Quin etiam nunc habet pallam, pater,
Et ſpinther, quod ad hanc detulerat: nunc, quia reſciui, refert.
Se. Iam ego ex hoc vt factum eſt ſcibo. ibo ad hominem atque adloquar.
Dic mihi iſtuc, Menaechme, quod vos diſſertatis, vt ſciam.
Quid tu triſtis es? quid illam autem iratam abs te deſtituis?
Me. Quisquis es, quidquid tibi nomen eſt, ſenex, ſummum Iovem
Deosque do teſtes — *Se.* Qua de re, aut quoius rei rerum omnium?
Me. Me neque iſti male feciſſe mulieri, quae me arguit
Hanc domo ab ſe ſubripuiſſe, atque abstuliſſe deierat!!
Si ego intra aedeis huius vmquam, vbi habitat, penetraui pedem,
Omnium hominum exopto vt fiam miſerorum miſerrumus.
Se. Sanun'es, qui iſtuc exoptes, aut neges te vmquam pedem
In eas aedes intuliſſe, vbi habitas, inſaniſſume?
Me. Tun' ſenex ais habitare med in illisce aedibus?
Se. Tu negas? *Me.* Nego hercle vero. *Mr.* Nimio haec inpudenter negas,
Niſi quo nocte hac emigraſti. *Se.* Concede huc, filia.
Quid tu ais? num hinc emigraſti? *Me.* Quem in locum, aut ob rem, obſecro?
Se. Non edepol ſcio. *Mr.* Profecto ludit te hic. *Se.* Non tu te tenes?
Iam vero, Menaechme, ſatis iocatus es: nunc hanc rem age.
Me. Quaeſo quid mihi tecum eſt? vnde, aut quis tu homo es? quid feci ego
Tibi, aut adeo iſti, quae mihi moleſta eſt quoquo modo?
Mr. Viden' tu illi oculos virere? vt viridis exoritur color
Ex temporibus atque fronte!, vt oculi ſcintillant! vide.

Me. Quid mihi melius est, quam quando illi me insanire praedicant,
Ego me adsimilem insanire, vt illos a me absterream?
Mv. Vt pandiculans oscitatur! quid nunc faciam, mi pater?
Se. Concede huc, mea nata, ab istoc quam potes longissume.
Me. Evoe, Evie, Bromie, quo me in siluam venatum vocas?
Audio: sed non abire possum ab his regionibus:
Ita illa me ab laeua rabiosa femina adseruat canis.
Post autem illic hircus alius, qui saepe aetate in sua
Perdidit ciuem innocentem falso testimonio.
Se. Vae capiti tuo! *Me.* Ecce Apollo mihi ex oraculo imperat,
Vt ego illi oculos exuram lampadibus ardentibus.
Mv. Perii, mi pater! minatur mihi oculos exurere.
Me. (*secum*) Hei mihi, insanire me aiunt, vltro quum ipsi insaniunt.
Se. Filia, heus. *Mv.* Quid est? quid agimus? *Se.* Quid si ego huc seruos cito?
Ibo, adducam, qui hunc hinc tollant, et domi deuinciant,
Priusquam turbarum quid faciat amplius. *Me.* (*secum*) Enimvero, nisi
Occupo aliquid mihi consilium, hi domum me ad se auferent.
(*magna voce eructans*) Pugnis me vetas in huius ore quidquam parcere?
Ni iam ex meis oculis abscedat in malam magnam crucem,
Faciam, quod iubes, Apollo. *Se.* Fuge domum, quantum pote'st,
Ne hic te obtundat. *Mv.* Fugio, amabo, adserua istunc, mi pater,
Ne quo hinc abeat. sumne ego mulier misera, quae illaec audio!
Me. (*secum*) Haud male illanc amoui. (*sene audiente*) nunc hunc inpurissumum,
Barbatum, tremulum, Titanum, Cycno prognatum patre.

Ita mihi imperas, vt ego huius membra atque oſſa atque artua
Comminuam illo ſcipione, quem ipſe habet. *Se.* Dabitur malum,
Me quidem ſi adtigeris, aut ſi propius ad me adceſſeris.
Me. Faciam, quod iubes; ſecurim capiam ancipitem, atque hunc ſenem
Exoſſabo, dein dedolabo aſſulatim viſcera.
Se. Enimuero illud praecauendum eſt atque adcurandum mihi:
Sane ego illum metuo, vt minatur, ne quid male faxit mihi.
Me. Multa mihi imperas, Apollo; nunc equos iunctos iubes
Capere me indomitos, feroces; atque in currum inſcendere,
Vt ego hunc proteram leonem Gaetulum, olentem, edentulum.
Iam adſtiti in currum; iam lora teneo: iam ſtimulum in manu eſt.
Agite equi, facitote ſonitus vngularum adpareant
Curſu celeri; facite in flexu ſit pedum pernicitas.
Se. Mihin' equis iunctis minare? *Me.* Ecce Apollo denuo;
Me iubes facere impetum in eum qui ſtat, atque obcidere.
Sed quis hic eſt, qui me capillo hinc de curru deripit?
Imperium tuum demutat atque dictum Apollinis.
Se. Heu hercle morbum acrem ac durum! Dii voſtram fidem!
Vel hic, qui inſanit, quam valuit paulo prius!
Ei derepente tantus morbus incidit.
Ibo atque arceſſam medicum iam quantum poteſt.

ACTVS V. SCENA III.

MENAECHMVS *Soſicles,* SENEX.

Iamne iſti abierunt, quaeſo, ex conſpectu meo,
Qui me vi cogunt, vt validus inſaniam?
Quid ceſſo abire ad nauem, dum ſaluo licet?
Vosque omnes quaeſo, ſi ſenex reuenerit,
Ne me indicetis, qua platea hinc aufugerim. (*abit*)
Se. Lumbi ſedendo, oculi ſpectando dolent,

Manendo medicum, dum se ex opere recipiat.
Odiosus tandem vix ab aegrotis venit.
Ait se obligasse crus fractum Aesculapio,
Apollini autem brachium. nunc cogito,
Vtrum me dicam ducere medicum, an fabrum.
Atque eccum incedit, mouet formicinum gradum.

ACTVS V. SCENA IV.

MEDICVS, SENEX.

Quid esse illi morbi, dixeras? narra senex.
Num laruatus, aut cerritus? fac sciam.
Num eum veternus, aut aqua intercus tenet?
Se. Quin ea te causa duco, vt id dicas mihi,
Atque illum vt sanum facias. *Me.* Persacile id quidem est.
Sanum futurum, mea ego id promitto fide.
Se. Magna cum cura ego illum curari volo.
Me. Quin suspirabo plus sexcenties in die:
Ita ego illum cum cura magna curabo tibi.
Se. Atque eccum ipsum hominem. *Me.* Obseruemus, quam rem agat.

ACTVS V. SCENA V.

MENAECHMVS *Subreptus*, SENEX, MEDICVS.

Edepol nae hic dies peruorsus atque aduorsus mihi obtigit:
Quae me clam ratus sum facere, ea omnia fecit palam
Parasitus, qui me compleuit flagitii et formidinis:
Meus Vlysses, suo qui regi tantum conciuit mali.
Quem ego hominem, si quidem viuo, vita deuoluam sua.
Sed ego stultus sum, qui illius esse dico, quae mea sit.
Meo cibo et sumptu educatus est: anima priuabo virum.
Condigne autem haec meretrix fecit, vt mos est meretricius.
Quia rogo pallam, vt referatur rursum ad vxorem meam,

Mihi ſe ait dediſſe. heu edepol, nae ego homo viuo miſer!
Se. Audin' quae loquitur? *Med.* Se miſerum praedicat. *Se.* Adeas velim.
Med. Saluos ſis, Menaechme, quaeſo cur apertas brachium?
Non tu ſcis, quantum iſti morbo nunc tuo facias mali.
Me. Quin tu te ſuſpendis? *Med.* (*ſeni*) Ecquid ſentis? *Se.* Quid ni ſentiam?
Med. Non poteſt haec res ellebori iugere obtinerier.
Sed quid ais, Menaechme? *Me.* Quid vis? *Med.* Dic mihi hoc, quod te rogo:
Album, an atrum vinum potas? *Me.* Quin tu is in malam crucem.
Se. Iam hercle obceptat inſanire primulum. *Me.* Quin tu me interrogas,
Purpureum panem, an puniceum ſoleam ego eſſe, an luteum?
Soleamne eſſe auis ſquamoſas, piſcis pennatos? *Se.* Papae,
Audin' tu, vt deliramenta loquitur? quid ceſſas dare
Potionis aliquid, priusquam percipit inſania?
Med. Mane modo: etiam percontabor. *Se.* Alia obcidis fabula.
Med. Dic mihi hoc: ſolent tibi vmquam oculi duri fieri?
Me. Quid? tu me locuſtam cenſes eſſe, homo ignauiſſume?
Med. Dic mihi, en vmquam tibi inteſtina crepant, quod ſentias.
Me. Vbi ſatur ſum, nulla crepitant: quando eſurio, tum crepant.
Med. (*ſeni*) Hoc quidem edepol haud pro inſano verbum reſpondit mihi.
Perdormiſcin' vsque ad lucem? facilen' tu dormis cubans?
Me. Perdormiſco, ſi reſolui argentum, quoi debeo.
Qui te Iupiter dique omnes, percontator, perduint.
Med. Nunc homo inſanire obceptat. de illis verbis caue tibi.
Se. Immo modeſtior nunc quidem eſt de verbis, praeut dudum fuit.
Nam dudum vxorem ſuam eſſe aiebat rabioſam canem.

Me. Quid ego dixi? *Se.* Inſanis, inquam. *Me.* Egone? *Se.*
Tu iſtic, qui mihi
Etiam me iunctis quadrigis minitatu's proſternere;
Egomet haec te vidi facere, egomet haec te arguo.
Me. At ego te ſacram coronam ſubripuiſſe ſcio Iovis.
Et ob eam rem in carcerem ted eſſe compactum ſcio.
Et poſtquam es emiſſus, caeſum virgis ſub furca ſcio.
Tum patrem occidiſſe, et matrem vendidiſſe, etiam ſcio.
Satin' haec pro ſano maledicta maledictis reſpondeo?
Se. Obſecro hercle, medice, propere, quidquid facturus, face.
Non vides hominem inſanire? *Med.* Scin' quid facias
optumum?
Ad me face vti deferatur. *Se.* Itan' cenſes? *Med.* Quippe ni?
Ibi meo arbitratu potero curare hominem. *Se.* Age vt lubet.
Med. Elleborum potabis faxo aliquos viginti dies.
Me. At ego te pendentem fodiam ſtimulis triginta dies.
Med. I, arceſſe homines, qui illunc ad me deferant. *Se.*
Quot ſat ſatis?
Med. Proinde, vt inſanire video, quatuor; nihilo minus.
Se. Iam hic erunt. adſerua tu iſthunc, medice. *Med.* Immo
ego ibo domum,
Vt parentur, quibus paratis opus eſt. tu ſeruos iube
Hunc ad me ferant. *Se.* Iam ego illic faxo erit. *Med.* Abeo.
Se. Vale.
Me. Abiit ſocerus: abiit Medicus. nunc ſolus ſum. pro Iupiter,
Quid illuc eſt, quod me hic homines inſanire praedicant!
Nam equidem poſtquam gnatus ſum, numquam aegrotaui
vnum diem.
Neque ego inſanio, neque pugnas neque ego lites coepio.
Saluus ſaluos alios video: noui homines, adloquor.
An qui perperam inſanire me aiunt, ipſi inſaniunt?
Quid ego nunc faciam? domum ire cupio: at vxor non ſinit.
Huc autem nemo intromittit: nimis prouentum eſt nequiter.
Hic ergo vsque ad noctem: ſaltem, credo, intromittar domum.

ACTVS V. SCENA VI.

MESSENIO.

Spectamen bono ſeruo id eſt, qui rem herilem
Procurat, videt, conlocat, cogitatque,
Vt abſente hero rem heri diligenter
Tutetur, quam ſi ipſe adſit, aut rectius.
Tergum quam gulam, crura quam ventrem oportet
Potiora eſſe, quoi cor modeſte ſitum eſt.
Recordetur id, qui nihili ſunt, quid iis preti
Detur ab ſuis heris, ignauis, inprobis
Viris; verbera, compedes, molae, magna
Laſſitudo, fames, frigus durum:
Haec pretia ſunt ignauiae.
Id ego male malum metuo; propterea bonum
Eſſe certum eſt, potius quam malum: nam magis multo
Patior facilius verba, verbera ego odi.
Nimioque edo libentius molitum, quam
Molitum praehiberi: propterea heri imperium
Exſequor bene, et ſedate ſeruio;
Atque id mihi prodeſt: alii ſeſe ita vt in rem
Eſſe ducunt, ſint; ego ita ero, vt me eſſe oportet:
Metum vt mihi adhibeam, culpam abſtineam:
Hero vt omnibus in locis ſim praeſto.
Serui, qui culpa carent et metuunt, ii
Solent eſſe heris vtibiles. nam illi, qui nihil
Metuunt, poſtquam malum promeritum eſt, metuunt.
Metuam haud multum, prope eſt, quando
Herus, quod ſtrenue faciam, pretium exſoluet.
Eo exemplo ſeruio, tergi vt in rem eſſe arbitror.
Poſtquam in tabernam vaſa et ſeruos conlocaui, vt iuſſerat,
Ita venio aduorſum, nunc fores pultabo, adeſſe vt me ſciat,
Neque vtrum ex hoc ſaltu damni ſaluom ſcio eliciam foras.
Sed metuo, ne ſero veniam, depugnato proelio.

ACTVS V. SCENA VII.

SENEX, MENAECHMVS *Subreptus*, LORARII, MESSENIO.

Vt ego vobis Deos atque homines dico, vt imperium meum
Sapienter habeatis curae, quae imperaui atque impero:
Facite illic homo iam in medicinam ablatus sublimis fiet;
Nisi quidem vos vostra crura aut latera nihili penditis.
Caue quisquam, quod illic minitetur, vostrum floccifecerit.
Quid statis? quid dubitatis? iam sublimem raptum oportuit.
Ego ibo ad medicum: praesto ero illic, quum venietis. *Me.* Obcidi!
Quid hoc est negotii? quid illic homines ad me currunt, obsecro?
Quid voltis vos? quid quaeritatis? quid me circumsistitis?
Quo rapitis me? quo fertis me? perii! obsecro vestram fidem:
Epidamnienses subuenite ciues. quin me mittitis?
Mes. Pro di immortales, obsecro, quid ego oculis adspicio meis?
Herum meum indignissume nescio qui sublimem ferunt.
Me. Ecquis subpetias mihi audet adferre? *Mes.* Ego, here, audacissume.
O facinus indignum et malum, Epidamni cives herum
Meum hic in pacato oppido
Luci deripier in via, qui liber ad vos venerit!
Mittite istunc. *Me.* Obsecro te, quisquis es, operam vt des mihi,
Neu sinas in me insignite fieri tantam iniuriam.
Mes. Immo et operam dabo, et defendam, et subuenibo sedulo.
Numquam te patiar perire: me perire est aequius.
Eripe oculum isti, ab humero qui te tenet, here, te obsecro.
Hisce ego iam sementem in ore faciam, pugnosque obseram.
Maxumo hodie malo, hercle, vostro istunc fertis. mittite.

Me. Teneo ego huic oculum. *Mes.* Face vt oculi locus in capite adpareat.
Vos scelesti, vos rapaces, vos praedones. *Lo.* Periimus!
Obsecro hercle. *Mes.* Mittite ergo. *Me.* Quid me vobis tactio est?
Pecte pugnis. *Mes.* Agite, abite, fugite hinc in malam crucem.
Hem tibi etiam, quia postremus cedis, hoc praemii feres.
Nimis autem bene ora commentaui, atque ex mea sententia.
Edepol, here, nae tibi subpetias tempore aduueni modo.
Me. At tibi di semper, adolescens, quisquis es, faciant bene.
Nam absque ted esset, hodie numquam ad solem occasum viuerem.
Mes. Ergo edepol, si recte facias, here, me mittas manu.
Me. Liberem ego te? *Mes.* Verum, quandoquidem, here, te seruaui. *Me.* Quid est?
Adolescens, erras. *Mes.* Quid, erro? *Me.* Per Iovem adiuro patrem,
Me herum tuum non esse. *Mes.* Non taces? *Me.* Non mentior.
Nec meus seruos vmquam tale fecit, quale tu mihi.
Mes. Sic sine igitur, si tuum negas me esse, abire liberum.
Me. Mea quidem hercle causa liber esto, atque ito quo voles.
Mes. Nempe iubes? *Me.* Iubeo hercle, si quid imperii est in te mihi.
Mes. Salue mi patrone. *SERV. ALIVS.* Quum tu liber es, Messenio,
Gaudeo. *Mes.* Credo hercle vobis. sed, patrone, te obsecro,
Ne minus imperes mihi, quam quum tuus seruos fui.
Apud te habitabo, et quando ibis, vna tecum ibo domum.
Me. Minime. *Mes.* Nunc ibo in tabernam: vasa et argentum tibi
Referam. recte est obsignatum in vidulo marsupium
Cum viatico: id tibi iam huc adferam. *Me.* Adfer strenue.
Mes. Saluom tibi item, vt mihi dedisti, redhibebo. hic me mane.

Me. Nimia mira mihi quidem hodie exorta miris modis.
Alii me negant eum eſſe qui ſum, atque excludunt foras.
Etiam hic ſeruom eſſe ſe meum aiebat, quem ego emiſi manu.
Is ait ſe mihi adlaturum cum argento marſupium:
Id ſi adtulerit, dicam vt a me abeat liber quo volet,
Ne tum, quando ſanus factus ſit, a me argentum petat.
Socer et medicus me inſanire dicebant. quid ſit, mira ſunt.
Haec nihilo mihi eſſe videntur ſecius, quam ſomnia.
Nunc ibo intro ad hanc meretricem, quamquam ſubcenſet mihi,
Si poſſum exorare vt pallam reddat, quam referam domum.

ACTVS V. SCENA VIII.

MENAECHMVS *Soſicles*, MESSENIO.

Men' hodie vsquam conueniſſe te audax audes dicere,
Poſtquam aduorſum mihi imperaui, vt huc venires? *Mes.* Quin modo
Eripui, homines qui te ferebant ſublimem quatuor,
Apud haſce aedeis; tu clamabas Deum fidem atque hominum omnium;
Quom ego adcurro, teque eripio, vi pugnando, ingratiis.
Ob eam rem, qui te ſeruaui, me amiſiſti liberum.
Quom argentum dixi me petere et vaſa: tu, quantum pote'ſt,
Praecurriſti obuiam, vt, quae feciſti, infitias eas.
Me. Liberum ego te iuſſi abire? *Mes.* Certo. *Me.* Quoi certiſſumum'ſt,
Mepte potius fieri ſeruom, quam te vmquam emittam manu.

ACTVS V. SCENA IX.

MENAECHMVS *Subreptus*, MESSENIO, MENAECHMVS *Soſicles*.

(*Exiens e domo Erotii*) Si voltis per oculos iurare, nihilo hercle ea cauſa magis
Facietis, vt ego hodie abſtulerim pallam et ſpinther, peſſumae.

Me. Pro Dii inmortales, quid ego video? *M. So*. Quid uides? *Me*. Speculum tuum.
M. So. Quid negotii eſt? *Me*. Tua eſt imago: tam conſimilis eſt quam poteſt.
M. So. Pol profecto haud eſt disſimilis, meam quum formam noſcito.
M. Sr. (*Meſſenioni*) O adoleſcens, ſalue, qui me ſeruauiſti, quisquis es.
Me. Adoleſcens quaeſo hercle loquere tuum mihi nomen, ni piget.
M. Sr. Non edepol ita promeruiſti de me, ut pigeat quae velis.
Mihi eſt Menaechmus nomen. *M. So*. Immo edepol mihi.
M. Sr. Siculus ſum Syracuſanus. *M. So*. Ea domus et patria eſt mihi.
M. Sr. Quid ego ex te audio? *M. So*. Hoc quod res eſt. *Me*. Noui equidem hunc, herus eſt meus.
Ego quidem huius ſeruos ſum, ſed me eſſe huius credidi.
Ego hunc cenſebam eſſe te, huic etiam exhibui negotium.
Quaeſo ignoſcas, ſi quid ſtulte dixi atque inprudens tibi.
M. So. Delirare mihi videre, non commeminiſti ſimul,
Te hodie mecum exire e naui? *Me*. Enimuero aequom poſtulas.
Tu herus es: tu ſeruom quaere: ſalueto tu: tu vale.
Hunc ego eſſe aio Menaechmum. *M. Sr*. At ego me. *M. So*. Quae haec fabula eſt?
Tu es Menaechmus? *M. Sr*. Me eſſe dico, Moſcho prognatum patre.
M. So. Tun' meo patre es prognatus? *M. Sr*. Immo equidem, adoleſcens, meo.
Tuum tibi neque obcupare, neque praeripere poſtulo.
Mes. Dii inmortales, ſpem inſperatam date mihi, quam ſuſpicor.

Nam, nisi me animus fallit, hi sunt gemini germani duo.
Nam et patriam, et patrem commemorant pariter, qui fuerint sibi.
Sevocabo herum. Menaechme. *M. AMBO.* Quid vis? *ME.* Non ambos volo.
Sed vter vostrum est aduectus mecum naui? *M. Sr.* Non ego.
M. So. At ego. *ME.* Te volo igitur: huc concede. *M. So.* Concessi, quid est?
ME. Illic homo aut sycophanta, aut geminus est frater tuus.
Nam ego hominem homini similiorem numquam vidi alterum.
Neque aqua aquae, neque lacte est lacti, crede mihi, vsquam similius,
Quam hic tui est, tuque huius. postea autem eamdem patriam ac patrem
Memorat. melius est nos adire, atque hunc percontarier.
M. So. Hercle quin tu me admonuisti recte; et habeo gratiam.
Perge operam dare obsecro hercle, liber esto, si inuenis,
Hunc meum fratrem esse. *ME.* Spero. *M. So.* Et ego idem spero fore.
ME. Quid ais tu? Menaechmum, opinor, te vocari dixeras.
M. Sr. Ita vero. *ME.* Huic item Menaechmo nomen est. in Sicilia
Te Syracusis natum esse dixisti; hic natus est ibi.
Moschum tibi patrem fuisse dixti: huic itidem fuit.
Nunc operam potestis ambo mihi dare et vobis simul.
M. Sr. Promeruisti, vt ne quid ores, quod velis, quin inpetres.
Tamquam si emeris me argento, liber seruibo tibi.
ME. Spes mihi est, vos inuenturos fratres germanos duos
Geminos, vna matre natos, et patre vno vno die.
M. Sr. Mira memoras. vtinam efficere, quod pollicitus, posses!

Me. Possum: sed nunc coite. vterque id, quod rogabo, dicite.
M. Sv. Vbi lubet, roga: respondebo, nihil reticebo, quod sciam.
Me. Est tibi nomen Menaechmo? *M. Sv.* Fateor. *Me.* Est itidem tibi?
M. So. Est. *Me.* Patrem fuisse Moschum tibi ais? *M. Sv.* Ita vero. *M. So.* Et mihi.
Me. Esne tu Syracusanus? *M. Sv.* Certo. *Me.* Quid tu? *M. So.* Quippini?
Me. Optume vsque adhuc conueniunt signa. porro operam date.
Quid longissume meministi, dic mihi, in patria tua?
M. Sv. Cum patre vt abii Tarentum ad mercatum, tum postea
Inter homines me deerrare a patre, atque inde auehi.
M. So. Iupiter supreme, serua me. *Me.* Quid clamas? quin taces?
Quot eras annos gnatus, quum te pater a patria auehit.
M. Sv. Septuennis: nam tum dentes mihi cadebant primulum.
Neque patrem vmquam post illa vidi. *Me.* Quid? vostrum patri
Filii quot eratis? *M. Sv.* Vt nunc maxime memini, duo.
Me. Vter eratis, tun' an ille maior? *M. Sv.* Aeque ambo pares.
Me. Qui id potest? *M. Sv.* Gemini ambo eramus. *M. So.* Dii me seruatum volunt.
Me. Si interpellas, ego tacebo. *M. So.* Potius taceo. *Me.* Dic mihi,
Vno nomine ambo eratis? *M. Sv.* Minime. nam mihi hoc erat,
Quod nunc est, Menaechmus: illum tum vocabant Sosiclem.
M. So. Signa adnoui: contineri, quin complectar, non queo.
Mi germane, gemine frater, salue, ego sum Sosicles.
M. Sv. Quomodo igitur post Menaechmo nomen est factum tibi?
M. So. Postquam ad nos renuntiatum est de te, et patrem esse mortuum,

Auos noſter mutauit: quod tibi nomen eſt, fecit mihi.
M. Sr. Credo ita eſſe factum, vt dicis. ſed mihi hoc reſponde. *M. So.* Roga.
M. Sr. Quid erat nomen noſtrae matri? *M. So.* Theuſimarche. *M. Sr.* Conuenit.
O ſalue inſperate, multis annis poſt quem conſpicor,
Frater. *M. So.* Et tu, quem ego multis miſeris laboribus
Vsque adhuc quaeſiui, quemque ego eſſe inuentum gaudeo.
Me. Hoc erat, quod haec te meretrix huius vocabat nomine.
Hunc cenſebat te eſſe, credo, quum vocat te ad prandium.
M. Sr. Namque edepol hic mihi hodie iuſſi prandium adpararier,
Clam meam vxorem, cui pallam ſubripui dudum domo.
Eam dedi huic. *M. So.* Hancne dicis, frater, pallam, quam ego habeo?
M. Sr. Quomodo haec ad te peruenit? *M. So.* Meretrix huc ad prandium
Me abduxit; me ſibi dediſſe aiebat. prandi perbene:
Potaui, atque adcubui ſcortum: pallam et aurum hoc mihi dedit.
M. Sr. Gaudeo edepol, ſi quid propter me tibi euenit boni.
Nam illa quum te ad ſe vocabat, me eſſe credidit.
Me. Numquid me morare, quin ego liber, vt iuſſiſti, eam?
M. Sr. Optumum atque aequiſſumum orat, frater: fac cauſa mea.
M. So. Liber eſto. *M. Sr.* Quum tu es liber, gaudeo, Meſſenio.
Me. Sed meliore eſt opus auſpicio, liber perpetuo vt ſiem.
M. So. Quoniam haec euenerunt, frater, noſtra ex ſententia,
In patriam redeamus ambo. *M. Sr.* Frater faciam, vt tu voles.
Auctionem hic faciam, et vendam quidquid eſt. nunc interim

Eamus intro, frater. *M. So.* Fiat. *Me.* Scitin' quid ego
vos rogo?
M. Sv. Quid? *Me.* Mihi vt praeconium detis. *M. Sv.* Dabitur.
Me. Ergo nunc iam
Vis conclamari, auctionem fore? quo die? *M. Sv.* Die
ſeptimi.
Me. Auctio fiet Menaechmi mane ſane ſeptimi.
Venibunt ſerui, ſupellex, fundi, aedeis, omnia
Venibunt, quiqui licebunt, praeſenti pecunia.
Venibit vxor quoque etiam, ſi quis emptor venerit.
Vix credo tota auctione capiet quinquageſies.
Nunc ſpectatores valete, et nobis clare adplaudite.

M. ACCII PLAVTI
MILES GLORIOSVS.

DRAMATIS PERSONAE:

PYRGOPOLINICES, miles, qui ſua non fortitudine ſolum res incredibiles gloriatur geſtas, ſed ſua etiam pulcritudine omnium feminarum animos captos ſomniat teneri.

ARTOTROGVS paraſitus, qui ventrem fatetur has aerumnas creare, vt, quidquid mentiatur miles, adſentandum ſit.

LVCRIO cellarius militis, nec ſibi nec conſeruis vinum inuidens ſibi creditum.

SCELEDRVS, ſeruus militis, cautus quidem, ſed minus perſpicax, qui, quod vidit, ſe non vidiſſe, perſuaderi ſibi patitur.

PLEVSIDES iuuenis athenienſis, in amore Philocomaſii fidelis quidem, ſed prorſus e ſerui conſiliis pendens.

PERIPLECTOMENES Pleuſ. hoſpes optimus, Pyrgopol. vicinus peſſimus, in cuius ſeneſcente corpore animus adhuc viget iuuenilis.

Puer }
CARIO } Peripl. ſerui, heri in fallendo milite adiutores promti, ſed lucri ex ea re faciendi non obliti.

PHILOCOMASIVM }
ACROTELEVTIVM } meretrices peſſimae, pulcrae quidem, ſed in omnibus quaeſtus ſui artibus exercitatiſſimae.
MILPHIDIPPA }

PALAESTRIO ſeruus primum Pleuſid., deinde Pyrgop. architectus omnium fabulae huius fallaciarum.

ARGVMENTVM PRISCIANI.

Meretricem Athenis Epheſum miles auehit.
Id hero dum amanti ſeruos nuntiare volt
Legato peregre, captu'ſt ipſus in mari,
Et illi eidem militi dono datu'ſt.
Suum arceſſit herum Athenis, et forat
Geminis communem clam parietem in aedibus,
Licere vt quiret conuenire amantibus.
Obhaerentes cuſtos hos vidit de tegulis.
Ridiculus autem, quaſi ſit alia, luditur.
Itemque inpellit militem Palaeſtrio,
Omiſſam faciat concubinam, quando ei
Senis vicini cupiat vxor nubere:
Vltro abeat, orat, donat multa. ipſe, in domo
Senis prehenſus, poenas pro moecho luit.

ARGVMENTVM.

Pleuſides Athenienſis et Philocomaſium meretrix mutuo erant amore iuncti. Ille vero quum publice eſſet Naupactum miſſus, Pyrgopolinices, miles, Epheſum mulierem inuitam auehit. Palaeſtrio, Pleuſ. ſeruus, hero hoc propere nuntiaturus, nauem conſcendit: qua quidem a piratis capta eidem illi donatur militi, ſed, quod coram non poterat, per literas tamen hero quam primum nuntiat. Pleuſides Epheſum properat, atque apud Periplectomenem deuertitur, hoſpitem paternum, militis forte vicinum. Hoſpes ipſe iubet, parietem clam perfodi, qua commeatus ſit amantibus: ſed Sceledrus, alius militis ſeruus, de tegulis forte Philocomaſium in aedibus vicini conſpicit, cum amatore oſculantem. Huic vero Pal., non quidem ſine multo negotio, perſuadet, eum non Philocomaſium vidiſſe, ſed ſororem eius, ei, vt ouum ouo, ſimilem, quae, illam quaeſitum, heri cum amatore ſuo Epheſum veniſſet. Hanc fraudem Palaeſtrio frauſus aliam excogitat ſtatim, cuius, ſi Philocomaſium, militi ereptam, Pleuſidi reddidiſſet, ipſe poterat libertatem ſperare praemium. Meretrix quaedam pulcerrima eademque callidiſſima, vxorem ſe fuiſſe ſimilat Periplectomenis, quae, quod amore militis differatur, e priore matrimonio abierit, viro ex aedibus ſuis dotalibus abire iuſſo. Cuius ducendae quum miles factus eſſet cupidiſſimus, [illegible]aſu Philocomaſium cum gratia dimittit, flagitantique

adeo Palaeſtrionem donat, quocum ea et cum amatore ſuo nauem conſeſtim conſcendit; quo tempore miles, in aedibus vicini pro moecho prehenſus, hoſpitis iuſſu verberatus, atque a ſeruis ſpoliatus, ita tandem dimittitur, vt nemini ſe ea de re nociturum eſſe iuraret. Hauſtus hac e ſabula Gryphii Horribilicribrifax, *et* Holbergi Bramarbas.

ACTVS I.

PYRGOPOLINICES, ARTOTROGVS.

Curate, vt ſplendor meo ſit clypeo clarior,
Quam ſolis radii eſſe olim, quum ſudum'ſt, ſolent;
Vt, vbi vſus veniat, contra conſerta manu,
Oculorum praeſtringat aciem in acie hoſtibus.
Nam ego hanc machaeram mihi conſolari volo,
Ne lamentetur, neue animum deſpondeat;
Quia ſe iam pridem feriatam geſtitem,
Quae miſera geſtit et farctum facere ex hoſtibus.
Sed vbi Artotrogus? *Ar.* Hic eſt. ſtat propter virum
Fortem atque fortunatum, et forma regia;
Tum bellatorem. Mars haud auſit dicere,
Neque aequiparare ſuas virtutes ad tuas.
Py. Quemne ego ſeruaui in campis Gurguſtidoniis,
Vbi Bombomachides Cluninſtaridyſarchides
Erat imperator ſummus, Neptuni nepos?
Ar. Memini, nempe illum dicis cum armis aureis,
Quoius tu legiones diſſlauiſti ſpiritu,
Quaſi ventus folia aut paniculam tectoriam.
Py. Iſtuc quidem edepol nihil eſt. *Ar.* Nihil hercle quidem hoc,
Prae vt alia dicam — (*auerſus, ad ſpectatores*) tu quae numquam feceris,
Periuriorem hoc hominem ſi quis viderit,
Aut gloriarum pleniorem, quam illic eſt;

Me ſibi habeto, ei ego me mancupio dabo.
Epityro, vt apud illum eſuriem inſane bene.
Py. Vbi tu es? *An.* Eccum. edepol vel elephanto in India
Quo pacto pugno perfregiſti brachium?
Py. Quid, brachium? *An.* Illud dicere volui, femur.
Py. At indiligenter hic eram. *An.* Pol ſi quidem
Conniſus eſſes, per corium, per viſcera,
Perque os elephanto brachium transmitteres.
Py. Nolo iſtaec hic nunc — *An.* Ne hercle operae pretium quidem
Mihi te enarrare, tuas qui virtutes ſciam.
(*ſpectatoribus*) Venter creat omnes has aerumnas, auribus
Peraudienda ſunt, ne dentes dentiant.
Et adſentandum eſt, quidquid hic mentibitur.
Py. Quid illud quod dico? *An.* Hem, ſcio iam quid vis dicere.
Factum eſt hercle: memini fieri. *Py.* Quid id eſt? *An.* Quidquid eſt.
Py. Habes tabellas? *An.* Vis rogare? habeo et ſtilum.
Py. Facete aduortis animum tuum ad animum meum,
An. Nouiſſe mores me tuos meditate decet,
Curamque adhibere, vt praeuolet mihi quo tu velis.
Py. Ecquid meminiſti? *An.* Memini, centum in Cilicia
Et quinquaginta, centum Sycolatronidae,
Triginta Sardi, ſexaginta Macedones,
Sunt homines, tu quos obcidiſti vno die.
Py. Quanta iſtaec hominum ſumma eſt? *An.* Septem millia.
Py. Tantum eſſe oportet: recte rationem tenes.
An. At nullos habeo ſcriptos; ſic memini tamen.
Py. Edepol memoria eſt optuma. *An.* Offa me monet.
Py. Dum talem facies, qualem adhuc, adſiduo edis:
Communicabo te ſemper menſa mea.
An. Quid in Cappadocia, vbi tu quingentos ſimul,
Ni hebes machaera foret, vno ictu obcideres?

At peditatus reliquiae erant, ſi viuerent.
Quid tibi ego dicam, quod omnes mortales ſciunt,
Pyrgopolinicem te vnum in terra viuere
Virtute et forma et factis inuictiſſumis.
Amant te omnes mulieres, neque hercle iniuria,
Qui ſis tam pulcer, vt vel illae, quae here pallio
Me reprehenderunt. *Py.* Quid here dixerunt tibi?
Ar. Rogitabant: Hiccine Achilles eſt, inquit, tibi?
Immo eius frater, inquam. innuit illarum altera:
Ergo mecaſtor pulcer eſt, inquit, mihi
Et liberalis viſus. caeſaries quam decet!
Nae illae ſunt fortunatae, quae cum iſto cubant!
Py. Itane aiebat tandem? *Ar.* Quae me ambae obſecrauerint,
Vt te hodie quaſi pompam illa praeterducerem.
Py. Nimia eſt miſeria, pulcrum eſſe hominem nimis.
Ar. Moleſtae ſunt mihi, orant, ambiunt, obſecrant,
Videre vt liceat: ad ſeſe arceſſi iubent;
Vt tuo non liceat operam dare negotio.
Py. Videtur tempus eſſe, vt eamus ad forum,
Vt, in tabellis quos conſignaui hic heri
Latrones, ibus dinumerem ſtipendium.
Nam Rex Seleucus me opere orauit maxumo,
Vt ſibi latrones cogerem et conſcriberem.
Regi hunc diem mihi operam decretum eſt dare.
Ar. Age eamus ergo. *Py.* Sequimini ſatellites.

ACTVS II. SCENA I.

PALAESTRIO.

Mihi ad enarrandum hoc argumentum eſt comitas,
Si ad auſcultandum voſtra erit benignitas.
Qui autem auſcultare nolit, exſurgat foras,
Vt ſit, vbi ſedeat ille, qui auſcultare volt.

Nunc, quā adſediſtis cauſa in feſtiuo loco,
Comoediai, quam modo acturi ſumus,
Et Argumentum, et Nomen vobis eloquar.
Alazon Graece huic nomen eſt Comoediae,
Id nos Latine Glorioſum dicimus.
Hoc oppidum Epheſu'ſt: inde Miles meus herus,
Qui hinc ad forum abiit, glorioſus, inpudens,
Stercoreus, plenus periurii atque adulterii.
Ait ſeſe vltro omnes mulieres ſectarier.
Is deridiculu'ſt, quaqua incedit omnibus.
Itaque hic meretrices labiis dum ductant eum,
Maiorem partem videas valgis ſauiis.
Nam ego haud diu apud hunc ſeruitutem ſeruio.
Id volo vos ſcire, quomodo ad hunc deuenerim
In ſeruitutem ab eo, quoi ſeruiui prius.
Date operam. nam nunc argumentum exordiar.
Erat herus Athenis mihi adoleſcens optumus.
Is amabat meretricem matre Athenis Atticis,
Et illa illum contra, qui eſt amor cultu optumus.
Is publice legatus Naupactum hinc fuit,
Magnai rei publicai gratia.
Interibi vt hic miles forte Athenas aduenit,
Inſinuat ſeſe ad illam amicam heri mei,
Obcoepit eius matri ſubpalparier
Vino, ornamentis, opipariſque opſoniis.
Itaque intimum ibi ſe miles apud lenam facit.
Vbi primum euenit Militi huic occaſio,
Sublinit os illi lenae, matri mulieris,
Quam herus meus amabat. nam is illius filiam
Compegit in nauem Miles, clam matrem ſuam,
Eamque inuitam huc mulierem in Epheſum aduehit.
Ego, quantum vnus poſſum, mihi nauem paro,
Vt amicam herilem Athenis auectam ſcio.

Infcendo, vt eam rem Naupactum ad herum nuntiem.
Vbi fumus prouecti in altum, id quod volunt,
Capiunt praedones nauem illam, vbi vectus fui.
Prius perii, quam ad herum veni, quo ire obcoeperam.
Ille, qui me cepit, dat me huic dono Militi.
Hic poftquam in aedes me ad fe duxit domum,
Video illam amicam herilem, Athenis quae fuit.
Vbi contra adfpexit me, oculis mihi fignum dedit,
Ne fe adpellarem: deinde, poftquam occafio eft,
Conqueritur mecum mulier fortunas fuas.
Ait fefe Athenas fugere cupere ex hac domu,
Sefe illum amare meum herum, Athenis qui fuit;
Neque peius quemquam odiffe, quam iftum Militem.
Ego, quoniam infpexi mulieris fententiam,
Cepi tabellas, confignaui clanculum:
Dedi mercatori, qui ad illum deferat
Meum herum, qui Athenis fuerat, qui hanc amauerat,
Vt is huc veniret. is non fpreuit nuntium;
Nam et venit, et is in proxumo hic deuortitur
Apud fuum paternum hofpitem, lepidum fenem.
Itaque ille amanti fuo hofpiti morem gerit;
Nosque opera confilioque adhortatur, iuuat.
Itaque ego paraui hic intus magnas machinas,
Qui amanteis vna inter fe facerem conuenas:
Nam vnum conclaue, concubinae quod dedit
Miles, quo nemo nifi eapfe inferret pedem,
In eo conclaui ego perfodi parietem,
Qua commeatus effet huic mulieri.
Et fene fciente hoc feci: is confilium dedit.
Nam meus conferuos eft homo haud magni pretii,
Quem concubinae Miles cuftodem addidit.
Ei nos facetis fabricis et doctis dolis
Glaucomam ob oculos obiiciemus: eumque ita

Faciemus, vt, quod viderit, non viderit.
Et mox, ne erretis, haec duarum hodie vicem
Et hic et illic mulier feret imaginem:
Atque eadem erit, verum alia esse adſſimilabitur.
Ita ſublinitum eſt os cuſtodi mulieris.
Sed foris concrepuit hinc a vicino ſene.
Ipſe exit: hic ille eſt lepidus, quem dixi, ſenex.

ACTVS II. SCENA II.

PERIPLECTOMENES, PALAESTRIO.

(*ſeruis mutis*) Niſi hercle defregeritis talos, poſthac quemque in tegulis
Videritis alienum; ego voſtra faciam latera lorea.
Mihi quidem iam arbitri vicini ſunt, meae quid fiat domi.
Ita per inpluuium intro ſpectant. nunc adeo edico omnibus,
Quemque a milite hoc videritis hominem in noſtris tegulis,
Extra vnum Palaeſtrionem, huc deturbatote in viam.
Quod ille gallinam aut columbam ſe ſectari aut ſimiam
Dicat, disperiſtis, ni vsque ad mortem male mulcaſſitis.
Atque adeo, vt ne legi fraudem faciant Talariae,
Adcuratote, vt ſine talis domi agitent conuiuium.
PA. Neſcio quid malefactum a noſtra huic familia eſt: quantum audio,
Ita hic ſenex talos elidi iuſſit conſeruis meis.
Sed me excepit. nihilo facio, quid illis faciat ceteris.
Adgrediar hominem. itne aduorſum? it, quaſi conlaturus pedem.
Quid agis, Periplectomene? *PE.* Haud multos homines, ſi optandum fuerit,
Nunc videre et conuenire, quam te, mauellem. *PA.* Quid eſt?
Quid negotii eſt? *PE.* Res palam eſt. *PA.* Quae res palam eſt? *PE.* De tegulis
Modo neſcio quis inſpectauit voſtrorum familiarium

Per noſtrum inpluuium intus apud nos Philocomaſium atque hoſpitem
Oſculanteis. *PA.* Quis homo vidit? *PE.* Tuus conſeruos eſt. *PA.* Quis is homo eſt?
PE. Neſcio, ita abripuit repente ſeſe ſubito. *PA.* Suſpicor,
Me periiſſe. *PE.* Vbi abiit, conclamo: heus quid agis tu, inquam, in tegulis?
Ille mihi abiens ita reſpondit, ſe ſectari ſimiam.
PA. Vae mihi miſero, cui pereundum eſt propter nihili beſtiam.
Sed Philocomaſium hiccine etiam nunc eſt? *PE.* Quum exibam, hic erat.
PA. Sis, iube tranſire huc, quantum poſſit; ſe vt videant domi
Familiares: niſi quidem illa nos volt, qui ſerui ſumus,
Propter amorem ſuum omneis crucibus contubernaleis dari.
PE. Dixi ego iſtuc; niſi quid aliud vis. *PA.* Volo. hoc dicito,
Paret artem et diſciplinam: obtineat colorem. *PE.* Et quemadmodum?
PA. Vt eum, qui hic ſe vidit, vero vincat, vt ne viderit:
Siquidem centies hic viſa ſit, tamen infitias eat.
Os habet, linguam, perfidiam, malitiam, atque audaciam,
Confidentiam, confirmitatem, fraudulentiam:
Qui arguet ſe, eum contra vincat iure iurando ſuo.
Domi habet animum falſiloquom, falſificum, falſiiurium;
Domi dolos, domi delenifica facta, domi fallacias.
Nam mulier olitori numquam ſubplicat, ſi qua eſt mala.
Domi habet hortum et condimenta ad omnes mores maleficos.
PE. Ego iſtaec, ſi erit hic, nuntiabo. ſed quid eſt, Palaeſtrio,
Quod volutas tute tecum in corde? *PA.* Pauliſper tace,
Dum ego mihi conſilia in animum conuoco, et dum conſulo,
Quid agam: quem dolum doloſo contra conſeruo parem,
Qui illam hic vidit oſculantem, id viſum vt ne viſum ſiet.

Pe. Quaere: ego hinc abscessero abs te huc; interim illuc sis vide! (*abscedit paulisper, et ad versum vsque 60 omnia secum*)
Quemadmodum adstitit, seuera fronte curas cogitans!
Pectus digitis pultat: cor credo euocaturu'st foras.
Ecce autem auortit, nisus laeua: in femine habet laeuam manum,
Dextera digitis rationem computat, feriens femur
Dexterum ita vehementer, quod facto aegre subpetit.
Concrepuit digitis; laborat, crebro commutat status.
Eccere autem capite nutat: non placet quod repperit.
Quidquid est, incoctum non expromit: bene coctum dabit.
Ecce autem aedificat: columnam mento subfulsit suo.
Apage, non placet profecto mihi illa inaedificatio.
Nam os columnatum poetae esse inaudiui barbaro,
Quoi bini custodes semper totis horis adcubant.
Euge, euge, euscheme hercle adstitit, et dulice et comoedice:
Numquam hodie quiescet, priusquam id, quod petiit, perficit.
Habet, opinor. age, si quid agis: vigila, ne somno stude:
Nisi quidem hic agitari manis varius virgis. vigila.
Tibi ego dico. au! feriatus ne sis. hem te adloquor, Palaestrio:
Vigila, inquam: expergiscere, inquam: lucet hoc, inquam. *Pa.* Audio.
Pe. Viden' hostis tibi adesse? tuoque tergo obsidium? consule.
Adripe opem auxiliumque ad hanc rem. propere hoc, non placide decet.
Anteuenito aliqua aliquos, aut tu circumduce exercitum,
Curre in obsidium perduelleis, nostris praesidium para.
Intercludito inimicis commeatum, tibi muni viam;
Qua cibatus commeatusque ad te et legiones tuas
Tuto possit peruenire. hanc rem age. res subitaria est.
Reperi, comminiscere, cedo calidum consilium cito.
Quae hic sunt visa, vt visa ne sint: facta infecta vti sient.

Magnam illic homo rem incipiſſis: magna munis moenia.
Tute vnus ſi recipere hoc ad te dicis, confidentia eſt,
Nos inimicos profligare poſſe. *PA.* Dico et recipio
Ad me. *PE.* Et ego inpetraturum dico id quod petis. *PA.*
At te Iupiter
Bene amet. *PE.* At inperti, amice, me, quod commentu's.
PA. Tace,
Dum in regionem aſtutiarum mearum te induco, vt ſcias
Iuxta mecum mea conſilia. *PE.* Salua ſumes indidem.
PA. Herus meus elephanti corio circumtentus eſt, non ſuo:
Neque habet plus ſapientiae, quam lapis. *PE.* Egomet iſtuc ſcio.
PA. Nunc ſic rationem incipiſſam, hanc inſtituam aſtutiam,
Vt Philocomaſio hanc ſororem geminam germanam alteram
Dicam Athenis aduenisse cum amatore aliquo ſuo,
Tam ſimilem, quam lacte lacti eſt: apud te eos hic
deuortier,
Dicam hoſpitio. *PE.* Euge, euge, lepide: laudo commen-
tum tuum.
PA. Vt ſi illic concriminatus ſit aduorſum Militem
Meus conſeruos, eam vidiſſe cum alieno oſcularier,
Eam arguam vidiſſe apud te contra conſeruom meum
Cum ſuo amatore amplexantem atque oſculantem. *PE.* Immo
vt optume.
Idem ego dicam, ſi me exquiret Miles. *PA.* Sed ſimillumas
Dicito eſſe: et Philocomaſio id praecipiendum eſt, vt ſciat,
Ne titubet, ſi quaeret ex ea Miles. *PE.* Nimis doctum dolum!
Sed ſi ambas videre in vno Miles concilio volet,
Quid agimus? *PA.* Facile eſt: trecentae poſſunt cauſae
conligi:
Non domi eſt, abiit ambulatum, dormit, ornatur, lauat,
Prandet, potat, occupata'ſt: operae non eſt: non poteſt.
Quantum vis prolationum, dum modo nunc prima via
Inducamus, vera vt eſſe credat quae mentibitur.

Pe. Placet, vt dicis. *Pa.* Intro abi ergo, et si isti est mulier, eam iube
Cito domum transire, atque haec ei monstra: praecipe,
Vt teneat consilia nostra, quemadmodum exorsi sumus
De gemina sorore. *Pe.* Docte tibi illam perdoctam dabo.
Numquid aliud? *Pa.* Intro vt abeas. *Pe.* Abeo. *Pa.* Et quidem ego ibo domum,
Atque hominem inuestigando sumam operam; hinc dissimilauero,
Qui fuerit conseruos, qui hodie siet sectatus simiam:
Nam ille non potuit, quin sermoni suo aliquem familiarem
Participauerit de amica heri, sese vidisse eam
Hic in proxumo osculantem cum alieno adolescentulo.
Noui morem ego: et tacere nostrorum solus scio.
Si inuenio qui vidit, ad eum vineas pluteosque agam.
Res parata est, vi pugnandoque hominem capere certa res est.
Si ita non reperio, ibi odorans, quasi canis venaticus,
Vsque donec persequutus volpem vero vestigiis.
Sed fores concrepuerunt nostrae: ego voci moderabo me.
Nam illic est Philocomasio custos meus conseruos, atque it foras.

ACTVS II. SCENA III.

SCELEDRVS, PALAESTRIO.

Nisi quidem ego hodie ambulaui dormiens in tegulis,
Certo edepol scio, me vidisse hic proxumae viciniae
Philocomasium herilem amicam sibi alium quaerere.
Pa. Hic illam vidit osculantem, quantum hunc audiui loqui.
Sc. Quis hic est? *Pa.* Tuus conseruos. quid agis, Sceledre? *Sc.* Te, Palaestrio,
Volupe'st conuenisse. *Pa.* Quid iam? aut quid negotii? fac sciam.
Sc. Metuo. *Pa.* Quid metuis? *Sc.* Ne hercle hodie, quantum hic familiarium est,

Maxumum in malum cruciatum inſiliamus: *PA*. Tu ſali
Solus: nam ego iſtam inſulturam et deſulturam nihil hic moror.
Sc. Neſcis tu fortaſſe, apud nos facinus quod natum eſt nouom.
PA. Quod id eſt facinus? *Sc*. Inpudicum. *PA*. Tute ſcis ſoli te tibi,
Mihi ne dixis, ſcire nolo. *Sc*. Non enim faciam, quin ſcias.
Simiam hodie ſum ſectatus noſtram in horum tegulis.
PA. Edepol, Sceledre, homo ſectatu's nihili nequam beſtiam.
Sc. Dii te perdant. *PA*. Te iſtuc aequom, quoniam obcepiſti, eloqui.
Sc. Forte fortuna per inpluuium huc deſpexi in proxumum;
Atque ego illa adſpicio oſculantem Philocomaſium cum altero
Neſcio quo adoleſcente. *PA*. Quod ego, Sceledre, ſcelus ex te audio?
Sc. Profecto vidi. *PA*. Tuten'? *Sc*. Egomet duobus his oculis meis.
PA. Abi, non veriſimile dicis, neque vidiſti. *Sc*. Num tibi
Lippus videor? *PA*. Medicum iſtuc tibi melius percontarier.
Verum enim tu iſtam, ſi te dii amant, temere haud tollas fabulam.
Tuis nunc cruribus capitique fraudem capitalem hinc creas.
Nam tibi iam, vt pereas, paratum eſt dupliciter: niſi ſubprimis
Tuum ſtultiloquium. *Sc*. Qui vero dupliciter? *PA*. Id dicam tibi.
Primumdum, ſi falſo inſimilas Philocomaſium, hoc perieris:
Iterum, ſi id verum eſt, tu ei cuſtos additus perieris.
Sc. Quid fuat me, neſcio: haec me vidiſſe ego certo ſcio.
PA. Pergin' infelix? *Sc*. Quid tibi vis dicam, niſi quod viderim?
Quin etiam nunc intus hic in proxumo eſt. *PA*. Eho, an non domi eſt?
Sc. Viſe, abi intro tute. nam ego mihi nihil credi poſtulo.

PA. Certum eſt facere id. *Sc*. Hic te opperiar: (*ſolus*) eadem illi inſidias dabo,
Quam mox horſum ad ſtabulum iunix recipiat ſe a pabulo.
Quid ego nunc faciam? cuſtodem me illi miles tradidit.
Nunc ſi indicium facio, interii: ſi taceo, interii tamen,
Si hoc palam fuerit. quid peius muliere atque audacius!
Dum ego in tegulis ſum, illac haec ſe hoſpitio edit foras.
Edepol facinus fecit audax. hoccine ſi miles ſciat!
Credo hercle has ſustollat aedes totas, atque hunc in crucem.
Hercle quidquid eſt, muſſitabo potius, quam interеam male.
Non ego poſſum, quae ipſa ſeſe venditat, tutarier.
PA. (*rediens*) Sceledre, Sceledre. *Sc*. Quis homo interminat? *PA*. Eſt te alter audacior?
Quis magis Diis inimicis natus, quam tu, atque iratis? *Sc*. Quid eſt?
PA. Iuben' tibi oculos effodiri, quibus id, quod nusquam eſt, vides?
Sc. Quid, nusquam? *PA*. Non ego nunc emam vitam tuam vitioſa nuce.
Sc. Quid negotii eſt? *PA*. Quid negotii ſit, rogas? *Sc*. Cur non rogem?
PA. Nonne tibi iſtam praetruncari linguam largiloquam iubes?
Sc. Quamobrem iubeam? *PA*. Philocomaſium eccam domi, quam in proxumo
Vidiſſe aiebas te oſculantem atque amplexantem cum altero.
Sc. Mirum eſt lolio victitare te, tam vili tritico.
PA. Quid iam? *Sc*. Quia luſcitioſus. *PA*. Vae verbero! edepol tu quidem
Caecus, non luſcitioſus. nam illam quidem eccam domi.
Sc. Quid, domi? *PA*. Domi hercle vero. *Sc*. Abi: ludis me, Palaeſtrio.
PA. Tum mihi ſunt manus inquinatae. *Sc*. Qui dum? *PA*. Quia ludo luto.
Sc. Vae capiti tuo. *PA*. Tuo iſtuc, Sceledre, promitto fore,

Niſi oculos orationemque aliam commutas tibi.
Sed fores concrepuerunt noſtrae. *Sc.* At ego illas obſeruo fores.
Nam nihil eſt, qua hinc huc transire ea poſſit, niſi recto oſtio.
PA. Quin domi eccam. neſcio, quae te, Sceledre, ſcelera ſuscitant.
Sc. Mihi ego video, mihi ego ſapio, mihi ego credo plurimum:
Me homo nemo deterruerit, quin ea ſit in his aedibus.
Hic obſiſtam, ne inprudenti huc ea ſe ſubrepſit mihi.
PA. Meus illic homo eſt: deturbabo iam ego illum de pugnaculis.
Vin' iam faciam, vt ſtultiuidum te fatearis? *Sc.* Age face.
PA. Neque te quidquam ſapere corde, neque oculis vti? *Sc.* Volo.
PA. Nempe tu iſtic ais eſſe herilem concubinam? *Sc.* Atque arguo,
Eam me vidiſſe oſculantem hic intus cum alieno viro.
PA. Scin' tu nullum commeatum hinc eſſe a nobis? *Sc.* Scio.
PA. Neque ſolarium, neque hortum, niſi per inpluuium? *Sc.* Scio.
PA. Quid nunc, ſi ea domi eſt, ſi faciam vt eam exire hinc videas domo,
Dignus es verberibus multis? *Sc.* Dignus. *PA.* Serua iſtas fores:
Ne tibi clam ſe ſubterducat iſtinc, atque huc tranſeat —
Sc. Conſilium eſt ita facere. *PA.* Pedes; ego iam illam huc tibi ſiſtam in viam.
Sc. Agedum ergo face: (*Pal. intrat*) volo ſcire vtrum ego id, quod vidi, viderim,
An illic faciat, quod facturum dicit, vt ea ſit domi.
Nam ego quidem meos oculos habeo, nec rogo vtendos foris.
Sed hic illi ſubparaſitatur ſemper, hic ei proxumus eſt,

Primus ad cibum vocatur, primo pulmentum datur:
Nam illic noſter eſt fortaſſe circiter triennium.
Neque cuiquam, quam illi, in noſtra melius famulo familia.
Sed ego hoc quod ago, id me agere oportet, hoc obſeruare oſtium.
Hic obſiſtam: hac quidem pol certo verba mihi numquam dabunt.

ACTVS II. SCENA IV.

PALAESTRIO, PHILOCOMASIVM, SCELEDRVS.

Praecepta facito vt memineris. *Ph.* Toties monere mirum eſt.
Pa. At metuo, vt ſatis ſis ſubdola. *Ph.* Cedo vel decem, edocebo;
Memini malas, vt ſint malae: mihi ſolae e quo ſuperſit.
Pa. Age iam nunc inſiſte in dolos: ego abs te procul recedam.
Quid adſtas, Sceledre? *Sc.* Hanc rem gero: habeo auris, loquere quiduis.
Pa. Credo, ego, iſtoc exemplo tibi eſſe eundum actutum extra portam,
Diſpeſſis manibus patibulum quum habebis. *Sc.* Quamnam ob rem?
Pa. Reſpice dum ad laeuam: quis illaec eſt mulier? *Sc.* Pro dii inmortales!
Heri concubina eſt haec quidem. *Pa.* Mihi quoque pol ita videtur.
Age nunc iam, quod lubet. *Sc.* Quid agam? *Pa.* Peri perpropere.
Ph. (*Palaeſtrioni*) Vbi iſte bonus ſeruos, qui propudii me maxume innocentem
Falſo inſimilauit? *Pa.* Hem tibi: hic mihi id dixit. *Sc.* Tibi? *Ph.* Quem dixti
Tu te vidiſſe in proxumo hic, ſceleſte, me oſculantem?
Pa. Atque cum alieno adoleſcentulo, dixit. *Sc.* Dixi hercle vero.

Ph. Tun' me vidiſti? *Sc.* Atque his quidem oculis. *Ph.* Carebis, credo,
Qui plus vident, quam quod vident. *Sc.* Numquam hercle deterrebor,
Quin viderim id quod viderim. *Ph.* Ego ſtulta et mora multum,
Quae cum hoc inſano fabulem: quem pol ego capitis perdam.
Sc. Noli minitari: ſcio crucem futuram mihi ſepulcrum:
Ibi mei maiores ſunt ſiti; pater, auos, proauos, abauos.
Non poſſunt mihi minaciis tuis hisce oculi fodiri.
Sed paucis verbis te volo, Palaeſtrio: obſecro, vnde
Exit haec huc? *Pa.* Vnde, niſi domo? *Sc.* Domo? *Pa.* Me vidente. *Sc.* Video.
Nimis mirum eſt facinus, quomodo haec hinc potuerit transire!
Nam certo neque ſolarium eſt apud nos, neque hortus vllus,
Neque feneſtra, niſi clatrata: nam certo ego te hic intus vidi.
Pa. Pergin', ſceleſte, intendere, atque hanc arguere? *Ph.* Ecaſtor ergo
Mihi haud falſum eueniat ſomnium, quod noctu hac ſomniaui.
Pa. Quid ſomniaſti? *Ph.* Ego eloquar, ſed, amabo, aduortito animum.
Hac nocte in ſomnis mea ſoror gemina germana viſa
Veniſſe Athenis in Epheſum cum ſuo amatore quodam:
Hi ambo hoſpitio huc in proxumum mihi deuorti ſunt viſi.
Pa. (*ſpectatoribus*) Palaeſtrionis ſomnium narratur. (*Philocomaſio*) Perge porro.
Ph. Ego laeta viſa, quia ſoror veniſſet, propter eamdem
Suſpicionem maxumam ſum viſa ſuſtinere:
Nam arguere in ſomnis me familiaris meus mihi viſu'ſt,
Me cum alieno adoleſcentulo, quaſi nunc eſt, oſculatam eſſe,
Quum illa oſculata mea ſoror gemina eſſet ſuumpte amicum.
Ita me inſimilatam perperam falſum eſſe ſomniaui.
Pa. Satin' eadem in vigilantes expetunt, quae in ſomnis viſa memoras?

Heus hercle praesentia omnia! abi intro, et comprecare.
Narrandum ego istuc Militi censebo. *Ph.* Facere certum.
Neque me quidem patiar probri falso inpune insimilatam. (*abit*)
Sc. Timeo quid rerum gesserim: ita dorsus totus prurit.
Pa. Scin' te periisse? *Sc.* Nunc quidem domi certo: certa res est,
Nunc nostrum obseruare ostium, vbi vbi sit. *Pa.* At, Sceledre, quaeso,
Vt ad id exemplum somnium quam simile somniauit,
Atque vt tu suspicatus es eam vidisse te osculantem!
Sc. Me eam non vidisse arbitraris? *Pa.* Nae tu hercle, opinor, (obsecro,
Resipisce) si ad herum haec res peruenerit, peristi pulcre.
Sc. Nunc demum experior, prius ob oculos mihi caliginem obstitisse.
Pa. Dudum edepol hoc planum quidem: quae hic vsque fuerit intus.
Sc. Nihil habeo certi quid loquar: non vidi eam, etsi vidi.
Pa. Nae, tu edepol stultitia tua nos paene perdidisti.
Dum te fidelem facere hero voluisti, absumtus es paene.
Sed fores vicini proxumi crepuerunt. contieiscam.

ACTVS II. SCENA V.

PHILOCOMASIVM, PALAESTRIO, SCELEDRVS. *Ancilla muta.*

Inde ignem in aram, vt Ephesiae Dianae lauta laudes
Gratesque agam, eique vt Arabico fumificem odore amoene:
Quae me in locis Neptuniis templisque turbulentis
Seruauit, saeuis fluctibus vbi sum adflictata multum.
Sc. Palaestrio, o Palaestrio. *Pa.* O Sceledre, Sceledre, quid vis?
Sc. Haec mulier, quae hinc exit modo, estne herilis c——

Philocomaſium? an non eſt ea? *Pa.* Hercle opinor, ea videtur.
Sed facinus mirum eſt, quomodo haec hinc nunc potuerit transire,
Siquidem ea eſt. *Sc.* An dubium tibi, eſt eam eſſe hanc? *Pa.* Ea videtur.
Adeamus, adpellemus. *Sc.* Heus, quid iſtuc eſt, Philocomaſium?
Quid tibi iſtic hisce in aedibus debetur? quid negotii eſt?
Quid nunc taces? tecum loquor. *Pa.* Immo edepol tute tecum;
Nam haec nihil reſpondet. *Sc.* Te adloquor, vitii probrique plena,
Quae circum vicinos vaga es. *Ph.* Quicum tu fabulare?
Sc. Quicum, niſi tecum? *Ph.* Quis tu homo es, aut mecum quid negotii eſt?
Sc. Men' rogas, hem, qui ſim? *Ph.* Quin ego hoc rogem, quod neſciam?
Pa. Quis ego ſum igitur, ſi tu hunc ignoras? *Ph.* Mihi odioſus, quisquis es,
Et tu, et hic. *Sc.* Nos non nouiſti? *Ph.* Neutrum. *Sc.* Metuo maxume,
Pa. Quid metuis? *Sc.* Enim ne nosmet perdiderimus vspiam.
Nam neque te, neque me nouiſſe ait haec. *Pa.* Perſcrutari hic volo,
Sceledre, nos noſtri an alieni ſimus, ne dum quispiam
Nos vicinorum inprudenteis aliquis inmutauerit.
Sc. Certe equidem noſter ſum. *Pa.* Et pol ego. quaeris tu, mulier, malum?
Tibi dico, heus Philocomaſium. *Ph.* Quae te intemperiae tenent,
Qui me perperam perplexo nomine adpelles? *Pa.* Eho,
Quis igitur vocare? *Ph.* Glycere nomen eſt. *Sc.* Iniuria eſt.
Falſum nomen poſſidere, Philocomaſium, poſtulas,

At iſtuc non decet, et meo adeo hero facis iniuriam.
Ph. Egone? *Pa.* Tute. *Ph.* Quae heri Athenis Epheſum adveni veſperi
Cum meo amatore, adoleſcente Athenienſi. *Pa.* Dic mihi,
Quid hic tibi in Epheſo eſt negotii? *Ph.* Geminam germanam meam
Hic ſororem eſſe inaudiui: eam veni quaeſitum. *Pa.* Mala es.
Ph. Immo ecaſtor ſtulta multum, quae vobiscum fabuler.
Abeo. *Sc.* Abire non ſinam te. *Ph.* Mitte. *Sc.* Manifeſtaria
Res eſt, non mitto. *Ph.* At mihi iam crepabunt manus; malae tibi;
Niſi me omittis. *Sc.* (*Palaeſtrioni*) Quid, malum, adſtas? quin retines altrinſecus?
Pa. Nihil moror negotioſum mihi eſſe tergum. qui ſcio
An iſta non ſit Philocomaſium, atque alia eius ſimilis ſit?
Ph. Mittis me, an non mittis? *Sc.* Immo vi atque inuitam, ingratiis,
Niſi voluntate ibis, rapiam te domum. *Ph.* Oſtium hoc mihi
Domicilium eſt, Athenis domus ac herus. ego iſtam domum
Neque moror; neque vos, qui homines ſitis, noui, neque ſcio.
Sc. Lege agito: te nusquam mittam, niſi das firmatam fidem,
Te huc, ſi omiſero, intro ituram. *Ph.* Vi me cogis, quisquis es.
Do fidem, ſi omittis, iſtoc me intro ituram, quo iubes.
Sc. Ecce omitto. *Ph.* At ego abeo miſſa. *Sc.* Muliebri feciſti fide.
Pa. Sceledre, manibus amiſiſti praedam. tam ea eſt, quam potis,
Noſtra herilis concubina. vin' tu facere hoc ſtrenue?
Sc. Quid faciam? *Pa.* Adfer mihi machaeram huc intus. *Sc.* Quid facies ea?
Pa. Intro rumpam recta in aedes, quemque hic intus videro
Cum Philocomaſio oſculantem, eum ego obtruncabo extempulo.
Sc. Viſane eſt ea eſſe? *Pa.* Immo edepol plane ea eſt. ſed quomodo

Dissimilabat! abi, machaeram huc effer. *Sc.* Iam faxo hic erit. (*abit*)
(*solus*) *PA.* Neque eques, neque pedes profecto quisquam tanta audacia,
Qui aeque faciat confidenter quidquam, quam quae mulieres
Faciunt. vt vtrobique orationem docte edidit!
Vt sublinitur os custodi cauto conseruo meo!
Nimis beat, quod commeatus transtinet trans parietem.
Sc. Heus Palaestrio, machaera nihil opus. *PA.* Quid iam, aut quid opus est?
Sc. Domi eccam herilem concubinam. *PA.* Quid? domi? *Sc.* In lecto cubat.
PA. Edepol nae tu tibi malam rem repperisti, vt praedicas.
Sc. Quid iam? *PA.* Quia hanc adtingere ausus mulierem hic in proxumo.
Sc. Magis hercle metuo; sed numquam quisquam faciet, quin soror
Ista sit germana huius. *PA.* Eam pol tu osculantem hic videras.
Et quidem palam est eam esse, vt dicis. *Sc.* Quid propius fuit,
Quam vt perirem, si loquutus fuissem hero! *PA.* Ergo si sapis,
Mussitabis. plus oportet scire servom, quam loqui.
Ego abeo a te, ne quid tecum consilii commisceam,
Atque apud hunc vicinum. tuae mihi turbae non placent.
Herus si veniet, si me quaerit, hic ero: hinc me arcessito.

ACTVS II. SCENA VI.

SCELEDRVS, PERIPLECTOMENES.

Satin' abiit ille, neque herile negotium
Plus curat, quam si non seruitute seruiat?
Certo quidem illa haec nostra intus est in aedibus.
Nam ego et cubantem eam modo obfendi domi.
Certum est nunc obseruationi operam dare.

Pe. Non hercle hiſce homines me marem, ſed feminam
Vicini, rentur eſſe ſerui Militis:
Ita me ludificant. meamne hic in via hoſpitam,
Quae heri huc Athenis cum hoſpite aduenit meo,
Tractatam et ludificatam, ingenuam et liberam?
Sc. Perii hercle! hic ad me recta habet rectam viam.
Metuo illaec mihi res ne magno malo fuat,
Quantum hunc audiui facere verborum ſenem.
Pe. Adcedam ad hominem. tun' Sceledre, hic ſcelerum caput,
Meam ludificaſti hoſpitam ante aedis modo?
Sc. Vicine, auſculta, quaeſo. *Pe.* Ego auſcultem tibi?
Sc. Expurgare volo me. *Pe.* Tun' te expurges mihi,
Qui facinus tantum tamque indignum feceris?
An, quia latrocinamini, arbitramini,
Quiduis licere facere vobis, verbero?
Sc. Licetne? *Pe.* At ita me Di Deaeque omnes ament,
Niſi mihi ſubplicium virgarum de te datur
Longum diutinumque a mane ad veſperum,
Quod meas confregiſti imbrices et tegulas,
Ibi dum condignam te ſectatus ſimiam,
Quodque inde inſpectauiſti meum apud me hoſpitem
Amplexum amicam quum oſculabatur ſuam,
Quodque concubinam herilem inſimilare auſus es
Probri, pudicam, meque ſummi flagitii,
Tum quod tractauiſti hoſpitam ante aedes meas;
Niſi tibi ſubplicium ſtimuleum datur,
Dedecoris pleniorem herum faciam tuum,
Quam magno vento plenum eſt vndarum mare.
Sc. Ita ſum coactus, Periplectomene, vt neſciam,
Vtrumne poſtulare prius tecum aequom ſiet,
An me expurgare hic tibi videatur aequius;
Niſi iſtaec non eſt haec, neque iſta ſit mihi:
Sicut etiam nunc neſcio quid viderim:

Ita eſt iſtaec huius ſimilis, noſtrae tua,
Siquidem non eadem eſt. *Pe.* Viſe ad me intro, iam ſcies.
Sc. Licetne? *Pe.* Quin te iubeo. at placide noſcita.
Sc. Ita facere certum eſt. (*intrat*) *Pe.* Heus Philocomaſium, cito
Tranſcurre curriculo ad nos, ita negotium eſt.
Poſt, quando exierit Sceledrus a nobis, cito
Tranſcurrito ad vos rurſum curriculo domum.
Nunc pol ego metuo, ne quid infuſcauerit.
Si hic non videbit mulierem, aperitur dolus.
Sc. (*redit*) Pro di immortales! ſimiliorem mulierem,
Magisque eamdem, vtpote quae non ſit eadem, non reor
Deos facere poſſe. *Pe.* Quid nunc? *Sc.* Commerui malum.
Pe. Quid igitur, ean' eſt? *Sc.* Etſi ea eſt, non eſt ea.
Pe. Vidiſtin' iſtam? *Sc.* Vidi et illam, et hoſpitem
Complexam atque oſculantem. *Pe.* Ean' eſt? *Sc.* Neſcio.
Pe. Vin' ſcire plane? *Sc.* Cupio. *Pe.* Abi intro ad vos domum
Continuo: vide. ſitne iſta haec voſtra intus domum.
Sc. Licet; pulcre admonuiſti: iam ego ad te exibo foras.
Pe. Numquam edepol hominem quemquam ludificarier
Magis facete vidi, et magis miris modis.
Sed eccum egreditur. *Sc.* Periplectomene, te obſecro
Per Deos atque homines, perque ſtultitiam meam,
Perque tua genua. *Pe.* Quid obſecras me? *Sc.* Inſcitiae
Meae et ſtultitiae ignoſcas. nunc demum ſcio,
Me fuiſſe excordem, caecum, incogitabilem.
Nam Philocomaſium eccam intus. *Pe.* Quid nunc, furcifer.
Vidiſtin' ambas? *Sc.* Vidi. *Pe.* Herum exhibeas volo.
Sc. Meruiſſe equidem me maxumum fateor malum,
Et tuae feciſſe me hoſpitae aio iniuriam,
Sed meam eſſe herilem concubinam cenſui,
Quoi me cuſtodem herus addidit Miles meus,
Nam ex vno puteo ſimilior numquam poteſt

Aqua aquae ſumi, quam haec eſt, atque iſta hoſpita.
Et me deſpexe ad te per inpluuium tuum
Fateor. *Pe.* Quid ni fateare, ego quod viderim?
Sc. Sed Philocomaſium me vidiſſe cenſui.
Pe. Ratusne me iſtic hominem eſſe omnium minimi pretii,
Si ego me ſciente paterer vicino meo
Eam fieri apud me tam inſignite iniuriam?
Sc. Nunc demum a me inſipienter factum eſſe arbitror,
Quum rem cognoſco: at non malitioſe tamen
Feci. *Pe.* Immo indigne. namque hominem ſervom ſuos
Domitos habere oportet oculos et manus
Orationemque. *Sc.* Egone? ſi poſt hunc diem
Mutiuero, etiam quod egomet certo ſciam,
Dato excruciatum me: egomet dedam me tibi.
Nunc hoc mihi ignoſcas quaeſo. *Pe.* Vincam animum meum,
Ne malitioſe factum id eſſe abs te arbitrer.
Ignoſcam tibi iſtuc. *Sc.* At Dii tibi faciant bene.
Pe. Nae tu hercle, ſi te Dii ament, linguam comprimes
Poſthac: etiam illud, quod ſcies, neſciueris:
Ne videris, quod videris. *Sc.* Bene me mones.
Ita facere certum eſt. ſed ſatine oratus abis?
Numquid nunc aliud me vis? *Pe.* Ne me noueris.
Sc. Dedit hic mihi verba, quam benigne gratiam
Fecit, ne iratus eſſet! ſcio quam rem gerat;
Vt miles, quum extemplo a foro adueniat domum,
Domi comprehendat, vna hic et Palaeſtrio
Me habent venalem: ſenſi, et iam dudum ſcio.
Numquam hercle ex iſta naſſa ego hodie eſcam petam.
Nam iam aliquo aufugiam, et me obcultabo aliquot dies,
Dum hae conſileſcunt turbae, atque irae leniunt.
Nam iam nunc ſatis et plus nimio merui mali.
Verum tamen de me quidquid eſt, ibo hinc domum.
Pe. Illic hinc abſceſſit. ſat edepol certo ſcio,

Obciſam ſaepe ſapere plus multo ſuem;
Quum inducatur, ne id, quod vidit, viderit!
Nam illius oculi atque aures atque opinio
Transfugere ad nos. vsque adhuc actum eſt probe.
Nimium feſtinam mulier operam praebuit.
Redeo in ſenatum rurſus. nam Palaeſtrio
Domi nunc apud me: Sceledrus nunc autem foras.
Frequens ſenatus poterit nunc haberier.
Ibo intro, ne, dum abſum, mulctae fortuito ſuam.

ACTVS III. SCENA I.

PALAESTRIO, PLEVSIDES, PERIPLECTOMENES.

Cohibete intra limen etiam vos parumper, Pleuſides.
Sinite me prius proſpectare, ne vspiam inſidiae ſient,
Concilium quod habere volumus. nam opus eſt nunc tuto loco,
Vnde inimicus ne quis noſtris ſpolia capiat conſiliis,
Vnde inimicus ne quis noſtra ſpolia capiat auribus:
Nam bene conſultum inconſultum eſt, ſi inimicis ſit vſui:
Neque poteſt, quin, ſi id inimicis vſui eſt, obſit mihi.
Nam bonum conſilium ſubripitur ſaepiſſume,
Si minus cum cura aut cate locus loquendi lectus eſt.
Quippe ſi reſciuerint inimici conſilium tuum,
Tuopte tibi conſilio occludunt linguam, et conſtringunt manus:
Atque eadem, quae illis voluiſti facere, faciunt tibi.
Sed ſpeculabor, ne quis aut hinc a laeua, aut a dextera
Noſtro conſilio venator adſit cum auritis plagis.
Sterilis hinc proſpectus vsque ad vltimam plateam eſt probe.
Euocabo: heus Periplectomene et Pleuſides, progredimini.
Pe. Ecce nos tibi obedienteis. *Pa.* Facile eſt imperium in bonis.
Sed volo ſcire, eodem conſilio, quod intus meditati ſumus,
Si gerimus rem. *Pe.* Magis ad rem eſſe non poteſt vtibile.

Pa. Immo quid tibi, Pleufides? *Pl.* Quodne vobis placeat, displiceat mihi?
Quis homo fit magis meus, quam tu es? *Pe.* Loquere lepide et commode.
Pa. Pol ita decet hunc facere. *Pl.* At hoc me facinus miferum macerat,
Meumque cor corpusque cruciat. *Pe.* Quid id eft, quod cruciat? cedo.
Pl. Me tibi iftuc aetatis homini facinora puerilia
Obiicere, neque te decora, neque tuis virtutibus,
Ea te expetere: te ex opibus fummis mei honoris gratia
Mihique amanti ire opitulatum, atque ea te facere facinora,
Quae iftaec aetas fugere facta magis quam fectari folet:
Eam pudet me tibi in fenecta obiicere follicitudinem.
Pe. Nouo modo tu homo amas: fiquidem te quidquam, quod faxis, pudet.
Nihil amas: vmbra es amantum magis, quam amator, Pleufides.
Pl. Hanccine aetatem exercere me mei amoris gratia!
Pe. Quid ais tu? itane tibi ego videor oppido Acheruntic us,
Tam capularis, tamne tibi diu videor vita viuere?
Nam equidem haud fum annos natus praeter quinquaginta et quatuor:
Clare oculis video, pernix fum manibus, fum pedes mobilis.
Pa. Si albus capillus hic videtur, neutiquam ingenio eft fenex.
Ineft in hoc amuffitata fua fibi ingenua indoles.
Pl. Pol id quidem experior ita effe, vt praedicas, Palaeftrio;
Nam benignitas quidem huius oppido vt adolefcentuli eft!
Pe. Immo, hofpes, magis quum periculum facies, magis nofces meam
Comitatem erga te amantem. *Pl.* Quid opus nota nofcere?
Pe. Vt apud te exemplum experiundi habeas, ne petas foris:
Nam qui ipfe haud amauit, aegre amantis ingenium infpicit.

Et ego amoris aliquantulum habeo humorisque meo etiam in corpore;
Neque dum exarui ex amoenis rebus et voluptariis.
Vel cauillator facetus, vel conuiua commodus
Item ero: neque ego vmquam obloquutor ſum alteri in conuiuio.
Incommoditate abſtinere me apud conuiuas commode
Commemini, et meae orationis iuſtam partem perſequi:
Et meam partem itidem tacere, quum aliena eſt oratio.
Minime ſputator, ſcreator ſum, itidem minime mucidus.
Poſt Epheſi ſum natus, non in Apulis, non ſum in Vmbria.
PL. O lepidum ſenicem, ſi, quas memorat, virtutes habet;
Atque equidem plane eductum in nutricatu Venerio!
PE. Plus dabo, quam praedicabo ex me venuſtatis tibi.
Neque ego ad menſam publicas res clamo, neque leges crepo:
Neque ego vmquam alienum ſcortum ſubigito in conuiuio.
Neque praeripio pulpamentum, neque praeuorto poculum,
Neque per vinum vmquam ex me exoritur disſidium in conuiuio.
Si quis ibi eſt odioſus, abeo domum, ſermonem ſegrego.
Venerem, amorem, amoenitatemque adcubans exerceo.
PL. Tui quidem edepol omnis mores ad venuſtatem valent.
Cedo treis mihi homines aurichalco contra cum iſtis moribus.
PA. At quidem illuc aetatis qui ſit, non inuenies alterum
Lepidiorem ad omnes res, nec qui amicus amico ſit magis.
PE. Tute me vt fateare, faciam eſſe adoleſcentem moribus;
Ita apud omnes comparebo tibi res benefactis frequens.
Opusne erit tibi aduocato triſti, iracundo? ecce me.
Opus leni? leniorem dices, quam mutum eſt mare.
Liquidiusculusque ero, quam ventus eſt fauonius.
Vel hilariſſumum conuiuam hinc indidem expromam tibi,
Vel primarium paraſitum atque opſonatorem optumum.
Tum ad ſaltandum non cinaedus malacus aeque eſt atque ego.

Pa. Quid ad illas artes optaſſis, ſi optio eueniat tibi?
Pl. Huius pro meritis vt referri pariter poſſit gratia
Tibique, quibus nunc me eſſe experior ſummae ſollicitudini.
At tibi tanto ſumtui eſſe mihi moleſtum eſt. *Pe.* Morus es.
Nam in mala vxore atque inimico ſi quid ſumas, ſumptus eſt;
In bono hoſpite atque amico, quaeſtus eſt, quod ſumitur:
Et, quod in diuinis rebus ſumas, ſapienti lucro eſt.
Deum virtute vt transeuntem hoſpitio adcipiam, apud me eſt comitas.
Es, bibe, animo obſequere mecum, atque onera te hilaritudine.
Liberae ſunt aedis; liber ſum autem ego: me vti volo libere.
Nam mihi, Deum virtute dicam, propter diuitias meas
Licuit vxorem dotatam, genere ſummo, ducere:
Sed nolo mihi oblatratricem in aedis intromittere.
Pl. Cur non vis? nam procreare liberos lepidum eſt onus.
Pe. Hercle vero, liberum eſſe, id multo eſt lepidius.
Pa. Tute homo et alteri ſapienter potis es conſulere, et tibi.
Pe. Nam bona vxor, ſi ea deducta eſt vsquam gentium,
Vbi eam poſſim inuenire? verum egone eam ducam domum,
Quae mihi numquam hoc dicat: eme mi vir lanam, vnde tibi pallium
Malacum et calidum conficiatur, tunicaeque hibernae bonae,
Ne algeas hac hieme? hoc numquam verbum ex vxore audias!
Verum prius quam galli cantent, quae me ſomno ſuſcitet,
Dicat: Da mihi, vir, Calendis meam quod matrem iuuerit;
Da qui farciat, da qui condiat: da quod dem Quinquatribus
Praecantatrici, coniectrici, hariolae atque haruſpicae!
Flagitium eſt, ſi nihil mittetur. quo ſupercilio ſpicit!
Tum piatricem, clementer non poteſt, quin munerem.
Iam pridem, quia nihil abſtulerit, ſubcenſet geraria.
Tum obſtetrix expoſtulauit mecum, parum miſſum ſibi,

Quid? nutrici non miſſurus quidquam, quae vernas alit?
Haec atque huius ſimilia alia damna multa mulierum
Me vxore prohibent, mihi quae huius ſimiles ſermones ſerat.
PA. Dii tibi propitii ſunt hercle: nam ſi iſtam ſemel amiſeris
Libertatem, haud facile te in eumdem rurſus reſtitues locum.
PL. At illa laus eſt, magno in genere et in diuitiis maxumis,
Liberos hominem educare, generi monimentum et ſibi.
PE. Quando habeo multos cognatos, quid opus ſit mihi liberis?
Nunc bene viuo et fortunate, atque vt volo, atque animo vt lubet.
Mea bona mea morte cognatis dicam, inter eos partiam.
Illi apud me edunt, me curant, viſunt quid agam, ecquid velim.
Prius quam lucet, adſunt, rogitant, noctu vt ſomnum ceperim,
Eos pro liberis habeo: quin mihi mittunt munera.
Sacrificant? dant inde partem mihi maiorem, quam ſibi:
Abducunt ad exta; me ad ſe, ad prandium, ad coenam vocant.
Ille miſerrimum ſe retur, minimum qui miſit mihi.
Illi inter ſe certant donis. ego haec mecum muſſito:
Bona mea inhiant: certatim dona mittunt et munera.
PA. Nimis bona ratione, nimiumque ad te et tua tu multum vides.
Et tibi ſunt gemini et trigemini, ſi te bene habes, filii.
PE. Pol, ſi habuiſſem, ſatis cepiſſem miſeriarum liberis.
Cenſerem emori: cecidiſſetne ebrius, aut de equo vſpiam;
Metuerem, ne ibi defregiſſet crura aut ceruices ſibi.
Tum ne vxor mihi inſignitos pueros pariat poſtea,
Aut varum, aut valgum, aut compernem, aut paetum, aut broncum filium.
PA. Huic homini dignum eſt diuitias eſſe, et diu vitam dari,
Qui et rem ſeruat, et qui bene habet, ſuisque amicis eſt volup.
PL. O lepidum caput! ita me Dii Deaeque ament, aequom fuit

Deos parauisse, vno exemplo ne omnes vitam viuerent:
Sicuti merci pretium statui, pro virtute vt veneat:
Quae inproba est, pro mercis vitio dominum pretio pauperet.
Itidem diuos dispertisse vitam humanam aequom fuit:
Qui lepide ingeniatus esset, vitam longinquam darent:
Qui inprobi essent et scelesti, iis adimerent animam cito.
Si hoc parauissent, homines essent minus multi mali,
Et minus audacter scelesta facerent facta: et postea,
Qui probi homines essent, esset his annona vilior.
Pe. Qui deorum consilia culpet, stultus inscitusque sit,
Quique eos vituperet. nunc iam istis rebus desisti decet.
Nunc volo opsonare, vt, hospes, tua te ex virtute et mea
Meae domi adcipiam benigne, lepide, et lepidis victibus.
Pl. Nihil me poenitet iam quanto sumtui fuerim tibi.
Nam hospes nullus tam in amici hospitium deuorti potest,
Quin, vbi triduum continuum fuerit, iam odiosus siet.
Verum vbi dies decem continuos inmorabitur,
Tametsi dominus non inuitus patitur, serui murmurant.
Pe. Seruientes seruitute ego seruos introduxi mihi,
Hospes, non qui mihi imperarent, quibus ego essem obnoxius.
Si illis aegre est, mihi quod volupe est, meo remigio rem gero.
Tamen id, quod odio est, faciundum est cum malo atque ingratiis.
Nunc, quod obcepi, opsonatum pergam. *Pl.* Si certum est tibi,
Commodulum opsona, ne magno sumptu: mihi quiduis sat est.
Pe. Quin tu istanc orationem hinc veterem atque antiquam amoues.
Nam proletario sermone nunc quidem, hospes, vtere.
Nam hi solent, quando adcubuere, vbi coena adposita est, dicere:
Quid opus fuit hoc sumptu tanto nostra gratia?
Insaniuisti hercle: nam idem hoc hominibus sat erat decem.

Quod eorum cauſa opſonatum eſt, culpant; et comedunt tamen.
PA. Fit pol illud ad illud exemplum. vt docte et perſpecte ſapit!
PE. Sed iidem homines numquam dicunt, quamquam adpoſitum eſt ampliter:
Iube illud demi; tolle hanc patinam; remoue pernam; nihil moror.
Aufer illam offam penitam: probus hic conger frigidus:
Remoue, abi, aufer. neminem eorum haec adſeuerare audias:
Sed procellunt ſe, et procumbunt dimidiati, dum adpetunt.
PA. Bonus bene vt malos deſcripſit mores! *PE*. Haud centeſimam
Partem dixi, atque, otium rei ſi ſit, poſſim expromere.
PA. Igitur id, quod agitur hic, primum praeuorti decet.
Nunc huc animum aduortite ambo. mihi opus eſt opera tua,
Periplectomene: nam ego inueni lepidam ſycophantiam,
Qui admutiletur Miles vsque caeſariatus: atque vti
Huic amanti ac Philocomaſio hanc efficiamus copiam,
Vt hic eam abducat abeatque. *PE*. Dari iſtanc rationem volo.
PA. At ego mihi annulum dari iſtum tuum volo. *PE*. Quam ad rem vſui eſt?
PA. Quando habebo, igitur rationem mearum fabricarum dabo.
PE. Vtere, adcipe. *PA*. Adcipe a me rurſum rationem doli,
Quam inſtitui. *PL*. Perpurgatis ambo damus tibi operam auribus.
PA. Herus meus ita magnus moechus mulierum eſt, vt neminem
Fuiſſe adaeque neque futurum credam. *PE*. Credo ego iſtuc idem.
PA. Itaque Alexandri praeſtare praedicat formam ſuam:
Itaque omnis ſe vltro ſectari in Epheſo memorat mulieres.
PE. Edepol quin te de iſto multi cupiunt non mentirier:

Sed ego ita eſſe, vt dicis, teneo pulcre. proin, Palaeſtrio,
Quam potes, tam verba confer maxume ad compendium.
PA. Ecquam tu potes reperire forma lepida mulierem,
Cui facetiarum cor corpusque ſit plenum et doli?
PE. Ingenuamne, an libertinam? *PA.* Aeque iſtuc facio, dummodo
Eam des, quae ſit quaeſtuoſa, quae alat corpus corpore;
Cuique ſapiat pectus: nam cor non poteſt, quod nulla habet.
PE. Lautam vis, an quae nondum ſit lauta? *PA.* Siccam ſucidam,
Quam lepidiſſumam potes, quamque adoleſcentem maxume.
PE. Habeo eccillam meam clientam, meretricem adoleſcentulam.
Sed quid ea vſus eſt? *PA.* Vt ad te eam iám deducas domum,
Vtique eam huc ornatam adducas matronarum modo,
Capite compto, crines vittasque habeat, adſimiletque ſe
Tuam eſſe vxorem. ita praecipiendum eſt. *PL.* Erro, quam inſiſtas viam.
PA. At ſcietis: ſed ecqua ancilla eſt illi? *PE.* Eſt primi cata.
PA. Ea quoque opus eſt: ita praecipito mulieri atque ancillulae,
Vt ſimilet ſe tuam eſſe vxorem, et deperire hunc militem:
Quaſique hunc annulum faueae ſuae ancillae dederit; ea porro mihi,
Militi vt darem: quaſique ego rei ſim interpres. *PE.* Audio.
Ne me ſurdum verbera. *PA.* Tu ſi audis, ego recte meis
Dabo: a tua mihi vxore dicam delatum et datum,
Vt ſeſe ad eum conciliarem. ille eiuſmodi eſt, cupiet miſer:
Qui niſi adulterio, ſtudioſus rei nullae aliae eſt, inprobus.
PE. Non potuit reperire, ſi ipſi Soli quaerendas dares,
Lepidiores duas ad hancce rem, quam ego. habe animum bonum.

Pa. Ergo adcurato et properato opus eſt. nunc tu auſculta, Pleuſides.
Pl. Tibi ſum obediens. *Pa.* Hoc facito: miles domum vbi aduenerit,
Memineris ne Philocomaſium nomines. *Pl.* Quam nominem?
Pa. Glyceram. *Pl.* Nempe eamdem, quae dudum conſtituta eſt. *Pa.* Pax, abi.
Pl. Meminero; ſed quid meminiſſe id refert? ego te tamen —
Pa. Ego enim dicam tum, quando vſus poſcet: interea tace.
Vt nunc etiam hic agit, actutum partes defendas tuas.
Pl. Ego eo intro igitur. *Pa.* Et, praecepta ſobrie vt cures, face.

ACTVS III. SCENA II.

PALAESTRIO, LVCRIO.

Quantas res turbo! quantas moueo machinas!
Eripiam ego hodie concubinam Militi,
Si centuriati bene ſunt manipulares mei.
Sed illum vocabo. heus Sceledre, niſi negotium,
Progredere ante aedis: te vocat Palaeſtrio.
Lv. Non operae eſt Sceledro. *Pa.* Quid iam? *Lv.* Sorbet dormiens.
Pa. Quid, ſorbet? *Lv.* Illud ſtertit volui dicere.
Sed quia conſimile eſt, quod ſtertas, quaſi ſorbeas.
Pa. Eho, an dormit Sceledrus intus? *Lv.* Non naſo quidem:
Nam eo magnum clamat. tetigit calicem clanculum.
Demiſit nardini vnam amphoram cellarius.
Pa. Eho tu ſceleſte, qui illi ſubpromus es, eho!
Lv. Quid vis? *Pa.* Qui libitum eſt illi condormiſcere?
Lv. Oculis opinor. *Pa.* Non te iſtuc rogito, ſcelus.
Procede huc: periiſti iam, niſi verum ſcio.
Promſiſti tu illi vinum? *Lv.* Non promſi. *Pa.* Negas?
Lv. Nego hercle vero: nam ille me vetuit dicere.

Neque equidem heminas octo exprompsi in vrceum;
Neque ille hic calidum exbibit in prandium.
PA. Neque tu bibisti? *LV.* Dii me perdant, si bibi,
Si bibere potui. *PA.* Qui iam? *LV.* Quia enim obsorbui.
Nam nimis calebat, amburebat gutturem.
PA. Alii ebrii sunt, alii poscam potitant:
Bono subpromo et promo cellam creditam!
LV. Tu hercle idem faceres, si tibi esset credita:
Quoniam aemulari non licet, nunc inuides.
PA. Eho an numquam promsit antehac? responde, scelus.
Atque vt tu scire possis, edico tibi,
Si falsa dixis cocio excruciabere.
LV. Ita vero, vt tu ipse me dixisse delices,
Postea sagina ego eiiciar cellaria,
Vt, tibi qui promat, alium subpromum pares.
PA. Non edepol faciam: age loquere audacter mihi.
LV. Numquam edepol vidi promere. verum hoc erat:
Mihi imperabat, ego promebam postea.
PA. Hui! inlecebrose! capite sistebas cadum?
LV. Non hercle tam istoc valide casabant cadi,
Sed in cella est paulum nimis loculi lubrici:
Ibi erat bilibris aqualis, hic propter cados.
Ea saepe decies complebatur die.
Eam plenam atque inanem fieri maxumam
Vidi. bacchabatur hama, casabant cadi.
PA. Abi, abi intro, iam, vos in cella vinaria
Bacchanal facitis: iam hercle ego herum adducam a foro.
LV. Perii, excruciabit me herus, domum si venerit,
Quom haec facta scibit, quia sibi non dixerim.
Fugiam hercle aliquo, atque hoc in diem extollam malum.
(*spectatoribus*) Ne dixeritis, obsecro, huic, vostram fidem.
PA. Quo tu te agis? *LV.* Missus sum alio: iam huc reuenero.
PA. Quis misit? *LV.* Philocomasium. *PA.* Abi, actutum redi.

Ly. Quaeſo tamen tu meam partem infortunii,
Si diuidetur, me abſente adcipito tamen.
Pa. Modo intellexi, quam rem mulier geſſerit:
Quia Sceledrus dormit, hunc ſubcuſtodem ſuum
Foris ablegauit, dum ab ſe huc transiret. placet.
Sed Periplectomenes, quam ei mandaui, mulierem
Nimis lepida forma ducit. dii hercle hanc rem adiuuant.
Quam digne ornata incedit, haud meretricie!
Lepide hoc ſubcedit ſub manus negotium.

ACTVS III. SCENA III.

PERIPLECTOMENES, MILPHIDIPPA, ACROTELEVTIVM, PALAESTRIO.

Rem omnem, Acroteleutium, tibi, tibique, mea Milphidippa,
Domi demonſtraui ordine: hanc fabricam fallaciasque
Minus ſi tenetis, denuo volo percipiatis plane.
Satis ſi intelligitis, aliud eſt, quod potius fabulemur.
Ac. Stultitia atque inſipientia inſulſa atque maxuma haec ſit,
Me ire in opus alienum, aut tibi meam operam pollicitari,
Si ea in opificina neſciam aut mala eſſe aut fraudulenta.
Pe. At melius eſt monerier. *Ac*. Meretricem commoneri,
Quam ſane magni referat, mihi clam eſt! quin ego me fruſtro,
Poſtquam adbibere aures meae tuam moram orationis.
Tibi dixi, Miles quemadmodum potis eſſet deaſciari.
Pe. At nemo ſolus ſatis ſapit. nam ego multos ſaepe vidi
Regionem fugere conſilii, prius quam repertam habuere.
Ac. Si quid faciundum eſt mulieri male atque malitioſe,
Ea ſibi inmortalis memoria eſt meminiſſe et ſempiterna:
Sin bene quid aut fideliter faciundum eſt, eo deueniunt,
Obliuioſae extemplo vti fiant, meminiſſe nequeunt.
Pe. Ergo iſtuc metuo, quod venit vobis faciundum vtrumque:
Nam id proderit mihi, militi male quod facietis ambae.
Ac. Dum ne inſcientes quid bonum faciamus, ne formida.

Mala nulla meretrix eſt, ne paue, peiora vbi conueniunt.
Pe. Ita vos decet. conſequimini. *Pa*. Ceſſo ego illis obviam ire.
Venire ſalvom gaudeo., lepido hercle ornatu incedit.
Pe. Bene obpoṙtuneque obuiam es, Palaeſtrio. hem tibi adſunt,
Quas me iuſſiſti adducere, et quo ornatu. *Pa*. Heus, noſter eſto.
Palaeſtrio Acroteleutium ſalutat. *Ac*. Quis hic, amabo, eſt,
Qui tam pro nota me nominat? *Pe*. Hic noſter architectus eſt.
Ac. Salue architecte. *Pa*. Salua ſis. ſed dic mihi, ecquid hic te
Onerauit praeceptis? *Pe*. Probe meditatam vtramque duco.
Pa. Audire cupio, quemadmodum. ne quid peccetis, paueo.
Pe. At tua praecepta: de meo nihil his nouom adpoſiui.
Ac. Nempe ludificari Militem tuum herum vis? *Pa*. Eloquuta es.
Ac. Lepide et ſapienter, commode et facete res parata eſt.
Pa. Atque huius vxorem eſſe te volo adſimilare. *Ac*. Fiet.
Pa. Quaſi Militi animum adieceris, ſimilare. *Ac*. Sic futurum eſt.
Pa. Quaſique haec res per me interpretem et tuam ancillam geratur.
Ac. Bonus vates poteras eſſe: nam quae ſunt futura, dicis.
Pa. Quaſique annulum hunc ancillula tua abs te detulerit ad me,
Quem ego Militi darem tuis verbis. *Ac*. Vera dicis.
Pe. Quid iſtis nunc memoratis opus eſt, quae commeminere? *Ac*. Meliu'ſt.
Nam, mi patrone, hoc cogitato: vbi probus eſt architectus,
Bene lineatam ſi ſemel carinam conlocauit,
Facile eſſe nauem facere, vbi fundata et conſtituta eſt.
Nunc haec carina ſatis probe fundata et bene ſtatuta eſt.
Adſunt fabri architectique a me, a te haud inperiti.

Si non nos materiarius remoratur, quod opu'ſt, qui det,
Noui indolem noſtri ingenii; cito erit parata nauis.
Pa. Nempe tu nouiſti Militem, meum herum? *Ac.* Rogare mirum eſt.
Populi odium quidni nouerim? magnidicum, cincinnatum,
Moechum vnguentatum. *Pa.* Num ille etiam te nouit? *Ac.* Numquam vidit,
Qui nouerit me, quis ego ſim? *Pa.* Nimis lepide fabulare.
Eo potuerit lepidius pol fieri. *Ac.* Potin vt hominem
Mihi des? quieſcas cetera. ni lepide ludificata
Ero, culpam omnem in me imponito. *Pa.* Agite igitur intro, abite,
Inſiſtite hoc negotium ſapienter. *Ac.* Alia cura.
Pa. Age, Periplectomene, has nunc iam duc intro, ego ad forum illum
Conueniam, atque illi hunc annulum dabo, atque praedicabo
A tua vxore mihi datum eſſe, eamque illum deperire.
Hanc ad nos, quum extemplo a foro veniemus, mittito tu,
Quaſi clanculum ad me miſſa ſit. *Pe.* Faciemus. alia cura.
Pa. Vos modo curate. ego illum probe iam oneratum huc adcibo.
Pe. Bene ambula, bene rem gere. at egone hoc ſi efficiam plane,
Vt concubinam Militis meus hoſpes habeat hodie,
Atque hinc Athenas abeat, ſi hodie hunc dolum dolamus,
Quid tibi ego mittam muneris? *Ac.* Datne ab ſe mulier operam?
Pa. Lepidiſſume et comiſſume. *Ac.* Confido confuturum.
Vbi facta erit conlatio noſtrarum malitiarum,
Haud vereor, ne nos ſubdola perfidia peruincamur.
Pe. Abeamus ergo intro, haec vti meditemur cogitate;
Ne quid, vbi Miles venerit, titubetur. *Ac.* Tu morare,
Vt adcurate et commode, hoc quod agendum eſt, exſequamur.

ACTVS IV. SCENA I.

PYRGOPOLINICES, PALAESTRIO.

Volup est quod agas, si id procedit lepide et ex sententia.
Nam ego hodie ad Seleucum regem misi parasitum meum,
Vt latrones, quos conduxi, hinc ad Seleucum duceret,
Qui eius regnum tutarentur, mihi dum fieret otium.
Pa. Quin tu tuam rem cura potius, quam Seleuci. quae tibi
Conditio noua et luculenta fertur per me interpretem!
Py. Immo omnes res posteriores pono, atque operam do tibi.
Loquere: aures meas profecto dedo in ditionem tuam.
Pa. Circumspicito dum, ne quis nostro hic auceps sermoni siet.
Nam hoc negotii clandestino vt agerem, mandatum'st mihi.
Py. Nemo adest. *Pa.* Hunc arrhabonem amoris primum a me adcipe.
Py. Quid hic? vnde est? *Pa.* A luculenta atque a festiua femina,
Quae te amat, tuamque expetissit pulcram pulcritudinem.
Eius nunc mihi annulum ad te ancilla porro vt deferrem, dedit.
Py. Quid? ean' ingenua an festuca facta e serua libera est?
Pa. Vah, egone vt ad te ab libertina esse auderem internuntius,
Qui ingenuis satis respondere nequeas, quae cupiunt tui!
Py. Nupta ea est, an vidua? *Pa.* Et nupta et vidua. *Py.* Quo pacto potis
Vidua et nupta esse eadem? *Pa.* Quia adolescens nupta est cum sene.
Py. Euge! *Pa.* Lepida et liberali forma est. *Py.* Caue mendacium.
Pa. Ad tuam formam illa vna digna est. *Py.* Hercle pulcram praedicas.
Sed quis ea est? *Pa.* Senis huius vxor Periplectomeni in proxumo,

Ea demoritur te, atque ab illo incipit abire: odit ſenem.
Nunc te orare atque obſecrare iuſſit, vti tui copiam
Sibi poteſtatemque facias. *Py.* Cupio hercle equidem, ſi illa volt.
Pa. Quae cupit! *Py.* Quid illa faciemus concubina, quae domi eſt?
Pa. Quin tu illam iube abs te abire, quo lubet: ſicut ſoror
Eius huc gemina venit Epheſum et mater, arceſſuntque eam.
Py. Ain tu, aduenit Epheſum mater eius? *Pa.* Aiunt, qui ſciunt.
Py. Hercle occaſionem lepidam, vt mulierem excludam foras.
Pa. Immo vin' tu lepide facere? *Py.* Loquere, et conſilium cedo.
Pa. Vin' tu illam actutum amouere, a te vt abeat per gratiam?
Py. Cupio. *Pa.* Tum te hoc facere oportet. tibi diuitiarum adfatim eſt:
Iube ſibi aurum atque ornamenta, quae illi inſtruxiſti mulieri,
Dono habere, auferreque abs te quo lubeat ſibi.
Py. Placet vti dicis. ſed ne iſtanc amittam, et haec mutet fidem,
Vide modo. *Pa.* Vah delicatus, quae te tamquam oculos amet.
Py. Venus me amat. *Pa.* St, tace! aperiuntur fores: concede huc clanculum.
Haec celox illius eſt, quae hic egreditur internuntia.
Py. Quae haec celox? *Py.* Ancillula illius eſt, quae hic egreditur foras,
Quae annulum iſtunc adtulit, quem tibi dedi. *Py.* Edepol haec quidem
Bellula eſt. *Pa.* Pithecium haec eſt prae illa et ſpinturnicium.
Viden' tu illam oculis venaturam facere atque aucupium auribus?

ACTVS IV. SCENA II.

MILPHIDIPPA, PYRGOPOLINICES, PALAESTRIO.

Iam eſt ante aedis circus, vbi ſunt ludi faciendi mihi?
Disſimilabo, hoc quaſi non videam, neque eſſe hic etiam dum ſciam.
Py. Tace: ſubauſcultemus, ecquid de me fiat mentio.
Mi. Num quisnam hic prope adeſt, qui rem alienam potius curet quam ſuam?
Qui aucupet me quid agam? qui de veſperi viuat ſuo?
Eos nunc homines metuo mihi ne obſint, neue obſtent vspiam,
Domo ſi ibit, ac dum huc transibit, quae huius cupiens corporis eſt,
Quae amat hunc hominem nimium lepidum et nimia pulcritudine
Militem Pyrgopolinicem. *Py.* Satin' haec quoque me deperit?
Meam laudat ſpeciem. edepol huius ſermones haud cinerem quaeritant.
Pa. Quo argumento? *Py.* Quia enim loquitur laute et minime ſordide:
Tum autem illa ipſa eſt nimium lepida nimisque nitida femina.
Hercle vero iam adlubeſcit primulum, Palaeſtrio.
Pa. Priusne, quam illam oculis —? *Py.* Tuis video id, quod credo tibi.
Quum haec loquuta — illam autem abſentem ſubigit me vt amem? *Pa.* Hercle hanc quidem
Nihil tu amaſſis; mihi haec deſponſa eſt: tibi ſi illa hodie nupſerit,
Ego hanc continuo vxorem ducam. *Py.* Quid ergo hanc dubitas conloqui?
Pa. Sequere hac me ergo. *Py.* Pedisſequus tibi ſum. *Mi.* Vtinam, cuius cauſa
Foras ſum egreſſa, conueniendi mihi poteſtas eueniat!

Pa. Erit, et tibi exoptatum obtinget: bonum habe animum, ne formida:
Homo quidam eſt, qui ſcit, quod quaeris, vbi ſit. *Mi.* Quem ego hic audiui?
Pa. Socium tuorum conſiliorum, et participem conſiliarium.
Mi. Tum pol ego, id quod celo, haud celo. *Pa.* Immò, etiamſi non celas.
Mi. Quo argumento? *Pa.* Inſidos celas: ego ſum tibi firma ſide.
Mi. Cedo ſignum, ſi harunc Baccharum es. *Pa.* Amat mulier quaedam quemdam.
Mi. Pol iſtuc quidem multae. *Pa.* At non multae de digito donum mittunt.
Mi. Enim cognoui nunc. feciſti modo mihi ex procliuo palam rem.
Sed hic numquis adeſt? *Pa.* Vel adeſt, vel non. *Mi.* Cedo te mihi ſolae ſolum.
Pa. Breuin' an longinquo ſermone? *Mi.* Tribus verbis. *Pa.* Iam ad te redeo. (*auolat ad herum*)
Py. Quid? ego hic adſtabo tantisper cum hac forma et factis ſic fruſtra?
Pa. Patere, atque adſta. tibi ego hanc do operam. *Py.* Properando excrucior.
Pa. Pedetentim. tu haec ſcis, tractari ita ſolere haſce huiusmodi merces.
Py. Age, age, vt tibi maxume concinnum eſt. *Pa.* (*ſecum, rediens ad Milph.*) Nullum eſt hoc ſtolidius ſaxum.
Redeo ad te. quid me voluiſti? *Mi.* Quo pacto hoc dudum adcepi,
Iſtuc fero ad te conſilium. *Pa.* Quaſi hunc depereat. *Mi.* Teneo iſtuc.
Pa. Conlaudato formam et faciem, et virtutes commemorato.
Mi. Ad eam rem habeo omnem aciem, tibi vt dudum demonſtraui.

PA. Tu cetera cura et contempla, et de meis venator verbis.
PY. Aliquam mihi partem hodie operae des denique: iam tandem ades illico.
PA. Adsum: impera, si quid vis. *PY.* Quid illaec narrat tibi? *PA.* Lamentari
Ait illam miseram, cruciari, et lacrumantem se adflictare,
Quia tis egeat, quia te careat, ob eam rem huc ad te missa'st.
PY. Iube adire. *PA.* At scin', quid tu facias? face te fastidii plenum,
Quasi non lubeat: me inclamato, quia sic te volgó vólgem.
PY. Memini, et praeceptis parebo. *PA.* Voco ergo hanc, quae te quaerit?
PY. Adeat, si quid vólt. *PA.* Si quid vis, adi mulier. *MI.* Pulcer, salue.
PY. Meum cognomentum quis commemorauit? Dii tibi dent quae optes.
MI. Tecum aetatem exigere vt liceat. *PY.* Nimium optās. *MI.* Non me dico,
Sed heram meam, quae te demoritur. *PY.* Multae aliae idem istuc cupiunt,
Quibus non est copia. *MI.* Ecastor haud mirum, si te habeas carum
Hominem tam pulcrum, et praeclara virtute et forma et factis.
Ecquis dignior fuit, homo qui esset? *PA.* (*ancillae insusurrat*) Non hercle humanum est ergo:
Nam volturio plus humani credo est! *PY.* (*secum*) Magnum me faciam
Nunc, quoniam illaec me conlaudat. *PA.* (*ancillae*) Viden' ignauum, vt sese inferat!
(*militi*) Quin tu huic responde? haec illaec est ab illa, quam dudum —
PY. Quanam ab illarum? nam ita me obcursant multae: meminisse haud possum.

Mi. Ab illa, quae digitos deſpoliat ſuos, et tuos digitos decorat.
Nam hunc annulum ab tui cupiente huc detuli huic, qui porro —
Py. Quid nunc tibi vis, mulier? memora. *Mi.* Vt, quae te cupit, eam ne ſpernas.
Quae per tuam nunc vitam viuit. ſit, nec ne ſit, ſpes in te vno eſt.
Py. Quid nunc volt? *Mi.* Te compellare, et complecti, et contrectare.
Nam niſi tu illi fers ſubpetias, iam illa animum deſpondebit.
Age, mi Achilles, fiat quod te oro. ſerua illam pulcram pulcre:
Exprome benignum ex tete ingenium, vrbicape, obciſor regum.
Py. Heu Hercle odioſas res! quoties hoc tibi, verbero, ego interdixi,
Meam ne ſic volgo polliciteris operam? *Pa.* Audin' tu mulier?
Dixi hoc tibi dudum, et nunc dico: niſi huic verri adfertur merces,
Non hic ſuo ſeminio quamquam porculam inpertiturus eſt.
Mi. Dabitur quantum ipſus pretii poſcet. *Pa.* Talentum Philippum huic opus auri eſt.
Minus ab nemine adcipiet. *Mi.* Heu ecaſtor nimis vili'ſt tandem.
Py. Non mihi auaritia vmquam innata eſt; ſatis eſt diuitiarum.
Plus mihi auri mille eſt modiorum Philippei. *Pa.* Praeter theſaurum.
Tum argenti montes, non maſſas, habet. Aetna mons non aeque altus.
(*Milph. et Pal. inter ſe*) *Mi.* Heu ecaſtor hominem periurum.
Pa. Vt ludo! *Mi.* Quid ego? vt ſublecto os! *Pa.* Scite.
Mi. Sed amabo, mitte me actutum. *Pa.* (*militi*) Quin tu huic reſpondes aliquid,
Aut facturum, aut non facturum. quid illam miſeram animi excrucias,

Quae numquam male de te merita eſt? *Py*. At iube eampſe exire huc ad nos,
Dic me omnia, quae volt, facturum. *Mi*. Facis nunc, vt facere aequom,
Quod, quae te volt, eamdem tu vis. *Pa*. Non hic inſulſum habet ingenium.
Mi. Quomque me oratricem haud ſpreuiſti, ſiuiſtique exorare ex te.
(*ſeruo*) Quid eſt? vt ludo! *Pa*. (*ancillae*) Nequeo hercle quidem riſu me admoderarier.
Ob eam cauſam huc abs te auorti. *Py*. Non edepol tu ſcis mulier,
Quantum ego honorem nunc illi habeo. *Mi*. Scio, et iſtuc illi dicam.
Pa. Contra auro alii hanc vendere potuit operam. *Mi*. Iſtuc pol tibi credo.
Pa. Meri bellatores gignuntur, quas hic praegnantes fecit.
Et pueri, annos octingentos viuunt. *Mi*. Vae tibi nugator.
Py. Quin mille annorum perpetuo viuunt, ab ſaeculo ad ſaeclum.
Pa. Eo minus dixi, ne haec cenſeret, me aduorſum ſe mentiri.
Mi. Perii, quot hic ipſe annos viuet, quoius filii tam diu viuunt?
Py. Poſtriduo natus ſum ego, mulier, quam Iupiter ex Ope natus eſt.
Pa. Si hic pridie natus foret, quam ille eſt, hic haberet regnum in coelo.
Mi. Iam iam ſat, amabo, eſt, ſinite abeam, ſi poſſum, viua a vobis.
Pa. Quin ergo abis, quando reſponſum eſt. *Mi*. Ibo atque illam huc adducam,
Quam propter opera eſt mihi. (*militi*) numquid vis? *Py*. Ne magis ſim pulcer, quam ſum:
Ita me mea forma ſollicitum habet. *Pa*. Quid hic nunc ſtas, quin abis? *Mi*. Abeo.

Pa. Atque adeo, audin' tu? dicito docte et cordate. *Mi.* Vt cor ei ſaliat.
Pa. Philocomaſio dic, ſi eſt hic, domum vt transeat: hunc hic eſſe.
Mi. Hic cum mea hera eſt, clam noſtrum hunc ſermonem ſublegerunt.
Pa. Lepide factum eſt: iam ex ſermone hoc gubernabunt doctius porro
Rem. *Mi.* Me morare, abeo. *Pa.* Neque te moror, neque te tango, neque te taceo!
Py. Iube maturate illam exire huc. iam iſti rei praeuortemur.

ACTVS IV. SCENA III.

PYRGOPOLINICES, PALAESTRIO.

Quid mihi nunc es auctor, vt faciam, Palaeſtrio,
De concubina? nam nullo pacto poteſt
Prius haec in aedes recipi, quam illam omiſerim.
Pa. Quid me conſultas, quid agas? dixi equidem tibi,
Quo pacto id fieri poſſit clementiſſume.
Aurum atque veſtem omnem muliebrem habeat ſibi,
Quae illi inſtruxiſti: ſumat, habeat, auferat.
Dicasque tempus maxumum eſſe, vt eat domum:
Sororem geminam adeſſe et matrem, dicito,
Quibus concomitata recte deueniat domum.
Py. Qui tu ſcis eas adeſſe? *Pa.* Quia oculis meis
Vidi hic ſororem eſſe eius. *Py.* Conuenitne eam?
Pa. Conuenit. *Py.* Ecquid fortis viſa eſt? *Pa.* Omnia
Vis obtinere. *Py.* Vbi matrem eſſe aiebat ſoror?
Pa. Cubare in naui lippam atque oculis turgidis,
Nauclerus dixit, qui illas aduexit, mihi.
Is ad hos nauclerus hoſpitio deuortitur.
Py. Quid is? ecquid fortis? *Pa.* Abi ſis hinc: nam tu quidem

Ad equas fuiſti ſcitus admiſſarius,
Qui conſectare qua mares, qua feminas.
Py. Hoc age nunc. *Pa.* Iſtuc. *Py.* Quod das conſilium mihi:
Te cum illa verba facere de iſta re volo;
Nam cum illa ſane congruus ſermo tibi.
Pa. Quin potius, quom tute ades, tuam rem tute agas.
Dicas vxorem tibi neceſſum eſſe ducere;
Cognatos perſuadere, amicos cogere.
Py. Itane tu cenſes? *Pa.* Quid ego ni ita cenſeam?
Py. Ibo igitur intro: tu hic ante aedis interim
Speculare, vt, vbi illaec prodeat, me prouoces.
Pa. Tu modo iſtuc cura, quod agis. *Py.* Curatum id quidem eſt.
Quin, ſi voluntate nolet, vi extrudam foris.
Pa. Iſtuc caue faxis: quin potius per gratiam
Bonam abeat abs te, atque illaec, quae dixi, dato.
Aurum ornamentaque, quae illi inſtruxiſti, ferat.
Py. Cupio hercle. *Pa.* Credo te facile inpetraſſere.
Sed abi intro, noli ſtare. *Py.* Tibi ſum obediens.
Pa. Numquid videtur demutare, atque vti ego
Dixi eſſe vobis dudum hunc moechum Militem?
Nunc ad me vt veniat, vſu'ſt, Acroteleutium,
Ancillula eius et Pleuſides. pro Iupiter,
Satin' vt commoditas vsque quaque me adiuuat!
Nam, quos videre exoptabam me maxume,
Vna exeunteis video hinc e proxumo.

ACTVS IV. SCENA IV.

ACROTELEVTIVM, MILPHIDIPPA, PLEVSIDES, PALAESTRIO.

Sequimini: ſimul circumſpicite, ne quis adſit arbiter.
Mi. Neminem pol video, niſi hunc, quem volumus conuentum. *Pa.* Et ego vos.

Mi. Quid agis, noſter architecte? *Pa.* Egone architectus? vah! *Mi.* Quid eſt?
Pa. Qui enim non ſum dignus prae te, vt figam palum in parietem.
Ac. Eia vero. *Pa.* Nimis facete nimisque facunde mala eſt.
Vt lepide deruncinauit Militem! *Ac.* At etiam parum.
Pa. Bono animo es, negotium omne iam ſubcedit ſub manus.
Vos modo porro, vt obcepiſtis, date operam adiutabilem.
Nam ipſe Miles concubinam intro abiit oratum ſuam,
Ab ſe vt abeat cum ſorore et matre Athenas. *Ac.* Eu, probe!
Pa. Quin etiam aurum atque ornamenta, quae ipſe inſtruxit, mulieri
Omnia dat dono, ſe vt abeat, ita ego conſilium ei dedi.
Pl. Facile iſtuc quidem eſt, ſi et illa volt, et ille autem cupit.
Pa. Non tu ſcis, quum ex alto puteo ſurſum ad ſummum eſcenderis,
Maxumum periculum inde eſſe, a ſummo ne rurſum cadas?
Nunc haec res apud ſummum puteum geritur: ſi proſenſerit
Miles, nihil hinc ferri poterit huius. nunc quam maxume
Opus eſt dolis. *Pl.* Domi eſſe ad rem video ſiluae ſatis:
Mulieres tres: quartus tute es, quintus ego, ſextus ſenex.
Pa. Quot apud nos fallaciarum eſt exciſum! certo ſcio,
Oppidum quoduis videtur poſſe expugnari dolis.
Date modo operam. *Ac.* Id nos ad te, ſi quid velles, venimus.
Pa. Lepide facitis. nunc hanc tibi ego impero prouinciam.
Ac. Inpetrabis, Imperator, quod ego potero, quod voles.
Pa. Militem lepide et facete et laute ludificarier
Volo. *Ac.* Voluptatem mecaſtor mihi imperas. *Pa.* Et ſcin' tu quemadmodum?
Ac. Nempe vt adſimilem me amore iſtius differri. *Pa.* Rem tenes.
Ac. Quaſique iſtius cauſa amoris ex hoc matrimonio
Abierim, cupiens iſtius ſumme nuptiarum. *Pa.* Ordine is;

Nisi modo vnum hoc: hasce esse aedes dicas dotalis tuas:
Hinc senem abs te abiisse, postquam feceris diuortium:
Ne ille mox vereatur introire in alienam domum.
Ac. Bene mones. *Pa.* Sed vbi ille exierit intus, istic te procul
Ita volo adsimilare, prae illius forma, quasi spernas tuam,
Quasique eius opulentitatem reuerearis, et simul
Formam amoenitatis illius, faciem, pulcritudinem
Conlaudato. satin' praeceptum'st? *Ac.* Teneo. satin' est, si tibi
Meum opus ita dabo expolitum, vt inprobare non queas?
Pa. Sat habeo. nunc tibi vicissim quae imperabo. *Pl.* Dicito.
Pa. Quam extemplo hoc erit factum, vbi intro haec abierit, tu illico
Facito, vt venias huc ornatu nauclerico,
Causiam habeas ferrugineam, culcitam ob oculos laneam,
Palliolum habeas ferrugineum: (nam is colos thalassicu'st)
Id connexum in humero laeuo, expapillato brachio,
Praecinctus aliqui, adsimilato quasi gubernator sies.
Atque apud hunc senem omnia haec sunt: nam is piscatores habet.
Pl. Quid? vbi ero exornatus, quin tu dicis, quid facturus sim?
Pa. Huc venito, et matris verbis Philocomasium arcessito,
Vt, si itura iam est Athenas, eat tecum ad portum cito:
Atque adiubeat ferri in nauim, si quid inponi velit.
Nisi eat, te soluturum esse nauim: ventum operam dare.
Pl. Satis placet pictura, perge. *Pa.* Ille extemplo illam hortabitur,
Vt eat, vt properet, ne morae sit matri. *Pl.* Multimodis sapis.
Pa. Ego illi dicam, vt me adiutorem, qui onus feram ad portum, roget.
Ille iubebit me ire cum illa ad portum. ego adeo, vt tu scias,
Prorsum Athenas protenus abibo tecum. *Pl.* Atque vbi illo veneris,

Triduum seruire numquam te, quin liber sis, sinam.
PA. Abi cito, atque orna te. *PY.* Numquid aliud? *PA.* Haec vt memineris.
PY. Abeo. *PA.* Et vos abite hinc intro actutum: nam illum hinc sat scio
Iam exiturum esse intus. *AC.* Celebre apud nos imperium tuum est.
PA. Agite, abscedite ergo: ecce autem commodo aperitur foris.
Hilarus exit, inpetrauit; inhiat, quod nusquam est, miser.

ACTVS IV. SCENA V.

PYRGOPOLINICES, PALAESTRIO.

Quod volui, vt volo, inpetraui per amicitiam et gratiam
A Philocomasio. *PA.* Quidnam tam intus fuisse te dicam diu?
PY. Numquam ego me tam sensi amari, quam nunc ab illa muliere.
PA. Quid iam? *PY.* Vt multa verba fecit, vt lenta materies fuit!
Verum postremo inpetraui vt volui, donauique ei
Quae voluit, quae postulauit: te quoque ei dono dedi.
PA. Etiam me? quomodo ego viuam sine te? *PY.* Age, es animo bono:
Idem ego te liberabo; nam si posset vllo modo
Inpetrari vt abiret, ne te abduceret, operam dedi:
Verum obpressit. *PA.* Deos sperabo, teque postremo: tamen 10
Etsi istuc mihi acerbum'st, quia hero te carendum est optumo,
Saltem id volupe est, quum ex virtute formae euenit tibi
Mea opera super hanc vicinam, quam ego nunc concilio tibi.
PY. Quid opu'st verbis? libertatem tibi ego et diuitias dabo,
Si inpetras. *PA.* Reddam inpetratum. *PY.* At gestio. *PA.* At modice decet;
Moderare animo: ne sis cupidus. sed eccam ipsam, egreditur foras.

ACTVS IV. SCENA VI.

MILPHIDIPPA, ACROTELEVTIVM, PYRGOPOLINICES, PALAESTRIO.

Hera, eccum praeſto Militem. *Ac.* Vbi eſt? *Mi.* Ad laeuam, videto,
Adſpicito limis oculis, ne ille nos ſe videre ſentiat.
Ac. Video. edepol nunc nos tempus eſt malas peiores fieri.
Mi. Tuum eſt principium. *Ac.* (*clara voce*) Obſecro, tute ipſum conueniſti?
(*ſubmiſſe*) Ne parce voci, vt audiat. *Mi.* Cum ipſo pol ſum ſequuta
Placide ipſa, dum libitum eſt mihi, otioſe, meo arbitratu, vt volui.
Py. Audin' quae loquitur? *Pa.* Audio. quam laeta eſt, quia adit ad te!
Ac. O fortunata mulier! *Py.* Vt amari videor! *Pa.* Dignus es.
Ac. Permirum ecaſtor praedicas, te adiſſe atque exoraſſe.
Per epiſtolam, aut per nuntium, quaſi regem, adiri eum aiunt.
Mi. Namque edepol vix fuit copia adeundi atque inpetrandi.
Pa. Vt tu inclutus apud mulieres! *Py.* Patiar, quando ita Venus volt.
Ac. Veneri pol habeo gratiam, eamdemque et oro et quaeſo,
Vt eius mihi ſit copia quem amo, quemque expeteſſo;
Benignusque erga me vt ſiet, quod cupiam, ne grauetur.
Mi. Spero ita futurum, quamquam illum multae ſibi expeteſſunt:
Ille illas ſpernit ſegregatque ab ſe omnes, extra te vnam.
Ac. Ergo iſte metus me macerat, quod ille faſtidioſus eſt,
Ne oculi eius ſententiam mutent, vbi viderit me,
Atque eius elegantia meam extemplo ſpeciem ſpernat.
Mi. Non faciet: bonum animum habe. *Py.* Vt ipſa ſe contemnit!

Ac. Metuo, ne praedicatio tua nunc meam formam exsuperet.
Mi. Istuc curaui, vt opinione illius pulcrior sis.
Ac. Si pol me nolet ducere vxorem, genua amplectar,
Atque obsecrabo alio modo: si non quibo inpetrare,
Consciscam letum. viuere sine illo scio me non posse.
Py. Prohibendam mortem video mulieri. adibon'? *Pa.* Minime.
Nam tu te vilem feceris, si te vltro largiere.
Sine vltro veniat, quaeritet, desideret, exspectet.
Submouere istam vis gloriam, quam habes? caue sis, faxis.
Nam nulli mortali scio obtigisse hoc, nisi duobus,
Tibi et Phaoni Lesbio, tam misere vt amarentur.
Ac. Eo intro: abi tu: illum euocato foras, mea Milphidippa.
Mi. Immo opperiamur, dum exeat aliquis. *Ac.* Durare nequeo,
Quin eam intro. *Mi.* Obclusae sunt fores. *Ac.* Effringam. *Mi.* Sana non es.
Ac. Si amauit vmquam, aut si parem sapientiam hic habet ac formam,
Per amorem si quid fecero, clementi animo ignoscet.
Pa. Vt, quaeso, amore perdita est haec misera? *Py.* Mutuum fit.
Pa. Tace: ne audiat. *Mi.* Quid adstitisti obstupida? cur non pultas?
Ac. Quia non est intus, quem ego volo. *Pa.* Qui scis? *Ac.* Scio edepol, scio.
Nam odore nasum sentiat, si intus siet. *Py.* Hariolatur.
Quia me amat, propterea Venus fecit, eam vt diuinaret.
Ac. Nescio, vbi hic prope adest, quem expeto videre: olet profecto.
Py. Naso pol iam haec quidem videt plus, quam oculis. *Pa.* Caeca amore est.
Ac. Tene me, obsecro. *Mi.* Cur? *Ac.* Ne cadam. *Mi.* Quid ita? *Ac.* Quia adstare

Nequeo, ita animus per oculos meos defit. *Mi.* Militem pol
Tu adſpexiſti. *Ac.* Ita. *Mi.* Non video, vbi eſt? *Ac.* Videres
pol, ſi amares.
Mi. Non edepol tu illum magis amas, quam egomet, ſi per
te liceat.
Pa. Omnes profecto mulieres te amant, vt quaeque adſpexit.
Py. Neſcio tun' ex me hoc audieris, an non: nepos ſum
Veneris.
Ac. Mea Milphidippa, adi obſecro, et congredere. *Py.* Vt
me veretur!
Pa. Illa ad nos pergit. *Mi.* Vos volo. *Py.* Et nos te.
Mi. Vt iuſſiſti,
Heram meam eduxi foras. *Py.* Video. *Mi.* Iube ergo adire.
Py. Induxi animum, ne oderim, item vt alias, quando
hoc oraſti.
Mi. Verbum hercle facere non potis, ſi adceſſerit prope
ad te.
Dum te obtuetur, interim linguam oculi praeciderunt.
Py. Leuandum morbum mulieri video. *Mi.* Viden' vt tremit
atque ex-
Timuit, poſtquam te adſpexit? *Py.* Viri quoque armati idem
iſtuc faciunt:
Ne tu mirere plus mulierem. ſed quid volt med agere?
Mi. Ad ſed eas: tecum viuere volt atque aetatem exigere.
Py. Egon' ad illam eam, quae nupta ſit? vir eius eſt me-
tuendus.
Mi. Quin tua cauſa exegit virum a ſe. *Py.* Quid? qui id
facere potuit?
Mi. Quia aedes dotales huius ſunt. *Py.* Itane? *Mi.* Ita pol.
Py. Iube eam domum ire.
Iam ego illic ero. *Mi.* Vide ne ſis in exſpectatione,
Ne illam animi excrucies. *Py.* Non ero profecto. abite.
Mi. Abimus.

Py. Sed quid ego video? *Pa.* Quid vides? *Py.* Nefcio quis eccum incedit
Ornatu quidem thalaffico. *Pa.* Iam nos volt hic profecto:
Nauclerus eft hic quidem. *Py.* Videlicet arceffit hanc hinc.
Pa. Credo.

ACTVS IV. SCENA VII.

PLEVSIDES, PALAESTRIO, PYRGOPOLINICES.

Alium alio pacto propter amorem ni fciam
Feciffe multa nequiter, verear magis
Me amoris caufa hoc ornatu incedere.
Verum quum multos multa admiffe adceperim
Inhonefta, propter amorem, atque aliena a bonis:
Mitto iam, vt obcidi Achilles ciues paffus eft —
Sed eccum Palaeftrionem, ftat cum milite:
Oratio alio mihi demutanda eft mea.
Mulier profecto nata eft ex ipfa mora.
Nam quaeuis alia quae mora eft aeque, mora
Minor ea videtur, quam quae propter mulierem eft.
Hoc adeo fieri credo confuetudine.
Nam ego hanc arceffo Philocomafium. fed fores
Pultabo. heus, ecquis hic eft? *Pa.* Adolefcens, quid eft?
Quid tu ais? quid pultas? *Pl.* Philocomafium quaerito,
A matre illius venio: fi itura eft, eat:
Omnes moratur: nauim cupimus foluere.
Py. Iam dudum res parata eft. heus, Palaeftrio,
Aurum, ornamenta, veftem, pretiofum omne vt ferat,
Duo adiutores, tecum ad nauim qui ferant.
Omnia compofita funt, quae donaui, vt ferat.
Pa. Eo. *Pl.* Quaefo hercle propera. *Py.* Non morabitur.
Quid iftuc, quaefo, quid oculo factum eft tuo?
Pl. Habeo equidem hercle oculum. *Py.* At laeuum dico.
Pl. Eloquar.

Maris cauſa hercle iſtoc ego oculo vtor minus.
Nam ſi abſtinuiſſem amare: tamquam hoc vterer.
Sed nimis morantur me diu. *Py.* Eccos, exeunt.

ACTVS IV. SCENA VIII.

PALAESTRIO, PHILOCOMASIVM, PLEVSIDES, PYRGOPOLINICES.

Quid modi flendo, quaeſo, hodie facies? *Ph.* Quid ego ni fleam?
Vbi pulcerrume egi aetatem, inde abeo. *Pa.* Viden' hominem tibi,
Qui a matre et ſorore venit? *Ph.* Video. *Py.* Audiſtin', Palaeſtrio?
Pa. Quid vis? *Py.* Quin tu intus iubes efferri omnia, quae iſti dedi?
Pl. Philocomaſium, ſalue. *Ph.* Et tu ſalue. *Pl.* Materque et ſoror
Tibi ſalutem iuſſerunt dicere. *Ph.* Saluae ſient.
Pl. Orant te vt eas, ventus operam dum dat, vt velum explicent.
Nam matri oculi ſi valerent, mecum veniſſet ſimul.
Ph. Ibo, quamquam inuita facio omnia: pietas ſic cohibet. *Pl.* Sapis.
Py. Si non mecum aetatem egiſſet, hodie ſtulta viueret?
Ph. Iſtuc crucior, a viro me tali abalienarier.
Nam tu quamuis potis es facere, vti fluat facetiis:
Et quia tecum eram, propterea animo eram ferocior.
Eam nobilitatem amittendam video. *Py.* Nimium haec flet. *Ph.* Nequeo,
Quum te video. *Pa.* Habe bonum animum; ſcio ego, et quid doleat mihi.
Nam nihil miror, ſi libenter, Philocomaſium, hic eras.
Forma huius, mores, virtus, animum adtinuere hic tuum.

Quin ego ſeruos, quando adſpicio hunc, fleo, quia diiungimur.
Ph. Obſecro licet complecti prius quam proficiſco? *Py*. Licet.
Ph. O mei oculi, o mi anime! *Pa*. (*Pleuſidi*) Obſecro tene mulierem,
Ne adfligatur. *Py*. Quid iſtuc? *Pa*. Poſtquam abs te abit, animo male
Factum eſt huic repente miſerae. *Py*. Adcurrite intro, atque adferte aquam.
Pa. Nihil aquam moror. *Py*. Cur? *Pa*. Malo, ne interueneris,
Quaeſo, dum reſipiſcit. *Py*. Capita inter ſe nimis nexa hice habent.
Non placet: labra labellis ferruminant. *Pl*. Acre malum:
Tentabam, ſpiraret an non. *Py*. Aurem admotam oportuit.
Pa. Sin magis vis, ambos mittam. *Py*. Nolo, retineat. *Pa*. Fleo miſer.
Py. Exite, atque adferte huc intus omnia, iſti quae dedi.
Pa. Etiam nunc ſaluto te, Familiaris, prius quam eo.
Conſerui conſeruaeque omnes, bene valete et viuite.
Bene, quaeſo, inter vos dicatis et mihi — abſenti tamen!!
Py. Age, Palaeſtrio, bono animo es. *Pa*. Eheu nequeo, quin fleam,
Quom abs te abeam. *Py*. Fer aequo animo. *Pa*. Scio ego, quid doleat mihi.
Ph. Sed quid hoc? quae res? quid video? lux ſalue.
Pl. Iam reſipiſti? *Ph*. Obſecro, quem amplexa ſum
Hominem? perii! ſumne ego apud me? *Pl*. (*inſuſurrat ei*) Ne time, voluptas mea.
Py. Quid iſtuc eſt negotii? *Pa*. Animus hanc modo hic reliquerat.
Metuoque et timeo, ne hoc tandem propalam fiat nimis.
Py. Quid id eſt? *Pa*. Nos ſecundum ferre nunc per vrbem haec omnia,
Ne quis tibi hoc vitio vortat. *Py*. Mea, non illorum dedi;

Parui ego illos facio: agite, ite cum diis beneuolentibus.
PA. Tua ego hoc causa dico. *Py.* Credo. *PA.* Iam vale. *Py.* Et tu bene vale.
PA. Ite cito: iam ego adsequar vos: cum hero pauca etiam loquar.
Quamquam alios fideliores semper habuisti tibi
Quam me, tamen tibi habeo magnam gratiam rerum omnium:
Et si ita sententia esset, tibi seruire mauelim
Multo, quam alii libertus esse. *Py.* Habe bonum animum. *PA.* Hau mihi!
Quum venit mihi in mentem, vt mores mutandi sient,
Muliebres mores discendi, obliuiscendi stratiotici.
Py. Fac sis frugi. *PA.* Iam non possum, amisi omnem libidinem.
Py. I, sequere illos, ne morere. *PA.* Bene vale. *Py.* Et tu bene vale.
PA. Quaeso, vt memineris, si forte liber fieri obceperim,
Mittam nuntium ad te, ne me deseras. *Py.* Non est meum.
PA. Cogitato identidem, tibi quam fidelis fuerim.
Si id facies, tum demum scibis, tibi qui bonus sit, qui malus.
Py. Scio et perspexi saepe: verum quum antehac, tum hodie maxume.
PA. Scies: immo hodie verum factum faxo post dices magis.
Py. Vix reprimor, quin te manere iubeam. *PA.* Caue istuc feceris.
Dicent te mendacem, nec verum esse, fide nulla esse te:
Dicant seruorum praeter me esse fidelem neminem.
Nam si honeste censeam te facere posse, suadeam:
Verum non potest: caue faxis. *Py.* Abi, iam patiar quidquid est.
PA. Bene vale igitur. *Py.* Ire melius est strenue. *PA.* Etiam nunc vale. (*abit*)

Py. (*ſolus*) Ante hoc factum hunc ſum arbitratus ſemper ſeruom peſſumum:
Eum fidelem mihi eſſe inuenio. quum egomet mecum cogito,
Stulte feci, qui hunc amiſi. ibo hinc intro nunc iam
Ad amores meos. et ſenſi, hinc ſonitum fecerunt fores.

ACTVS IV. SCENA IX.

PVER, PYRGOPOLINICES.

(*Iis, qui intus ſunt, clamat de via.*) Ne me moneatis: memini ego officium meum.
Ego iam conueniam illunc. vbi vbi eſt gentium,
Inueſtigabo: operae non parco meae.
Py. Me quaerit illic, ibo huic puero obuiam.
Pv. Ehem te quaero: ſalue, vir lepidiſſume,
Cumulate commoditate: praeter ceteros
Duo di quem curant. *Py.* Qui duo? *Pv.* Mars et Venus.
Py. Facetum puerum. *Pv.* Intro te vt eas obſecrat.
Te volt, te quaerit, teque exſpectans deperit:
Amanti fer opem: quid ſtas? quin intro is? *Py.* Eo.
Pv. Ipſus illic ſeſe iam inpediuit in plagas.
Paratae inſidiae ſunt. in ſtatu ſtat ſenex,
Vt adoriatur moechum, qui forma eſt ferox:
Qui omnes ſe amare credit, quaeque adſpexerit,
Mulieres, eum odere qua viri, qua mulieres.
Nunc in tumultum ibo: intus clamorem audio.

ACTVS V.

PERIPLECTOMENES, PYRGOPOLINICES, CARIO, SCELEDRVS.

Ducite iſtum; ſi non ſequitur, rapite ſublimem foras;
Facite inter terram atque coelum vt medius ſit, diſcindite.
Py. Obſecro hercle, Periplectomene, te. *Pe.* Nequidquam hercle obſecras.

Vide vt istic tibi ſit acutus, Cario, culter probe.
Ca. Quin iam dudum geſtit moecho hoc abdomen adimere;
Vt faciam, *quaſi* puero in collo pendeant crepundia.
Py. Perii! *Ca.* Haud etiam, numero hoc dicis. iam in hominem inuolo?
Pe. Immo etiam prius verberetur fuſtibus. *Ca.* Multum quidem.
Pe. Cur es auſus ſubagitare alienam vxorem, inpudens?
Py. Ita me dii ament, vltro ventum eſt ad me. *Pe.* Mentitur; feri.
Py. Mane, dum narro. *Pe.* Quid ceſſatis? *Py.* Non licet mihi dicere?
Pe. Dic. *Py.* Oratus ſum ad te venire huc. *Pe.* Quare auſus? hem tibi.
Py. Oh, hei! ſum ſatis verberatus, obſecro. *Ca.* Quam mox ſeco?
Pe. Vbi lubet: distendite hominem diuorſum, et dispennite.
Py. Obſecro hercle te, vt mea verba audias prius quam ſecat.
Pe. Loquere, nondum nihili factus. *Py.* Viduam eſſe cenſui:
Itaque ancilla, conciliatrix quae erat, dicebat mihi.
Pe. Iura, te nociturum eſſe homini nunc hac de re nemini,
Quod tu hodie hic verberatus, aut quod verberabere,
Si te ſaluom hinc mittimus Venereum nepotulum.
Py. Iuro per Dianam et Martem, me nociturum nemini,
Quod ego hic hodie vapulo: ſed mihi id aeque factum arbitror;
Et ſi inteſtatus non abeo, bene agitur pro noxia.
Pe. Quid ſi id non faxis? *Py.* Vt viuam ſemper inteſtabilis.
Ca. Verberetur etiam, poſt tibi amittendum cenſeo.
Py. Dii tibi benefaciant ſemper, quum aduocatus mihi bene es.
Ca. Ergo des minam auri nobis. *Py.* Quamobrem? *Ca.* Salvis teſtibus

Vt te hodie hinc amittamus Venereum nepotulum.
Aliter hinc a nobis, ne ſis fruſtra. *Py.* Dabitur. *Ca.* Magis ſapis.
De tunica et chlamyde et machaera ne quid ſperes, non feres.
Verberone etiam ante quam amittis? *Py.* Mitis ſum equidem fuſtibus.
Obſecro vos. *Pe.* Soluite iſtum. *Py.* Gratiam habeo tibi.
Pe. Si poſthac prehendero ego te hic, arcebo teſtibus.
Py. Cauſam haud dico. *Pe.* Eamus intro, Cario. *Py.* Servos meos
Eccos video. Philocomaſium iam profecta eſt? dic mihi.
Sc. Iam dudum. *Py.* Hei mihi! *Sc.* Magis dicas, ſi ſcias, quod ego ſcio:
Namque ille, qui lanam ob oculum habebat, nauta non erat.
Py. Quis erat igitur? *Sc.* Philocomaſio amator. *Py.* Qui tu ſcis? *Sc.* Scio.
Nam poſtquam exierunt porta, nihil ceſſarunt illico
Oſculari atque amplexari inter ſe. *Py.* Vae miſero mihi!
Verba mihi data eſſe video. ſcelus viri Palaeſtrio!
Is me in hanc inlexit fraudem. iure factum iudico,
Si ſic aliis moechis fiat, minus hic moechorum fiet:
Magis metuant, minus has res ſtudeant. eamus ad me. Plaudite.

M. ACCII PLAVTI

MERCATOR.

DRAMATIS PERSONAE:

DEMIPHO ſenex quidem decrepitus, at puellae tamen amore turpiter flagrans.

CHARINVS Demiphonis filius, qui, puellam, quam perdite amabat, quum ereptam ſibi putaret, non procul a delirio aberat.

ACANTHIO Charini olim paedagogus, et fidus poſtea peregrinantis cuſtos.

PASICOMPSA Charini amica.

LYSIMACHVS vir probus, in vicinum officioſus, vxoris autem imperio ſubiectus.

DORIPPA ſaeua Lyſimachi vxor.

EVTYCHVS Lyſimachi filius, probus, in amicum officioſus, matris ita amans, vt inter eam patremque pacem cuperet compoſitam.

SYRA anus, Dorippae fidelis.

LORARII ſerui Lyſimachi.

Cocus homo peſſimus.

ARGVMENTVM PRISCIANI.

Missus mercatum ab suo adolescens patre
Emit atque adportat scita forma mulierem.
Requirit quae sit, postquam eam vidit, senex.
Confingit seruos emptam matri pedisequam.
Amat senex hanc. ad se similans vendere,
Tradit vicino. eum putat vxor illius
Obduxe scortum. tum Charinum ex fuga
Retrahit sodalis, postquam amicam inuenerat.

ARGVMENTVM.

Demipho Charinum filium quum meretriculae amori deditum indignaretur argentum famamque perdere, obiurgando tandem expellit Rhodum, ad mercaturam ibi exercendam. Hic, biennio post Athenas redux, ingens quidem fecerat lucrum, sed puellam etiam, quam deperibat, adducit secum, clam patre habendam. Pater vero, eius forte conspectae ipse amore incensus, clam filio praereptam in senis vicini aedibus abscondit. Sed vxor vicini eo ipso die, praeter exspectationem, ruri in vrbem reuersa, suspicionis plena furit: quas turbas filius tandem Eutychus ita sedat, vt mater insonti placaretur marito, et Demipho filium, amica reddita, bearet, hoc vnum modo pactus, vt vxor sua de omni hac re nihil rescisceret.

Veteres editiones Actus 4. scenae 5. non tres solum versus continuo adtexuerunt, sed post eam etiam duas scenas, triginta alteram, alteram quinquaginta quatuor versuum, quae scenae in codicibus non adparent, quasque Camerarius Plauti non esse adfirmauit. Fingit auctor, nescio quis, vxorem Demiphonis, quam Peristratam vocat, haud quidem de nefario mariti amore, at per Acanthionem tamen de vendita per maritum amica filii, eoque igitur exsulatum abituro, certiorem esse factam, atque, ne orbaretur filio, redemturam tradituramque ei amicam fuisse suam. Quodsi vero deuortit Peristrata ad Dorippam, quod scena posteriore finiente se facturam dicit, quid certius erat euenturum, quam vt mulieres, ante non monitae, omnem rem proderent? Plautus autem vllas vxoris Demiphonis partes in hac fabula esse noluisse, ex A. 5. sc. 4. v. 43 et 44. satis adparere arbitror.

Iterum idem, ni fallor, auctor Actus quinti scenae tertiae praefixit vndecim versus, quos Camerarius vt spurios abiecit, Meursius vero iuuenis quidem, Plauto iuit vindicatum, sed postea et ipse abiiciendos

esse professus est. Ex iis enim, quae Demipho dicit quasi tu numquam *etc., satis luculenter adparet, quae Lysimachus ei antea obiecisse credendus sit. Demiphonem autem nullo modo potuisse dicere* tuique conscio, *quum e Lysimachi responsione patet* edepol numquam! *etc., tum e verbis Eutychi* 4. 5. 13. pol haud censebam, istarum esse operarum patrem.

ACTVS I. SCENA I.

PROLOGVS.

CHARINVS.

Duas res simul nunc agere decretum est mihi,
Et argumentum et meos amores eloquar.
Non ego idem facio, vt alios in Comoediis
Vidi facere amatores, qui aut nocti, aut die,
Aut Soli, aut Lunae miserias narrant suas.
Quos pol ego credo humanas querimonias
Non tanti facere, quid velint, quid non velint.
Vobis narrabo potius meas nunc miserias.
Graece haec vocatur *Emporos* Philemonis,
Eadem Latine *Mercator* Marci Accii.
Pater ad mercatum hinc me meus misit Rhodum.
Biennium iam factum est, postquam abii domo.
Ibi amare obcoepi forma eximia mulierem.
Sed, ea vt sim inplicitus, dicam; si opera est auribus,
Atque ad aduortendum huc animum adest benignitas.
Et hoc parum etiam more maiorum institi:
Prius, ac percontatus sum vos, sumpsi indicium illico.
Nam amorem haec cuncta vitia sectari solent,
Cura, aegritudo, nimiaque elegantia:
Haec non illum modo, qui amat, sed, quemque adtigit,
Magno atque solido mulctat infortunio.
Nec pol profecto quisquam sine grandi malo,
Praequam res patitur, studuit elegantiae.

Sed amori adcedunt etiam haec, quae dixi minus,
Insomnia, aerumna, error, terror, et fuga,
Ineptia, stultitiaque adeo, et temeritas,
Incogitantia, excors inmodestia,
Petulantia, cupiditas et maleuolentia:
Inhaeret etiam auiditas, desidia, iniuria,
Inopia, contumelia, et dispendium,
Multiloquium, pauciloquium. hoc ideo fit, quia,
Quae nihil adtingunt ad rem nec sunt vsui, haec
Amator profert saepe aduorso tempore.
Hoc pauciloquium rursum idcirco praedico,
Quia nullus vmquam amator adeo'st callide
Facundus, quae in rem sint suam, vt possit loqui.
Nunc vos mihi irasci ob multiloquium non decet:
Eodem, quo amorem, Venus mihi hoc legauit die.
Illuc reuorti certum, vt conata eloquar.
Principio atque animus ephebis aetate exiit,
Atque animus studio amotus puerili est meus,
Amare valide coepi hic meretricem: illico
Res exsulatum ad illam abibat clam patris.
Leno inportunus, dominus eius mulieris,
Vi summa quidque vt poterat, rapiebat domum.
Obiurgare pater haec me noctes et dies,
Perfidiam, iniustitiam lenonum expromere:
Lacerari valide suam rem, illius augerier.
Summo haec clamore, interdum mussans, conloqui,
Abnuere: negitare adeo me natum suum:
Conclamitare tota vrbe et praedicere,
Omnes tenerent mutuitanti credere.
Amorem multos inlexe in dispendium.
Intemperantem, non modestum, iniurium,
Trahere, exhaurire me quod quirem ab se domo.
Rationem pessumam esse; ea, quae ipsus optuma

Omnes labores inueniſſet perferens,
Amoris vi diſſunditari ac deteri.
Conuitium tot me annos iam ſe paſcere.
Quod niſi puderet, ne luberet viuere.
Seſe extemplo, ex ephebis poſtquam exceſſerit,
Non, vt ego, amori, neque deſidiae, in otio
Operam dediſſe, neque poteſtatem ſibi
Fuiſſe; adeo arcte cohibitum eſſe ſe a patre:
Multo opere inmundo ruſtico ſe exercitum:
Neque niſi quinto anno quoque poſſe tum viſere
Vrbem, atque extemplo inde, vt ſpectauiſſet peplum,
Rus rurſum confeſtim exigi ſolitum a patre.
Ibi multo primum ſe familiarium
Laborauiſſe: quom haec pater ſibi diceret:
Tibi aras, tibi occas, tibi ſeris, tibi eidem metis:
Tibi denique iſte pariet laetitiam labos.
Poſtquam receſſet vita patrio corpore,
Agrum ſe vendidiſſe, atque ea pecunia
Nauim, metretas quae trecentas tolleret,
Paraſſe, atque eapſe merces vectatum vndique:
Adeo dum, quae tum haberet, peperiſſet bona.
Me idem decere, ſi, vt deceret me, forem.
Ego me vbi inuiſum meo patri eſſe intellego,
Atque odio eſſe me, quoi placere aequom fuit,
Amens amansque vt vt animum obſirmo meum,
Dico eſſe iturum me mercatum, ſi velit:
Amorem miſſum facere me, dum illi obſequar.
Agit gratias mihi, atque ingenium adlaudat meum.
Sed mea promiſſa non neglexit perſequi.
Aedificat nauim Cercurum et merces emit:
Parata naui, inponit. praeterea mihi
Talentum argenti ipſus ſua adnumerat manu:
Seruom vna mittit, qui olim a puero paruulo

Mihi paedagogus fuerat, quaſi vti mihi foret
Cuſtos. iisce confectis nauim ſoluimus:
Rhodum venimus. vbi, quas merces vexeram,
Omnes, vt volui, vendidi ex ſententia,
Lucrum ingens facto, praeterquam mihi meus pater
Dedit aeſtimatas merces. ita peculium
Conficio grande. ſed, dum in portu illi ambulo,
Hoſpes me quidam adnouit, ad coenam vocat.
Venio, decumbo, adceptus hilare atque ampliter.
Discubitum noctu vt imus, ecce ad me aduenit
Mulier, qua mulier alia nulla eſt pulcrior:
Ea nocte mecum illa hoſpitis iuſſu fuit.
Vosmet videte, quam mihi valde placuerit!
Poſtridie hoſpitem adeo oro, vt vendat mihi.
Dico, eius pro meritis gratum me et munem fore.
Quid verbis opus eſt? emi, atque aduexi heri.
Eam me aduexiſſe nolo reſciſcat pater.
Modo eam reliqui ad portum in naui, et ſeruolum.
Sed quid currentem ſeruom a portu conſpicor,
Quem naui abire vetui? timeo quid ſiet.

ACTVS I. SCENA II.

ACANTHIO, CHARINVS.

Ex ſummis opibus viribusque vsque experire, nitere,
Herus vt minor opera tua ſeruetur: agedum, Acanthio,
Abige abs te laſſitudinem. caue pigritiae praeuortaris:
Simul enicato ſuſpiritus: vix ſubfero hercle anhelitum.
Simul autem pleniſſume eos, qui aduorſum eunt, abspellito,
Detrude, deturba in viam. haec hic diſciplina peſſuma eſt.
Currenti, properanti haud quisquam dignum habet decedere.
Ita tres ſimitu res agendae ſunt, quando vnam obcoeperis:
Et currendum, et pugnandum, et autem iurgandum eſt in via.

Ch. Quid illud est, quod ille tam expedite exquirit curiuram sibi?
Cura' est, negotii quid sit, aut quid nuntiet. *Ac.* Nugas ago.
Quam maxume resisto, tam res in periculo vortitur.
Ch. Mali nescio quid nuntiat. *Ac.* Genua hunc cursorem deserunt.
Perii! seditionem facit lien, obcupat praecordia.
Perii! animam nequeo vortere, nimis nihili tibicen siem!
Ch. At tu edepol sume laciniam, atque absterge sudorem tibi.
Ac. Numquam edepol omnes balineae mihi hanc lassitudinem eximent.
Domin' an foris dicam esse herum Charinum? *Ch.* Ego animi pendeo,
Quid illud sit negotii: lubet scire ex hoc me, vt sim certior.
Ac. At etiam adsto? at etiam cesso foribus facere hisce assulas?
Aperite aliquis. vbi Charinus herus? domin' est an foris?
Num quisquam adire ad ostium dignum arbitratur? *Ch.* Ecce me,
Acanthio, quem quaeris. *Ac.* Nusquam est disciplina ignauior.
Ch. Quae te res male agitant? *Ac.* Multae, here, te atque me. *Ch.* Quid est negotii?
Ac. Periimus. *Ch.* Principium inimicis dato. *Ac.* At tibi sortito id obtigit.
Ch. Loquere id negotii, quidquid est. *Ac.* Placide: volo adquiescere.
Tua caussa rupi ramices, iam dudum sputo sanguinem.
Ch. Resinam ex melle Aegyptiam vorato, saluom feceris.
Ac. At tu edepol calidam picem bibito, aegritudo abscesserit.
Ch. Hominem ego iracundiorem, quam te, noui neminem.
Ac. At ego maledicentiorem, quam te, noui neminem.
Ch. Sin saluti quod tibi esse censeo, id consuadeo.
Ac. Apage istiusmodi salutem, cum cruciatu quae aduenit.

Ch. Dic mihi, an boni quid vsquam est, quod quisquam vti possiet
Sine malo omni: aut ne laborem capias, cum illo vti voles?
Ac. Nescio ego istaec: philosophari numquam didici, neque scio:
Ego bonum, malum quo adcedit, mihi dari haud desidero.
Ch. Cedo tuam mihi dexteram, agedum, Acanthio. *Ac.* Hem, dabitur: tene.
Ch. Vin' tu te mihi ob esse sequentem, an neuis? *Ac.* Opera licet
Experiri, qui me rupi causa currendo tua,
Vt, quae scirem, scire actutum tibi liceret. *Ch.* Liberum
Caput tibi faciam, paucos cis menses. *Ac.* Palpo percutis.
Ch. Egon' ausim tibi vsquam quidquam facinus falsum proloqui?
Quin iam prius, quam sim eloquutus, scis, si mentiri volo. *Ac.* Ah,
Lassitudinem hercle verba tua mihi addunt, enicas.
Ch. Siccine mihi obsequens es? *Ac.* Quid vis faciam? *Ch.* Tun'? id quod volo.
Ac. Quid est igitur, quod vis? *Ch.* Dicam. *Ac.* Dice. *Ch.* At enim placide volo.
Ac. Dormientes spectatores metuis ne e somno excites.
Ch. Vae tibi. *Ac.* Tibi equidem a portu adporto hoc. *Ch.* Quid fers? dic mihi.
Ac. Vim, metum, cruciatum, curam, iurgiumque atque inopiam.
Ch. Perii! tu quidem thesaurum huc mihi adportauisti mali.
Nullus sum. *Ac.* Immo es. *Ch.* Scio iam miserum dices. *Ac.* Tu dixti, ego taceo.
Ch. Quid istuc est mali? *Ac.* Ne rogites: maxumum infortunium est.
Ch. Obsecro, dissolue iam me: nimis diu animi pendeo.

Ac. Placide, multa exquirere etiam prius volo; quam vapulem.
Ch. Hercle vero vapulabis, niſi iam loquere, aut hinc abis.
Ac. Hoc ſis vide, vt palpatur! nullus eſt, quando obcoepit, blandior.
Ch. Obſecro hercle oroque, vt, iſtuc quid ſit, actutum indices;
Quandoquidem mihi ſubplicandum ſeruolo video meo.
Ac. Tandem indignus videor. *Ch.* Immo dignus. *Ac.* Equidem credidi.
Ch. Obſecro, num nauis periit? *Ac.* Salua eſt nauis, ne time.
Ch. Quid alia armamenta? *Ac.* Salua et ſana ſunt. *Ch.* Quin tu expedis,
Quid ſiet, te quod me per vrbem currens quaerebas modo.
Ac. Tu quidem ex ore orationem mihi eripis. *Ch.* Taceo. *Ac.* Tace.
Credo, ſi boni quid ad te nuntiem, inſtes acriter:,
Qui nunc, quum malum audiundum'ſt, flagitas me, vt eloquar.
Ch. Obſecro hercle te, iſtuc vti tu mihi malum facias palam.
Ac. Eloquar; quandoquidem me oras: tuus pater — *Ch.* Quid meus pater?
Ac. Tuam amicam. *Ch.* Quid eam? *Ac.* Vidit! *Ch.* Vidit? vae miſero mihi!
Hoc, quod te interrogo, reſponde. *Ac.* Quin tu, ſi quid vis, roga.
Ch. Qui potuit videre? *Ac.* Oculis. *Ch.* Quo pacto? *Ac.* Hiantibus.
Ch. I hinc dierectus: nugare in re capitali mea.
Ac. Qui, malum, ego nugor, ſi tibi, quod me rogas, reſpondeo?
Ch. Certen' vidit? *Ac.* Tam hercle certe, quam ego te, ac tu me vides.

Ch. Vbi eam vidit? *Ac.* Intus intra nauim, vti prope adſtitit
Et cum ea confabulatus eſt. *Ch.* Perdidiſti me pater!
Eho tu, eho tu, quin cauiſti ne eam videret, verbero?
Quin, ſceleſte, abstrudebas, ne eam conſpiceret pater?
Ac. Quia negotioſi eramus nos noſtris negotiis:
Armamentis complicandis et componendis ſtuduimus.
Dum haec aguntur, lembo aduehitur tuus pater pauxillulo:
Neque quisquam hominem conſpicatu'ſt, donec in naui ſuper.
Ch. Nequidquam mare ſubterfugi ſaeuis tempeſtatibus.
Equidem iam me cenſebam eſſe in terra atque in tuto loco:
Verum video me ad ſaxa ferri ſaeuis fluctibus.
Loquere porro, quid ſit actum. *Ac.* Poſtquam adſpexit mulierem,
Rogitare obcoepit quoia eſſet. *Ch.* Quid reſpondit? *Ac.* Illico
Obcucurri atque interpello, matri te ancillam tuae
Emiſſe illam. *Ch.* Viſu'ſt tibi credere id? *Ac.* Etiam rogas?
Sed ſceleſtus ſubigitare obcoepit. *Ch.* Illamne; obſecro?
Ac. Mirum, quin me ſubigitaret. *Ch.* Edepol cor miſerum meum,
Quod guttatim contabeſcit, quaſi in aquam indideris ſalem.
Perii! *Ac.* Hem. iſtuc vnum verbum dixiſti veriſſumum:
Stultitia iſtaec eſt. *Ch.* Quid faciam? credo, non credet pater,
Si illam matri meae emiſſe dicam. poſt autem mihi
Scelus videtur, me parenti proloqui mendacium.
Neque ille credet, neque credibile eſt forma eximia mulierem,
Eam me emiſſe ancillam matri. *Ac.* Non taces, ſtultiſſume?
Credet hercle: nam credebat iam mihi. *Ch.* Metuo miſer,
Ne patrem prehendat, vt ſit geſta res, ſuſpicio.
Hoc quod te rogo, reſponde mihi. *Ac.* Quaeſo, quid rogas?
Ch. Num eſſe amicam ſuſpicari viſus eſt? *Ac.* Non viſus eſt.
Quin, quidque vt dicebam, mihi credebat. *Ch.* Verum, vt tibi quidem

Viſus eſt. *Ac.* Non, ſed credebat. *Ch.* Vae mihi miſero, nullus ſum!
Sed quid ego hic in lamentando pereo, ad nauim non eo?
Sequere. *Ac.* Si iſtac ibis, commodum obuiam venies patri.
Poſteaquam adſpiciet te timidum eſſe atque exanimatum, illico
Retinebit, rogitabit, vnde illam emeris, quanti emeris:
Timidum tentabit te. *Ch.* Quin hac ibo potius, iam cenſes patrem
Abiiſſe a portu? *Ac.* Quin ea ego huc praecucurri gratia,
Ne te obprimeret inprudentem, atque electaret. *Ch.* Optume.

ACTVS II. SCENA I.

DEMIPHO.

Miris modis Dii ludos faciunt hominibus,
Mirisque exemplis ſomnia in ſomniis danunt:
Velut ego nocte hac, quae praeteriit, proxuma
In ſomnis egi ſatis, et fui homo exercitus.
Mercari viſus mihi ſum formoſam capram,
Ei ne noceret, quam domi ante habui capram,
Neu diſcordarent, ſi ambo in vno eſſent loco;
Poſterius quam mercatus fueram, viſus ſum
In cuſtodiam eam Simiae concredere.
Ea Simia adeo poſt haud multo ad me venit,
Male mihi precatur, et facit conuitium:
Ait, ſeſe illius opera atque aduentu caprae
Flagitium et damnum feciſſe haud mediocriter.
Dicit capram, quam dederam ſeruandam ſibi,
Suae vxoris dotem ambadediſſe, oppido
Mihi illud videri mirum, vt vna illaec capra
Vxoris Simiae dotem ambadederit.
Inſtare factum Simia: atque hoc denique
Reſpondet, ni properem illam ab ſeſe abducere,

Ad me domum intro ad vxorem ducturum meam.
Atque oppido, hercle, bene velle illi viſus ſum.
Aſt non habere quoi commendarem capram,
Quo magis, quid facerem, cura cruciabar miſer.
Interea ad me hoedus viſus eſt adgredirier,
Inſit mihi praedicare, ſeſe ab Simia
Capram abduxiſſe, et coepit inridere me.
Ego enim lugere, atque illam abductam conqueri.
Hoc quam ad rem credam pertinere ſomnium,
Nequeo inuenire, niſi capram illam ſuſpicor
Iam me inueniſſe quae ſit, aut quid voluerit.
Ad portum hinc abii mane cum luci ſimul,
Poſtquam hic, quod volui, tranſegi; atque ego conſpicor
Nauem ex Rhodo, qua eſt heri aduectus filius.
Conlibitum eſt illud mihi, neſcio qui, viſere:
Eſcendi in lembum, atque ad nauim aduehor; atque ego
Illam conſpicio forma eximia mulierem,
Filius quam aduexit meus matri ancillam ſuae.
Quam ego poſtquam adſpexi, non ita amo, vt ſani ſolent
Homines, ſed eodem pacto vt inſani ſolent.
Amaui hercle equidem ego olim in adoleſcentia;
Verum ad hoc exemplum numquam, vt nunc inſanio!
Vnum quidem hercle iam ſcio, periiſſe me.
Vosmet videte ceterum quanti ſiem.
Nunc hoc profecto ſic eſt: haec illa eſt capra.
Sed ſimia illa atque haedus timeo quid velint.
Sed conticeſcam, vicinum eccum, exit foras.

ACTVS II. SCENA II.

LYSIMACHVS, DEMIPHO, LORARII.

Profecto ego illunc hircum caſtrari volo,
Ruri qui nobis exhibet negotium.

De. Nec omen illud mihi, nec auſpicium placet.
Quaſi hircum, metuo, ne vxor me caſtret mea,
Atque illius haec nunc ſimiae parteis ferat.
Ly. I tu hinc ad villam, atque iſtos raſtros villico
Piſto ipſi facito coram vt tradas in manum.
Vxori facito vt nunties, negotium
Mihi eſſe in vrbe, ne me exſpectet: nam mihi
Tres hodie lites iudicandas dicito.
I, et hoc memento dicere. *Lo.* Numquid amplius?
Ly. Tantum eſt. (*Lor. abit*) *De.* Lyſimache, ſalue. *Ly.* Euge, Demipho,
Salue. o quid agis? quid fit? *De.* Quod miſerrumus.
Ly. Dii melius faxint. *De.* Dii hoc quidem faciunt. *Ly.* Quid eſt?
De. Dicam, ſi videam tibi eſſe operam aut otium.
Ly. Quamquam negotium eſt, ſi quid vis, Demipho,
Non ſum obcupatus vmquam amico operam dare.
De. Benignitatem tuam mihi experto praedicas.
Quid tibi ego aetatis videor? *Ly.* Acheruntīcus,
Senex, vetus, decrepitus. *De.* Peruorſe vides.
Puer ſum, Lyſimache, ſeptuennis. *Ly.* Sanun' es,
Qui, puerum te eſſe dicas? *De.* Vera praedico.
Ly. Modo hercle in mentem venit, quid tu diceres:
Senex quum extemplo eſt, iam nec ſentit, nec ſapit;
Aiunt ſolere eum rurſum repueraſcere.
De. Immo bis tanto valeo, quam valui prius.
Ly. Bene hercle factum, et gaudeo. *De.* Immo ſi ſcias,
Oculis quoque etiam plus iam video, quam prius.
Ly. Bene eſt. *De.* Malam rem dico. *Ly.* Iam iſtuc non bonum eſt.
De. Sed auſimne ego tibi eloqui, ſi quid velim?
Ly. Audacter. *De.* Animum aduorte. *Ly.* Fiet ſedulo.
De. Hodie ire in ludum obcoepi literarium,

Lyſimache: ternas ſcio iam. *Ly.* Quid ternas? *De.* *Amo!*
Ly. Tun' capite cano amas, ſenex nequiſſume?
De. Seu canum, ſeu iſtuc rutilum, ſiue atrum eſt, amo.
Ly. Ludificas nunc tu me hic, opinor, Demipho.
De. Decide collum, ſi falſum eſt vti loquar:
Vel, vt ſcias me amare, cape cultrum, ſeca
Digitum vel aurem, vel tu naſum, vel labrum:
Si mouero me, ſeu ſecari ſenſero,
Lyſimache, auctor ſum, vti me amando hic enices.
Ly. Si vmquam vidiſti pictum amatorem, hem illic eſt.
Nam meo quidem animo vetulus, decrepitus ſenex
Tantidem eſt, quaſi ſit ſignum pictum in pariete.
De. Nunc tu me, credo, caſtigare cogitas.
Ly. Egon' te? *De.* Nihil eſt iam quod tu mihi ſubcenſeas:
Fecere tale ante alii ſpectati viri.
Humanum amare eſt, humanum autem ignoſcere eſt.
Ne ſis me obiurga. hoc non voluntas me inpulit.
Ly. Quin non obiurgo. *De.* At ne deteriorem tamen
Hoc facto ducas. *Ly.* Egone te? ah, ne Di ſiuerint!
De. Vide ſis modo etiam. *Ly.* Viſum'ſt. *De.* Certen'? *Ly.*
Perdis me.
(*ſecum*) Hic homo ex amore inſanit. (*Demiphoni*) numquid
vis? *De.* Vale.
Ly. Ad portum propero: nam ibi mihi negotium eſt.
De. Bene ambulato. *Ly.* Bene valeto. *De.* Bene ſit tibi.
Quin mihi quoque etiam eſt ad portum negotium.
Nunc adeo ibo illuc. ſed optume gnatum meum
Video, eccum operiar hominem: hoc nunc mihi viſo
eſt opus.
Huic perſuadere, quomodo potis ſiem,
Vt illam vendat, neue det matri ſuae:
Nam ei dono aduexe audiui. ſed praecauto eſt opus,
Ne ad illam me animum adieciſſe aliqua ſentiat.

ACTVS II. SCENA III.

CHARINVS, DEMIPHO.

Homo me miſerior nullus eſt aeque, opinor,
Neque aduorſa quoi ſint plura ſempiterna.
Satin' quidquid eſt vt quam rem agere obcoepi,
Proprium nequit mihi euenire quod cupio?
Ita mihi mala res obiicitur aliqua,
Bonum quae meum comprimit conſilium:
Miſer amicam mihi paraui, animi cauſa, pretio;
Ratus clam patrem meum poſſe habere.
Is reſciuit, et vidit, et perdidit me.
Neque is quum roget, quid loquar, cogitatum eſt,
Ita animi decem in pectore incerti certant.
Nec, quid corde nunc conſilii capere poſſim,
Scio, tantus cum cura meo eſt error animo.
Dum ſerui mei perplacet mihi conſilium,
Dum rurſum haud placet: nec pater potis videtur
Induci, vt putet matri ancillam emptam eſſe illam.
Nunc ſi dico vt res eſt, atque illam mihi me
Emiſſe indico, quemadmodum exiſtimet me?
Atque illam abstrahat, trans mare hinc venum abſportet.
Scio, ſaeuos quam ſit, domo doctus. igitur hoccine eſt
Amare? arare mauelim, quam ſic amare.
Iam hinc olim inuitum domo extruſit ab ſeſe,
Mercatum iuſſit ire: ibi hoc malum inueni. Vbi
Voluptatem aegritudo vincat, quid ibi ineſt amoeni?
Nequidquam abdidi, abscondidi, abstruſam habebam.
Muſca eſt meus pater, nihil poteſt clam illum haberi,
Nec ſacrum, nec tam profanum quidquam eſt, quin
Ibi illico adſit. nec, qui rebus meis
Confidam, mihi vlla ſpes in corde certa eſt.
De. Quid illuc eſt, quod ſolus ſecum fabulatur filius?

Sollicitus mihi neſcio quare videtur. *Ch.* Attate!
Meus pater hic quidem eſt, quem video. ibo, adloquar. — quid fit, pater?
De. Vnde incedis, quid feſtinas, gnate mi? *Ch.* Recte, pater.
De. Ita volo. ſed iſtuc quid eſt, tibi quod commutatu'ſt color?
Numquid tibi dolet? *Ch.* Neſcio quid meo animo eſt aegre, pater.
Poſtea hac nocte non quieui ſatis mea ex ſententia.
De. Per mare vt vectus, nunc oculi terram mirantur tui
Magis. *Ch.* Opinor. *De.* Id eſt profecto. verum actutum abſceſſerit.
Ergo edepol palles. ſi ſapias, eas ac decumbas domi.
Ch. Otium non eſt, mandatis rebus praeuorti volo.
De. Cras agito, perendie agito. *Ch.* Saepe ex te audiui, pater:
Rei mandatae omnes ſapientes primum praeuorti decet.
De. Age igitur, nolo aduorſari tuam aduorſus ſententiam.
(*ad verſum 50 vterque ſecum*) *Ch.* Saluos ſum, ſiquidem iſti docto ſolida et perpetua eſt fides.
De. Quid illuc eſt, quod ille ſolus ſe in conſilium ſeuocat?
Iam non vereor, ne illam me amare hic potuerit reſciſcere:
Quippe haud etiam quidquam inepte feci, amantes vt ſolent.
Ch. Res adhuc quidem hercle in tuto'ſt: nam hunc neſcire ſat ſcio
De illa amica. quod ſi ſciret, eſſet alia oratio.
De. Quin ego hunc adgredior de illa? *Ch.* Quin ego hinc me amolior?
(*patri*) Eo ego, vt, quae mandata, amicus amicis tradam. *De.* Immo mane.
Paucula etiam ſciſcitare prius volo. *Ch.* Dic quid velis.
De. Vsquene valuiſti? *Ch.* Perpetuo recte, dum quidem illic fui.
Verum in portum huc vt ſum aduectus, neſcio qui animus mihi dolet.

De. Nausea edepol factum credo: verum actutum abscesserit.
Sed quid ais? ecquam tu aduexti tuae matri ancillam Rhodo?
Ch. Aduexi. *De.* Quid? ea vt videtur mulier? *Ch.* Non edepol mala.
De. Vt morata est? *Ch.* Nullam vidi melius mea sententia.
De. Mihi quidem edepol visa est, quum illam vidi. *Ch.* Eho, an vidisti, pater?
De. Vidi: verum non ex vsu nostro est, neque adeo placet.
Ch. Qui vero? *De.* Quia non nostra formam habet dignam domo.
Nihil opus nobis ancilla, nisi quae texat, quae molat,
Lignum caedat, pensum faciat, aedis verrat, vapulet,
Quaeque habeat cotidianum familiae coctum cibum.
Horunc illa nihilum quidquam facere poterit admodum.
Ch. Ea causa equidem illam emi, dono quam darem matri meae.
De. Ne duis, neu te aduexisse dixeris. *Ch.* Dii me adiuuant!
De. Labefacto paulatim. verum quod praeterii dicere,
Neque illa matrem satis honeste tuam sequi poterit comes,
Neque sinam. *Ch.* Qui vero? *De.* Quia illa forma matrem familias
Flagitium sit, si sequatur, quando incedat per vias:
Contemplent, conspiciant omnes, nutent, nictent, sibilent,
Vellicent, vocent, molesti sint, obcentent ostium.
Inpleantur meae fores elogiorum carbonibus.
Atque vt nunc sunt maledicentes homines, vxori meae
Mihique obiectent lenocinium facere. nam quid eo est opus?
Ch. Hercle quin tu recte dicis: et tibi adsentior ego.
Sed quid illa nunc fiet? *De.* Recte. ego emero matri tuae
Ancillam viraginem aliquam non malam, forma mala,
Vt matrem addecet familias, aut Syram, aut Aegyptiam:
Ea molet, conficiet pensum, pinsetur flagro, neque

Propter eam quidquam eueniet nostris foribus flagitii.
Ch. Quid si igitur reddatur illi vnde empta est? *De.* Minime gentium.
Ch. Dixit se redhibere, si non placeat. *De.* Nihil istoc opu'st:
Litigare nolo ego vos. quam tuam autem adcusari fidem
Multo edepol, si quid faciundum est, facere damni mauolo,
Quam obprobramentum aut flagitium muliebre adferri domo.
Me tibi illam posse opinor luculente vendere.
Ch. Dum quidem hercle ne minoris vendas, quam ego emi, pater.
De. Tace modo: senex est quidam, qui illam mandauit mihi
Vt emerem ad istanc faciem. *Ch.* At mihi quidam adolescens, pater,
Mandauit, ad illam faciem, ita vt illa est, emerem sibi.
De. Viginti minis, opinor, posse me illam vendere.
Ch. At ego si velim, iam dantur septem et viginti minae.
De. At ego. *Ch.* Quin ego, inquam. *De.* At nescis, quid dicturus sum: tace.
Treis minas adcudere etiam possum, vt triginta fient.
Ch. Quo vortisti? *De.* Ad illum, qui emit. *Ch.* Vbinam est is homo gentium?
De. Eccillum video, iubet quinque me addere etiam nunc minas.
Ch. Hercle illunc dii infelicent, quisquis est. *De.* Ibidem mihi
Etiam nunc adnutat, addam sex minas. *Ch.* Septem, mihi,
Numquam edepol me vincet hodie; commodis poscit, pater.
De. Nequidquam poscit: ego habebo. *Ch.* At illic pollicitus est prior.
De. Nihili facio. *Ch.* Quinquaginta poscit. *De.* Non — centum datur!
Potine vt ne licitere aduorsum animi mei sententiam?
Maxumam hercle habebis praedam: ita ille est, quoi emitur, senex.

Sanus non eſt, ex amore illius. quod poſces, feres.
Ch. Certo edepol adoleſcens ille, quoi ego emo, efflictim perit
Eius amore. *De.* Multo hercle ille magis ſenex, ſi tu ſcias.
Ch. Numquam edepol fuit neque fiet ille ſenex inſanior
Ex amore, quam ille adoleſcens, quoi ego do hanc operam, pater.
De. Quieſce, inquam, iſtanc rem ego recte videro. *Ch.* Quid agis? *De.* Quid eſt?
Ch. Non ego illam mancupio adcepi. *De.* Sed ille illam adcipit. ſine.
Ch. Non potes tu lege vendere illam. *De.* Ego aliquid videro.
Ch. Poſt autem communis eſt illa mihi cum alio. qui ſcio,
Quid ſit ei animi, venirene eam velit, an non velit?
De. Ego ſcio velle. *Ch.* At pol ego eſſe credo aliquem, qui non velit.
De. Quid id mea refert? *Ch.* Quia illi ſuam rem eſſe aequom eſt in manu.
De. Quid ais? *Ch.* Communis mihi illa eſt cum alio. is nunc hic non adeſt.
De. Prius reſpondes, quam rogo. *Ch.* Prius tu emis, quam vendo, pater.
Neſcio, inquam, velit ille, illam, necne, abalienarier.
De. Quid illic quidam, qui mandauit, quum ille nolet? nihil agis.
Numquam edepol quisquam illam habebit potius, quam ille, quem ego volo.
Certum eſt. *Ch.* Cenſen' certum eſſe? *De.* Quin ad nauim iam hinc eo.
Ibi venibit. *Ch.* Vin' me tecum illo ire? *De.* Nolo. *Ch.* Non placet.
De. Meliu'ſt te, quae ſunt mandatae res tibi, praeuortier.
Ch. Tu prohibes. *De.* At tu excuſato, te feciſſe ſedulo.
Ad portum ne bitas, dico iam tibi. *Ch.* Auſcultabitur.

De. (*ſecum*) Ibo ad portum, et ne hic reſciſcat cauto opu'ſt. non ipſe emam,
Sed Lyſimacho amico mandabo. is ſe ad portum dixerat
Ire dudum. me moror, quum hic adſto. *Ch.* Nullus ſum, obcidi.

ACTVS II. SCENA IV.

CHARINVS, EVTYCHVS.

Pentheum diripuiſſe aiunt Bacchas. nugas maxumas
Fuiſſe credo, praeut quo pacto ego diuorſus diſtrahor.
Cur ego viuo? cur non morior? quid mihi eſt in vita boni?
Certum eſt, ibo ad medicum, atque ibi me toxico morti dabo;
Quando id mihi adimitur, qua cauſa vitam cupio viuere.
Ev. Mane, mane, obſecro, Charine. *Ch.* Qui me reuocat? *Ev.* Eutychus
Tuus amicus et ſodalis, ſimul vicinus proxumus.
Ch. Non tu ſcis, quantum malarum rerum ſuſtineam! *Ev.* Scio,
Omnia ego iſtaec auſcultaui ab oſtio; omnem rem ſcio.
Ch. Quid id eſt, quod ſcis? *Ev.* Tuus pater volt vendere. *Ch.* Omnem rem tenes.
Ev. Tuam amicam. *Ch.* Nimium multum ſcis. *Ev.* Tuis ingratiis?
Ch. Plurimum tu ſcis; ſed qui ſcis eſſe amicam illam meam?
Ev. Tute heri ipſus mihi narraſti. *Ch.* Satin' vt oblitus fui,
Tibi me narrauiſſe? *Ev.* Haud mirum factum eſt. *Ch.* Te nunc conſulo.
Reſponde, quo leto cenſes me vt peream potiſſumum?
Ev. Non taces? caue iſtuc dixis. *Ch.* Quid vis me igitur dicere?
Ev. Vin' patri ſublinere pulcre me os tuo? *Ch.* Sane volo.
Ev. Visne eam ad portum? *Ch.* Qui potius, quam voles? *Ev.* Atque eximam

Mulierem pretio? *Ch.* Qui potius, quam auro expendas? *Ev.* Vnde at erit id?
Ch. Achillem orabo, aurum mihi det, Hector qui expenſus fuit.
Ev. Sanun' es? *Ch.* Pol ſanus ſi ſim, non te medicum mihi expetam.
Ev. Tanti quanti poſcit, vin' tanti illam emi? *Ch.* Auctarium
Adiicito, vel mille nummum plus quam poſcet. *Ev.* Iam tace.
Sed quid ais? vnde erit argentum, quod des, quum poſcet pater?
Ch. Inuenietur, exquiretur, aliquid fiet. *Ev.* Enicas.
Iam iſtuc, aliquid fiet, metuo. *Ch.* Quin taces? *Ev.* Muto imperas.
Ch. Satin' iſtuc mandatu'ſt? *Ev.* Potin' vt aliud cures? *Ch.* Non poteſt.
Ev. Bene vale. *Ch.* Non edepol poſſum prius, quam tu ad me redieris.
Ev. Melius ſanus ſis. *Ch.* Vale, et vince, et me ſerua. *Ev.* Ego fecero.
Domi maneto me. *Ch.* Ergo actutum face cum praeda recipias.

ACTVS III. SCENA I.

LYSIMACHVS, PASICOMPSA.

Amice amico operam dedi: vicinus quod rogauit,
Hoc emi mercimonium. mea es tu, ſequere ſane;
Ne plora! nimis ſtulte facis, oculos corrumpis tales.
Quid? tibi quidem quod rideas magis eſt, quam vt lamentere.
Pa. Amabo ecaſtor, mi ſenex, eloquere — *Ly.* Exquire quiduis.
Pa. Cur emeris me? *Ly.* Tene ego? vt quod imperetur facias.
Item, quod tu mihi imperes, ego faciam. *Pa.* Facere certum eſt,
Pro copia et ſapientia, quae te velle arbitrabor.

Ly. Laboriose nihil tibi quidquam operis imperabo.
Pa. Namque edepol quidem, mi senex, non didici baiulare,
Nec pecua ruri pascere, neque pueros nutricare.
Ly. Bona si esse vis, bene erit tibi. *Pa.* Tum pol ego perii misera.
Ly. Qui? *Pa.* Quia illic, vnde aduecta huc sum, malis bene esse solitum'st:
Nec mos meu'st, vt praedicem, quod ego omnes scire credam.
Ly. Oratio edepol pluris est huius, quam quanti haec emta est:
Quasi dicas, nullam mulierem bonam esse. *Pa.* Haud equidem dico.
Ly. Rogare hoc vnum te volo. *Pa.* Roganti respondebo.
Ly. Quid ais tu? quod nomen tibi dicam esse? *Pa.* Pasicompsae.
Ly. Ex forma nomen inditum est. sed quid ais, Pasicompsa?
Possin' tu, si vsus venerit, subtemen tenue nere?
Pa. Possum. *Ly.* Si tenue scis, scio, te vberius posse nere.
Pa. De lanificio neminem metuo, vna aetate quae sit.
Ly. Bonam hercle te et frugi arbitror, matura iam inde aetate,
Quoniam scis facere officium tuum, mulier. *Pa.* Pol docta didici,
Operam adcusari non sinam meam. *Ly.* Hem, istaec hercle res est,
Ouem tibi eccillam dabo natam annos sexaginta
Peculiarem. *Pa.* Mi senex, tam vetulam? *Ly.* Generis Graeci est.
Eam si curabis, perbona est, tondetur nimium scite.
Pa. Honoris caussa quidquid est, quod dabitur, gratum habebo.
Ly. Nunc, mulier, ne tu frustra sis: mea non es, ne arbitrere.
Pa. Dic igitur, quaeso, quoia sum? *Ly.* Tuo hero redempta es rursum.

Ego redemi te: ille me orauit. *PA.* Animus rediit,
Si mecum ſeruatur fides. *LY.* Bono animo es, liberabit
Ille te homo: edepol deperit atque hodie primum vidit.
PA. Ecaſtor iam biennium eſt, quum mecum rem coepit.
Nunc, quando amicum te ſcio eſſe illius, indicabo.
LY. Quid ais tu? iam biennium eſt, quum tecum habet rem? *PA.* Certo.
Et inter nos coniurauimus, ego cum illo et ille mecum,
Ego cum viro et ille cum muliere, niſi cum illo, aut ille mecum,
Neuter ſtupri cauſa caput limaret. *LY.* Dii inmortales,
Etiam cum vxore non cubet? *PA.* Amabo, an maritus eſt?
Neque eſt, neque erit. *LY.* Nolim quidem. homo hercle periurauit.
PA. Nullum adoleſcentem plus amo. *LY.* Puer eſt ille quidem, ſtulta.
Nam illi quidem haud ſane diu eſt, quum dentes exciderunt.
PA. Quid, dentes? *LY.* Nihil eſt: ſequere ſis huc me. diem vnum orauit
Vt apud me praehiberem locum: ideo, quia vxor ruri eſt.

ACTVS III. SCENA II.

DEMIPHO.

Tandem inpetraui, vt egomet me conrumperem.
Empta eſt amica clam vxore mea et filio.
Certum eſt, antiqua recolam, et ſeruibo mihi.
Decurſo in ſpatio, breue quod vitae reliquum eſt,
Voluptate, vino et amore delectauero.
Nam hanc ſe bene habere aetatem nimio eſt aequius.
Adoleſcens quum ſis, tum quum eſt ſanguis integer,
Rei tuae quaerendae conuenit operam dare:
Demum igitur quum ſenex ſis, tunc in otium
Te conloces, dum poteſtur: id iam lucro eſt,

Quod viuis. hoc, vt dico, factis perſequar.
Interea tamen huc intro ad me inuiſam domum.
Vxor me exſpectat iam dudum eſuriens domi.
Iam iurgio enicabit, ſi intro rediero.
Verum hercle poſtremo, vt vt eſt, non ibo tamen,
Sed hunc vicinum prius conueniam, quam domum
Redeam. vt mihi aedeis aliquas conducat volo,
Vbi habitet iſtaec mulier. atque eccum it foras.

ACTVS III. SCENA III.

LYSIMACHVS, DEMIPHO.

Adducam ego illum iam ad te, ſi conuenero.
De. Me dicit. *Ly.* Quid ais, Demipho? *De.* Eſt mulier domi?
Ly. Quid cenſes? *De.* Quid ſi viſam? *Ly.* Quid properas? mane.
De. Quid faciam? *Ly.* Quod opus eſt facto, facito vt cogites.
De. Quid cogitem? equidem hercle opus hoc facto exiſtumo,
Vt illuc introeam. *Ly.* Itane vero, veruex, intro eas?
De. Quid aliud faciam? *Ly.* Prius hoc auſculta, atque ades.
Prius etiam eſt, quod te facere ego aequom cenſeo.
Nam nunc ſi illo introieris, amplecti voles,
Confabulari atque oſculari. *De.* Tu quidem
Meum animum geſtas: ſcis, quid acturus ſiem.
Ly. Peruorſe facies. *De.* Quodne ames? *Ly.* Tanto minus.
Ieiunitatis plenus, anima fetida,
Senex hircoſus, tu oſculere mulierem?
Vtine aduenieus vomitum excutias mulieri?
Scio pol te amare, quom iſtaec praemonſtras mihi.
De. Quid ſi igitur (vnum factum hoc ſi cenſes) coquum
Aliquem adripiamus, prandium qui percoquat
Apud te hic vsque ad veſperum? *Ly.* Hem iſtuc cenſeo.
Nunc tu ſapienter loquere atque amatorie.

De. Quid ſtamus? quin ergo imus, atque opſonium
Curamus, pulcre vt ſimus? *Ly*. Equidem te ſequor.
Atque hercle inuenies tu locum illi, ſi ſapis.
Nullum hercle, praeter hunc diem, illa apud me erit:
Metuo ego vxorem, cras ſi rure redierit,
Ne illam hic obſendat: *De*. Res parata eſt, ſequere me.

ACTVS III. SCENA IV.

CHARINVS, EVTYCHVS.

Sumne ego homo miſer, qui nusquam bene queo quieſcere?
Si domi ſum, foris eſt animus: ſin foris ſum, animus domi' eſt.
Ita mihi in pectore atque in corde facit amor incendium:
Ni oculos lacrumae defendant, iam ardeat, credo, caput.
Spem teneo, ſalutem amiſi: redeat an non, neſcio.
Si obprimit pater, quod dixit; exſulatum abiit ſalus:
Sin ſodalis, quod promiſit, fecit; non abiit ſalus.
Sed tandem ſi podagroſis pedibus eſſet Eutychus,
Iam a portu rediiſſe potuit. id illi vitium maxumum'ſt,
Quod nimis tardus eſt, aduorſum mei animi ſententiam.
Sed isne eſt, quem currentem video? ipſus eſt, ibo obuiam.
Diuum atque hominum quae ſpectatrix atque hera eadem es hominibus,
Spem ſperatam quum obtuliſti hanc mihi, tibi grates ago.
Numquid reſtat? eheu disperii! voltus neutiquam huius placet:
Triſtis incedit! pectus ardet, haereo! quaſſat caput!
Eutyche. *Ev*. Heu, Charine. *Ch*. Prius quam recipias anhelitum,
Vno verbo eloquere: Vbi ego ſum? hiccine an apud mortuos?
Ev. Neque apud mortuos, neque hic es. *Ch*. Saluos ſum, inmortalitas
Mihi data eſt: hic emit illam: pulcre os ſubleuit patri.
Inpetrabilior qui viuat, nullus eſt. dic, obſecro:

Si neque hic, neque Acherunti fum, vbi fum? *Ev.* Nusquam gentium.
Ch. Disperii! illaec interemit me modo oratio.
Odiofa eft oratio, quum rem agas, longinquom loqui.
Quidquid eft, ad capita rerum perueni. *Ev.* Primum omnium
Periimus. *Ch.* Quin tu illud potius nuntias, quod nefcio.
Ev. Mulier alienata eft abs te. *Ch.* Eutyche, capital facis.
Ev. Qui? *Ch.* Quia aequalem et fodalem ciuem liberum enicas.
Ev. Ne dii firint. *Ch.* Demififti gladium in iugulum: iam cadam.
Ev. Quaefo, hercle, animum ne defponde. *Ch.* Nullus eft, quem defpondeam.
Loquere porro aliam malam rem: quoi eft empta? *Ev.* Nefcio.
Iam addicta atque abducta erat, quum ad portum venio. *Ch.* Vae mihi.
Montes tu quidem mali in me ardentes iam dudum iacis.
Perge, excrucia carnufex, quandoquidem obcoepifti femel.
Ev. Nec tibi iftuc magis diuidiae eft, quam mihi hodie fuit.
Ch. Dic, quis emit? *Ev.* Nefcio hercle. *Ch.* Hem, iftuccine eft operam dare
Bonum fodalem? *Ev.* Quid me facere vis? *Ch.* Idem quod me vides,
Vt pereas. quin percontatu's, hominis quae faciesforet,
Qui illam emiffet, eo fi pacto poffet indagarier
Mulier? *Ev.* Heu me miferum! *Ch.* Flere omitte, iftuc quod nunc agis.
Ev. Quid ego feci? *Ch.* Perdidifti me et fidem mecum tuam.
Ev. Dii fciunt, culpam meam iftanc non effe vllam. *Ch.* Euge, papae!
Deos abfentes teftes memoras: qui ego iftuc credam tibi?

Ev. Quin tibi in manu eſt, quod credas: ego quod dicam, id mihi mea in manu eſt.
Ch. De iſtac re argutus es, vt par pari reſpondeas:
Ad mandata claudus, caecus, mutus, mancus, debilis.
Promittebas te os ſublinere meo patri. egomet credidi
Homini docto rem mandare, is lapidi mando maxumo.
Ev. Quid ego facerem? *Ch.* Quid tu faceres? men' rogas? requireres,
Rogitares, quis eſſet, aut vnde eſſet, qua proſapia,
Ciuisne eſſet, an peregrinus. *Ev.* Ciuem eſſe aiebant Atticum.
Ch. Vbi habitaret, inuenires ſaltem, ſi nomen nequis.
Ev. Nemo aiebat ſcire. *Ch.* At ſaltem hominis faciem exquireres.
Ev. Feci. *Ch.* Qua forma eſſe aiebant? *Ev.* Ego dicam tibi:
Canum, varum, ventrioſum, bucculentum, breuiculum,
Subnigris oculis, oblongis malis, panſam aliquantulum.
Ch. Non hominem mihi, ſed theſaurum neſcio quem memoras mali.
Numquid eſt, quod dicas aliud de illo? *Ev.* Tantum, quod ſciam.
Ch. Edepol nae ille oblongis malis dedit mihi magnum malum.
Non poſſum durare: certum eſt, exſulatum hinc ire me.
Sed quam capiam ciuitatem, cogito potiſſumum:
Megara, Eretriam, Corinthum, Chalcidem, Cretam, Cyprum,
Sicyonem, Gnidum, Zacynthum, Lesbiam, Boeotiam.
Ev. Cur iſtuc coeptas conſilium? *Ch.* Quia enim me adflictat amor.
Ev. Quid tu ais? quid, quum illuc, quo nunc ire paritas, veneris?
Si ibi amare forte obcipias, atque item eius ſit inopia,
Iam inde porro aufugies? deinde item illinc, ſi item euenerit?
Quis modus tibi exſilio tandem eueniet? qui finis fugae?
Quae patria aut domus tibi ſtabilis eſſe poterit? dic mihi.

Cedo, ſi hac vrbe abis, amorem te hic relicturum putas?
Si iſt forte ita ſat animo adceptum eſt, id pro certo ſi habes:
Quanto te ſatin'ſt rus aliquo abire, ibi eſſe, ibi viuere,
Adeo dum illius te cupiditas atque amor miſſum facit?
Ch. Iam dixiſti? *Ev.* Dixi. *Ch.* Fruſtra dixti. hoc mihi certiſſumum eſt.
Eo domum, patrem atque matrem vt meos ſalutem: poſtea
Clam patrem patria hac effugiam, aut aliquid capiam conſilii.
Ev. Vt conripuit ſe repente, atque abiit? heu miſero mihi!
Si ille abierit, mea factum omnes dicent eſſe ignauia.
Certum eſt, praeconum iubere iam quantum eſt conducier,
Qui illam inueſtigent, qui inueniant. poſt ad Praetorem illico
Ibo, orabo vt conquiſitores det mihi in vicis omnibus:
Nam mihi nihil relicti quidquam aliud iam eſſe intellego.

ACTVS IV. SCENA I.

DORIPPA, SYRA.

Quoniam a viro ad me rus aduenit nuntius,
Rus non iturum, feci ego ingenium meum;
Reueni, vt illum perſequar, qui me fugit.
Sed anum non video conſequi noſtram Syram:
Atque eccam incedit tandem. quin is ocius?
Sr. Nequeo mecaſtor, tantum hoc oneris eſt, quod fero.
Do. Quid oneris? *Sr.* Annos octoginta et quatuor:
Et eodem adcedit ſeruitus, ſudor, ſitis:
Simul haec, quae porto, deprimunt. *Do.* Aliquid cedo,
Qui hanc vicini noſtri aram augeam, Syra.
Sr. Da ſane hanc virgam lauri. *Do.* Abi iam tu intro. *Sr.* Eo. (*intrat*)
Do. (*ſola precatur*) Apollo, quaeſo te, vt des pacem propitius;
Salutem et ſanitatem noſtrae familiae,

Meoque vt parcas gnato pace propitius.
Sy. (*in viam redit clamitans*) Disperii, perii misera, vae miserae mihi!
Do. Satin' tu sana es, obsecro? quid eiulas?
Sy. Dorripa mea, Dorripa! *Do.* Quid clamas, obsecro?
Sy. Nescio, quae est mulier intus hic in aedibus.
Do. Quid mulier? *Sy.* Mulier meretrix. *Do.* Veron' serio?
Sy. Nimium scis sapere, ruri quae non manseris:
Quamuis insipiens poterat persentiscere
Illam esse amicam tui viri bellissumi.
Do. Credo mecastor.. *Sy.* I hac mecum, vt videas simul
Tuam Alcumenam pellicem, Iuno mea.
Do. Ecastor vero istuc eo, quantum potest.

ACTVS IV. SCENA II.

LYSIMACHVS.

Parum ne est malae rei,, quod amat Demipho,
Ni sumptuosus insuper etiam siet?
Decem vocasset si ad coenam summos viros,
Nimium opsonauit; sed coquos, quasi in mari
Solet hortator remiges hortarier,
Ita hortabatur. egomet conduxi coquom.
Sed eum demiror non venire, vt iusseram.
Sed qui hinc nam a nobis exit? aperitur foris.

ACTVS IV. SCENA III.

DORIPPA, LYSIMACHVS.

(*secum*) Miserior mulier me nec fiet, nec fuit,
Tali viro quae nupserim! heu miserae mihi!
Hem, quoi te, et tu quae habeas, commendas viro!
Hem, quoi decem talenta dotis detuli,
Haec vt viderem, vt ferrem has contumelias!

Ly. Perii hercle! rure iam rediit vxor mea:
Vidiſſe eam credo mulierem in aedibus.
Sed quae loquatur, exaudire hinc non queo.
Adcedam propius. *Do.* Vae miſerae mihi! *Ly.* Immo mihi.
Do. Disperii! *Ly.* Ego quidem hercle oppido perii miſer!
Vidit! — vt omnes te Demipho Di perduint.
Do. Pol hoc eſt, ire quod rus meus vir noluit.
Ly. Quid nunc ego faciam, niſi vt adeam atque adloquar?
Iubet ſaluere ſuus vir vxorem ſuam. —
Vrbani fiunt ruſtici! *Do.* Pudicius
Faciunt illi, quam qui non fiunt ruſtici.
Ly. Num quid delinquunt ruſtici? *Do.* Ecaſtor minus
Quam vrbani, et multo minus mali quaerunt ſibi.
Ly. Quid autem vrbani deliquerunt? dic mihi.
Do. Quoia illa mulier intus eſt? *Ly.* Vidiſtine eam?
Do. Vidi. *Ly.* Quoia ea ſit, rogitas? *Do.* Reſciſcam tamen:
Cupio hercle ſcire. ſed tu me tentas ſciens.
Ly. Vin' dicam quoia eſt? illa — illa — edepol! vae mihi,
Neſcio quid dicam! *Do.* Haeres? *Ly.* Haud vidi magis.
Do. Quin dicis? *Ly.* Quin, ſi liceat. *Do.* Dictum oportuit.
Ly. Non poſſum, ita inſtas: vrges quaſi pro noxio.
Do. Scio, innoxius. *Ly.* Audacter quamuis dicito.
Do. Dic igitur. *Ly.* Ego dicam. *Do.* Atqui dicundum eſt tamen.
Ly. Illa eſt — num etiam vis nomen dicam? *Do.* Nihil agis.
Manifeſto teneo, in noxia es. *Ly.* Qua noxia?
Iſta quidem illa eſt — *Do.* Quae illa eſt? *Ly.* Illa — *Do.* Iohia!
Ly. Iam ſi nihil vſus eſſet, iam non dicerem.
Do. Non tu ſcis, quae ſit illa? *Ly.* Immo etiam ſcio:
De iſtac ſum iudex captus. *Do.* Iudex? iam ſcio:
Huc tu in conſilium iſtam aduocauiſti tibi.
Ly. Immo ſic ſequeſtro mihi data eſt. *Do.* Intellego.
Ly. Nihil hercle iſtius quidquam eſt. *Do.* Numero purgitas.
Ly. (*ſecum*) Nimium negotii reperi, enim vero haereo.

ACTVS IV. SCENA IV.

COCVS, LYSIMACHVS, DORIPPA, SYRA.

Agite, ite actutum. nam mihi amatori ſeni
Coquenda'ſt coena: atque equidem quum recogito,
Nobis coquenda eſt, non quoi conducti ſumus.
Nam qui amat, quod amat, ſi id habet, id habet pro cibo:
Videre, amplecti, oſculari, adloqui.
Sed nos confido onuſtos redituros domum.
Ite hac. ſed eccum qui nos conduxit, ſenex.
Ly. Ecce autem, perii! coquus adeſt. *Co.* Aduenimus.
Ly. Abi. *Co.* Quid? abeam? *Ly.* St, abi. *Co.* Abeamne? *Ly.* Abi.
Co. Non eſtis coenaturi? *Ly.* Iam ſaturi ſumus.
Sed interii! *Do.* Quid ais tu? etiamne haec illi tibi
Iuſſerunt ferri, quos inter iudex datus?
Co. Haeccine tua eſt amica, quam dudum mihi
Te amare dixti, quum opſonabas? *Ly.* Non taces?
Co. Satis ſcitum filum mulieris: virum hercle auet.
Ly. Abin' dierectus? *Co.* Haud mala eſt. *Ly.* At tu malus.
Co. Scitam hercle opinor ſatis concubinam hanc. *Ly.* Non abis?
Non ego ſum, qui te dudum conduxi. *Co.* Quid eſt?
Immo hercle tu iſtuc ipſus. *Ly.* Vae miſero mihi?
Co. Nempe vxor ruri eſt tua, quam dudum dixeras
Te odiſſe aeque atque angueis. *Ly.* Egon' iſtuc dixi tibi?
Co. Mihi quidem hercle. *Ly.* Ita me amabit Iupiter,
Vxor, vt ego illud numquam dixi. *Do.* Etiam negas?
Co. Non te odiſſe aiebat, vxorem verum ſuam.
Do. Palam iſtaec fiunt, te me odiſſe. *Ly.* Quin nego.
Co. Et vxorem ſuam ruri eſſe aiebat. *Ly.* Haec ea eſt.
Quid mihi moleſtus? *Co.* Quia me non nouiſſe ais.
Ni metuis tu iſtanc? *Ly.* Sapio: nam mihi vnica eſt.
Co. Vin' me experiri? *Ly.* Nolo. *Co.* Mercedem cedo.

Ly. Cras petito, dabitur. nunc abi. *Do.* Heu miserae mihi!
Ly. Nunc ego verum illud verbum esse experior vetus:
Aliquid mali esse propter vicinum malum.
Co. Cur hic adstamus? quin abimus? incommodi
Si quid tibi euenit, id non est culpa mea.
Ly. Quin me eradicas miserum. *Co.* Scio iam quid velis,
Nempe hinc me abire vis. *Ly.* Volo, inquam. *Co.* Abibitur,
Drachmam dato. *Ly.* Dabitur. *Co.* Dari ergo sis iube.
Dari potest interea dum illi ponunt. *Ly.* Quin abis?
Potin' vt molestus ne sis? *Co.* Agite, adponite
Opsonium istuc ante pedes illi seni.
Haec vasa aut mox, aut cras iubebo abs te peti:
Sequimini. *Ly.* Fortasse te illum mirari coquom,
Quod venit, atque haec adtulit. dicam quid est.
Do. Non miror, si quid damni facis, aut flagitii.
Nec pol ego patiar, sic me nuptam tam male,
Measque in aedes sic scorta obductarier.
Syra, i, rogato meum patrem verbis meis,
Vt veniat ad me iam simul tecum. *Sy.* Eo.
Ly. Nescis, negotii quid sit, vxor, obsecro:
Conceptis verbis iam ius iurandum dabo,
Me numquam quidquam cum illa — iamne abiit Syra?
Perii hercle! ecce autem haec abiit. vae misero mihi!
At te, vicine, Dii Deaeque perduint
Tua cum amica cumque amationibus.
Suspicione inpleuit me indignissume:
Conciuit hostes: domi vxor est acerruma.
Ibo ad forum, atque Demiphoni haec eloquar,
Me istanc capillo protracturum esse in viam,
Nisi hinc abducit, quo volt, ex hisce aedibus.
Vxor, heus vxor, quamquam tu irata es mihi,
Iubeas, si sapias, haec intro hinc auferrier:
Eadem licebit mox coenare rectius.

ACTVS IV. SCENA V.

SYRA, EVTYCHVS.

Hera quo me misit ad patrem, non est domi:
Rus abiisse aiebant. nunc domum renuntio.
Ev. Defessus sum vrbem totam peruenarier;
Nihil inuestigo quidquam de illa muliere.
Sed mater rure rediit; nam video Syram
Adstare ante aedeis. Syra. *Sy.* Quis est, qui me vocat?
Ev. Herus atque alumnus tuus sum. *Sy.* Salue, alumne.
Ev. Iam mater rure rediit? responde mihi.
Sy. Sua quidem salute ac familiae maxuma.
Ev. Quid istuc negotii est? *Sy.* Tuus pater bellissumus
Amicam adduxit intro in aedeis. *Ev.* Quomodo?
Sy. Adueniens mater rure eam obsendit domi.
Ev. Pol haud censebam istarum esse operarum patrem.
Etiam nunc mulier intu'st? *Sy.* Etiam. *Ev.* Sequere me.

Hisce vett. Editiones continuo ista adtexunt:

Quid? Peristratam hic Demiphonis contuor?
Gradus grandit, emittit oculos, circumfert se, obstipat verticem.
Adseruabo hinc, rerum quid gerat. magnum est, quidquid quaeritat.

Quam Scenam statim excipiunt duae aliae.

PERISTRATA, SYRA, LYCISSA.

Diua Astarte hominum deorumque vis, vita, salus: rursus eadem quae est
Pernicies, mors, interitus, mare, tellus, coelum, sidera.
Iovis quaecumque templa colimus, eius ducuntur nutu, illi obtemperant.
Eam spectant: quod illi displicet, facile excludunt ceteri.
Quidquid complacitum, id sequontur, quae viuont, omnia, atque sentiunt.
Alios enicat, exstinguit, alios suo lacte fouet, atque erigit: sed quos enicat,

Hi viuont, et ſapiunt: quos properat alere ac erigere,
Hi quidem confeſtim pereunt, atque male ſapiunt miſeri.
Iacent beneuolentes, odioſi humum mordent, caput reptant,
Fremunt, perſtrepuntque: quumque putant viuere, tunc ruunt maxume,
Tunc, tunc ſtudent perſequi: labant iuuenes, itidem rapiuntur ſenes.
Illi ſe amant: quod amant, amatum volunt atque cognitum.
Illi vero ſi amare ea aetate obcoeperunt, multo inſaniunt acrius.
Verum ſi non amant, oderunt, moleſti itidem atque difficiles;
Garruli, oſores, infenſi, iracundi, ſibi ſuisque inuidi.
Quod in ſe olim admiſere turpiter, id ſi ſiat modeſtius,
Nec tolerant, vt aequom eſt, patres: ſed clamant, indecenter obſtrepunt.
Sy. Quantum intellego, et hanc male habet Demipho. *Pe.* Id verum.
Amat ſilius et perit: id quom reſciſcit pater, inſanit vehementius.
Quae iſtaec intemperies? abegit vir meus olim ipſe ad mercatum Rhodum ſilium:
Nunc, vt fert Acanthio, ipſe ſibimet faciet exilium.
O iniquom patrem, o infortunatum ſilium, quo te recipies?
Vbi matrem relinques? ſola degam? ſilium amittam? non patiar.
Vendidit pater? vbi vbi erit inuenta, mater redimet.
Dic tu, Lyciſſa, num in hanc viciniam adductam autumant?
Ly. In hanc opinor. in amici ſenis quoiusdam aedeis. *Pe.* Hic, praeter Lyſimachum,
Nullus, quem ſciam. *Sy.* Lyſimachum nominant.
Mirum, ni ſenes vicini in vnum nidum conſpirauerint.
Pe. Dorippam eius vxorem conueniam. *Ly.* Quid, conuenias? non eam vides?
Pe. Video equidem: auſcultemus. neſcio, quid ſecum iracunda muſſitat.

DORIPPA, SYRA, LYCISSA, PERISTRATA.

Syra non redit, quam adcerſitum patrem iam diu eſt quod miſeram:
Tarda nimium aut lapis obriguit, aut angue demorſa ceſſauit turgida.
Sy. Nulla ſum, adeſt hera, me quaerit. *Do.* Domi manere nequeo:
Bellulam iſtanc pellicem mei non patiuntur oculi. excluſiſſem foras;
At me meus continuit Eutychus. ſed omnino quod fert non creduam.
Ly. Audin' hera? *Pe.* Audio: ſine pergat. *Ly.* Sino. *Do.* Amici inquit ſenis

Gratia huc ad nos venisse. habet venalem, amanti dum detrahat filio,
Haec quidem aut viri aut gnati fallacia: dissident sententiae.
Sequestro vir ait datam: eamdem vero venalem dicit filius.
Sy. Ibo de inprouiso obuiam, ne cessasse intellegat. *Do.* Istaec filio
Non credam, qui obsequitur patri: huic vero, vt mero cuculo,
Id certum est mentiri ampliter: equidem coquo creduam.
Eccam Syram. vt currit venefica? Syra! *Sy.* Quis me vocat?
Do. Malum, quod di tibi danunt. *Sy.* Hera, si sapis, hoc potius
Tuae pellici et marito dato. *Do.* Istuc dictum tibi non amplius irascor.
Sed vbi pater? quid cessat? an hominem podagra inpedit?
Sy. Nec podagricus nec articularius est, quem rus ducunt pedes.
Do. Non domi? *Sy.* Non. *Do.* Vbi? *Sy.* Ruri esse autumant;
Atque, numquid redeat, incertum, hodie: cum villico rationis satis.
Do. Omnia mihi hodie eueniunt praeter sententiam. non viuam vesperi,
Nisi illanc a me scelestam abigam: eo domum. *Ly.* Hera abit.
Pe. Hem, abit? compella. *Ly.* Dorippa, Dorippa. *Do.* Quid molestiae
Hoc est? quis me reuocat? *Pe.* Non sum molesta: sed beneuolens
Et amica te compellat tua Peristrata: mane, quaeso.
Do. Hem, Peristrata, te pol non noram; mala bilis cruciat
Me atque exagitat. *Pe.* Istuc volo, quaeso, ne neges,
Te audiui modo: dic mihi, quae te nunc habet sollicitudo?
Do. Peristrata, sic di tibi vnicum gnatum sospitent, da mihi benignius operam;
Nulla dari mihi poterit melius: par est aetas: vna creuimus,
Pares aetate habemus viros: nulli conloquor lubentius.
Sollicitor merito quidem, quid tibi animi esse nunc possiet,
Si amicam hac aetate ante oculos tuus adduxerit Demipho?
Pe. Adduxit? *Do.* Factum. *Pe.* Domi est? *Do.* Domi: *immo coqui*
Conducti: parabatur conuiuium, ni meus disturbasset aduentus omnia.
Senem miserum Venus et Cupido alieno satis vexant tempore.
Pe. Sed ista leuia sunt, Dorippa vtinam non ego essem miserior!
Do. Leuia? *Pe.* Leuia quidem. *Do.* Quae peiora tibi tuus faceret?
Pe. Immo peioribus peiora. *Do.* Quae istaec sunt? quaeso, loquere:
Vt tu mihi, ego tibi, quae facto opus sunt, demus consilium.
Vetus id dictum est, feliciter is sapit, qui periculo alieno sapit.
Pe. Vnicus mihi, Dorippa, est gnatus: scis? *Do.* Scio. *Pe.* Hunc pater

Olim a se extrusit Rhodum. *Do.* Quare? *Pe.* Quoniam amaret.
Do. Ob id ipsum? *Pe.* Id quidem nunc quoque, quom ancillam domum
Adduxisset, hanc rescisçens pater produxit, venalem praebuit.
Do. Atat noui: verum dixerat filius: ego mariti amicam putabam mei.
Quoi data est? *Pe.* Seni quoidam in hac amico vicinia.
Credo hic alium, praeter tuum, amicum habere neminem.
Do. Ea quidem est. quid filius? *Pe.* Vrbem hanc se deserturum autumat.
Do. In portu res est. quid si inuenerit? *Pe.* Mansurum credito.
Do. Praeter spem saluae sumus, ne dubita: apud me ea est.
Pe. Apud te? ea erat opinor, de qua loqui te audiui modo.
Do. Ea. *Pe.* O factum bene, merito te amo, restituisti filium.
Fac videam. *Do.* Eamus intro. *Pe.* Eamus. Lycissa ades,
Acanthioni haec nuntia: ego ad Dorippam huc deuortam.

ACTVS IV. SCENA VI.

SYRA.

Ecastor lege dura viuunt mulieres
Multoque iniquiore miserae, quam viri.
Nam si vir scortum duxit clam vxorem suam,
Id si resciuit vxor, inpune est viro.
Vxor viro si clam domo egressa est foras,
Viro fit causa, exigitur matrimonio.
Vtinam lex esset eadem, quae vxori est, viro.
Nam vxor contenta est, quae bona est, vno viro,
Qui minus vir vna vxore contentus siet?
Ecastor, faxim, si itidem plectantur viri,
Si quis clam vxorem duxerit scortum suam,
Vt illae exiguntur, quae in se culpam commerent;
Plures viri sint vidui, quam nunc mulieres.

ACTVS V. SCENA I.

CHARINVS.

Limen ſuperum inferumque, ſalue, ſimul autem vale.
Hunc hodie poſtremum extollo mea domo patria pedem.
Vſus, fructus, victus, cultus iam mihi harunc aedium
Interemptu'ſt, interfectu'ſt, alienatu'ſt. obcidi!
Dii penates meum parentum, familiae Lar pater,
Vobis mando, meum parentum rem bene vt tutemini.
Ego mihi alios Deos penates perſequar, alium Larem,
Aliam vrbem, aliam ciuitatem: ab Atticis abhorreo:
Nam vbi mores deteriores increbeſcunt in dies,
Vbi, qui amici, qui infideles ſint, nequeas pernoſcere,
Vbique id eripiatur, animo tuo quod placeat maxume:
Ibi quidem ſi regnum detur, non eſt cupita ciuitas.

ACTVS V. SCENA II.

EVTYCHVS, CHARINVS.

Diuum atque hominum quae Spectatrix atque Hera eadem es hominibus,
Spem ſperatam quoniam obtuliſti hanc mihi, grates ago.
Ecquis nam Deus eſt, qui mea nunc laetus laetitia fuat?
Domi erat quod quaeritabam. ibi ſex ſodales repperi,
Vitam, Amicitiam, Ciuitatem, Laetitiam, Ludum, Iocum.
Eorum inuentu res decem ſimitu peſſimas peſſum dedi,
Iram, Inimicitiam, Stultitiam, Exitium, Pertinaciam,
Moerorem, Lacrumas, Exſilium, Inopiam, Solitudinem.
Date Di, quaeſo, conueniendi mihi eius celerem copiam.
Ch. Adparatus ſum, vt videtis: abiicio ſuperbiam.
Egomet mihi comes, calator, equus, agaſo, armiger:
Egomet ſum mihi imperator, idem egomet mihi obedio:
Egomet mihi fero, quod vſu'ſt. o Cupido, quantus es!
Nam tu quemuis confidentem facile tuis factis facis,

Eumdem ex confidente actutum diffidentem denuo.
Ev. Cogito, quonam ego illum curram quaeritatum. *Ch.* Certa re'st,
Me vsque quaerere illam, quoquo hinc abducta est gentium.
Neque mihi vlla obsistet amnis, neque mons, neque adeo mare;
Nec calor, nec frigus metuo, neque ventum, neque grandinem.
Imbrem perpetiar, laborem subferam, solem, sitim:
Non concedam, neque quiescam vsquam noctu, neque interdius,
Prius profecto, quam aut amicam aut mortem inuestigauero.
Ev. Nescio quoia vox ad aurem mihi aduolauit. *Ch.* Inuoco
Vos, Lares viales, vt me bene tutetis. *Ev.* Iupiter!
Estne illic Charinus? *Ch.* Ciues bene valete. *Ev.* Illico
Sta, Charine. *Ch.* Qui me reuocat? *Ev.* Spes, Salus, Victoria.
Ch. Quid me voltis? *Ev.* Ire tecum. *Ch.* Alium comitem quaerite.
Non amittunt hi me comites, qui tenent. *Ev.* Qui sunt ei?
Ch. Cura, Miseria, Aegritudo, Lacrumae, Lamentatio.
Ev. Repudia istos comites, atque hoc respice, et reuortere.
Ch. Si quidem mecum fabulari vis, subsequere. *Ev.* Sta illico.
Ch. Male facis, properantem qui me commorare. Sol abit.
Ev. Si huc item properes, vt istuc properas, facias rectius;
Huc secundus ventus nunc est, cape modo vorsoriam:
Hic fauonius serenu'st, istic auster imbricus:
Hic facit tranquillitatem, iste omnes fluctus conciet.
Recipe te ad terram, Charine, huc. non ex aduorso vides?
Nubis ater imberque instat, adspice nunc ad sinistram
* Coelum vt est splendore plenum, ex aduorso vides.
Ch. Religionem illic obiecit: recipiam me illuc. *Ev.* Sapis,
O Charine, contra pariter fer gradum et confer pedem,
Porrige brachium, prehende. iam tenes? *Ch.* Teneo. *Ev.* Tene.
Quo nunc ibas? *Ch.* Exsulatum. *Ev.* Quid ibi facere vis? *Ch.* Quod miser.

Ev. Ne paue, restituam iam ego te in gaudia, antequam is. *Ch*. Eo.
Ev. Maxume quod vis audire, id audies quod gaudeas.
Sta illico, amicus aduenio multum beneuolens. *Ch*. Quid est?
Ev. Tuam amicam. *Ch*. Quid eam? *Ev*. Vbi sit ego scio. *Ch*. Tun' obsecro?
Ev. Sanam et saluam. *Ch*. Vbi eam saluam? *Ev*. Quo ego scio. *Ch*. Ego me mauelim.
Ev. Potin' vt animo sis tranquillo? *Ch*. Quid si animus fluctuat?
Ev. Ego istum in tranquillo et tuto sistam, ne time.
Ch. Obsecro te, loquere vbi sit, vbi eam videris.
Quid taces? dic. enicas me miserum tua reticentia.
Ev. Non longe hinc abest a nobis. *Ch*. Quin ergo commonstras, si tu vides?
Ev. Non video hercle nunc, sed vidi modo. *Ch*. Quin ego videam, facis?
Ev. Faciam. *Ch*. Longinquom istuc amanti est. *Ev*. Etiam metuis? omnia
Commonstrabo. amicior mihi nullus viuit, atque is est,
Qui illam habet: neque est, quoi magis me velle melius aequom siet.
Ch. Non curo istuc, illam quaero. *Ev*. De illa ergo ego dico tibi.
Sane hoc non in mentem venit dudum, vti tibi —
Ch. Dic igitur, vbi illa est? *Ev*. In nostris aedibus. *Ch*. Aedis probas,
Si tu vera dicis, pulcre aedificatas arbitror.
Sed quid ego istuc credam? vidistin'? an de audito nuntias?
Ev. Egomet vidi. *Ch*. Quis eam adduxit ad vos? *Ev*. Inique rogas.
Ch. Vera dicis. *Ev*. Nihil, Charine, te quidem quidquam pudet.

Quid tua refert, qui cum iſtac venerit? *Ch.* Dum iſtuc ſiet.
Ev. Eſt profecto. *Ch.* Opta ergo ob iſtunc nuntium, quid vis tibi.
Ev. Quid, ſi optabo? *Ch.* Deos orato, vt eius faciant copiam.
Ev. Derides. *Ch.* Seruata res eſt demum, ſi illam videro.
Sed quin ornatum hunc reiicio. heus aliquis, heus actutum huc foras
Exite, illinc pallium mihi huc ferte. *Ev.* Hem nunc tu mihi vt places!
Ch. Optume aduenlens puere, cape chlamydem atque haec. iſtinc ſta illico,
Vt, ſi haec non ſint vera, inceptum hoc itiner perficere exſequar.
Ev. Non mihi credis? *Ch.* Omnia equidem credo, quae dicis mihi.
Sed quin introducis me ad eam, vt videam? *Ev.* Paulisper mane.
Ch. Quid manebo? *Ev.* Tempus non eſt intro eundi. *Ch.* Enicas.
Ev. Non opus eſt, inquam, nunc intro te ire. *Ch.* Reſponde mihi,
Qua cauſa? *Ev.* Operae non eſt. *Ch.* Cur? *Ev.* Quia non eſt illi commodum.
Ch. Itane commodum illi non eſt, quae me amat, quam ego contra amo?
Omnibus hic ludificatur me modis. ego ſtultior,
Qui iſti credam. commoratur: chlamydem ſumam denuo.
Ev. Mane parumper, atque hoc audi. *Ch.* Cape ſis, puer, hoc pallium.
Ev. Mater irata eſt patri vehementer, quia ſcortum ſibi
Ob oculos adduxerit in aedis, dum ruri ipſa abeſt:
Suſpicatur illam amicam eſſe illi — *Ch.* Zonam ſuſtuli.
Ev. Eam rem nunc exquirit intus — *Ch.* Iam machaera eſt in manu.

Ev. Nam si eò te introducam — *Ch.* Tollo ampullam, atque hinc eo.
Ev. Mane, mane, Charine. *Ch.* Erras, me decipere haud potes.
Ev. Neque edepol volo. *Ch.* Quin tu ergo itiner exsequi meum me sinis?
Ev. Non sino. *Ch.* Ego me moror, tu puere, abi hinc intro ocius.
Iam in currum escendi, iam lora in manus cepi meas.
Ev. Sanus non es. *Ch.* Quin, pedes, vos in curriculum coniicitis
In Cyprum recta? quandoquidem pater mihi exsilium parat.
Ev. Stultus es. noli istuc quaeso dicere. *Ch.* Certum exsequi'st,
Operam vt sumam ad peruestigandum, vbi sit illaec. *Ev.* Quin domi est.
Ch. Nam hic quod dixit, id mentitu'st. *Ev.* Vera dixi equidem tibi.
Ch. Iam Cyprum veni. *Ev.* Quin sequere, vt illam videas, quam expetis.
Ch. Percontatus non inueni. *Ev.* Matris iam iram neglego.
Ch. Porro proficiscor quaesitum. nunc perueni Chalcidem.
Video ibi hospitem Zacyntho: dico quid eo aduenerim:
Rogito quis eam vexerit, quis habeat, si ibi inaudiuerit.
Ev. Quin tu istas omittis nugas, ac mecum huc intro ambulas?
Ch. Hospes respondit, Zacyntho ficos fieri non malas.
Ev. Nihil mentitus est. *Ch.* Sed de amica sese inaudisse autumat,
Hic Athenis esse. *Ev.* Calchas iste quidem Zacynthiu'st.
Ch. Nauem conscendo, proficiscor illico, iam sum domi,
Iam redii exsilio. salue mi sodalis Eutyche:
Vt valuisti? quid, parentes mei valent? coena dabitur?
Bene vocas, benigne dicis: cras apud te, nunc domi.
Sic decet, sic fieri oportet. *Ev.* Eho, quae tu somnias!

Hic homo non ſanus eſt. *Ch.* Medicari amicus quin properas?
Ev. Sequere ſis. *Ch.* Sequor. *Ev.* Clementer quaeſo, calces deteris.
Audin' tu? *Ch.* Iam dudum audiui. *Ev.* Pacem componi volo
Meo patri cum matre: nam nunc eſt irata. *Ch.* I modo.
Ev. Propter iſtanc. *Ch.* I modo. *Ev.* Ergo cura. *Ch.* Quin tu ergo i modo.
Tam propitiam reddam, quam quum propitia eſt Iuno Iovi.

ACTVS V. SCENA III.

DEMIPHO, LYSIMACHVS.

Huic Scenae: Quaſi tu numquam quidquam etc. *praeſcripſerant Vett. Edd. verſus XI. ſequentes:*

Ly. Demipho: Sapientum illud dictum te audiſſe reor ſaepius:
Voluptas eſt malorum eſca, quod ea non minus homines,
Quam hamo capiantur piſces. hanc quando fugiant ſenes,
Tu tamen ſenectuti gratiam non habeas: quoniam haec tibi
Non abstulit modo, ſed in amorem coniecit fortius.
Quo te conſiliumque tuum atque mentem perdit funditus,
Atque oculorum tibi praeſtringit aciem. me quoque
In magnum conieciſti malum, nec quid faciam ſcio.
De. Lyſimache, deum hoc arbitrium eſt, non hominum. tute hoc tecum
Si cogites, non aequom te facere arbitrabere,
Quom amico homini tuique conſcio ita ſubcenſeas miſere.

Quaſi tu numquam quidquam adſimile huius facti feceris.
Ly. Edepol numquam; caui, ne quid facerem. vix viuus ſum miſer!
Nam mea vxor propter illam tota in fermento iacet.
De. At ego expurgationem habebo, vt ne ſubcenſeat.
Ly. Sequere me. ſed exeuntem filium video meum.

ACTVS V. SCENA IV.

EVTYCHVS, LYSIMACHVS, DEMIPHO.

(*Charino exiens*) Ad patrem ibo, vt matris iram sibi esse sedatam sciat.
Iam redeo. *Ly.* Placet principium. quid agis? quid fit, Eutyche?
Ev. Optuma obportunitate ambo aduenistis. *Ly.* Quid rei est?
Ev. Vxor tibi placida et placata'st. certe dextras nunc iam.
Ly. Dii me seruant. *Ev.* (*Demiphoni*) Tibi amicam nullam esse nuntio.
De. Dii te perdant. quid negotii est nam quaeso istuc? *Ev.* Eloquar.
Animum aduortite igitur ambo. *Ly.* Quin tibi ambo operam damus.
Ev. Qui bono sunt genere nati, si sunt ingenio malo,
Suapte culpa genere capiunt genus, ingenium inprobant.
De. Verum dicit hic. *Ly.* Tibi ergo dicit. *Ev.* Eo illud verum est magis.
Nam te istac aetate haud aequom fuerat filio tuo,
Adolescenti amanti, amicam emptam argento eripere suo.
De. Quid tu ais? Charini amica'st illa? *Ev.* Vt dissimilat malus!
De. Ille quidem illam sese ancillam matri emisse dixerat.
Ev. Propterea igitur tu mercatus, nouos amator, vetus puer?
Ly. Optume hercle: perge: ego adsistam hinc altrinsecus.
Quibus est dictis dignus, vsque oneremus ambo — *De.* Nullus sum.
Ly. Filio suo qui innocenti fecit tantam iniuriam.
Ev. Quem quidem hercle ego, in exsilium quum iret, reduxi domum:
Nam ibat exulatum. *De.* An abiit? *Ly.* Etiam loquere, larua?
Temperare istac aetate istis decebat artibus.

De. Fateor: deliqui profecto. *Ev*. Etiam loquere, larua?
Vacuom eſſe iſtac ted aetate iis decebat noxiis:
Itidem, vt tempus anni, aetatem aliam aliud factum conuenit.
Nam ſi iſtuc ius eſt, ſenecta aetate ſcortari ſenes,
Vbi loci res ſumma noſtra eſt publica? *De*. Hei, perii miſer!
Ev. Adoleſcentes rei agendae iſti magis ſolent operam dare.
De. Iam, obſecro, vobis hercle habete cum porcis, cum fiſcina.
Ev. Redde filio: ſibi habeat. *De*. Iam vt volt, per me ſibi habeat licet.
Ev. Temperi edepol! quoniam, vt aliter facias, non eſt copiae.
De. Subplicii ſibi ſumat, quid volt ipſe, ob hanc iniuriam.
Modo pacem faciatis; oro vt ne mihi iratus ſiet.
Si hercle ſciuiſſem, ſiue adeo ioculo dixiſſet mihi,
Se illam amare, numquam facerem, vt illam amanti abducerem.
Eutyche, ted oro, ſodalis eius es, ſerua et ſubueni.
Hunc ſenem, para me clientem: memorem dices beneficii.
Ly. Ora, vt ignoſcat delictis tuis atque adoleſcentiae.
De. Pergin' tu autem? eia ſuperbe inuehere! ſpero ego mihi quoque
Tempus tale euenturum, vt tibi gratiam referam parem.
Ly. Miſſas iam ego iſtas artes feci. *De*. Et quidem ego dehinc iam. *Ly*. Nihil.
Conſuetudine animus rurſus te huc inducet. *De*. Obſecro,
Satis iam vt habeatis: quin loris caedite, etiam, ſi lubet.
Ly. Recte dicis. ſed iſtuc vxor faciet, quum hoc reſciuerit.
De. Nihil opu'ſt reſciſcat. *Ev*. Quid iſtuc? non reſciſcet, ne time.
Eamus intro, non vtibilis hic locus factis tuis,
Dum memoramus, arbitri vt ſint, qui praetereant per vias.
De. Hercle quin tu recte dicis: eadem breuior Fabula
Erit. eamus. *Ev*. Hic eſt intus filius apud nos tuus.
De. Optume eſt. illac per hortum nos domum tranſibimus.

Ly. Eutyche, hanc volo prius rem agi, quam meum intro refero pedem.
Ev. Quid iſtuc eſt? *Ly*. Suam quisque homo rem meminit. reſponde mihi;
Certon' ſcis, non ſubcenſere mihi tuam matrem? *Ev*. Scio.
Ly. Vide. *Ev*. Me vide. *Ly*. Satis habeo. at quaeſo hercle, etiam vide.
Ev. Non mihi credis? *Ly*. Immo credo, ſed tamen metuo miſer.
De. Eamus intro. *Ev*. Immo dicamus ſenibus leges cenſeo
Prius, quam abeamus, quas leges teneant, contentique ſint.
Annos natus ſexaginta qui erit, ſi quem ſcibimus,
Seu maritum ſeu hercle adeo coelibem ſcortarier,
Cum eo nos hic lege agemus: inſcitum arbitrabimur.
Et per nos quidem hercle egebit, qui ſuum prodegerit.
Neu quisquam poſthac prohibeto adoleſcentem filium,
Quin amet et ſcortum ducat: quod bono fiat modo.
Si quis prohibuerit, plus perdet clam, quam ſi praehibuerit palam.
Haec adeo, vt ex hacce nocte primum lex teneat ſenes.
Bene valete, atque adoleſcentes, haec ſi vobis lex placet,
Ob ſenum hercle induſtriam, vos aequom eſt clare plaudere.

M. ACCII PLAVTI

PSEVDOLVS.

DRAMATIS PERSONAE:

SIMO, ſenex Athenienſis, amorem filii facilius ferens, quam ſumtum idcirco inpendendum.

CALIDORVS, Simonis filius, vt plerique Plautini iuuenes, amoris plenus, conſilii inops.

PHOENICIVM Calidori amica, non loquens in fabula, vna autem in ſcena ſcribens, et in alia flens, quo vtroque magnum indicat Calidori amorem.

CHARINVS Calidori ſodalis, ad quaeuis officia ei praeſtanda paratus.

PSEVDOLVS Simonis ſeruus, audax et callidus, ſed

SIMIA ſycophanta, in vtroque Pſeudolum ſuperans ipſum.

CALLIPHO ſenex hilaris et indulgens.

BALLIO leno ſordidiſſimus.

Lorarii et *Puer* Ballionis ſerui.

Coquus, magniloquus, et, vt coqui Plautini omnes, fur.

HARPAX cacula, fidus et cautus, ſed parum prudens.

ARGVMENTVM PRISCIANI.

Praesentes numerat quindecim Miles minas.
Simul consignat symbolum, vt Phoenicium
Ei det leno, qui eum cum reliquo adserat.
Venientem caculam intervortit symbolo,
Dicens Syrum se Ballionis, Pseudolus:
Opemque herili ita tetulit: nam Simiae
Leno mulierem, quem is subposuit, tradidit.
Venit Harpax verus: res palam cognoscitur;
Senexque argentum, quod erat pactus, reddit.

ARGVMENTVM.

Cicero, in libello de senectute, Catonem maiorem inducit loquentem: quam gaudebat bello suo punico Naevius, quam Truculento Plautus, quam Pseudolo! *Quem ad locum Douza dicit: quam Pseudolo sua Plautus gauisus sit, nescio; hoc vero scio, nullam me ex poetae illius comoediis iam pridem aeque lubentem perlegisse, neque vnde animo defaecatiore me discessisse existimem. Quid? quod ocellum fabularum Plauti Douza Pseudolum nominat. Sic et Gellius Pseudolum vocat comoediam festiuissimam: Camerarius Pseudoli argumentum varium et plane mirificum esse, et Erasmus nomina quaedam huius fabulae, ob insignem inprobitatem, in prouerbia abiisse dicit, v. c. C. Fannium a Cicerone Ballionem esse adpellatum. Iniurios tamen Pseudoli laudatores aliis Plauti fabulis esse nolim. Nonnullas enim alias Pseudolo nullo modo postponendas esse, et, si morosiores esse velimus, in Pseudolo quoque, quae carpenda videantur, reperiri, palam est. Ignoscant mihi Sarsinatis manes, si non probanda mihi videtur Pseudolo tributa temeritas, qui Act. 1. sc. 5. in pistrinum detrudi et virgis totus conscribi postulat, nisi ad vesperum effectum reddidisset, cui rei efficiendae Act. 1. sc. 4. v. 4. ne guttam quidem certi consilii paratam sibi esse fatetur. Reperiuntur quidem homines, quorum temeritas vix videatur credibilis, quapropter Comico licet, incredibilis temeritatis partes histrioni alicui dare; verum etiam est, quod apud Ter. Phorm. 4. 6. 30. Chremes dicit: di vostram fidem! quam saepe temere forte eueniunt, quae non audeas optare! quare Comico licet, fortunae ipsi, vt ita dicam, partes in fabula sua tribuere. Cui vero probari potest temeritas, quae eo progrediatur vsque, vt nulli prorsus consilio locus supersit, atque vt Comicus*

praeuideat, plane fortuita quaedam, quae nodum soluant, vt hic Harpagis aduentum et stultitiam, sibi fore arcessenda? Soluat fortuna fabulae nodum, si quis, qua spe fisus erat, ea destitutus praeter opinionem sit: sed non ita nodus nectatur, vt in vna fortuna omnis Comici spes conlocata fuisse adpareat. Sed alii fortasse aliter de ea re iudicant: recentiores certe Comici nonnulli fortunam, quoties libet, subpetias sibi ferre cogunt.

Deperibat Calidorus Phoenicium, quam quum Ballio militi vendidisset, qui, quindecim minis numeratis, puellam nuntio suo tradere iusserat, qui quinque minas reliquas cum symbolo, ei, quem in cera expressum reliquerat, simili adtulisset. Pseudolus hunc symbolum a nuntio militis per dolum aufert, Simiamque cum eo et quinque minis mutuo sumtis mittit, qui, a milite se missum mentitus, puellam ad Calidorum perducit.

Prologus fabulae in Mss. Pal. editionibusque Veneta et Argentina, praeter vltimos duos versus, *desideratur; Saraceni quidem in editione est, sed ita, vt neo ipse, neo Pius, nec Valla commentatus quidquam in eum sit. Camerarius tamen adparere iudicat, antiquum eum esse; Pareus contra Plautinum, praeter vltimos istos versiculos, esse negat, quibus aliquis, posterioribus saeculis, quum fabulam denuo exhiberet, reliqua praemiserit. Duo versiculi, antiquitus superstites, Plautum hanc fabulam non sine Prologo primum dedisse, palam videntur facere, et reliquos versus, nisi deessent in codicibus quibusdam magni aestimatis, nemo forsan Plautinos non adnosceret. Adcidisse nimirum potest, vt, quae libri alicuius particula vel optimo in codice periret, in alio tamen minoris pretii codice genuina adseruaretur.*

PROLOGVS.

Studete hodie mihi: bona in Scenam adfero:
Nam bona bonis ferri reor aequom maxume,
Vt mala malis; vt, qui mali sunt, habeant mala,
Qui boni, bona. bonos quod oderint mali,
Sunt mali; malos quod oderint boni, bonos
Esse oportet. vosque ideo estis boni, quandoquidem
Semper odistis malos; et lege et legionibus

Hos fugitastis, Quirites, subcessis bonis.
Huic vos nunc pariter bonam, boni, operam date gregi,
Qui bonus est, et hodie ad bonos adfert bona.
Aures, oculi, animus, ampliter fient saturi.
In Scenam qui ieiunus venerit aut sitiens,
Is risu et ventre raso vigilabit sedulo:
Dum ridebunt saturi, mordebunt famelici.
Nunc si sapitis, cedite ieiuni atque discedite.
Vos saturi state, immo sedete atque adtendite.
Non argumentum, neque huius nomen Fabulae
Nunc proloquar ego: satis id faciet Pseudolus:
Satis id dictum vobis puto iam atque deputo.
Vbi lepos, ioci, risus, vinum, ebrietas decent,
Gratiae, decor, hilaritas, atque delectatio,
Qui quaerit alia his, malum videtur quaerere.
Curas malas abiicite iam, vt otiosi hodie.
Exporgi meliu'st lumbos, atque exsurgier.
Plautina longa Fabula in Scenam venit.

ACTVS I. SCENA I.

PSEVDOLVS, CALIDORVS.

Si ex te tacente fieri possem certior,
Here, quae miseriae te tam misere macerant,
Duorum labori ego hominum parsissem lubens,
Mei te rogandi, et tui respondendi mihi.
Nunc, quoniam id fieri non potest, necessitas
Me subigit, vt te rogitem. responde mihi:
Quid est, quod tu exanimatus iam hos multos dies
Gestas tabellas tecum, eas lacrumis lauis,
Neque tui participem consilii quemquam facis?
Eloquere, vt, quod ego nescio, id tecum sciam.
Ca. Misere miser sum, Pseudole! *Ps.* Id te Iupiter

Prohibeſſit. *CA*. Nihil hoc Iovis ad iudicium adtinet.
Sub Veneris regno vapulo, non ſub Iovis.
Ps. Licet me id ſcire quid ſit? nam tu me antidhac
Supremum habuiſti comitem conſiliis tuis.
CA. Idem animus nunc eſt. *Ps*. Fac me certum, quid tibi eſt.
Iuuabo aut re, aut opera, aut conſilio bono.
CA. Cape has tabellas, tute hinc narrato tibi,
Quae me miſeria et cura contabefacit.
Ps. Mos tibi geretur. ſed quid hoc, quaeſo? *CA*. Quid eſt?
Ps. Vt opinor, quaerunt literae hae ſibi liberos,
Alia aliam ſcandit. *CA*. Ludis me ludo tuo.
Ps. Has quidem pol, credo, niſi Sibylla legerit,
Interpretari alium poteſſe neminem.
CA. Cur inclementer dicis lepidis literis,
Lepidis tabellis, lepida conſcriptis manu?
Ps. An, obſecro hercle, habent quoque gallinae manus?
Nam has quidem gallina ſcripſit. *CA*. Odioſus mihi es.
Lege, vel tabellas redde. *Ps*. Immo enim perlegam:
Aduortito animum. *CA*. Non adeſt. *Ps*. At tu cita.
CA. Immo ego tacebo, tu hinc ex cera cita:
Nam iſtic meus animus nunc eſt, non in pectore.
Ps. Tuam amicam video, Calidore. *CA*. Vbi ea eſt, obſecro?
Ps. Eccam in tabellis porrectam: in cera cubat.
CA. At te dii deaeque, quantus es — *Ps*. Seruaſſint quidem.
CA. Quaſi ſolſtitialis herba, pauliſper fui:
Repente exortus ſum, repentino obcidi.
Ps. Tace, dum tabellas perlego. *CA*. Ergo quin legis?
Ps. Phoenicium Calidoro amatori ſuo
Per ceram et linum literasque interpretes
Salutem mittit, et ſalutem abs te expetit,
Lacrumans titubanti animo, corde, et pectore.
CA. Perii! ſalutem nusquam inuenio, Pſeudole,
Quam illi remittam. *Ps*. Quam ſalutem? *CA*. Argenteam.

Ps. Pro lignean' ſalute vis argenteam
Remittere illi? vide ſis, quam tu rem geras.
CA. Recita modo: ex tabellis iam faxo ſcies,
Quam ſubito argento mihi vſus inuento ſiet.
Ps. Leno me peregre militi Macedonico
Minis viginti vendidit, voluptas mea:
Et prius, quam hinc abiit, quindecim Miles minas
Dederat: nunc vnae quinque remorantur minae.
Ea cauſa Miles hic reliquit ſymbolum,
Expreſſam in cera ex anulo ſuam imaginem,
Vt, qui huc adferret eius ſimilem ſymbolum,
Cum eo ſimul me mitteret. ei rei dies
Haec praeſtituta eſt, proxuma Dionyſia.
CA. Cras ea quidem ſunt. prope adeſt exitium mihi,
Niſi quid mihi in te eſt auxilii. *Ps.* Sine perlegam.
CA. Sino, nam mihi videor cum ea fabularier:
Lege, dulce amarumque vna nunc miſces mihi.
Ps. Nunc noſtri amores, mores, conſuetudines,
Iocus, ludus, ſermo, ſuauis ſauiatio,
Compreſſiones arctae amantum comparum,
Teneris labellis molles morſiunculae,
Papillarum horridularum obpreſſiunculae,
Harum voluptatum mihi omnium, atque itidem tibi
Distractio, diſcidium, vaſticies venit,
Niſi quae mihi in te'ſt, haud tibi eſt in me ſalus.
Haec, quae ego ſciui, vt ſcires curaui omnia:
Nunc ego te experiar, quid ames, quid ſimiles. vale.
CA. Eſt miſere ſcriptum, Pſeudole! *Ps.* O miſerrume!
CA. Quin fles! *Ps.* Pumiceos oculos habeo: non queo
Lacrumam exorare vt exſpuant vnam modo.
CA. Quid ita? *Ps.* Genus noſtrum ſemper ſiccoculum fuit.
CA. Nihilne adiuuare me audes? *Ps.* Quid faciam tibi?

Ps. Heu? id quidem tibi hercle, ne parſis, dabo.
CA. Miſer ſum, argentum nusquam inuenio mutuom,
Pſeudole. *Ps.* Heu! *CA.* Neque intus nummus vllus eſt.
Ps. Eheu!
CA. Ille abducturus eſt mulierem cras. *Ps.* Eheu!
CA. Iſtoccine pacto me adiutas? *Ps.* Do id quod mihi eſt:
Nam is mihi theſaurus iugis in noſtra eſt domo.
CA. Actum hodie de me eſt. ſed potes nunc mutuam
Drachmam dare mihi vnam, quam cras reddam tibi?
Ps. Vix hercle opinor, ſi me obponam pigneri.
Sed quid de drachma facere vis? *CA.* Reſtim volo
Mihi emere. *Ps.* Quamobrem? *CA.* Qui me faciam penſilem.
Certum eſt mihi ante tenebras perſequi tenebras.
Ps. Quis mihi igitur drachmam reddet, ſi dederim tibi?
An tu te ea cauſa vis ſciens ſuſpendere,
Vt me defraudes drachma, ſi dederim tibi?
CA. Profecto nullo pacto poſſum viuere,
Si illa a me abalienatur atque abducitur.
Ps. Quid fles, cucule? viues. *CA.* Quid ego ni fleam?
Cui nec paratus nummus argenti ſiet:
Neque cui libellae ſpes ſit vsquam gentium.
Ps. Vt literarum ego harum ſermonem audio,
Niſi tu illi drachmis fleueris argenteis,
Quod tu iſtis lacrumis te probare poſtulas,
Non pluris refert, quam ſi imbrem in cribrum geras.
Verum ego te amantem, ne paue, non deſeram.
Spero, alicunde hodie me bona opera, aut hac mea,
Tibi inuenturum eſſe auxilium argentarium.
CA. Atque id futurum vnde? *Ps.* Vnde dicam neſcio,
Niſi quia futurum eſt: ita ſupercilium ſalit.
CA. Vtinam quae dicis, dictis facta ſubpetant!
Ps. Scis tu quidem hercle, mea ſi commoui ſacra,
Quo pacto et quantas ſoleam turbellas dare!

Ca. In te nunc ſunt omnes ſpes aetati meae.
Ps. Satin' eſt, ſi hanc hodie mulierem efficio tibi,
Tua vt ſit, aut ſi tibi do viginti minas?
Ca. Satis, ſi futurum eſt. *Ps.* Roga me viginti minas.
Vt me effecturum tibi, quod promiſi, ſcias:
Roga, obſecro hercle; geſtio promittere.
Ca. Dabisne argenti mihi hodie viginti minas?
Ps. Dabo, moleſtus nunc iam ne ſis mihi.
Atque hoc, ne dictum tibi neges, dico prius,
Si neminem alium potero, tuum tangam patrem.
Ca. Dii te mihi omnes ſeruent. verum ſi potes
Pietatis cauſa vel etiam matrem quoque.
Ps. De iſtac re in oculum vtrumuis conquieſcito.
Ca. Oculum vtrum, anne in aurem? *Pe.* At hoc peruolgatum eſt minus.
Nunc ne quis dictum ſibi neget, dico omnibus,
Pube praeſenti, in concione, omni populo,
Omnibus amicis, notisque edico meis,
In hunc diem a me vt caueant, ne credant mihi.
Ca. St! tace, obſecro hercle. *Ps.* Quid negotii eſt? *Ca.* Oſtium
Lenonis crepuit. *Ps.* Crura mauellem modo.
Ca. Atque ipſe egreditur penitus periurum caput.

ACTVS I. SCENA II.

LENO, LORARII IV., PSEVDOLVS, CALIDORVS.

Exite, agite, ite ignaui, male habiti, et male conciliati,
Quorum numquam quidquam quoiquam venit in mentem, vt recte faciant.
Quibus niſi ad hoc exemplum experior, non poteſt vſurpari vſura.
Neque ego homines magis aſinos vmquam vidi, ita plagis coſtae callent.

Quos dum ferias, tibi plus noceas: eo enim ingenio hi ſunt flagritribae,
Qui haec habent conſilia, vbi data occaſio eſt, rape, clepe, tene, harpaga,
Bibe, es, fuge: hoc eſt eorum opus;
Vt mauelis lupos apud oues linquere, quam hos domi cuſtodes.
At faciem quum adſpicias eorum, haud mali videntur, opera fallunt.
Nunc adeo hanc edictionem niſi animum aduortitis omnes;
Niſi ſomnum ſocordiamque ex pectore oculisque amouetis:
Ita ego voſtra latera loris faciam, vt valide varia ſint;
Vt ne periſtromata quidem aeque picta ſint Campanica,
Neque Alexandrina belluata conchyliata tapetia.
Atque heri ante dixeram omnibus, dederamque eas prouincias:
Verum ita vos eſtis perditi, negligentes, ingenio inprobo,
Officium voſtrum vt vos malo cogatis commonerier.
Nempe ita animati eſtis, vos vincite hoc duritia ergo atque me.
Hoc vide ſis, vt alias res agunt! hoc agite, hoc animum aduortite.
Huc adhibete aures, quae ego loquar, plagigera genera hominum.
Numquam edepol voſtrum durius tergum erit, quam terginum hoc meum.
Qui nunc? doletne? hem, ſic datur, ſi quis herum ſeruos ſpernit.
Adſiſtite omnes contra me, et, quae loquor, aduortite animum.
Tu, qui vrnam habes, aquam ingere, face plenum aenum ſit cito.
Te, cum ſecuri, caudicali praeficio prouinciae.
Lo. At haec retunſa eſt. *Le*. Sine ſiet: itidem vos quoque eſtis plagis omnes.
Num qui minus ea gratia tamen omnium opera vtor?

Tibi hoc praecipio, vt niteant aedes. habes quod facias; propera. abi intro.
Tu eſto lectiſterniator. tu argentum eluito; idem exſtruito.
Haec, quum ego a foro reuortor, facite, vt obſendam parata,
Vorſa, praeſterga, ſtrata, lautaque coctaque omnia vti ſint.
Nam mihi hodie natalis dies eſt, decet eum omnes vos concelebrare.
Pernam, callum, glandium, ſumen, facito in aqua iaceant. ſatin' audis?
Magnifice volo enim ſummos viros adcipere, vt mihi rem eſſe reantur.
Intro abite, atque haec cito celebrate, ne mora quae ſit, cocus quum veniat,
Mihi. ego eo in macellum, vt piſcium quidquid eſt pretio praeſtinem.
I puere prae, ne quisquam pertundat crumenam cautio eſt.
Vel opperire: eſt quod domi dicere paene fui oblitus.
Auditin'? vobis mulieres hanc habeo edictionem:
Vos. quae in mundiciis, molliciis deliciisque aetatulam agitis,
Viris cum ſummis inclutae amicae: nunc ego ſcibo, atque hodie experiar,
Quae capiti, quae ventri operam det, quaeque ſuae rei, quae ſomno ſtudeat:
Quam libertam fore mihi credam, et quam venalem, hodie experiar.
Facite hodie, vt mihi munera multa huc ab amatoribus conveniant.
Nam niſi penus annuus hodie conuenit, cras populo proſtituam vos.
Natalem ſcitis mihi diem eſſe hunc. vbi iſti ſunt, quibus vos oculi eſtis?
'Quibus vitae? quibus deliciae eſtis? quibus ſauia? mammilla? mellitae?

Manipulatim mihi munerigeruli facite ante aedis iam hic adſint.
Cur ego veſtem, aurum, atque ea, quibus eſt vobis vſui, praehibeo? quid mihi
Domi, niſi malum, voſtra opera eſt hodie, inprobae? vino modo cupidae eſtis:
Eo vos voſtros panticesque adeo madefacitis, quum ego ſim hic ſiccus.
Nunc adeo hoc factum eſt optumum, vt nomine quamque adpellem ſuo;
Ne dictum eſſe actutum ſibi quaepiam voſtrarum mihi neget. aduortite animum cunctae.
Principio, Hedylium, tecum ago, quae amica es frumentariis,
Quibus cunctis montes maxumi acerui frumenti ſunt domi:
Fac ſis ſit delatum huc mihi frumentum, hunc annum quod ſatis
Mihi, etiam familiae omni ſit meae: atque adeo vt frumento adfluam,
Vt ciuitas nomen mihi commutet, meque vt praedicet
Lenone ex Ballione regem Iaſonem. *CA*. (*Pſeudolo*) Audin', furcifer
Quae loquitur? ſatin' magnificus tibi videtur? *Ps*. Pol iſte,
Atque etiam malificus. ſed tace, atque hanc rem gere.
LE. Aeſchrodora tu, quae amicos tibi habes lenonum aemulos,
Lanios, qui item vt nos iurando iure malo quaerunt rem, audi:
Niſi carnaria tria grandia tergoribus oneri vberi hodie
Mihi erunt, cras te, quaſi Dircam olim, vt memorant, duo
Gnati Iovis deuinxere ad taurum, item hodie ſtringam ad carnarium: id tibi
Profecto taurus fiet. *Ps*. Nimis ſermone huius ira incendor.
Hunccine hic hominem pati colere iuuentutem Atticam?
Vbi ſunt, vbi latent, quibus aetas integra eſt, qui amant a lenone?

Quin conueniunt, quin vna omnes peſte hac populum hunc liberant?
Sed nimis ſum ſtultus, nimium fui indoctus, ne illi audeant
Id facere, quibus vt ſeruiant, ſuus amor cogit, ſimul
Prohibet, faciant aduorſum eos quod volunt. *CA.* Vah! tace. *PS.* Quid eſt?
CA. Male morigerus male facis mihi, quum ſermone huic opſonas. *PS.* Taceo.
CA. At taceas malo multo, quam tacere te dicas. *LE.* Tu autem,
Xyſtylis, fac vt animum aduortas, quoius amatores oliui
Dynamin domi habent maxumam.
Si mihi non iam huc culleis oleum deportatur,
Te ipſam culleo ego cras faciam vt deportere in pergulam.
Ibi tibi adeo lectus dabitur, vbi tu haud ſomnum capias,
Sed vbi vsque ad languorem — — tenes quorſum haec tendant, quae loquor?
En excetra tu, quae tibi amicos tot habes, tam probe oleo onuſtos,
Num quoipiam eſt hodie tua tuorum opera conſeruorum
Nitidiuſculum caput? aut num ipſe pulmento vtor magis
Vnctiuſculo? ſed ſcio, tu oleum haud magni pendis, vino te
Deuincis. ſine modo. reprehendam ego cuncta hercle vna opera, niſi
Quidem hodie tu omnia facis, ſceleſta, haec vti loquor.
Tu autem, quae pro capite argentum mihi iam iamque ſaepe numeras,
Ea paciſci modo ſcis, ſed quae pacta es, non ſcis ſoluere,
Phoenicium, tibi haec ego loquor, deliciae ſummatum virum:
Niſi hodie mihi ex fundis tuorum amicorum omne huc penus adſertur;
Cras Phoenicium Phoenicio corio inuiſes pergulam.

ACTVS I. SCENA III.

CALIDORVS, PSEVDOLVS, BALLIO.

Pſeudole, non audis quae hic loquitur? *Ps.* Audio, here, equidem atque animum aduorto.
Ca. Quid mihi es auctor? huic vt mittam, ne amicam hic meam proſtituat?
Ps. Bene curaſſis. liquido es animo: ego pro me et pro te curabo.
Iam diu ego huic bene et hic mihi volumus, et amicitia eſt antiqua.
Mittam hodie huic ſuo die natali malam rem magnam et maturam.
Ca. Quid opus eſt? *Ps.* Potin' aliam rem vt cures? *Ca.* At. *Ps.* Bat. *Ca.* Crucior. *Ps.* Cor dura.
Ca. Non poſſum. *Ps.* Fac poſſis. *Ca.* Quonam pacto poſſim vincere animum?
Ps. In rem quod ſit praeuortaris, quam re aduorſa animo auſcultes.
Ca. Nugae iſtaec ſunt: non iucundum eſt, niſi amans facit ſtulte. *Ps.* Pergin'?
Ca. O Pſeudole mi, ſine ſim nihili: mitte me ſis. *Ps.* Sine, modo ego
Abeam. *Ca.* Mane, mane: iam vt voles me eſſe, ita ero. *Ps.* Nunc tu ſapis.
Ba. It dies: ego mihi ceſſo. i prae, puere. *Ca.* Heus, abiit. quin reuocas?
Ps. (*Callidoro*) Quid properas? placide. *Ca.* At prius quam abeat.
Ba. Quod hoc, malum? tam placide is, puere.
Ps. Hodie nate heus, hodie nate, tibi ego dico, heus hodie nate, redi et
Reſpice ad nos, tametſi obcupatus, moramur, mane: ſunt, conloqui

Qui volunt te. *BA.* Quid hoc eſt? quis eſt, qui moram obcupato moleſtam obtulit?
CA. Qui tibi ſoſpitalis fuit. *BA.* Mortuus eſt, qui fuit: qui eſt, viuos eſt.
Ps. Nimis ſuperbe. *BA.* Nimis moleſtus. *CA.* Reprehende hominem: adſequere.
BA. I, puere. *Ps.* Adcedamus hac obuiam. *BA.* Iupiter te perdat, quisquis es.
Ps. Te volo. *BA.* At vos ego ambos. vorte hac te, puere. *Ps.* Non licet
Conloqui te? *BA.* At mihi non lubet. *CA.* Sin tuam eſt quidpiam in rem? *BA.* Licet
Ne obſecro viuere, an non licet? *Ps.* Vah, manta. *BA.* Omitte. *CA.* Ballio,
Audi. *BA.* Surdus ſum, profecto inanilogus es. *CA.* Dedi, dum fuit.
BA. Non peto, quod dediſti. *CA.* Dabo, quando erit. *BA.* Ducito,
Quando habebis. *CA.* Heu heu, quam ego malis perdidi modis,
Quod tibi detuli et quod dedi! *BA.* Mortua re, verba nunc facis.
Stultus es, rem actam agis. *Ps.* Noſce ſaltem hunc qui eſt. *BA.* Iam diu
Scio qui fuit: nunc quis eſt is, ipſus ſciat. ambula tu.
Ps. Potin' vt ſemel modo, Ballio, huc cum lucro reſpicias?
BA. Reſpiciam iſtoc pretio: nam ſi ſacruficem ſummo Iovi,
Atque in manibus exta teneam, vt porriciam, interea loci
Si lucri quid detur, potius rem diuinam deſeram.
Ps. Non poteſt pietate obſiſti huic, vt res ſunt ceterae!
Deos quidem, quos maxume aequom eſt metuere, eos minimi facit.
BA. Compellabo: ſalue multum, ſerue Athenis peſſume.
Ps. Di te Deaeque ament vel huius arbitratu, vel meo:

Vel ſi dignus alio pacto, neque ament, neque faciant bene.
BA. Quid agitur, Calidore? *Ps.* Amatur, atque egetur acriter.
BA. Miſereat, ſi familiam alere poſſim miſericordia.
Ps. Eia ſcimus nos quidem te qualis ſis; ne praedices.
Sed ſcin' quid nos volumus? *BA.* Pol ego propemodo: vt male ſit mihi.
Ps. Et id, et hoc, quod te reuocamus, quaeſo animum advorte. *BA.* Audio:
Atque in pauca, vt obcupatus nunc ſum, confer, quid velis.
Ps. Hunc pudet, quod tibi promiſit, quaque id promiſit die,
Quia tibi minas viginti pro amica etiam non dedit.
BA. Nimio id, quod pudet, facilius fertur, quam illud, quod piget.
Non dediſſe, iſtum pudet: me, quia non adcepi, piget.
Ps. At dabit, parabit: aliquot hos dies manta modo.
Nam hic id metuit, ne illam vendas ob ſimultatem ſuam.
BA. Fuit occaſio, ſi vellet, iam pridem argentum vt daret.
CA. Quid, ſi non habui? *BA.* Amabas? inuenires mutuom,
Ad daniſtam deuenires, adderes fenuſculum:
Subripuiſſes patri. *Ps.* Subriperet hic patri, audaciſſume?
Non periculum eſt, ne quid recte monſtrès? *BA.* Non lenonium eſt.
CA. Egon' patri ſubripere poſſim quidquam, tam cauto ſeni?
Atque adeo, ſi facere poſſem, pietas prohibet. *BA.* Audio.
Pietatem ergo iſtam amplexator noctu, pro Phoenicio.
Sed quoniam pietatem amori video tuo praeuortere,
Omnes tibi patres ſunt? nullus eſt tibi, quem roges mutuum
Argentum? *CA.* Quin nomen quoque iam interiit Mutuum.
BA. Heus tu, poſtquam hercle iſti a menſa ſurgunt ſaturi, poti,
Qui ſuum repetunt, alienum reddunt nato nemini,
Ab alienis cautiores ſunt, ne credant alteri.
CA. Nimis miſer ſum, nummum nusquam reperire argenti queo:

Itá miſer et amore pereo, et inopia argentaria.
BA. Eme die coeca hercle oliuom, id vendito oculata die.
Iam hercle vel ducentae fieri poſſunt praeſentes minae.
CA. Perii! an non tum lex me perdit quina vicenaria?
Metuunt credere omnes. *BA.* Eadem eſt mihi lex, metuo credere.
Ps. Credere autem? eho, an poenitet te, quanto hic fuerit vſui?
BA. Non eſt iuſtus quisquam amator, niſi qui perpetuat data,
Datque vsque. quando nihil ſit, ſimul amare deſinat.
CA. Nihilne te mei miſeret? *BA.* Inanis cedis: dicta non ſonant.
Atque ego te viuom ſaluomque vellem. *Ps.* Eho, an iam mortuus eſt?
BA. Vt vt eſt: mihi quidem profecto cum iſtis dictis mortuus eſt.
Illico vixit amator, vbi lenoni placet.
Semper tu ad me cum argentata adcedito querimonia.
Nam iſtoc, quod nunc lamentare, non eſſe argentum tibi,
Apud nouercam querere. *Ps.* Eho, an vmquam tu huius nupſiſti patri?
BA. Dii melius faciant. *Ps.* Fac hoc, quod te rogamus, Ballio,
Mea fide: ſi iſti formidas credere, ego in hoc triduo
Aut terra aut mari alicunde euoluam id argentum tibi.
BA. Tibi ego credam? *Ps.* Cur non? *BA.* Quia pol, qua opera credam tibi,
Vna opera adligem fugitiuam canem agninis lactibus.
CA. Siccine mihi abs te, bene merenti, male refertur gratia?
BA. Quid nunc vis? *CA.* Vt opperiare hos ſex dies ſaltem modo,
Ne illam vendas, neu me perdas hominem amantem. *BA.* Animo bono es.
Vel ſex menſes opperibor. *CA.* Euge, homo lepidiſſume.

Ba. Immo vin' etiam te faciam ex laeto laetantem magis?
Ca. Quid iam? *Ba.* Quia enim non venalem habeo Phoenicium.
Ca. Non habes? *Ba.* Non hercle vero. *Ca.* Pſeudole, arceſſe hoſtias,
Victimas, lanios, vt ego huic ſacruficem ſummo Iovi:
Nam hic mihi nunc eſt multo potior Iupiter, quam Iupiter.
Ba. Nolo victimas: minimis me extis placari volo.
Ca. Propera, quid ſtas? arceſſe agnos. audin' quid ait Iupiter?
Ps. Iam hic ero: verum extra portam Metiam currendum eſt prius.
Ca. Quid eo? *Ps.* Lanios inde arceſſam duos cum tintinnabulis.
Eadem duo greges virgarum inde vlmearum adegero,
Vt hodie ad litationem huic ſubpetat ſatias Iovi.
In malam crucem iſtic ibit Iupiter lenonius.
Ba. Ex tua re non eſt, vt ego emoriar. *Ps.* Qui dum? *Ba.* Ego dicam tibi:
Quia edepol, dum ego viuos viuam, numquam eris frugi bonae.
Ps. Ex tua re non eſt, vt ego emoriar. *Ba.* Qui dum? *Ps.* Sic, quia,
Si ego emortuus ſim, Athenis te ſit nemo nequior.
Ca. Dic mihi, obſecro, hercle verum ſerio, hoc quod te rogo.
Non habes venalem amicam tu meam Phoenicium?
Ba. Non edepol habeo profecto; nam iam pridem vendidi.
Ca. Quomodo? *Ba.* Sine ornamentis, cum inteſtinis omnibus.
Ca. Meam tu amicam vendidiſti? *Ba.* Valde, viginti minis.
Ca. Viginti minis? *Ba.* Vtrum vis, vel quater quinis minis,
Militi Macedonio. et iam quindecim habeo minas.
Ca. Quid ego ex te audio? *Ba.* Amicam tuam eſſe factam argenteam.
Ca. Cur id auſus facere? *Ba.* Libuit, mea fuit. *Ca.* Eho, Pſeudole,

I, gladium adfer. *Ps.* Quid opus gladio? *CA.* Qui hunc obcidam atque me.
Ps. Quin tu te obcidis potius? nam hunc fames iam obciderit.
CA. Quid ais, quantum terra tegit, hominum periuriſſume,
Iurauiſtin' te illam nulli venditurum, niſi mihi?
BA. Fateor. *CA.* Nempe conceptis verbis. *BA.* Etiam conſultis quoque.
CA. Periurauiſti, ſceleſte. *BA.* At argentum intro condidi.
Ego ſceleſtus nunc argentum promere poſſum domo:
Tu, qui pius es iſtoc genere gnatus, nummum non habes.
CA. Pſeudole, adſiſte altrinſecus, atque onera hunc maledictis. *Ps.* Licet.
Numquam ad praetorem aeque curſim curram, vt emittar manu.
CA. Ingere mala multa. *Ps.* Iam ego te differam dictis meis,
Inpudice. *BA.* Ita eſt. *Ps.* Sceleſte. *BA.* Dicis vera. *Ps.* Verbero.
BA. Quippini? *CA.* Buſtirape. *BA.* Certe. *CA.* Furcifer. *BA.* Factum optume.
CA. Sociofraude. *BA.* Sunt mea haec iſta. *Ps.* Parricida. *BA.* Perge tu.
Ps. Sacrilege. *BA.* Fateor. *CA.* Periure. *BA.* Vetera vaticinamini.
CA. Legirupa. *BA.* Valide. *Ps.* Pernicies adoleſcentum. *BA.* Acerrume.
CA. Fur. *BA.* Babae. *Ps.* Fugitiue. *BA.* Bombax. *CA.* Fraus populi. *BA.* Planiſſume.
Ps. Fraudulente. *CA.* Inpure leno. *Ps.* Coenum. *BA.* Cantores probos!
CA. Verberauiſti patrem atque matrem. *BA.* Atque obcidi quoque,
Potius quam cibum praehiberem: num peccaui quidpiam?
Ps. In pertuſum ingerimus dicta dolium: operam ludimus.

BA. Numquid alium etiam voltis dicere. *CA.* Ecquid te pudet?
BA. Ted amatorem inuentum esse inanem, quasi cassam nucem.
Sed quamquam multa malaque in me dicta dixistis mihi,
Nisi mihi adtulerit Miles quinque, quas debet, minas,
Sicut haec est praestituta summa argento dies:
Si is non aderit, posse opinor facere officium me meum.
CA. Quid id est? *BA.* Si tu argentum adtuleris, cum illo perdiderim fidem.
Hoc meum est officium: ego, operae si sit, plus tecum loquar:
Sed sine argento frustra est, quod me tui misereri postulas.
Haec mea est sententia, vt tu hinc porro, quid agas, consulas.
CA. Iamne abis? *BA.* Negotii nunc sum plenus. (*abit*) *Ps.* Paulo post magis.
Illic homo meus est. nisi omnes Di me atque homines deserunt,
Exossabo ego illum similiter itidem, vt muraenam cocus.
Sed nunc, Calidore, operam te mihi volo dare. *CA.* Ecquid imperas?
Ps. Hoc ego oppidum admoenire, vt hodie capiatur, volo.
Ad eam rem vsu'st hominem astutum, doctum, scitum et callidum,
Qui imperata effecta reddat, non qui vigilans dormiat.
CA. Cedo mihi, quid es facturus? *Ps.* Tempori ego faxo scies.
Nolo bis iterare: sat sic longae fiunt Fabulae.
CA. Optumum atque aequissumum oras. *Ps.* Propera, adduc hominem cito.
Pauci ex multis sunt amici, homini qui certi sient.
CA. Ego scio istuc. *Ps.* Ergo vtrimque tibi nunc delectum para:
Ex multis exquire illis vnum, qui certus siet.
CA. Iam hic faxo aderit. *Ps.* Potin' vt abeas? tibi moram dictis creas.

ACTVS I. SCENA IV.

PSEVDOLVS.

Poſtquam illic hinc abiit, tu adſtas ſolus, Pſeudole!
Quid nunc acturus, poſtquam herili filio
Largitus dictis dapſilis? vbi ſunt ea?
Quoi neque parata gutta certi conſilii,
Neque adeo argenti; neque nunc quid faciam ſcio,
Neque exordiri primum, vnde obcipias, habes,
Neque ad detexundam telam certos terminos.
Sed quaſi Poeta, tabulas quum cepit, ſibi
Quaerit, quod nusquam eſt gentium, reperit tamen;
Facit illud veriſimile, quod mendacium eſt.
Nunc ego Poeta fiam: viginti minae
Quae nusquam nunc ſunt gentium, inueniam tamen.
Atque ego huic iam pridem me daturum dixeram;
At volui iniicere tragulam in noſtrum ſenem:
Verum is, neſcio quo pacto, praeſenſit prius.
Sed comprimenda eſt mihi vox atque oratio.
Herum eccum video huc, vna Simonem ſimul,
Cum ſuo vicino Caliphone incedere.
Ex hoc ſepulcro vetere viginti minas
Effodiam ego hodie, quas dem herili filio.
Nunc huc concedam, vt horum ſermonem legam.

ACTVS I. SCENA V.

SIMO, CALIPHO, PSEVDOLVS.

Si de damnoſis aut de amatoribus
Dictator fiat nunc Athenis Atticis,
Nemo antecedat filio, credo, meo:
Ita nunc per vrbem ſolus ſermo eſt omnibus,
Eum velle amicam liberare, et quaerere
Argentum ad eam rem, hoc alii mihi renuntiant,

Atque id iam pridem senſi, et ſubolet mihi.
Ps. Obciſa eſt haec res, haeret hoc negotium.
Quo in commeatum volui argentarium
Proficiſci, ibi nunc oppido obſepta eſt via.
Praeſenſit: nihil eſt praedae praedatoribus.
CA. Homines qui geſtant, quique auſcultant crimina,
Si meo arbitratu liceat, omnes pendeant,
Geſtores linguis, auditores auribus.
Nam iſtaec, quae tibi renuntiantur, filium
Te velle amantem argento circumducere,
Forſitan ea tibi dicta ſunt mendacia.
Sed ſi vera ea ſunt, vt nunc mos eſt, maxume,
Quid mirum fecit? quid nouum? adoleſcens homo
Si amat, ſi amicam liberat? *Ps.* Lepidum ſenem!
SI. Vetus! — nolo faciat! *CA.* At enim nequidquam neuis.
Vel tu ne faceres tale in adoleſcentia.
Probum patrem eſſe oportet, qui gnatum ſuum
Eſſe probiorem, quam ipſus fuerit, poſtulet.
Nam tu quod damni et quod feciſti flagitii,
Populo viritim potuit diſpertirier.
Id ne tu miraris, ſi patriſſat filius?
Ps. Ὦ ζεῦ, quam pauci eſtis homines commodi!
Ehem, illuc eſt patrem eſſe, vt aequum eſt, filio!
SI. Quis hic loquitur? meus hic eſt quidem ſeruos Pſeudolus.
Hic mihi conrumpit filium, ſcelerum caput.
Hic dux, hic ille eſt paedagogus: hunc ego
Cupio excruciari. *CA.* Iam iſtaec inſipientia eſt,
Sic iram in promtu gerere. quanto ſatius eſt,
Adire blandis verbis, atque exquirere,
Sint illa, necne ſint, quae tibi renuntiant?
Bonus animus in mala re dimidium eſt mali.
SI. Tibi auſcultabo. *Ps.* Itur ad te, Pſeudole:
Orationem tibi para aduorſum ſenem.

Herum ſaluto primum, vt aequom eſt: poſtea,
Si quid ſuperſit, vicinos impertio.
Si. Salue. quid agitur? *Ps*. Statur hic ad hunc modum.
Si. Statum vide hominis, Callipho, quam Baſilicum!
Ca. Bene confidenterque adſtitiſſe intellego.
Ps. Decet innocentem, qui ſit atque innoxius,
Seruom ſuperbum eſſe apud herum potiſſumum.
Ca. Sunt, quae te volumus percontari, quae quaſi
Per nebulam nosmet ſcimus atque audiuimus.
Si. Conficiet iam te hic verbis: vt tu cenſeas
Non Pſeudolum, ſed Socratem tecum loqui.
Ps. Ita eſt. iam pridem tu me ſpernis, ſentio,
Paruam eſſe apud te mihi fidem ipſe intellego:
Cupis me eſſe nequam, tamen ero frugi bonae.
Si. Fac ſis vaciuas, Pſeudole, aedis aurium,
Mea vt migrare dicta poſſint, quo volo.
Ps. Age, loquere quid vis, tametſi tibi ſubcenſeo.
Si. Mihin' domino ſeruos tu ſubcenſes? *Ps*. Iam tibi
Mirum id videtur? *Si*. Hercle quin, vt tu praedicas,
Cauendum eſt mihi abs te irato: atque alio tu modo
Me verberare, atque ego te ſoleo, cogitas.
Ca. Quid cenſes? edepol merito eſſe iratum arbitror,
Quum apud te parum ſiet fides. *Si*. Iam ſic ſino,
Iratus ſit: ego, ne quid noceat, cauero.
Sed quid ais? quid hoc, quod te rogo? *Ps*. Si quid vis, roga,
Quod ſcibo, Delphis tibi reſponſum dicito.
Si. Aduorte ergo animum, et fac ſis promiſſi memor.
Quid ais? ecquam ſcis filium tibicinam
Meum amare? *Ps*. Negare meum eſt. *Si*. Liberare quam velit?
Ps. Καὶ τοῦτο καὶ τοῦτο nego. *Si*. Ecquas viginti minas
Per ſycophantiam atque per doctos dolos
Paritas, vt auferas a me? *Ps*. Abs te ego auferam?
Si. Ita: quas meo gnato des, qui amicam liberet.

Ps. Fateri δεῖ καὶ τοῦτο ναὶ, καὶ τοῦτο ναί.
Ca. Fatetur. *Si*. Dixin', Callipho, dudum tibi?
Ca. Memini. *Si*. Cur haec, vbi tu resciuisti illico,
Celata me sunt? cur non resciui? *Ps*. Eloquar.
Quia nolebam ex me morem praegigni malum,
Herum vt seruos suum criminaret apud herum.
Si. Iuberes hunc praecipitem in pistrinum trahi.
Ca. Numquid peccatum est, Simo? *Si*. Immo maxume.
Ps. Desiste: recte ego rem meam sapio, Callipho.
Peccata mea sunt. animum aduorte nunc iam,
Quapropter te expertem amoris nati habuerim,
Pistrinum in mundo scibam, si id faxem; mihi.
Si. Non a me scibas pistrinum in mundo tibi,
Quum ea mussitabas? *Ps*. Scibam. *Si*. Cur non dictum est mihi?
Ps. Quia illud malum aderat, istuc aberat longius.
Illud erat praesens, huic erant dieculae.
Si. Quid nunc agetis? nam hinc quidem a me non potest
Argentum auferri, qui praesertim senserim.
Ne quisquam credat nummum, iam edicam omnibus.
Ps. Numquam edepol quoiquam subplicabo, dum quidem
Tu viues: tu mihi hercle argentum dabis:
Abs te equidem sumam. *Si*. Tu a me sumes? *Ps*. Strenue.
Si. Excludito mihi hercle oculum, si dedero. *Ps*. Dabis.
Iam dico, vt a me caueas. *Ca*. Certe edepol scio:
Si abstuleris, mirum et magnum facinus feceris.
Ps. Faciam. *Si*. Si non abstuleris? *Ps*. Virgis caedito,
Sed quid, si abstulero? *Si*. Do Iouem testem tibi,
Te aetatem inpune habiturum. *Ps*. Facito, vt memineris.
Si. Egon' vt cauere nequeam, quoi praedicitur?
Ps. Praedico, vt caueas: dico, inquam, vt caueas: caue.
Hem, istis mihi tu hodie manibus argentum dabis.
Ca. Edepol mortalem graphicum, si seruat fidem!
Ps. Seruitum tibi me abducito, ni fecero.

Si. Bene atque amice dicis: nam nunc iam meus es.
Ps. Vin' etiam dicam, quod vos magis miremini?
Ca. Studeo hercle audire, nam ted auſculto libens.
Si. Agedum, nam ſatis libenter te auſculto loqui.
Ps. Prius quam iſtam pugnam pugnabo, ego etiam prius
Dabo aliam pugnam claram et commemorabilem.
Si. Quam pugnam? *Ps.* Hem, ab hoc lenone vicino tuo
Per ſycophantiam atque per doctos dolos
Tibicinam illam, tuus quam gnatus deperit,
Ea circumducam lepide lenonem. *Si.* Quid eſt?
Ps. Effectum hoc hodie reddam vtrumque ad veſperum.
Si. Siquidem iſtaec opera, vt praedicas, perfeceris,
Virtute regi Agathocli anteceſſeris.
Sed ſi non faxis, numquid cauſae eſt, illico
Quin te in piſtrinum condam? *Ps.* Non vnum quidem
Diem modo, verum hercle in omnis, quantum eſt. ſed ſi efficero,
Dabin' mihi argentum, quod dem lenoni, illico
Tua voluntate? *Ca.* Ius bonum orat Pſeudolus:
Dabo, inque. *Si.* At enim ſcin' quid mihi in mentem venit?
Quid ſi hice inter ſe conſenſerunt, Callipho,
Aut de compacto faciunt conſutis dolis,
Qui me argento circumuortant? *Ps.* Quis me audacior
Sit, ſi iſtuc facinus audeam facere? immo ſic, Simo,
Si ſumus compecti, ſiue conſilium vmquam iniuimus
De iſtac re, aut ſi de ea re vmquam inter nos conuenimus:
Quaſi in libro quum ſcribuntur calamo literae,
Stilis me totum vsque vlmeis conſcribito.
Si. Indice ludos nunc iam, quando lubet.
Ps. Da in hunc diem operam, Callipho, quaeſo mihi,
Ne quo te ad aliud obcupes negotium.
Ca. Quin rus vti irem, iam heri conſtitueram.
Ps. At nunc disturba quas ſtatuiſti machinas.

Ca. Nunc non abire certum eſt iſtac gratia.
Lubido eſt, ludos tuos ſpectare, Pſeudole.
Et ſi hunc videbo non dare argentum tibi,
Quod dixit: potius quam id non fiat, ego dabo.
Si. Non demutabo. *Ps.* Namque edepol, ſi non dabis,
Clamore magno et multum flagitabere.
Agite, amolimini hinc vos intro nunc iam,
Ac meis viciſſim date locum fallaciis.
Si. Fiat, geratur mos tibi. *Ps.* Sed te volo
Domi vsque adeſſe. *Si.* Quin tibi hanc operam dico.
Ca. At ego ad forum ibo. iam hic adero. *Si.* Actutum redi.
Ps. Suſpicio eſt mihi, nunc vos ſuſpicarier,
Me idcirco haec tanta facinora promittere,
Qui vos oblectem, hanc Fabulam dum transigam,
Neque ſim facturus, quod facturum dixeram.
Non demutabo, atque etiam certum, quod ſciam;
Quo ſim facturus pacto, nihil etiam ſcio,
Niſi quia futurum eſt. nam qui in ſcenam prouenit
Nouo modo, nouom aliquid inuentum adferre addecet.
Si id facere nequeat, det locum illi, qui queat.
Concedere aliquantisper hinc. mihi intro libet,
Dum concenturio in corde ſycophantias.
Tibicen vos interea hic delectauerit.

ACTVS II. SCENA I.

PSEVDOLVS.

Pro Iupiter, vt mihi, quidquid ago, lepide omnia proſpe-
reque eueniunt!
Neque quod dubitem, neque quod timeam, meo in pectore
conditum eſt conſilium.
Nam ea ſtultitia eſt, facinus magnum timido cordi credere.
nam omnes
Res perinde ſunt, vt agas, vt eas magnifacias. nam ego in meo

Pectore prius ita paraui copias duplicis, triplicis dolos,
Perfidias: vt vbicumque cum hostibus congrediar, malorum meorum
Fretus virtute dicam, mea industria et malitia, fraudulentia,
Facile vt vincam, facile vt spoliem meos perduelles meis perfidiis.
Nunc inimicum ego hunc communem, meum atque vostrum omnium
Ballionem, exballistabo lepide; date operam modo. hoc ego oppidum
Admoenire, vt hoc die capiatur, volo: atque ad hoc meas legiones
Adducam. si hoc expugno, facilem ego hanc rem meis ciuibus faciam.
Post ad oppidum hoc vetus continuo mecum exercitum protenus obducam.
Inde me et simul participes omnes meos praeda onerabo, atque obplebo:
Metuam et fugam perduellibus meis iniiciam, me esse vt sciant natum,
Quo sum genere gnatus. magna me facinora decet efficere,
Quae post mihi clara, et diu clueant. sed hunc quem video, quis hic est,
Qui oculis meis obuiam ignorabilis obiicitur? libet scire,
Quid hic velit cum machaera: et huic, quam rem agat, hinc dabo insidias.

ACTVS II. SCENA II.

HARPAX, PSEVDOLVS.

Hi loci sunt atque hae regiones, quae mihi ab hero sunt demonstratae,
Vt ego oculis rationem capio, quam mihi ita dixit herus meus miles,

Septimas esse aedes a porta, vbi ille habitat leno, cui iussit
Symbolum me ferre et hoc argentum. nimis velim, certum qui
Mihi faciat, Ballio leno vbi hic habitat. *Ps.* St. tace, tace.
Meus hic est homo, ni omnes di atque homines deserunt. nouo consilio
Nunc mihi opus est: noua res subito mihi haec obiecta est:
Hoc praeuortar principio: illa omnia missa habeo, quae ante agere obcoepi.
Iam pol ego hunc stratioticum nuntium aduenientem probe percutiam.
Ha. Ostium pultabo, atque intus euocabo aliquem foras.
Ps. Quisquis es, compendium ego te facere pultandi volo;
Nam ego precator et patronus foribus processi foras.
Ha. Tune es Ballio? *Ps.* Immo vero ego eius sum Subballio.
Ha. Quid istuc verbi est? *Ps.* Condus promus sum, procurator peni.
Ha. Quasi te dicas atriensem. *Ps.* Immo atriensi ego impero.
Ha. Quid tu, seruusne es, an liber? *Ps.* Nunc quidem etiam seruio.
Ha. Ita videre, et non videre dignus qui liber fies.
Ps. Non soles respicere te, quum dicas iniuste alteri?
Ha. Hunc hominem malum esse oportet. *Ps.* Di me seruant atque amant.
Nam haec mihi incus est: procudam ego hodie hinc multos dolos.
Ha. Quid illic secum solus loquitur? *Ps.* Quid ais tu adolescens? *Ha.* Quid est?
Ps. Esne tu, an non es, ab illo Milite Macedonio,
Seruos eius, qui hinc a nobis est mercatus mulierem?
Qui argenti hero meo Lenoni quindecim dederat minas,
Quinque debet? *Ha.* Sum. sed vbi tu me nouisti gentium,
Aut vidisti, aut conloquutus? nam equidem Athenas antidhac

Numquam adueni, neque te vidi ante hunc diem vmquam oculis meis.
Ps. Quia videre inde esse: nam olim quum abiit, argento haec dies
Praestituta est, quoad referret nobis; neque dum rettulit.
HA. Immo adest. *Ps.* Tun' adtulisti? *HA.* Egomet. *Ps.* Quid dubitas dare?
HA. Tibi ego dem? *Ps.* Mihi hercle vero, qui res rationesque heri
Ballionis curo, argentum adcepto, expenso, et cui debet dato.
HA. Siquidem hercle etiam supremi promptas thesauros Iovis,
Tibi libellam argenti numquam credam. *Ps.* Dum tu strenuas,
Res erit soluta. *HA.* Vinciam potiùs, sic seruauero.
Ps. Vae tibi! tu inuentus vero, meam qui forcilles fidem!
Quasi mihi non sexcenta tanta soli soleant credier!
HA. Potest vt alii ita arbitrentur, et ego vt ne credam tibi.
Ps. Quasi tu dicas, me te velle argento circumducere.
HA. Immo vero quasi tu dicas, quasique ego autem id suspicer.
Sed quid est tibi nomen? *Ps.* (*secum*) Seruos est huic lenoni Syrus,
Eum esse me dicam. (*caculae*) Syrus sum. *HA.* Syrus? *Ps.* Id est nomen mihi.
HA. Verba multa facimus: herus si tuus domi est, quin prouocas,
Vt id agam, quod missus huc sum? quidquid est nomen tibi.
Ps. Si intus esset, euocarem: verum si dare vis mihi,
Magis erit solutum, quam ipsi dederis. *HA.* At enim scin' quid est?
Reddere hoc, non perdere, herus me misit. nunc certe scio,
Hoc febrim tibi esse, quia non licet hoc iniicere vngulas.
Ego, nisi ipsi Ballioni, nummum credam nemini.
Ps. At illic nunc negotiosus est: res agitur apud iudicem.

HA. Di bene vortant. at ego quando eum eſſe cenſebo domi,
Rediero. tu epiſtolam hanc a me adcipe, atque illi dato.
Nam iſtic ſymbolum eſt inter herum meum et tuum de muliere.
Ps. Scio equidem, vt qui argentum adferret atque expreſſam imaginem
Suam huc ad nos, cum eo aiebat velle mitti mulierem.
Nam hic quoque exemplum reliquit eius. *HA.* Omnem rem tenes.
Ps. Quid ego ni teneam? *HA.* Dato ergo iſtum ſymbolum illi. *Ps.* Licet.
Sed quid eſt tibi nomen? *HA.* Harpax. *Ps.* Apage te, Harpax, haud places.
Huc quidem hercle haud ibis intro, ne quid Harpax feceris.
HA. Hoſtes viuos rapere ſoleo ex acie: ex hoc nomen mihi eſt.
Ps. Pol te multo magis, opinor, vaſa ahenea ex aedibus.
HA. Non ita eſt. ſed ſcin' quid te orem, Syre? *Ps.* Sciam ſi dixeris.
HA. Ego deuortor extra portam huc in tabernam tertiam,
Apud anum illam diobolarem, cluſam, craſſam, Chryſidem.
Ps. Quid nunc vis? *HA.* Inde vt me arceſſas, herus tuus vbi venerit.
Ps. Tuo arbitratu, maxume. *HA.* Nam vt laſſus veni de via,
Me volo curare. *Ps.* Sane ſapis, et conſilium placet:
Sed vide ſis ne in quaeſtione ſis, quando arceſſam, mihi.
HA. Quin vbi prandero, dabo operam ſomno. *Ps.* Sane cenſeo.
HA. Nunc quid vis? *Ps.* Dormitum vt abeas. *HA.* Abeo. *Ps.* Atque audin' Harpage:
Iube ſis te operiri: beatus eris ſi conſudaueris.

ACTVS II. SCENA III.

PSEVDOLVS.

Di inmortales! conſeruauit me illic homo aduentu ſuo.
Suo viatico reduxit me vsque ex errore in viam.

Nam ipſa mihi Obportunitas non potuit obportunius
Aduenire, quam haecc' adlata eſt mihi obportune epiſtola:
Nam haec adlata cornucopiae eſt, vbi ineſt quidquid volo.
Hic doli, hic fallaciae omnes ſunt: hic ſunt ſycophantiae,
Hic argentum, hic amica amanti herili filio.
Atque ego nunc me vt glorioſum faciam, vt copi pectore,
Quo modo quidque agerem, vt Lenoni ſubriperem mulierculam,
Iam inſtituta, ornata, cuncta in ordine animo vt volueram,
Certa, deformata habebam: ſed profecto hoc ſic erit.
Centum doctum hominum conſilia ſola haec deuincit dea
Fortuna. atque hoc verum eſt: proinde vt quisque fortuna vtitur,
Ita praecellet; atque exinde ſapere eum omnes dicimus.
Bene vbi quod conſilium diſcimus adcidiſſe, hominem catum
Eum eſſe declaramus: ſtultum autem illum, quoi vortit male.
Stulti haud ſcimus, fruſtra vt ſimus, quum quod cupienter dari
Petimus nobis, quaſi quid in rem ſit, poſſimus noſcere.
Certa amittimus, dum incerta petimus: atque hoc euenit
In labore atque in dolore, vt mors obrepat interim.
Sed iam ſatis eſt philoſophatum, nimis diu et longum loquor.
Di inmortales, aurichalco contra non carum fuit
Meum mendacium! hic modo quod ſubito commentus fui,
Quia Lenonis me eſſe dixi. nunc ego hac epiſtola
Tres deludam; herum et Lenonem, et qui hanc mihi dedit epiſtolam.
Euge par pari! aliud autem, quod cupiebam, contigit.
Venit eccum Calidorus, ducit neſcio quem ſecum ſimul.

ACTVS II. SCENA IV.

CALIDORVS, CHARINVS, PSEVDOLVS.

Dulcia atque amara apud te ſum eloquutus omnia,
Scis amorem, ſcis laborem, ſcis egeſtatem meam.

Ch. Commemini omnia: id tu modo, quid me vis facere, faç fciam.

Ca. Quum haec tibi alia fum eloquutus, vt fcires, fi fcis de fymbolo.

Ch. Omnia, inquam, tu modo quid me facere vis, fac vt fciam.

Ca. Pfeudolus mihi ita imperauit, vt aliquem hominem ftrenuum,
Beneuolentem adducerem ad fe. *Ch.* Seruas imperium probe;
Nam et amicum et beneuolentem ducis. fed iftic Pfeudolus
Nouos mihi eft. *Ca.* Nimium eft mortalis graphicus: heuretes mihi eft:
Is mihi haec effe effecturum dixit, quae dixi tibi.

Ps. Magnifice hominem compellabo. *Ca.* Cuia vox fonat? *Ps.* Io, io, io.
Te, te, te, tyranne, te rogo, qui imperitas Pfeudolo,
Quaero, quoi ter, trina, triplicia, tribus modis, tria gaudia,
Artibus tribus, ter demeritas dem laetitias; de tribus
Fraude partas; per malitiam, et per dolum et fallaciam,
In libello hoc obfignato ad te adtuli pauxillulo.

Ca. (*Charino*) Illic homo eft. *Ch.* Vt paratragoedat carnufex! *Ca.* (*Pfeudolo*) Confer gradum
Contra pariter. *Ps.* Porrige audaciter ad falutem brachium.

Ch. Dic vtram, Spemne an Matrem, te falutem, Pfeudole?

Ps. Immo vtrumque. *Ch.* Vtrumque falue. fed quid actum eft? *Ps.* Quid times?

Ca. Adtuli hunc. *Ps.* Quid adtulifti? *Ca.* Adduxi, volui dicere.

Ps. Quis iftic eft? *Ca.* Charinus. *Ps.* Euge! iam χαρῖνον οἰωνὸν ποιῶ.

Ch. Quin tu, quidquid opu'ft, audacter imperas. *Ps.* Iam gratia eft,
Bene fit, Charine! nolo tibi moleftos effe nos.

Ch. Vos moleftos mihi? moleftum eft id quidem. *Ps.* Tum tu igitur mane.

Ch. Quid iſtuc eſt? *Ps*. Epiſtolam modo hanc intercepi et ſymbolum.
Ch. Symbolum? quem ſymbolum? *Ps*. Qui a milite adlatu'ſt modo.
Eius ſeruo, qui hunc ferebat cum quinque argenti minis,
Tuam qui amicam hinc arceſſebat, ei os ſublеui modo.
Ca. Quomodo? *Ps*. Horum cauſa haec agitur ſpectatorum Fabula.
Hi ſciunt, qui hic adfuerunt: vobis poſt narrauero.
Ca. Quid nunc agimus? *Ps*. Liberam hodie tuam amicam amplexabere.
Ca. Egone? *Ps*. Tute. *Ca*. Ego? *Ps*. Ipſus, inquam: ſiquidem hoc viuet caput;
Si modo mihi hominem inuenietis propere. *Ch*. Qua facie? *Ps*. Malum,
Callidum, doctum, qui, quando principium prehenderit,
Porro ſua virtute teneat, quid ſe facere oporteat:
Atque eum, qui non hic viſitatus ſaepe ſit. *Ch*. Si ſeruos eſt,
Numquid refert? *Ps*. Immo multo mauolo, quam liberum.
Ch. Poſſe opinor me dare hominem tibi malum et doctum, modo
Qui a patre aduenit Caryſto, nec dum exiit ex aedibus
Quoquam, neque Athenas aduenit vmquam ante heſternum diem.
Ps. Bene iuuas. ſed quinque inuentis opus eſt argenti minis
Mutuis, quas hodie reddam: nam viginti huius mihi debet pater.
Ch. Ego dabo, ne quaere aliunde. *Ps*. O hominem obportunum mihi!
Etiam opu'ſt chlamyde et machaera et petaſo. *Ch*. Poſſum a me dare.
Ps. Di inmortales, non Charinus mihi hic quidem eſt, ſed copia!

Sed iſtic ſeruos, ex Caryſto huc qui aduenit, quid ſapit?
Ch. Hircum ab alis. *Ps.* Manuleatam tunicam habere hominem decet.
Ecquid habet is homo aceti in pectore? *Ch.* Atque aciſſumi.
Ps. Quid, ſi opus ſit, vt dulce promat indidem, ecquid habet? *Ch.* Rogas?
Murrhinam, paſſum, defrutum, melinam, mel quoiusmodi.
Quin in corde inſtruere quondam coepit thermopolium.
Ps. Eugepae! lepide, Charine, me meo ludo lamberas.
Sed quid nomen eſſe dicam ego iſti ſeruo? *Ch.* Simiae.
Ps. Scitne in re aduorſa vorſari? *Ch.* Turbo non aeque citus eſt.
Ps. Ecquid argutus eſt? *Ch.* Malorum facinorum ſaepiſſume.
Ps. Quid, quum manifeſto tenetur? *Ch.* Anguilla'ſt, elabitur.
Ps. Ecquid is homo ſcitus eſt? *Ch.* Plebiſcitum non eſt ſcitius.
Ps. Probus homo eſt, vt praedicare te audio. *Ch.* Immo ſi ſcias,
Vbi te adſpexerit, narrabit vltro, quid ſeſe velis.
Sed quid es acturus? *Ps.* Dicam, vbi hominem exornauero,
Subditicium fieri ego illum militis ſeruom volo:
Symbolum hunc ferat lenoni cum quinque argenti minis:
Mulierem ab lenone abducat. hem tibi omnem fabulam.
Ceterum quo quidque pacto faciat, ipſi dixero.
Ca. Quid nunc igitur ſtamus? *Ps.* Hominem cum ornamentis omnibus
Exornatum adducite ad me, iam ad trapezitam Aeſchinum.
Sed properate. *Ch.* Prius illic erimus, quam tu. *Ps.* Abite ergo ocius.
Quidquid incerti mihi in animo prius aut ambiguum fuit,
Nunc liquet, nunc defaecatum eſt: cor mihi nunc pervium'ſt.

Omnes ordine ſub ſignis ducam legiones meas,
Aui ſiniſtra, auſpicio liquido, atque ex ſententia:
Confidentia eſt, inimicos meos me poſſe perdere.
Nunc ibo ad forum, atque onerabo meis praeceptis Simiam,
Quid agat, ne quid titubet, docte vt hanc ferat fallaciam.
Iam ego hoc ipſum oppidum expugnatum faxo erit lenonium.

ACTVS III. SCENA I.

PVER.

Cui ſeruitutem di danunt lenoniam
Puero, atque eidem ſi addunt turpitudinem,
Nae illi, quantum ego nunc corde conſpicio meo,
Malam rem magnam multasque aerumnas danunt:
Velut haec mihi euenit ſeruitus, vbi ego omnibus
Paruis magnisque miſeriis praefulcior;
Neque ego amatorem mihi inuenire vllum queo,
Qui amet me, vt curet tandem nitidiuscule.
Nunc huic lenoni eſt hodie natalis dies.
Interminatus eſt a minimo ad maxumum,
Si quis non hodie munus miſiſſet ſibi,
Eum cras cruciatu maxumo perbitere.
Nunc neſcio hercle, rebus quid faciam meis.
Neque ego illud poſſum, quod illi poſſunt, qui ſolent!
Nunc niſi lenoni munus hodie miſero,
Cras mihi potandus fructus eſt fullonius.
Eheu! quam illae rei ego etiam nunc ſum paruulus!
Atque edepol vt nunc male eum metuo miſer!
Si quispiam det, quoi manus grauior fiet,
Quamquam illud aiunt magno gemitu fieri,
Comprimere dentes videor poſſe aliquo modo.
Sed comprimenda eſt mihi vox atque oratio.
Herus eccum recipit ſe domum, et ducit coquom.

ACTVS III. SCENA II.

BALLIO, COCVS, PVER.

Forum coquinum qui vocant, ſtulte vocant,
Nam non coquinum eſt, verum furinum eſt forum:
Nam ſi ego iuratus peiorem hominem quaererem,
Coquum non potui, quam hunc quem duco, ducere,
Multiloquum, glorioſum, inſulſum, inutilem.
Quin ob eam rem Orcus recipere hunc ad ſe noluit,
Vt eſſet hic, qui mortuis coenam coquat.
Nam hic ſolus illis coquere, quod placeat, poteſt.
Co. Si me arbitrabare iſto pacto, vt praedicas,
Cur conducebas? *BA.* Inopia: alius non erat.
Sed cur ſedebas in foro, ſi eras coquus
Tu ſolus praeter alios? *Co.* Ego dicam tibi:
Hominum auaritia ego ſum factus inprobior coquus,
Non meopte ingenio. *BA.* Qua iſtuc ratione? *Co.* Eloquar:
Quia enim, quum extemplo veniunt conductum coquom,
Nemo illum quaerit, qui optumus et cariſſumu'ſt:
Illum conducunt potius, qui viliſſumu'ſt.
Hoc ego fui hodie ſolus obſeſſor fori.
Illi drachmis iſſent miſeri: me nemo poteſt
Minoris quisquam nummo vt ſurgam, ſubigere.
Non ego item coenam condio, vt alii coqui,
Qui mihi condita prata in patinis proferunt,
Boues qui conuiuas faciunt, herbasque obgerunt,
Eas herbas herbis aliis porro condiunt,
Indunt coriandrum, feniculum, allium, atrum olus:
Adponunt rumicem, braſſicam, betam, blitum,
Eo laſerpicii libram pondo diluunt:
Teritur ſinapis ſcelerata cum illis: qui terunt,
Prius quam triuerunt, oculi vt exſtillent, facit.
Ei homines coenas ſibi coquint. quum condiunt,
Non condimentis condiunt, ſed ſtrigibus,

Viuis conuiuis inteſtina quae exedint.
Hoc hic quidem homines tam breuem vitam colunt.
Quum hasce herbas huiusmodi in ſuum aluom congerunt,
Formidoloſas dictu, non eſu modo:
Quas herbas pecudes non edunt, homines edunt.
BA. Quid tu? diuinis condimentis vtere,
Qui prorogare vitam poſſis hominibus,
Qui ea culpes condimenta? *Co.* Audacter dicito:
Nam vel ducenos annos poterunt viuere,
Meas qui eſitabunt eſcas, quas condiuero.
Nam ego cicilendrum quando in patinas indidi,
Aut ſipolindrum, aut macidem, aut ſancaptidem,
Eae ipſae ſeſe patinae ferueſaciunt illico.
Haec ad Neptuni pecudes condimenta ſunt:
Terreſtres pecudes cicimandro condio,
Aut happalopſide, aut cataractria. *BA.* At te Iupiter
Diique omnes perdant, cum condimentis tuis,
Cumque tuis omnibus mendaciis.
Co. Sine ſis loqui me. *BA.* Loquere, atque i in malam crucem.
Co. Vbi omnes patinae feruent, omnis aperio,
Is odos demiſſis pedibus in coelum volat:
Eum in odorem coenat Iupiter cotidie.
BA. Odor demiſſis pedibus? *Co.* Peccaui inſciens.
BA. Quid eſt? *Co.* Quia enim demiſſis manibus volui dicere.
BA. Si nusquam is coctum, quidnam coenat Iupiter?
Co. It incoenatus cubitum. *BA.* I in malam crucem.
Iſtaccine cauſa tibi hodie nummum dabo?
Co. Fateor equidem, eſſe me coquom cariſſumum:
Verum pro pretio facio, vt opera adpareat
Mea, quo conductus veni. *BA.* Ad furandum quidem.
Co. An inuenire poſtulas quemquam coquum,

Niſi miluinis aut aquilinis vngulis?
BA. An tu coquinatum te ire quoquam poſtulas,
Quin ibi conſtrictis vngulis coenam coquas?
(*puero*) Nunc adeo tu, qui meus es, iam edico tibi,
Vti noſtra properes amoliri omnia:
Tum vt huius oculos in oculis habeas tuis.
Quoquo hic ſpectabit, eo tu ſpectato ſimul:
Si quo hic gradietur, pariter progrediminor.
Manum ſi protollet, pariter proferto manum.
Suum ſi quid ſumet, id tu ſinito ſumere:
Si noſtrum ſumet, tu teneto altrinſecus.
Si iſte ibit, ito; ſtabit, adſtato ſimul.
Si conquiniſcet iſtic, ceueto ſimul.
Item his diſcipulis priuos cuſtodes dabo.
CO. Habe modo bonum animum. *BA.* Quaeſo, qui poſſim, doce,
Animum bonum habere, qui te ad me adducam domum?
CO. Quia ſorbitione faciam ego te hodie mea,
Item vt Medea Peliam concoxit ſenem:
Quem medicamento et ſuis venenis dicitur
Feciſſe rurſus ex ſene adoleſcentulum:
Item ego te faciam. *BA.* Eho, an tu etiam veneficus?
CO. Immo edepol vero hominum ſeruator magis.
BA. Hem mane, quanti iſtuc vnum me coquinare perdoces?
CO. Quid? *BA.* Vt te ſeruem, ne quid ſubripias mihi.
CO. Si credis, nummo; ſi non, ne mina quidem.
Sed vtrum amicis hodie, an inimicis tuis
Daturus coenam? *BA.* Pol ego amicis, ſcilicet.
CO. Quin tu illos inimicos potius, quam amicos vocas:
Nam ego ita conuiuis coenam conditam dabo
Hodie, atque ita ſuauitate condiam,
Vt, quisque quidque conditum guſtauerit,
Ipſos ſibi faciam vt digitos praerodat ſuos.

BA. Quaeſo hercle, prius quam quidquam conuiuis dabis,
Guſtato tute prius, et diſcipulis dato,
Vt praerodatis voſtras furtificas manus.
Co. Fortaſſe haec tu nunc mihi non credas, quae loquor.
BA. Moleſtus ne ſis, nimium iam tinnis, non places.
Hem, illic ego habito. intro huc abi, et coenam coque
Propere. *Co.* Quin is adcubitum, et conuiuas cedo.
Conrumpitur iam coena. *BA.* Hem, ſubolem ſis vide!
Iam hic quoque ſceleſtus eſt, coqui ſublingio.
Profecto, quid nunc primum caueam, neſcio,
Ita in aedibus ſunt fures: praedo in proxumo eſt.
Iam a me hic vicinus apud forum paulo prius
Pater Calidori opere petiuit maxumo,
Vt mihi cauerem a Pſeudolo ſeruo ſuo,
Neu fidem ei haberem. nam eum circumire in hunc diem,
Vt me, ſi poſſet, muliere interuorteret,
Eum promiſiſſe firmiter, dixit ſibi,
Seſe abducturum a me dolis Phoenicium.
Nunc ibo intro, atque edicam familiaribus,
Profecto ne quis quidquam credat Pſeudolo.

ACTVS IV. SCENA I.

PSEVDOLVS, SIMIA.

Si vmquam quemquam Di inmortales voluere eſſe auxilio adiutum,
Tum me et Calidorum ſeruatum volunt eſſe, et lenonem exſtinctum,
Quum te adiutorem genuere mihi, tam doctum hominem atque aſtutum.
Sed vbi illic eſt? ſumne ego homo inſipiens, qui haec mecum egomet loquor ſolus?
Dedit verba mihi hercle, vt opinor, malus cum malo ſtulte caui!

Tum pol ego interii, homo ſi ille abiit: neque hoc opus, quod volui, ego hodie efficiam.
Sed eccum video verbeream ſtatuam: vt magnifice infert ſeſe!
Hem, te hercle ego circumſpectabam: nimis metuebam male, ne abiiſſes.
Si. Fuit meum officium vt facerem, fateor. *Ps*. Vbi reſtiteras? *Si*. Vbi mihi libitum eſt.
Ps. Iſtuc ego iam ſatis ſcio. *Si*. Cur ergo, quod ſcis, me rogas? *Ps*. At hoc volo monere te.
Si. Monendus ne me moneat. *Ps*. Nimis tandem ego abs te contemnor.
Si. Quippe ego te ni contemnam, ſtratioticus homo qui cluear? *Ps*. Iam
Hoc volo, quod obceptum'ſt, agi. *Si*. Numquid agere aliud me vides?
Ps. Ambula ergo cito. *Si*. Immo otioſe volo. *Ps*. Haec ea occaſio eſt, dum ille dormit,
Volo tu prior vt obcupes adire. *Si*. Quid properas? placide.
Ne time. ita ille faxit Iupiter, vt ille palam ibidem adſiet,
Quisquis ille eſt, qui adeſt a Milite. numquam edepol erit ille potior
Harpax, quam ego. habe animum bonum: pulcre ego hanc explicatam tibi rem dabo.
Sic ego illum dolis atque mendaciis in timorem dabo
Militarem aduenam, ipſe ſeſe vt neget eum eſſe qui ſiet,
Meque vt eſſe autumet, qui ipſus eſt. *Ps*. Qui poteſt? *Si*. Obcidis me,
Quum iſtuc rogitas. *Ps*. O hominem lepidum! te quoque etiam dolis
Atque etiam mendaciis, Iupiter te mihi ſeruet.
Si. Immo mihi. ſed vide, ornatus hic ſatis me condecet?
Ps. Optume habet. *Si*. Eſto. *Ps*. Tantum tibi boni Di inmortales duint,

Quantum tu tibi optes. nam ſi exoptem, quantum dignus, tantum dent,
Minus nihilo eſt. neque ego hoc homine quemquam vidi magis malum
Et maleficum. *Si*. Tun' id mihi? *Ps*. Taceo. ſed ego quae tibi dona
Dabo et faciam, ſi hanc rem ſobrie adcuraſſis! *Si*. Potin' vt taceas?
Memorem inmemorem facit, qui monet, quod memor meminit. teneo omnia,
In pectore condita ſunt, meditati ſunt doli docte. *Ps*. Probus hic eſt
Homo. *Si*. Neque hic eſt, neque ego. *Ps*. At vide ne titubes. *Si*. Potin' vt taceas?
Ps. Ita me Dii ament. *Si*. Ita non facient, mera iam mendacia fundes.
Ps. Vt ego ob tuam, Simia, perfidiam te amo et metuo, et magnifico!
Si. Ego iſtuc aliis dare condidici. mihi obtrudere non potes palpum.
Ps. Vt ego te hodie adcipiam lepide, vbi effeceris hoc opus! *Si*. Ha ha he!
Ps. Lepido victu, vino, vnguentis, et inter pocula pulpamentis,
Ibidem vna aderit mulier lepida, tibi ſauia ſuper ſauia quae det.
Si. Lepide adcipis me. *Ps*. Immo ſi efficis, tum faxo, magis dicas.
Si. Niſi effecero, cruciabiliter carnufex me adcipito.
Sed propera mihi monſtrare, vbi oſtium lenonis aedium.
Ps. Tertium hoc eſt. *Si*. St, tace, aedes hiſcunt. *Ps*. Credo animo male'ſt
Aedibus. *Si*. Quid iam? *Ps*. Quia edepol ipſum Lenonem euomunt.

Sr. Illiccine eſt? *Ps*. Illic eſt. *Sr*. Mala merx eſt. *Ps*. Illuc ſis vide:
Non prorſus, verum ex transuorſo cedit, quaſi cancer ſolet.

ACTVS IV. SCENA II.

BALLIO, PSEVDOLVS, SYCOPHANTA.

Minus malum hunc hominem eſſe opinor, quam eſſe cenſebam coquum:
Nam nihil etiam dum harpagauit, praeter cyathum et cantharum.
Ps. Heus tu, nunc occaſio eſt et tempus. *Sy*. Tecum ſentio.
Ps. Ingredere in viam doloſe. et ego hic in inſidiis ero.
Sy. (*quaſi ſecum, ſed vt Ballio audiat*) Habui numerum ſedulo, hoc eſt ſextum a porta proxumum
Angiportum, in id angiportum me deuorti iuſſerat;
Quotumas aedes dixerit, id ego admodum incerto ſcio.
BA. Quis hic homo chlamydatus eſt, aut vnde eſt, aut quem quaeritat?
Peregrina facies videtur hominis atque ignobilis.
Sy. Sed eccum, qui ex incerto faciet mihi, quod quaero, certius.
BA. Ad me adit recta: vnde ego hominem hunc eſſe dicam gentium!
Sy. Heus tu, qui cum hirquina adſtas barba, reſponde, quod rogo.
BA. Eho, an non prius ſalutas? *Sy*. Nulla eſt mihi ſalus dataria.
BA. Nam pol hinc tantumdem adcipies. *Ps*. (*ſecum*) Iam inde a principio probi.
Sy. Ecquem in angiporto hoc hominem tu nouiſti? te rogo.
BA. Egomet me. *Sy*. Pauci iſtuc faciunt homines, quod tu praedicas.
Nam in foro vix decimus quisque eſt, qui ipſus ſeſe nouerit.

Ps. Saluos ſum: iam philoſophatur. *Sy.* Hominem ego hic quaero malum,
Legirupam, inpium, periurum, atque inprobum. *Ba.* Me quaeritat:
Nam illa ſunt cognomenta, nomen ſi memoret modo.
Quid eſt ei homini nomen? *Sy.* Leno Ballio. *Ba.* Sciuin' ego?
Ipſe ego is ſum, adoleſcens, quem tu quaeritas. *Sy.* Tune es Ballio?
Ba. Ego enimuero is ſum. *Sy.* Vt veſtitus eſt perfoſſor parietum!
Ba. Credo in tenebris conſpicatus ſi ſis me, abſtineas manum.
Sy. Herus meus tibi me ſalutem multam voluit dicere.
Hanc epiſtolam adcipe a me, hanc me tibi iuſſit dare.
Ba. Quis is homo'ſt qui iuſſit? *Ps.* Perii, nunc homo in medio luto eſt,
Nomen neſcit. haeret haec res. *Ba.* Quem hanc miſiſſe ad me autumas?
Sy. Noſce imaginem, tute eius nomen memorato mihi,
Vt ſciam, te Ballionem eſſe ipſum. *Ba.* Cedo mihi epiſtolam.
Sy. Adcipe: cognoſce ſignum. *Ba.* Oho! Polymachaeroplacides,
Purus putus eſt ipſus: noui: heus! *Sy.* Polymachaeroplacides
Nomen eſt. ſcio iam tibi me recte dediſſe epiſtolam,
Poſtquam Polymachaeroplacidae eloquutus nomen es.
Ba. Sed quid agit is? *Sy.* Quod homo edepol fortis atque bellator probus.
Sed propere hanc perlegere quaeſo epiſtolam, ita negotium eſt,
Atque adcipere argentum actutum, mulieremque mihi emittere.
Nam neceſſe hodie Sicyoni me eſſe, aut cras mortem exſequi;
Ita herus meus eſt imperioſus. *Ba.* Noui, notis praedicas.
Sy. Propera perlegere epiſtolam ergo. *Ba.* Id ago, ſi taceas modo.
Miles lenoni Ballioni epiſtolam

Conſcriptam mittit Polymachaeroplacides,
Imaginem obſignatam, quae inter nos duo
Conuenit olim. *Sy.* Symbolum eſt in epiſtola.
Ba. Video, et cognoſco ſignum. ſed in epiſtola
Nullam ſalutem mittere ne ſcriptam ſolet?
Sy. Ita militaris diſciplina eſt, Ballio;
Manu ſalutem mittunt beneuolentibus;
Eadem malam rem mittunt maleuolentibus.
Sed vt obcepiſti, perge operam experirier,
Quid epiſtola iſta narret. *Ba.* Auſculta modo.
Harpax calator meus eſt, ad te qui venit.
Tune is es Harpax? *Sy.* Ego ſum, atque ipſe Harpax quidem.
Ba. Qui epiſtolam iſtam fert, ab eo argentum adcipi,
Et cum eo ſimitu mulierem mitti volo.
Salutem ſcriptam dignum eſt dignis mittere;
Te ſi arbitrarem dignum, miſiſſem tibi.
Sy. Quid nunc? *Ba.* Argentum des; abducas mulierem.
Sy. Vter remoratur? *Ba.* Quin ſequere ergo intro. *Sy.* Sequor.

ACTVS IV. SCENA III.

PSEVDOLVS.

Peiorem ego hominem magisque vorſute malum
Numquam edepol quemquam vidi, quam hic eſt Simia.
Nimisque ego illum hominem metuo et formido male,
Ne malus item erga me ſit, vt erga illum fuit,
Ne in re ſecunda nunc mihi obuortat cornua,
Si occaſionem capſit, qui ſiet malus.
Atque edepol equidem nolo; nam illi bene volo.
Nunc in metu ſum maxumo, triplici modo.
Primum omnium iam hunc comparem metuo meum,
Ne deſerat me, atque ad hoſtis tranſeat.
Metuo autem, ne herus redeat etiam dum a foro,

Ne capta praeda capti praedones fuant.
Quum haec metuo, metuo, ne ille huc Harpax adueniat
Prius, quam hinc hic Harpax abierit cum muliere.
Perii hercle! nimium tarde egrediuntur foras.
Cor, conligatis vafis, exfpectat meum,
Si non educat mulierem fecum fimul,
Vt exfulatum ex pectore aufugiat meo.
Victor fum: vici cautos cuftodes meos.

ACTVS IV. SCENA IV.

SYCOPHANTA, PSEVDOLVS.

Ne plora; nefcis, vt res fit, Phoenicium,
Verum haud multo poft faxo fcibis adcubans.
Non ego te ad illum duco dentatum virum
Macedonienfem, qui te nunc flentem facit.
Quoiam effe te vis maxume, ad eum duco te.
Calidorum haud multo poft faxo amplexabere.
Ps. Quid tu intus quaefo defedifti? quamdiu
Mihi cor retunfum'ft obpugnando pectore!
Sy. Occafionem repperifti, verbero,
Vbi perconteris me infidiis hoftilibus:
Quin hinc metimur gradibus militariis.
Ps. Atque edepol, quamquam nequam homo es, recte mones.
Ite hac triumphi ad cantharum recta via.

ACTVS IV. SCENA V.

BALLIO.

Ha hae! nunc demum mihi animus in tuto eft loco,
Poftquam ifte hinc abiit atque abduxit mulierem.
Mihi libet nunc venire Pfeudolum, fcelerum caput,
Et abducere a me mulierem fallaciis.
Conceptis hercle verbis fatis certo fcio

Egô periurare mauellem me millies,
Quam mihi illum verba per deridiculum dare.
Nunc deridebo hercle hominem, si conuenero.
Verum in pistrinum, credo, vt conuenit, fore.
Nunc ego Simonem mihi obuiam veniat velim,
Vt mea laetitia laetus promiscam siet.

ACTVS IV. SCENA VI.

SIMO, BALLIO.

Viso, quid rerum meus Vlysses egerit,
Iamne habeat signum ex arce Ballionia.
BA. O fortunate, cedo fortunatam manum,
Simo! *SI.* Quid est? *BA.* Iam — *SI.* Quid iam? *BA.* Nihil est quod metuas. *SI.* Quid est,
Venitne homo ad te? *BA.* Non. *SI.* Quid est igitur boni?
BA. Minae viginti sanae ac saluae sunt tibi,
Hodie quas abs te inde est instipulatus Pseudolus.
SI. Velim quidem hercle. *BA.* Roga me viginti minas,
Si ille hodie illa sit potitus muliere,
Siue eam tuo gnato hodie, vt promisit, dabit:
Rogato hercle obsecro: gestio promittere.
Omnibus modis tibi esse rem vt saluam scias,
Atque etiam habeto mulierem dono tibi.
SI. Nullum periclum est, quod sciam, stipularier.
Vt concepisti verba, Viginti minas
Dabin'? *BA.* Dabuntur. *SI.* Hoc quidem actum'st haud male.
Sed hominem conuenistin'? *BA.* Immo ambos simul.
SI. Quid ait? quid narrat? quaeso, quid dicit tibi?
BA. Nugas theatri, verba quae in Comoediis
Solent Lenoni dici, quae pueri sciunt:
Malum et scelestum et periurum aiebat esse me.
SI. Pol haud mentitu'st. *BA.* Ergo haud iratus fui:

Nam quanti refert, te nec recte dicere,
Qui nihili faciat, quique infitias non eat?
Si. Quid eſt, quod non metuas ab eo? id audire expeto.
Ba. Quia numquam ab me abducet mulierem iam, nec poteſt.
Meminiſtine, tibi me dudum dicere,
Eam veniſſe militi Macedonio?
Si. Memini. *Ba.* Hem, illius ſeruos huc ad me argentum adtulit
Et obſignatum ſymbolum. *Si.* Quid poſtea?
Ba. Qui inter me atque illum militem conuenerat:
Is ſecum abduxit mulierem haud multo prius.
Si. Bonan' fide iſtuc dicis? *Ba.* Vnde ea ſit mihi?
Si. Vide modo, ne illic ſit contechnatus quidpiam.
Ba. Epiſtola atque imago me certum facit.
Quin iam quidem illam in Sicyonem ex vrbe abduxit modo.
Si. Bene hercle factum. quid ego ceſſo Pſeudolum
Facere, vt det nomen ad molarum coloniam?
Sed quis hic homo eſt chlamydatus? *Ba.* Non edepol ſcio,
Niſi vt obſeruemus quo eat, aut quam rem gerat.

ACTVS IV. SCENA VII.

HARPAX, SIMO, BALLIO.

Malus et nequam eſt homo, qui nihili imperium heri
Sui ſeruos facit. Nihili eſt autem, ſuum
Qui officium facere inmemor eſt, niſi adeo monitus.
Nam qui liberos eſſe illico ſe arbitrantur,
Ex conſpectu heri ſi ſui ſe abdiderunt,
Luxuriantur, luſtrantur, comedunt, quod
Habent, ii nomen diu ſeruitutis ferunt:
Nec boni ingenii quidquam in his ineſt, niſi vt in-
Probis ſe artibus teneant. cum his mihi nec locus, nec ſermo
Conuenit, neque his vmquam nobilis fui.

Ego, vt mihi imperatum est, etsi abest, hic adesse herum
Arbitror: nunc ego illum metuo, quum hic non adest;
Ne, quum adsiet, metuam, ei rei operam dabo.
Nam me in taberna vsque adhuc fineret Syrus,
Quoi dedi symbolum: mansi vt iusserat:
Leno vbi esset domi, me aiebat arcessere.
Verum vbi is non venit, neq. vocat, venio huc vltro,
Vt sciam quid rei siet, ne illic homo me ludificetur.
Neque quidquam est melius, quam vt hoc pultem, atque aliquem
Euocem huc intus. Leno argentum hoc volo a me adcipiat,
Atque amittat mulierem mecum simul.
BA. Heus tu? *Sy.* Quid vis? *BA.* Hic homo meu'st. *Sy.* Quidum? *BA.* Quia
Praeda haec mea est: scortum quaerit, habet argentum.
Iam admordere hunc mihi lubet.
Sy. Iamne illum comesurus es? *BA.* Dum recens est,
Dum datur, dum calet, deuorari decet: nam
Boni viri me pauperant, inprobi alunt.
Augent rem meam mali: populi strenui
Damno mihi, inprobi vsui sunt. *Sy.* Malum,
Quod tibi dei dabunt, qui sic scelestus.
HA. Me nunc commoror, quum has fores non ferio,
Vt sciam sitne Ballio domi. *BA.* Venus mihi haec
Bona dat, quum hos huc adigit lucrifugas, damni
Cupidos, qui se suamque aetatem bene curant,
Edunt, bibunt, scortantur. illi sunt alio ingenio atque tu,
Qui neque tibi bene esse patere, et illis, quibus est, inuides.
HA. Heus, vbi estis vos? *BA.* Hic quidem ad me recta habet rectam viam.
HA. Heus, vbi estis vos? *BA.* Heus, adolescens, quid istic debetur tibi?
Bene ego ab hoc praedatus ibo: noui; bona scaeua est mihi.

HA. Ecquis hoc aperit? *BA.* Heus, chlamydate, quid iftic debetur tibi?
HA. Aedium dominum lenonem Ballionem quaerito.
BA. Quisquis es, adolefcens, operam fac compendi quaerere.
HA. Quid iam? *BA.* Quia te ipfus coram praefens praefentem videt.
HA. Tun'is es? *SI.* Chlamydate, caue fis tibi a curio infortunio;
Atque in hunc intende digitum: hic Leno eft. *BA.* At hic eft vir probus.
Sed tu, bone vir, flagitare faepe clamore in foro,
Quum libella nusquam eft, nifi quid Leno hic fubuenit tibi.
HA. Quin tu mecum fabulare? *BA.* Fabulor. quid vis tibi?
HA. Argentum adcipias. *BA.* Iam dudum, fi des, porrexi manum.
HA. Adcipe: hic funt quinque argenti lectae numeratae minae.
Hoc tibi herus me iuffit ferre Polimachaeroplacides,
Quod deberet, atque vt mecum mitteres Phoenicium.
BA. Herus tuus? *HA.* Ita dico. *BA.* Miles? *HA.* Ita loquor. *BA.* Macedonius?
HA. Admodum, inquam. *BA.* Te ad me mifit Polymachaeroplacides?
HA. Vera memoras. *BA.* Hoc argentum vt mihi dares? *HA.* Si tu quidem es
Leno Ballio. *BA.* Atque vt a me mulierem abduceres? *HA.* Ita.
BA. Phoeniciumne effe dixit? *HA.* Recte meminifti. *BA.* Mane:
Iam redeo ad te. *HA.* At maturate propera: nam propero. vides,
Iam die multum effe? *BA.* Video: hunc aduocare etiam volo.
Mane modo iftic: iam reuortar ad te. quid nunc fiet, Simo?

Quid agimus? manifeſto hunc hominem teneo, qui argentum adtulit.
Si. Quid iam? *Ba.* An neſcis, quae ſit haec res? *Si.* Iuxta cum ignariſſumis.
Ba. Edepol hominem verberonem Pſeudolum: vt docte dolum
Commentu'ſt! tantumdem argenti, quantum miles debuit,
Dedit huic, atque hominem exornauit, mulierem qui arceſſeret.
Pſeudolus tuus adlegauit hunc, quaſi a Macedonio
Milite eſſet. *Si.* Habesne argentum ab homine? *Ba.* Rogitas, quod vides?
Si. Heus, memento ergo dimidium iſthinc mihi de praeda dare:
Commune iſtuc eſſe oportet. *Ba.* Quid, malum? id totum tuum eſt.
Ha. Quam mox mihi operam das? *Ba.* Tibi do equidem. quid nunc mihi es auctor, Simo?
Si. Exploratorem hunc faciamus ludos ſubpoſiticium.
Ba. Adeo, donicum ipſus ſeſe ludos fieri ſenſerit.
(*Simoni*) Sequere. (*Harpaci*) quid ais? nempe tu illius ſeruos es? *Ha.* Planiſſume.
Ba. Quanti te emit? *Ha.* Suarum in pugna virium victoria.
Nam ego eram domi imperator ſummus in patria mea.
Ba. An etiam ille vmquam expugnauit carcerem patriam tuam?
Ha. Contumeliam ſi dices, audies. *Ba.* Quotumo die
Ex Sicyone huc peruenisti? *Ha.* Altero ad meridiem.
Ba. Strenue me hercle iſti. quamuis pernix hic eſt homo!
Vbi ſuram adſpicias, ſcias poſſe eum gerere craſſas compedes.
Quid ais? tune etiam cubitare ſolitus es in cunis puer?
Si. Scilicet. *Ba.* Etiamne facere ſolitus es? ſcin' quid loquar?
Si. Scilicet ſolitum eſſe. *Ha.* Sanine eſtis? *Ba.* Quid hoc, quod te rogo?
Noctu in vigiliam quando ibat miles, tum tu ibas ſimul?
Conueniebatne in vaginam tuam machaera militis?

HA. I in malam crucem. *BA.* Ire licebit tibi tamen hodie tempori.
HA. Quin tu mulierem mihi emittis, aut reddis argentum? *BA.* Mane.
HA. Quid, maneam? *BA.* Chlamydem hanc commemores quanti conducta'ſt. *HA.* Quid eſt?
BA. Quid meret machaera? *HA.* Helleborum hisce hominibus eſt opus.
BA. Eho! *HA.* Mitte. *BA.* Quid mercedis petaſus hodie domino demeret?
HA. Quid, domino? quid ſomniatis? mea quidem haec habeo omnia,
Meo peculio empta. *BA.* Nempe quod femina ſumma ſuſtinent.
HA. Vncti hi ſunt ſenes, fricari ſeſe ex antiquo volunt.
BA. Reſponde, obſecro hercle, hoc vero ſerio, quod te rogo:
Quid meres? Quantillo argento te conduxit Pſeudolus?
HA. Qui iſtic Pſeudolu'ſt? *BA.* Praeceptor tuus, qui te hanc fallaciam
Docuit, vt fallaciis hinc a me mulierem abduceres.
HA. Quem tu Pſeudolum, quas tu mihi praedicas fallacias?
Quem ego hominem nullius coloris noui. *BA.* Non tu iſtinc abis?
Nihil eſt hodie hic Sycophantis quaeſtus; proin' tu Pſeudolo
Nunties, abduxiſſe alium praedam, qui obcurrit prior
Harpax. *HA.* Is quidem edepol Harpax ego ſum. *BA.* Immo edepol eſſe vis.
Purus putus hic ſycophanta eſt. *HA.* Ego tibi argentum dedi,
Et dudum aduenien extemplo ſymbolum ſeruo tuo,
Heri imagine obſignatam epiſtolam hic ante oſtium.
BA. Meo tu epiſtolam dediſti ſeruo? cui ſeruo? *HA.* Syro.
BA. Non confidit. ſycophanta hic nequam eſt; nugis meditatur male.

Edepol hominem verberonem Pseudolum, vt docte dolum
Commentu'st! tantumdem argenti, quantum miles debuit,
Dedit huic, atque hominem exornauit, mulierem qui abduceret.
Nam illam epistolam ipsus verus Harpax huc ad me adtulit.
HA. Harpax ego vocor: ego seruos sum Macedonis militis:
Ego nec sycophantiose quidquam ago, nec malefice,
Neque istum Pseudolum, mortalis qui sit, noui neque scio.
SI. Tu, nisi mirum'st, Leno, plane perdidisti mulierem.
BA. Edepol nae istuc magis magisque metuo, quum verba audio.
SI. Mihi quoque edepol iam dudum ille Syrus cor perfrigefacit,
Symbolum qui hoc adcepit. mira sunt! Pseudolus est. eho
Tu! qua facie fuit dudum, cui dedisti symbolum?
HA. Rufus quidam, ventriosus, crassis suris, subniger,
Magno capite, acutis oculis, ore rubicundo, admodum,
Magnis pedibus. *SI*. Perdidisti, postquam dixisti pedes.
Pseudolus fuit ipsus. *BA*. Actum est de me. iam morior, Simo.
HA. Hercle haud te sinam emoriri, nisi argentum mihi redditur,
Viginti minae. *SI*. Atque etiam mihi aliae viginti minae.
BA. Auferetur id praemium a me, quod promisi per iocum?
SI. De inprobis viris auferri praemium et praedam decet.
BA. Saltem Pseudolum mihi dedas. *SI*. Pseudolum ego dedam tibi?
Quid deliquit? dixin', ab eo tibi vt caueres, centies?
BA. Perdidit me. *SI*. At me viginti modicis mulctauit minis.
BA. Quid nunc faciam? *HA*. Si mihi argentum dederis, te suspendito.
BA. Di te perdant. sequere sis me ergo hac ad forum, vt soluam. *HA*. Sequor.
BA. Hodie ego peregrinos absoluam, cras agam cum ciuibus.

Pſeudolus mihi centuriata habuit capitis comitia,
Qui illum ad me hodie adlegauit, mulierem qui abduceret.
Sequere tu nunc, ne exſpectetis, dum hac domum redeam via.
Ita res geſta eſt: angiporta haec certum eſt conſectarier.
HA. Si graderere tantum, quantum loquere, iam eſſes ad forum.
BA. Certum'ſt mihi emortualem facere ex natali die.

ACTVS IV. SCENA VIII.

SIMO.

Bene ego illum tetigi, bene autem ſeruos inimicum ſuum.
Nunc mihi certum eſt, alio pacto Pſeudolo inſidias dare,
Quam in aliis Comoediis fit, vbi cum ſtimulis aut flagris
Inſidiantur: at ego iam inultus promam viginti minas,
Quas promiſi, ſi effeciſſet, obuiam ei vltro deferam.
Nimis illic mortalis doctus, nimis vorſutus, nimis malus.
Superauit Dolum Troianum atque Vlyſſem Pſeudolus.
Nunc ibo intro, argentum promam: Pſeudolo inſidias dabo.

ACTVS V. SCENA I.

PSEVDOLVS.

Quid hoc? ſiccine hoc fit? pedes, ſtatin' an non?
An id voltis, vt me hic iacentem aliquis tollat?
Nam hercle, ſi cecidero, voſtrum erit flagitium.
Pergitin' pergere? ah, saeuiendum mihi
Hodie eſt. Magnum hoc vitium vino eſt,
Pedes captat primum. luctator doloſu'ſt.
Profecto edepol ego nunc probe abeo maduſſa:
Ita victu excurato, ita mundiciis digne ah!
Itaque in loco feſtiuo ſumus feſtiue adcepti.
Quid opus me multas agere ambages? hoc
Eſt homini, quamobrem vitam amet. hic omnes
Voluptates; in hoc omnes venuſtates ſunt:

Deis proxumum eſſe arbitror. nam vbi amans complexu'ſt
Amantem, vbi labra ad labella adiungit,
Vbi alter alterum bilingui manifeſto
Inter ſe prehendunt: vbi mamma manicula
Obprimitur alia; aut, ſi lubet, corpora
Conduplicant; manu candida cantharum dulciferum
Propinare amiciſſumam amicitiam: neque ibi eſſe alium alii
Odio, ibi nec moleſtum, nec ſermonibus morologis vti:
Vnguenta, atque odores, lemniſcos, corollas dari dapſiles.
Non enim parcipromi victu cetero, ne quis me roget.
Hoc ego modo atque herus minor hanc diem ſumpſimus prothyme,
Poſtquam opus meum, vt volui, omne perpetraui, hoſtibus fugatis:
Illos adcubantis, potantis, amantis, cum ſcortis
Reliqui, et meum ſcortum ibidem, cordi atque animo ſuo
Obſequentes. ſed poſtquam exſurrexi, orant med vti ſaltem.
Ad hunc me modum intuli, vt illis ſatis facerem ex diſciplina, quippe ego,
Qui probe Ionica perdidici. ſed palliolatim amictus
Sic hac inceſſi ludibundus. plaudunt partim: clamitant me vt reuortar.
Obcepi denuo hoc modo volui. idem amicae dabam me meae,
Vt me amaret: vbi circumuortor, cado: id fuit naenia ludo.
Itaque dum enitor, pax! iam paene inquinaui pallium. nimiae tum
Voluptati edepol fui, ob caſum datur cantharus, bibi. commuto
Illico pallium, illud poſiui: vnde huc exii, crapulam dum amouerem.
Nunc ab hero ad herum meum maiorem venio foedus commemoratum.
Aperite, aperite, heus, Simoni, me adeſſe, quis nuntiate.

ACTVS V. SCENA II.

SIMO, PSEVDOLVS, BALLIO.

Vox viri pessumi me exciet foras. sed quid hoc? quo modo? quid, tu, video ego?

Ps. Cum corona ebrium Pseudolum tuum. *Si.* Libere hercle hoc quidem. (*secum*) Sed vide statum!

Num mea gratia pertimescit? magis cogito, saeuiter blanditerne adloquar.

Sed hoc me vetat vim facere nunc, quod fero, si qua in hoc spes sita'st mihi.

Ps. Vir malus viro optumo obuiam it. *Si.* Di te ament, Pseudole. phui! in malam crucem.

Ps. Cur ergo me adflictem? *Si.* Quid tu, malum, ergo in os mihi ebrius inructas?

Ps. Molliter siste nunc me, caue, ne cadam: non vides me vt madide madeam?

Si. Quae ista haec audacia est, te sic interdius cum corolla ebrium incedere? *Ps.* Lubet.

Si. Quid lubet? pergin' ructare in os mihi? *Ps.* Suauis ructus mihi est, sic sine modo.

Si. Credo equidem, potesse te, scelus, Massici montis vberrumos quattuor

Fructus ebibere in hora vna. *Ps.* Hiberna, addito. *Si.* haud male mones:

Sed dic tamen, vnde onustam celocem agere te praedicem? *Si.* Cum tuo filio

Perpotaui modo. sed, Simo, vt probe tactus Ballio est! quae tibi dixi, vt

Effecta reddidi! *Si.* Derides? pessumus homo est. *Ps.* Mulier haec

Feci cum tuo filio libera adcubet. *Si.* Omnia, vt quidque egisti ordine,

Scio. *Ps.* Quid ergo dubitas dare mihi argentum? *Si.* Ius petis, fateor.

Tene. *Ps.* At negabas, daturum eſſe te mihi, tamen das. onera hunc hominem, atque me
Conſequere hac. *Si.* Ego iſtum onerem? *Ps.* Onerabis, ſcio. *Si.* Quid ego huic homini faciam?
Satin' vltro et argentum aufert, et me irridet? *Ps.* Vae victis! *Si.* Vorte ergo humerum.
Ps. Hem! *Ba.* Hoc ego numquam ratus ſum fore, me vt tibi fierem ſubplex.
Heu heu heu! *Ps.* Deſine. *Ba.* Doleo. *Ps.* Ni doleres tu, ego dolerem.
Ba. Quid? hoc auferrene, Pſeudole, abs tuo hero? *Ps.* Lubentiſſumo corde atque animo.
Ba. Non audes, quaeſo, aliquam partem mihi gratiam facere hinc argenti?
Ps. Noui, me dices auidum eſſe. nam hinc numquam eris nummo diuitior.
Neque te mei tergi miſereret, ſi hoc non hodie effeciſſem.
Ba. Erit, vbi te vlciſcar, ſi viuo. *Ps.* Quid minitare? habeo tergum.
Ba. Age ſane. *Ps.* Igitur redi. *Ba.* Quid redeam? *Ps.* Redi modo, non eris deceptus.
Ba. Redeo. *Ps.* Simul mecum potatum. *Ba.* Egone eam? *Ps.* Fac, quod te iubeo.
Si is, aut dimidium aut plus etiam faxo hinc feres. *Ba.* Eo, duc me, quo vis. *Ps.* Quid nunc?
Numquid iratus es aut mihi, aut filio, propter has res, Simo? *Si.* Nihil profecto.
Ps. I hac. *Ba.* Te ſequor. quin vocas ſpectatores ſimul? *Ps.* Hercle me iſti
Haud ſolent vocare, neque ergo ego iſtos. verum ſi voltis adplaudere
Atque adprobare hunc gregem et Fabulam, in craſtinum vos vocabo.

M. ACCII PLAVTI
POENVLVS.

DRAMATIS PERSONAE:

AGORASTOCLES, amator auarus: quam enim puellam deperit, seruire potius patitur 1. 2. 146 sqq., quam vt lenoni satis faciat.

MILPHIO seruus callidus, heroque in fraude excogitanda fidus, cetera nequam.

ADELPHASIVM et

ANTERASTILIS ab Editoribus, in recensendis dramatis personis, vocantur *meretrices*, in fabula autem ipsa probas reperies atque pudicas, quas, vt ne quid turpe in se admittere cogerentur, patris in ipso tempore interuentu liberatas esse gaudeas. 5. 3. 18 ad 21.

LYCVS leno inpurissimus.

ANTHEMONIDES miles, ridicule gloriosus Act. 2. v. 15 ad 40. et minax, vbi nihil periculi esse videbatur 5. 5. 23 ad 39. sed periculo minante timidus ibid. v. 41 sq.

ADVOCATI, testes venales.

SYNCERASTVS, puer, herum, quem habebat pessimum, exosus.

HANNO, senex, probus, in filias nepotemque pius.

GIDDENEME, nutrix, alumnarum amans.

COLLYBISCVS, villicus.

ARGVMENTVM PRISCIANI.

Puer ſeptuennis ſubripitur Carthagine.
Oſor mulierum adoptat hunc emptum ſenex,
Et facit heredem. eius pueri *cognatae duae*
Nutrixque earum raptae. mercatur Lycus,
Vexatque amantem. at ille cum auro villicum
Lenoni obtrudit: ita eum furto adligat.
Venit Hanno Poenus, gnatum hunc fratris repperit,
Suasque adnoſcit quas perdiderat, filias.

ARGVMENTVM.

Poenulus, Φοῖνιξ, *in Prologo* Carchedonius, *et a ſene, adoleſcentis, cuius partes in fabula primae ſunt, patruo,* *adpellatus* Patruus, *inter feſtiuiſſimas elegantiſſimasque Plauti fabulas non vltimo, iure ſuo, loco meretur poni. Carthaginienſi cuidam filius ſexennis* 5. 2 27. *ſeu ſeptuennis Prolog.* 66, *et non ita multo poſt fratri eius patrueli, duae vna cum nutrice filiae, quinquennis altera, altera quadrimula Prol.* 85. *ſubripiuntur. Puer, ciui Calydonio venditus, in diuitias ab eo adoptatur; puellae lenoni venduntur, qui et ipſe Calydonem demigrat. Ille deperit puellam maiorem, cognatam ſibi eſſe neſcius, leno vero, quum amatorem diuitem dolo cogitaret mulctare, hic in eo eſt, vt fraude amicam iſti eriperet, quum patris puellarum hicque eiusdem patrui interventu ſubreptae liberantur, iuuenique amica deſpondetur.*

Prologum fabulae Lipſius non quidem Plauti, at Plautinum tamen eſſe iudicat: ſed licet nonnullis in codicibus abſit, in aliis tamen v. c. Pal. vtroque inuentus, plerosque eruditos aequiores reperit, Plauti genuinus fetus agnitus. Scena autem, quae poſt Actus quinti ſcenam ſextam adiecta in vett. edd. legitur, auctorem habuit, cui, quae vltima Plautus poſuit, non prorſus viderentur probanda: Alteram ſcenae quintae partem, a verſu 36. Num tibi, adoleſcens, *etc. et ſcenam ſextam totam, emendandas ſcilicet ſumſit, in vnamque hanc ſcenam contraxit ita, vt, plerisque Plauti verbis retentis, euentum fabulae paullisper daret inmutatum.*

Preces Hannonis Actus quinti ſcena prima, a verſu 1 *ad* 16, *et paucula ſequentis ſcenae, Punica ſunt, et Ioh. Scaligero parum a puritate hebraismi videntur abeſſe. Scripta vero quum ſine punctis eſſent vocalibus, ea quidem, pro ingenii quisque eruditionisque modulo, alii aliter*

subscribere sunt conati. Editores quidem ceteri latinis ea exscripserunt characteribus, Pareus vnus hebraicis. In textu sequutus sum Gronovium, in Commentario autem Petiti, qui et multa aliter ac reliqui legit atque distinxit, latinam versionem, quam vocat, adiiciendam putaui. Mirabar, me in versione hac nomen non reperire Antidamae: *in punicis vero ipsis vestigia eius manifesta exstare mihi videntur. Versu enim 15. in Cod. Pal. vtroque legitur* atidmascon, *apud Gronovium* athidamascon, *apud Pareum* יאתי דמסקוה, *Petitus vero τὸ conseparat: nasse* athid amas, *con etc. licet in versione ab Antidamae nomine mirum quantum aberret. Versum 17. quum Hanno eodem modo latine, quo versum primum punice, deos deasque adloquendo, incipiat, latine eum omnino nihil aliud dixisse arbitror, quam summam fere eorum, quae antea punice erat loquutus.*

P R O L O G V S.

Achillem Aristarchi mihi commentari lubet.
Inde mihi principium capiam ex ea Tragoedia:
Sileteque et tacete, atque animum aduortite.
Audire iubet vos imperator histricus.
Bonoque vt animo sedeant in subselliis,
Et qui esurientes, et qui saturi venerint.
Qui edistis, multo fecistis sapientius:
Qui non edistis, saturi site fabulis.
Nam cui paratum'st quod edit, nostra gratia,
Nimia est stultitia, sessum inpransum incedere.
Exsurge praeco, fac populo audientiam.
Iam dudum exspecto, si tuum officium scias.
Exerce vocem, quam per viuis et colis,
Nam nisi clamabis, tacitum te obrepet fames.
Age nunc reside, duplicem vt mercedem feras.
Bonum factum'st, edicta vt seruetis mea.
Scortum exoletum ne quis in proscenio
Sedeat, neu lictor verbum, aut virgae muttiant,

Neu disſignator praeter os obambulet,
Neu feſſum ducat, dum hiſtrio in ſcena ſiet.
Diu qui domi otioſi dormierunt, decet
Animo aequo nunc ſtent, vel dormire temperent.
Serui ne obſideant. liberis vt ſit locus,
Vel aes pro capite dent: ſi id facere non queunt,
Domum abeant, vitent ancipiti infortunio:
Ne et hic varientur virgis, et loris domi,
Si minus curaſſint, quum veniant heri domum.
Nutrices pueros infanteis minutulos
Domi vt procurent, neu quae ſpectatum adferant,
Ne et ipſae ſitiant, et pueri pereant fame;
Neue eſurientes hic quaſi haedi obuagiant.
Matronae tacitae ſpectent, tacitae rideant,
Canora hic voce ſua tinnire temperent;
Domum ſermones fabulandi conferant,
Ne et hic viris ſint et domi moleſtiae.
Quodque ad ludorum curatores adtinet,
Ne palma detur quoiquam artifici iniuria,
Neue ambitionis cauſa extrudantur foras,
Quo deteriores anteponantur bonis:
Et hoc quoque etiam, quod paene oblitus fui,
Dum ludi fiunt, in popinam pediſſequi
Inruptionem facite: nunc dum occaſio eſt,
Nunc dum ſcribilitae aeſtuant, obcurrite.
Haec imperata quae ſunt pro imperio hiſtrico,
Bonum hercle factum, pro ſe quisque vt meminerit.
Ad argumentum nunc viciſſatim volo
Remigrare, aeque vt mecum ſitis gnarures.
Eius nunc regiones, limites, confinia
Determinabo: ei rei ego ſum factus finitor.
Sed niſi moleſtum eſt, nomen dare vobis volo
Comoediai: ſin odio eſt, dicam tamen:

Siquidem licebit per illos, quibus eſt in manu.
Carchedonius vocatur haec Comoedia,
Latine Plauti *Patruus Pultiphagonides.*
Nomen iam habetis; nunc rationes ceteras
Adcipite: nam argumentum hoc hic cenſebitur.
Locus argumento'ſt ſuum ſibi proſcenium.
Vos iuratores eſtis: quaeſo, operam date.
Carthaginenſes fratres patrueles duo
Fuere, ſummo genere et ſummis diuitiis:
Eorum alter viuit, alter eſt emortuus.
Propterea apud vos dico confidentius,
Quia mihi pollinctor dixit, qui eum pollinxerat.
Sed illi ſeni, qui mortuus eſt, filius
Vnicus qui fuerat, abditiuus a patre,
Puer ſeptuennis ſubripitur Carthagine,
Sexennio prius quidem, quam moritur pater.
Quoniam periiſſe ſibi videt gnatum vnicum,
Coniicitur ipſe in morbum ex aegritudine.
Facit illum heredem fratrem patruelem ſuum.
Ipſe abiit ad Acheruntem ſine viatico.
Ille, qui ſubripuit puerum, Calydonem auehit,
Vendit eum domino hic diuiti cuidam ſeni,
Cupienti liberorum, oſori mulierum.
Emit hoſpitalem is filium inprudens ſenex
Puerum illum, eumque adoptat ſibi pro filio,
Eumque heredem fecit, quum ipſe obiit diem.
Is illic adoleſcens habitat in illiſce aedibus.
Reuortor rurſus denuo Carthaginem.
Si quid mandare voltis aut curarier,
Argentum niſi qui dederit, nugas egerit.
Verum qui dederit, magis maiores egerit.
Sed illi patruo huius, qui viuit ſenex,
Carthaginenſi duae fuere filiae:

Altera quinquennis, altera quadrimula.
Cum nutrice vna periere. a Magaribus
Eas qui ſubripuit, in Anactorium deuehit,
Venditque has omnes, et nutricem, et virgines,
Praeſenti argento; homini, ſi leno eſt homo,
Quantum hominum terra ſuſtinet, ſacerrumo.
Vosmet nunc facite coniecturam ceterum,
Quid id ſit hominis, cui Lyco nomen ſiet.
Is ex Anactorio, vbi prius habitauerat,
Huc commigrauit in Calydonem haud diu,
Sui quaeſti cauſa: is in illis habitat aedibus.
Earum hic adoleſcens alteram efflictim perit
Suam ſibi cognatam inprudens, neque ſcit, quae ea
Sit, neque eam vmquam tetigit: ita eum leno macerat.
Neque quidquam cum ea fecit etiamnum ſtupri,
Neque duxit vmquam, neque ille voluit mittere.
Quia amare cernit, tangere hominem volt bolo.
Illam minorem in concubinatum ſibi
Volt emere miles quidam, qui illam deperit.
Sed pater illarum Poenus, poſtquam eas perdidit,
Marique terraque vsque quaque quaeritat.
Vbi quamque in vrbem eſt ingreſſus, illico
Omnes meretrices, vbi quisque habitant, inuenit:
Dat aurum, ducit noctem: rogitat poſtibi,
Vnde ſit, quoiatis, captane an ſubrepta ſit,
Quo genere gnata, qui parentes fuerint.
Ita docte atque adſtu filias quaerit ſuas.
Et is omnis linguas ſcit: ſed disſimilat ſciens,
Se ſcire. Poenus plane eſt: quid verbis opu'ſt?
Is heri huc in portum naui venit veſpere.
Pater harunc idem huic patruus adoleſcentulo eſt.
Iamne hoc tenetis? ſi tenetis, ducite.
Caue dirumpatis: quaeſo, ſinite transigi,

Ehem! paene oblitus ſum, reliquom dicere:
Ille, qui adoptauit hunc pro filio ſibi,
Is illi Poeno huiusce patri hoſpes fuit.
Is hodie huc veniet, reperietque hic filias,
Et hunc ſui fratris filium, vt quidem didici ego.
Ego ibo, ornabor: vos aequo animo noſcite.
Hic, qui hodie veniet, reperiet ſuas filias,
Et hunc ſui fratris filium. dehinc ceterum
Valete, adeſte. ibo: alius nunc fieri volo.
Quod reſtat, reſtant alii, qui faciant palam.
Valete, atque adiuuate, vt vos ſeruet Salus.

ACTVS I. SCENA I.

AGORASTOCLES, MILPHIO.

Saepe ego res multas tibi mandaui, Milphio,
Dubias, egenas, inopioſas conſilii,
Quas tu ſapienter, docte et cordate et cate
Mihi reddidiſti opiparas opera tua.
Quibus pro bene factis fateor deberi tibi
Et libertatem et multas grates gratias.
Mi. Scitum'ſt, per tempus ſi obuiam it, verbum vetus:
Nam tuae blanditiae mihi ſunt, quod dici ſolet,
Gerrae germanae, atque edepol liroe liroe.
Nunc mihi blandidicus es, heri in tergo meo
Tris facile corios contriuiſti bubulos.
Ag. At amans per amorem ſi quid feci, Milphio,
Ignoſcere id te mihi aequom'eſt. *Mi.* Haud vidi magis,
Et nunc ego amore pereo. ſine te verberem,
Item vt tu mihi feciſti, ob nullam noxiam:
Poſt id locorum tu mihi amanti ignoſcito.
Ag. Si tibi lubido eſt aut voluptati, ſino.
Suſpende, vinci, verbera, auctor ſum, ſino.

Mi. Si auctoritatem poſtea defugeris,
Vbi diſſolutus tu ſies, ego pendeam.
Ag. Egone iſtuc auſim facere praeſertim tibi?
Quin ſi feriri video te, extemplo dolet.
Mi. Mihi quidem hercle. *Ag.* Immo mihi. *Mi.* Iſtuc mauelim:
Sed quid nunc tibi vis? *Ag.* Cur ego apud te mentiar?
Amo inmodeſte. *Mi.* Meae iſtuc ſcapulae ſentiunt.
Ag. At ego hanc vicinam dico Adelphaſium meam,
Lenonis huius meretricem maiuſculam.
Mi. Iam pridem equidem iſtuc ex te audiui. *Ag.* Differor
Cupidine eius. ſed lenone iſtoc Lyco
Illius domino non lutum'ſt lutulentius.
Mi. Vin' tu illi nequam dare nunc? *Ag.* Cupio. *Mi.* En! me dato.
Ag. Abi dierectus. *Mi.* Dic mihi vero ſerio:
Vin' dare malum illi? *Ag.* Cupio. *Mi.* Hem! eumdem me dato.
Vtrumque faxo habebit, et nequam et malum.
Ag. Iocare. *Mi.* Vin' tu illam hodie, ſine damno et diſpendio
Tuo, tuam libertam facere? *Ag.* Cupio, Milphio.
Mi. Ego faciam; vt facias. ſunt tibi intus aurei
Trecenti nummi Philippii. *Ag.* Sexcenti quoque.
Mi. Satis ſunt trecenti. *Ag.* Quid facturus? *Mi.* Tace.
Totum lenonem tibi cum tota familia
Dabo hodie dono. *Ag.* Quid facturus? *Mi.* Iam ſcies.
Tuus Collybiſcus nunc in vrbe'ſt villicus,
Eum hic non nouit leno. ſatin' intellegis?
Ag. Intellego hercle: ſed quo euadas neſcio.
Mi. Non ſcis? *Ag.* Non hercle. *Mi.* At ego iam faxo ſcies.
Ei dabitur aurum, vt ad lenonem deferat;
Dicatque ſe peregrinum eſſe ex alio oppido;
Se amare velle, atque obſequi animo ſuo:
Locum ſibi velle liberum praeberier,
Vbi nequam faciat clam, ne quis ſit arbiter.

Leno ad se adcipiet auri cupidus illico:
Celabit hominem et aurum. *Ag.* Consilium placet.
Mi. Rogato, seruus veneritne ad eum tuus.
Ille me censebit quaeri. continuo tibi
Negabit. quid tu dubitas, quin extempulo
Dupli tibi auri et hominis fur leno fiet?
Neque, id vnde efficiat, habet. vbi in ius venerit,
Addicet Praetor familiam totam tibi;
Ita decipiemus fouea lenonem Lycum.
Ag. Placet consilium. *Mi.* Immo etiam, vbi expoliuero,
Magis hoc tum demum dices; nunc etiam rude'st.
Ag. Ego in aedem Veneris eo, nisi quid vis, Milphio.
Aphrodisia hodie sunt. *Mi.* Scio hoc. *Ag.* Oculos volo
Meos delectare munditiis meretriciis.
Mi. Hoc primum agamus, quod consilium cepimus.
Abeamus intro, vt Collybiscum villicum
Hanc perdoceamus vt ferat fallaciam.
Ag. Quamquam Cupido in corde vorsatur, tamen
Tibi auscultabo. (*intrat*) *Mi.* Faciam, vt facto gaudeas.
Inest amoris macula huic homini in pectore,
Sine damno magno quae elui neutiquam potest.
Itaque hic scelestus est homo, leno Lycus,
Quoi iam infortunii intenta ballista est probe,
Quam ego haud multo post mittam e ballistario.
Sed Adelphasium eccam exit, atque Anterastilis.
Haec est prior, quae meum herum dementem facit.
Sed euocabo, heus, i foras, Agorastocles!
Si vis videre ludos iucundissumos.
Ag. Quid istuc tumulti'st, Milphio! *Mi.* Hem, amores tuos
Si vis spectare. *Ag.* O, multa tibi Di dent bona!
Quum mihi hoc obtulisti, tam lepidum spectaculum.

ACTVS I. SCENA II.

ADELPHASIVM, ANTERASTILIS, MILPHIO, AGORASTOCLES, ANCILLA.

Negotii sibi qui volet vim parare,
Nauem et mulierem, haec duo comparato.
Nam nullae magis res duae plus negotii
Habent, forte si obceperis exornare.
Neque vmquam satis hae duae res ornantur,
Neque eis vlla ornandi satis satietas est.
Atque haec vt loquor, nunc modo docta dico.
Nam nos vsque ab aurora ad hoc quod diei est
Ex industria ambae numquam concessauimus
Lauari, aut fricari, aut tergeri, aut ornari,
Poliri, expoliri, pingi, fingi: et vna
Binae singulis quae datae nobis ancillae,
Eae nos lauando, eluendo, operam dederunt:
Adgerundaque aqua sunt viri duo defessi.
Apage sis, negotii quantum in muliere vna est!
Sed vero duae, sat scio, maxumo vni
Populo, cui lubet, plus satis dare potis sunt;
Quae noctes diesque omni in aetate semper
Ornantur, lauantur, tergentur, poliuntur.
Postremo modus muliebris nullus est,
Neque vmquam lauando et fricando scimus
Facere eum. Nam quae lauata est, nisi
Perculta est, meo quidem animo, quasi inlauta est.
An. Miror equidem, soror, te istaec sic fabulari,
Quae tam callida et docta sis et faceta.
Nam quum sedulo munditer nos habemus,
Vix aegreque amatorculos inuenimus.
Ad. Ita est. verum hoc vnum tamen cogitato:
Modus omnibus in rebus, soror, optumum est habitu.
Nimia omnia nimium exhibent negotium hominibus ex se.

An. Soror, cogita, amabo, item nos perhiberi,
Quasi salsa muriatica esse autumantur
Sine omni lepore et sine suauitate:
Nisi multa aqua vsque et diu macerantur,
Olent, salsa sunt, tangere vt non velis; item nos sumus.
Eius seminis mulieres sunt insulsae
Admodum atque inuenustae, sine munditia et sumptu.
Mi. Coqua est haec quidem, Agorastocles, vt ego opinor:
Scit muriatica vt maceret. *Ag.* Quid molestus?
Ad. Soror, parce, amabo: sat est, istuc alios dicere nobis,
Ne nosmet nostra etiam vitia loquamur.
An. Quiesco. *Ad.* Ergo amo te. sed hoc nunc responde mihi:
Sunt hic omnia, quae ad Deum pacem oportet adesse?
An. Omnia adcuraui. *Ag.* Diem pulcrum et celebrem et venustatis plenum;
Dignum Veneri, pol, cui sunt Aphrodisia hodie!
Mi. Ecquid gratiae, quum huc foras te euocaui? iam non
Me decet cado donari vini veteris? dic dari.
Nihil respondes? lingua huic excidit, vt ego opinor. quid hic, malum,
Adstans obstipuisti? *Ag.* Sine amem: ne obturba, ac tace.
Mi. Taceo. *Ag.* Si tacuisses, iam istuc, Taceo, non natum foret.
An. Eamus, mea soror. *Ad.* Eho, amabo. quid illo nunc properas? *An.* Rogas?
Quia herus nos apud aedem Veneris mantat. *Ad.* Maneas pol. mane.
Turba est nunc apud aram. an te ibi vis inter istas vorsarier
Prosedas, pistorum amicas, reliquias alicarias,
Miseras, scoeno delibutas, seruolicolas sordidas?
Quae tibi olant stabulum statumque, sellam et sessibulum merum:
Quas adeo haud quisquam vmquam liber tetigit, neque duxit domum:

Seruolorum sordidulorum scorta diobolaria.
Mi. I in malam crucem: tun' audes etiam seruos spernere?
Propudium, quasi bella sit, quasi eampse reges ductitent.
En monstrum mulieris! tantilla tanta verba funditat,
Quoius ego nebulae cyatho septem noctes non emam.
Ag. Dii inmortales, omnipotentes, quid est apud vos pulcrius?
Quid habetis, qui mage inmortales vos credam esse, quam ego siem?
Qui haec tanta oculis bona concipio? nam Venus non est Venus.
Hanc equidem Venerem venerabor, me vt amet posthac propitia.
Milphio, heus Milphio, vbi es? *Mi*. Adsum apud te, eccum. *Ag*. Ego elixus sis volo.
Mi. Enim vero, here, facis delicias. *Ag*. De te quidem haec didici omnia.
Mi. Etiamne vt ames eam, quam numquam tetigeris? nihil illic quidem est.
Ag. Deos quoque edepol et amo et metuo; quibus ego tamen abstineo manus.
An. Heu ecastor, quum ornatum adspicio nostrum ambarum, poenitet
Exornatae vt simus. *Ad*. Immo vero sane commode.
Nam pro herili et nostro quaestu satis bene ornatae sumus.
Non enim potest quaestus consistere, si eum sumptus superat, soror.
Eo illud satin'st satis quod satis est, habitu plus quam sat est.
Ag. Ita me Di ament, vt illa me amet malim, quam Di, Milphio.
Nam illa mulier lapidem silicem subigere, vt se amet, potest.
Mi. Pol id quidem haud mentire. nam tu es lapide silice stultior,
Qui hanc ames. *Ag*. At vide sis, cum illa numquam limaui caput.

Mi. Curram igitur aliquo ad piſcinam, aut lacum, limum petam.
Ag. Quid eo opu'ſt? *Mi.* Ego dicam: vt illi et tibi limem caput.
Ag. I in malam rem. *Mi.* Ibi ſum equidem. *Ag.* Pergis? *Mi.* Taceo. *Ag.* At perpetuo volo.
Mi. Enimvero, here, meo me laceſſis ludo, et delicias facis.
An. Satis nunc lepide ornatam credo, ſoror, te tibi viderier:
Sed vbi exempla conferentur meretricum aliarum, ibi tibi
Erit cordolium, ſi quam ornatam melius forte conſpexeris.
Ad. Inuidia in me numquam innata'ſt, neque malitia, mea ſoror:
Bono ingenio me eſſe ornatam, quam auro multo mauolo.
Aurum in fortuna inuenitur, natura ingenium bonum.
Bonam ego quam beatam me eſſe nimio dici mauolo.
Meretricem pudorem gerere magis decet, quam purpuram:
Magisque meretricem pudorem, quam aurum gerere condecet.
Pulcrum ornatum turpes mores peius coeno conlinunt.
Lepidi mores turpem ornatum facile factis comprobant.
Ag. Eho tu, vin' tu facinus facere lepidum et feſtiuom? *Mi.* Volo.
Ag. Potesne mihi auſcultare? *Mi.* Poſſum. *Ag.* Abi domum, ac ſuspende te.
Mi. Quamobrem? *Ag.* Quia iam numquam audibis verba tot tam ſuauia.
Quid tibi opu'ſt vixiſſe? auſculta mihi modo, ac ſuspende te.
Mi. Siquidem tu es mecum futurus pro vna paſſa penſilis.
Ag. At ego amo hanc. *Mi.* At ego eſſe et bibere. *Ad.* Eho tu, quid ais? *An.* Quid, rogas?
Ad. Viden' tu? pleni oculi ſordium qui erant, iam ſplendent mihi.
An. Immo etiam in medio oculo paullum ſordi'ſt. *Ad.* Cedo ſis dexteram.

Ag. Vt tu quidem huius oculos inlotis manibus tractes ac teras?
An. Nimia nos ſocordia hodie tenuit. *Ad.* Qua de re, obſecro?
An. Quia iam non dudum ante lucem ad aedem Veneris venimus,
Primae vt inferremus ignem in aram. *Ad.* Ah!, non facto'ſt opus.
Quae habent nocturna ora, noctu ſacruficatum ire obcupant:
Prius quam Venus expergiſcatur, prius deproperant ſedulo
Sacruficare. nam vigilante Venere ſi veniant eae,
Ita ſunt turpes; credo ecaſtor, Venerem ipſam e fano fugent.
Ag. Milphio. *Mi.* Edepol Milphionem miſerum. quid nunc vis tibi?
Ag. Obſecro hercle, vt mulſa loquitur! *Mi.* Nihil niſi laterculos,
Seſamum papaueremque, triticum et frictas nuces.
Ag. Ecquid amare videor? *Mi.* Damnum, quod Mercurius minime amat.
Ag. Namque edepol lucrum amare nullum amatorem addecet.
An. Eamus, mea germana. *Ad.* Age ſis vt lubet. ſequere hac. *An.* Sequor.
Ag. Eunt hae. quid ſi adeamus? *Mi.* Adeas? *Ag.* Primum prima ſalua ſis:
Et ſecunda tu ſecundo ſalue in pretio: tertia
Salue extra pretium. *An.* Tum pol ego et oleum et operam perdidi.
Ag. Quo te agis? *Ad.* Egone? in aedem Veneris. *Ag.* Quid eo? *Ad.* Vt Venerem propitiem.
Ag. Eho, an irata eſt? propitia hercle eſt. vel ego pro illa ſpondeo.
Ad. Quid tu agis? quid mihi moleſtus, obſecro? *Ag.* Ah! tam ſaeuiter.

Ad. Mitte, amabo. *Ag.* Quid feſtinas? turba nunc illi eſt. *Ad.* Scio.
Sunt illi aliae, quas ſpectare ego, et me ſpectari volo.
Ag. Qui lubet ſpectare turpes, pulcram ſpectandam dare?
Ad. Quia apud aedem Veneris hodie eſt mercatus meretricius.
Eo conueniunt mercatores: ibi ego me oſtendi volo.
Ag. Inuendibili merce oportet vltro emptorem adducere,
Proba merx facile emptorem reperit, tametſi in abstruſo ſita eſt.
Quid ais tu? quando illi apud me mecum caput et corpus copulas?
Ad. Quo die Orcus ab Acheronte mortuos amiſerit.
Ag. Sunt mihi intus neſcio quot nummi aurei lymphatici.
Ad. Deferto ad me, faxo actutum conſtiterit lymphaticum.
Mi. Bellula hercle! *Ag.* I dierecte in maxumam malam crucem.
Mi. Quam magis adſpecto, tam magis eſt nimbata, et nugae merae.
Ad. Segrega ſermonem. taedet. *Ag.* Age, ſustolle hoc amiculum.
Ad. Pura ſum: comperce, amabo, me adtrectare, Ageraſtocles.
Ag. Quid agam nunc? *Mi.* Si ſapias, curam hanc facere compendi potes,
Quid ego nunc te curem? *Ag.* Quid agis, Milphio? *Mi.* (*ſecum*) Ecce odium meum.
Quid me vis? *Ag.* Cur mihi haec irata eſt? *Mi.* Cur haec irata eſt tibi?
Cur ego id curem? namque iſtaec magis tua eſt curatio.
Ag. Iam hercle tu periſti, niſi illam mihi tam tranquillam facis,
Quam mare eſt olim, quum ibi alcedo pullos educit ſuos.
Mi. Quid faciam? *Ag.* Exora, blandire, expalpa. *Mi.* Faciam ſedulo.
Sed vide ſis, ne tu oratorem hunc pugnis pectas poſtea.

Ag. Non faciam. *Ag.* Nos eamus nunc. etiam morare? male facis.
Bene promittis multa, ex multis omnia incaſſum cadunt.
Liberare iurauiſti me haud ſemel, ſed centies.
Dum te exſpecto, neque vsquam aliam mihi parau copiam,
Neque iſtuc vsquam adparet: ita nunc ſeruio nihilo minus.
I, ſoror. abscede tu a me. *Ag.* Perii. eho! quid agis, Milphio?
Mi. Mea voluptas, meae deliciae, mea vita, mea amoenitas,
Meus ocellus, meum labellum, mea ſalus, meum ſauium,
Meum mel, meum cor, mea coloſtra, meus molliculus caſeus.
Ag. Mene ego illaec patiar praeſente dici? diſcrucior miſer,
Niſi ego illum iubeo quadrigis curſim ad carnuficem rapi —
Mi. Noli, amabo, ſubcenſere hero meo cauſa mea.
Si non ego faxo, irata es, nimium pro te dabit:
Atque te faciet vt ſis ciuis Attica atque libera.
Ad. Quin abire ſinis? quid vis tibi? qui bene volunt, bene vis item?
Mi. Si ante quidem mentitus eſt, nunc iam dehinc erit verax tibi.
Ad. Abscede hinc ſis, ſycophanta. *Mi.* Pareo. at ſcin' quomodo?
Sine te exorem, ſine te prendam auriculis, ſine dem ſauium.
Iam hercule ego faciam plorantem illum, niſi te facio propitiam.
Atque hic me ne verberet, (illud faciet, niſi te propitio)
Male formido: noui ego huius mores moroſi malos.
Quamobrem, amabo, mea voluptas, ſine, te exorarier.
Ag. Non ego homo trioboli ſum, niſi ego illi maſtigiae
Exturbo oculos atque dentes. hem voluptatem tibi,
Hem mel, hem cor, hem labellum, hem ſalutem, hem ſauium!
Mi. Inpias, here, te: oratorem verberas. *Ag.* Iam iſtoc magis.

Et iam ocellum addam et labellum et linguam. *Mi.* Ecquid facies modi?
Ag. Siccine ego te orare iussi? *Mi.* Quomodo ergo orem? *Ag.* Rogas?
Sic enim diceres, scelește: huius voluptas, te obsecro:
Huius mel, huius cor, huius labellum, huius lingua, huius sauium,
Huius colostra, huius salus amoena, huius festiuitas,
Huius colostra, huius dulciculus caseus, mastigia,
Huius cor, huius studium, huius sauium, mastigia;
Omnia illa, quae dicebas tua esse, ea memorares mea.
Mi. Obsecro hercle te, voluptas huius atque odium meum:
Huius amica mammeata, mea inimica et maleuola:
Oculus huius, lippitudo mea: mel huius, fel meum:
Vt tu huic irata ne sis: aut si id fieri non potest, —
Ad. Capias restim, ac te suspendas cum hero et vostra familia.
Mi. Nam mihi iam video propter te victitandum sorbilo,
Itaque iam quasi ostreatum tergum vlceribus gestito,
Propter amorem vostrum. *Ad.* Amabo, mēn' prohibere postulas,
Ne te verberet, magis, quam ne mendax me aduorsum siet?
An. Aliquid huic responde, amabo, commode, ne incommodus
Nobis sit. nam detinet nos de nostro negotio.
Ad. Verum etiam tibi hanc amittam noxiam vnam, Agorastocles.
Non sum irata. *Ag.* Non es? *Ad.* Non sum. *Ag.* Da ergo, vt credam, sauium.
Ad. Mox dabo, quum ab re diuina rediero. *Ag.* I ergo strenue.
Ad. Sequere me soror. *Ag.* Atque audin' etiam? Veneri dicito
Multam meis verbis salutem. *Ad.* Dicam. *Ag.* Atque hoc audi. *Ag.* Quid est?
Ag. Paucis verbis rem diuinam facito. atque audin'? respice.
Respexit. idem pol Venerem credo facturam tibi.

ACTVS I. SCENA III.

AGORASTOCLES, MILPHIO.

Quid nunc mihi es auctor, Milphio? *Mi.* Vt me verberes,
Atque auctionem facias. nam inpunissume
Tibi quidem hercle vendere hasce aedis licet.
Ao. Quid iam? *Mi.* Maiorem partem in ore habitas meo.
Ao. Supersede istis verbis. *Mi.* Quid nunc vis tibi?
Ao. Trecentos Philippos Collybisco villico
Dedi dudum, prius quam me euocasti foras.
Nunc obsecro te, Milphio, hanc per dexteram,
Perque hanc sororem laeuam, perque oculos tuos,
Perque meos amores, perque Adelphasium meam,
Perque tuam libertatem. *Mi.* Hem, nunc nihil obsecras.
Ao. Mi Milphidisce, mea commoditas, mea salus,
Fac, quod facturum te esse promisisti mihi,
Vt ego hunc lenonem perdam. *Mi.* Perfacile id quidem est.
I, adduce testeis tecum. ego intus interim
Iam et ornamentis meis et sycophantiis
Tuum exornabo villicum: propera atque abi.
Ao. Fugio. *Mi.* Meum est istuc magis officium, quam tuum.
Ao. Egone? egone? si istuc lepide effexis! *Mi.* I modo.
Ao. Vt non ego te hodie — *Mi.* Abi modo. *Ao.* Emittam
manu —
Mi. I modo. *Ao.* Non hercle meream ah — *Mi.* Vah!
abi modo.
Ao. Quantum Acheronte'st mortuorum — *Mi.* Etiamne abis?
Ao. Neque quantum aquae est in mari — *Mi.* Abiturusne es?
Ao. Neque nubis quantum — *Mi.* Pergin' pergere?
Ao. Neque stellae in coelo — *Mi.* Pergin' aures tundere?
Ao. Neque hoc, neque illuc, neque — enim vero serio.
Neque hercle vero. quid opus est verbis? quippini!
Quod vno verbo dicere hic quiduis licet,
Neque hercle vero serio. scin' quomodo?

Ita me dii amabunt. vin' bona dicam fide?
Quod hic inter nos liceat. ita me Iupiter.
Scin' quam? vide tu. credin', quod ego fabuler?
Mi. Si nequeo facere, vt abeas, egomet abiero.
Nam iſti quidem hercle orationi Oedipo
Opus eſt coniectore, qui ſphyngi interpres fuit.
Ag. Illinc hinc iratus abiit. nunc mihi cautio eſt,
Ne meamet culpa meo amori obiexim moram.
Ibo atque arceſſam teſtis; quando amor iubet,
Meo obedientem me eſſe ſeruo liberum.

ACTVS II.

LYCVS, ANTHEMONIDES.

Di illum infelicent omnes, qui poſt hunc diem
Leno vllam Veneri vmquam inmolarit hoſtiam;
Quiue vllum thuris granum ſacruficauerit.
Nam ego hodie infelix dis meis iratiſſumis
Sex inmolaui agnos, nec potui tamen
Propitiam Venerem facere vti eſſet mihi.
Quoniam litare nequeo, abii illinc illico
Iratus: vetui exta proſicarier:
Neque ea adſpicere volui. quoniam non bona
Haruſpex dixit, deam eſſe indignam credidi.
Eo pacto auarae Veneri pulcre adii manum.
Quando id, quod ſat erat, ſatis habere noluit;
Ego pauſam feci: ſic ago, ſic me decet.
Ego faxo poſthac di deaeque ceteri
Contentiores mage erunt, atque auidi minus,
Quum ſcibunt, Veneri vt adierit leno manum.
Condigne aruſpex, non homo trioboli,
Omnibus in extis aiebat portendi mihi
Malum damnumque, et deos eſſe iratos mihi.

Quid ei diuini aut humani aequom est credere?
Mina mihi argenti dono post illa data est.
Sed quaeso vbinam illic restitit miles modo,
Qui hanc mihi donauit? quem ego vocaui ad prandium.
Sed eccum incedit. *An.* Ita vt obcepi dicere,
Lenulle, de illac pugna pentethronica,
Qua sexaginta millia hominum vno die
Volaticorum manibus obcidi meis.
Ly. Eh! volaticorum hominum? *An.* Ita dico quidem.
Ly. An, obsecro, vsquam sunt homines volatici?
An. Fuere; verum ego interfeci. *Ly.* Quomodo
Potuisti? *An.* Dicam. viscum legioni dedi
Fundasque: eo praesternebant folia farferi.
Ly. Quoi rei? *An.* Ne ad fundas viscus adhaeresceret.
Ly. Perge: optume hercle periuras. quid postea?
An. In fundas visci indebant grandiculos globos:
Eo illos volantes iussi funditarier.
Quid multa verba? quemquem visco obfenderant,
Tam crebri ad terram adcidebant, quam pira.
Vt quisque adciderat, eum necabam illico
Per cerebrum pinna sua sibi, quasi turturem.
Ly. Si hercle istuc vmquam factum est, tum me Iupiter
Faciat, vt semper sacrusicem, nec vmquam litem.
An. An mihi haec non credis? *Ly.* Credo, vt mihi est
aequom credier.
Age eamus intro, dum exta referuntur. *An.* Volo
Narrare tibi etiam vnam pugnam. *Ly.* Nihil moror.
An. Ausculta. *Ly.* Non hercle. *An.* Tuum iam elidam caput,
Nisi auscultas, aut is in malam crucem.
Ly. Malam crucem ibo potius. *An.* Certum ne est tibi?
Ly. Certum. *An.* Tum tu igitur die bono Aphrodisiis
Addice tuam mihi meretricem minusculam.
Ly. Ita res diuina mihi fuit: res serias

Omnes extollo ex hoc die in alium diem:
Profecto feſtos habeam decretum eſt mihi.
Nunc hinc eamus intro, ſequere hac me. *An.* Sequor.
In hunc diem iam tuus ſum mercenarius.

ACTVS III. SCENA I.

AGORASTOCLES, ADVOCATI.

Ita me Di ament, tardo amico nihil eſt quidquam iniquius,
Praeſertim homini amanti, qui, quidquid agit, properat omnia.
Sicut ego hos duco aduocatos, homines ſpiſſigradiſſumos,
Tardiores, quam corbitae ſunt in tranquillo mari.
Atque equidem hercle dedita opera amicos fugitaui ſenes.
Sciebam aetate tardiores, metui meo amori moram.
Nequidquam hos procos mihi elegi loripedis, tardiſſumos.
Quin ſi ituri eſtis hodie, ite, aut ite hinc in malam crucem.
Siccine oportet ire amicos homini amanti operam datum?
Nam iſte quidem gradus ſubcretu'ſt cribro pollinario,
Niſi cum pedicis condidiciſtis ſic hoc graſſari gradu.
Ad. Heus tu, quamquam nos videmur tibi plebei et pauperes,
Si nec recte dicis nobis, diues de ſummo loco,
Diuitem audacter ſolemus mactare infortunio.
Nec tibi nos obnoxii ſumus, iſtuc quid tu ames aut oderis.
Quum argentum pro capite dedimus, noſtrum dedimus, non tuum,
Liberos nos eſſe oportet: nos te nihili pendimus.
Ne tuo nos amori ſeruos tuos eſſe addictos cenſeas.
Liberos homines per vrbem modico magis par eſt gradu
Ire: ſeruuli eſſe duco feſtinantem currere:
Praeſertim in re populi placida, atque interfectis hoſtibus,
Non decet tumultuari. ſed ſi properabas magis,
Pridie nos te aduocatos huc duxiſſe oportuit.
Ne tu opinere, haud quiſquam hodie noſtrum curret per vias,

Neque nos populus pro cerritis inſectabit lapidibus.
Ag. At ſi ad prandium me in aedem vos dixiſſem ducere,
Vinceretis ceruom curſu, vel clanatorem gradu.
Nunc vos quia mihi aduocatos dixi et teſtes ducere,
Podagroſi eſtis, ac viciſtis cochleam tarditudine.
Ad. An vero non iuſta cauſa eſt, quo curratur celeriter,
Vbi bibas, edas de alieno, quantum velis vsque affatim?
Quod tu inuitus numquam reddas domino, de quo ederis.
Sed tamen quomodocumque, quamquam ſumus pauperculi,
Eſt domi, quod edimus: ne nos tam contemptim conteras.
Quidquid eſt pauxillulum illuc noſtrum, illud omne intus eſt:
Neque nos quemquam flagitamus, neque nos quisquam flagitat.
Tua cauſa nemo noſtrorum eſt ſuos rupturus ramices.
Ag. Nimis iracundi eſtis: equidem haec vobis dixi per iocum.
Ad. Per iocum itidem dictum habeto, quae nos tibi reſpondimus.
Ag. Obſecro hercle operam celocem hanc mihi, ne corbitam date:
Adtrepidate ſaltem, nam vos adproperare haud poſtulo.
Ad. Si quid tu placide otioſeque agere vis, operam damus:
Si properas, curſores meliu'ſt te aduocatos ducere.
Ag. Scitis, rem narraui vobis, quod voſtra opera mihi opus ſiet,
De lenone hoc, qui me amantem ludificatur tam diu,
Ei paratae vt ſint inſidiae de auro et de ſeruo meo.
Ad. Omnia iſtaec ſcimus iam nos, ſi hi ſpectatores ſciant.
Horunc hic nunc cauſa haec agitur ſpectatorum. Fabula:
Hos te ſatius eſt docere, vt, quando agas, quid agant, ſciant.
Nos tu ne curaſſis, ſcimus rem omnem: quippe omnes ſimul
Didicimus tecum vna, vt reſpondere poſſimus tibi.
Ag. Ita profecto eſt. ſed agite igitur, vt ſciam vos ſcire rem
Expedite, et mihi, quae dudum vobis dixi, dicite.
Ad. Itane tentas an ſciamus? non meminiſſe nos ratus,

Quomodo trecentos Philippos Collybisco villico
Dederis, quos deferret huc ad lenonem inimicum tuum;
Isque se vt adsimilaret peregrinum esse aliunde, ex alio oppido.
Vbi is tetulerit, tu eo quaesitum seruom aduentes tuum
Cum pecunia. *Ag.* Meministis memoriter: seruastis me.
Ad. Ille negabit, Milphionem quaeri censebit tuum:
Id duplicabit omne furtum: leno addicetur tibi.
Ad eam rem nos esse testis vis tibi. *Ag.* Tenetis rem.
Ad. Vix quidem hercle, ita pauxilla est, digitulis primoribus.
Ag. Hoc cito et cursim est agendum. propera iam quantum potest.
Ad. Bene vale igitur: te aduocatos melius celeris ducere:
Tardi sumus nos. *Ag.* Optume itis, pessume hercle dicitis.
Quin etiam deciderint vobis femina in talos velim.
Ad. At edepol nos tibi in lumbos, linguam, atque oculos in solum.
Ag. Eia, haud vostrum est, iracundos esse, quod dixi ioco.
Ad. Nec tuum quidem est, amicis per iocum iniuste loqui.
Ag. Mittite istaec: quid velim, vos scitis. *Ad.* Callemus probe:
Lenonem periurum vt perdas, id studes. *Ag.* Tenetis rem.
Ecce obportune egrediuntur Milphio vna et villicus.
Basilice exornatus incedit, et fabre ad fallaciam.

ACTVS III. SCENA II.

MILPHIO, COLLYBISCVS, AGORASTOCLES, ADVOCATI.

Iam tenes praecepta in corde. *Co.* Pulcre. *Mi.* Vide sis calleas.
Co. Quid opu'st verbis? callum aprugnum callere aeque non sinam.
Mi. Fac modo, vt condocta tibi sint dicta ad hanc fallaciam.
Co. Quin edepol condoctior sum, quam Tragoedi aut Comici.
Mi. Probus homo es. *Ag.* Adeamus propius, adsunt testes. *Mi.* Tot quidem

Non potuisti adducere homines magis ad hanc rem idoneos.
Nam istorum nullus nefastu'st, comitiales sunt meri:
Ibi habitant: ibi eos conspicias, quam praetorem, saepius.
Hodie iuris coctiores non sunt, qui lites creant,
Quam sunt hi; qui, si nihil est litium, lites serunt.
Ad. Di te perdant. *Mi.* Vos quidem hercle — commendo, quom quiqui tamen
Et bene et benigne facitis; quom hero amanti operam datis.
Sed isti iam sciunt, negotii quid sit? *Ag.* Omnem rem ordine.
Mi. Tum vos animum aduortite, igitur. hunc vos lenonem Lycum
Nouistis. *Ad.* Facile. *Co.* At ego pol eum qua sit facie nescio.
Eum volo mihi demonstretis hominem. *Ad.* Nos curabimus.
Satis praeceptum. *Ag.* Hic trecentos nummos numeratos habet.
Ad. Ergo nos inspicere oportet istuc aurum, Agorastocles,
Vt sciamus, quid dicamus mox pro testimonio.
Ag. Agite, inspicite: aurum est. *Co.* Profecto, spectatores, Comicum:
Macerato hoc pingues fiunt auro in barbaria boues.
Verum ad hanc rem agundam Philippum est. *Ad.* Ita nos adsimilabimus.
Co. Sed ita adsimilatote, quasi ego sim peregrinus. *Ad.* Scilicet,
Et quidem quasi tu nobiscum aduenienś hodie oraueris,
Liberum vt commonstraremus tibi locum et volupiarium,
Vbi ames, potes, pergraecere. *Mi.* Heu, edepol mortales malos!
Ag. Ego enim docui. *Mi.* Quis te porro? *Co.* Agite, intro abite, Agorastocles:
Ne hic vos mecum conspicetur leno: neu fallaciae
Praepedimentum obiiciatur. *Mi.* Hic homo sapienter sapit.
Facite, quod iubet. *Ag.* Abeamus. sed vos! satis dictum'st? *Co.* Abi.

Ag. Abeo, quaeſo, dii inmortales. *Co.* Quin abis? *Ag.* Abeo. *Mi.* Sapis.
Co. St! tace. *Ad.* Quid eſt? *Co.* Fores hae fecerunt magnum flagitium modo.
Ad. Quid id eſt flagitii? *Co.* Crepuerunt clare. *Ad.* Di te perduint,
Pone nos recede. *Co.* Fiat. *Ad.* Nos priores ibimus.
Co. Faciunt, ſcurrae quod conſuerunt: pone ſeſe homines locant.
Ag. Illic homo eſt qui egreditur leno. *Co.* Bonus eſt: nam ſimilis malo eſt.
Iam nunc ego illi egredienti ſanguinem exſugam procul.

ACTVS III. SCENA III.

LYCVS, ADVOCATI, COLLYBISCVS.

Iam iſtuc ego reuortar, Miles: conuiuas volo
Reperire nobis commodos, qui vna ſient:
Interibi adtulerint exta; atque eadem mulieres
Iam ab re diuina credo adparebunt domi.
Sed quid huc tantum hominum incedunt? ecquidnam adferunt?
Et ille chlamydatus quisnam eſt, qui ſequitur procul?
Ad. Aetoli ciues te ſalutamus, Lyce:
Quamquam hanc ſalutem ferimus inuiti tibi,
Et quamquam bene volumus leuiter lenonibus.
Ly. Fortunati omnes ſitis, quod certo ſcio
Nec fore, nec fortunam id ſituram fieri.
Ad. Iſtic eſt theſaurus ſtultis in lingua ſitus,
Vt quaeſtui habeant, male loqui melioribus.
Ly. Viam, qui neſcit, qua deueniat ad mare,
Eum oportet amnem quaerere comitem ſibi.
Ego male loquendi vobis neſciui viam:
Nunc vos mihi amnes eſtis: vos certum eſt ſequi.

Si bene dicetis, voſtra ripa vos ſequar.
Si male dicetis, voſtro gradiar limite.
Ad. Malo bene facere, tantumdem eſt periculum,
Quantum bono male facere. *Ly.* Qui vero? *Ad.* Scies.
Malo ſi quid bene facias, id beneficium interit.
Bono ſi quid male facias, aetatem expetit.
Ly. Facete dictum. ſed quid iſtuc ad me adtinet?
Ad. Quia nos honoris tui cauſa huc ad te venimus.
Quamquam bene volumus leuiter lenonibus.
Ly. Si quid boni adportatis, habeo gratiam.
Ad. Boni de noſtro tibi nec ferimus, nec damus,
Neque pollicemur, neque adeo volumus datum.
Ly. Credo hercle vobis, ita voſtra eſt benignitas.
Sed quid nunc voltis? *Ad.* Hunc chlamydatum quem vides,
Ei Mars iratus eſt. *Co.* (*ſecum*) Capiti voſtro iſtuc quidem.
Ad. Hunc nunc, Lyce, ad te diripiendum adducimus.
Co. (*ſecum*) Cum praeda hic hodie incedet venator domum.
Canes compellunt in plagas lepide Lycum.
Ly. Quis hic eſt? *Ad.* Neſcimus nos iſtum quidem qui ſiet.
Niſi dudum a mani vt ad portum proceſſimus,
Atque iſtunc e naui exeuntem oneraria
Videmus. adiit ad nos extemplo exiens;
Salutat: reſpondemus. *Co.* (*ſecum*) Mortales malos!
Vt ingrediuntur docte in ſycophantiam!
Ly. Quid deinde? *Ad.* Sermonem nobiſcum ibi copulat.
Ait ſe peregrinum eſſe huius ignarum oppidi;
Locum ſibi velle liberum praeberier,
Vbi nequam faciat. nos hominem ad te adduximus.
Tu! ſi te dii amant, agere tuam rem occaſio eſt.
Ly. Itane ille eſt cupiens? *Ad.* Aurum habet! *Ly.* Praeda
haec mea eſt.
Ad. Potare, amare volt. *Ly.* Locum lepidum dabo.
Ad. At enim hic clam furtim eſſe volt, ne qui ſciant,

Neue arbiter ſit. nam hic latro in Sparta fuit,
Vt quidem ipſe nobis dixit, apud regem Attalum.
Inde nunc aufugit, quoniam capitur oppidum.
Co. (*ſecum*) Nimis lepide de latrone, de Sparta optume.
Ly. Di deaeque vobis multa bona dent, quum mihi
Et bene praecipitis, et bonam praedam datis!
Ad. Immo, vt ipſe nobis dixit, quo adcures magis,
Trecentos nummos Philippos portat praeſidii.
Ly. Rex ſum, ſi ego illum hodie hominem ad me adlexero.
Ad. Quin hic quidem tuus eſt. *Ly.* Obſecro hercle hortamini,
Vt deuortatur ad me in hoſpitium optumum.
Ad. Neque nos hortari, neque dehortari decet
Hominem peregrinum: tuam rem tu ages, ſi ſapis.
Nos tibi palumbem ad aream vsque adduximus:
Nunc te illum melius capere, ſi captum eſſe vis.
Ly. Iamne itis? *Co.* Quid, quod vobis mandaui, hoſpites?
Ad. Cum illoc te melius tuam rem adoleſcens loqui.
Illic eſt ad iſtas res probus, quas quaeritas.
Co. (*aduocatis inſuſurrat*) Videre equidem vos vellem, quum huic aurum darem.
Ad. (*ſubmiſſa voce reſpondent*) Illinc procul nos iſtuc inſpectabimus.
Co. Bonam dediſtis mihi operam. *Ly.* (*ſecum*) It ad me lucrum.
Co. (*ſecum*) Illud quidem, quorſum aſinus caedit calcibus.
Ly. Blande hominem compellabo. hoſpes hoſpitem
Salutat: ſaluom te aduenire gaudeo.
Co. Multa tibi Di dent bona, quum me ſaluom eſſe vis.
Ly. Hoſpitium te aiunt quaeritare. *Co.* Quaerito.
Ly. Ita illi dixerunt, qui hinc a me abierunt modo,
Te quaeritare a muſcis. *Co.* Minime gentium.
Ly. Quid ita? *Co.* Quia a muſcis ſi mihi hoſpitium quaererem,
Adueniens huc irem in carcerem recta via.

Ego id quaero hofpitium, vbi ego curer mollius,
Quam regi Antiocho oculi curari folent.
Ly. Edepol nae tibi poffum illum feftiuum dare,
Siquidem potes effe pati te, in lepido loco,
In lecto lepide ftrato, lepidam mulierem
Complexum contrectare te. *Co.* Is leno, viam.
Ly. Vbi tu Leucadio, Lesbio, Thafio, Coo,
Vetuftate vino edentulo aetatem inriges:
Ibi te replebo vsque vnguentum eccheumatis.
Quid multa verba? faciam, vbi tu laueris,
Ibi vt balneator faciat vnguentariam.
Sed haec latrocinantur quae ego dixi omnia.
Co. Quid ita? *Ly.* Quia aurum pofcunt praefentarium.
Co. Quin hercle adcipere tu non mauis, quam ego dare.
Ly. Quin fequere me intro. *Co.* Duc ergo me intro, ad-
dictum tenes.
Ad. Quid fi euocemus huc foras Agorastoclem,
Vt ipfe teftis fit fibi certiffumus?
Heus tu! qui furem captas, egredere ocius,
Vt tute infpectes aurum lenoni dare.

ACTVS III. SCENA IV.

AGORASTOCLES, ADVOCATI, COLLYBISCVS, LYCVS.

Quid eft? quid voltis, teftes? *Ad.* fpecta ad dexteram.
Tuus feruos aurum ipfi lenoni datat.
Co. Age, adcipe hoc fis: hic funt numerati aurei
Trecenti nummi, qui vocantur Philippei.
Hinc me procura, propere hosce abfumi volo.
Ly. Edepol fecifti prodigum promum tibi.
Age, eamus intro. *Co.* Te fequor. *Ly.* Age, age, ambula,
Ibique reliqua alia fabulabimur.
Co. Eadem narrabo tibi res Spartiaticas.

Ly. Quin ſequere me ergo. *Co.* Abduc intro. addictum tenes.
Ag. Quid nunc mihi auctores eſtis? *Ad.* Vt frugi ſies.
Ag. Quid ſi animus eſſe non ſinit? *Ad.* Eſto vt ſinit.
Ag. Vidiſtis, leno quum aurum adcepit? *Ad.* Vidimus.
Ag. Eum vos eſſe meum ſeruom ſcitis? *Ad.* Sciuimus.
Ag. Rem aduorſus populi eſſe leges? *Ad.* Sciuimus.
Ag. Hem, iſtaec volo ergo vos commeminiſſe omnia,
Mox quum ad Praetorem vſus veniet. *Ad.* Meminerimus.
Ag. Quid ſi recenti re aedis pultem? *Ad.* Cenſeo.
Ag. Si pultem, non recludet. *Ad.* Panem frangito.
Ag. Si exierit leno, cenſetis hominem interrogem,
Meus ſeruos ſi ad eum venerit, nec ne? *Ad.* Quippini?
Ag. Cum auri ducentis nummis Philippis. *Ad.* Quippini?
Ag. Ibi extemplo leno errabit. *Ad.* Qua de re? *Ag.* Rogas?
Quia centum nummis minus dicetur. *Ad.* Bene putas.
Ag. Alium cenſebit quaeritari. *Ad.* Scilicet.
Ag. Extemplo denegabit. *Ad.* Iuratus quidem.
Ag. Homo furti ſeſe adſtringet. *Ad.* Haud dubium id quidem eſt.
Ag. Quantum quantum ad eum erit delatum. *Ad.* Quippini?
Ag. Diespiter vos perduit. *Ad.* Te quippini?
Ag. Ibo et pultabo ianuam hanc. *Ad.* Ita quippini?
Ag. Tacendi tempus eſt: nam crepuerunt fores.
Foras egredier video Lenonem Lycum.
Adeſte, quaeſo. *Ad.* Quippini? quin ſi voles
Operire capita, ne nos leno nouerit,
Qui illi malae rei tantae fuimus illices.

ACTVS III. SCENA V.

LYCVS, AGORASTOCLES, ADVOCATI.

Suspendant omnes nunc iam ſe haruſpices.
Quid ego illis poſthac, quod loquantur, creduam?
Qui in re diuina dudum dicebant, mihi

Malum damnumque maxumum portendier,
Is explicaui meam rem post illa lucro.
Ag. Saluos sis leno. *Ly.* Di te ament, Agorastocles.
Ag. Magis me benigne nunc salutas, quam antidhac.
Ly. Tranquillitas euenit, quasi naui in mari:
Vtcumque est ventus, exin velum vortitur.
Ag. Valeant apud te quas volo, atque haud te volo.
Ly. Valent vt postulatum est, verum non tibi.
Ag. Mitte ad me, sodes, hodie Adelphasium tuam,
Die festo celebri nobilique Aphrodisiis.
Ly. Calidum prandisti prandium hodie? dic mihi.
Ag. Quid iam? *Ly.* Quia os nunc frigefactas, quum rogas.
Ag. Hoc age sis leno: seruom esse audiui meum
Apud te. *Ly.* Apud me? numquam factum reperies.
Ag. Mentire. nam ad te venit, aurumque adtulit.
Ita mihi renuntiatum est, quibus credo satis.
Ly. Malus es, captatum me aduenis cum testibus.
Tuorum apud me nemo est, nec quidquam tui.
Ag. Mementote illuc, Aduocati. *Ad.* Meminimus.
Ly. Ha ha he! iam teneo quid sit, perspexi modo.
Hi, qui illum dudum conciliauerunt mihi
Peregrinum Spartanum, id nunc his cerebrum vritur,
Me esse hos trecentos Philippos facturum lucri.
Nunc hunc inimicum quia esse sciuerunt mihi,
Eum adlegauerunt, suum qui seruom diceret
Cum auro esse apud me. composita est fallacia,
Vt eo me priuent, atque inter se diuidant.
Lupo agnum eripere postulant, nugas agunt.
Ag. Negasne apud te esse aurum, nec seruom meom?
Ly. Nego: et negando, si quid refert, rauio.
Ad. Peristi leno. nam iste est huius villicus,
Quem tibi nos esse Spartiatem diximus,
Qui ad te trecentos modo Philippos detulit.

Idque adeo in iſtoc aurum ineſt marſupio.
Ly. Vae voſtrae aetati! *Ad.* Id quidem in mundo eſt tuae.
Ag. Age, omitte actutum, furcifer, marſupium:
Manifeſto fur es mihi. quaeſo hercle operam date,
Dum me videatis ſeruom ab hoc abducere.
Ly. Nunc pol ego perii certo, haud arbitrario.
Conſulto hoc factum eſt, mihi vt inſidiae fierent.
Sed quid ego dubito fugere hinc in malam crucem,
Priusquam obtorto collo ad praetorem trahor?
Eheu! quam ego habui ariolos aruſpices!
Qui ſi quid boni promittunt, pro ſpiſſo euenit:
Id quod mali promittunt, praeſentarium eſt.
Nunc ibo, amicos conſulam, quo me modo
Suspendere aequom cenſeant potiſſumum.

ACTVS III. SCENA VI.

AGORASTOCLES, COLLYBISCVS, ADVOCATI.

Age tu progredere, vt teſtes videant te ire iſtinc foras.
Eſtne hic ſeruos meus? *Co.* Sum mehercle vero, Agoraſtocles.
Ag. Quid nunc ſceleſte leno? *Ad.* Quicum litigas,
Abſceſſit. *Ag.* Vtinam hinc abierit malam crucem!
Ad. Ita nos velle aequum eſt. *Ag.* Cras ſubſcribam homini dicam.
Co. Numquid me? *Ag.* Abscedas. ſumas ornatum tuum.
Co. Non ſum nequidquam miles factus: paululum
Praedae intus feci, dum lenonis familia
Dormitat: extis ſum ſatur factus probe.
Abscedam hinc intro. *Ag.* Factum a vobis comiter
Bonam dediſtis, Aduocati, operam mihi.
Cras mane, quaeſo, in Comitio eſtote obuiam.
Tu ſequere me intro. vos valete. *Ad.* Et tu vale.
Iniuriam illic inſignite poſtulat:

Noſtro ſeruire nos ſibi cenſet cibo.
Verum ita ſunt iſti noſtri diuites:
Si quid bene facias, leuior pluma eſt gratia:
Si quid peccatum'ſt, plumbeas iras gerunt.
Domos abeamus noſtras, ſultis, nunc iam,
Quando id, quoi rei operam dedimus, inpetrauimus,
Vt perderemus conruptorem ciuium.

ACTVS IV. SCENA I.

MILPHIO.

Exſpecto, quo pacto meae technae proceſſurae ſient.
Studeo hunc lenonem perdere, velut meum herum miſerum macerat!
Is me autem porro verberat, incurſat pugnis, calcibus.
Seruire amanti, miſeria eſt, praeſertim qui, quod amat, caret.
Atat! e fano recipere video ſe Syncerastum
Lenonis ſeruum: quid habeat ſermonis, auſcultabo.

ACTVS IV. SCENA II.

SYNCERASTVS, MILPHIO.

Satis ſpectatum eſt, Deos atque homines eius negligere gratiam,
Cui homini herus eſt conſimilis, velut ego habeo nunc huius modi.
Neque periurior, neque peior alter vsquam eſt gentium,
Quam herus meus eſt; neque tam luteus, neque tam coeno conlitus.
Ita me Di ament, vel in lautumiis, vel in piſtrino mauelim
Agere aetatem, praepeditus latera forti ferro mea,
Quam apud lenonem hunc ſeruitutem colere. quid illuc eſt genus!
Quae illic hominum conruptelae fiunt! Di voſtram fidem,

Quoduis genus ibi hominum videas, quasi Acherontem veneris;
Equitem, peditem, libertinum, furem ac fugitiuum velis,
Verberatum, vinctum, addictum: qui habet quod det, vtut homo est,
Omnia genera recipiuntur: itaque in totis aedibus
Tenebrae, latebrae: bibitur, estur, quasi in popina, haud secus.
Ibi tu videas literatas fictiles epistolas,
Pice signatas. nomina insunt cubitum longis literis.
Ita vinariorum habemus nostrae delectum domi.
Mi. Omnia edepol mira sunt, nisi herus hunc heredem facit:
Nam is quidem illi, vt meditatur, verba facit emortuo.
Et adire lubet hominem, et autem nimis eum ausculto libens.
Sy. Haec quum hic video fieri, crucior pretiis emptos maxumis,
Apud nos expeculiatos seruos fieri suis heris.
Sed ad postremum nihil adparet. Male partum male disperit!
Mi. Proinde habet hic orationem, quasi ipse sit frugi bonae,
Qui ipsus hercle ignauiorem potis est facere Ignauiam.
Sy. Nunc domum haec ab aede Veneris refero vasa, vbi hostiis
Herus nequiuit propitiare Venerem suo festo die.
Mi. Lepidam Venerem! *Sy*. Nam meretrices nostrae primis hostiis
Venerem placauere extemplo. *Mi*. O lepidam Venerem denuo!
Sy. Nunc domum ibo. *Mi*. Heus, Syncerafte. *Sy*. Syncerastum qui vocat?
Mi. Tuus amicus. *Sy*. Haud amice facis, qui cum onere obferas moram.
Mi. At ob hanc rem tibi reddam operam, vbi voles, vbi iusseris:
Habe rem pactam. *Sy*. Si futurum est, do tibi operam hanc. *Mi*. Quomodo?
Sy. Vt enim, vbi mihi vapulandum est, tu corium subferas.

Mi. Apage. *Sy.* Neſcio quid viri ſis. *Mi.* Malus ſum. *Sy.* Tibi ſis. *Mi.* Te volo.
Sy. At onus vrget. *Mi.* At tu adpone, et reſpice ad me. *Sy.* Fecero:
Quamquam haud otium eſt. *Mi.* Saluos ſis, Synceraſte. *Sy.* O Milphio,
Di omnes deaeque ament! *Mi.* Quemnam hominem? *Sy.* Nec te, nec me, Milphio:
Neque herum meum adeo. *Mi.* Quem ament igitur? *Sy.* Alium quemlibet.
Nam noſtrorum nemo dignus eſt. *Mi.* Lepide loquere. *Sy.* Me decet.
Mi. Quid agis? *Sy.* Facio, quod manifeſto moechi haud ferme ſolent.
Mi. Quid id eſt? *Sy.* Refero vaſa ſalua. *Mi.* Di te et tuum herum perduint.
Sy. Me non perdant. illum vt perdant, facere poſſim, ſi velim,
Meum herum vt perdant: ni mihi metuam, Milphio. *Mi.* Quid id eſt? cedo.
Sy. Malus es. *Mi.* Malus ſum. *Sy.* Male mihi eſt. *Mi.* Memorandum! eſſe aliter decet.
Quid eſt, quod male ſit? quoi domi eſt quod edis, quod ames affatim,
Neque triobulum vllum amicae das, et ductas gratiis.
Sy. Dieſpiter me ſic amabit — *Mi.* Vt quidem edepol dignus es.
Sy. Vt ego hanc familiam interire cupio! *Mi.* Adde operam, ſi cupis.
Sy. Sine pennis volare haud facile'ſt. meae alae pennas non habent.
Mi. Nolito edepol deuelliſſe: iam his duobus menſibus
Volucres tibi erunt tuae hirquinae. *Sy.* I in malam rem. *Mi.* I tu atque herus.

Sy. Verum enim qui homo eum norit, cito homo peruorti potest.
Mi. Quid iam? *Sy.* Quasi tu tacere quidquam potis sis. *Mi.* Rectius
Tacitus tibi resistam, quam quod dictum est malae mulieri.
Sy. Animum inducam facile, vt tibi istuc credam, ni te nouerim.
Mi. Crede audacter meo periculo. *Sy.* Male credam, et credam tamen.
Mi. Scin' tu herum tuum meo hero esse inimicum capitalem? *Sy.* Scio.
Mi. Propter amorem. *Sy.* Omnem operam perdis. *Mi.* Quid iam? *Sy.* Quia doctum doces.
Mi. Quid ergo dubitas, quin lubenter, tuo hero meus quod possiet
Facere, faciat male, eius merito: tum autem, si quid tu adiuuas,
Eo facilius poterit facere. *Sy.* At ego hoc metuo, Milphio.
Mi. Quid est, quod metuas? *Sy.* Dum hero insidias parem, ne a te perdeam:
Si herus meus me esse loquutum cuiquam mortali sciat,
Continuo is med Exsycerastum crurifragium fecerit.
Mi. Numquam edepol mortalis quisquam fiet e me certior,
Nisi hero meo vni indicasso, atque ei quoque, vt ne enuntiet,
Id esse facinus ex te ortum. *Sy.* Male credam, et credam tamen.
Sed hoc tu tecum tacitum habeto. *Mi.* Fidei non melius creditur.
Loquere, locus occasioque est, libere: hic soli sumus.
Sy. Herus si tuus volet facere frugem, meum herum perdet. *Mi.* Qui id potest?
Sy. Facile. *Mi.* Fac ergo, id facile noscam, vt ille possit noscere.

Sy. Quia Adelphasium, quam herus deamat tuus, ingenua est. *Mi.* Quo modo?
Sy. Eodem, quo soror illius altera Anterastilis. *Mi.* Sed qui id credam? *Sy.* Quia
Illas emit in Anactorio paruolas duodeuiginti minis,
De praedone Siculo. *Mi.* Quanti? *Sy.* Duodeuiginti minis.
Mi. Duas illas? *Sy.* Nutricem earum tertiam.
Et ille, qui eas vendebat, dixit, se furtiuas vendere:
Ingenuas Carthagine aiebat esse. *Mi.* Di vostram fidem!
Nimium lepidum memoras facinus: nam herus meus Agorastocles
Ibidem gnatus, inde subreptus fere sexennis: postibi,
Qui eum subripuit, huc deuexit meoque hero eum hic vendidit.
Is in diuitias homo adoptauit hunc, quum diem obiit suum.
Sy. Omnia memoras. quo id facilius fiat, manu eas adserat
Suas populares, liberali causa. *Mi.* Tacitus tace modo.
Sy. Profecto ad incitas lenonem rediget, si eas abduxerit.
Mi. Quin prius disperibit faxo, quam vnam calcem ciuerit.
Ita paratum est. *Sy.* Ita Di faxint, ne apud lenonem hunc seruiam.
Mi. Quin hercle conlibertus meus faxo eris, si Di volent.
Sy. Ita Di faxint. numquid aliud me morare, Milphio?
Mi. Valeas, beneque vt tibi sit. *Sy.* Pol istuc tibi et hero tuo est in manu.
Vale, et haec cura, clanculum vt sint dicta. *Mi.* Non dictum est. vale.
Sy. At enim nihil est, nisi, dum calet, hoc agitur. *Mi.* Lepidus, quum mones:
Et hoc ita fiet. *Sy.* Proba materies data est, si probum adhibes fabrum.
Mi. Potin' vt taceas? *Sy.* Taceo atque abeo. *Mi.* Mihi commoditatem creas.

Illic hinc abiit. Di inmortales meum herum seruatum volunt,
Et hunc disperditum lenonem: tantum enm instat exitii,
Satine, prius quam vnum est iniectum telum, tum instat alterum!
Ibo intro, haec vt meo hero memorem. nam huc si ante aedes seuocem,
Quaeque audiuistis modo, nunc si eadem hic iterem, inscitia'st,
Hero vni potius intus ero odio, quam hic sim vobis omnibus.
Di inmortales, quanta aduenit calamitas
Hodie ad hunc lenonem! sed ego nunc est, quum me moror,
Id negotium institutum est, non datur cessatio.
Nam et hoc docte consulendum, quod modo concreditum'st,
Et illud autem inseruiendum'st consilium vernaculum,
Remora si sit. qui malam rem mihi det, merito fecerit.
Nunc intro ibo; dum herus aduenit a foro, opperiar domi.

ACTVS V. SCENA I.

HANNO *loquitur Punice.*

Ythalonim, vualonuth si chorathisima comsyth,
Chym lachchunyth munys thalmyctibari imisci
Lipho canet hyth bymithii ad aedin bynuthii.
Byrnarob syllo homalonin uby misyrthoho
Bythlym mothym noctothii nelechanti daschmachon
Yssidele brim tyfel yth chylys chon, tem, liphul
Uth bynim ysdibut thinno cuth nu Agorastocles
Ythe manet ihy chyrsae lycoch sith naso
Byuni id chil luhili gubylim lasibit thim
Bodyalyt herayn nyn nuys lym moncoth lusim
Exanolim volanus subcuratim misti atticum esse
Concubitum a bello cutius beant lalacant chona enus es

Hujec ßlec panesse athidamascon alem induberte felono buthume
Celtum comucro lueni, at enim avoso uber benth hyach Aristoclem.
Et te se aneche nasoctelia elicos alemus duberter mi comps vespiti
Aodeanec lictor bodes jussum limnimcolus.
Deos deasque veneror, qui hanc vrbem colunt,
Vt, quod de mea re huc veni, rite venerim,
Measque vt gnatas et mei fratris filium
Reperire me siritis, dii vostram fidem!
Quae mihi subreptae sunt, et fratris filium.
Sed hic mihi antehac hospes Antidamas fuit.
Eum fecisse aiunt, sibi quod faciundum fuit.
Eius filium hic praedicant esse Agorastoclem.
Deum hospitalem ac tesseram mecum fero:
In hisce habitare monstratu'st regionibus.
Hos percontabor, qui huc egrediuntur foras.

ACTVS V. SCENA II.

AGORASTOCLES, MILPHIO, HANNO.

Ain' tu tibi dixe Syncerastum, Milphio,
Has esse ingenuas ambas subreptitias
Carthaginiensis? *Mi.* Aio, et, si frugi esse vis,
Eas liberali iam adseres causa manu.
Nam tuum flagitium'st, tuas populareis te pati
Seruire ante oculos, domi quae fuerint liberae.
Ha. Pro di inmortales obsecro vostram fidem!
Creta est profecto horum hominum oratio.
Quam orationem hanc aures dulcem deuorant!
Vt mihi absterserunt omnem sorditudinem!
Ag. Si ad eam rem testis habeam, faciam quod iubes.

Mi. Quid tu mihi teſtis? quin tu inſiſtis fortiter.
Aliqua fortuna fuerit adiutrix tibi.
Ag. Incipere multo eſt, quam inpetrare, facilius.
Mi. Sed quaenam illaec eſt auis, quae huc cum tunicis aduenit?
Numnam it a balneis circumductus pallio?
Facies quidem edepol * * *
Seruos quidem edepol veteres antiquosque habet.
Ag. Qui ſcis? *Mi.* Viden' homines ſarcinatos conſequi?
Atque, vt opinor, digitos in manibus non habent.
Ag. Quid iam? *Mi.* Quia incedunt cum annulatis auribus;
Adibo hosce, atque adpellabo Punice.
Si reſpondebunt, Punice pergam loqui:
Si non, tum ad horum mores linguam vortero.
Quid ais tu? ecquid adhuc commeminiſti Punice?
Ag. Nihil edepol. nam qui ſcire potui, dic mihi,
Qui illinc ſexennis perierim Carthagine?
Ha. (*ſecum*) Pro di inmortales! plurimi ad hunc modum
Periere pueri liberi Carthagine.
Mi. Quid ais tu? *Ag.* Quid vis? *Mi.* Vin' adpellem hunc Punice?
Ag. An ſcis? *Mi.* Nullus me eſt hodie Poenus Punior.
Ag. Adi atque adpella, quid velit, quid venerit,
Qui ſit, quoiatis, vnde ſit: ne parſeris.
Mi. Auo, quoiates eſtis? aut quo ex oppido?
Ha. Hanno muthumballe bechadreanech.
Ag. Quid ait? *Mi.* Hannonem ſeſe ait Carthagine,
Carthaginienſem, Muthumballis filium.
Ha. Auo. *Mi.* Salutat. *Ha.* Doni. *Mi.* Doni volt tibi
Dare hinc neſcio quid. audin' pollicerier?
Ag. Saluta hunc rurſus Punice verbis meis.
Mi. Auo doni, hic mihi tibi inquit verbis ſuis.
Ha. Me bar bocca. *Mi.* Iſtuc tibi ſit potius quam mihi.

Ag. Quid ait? *Mi.* Miferam effe praedicat buccam fibi.
Fortaffe medicos nos effe arbitrarier.
Ag. Si ita eft, nega effe: nolo ego errare hofpitem.
Mi. Audi tu rufen nuco iftam. *Ag.* Sic volo,
Profecto vera cuncta huic expedirier.
Roga, numquid opus fit? *Mi.* Tu qui zonam non habes,
Quin in hanc venistis vrbem, aut quid quaeritis?
Ha. Muphurfa. *Ag.* Quid ait? *Ha.* Miuulechianna. *Ag.*
Quid venit?
Mi. Non audis? mures Africanos praedicat
In pompam ludis dare fe velle aedilibus.
Ha. Laech lachananim limi nichot. *Ag.* Quid nunc ait?
Mi. Ficulas, fabulas ait fe aduexiffe et nuces:
Nunc orat, operam vt des fibi, vt ea veneant.
Ag. Mercator credo eft. *Ha.* Ifam aruinam. *Ag.* Quid eft?
Ha. Palum erga dectha. *Ag.* Milphio, quid nunc ait?
Mi. Palas vendundas fibi ait, et mergas datas,
Vt hortum fodiat, atque vt frumentum metat.
Ad meffim credo miffus hic quidem tuam.
Ag. Quid iftuc ad me? *Mi.* Certiorem te effe volui,
Ne quid clam furtiue adcepiffe cenfeas.
Ha. Muphonnium fucorahim. *Mi.* Hem, caue fi feceris,
Quod hic te orat. *Ag.* Quid ait, aut quid orat? expedi.
Mi. Sub cratim vti iubeas fefe fubponi, atque eo
Lapides inponi multos, vt fefe neces.
Ha. Gunebel balfamenierafan. *Ag.* Narra, quid eft?
Quid ait? *Mi.* Non hercle nunc quidem quidquam fcio.
Ha. At vt fcias nunc, dehinc Latine iam loquar.
Seruom hercle te effe oportet et nequam et malum,
Hominem peregrinum atque aduenam qui inrideas.
Mi. At hercle te hominem et fycophantam, et fubdolum,
Qui huc aduenifti nos captatum, migdilybs,
Bifulcilingua, quafi proferpens beftia.

Ag. Maledicta hinc aufer: linguam compeſcas face.
Maledicere huic tu temperabis, ſi ſapis.
Meis conſanguineis nolo te iniuſte loqui.
Carthagini ego ſum natus, vt tu ſis ſciens.
Ha. O mi popularis, ſalue. *Ag.* Et tu edepol, quisquis es.
Et ſi quid opus eſt, quaeſo, dic atque impera,
Popularitatis cauſa. *Ha.* Habeo gratiam.
Verum ego hic hoſpitium habeo: Antidamae filium
Quaero. commonſtra, ſi nouiſti Agoraſtoclem.
Ecquem adoleſcentem tu hic nouiſti Agoraſtoclem?
Ag. Siquidem Antidamae quaeris adoptatitium,
Ego ſum ipſus, quem tu quaeris. *Ha.* Hem! quid ego audio?
Ag. Antidamae gnatum me eſſe. *Ha.* Si ita eſt, teſſeram
Conferre ſi vis hoſpitalem, eccam adtuli.
Ag. Agedum huc oſtende. eſt par probe: nam habeo domi.
Ha. O mi hoſpes, ſalue multum: nam mihi tuus pater,
Pater tuus ergo, hoſpes Antidamas fuit:
Haec mihi hoſpitalis teſſera cum illo fuit.
Ag. Ergo hic apud me hoſpitium tibi praebebitur.
Nam haud repudio hoſpitium, neque Carthaginem:
Inde ſum oriundus. *Ha.* Di dent tibi omnes, quae velis.
Quid ais? qui potuit fieri, vt Carthagini
Gnatus ſis, hic autem habuiſti Aetolum patrem?
Ag. Subreptus ſum illinc. hic me Antidamas hoſpes tuus
Emit, et is me ſibi adoptauit filium.
Ha. Demarcho item ipſe fuit adoptatitius.
Sed mitto de illo, et ad te redeo: dic mihi,
Ecquid meminiſti tuum parentum nomina?
Ag. Patris atque matris memini. *Ha.* Memora dum mihi;
Si noui forte, aut ſi ſunt cognati mihi.
Ag. Ampſigura mater mihi fuit, Iachon pater.
Ha. Patrem atque matrem viuerent vellem tibi!
Ag. An mortui ſunt? *Ha.* Factum, quod aegre tuli.

Nam mihi sobrina Ampsigura tua mater fuit,
Pater tuus is erat frater patruelis meus,
Et is me heredem fecit, quum suum obiit diem;
Quo me priuatum aegre patior mortuo.
Sed si ita est, vt tu sis Iachonis filius,
Signum esse oportet in manu laeua tibi,
Ludenti puero quod momordit simia.
Ostende, vt inspiciam. aperi. *Ag.* Vide, eccum adest?
Mi patrue, salue. *Ha.* Et tu salueto, Agorastocles.
Iterum mihi gnatus videor, quia te repperi.
Mi. Pol istam rem vobis bene euenisse gaudeo.
Et te moneri numne vis? *Ha.* Sane volo.
Mi. Paterna oportet reddi filio bona.
Aequom est, habere hunc bona, quae possedit pater.
Ha. Haud postulo aliter: restituentur omnia.
Suam rem sibi saluam sistam, si illo aduenerit.
Mi. Facito sis reddas, etsi hic habitabit tamen.
Ha. Quin mea quoque iste habebit, si quid me fuat;
Mi. Festiuom facinus venit mihi in mentem modo.
Ha. Quid id est? *Mi.* Tua est opus opera. *Ha.* Dic mihi, quid lubet?
Profecto vteris, vt voles, operam meam.
Quid est negoti? *Mi.* Potin' tu fieri subdolus?
Ha. Inimico possum, amico insipientia est.
Mi. Inimicus hercle est huius. *Ha.* Male faxim lubens;
Mi. Amat a lenone hic. *Ha.* Facere sapienter puto.
Mi. Leno hic habitat vicinus. *Ha.* Male faxim lubens.
Mi. Ei duae puellae sunt meretrices seruolae
Sorores: earum hic alteram efflictim perit;
Neque eam incestauit vmquam. *Ha.* Acerba amatio est.
Mi. Nunc leno ludificatur. *Ha.* Suum quaestum colit.
Mi. Hic illi malam rem dare volt. *Ha.* Frugi, si id facit.
Mi. Nunc hoc consilium capio, et hanc fabricam adparo,

Vt te adlegemus: filias dicas tuas,
Subreptasque eſſe paruolas Carthagine,
Manuque liberali cauſa ambas adſeras,
Quaſi filiae tuae ſint ambae, intellegis?
Ha. Intellego hercle, nam mihi item gnatae duae
Cum nutrice vna ſubreptae ſunt paruolae.
Mi. Lepide hercle adſimilas. iam in principio id mihi placet.
Ha. Pol magis, quam vellem. *Mi.* Heu! hercle mortalem catum,
Malum, crudumque et callidum atque ſubdolum!
Vt adflet! quo illud geſtu faciat facilius.
Me quoque dolis iam ſuperat architectonem.
Ha. Sed earum nutrix, qua ſit facie, mihi expedi.
Mi. Statura haud magna, corpore aquilo. *Ha.* Ipſa ea'ſt.
Mi. Specie venuſta, ore paruo, atque oculis pernigris.
Ha. Formam quidem hercle verbis depinxti mihi.
Mi. Vin' eam videre? *Ha.* Filias malo meas.
Sed i, atque euoca illam, ſi eae meae ſunt filiae.
Si illarum eſt nutrix, me continuo nouit.
Mi. Heus! ecquis hic eſt? nuntiate, vt prodeat
Foras Giddeneme: eſt, qui illam conuentam eſſe volt.

ACTVS V. SCENA III.

GIDDENEME, MILPHIO, HANNO, AGORASTOCLES, PVER.

Quis pultat? *Mi.* Qui te proxumus eſt. *Gi.* Quid vis? *Mi.* Eho,
Nouiſtin' tu illunc tunicatum hominem, qui ſiet?
Gi. Nam quem ego adſpicio! Pro ſupreme Iupiter!
Herus meus hic quidem eſt, mearum alumnarum pater,
Hanno Carthaginienſis. *Mi.* (*ſecum*) Ecce autem mala!
Praeſtigiator hic quidem Poenus probus eſt,
Perduxit omnis ad ſuam ſententiam.

Gi. O mi here, salue, Hanno, insperatissume,
Mihi tuisque filiis, salue, atque eho
Mirari noli. neque me contemplarier!
Cognostin' Giddenemen ancillam tuam?
Ha. Noui. sed vbi sunt meae gnatae? id scire expeto.
Gi. Apud aedem Veneris. *Ha.* Quid ibi faciunt? dic mihi.
Gi. Aphrodisia, hodie Veneris est festus dies:
Oratum ierunt deam, vt sibi esset propitia.
Mi. Pol satis scio inpetrarunt, quando hic hic adest.
Ag. Eho an huius sunt illae filiae? *Gi.* Ita vt praedicas.
Tua pietas nobis plane auxilio fuit,
Quum huc aduenisti hodie in ipso tempore.
Namque hodie earum mutarentur nomina,
Facerentque indignum genere quaestum corpore.
Pver. Handones illi hanon bene si illi in mustine.
Gi. Me ipsi et eneste dum et alamna cestinum.
Ag. Quid illi loquuti sunt inter se? dic mihi.
Mi. Matrem salutat hic suam, haec autem hunc filium.
Ha. Tace atque parce muliebri supellectili.
Ag. Quae ea est supellex? *Ha.* Clarus clamor sine modo.
Tu abduc hos intro, et vna nutricem simul
Iube abire hanc ad te. *Ag.* Fac quod imperat.
Mi. Sed quis illas tibi monstrabit? *Ag.* Ego doctissume.
Mi. Abeo igitur. *Ag.* Facias modo, quam memores, mauelim.
Patruo aduenienti coena curetur volo.
Mi. Lachanam vos! quos ego iam detrudam ad molas,
Inde porro ad puteum, atque ad robustum codicem.
Ego faxo hospitium hoc leuiter laudabitis.
Ag. Audin tu, patrue? dico, ne dictum neges:
Tuam mihi maiorem filiam despondeas.
Ha. Pactam rem habeto. *Ag.* Spondesne igitur? *Ha.* Spondeo.
Ag. Mi patrue, salue: nam nunc es plane meus.
Nunc demum ego cum illa fabulabor libere.

Nunc, patrue; ſi vis tuas videre filias,
Me ſequere. *HA.* Iam dudum equidem cupio, et te ſequor.
AG. Quid ſi eamus illis obuiam? *HA.* At, ne inter vias
Praeterbitamus, metuo. magne Iupiter,
Reſtitue certas mihi ex incertis nunc opes.
AG. Ego quidem meos amores mecum confido fore.
Sed eccas video ipſas. *HA.* Haeccine ſunt meae filiae?
Quantae e quantillis iam ſunt factae! *AG.* Scin' quid eſt?
Graecae ſunt hae columnae; ſustolli ſolent.
MI. Opinor hercle hodie, quod ego dixi per iocum,
Id euenturum eſſe et ſeuerum et ſerium,
Vt hae inueniantur hodie eſſe huius filiae.
AG. Pol iſtud quidem iam certum eſt. tu iſtos, Milphio,
Abduce intro: nos haſce hic praeſtolabimur.

ACTVS V. SCENA IV.

ANTERASTILIS, ADELPHASIVM, AGORASTOCLES, HANNO.

Fuit hodie operae pretium eius, qui amabilitati animum adiiceret,
Oculis epulas dare, delubrum qui hodie ornatum eo viſere venit.
Deamaui ecaſtor illic ego hodie lepidiſſuma munera meretricum,
Digna diua venuſtiſſuma Venere: neque contempſi eius opus hodie.
Tanta ibi copia venuſtatum aderat, in ſuo quaeque loco ſita munde.
Arabius murrhinusque omnis odor complebat. haud ſordere viſus eſt
Feſtus dies, Venus, nec tuum fanum: tantus ibi clientarum erat numerus,
Quae ad Calydoniam venerant Venerem. certo enim, quod quidem ad nos duas

Adtinuit, praepotentes, pulcrae pacisque potentes, soror, fuimus:
Neque ab iuuentute ibi inridiculo habitae: quod pol, soror, ceteris omnibus factum est.
Ad. Malim istuc aliis ita videatur, quam vti tu te, soror, conlaudes. *An*. Spero equidem.
Ad. Et pol ego, quum, ingeniis quibus sumus atque aliae, cognosco.
Eo sumus gnatae genere, vt deceat nos esse a culpa castas.
Ha. Iupiter, qui genus colis alisque hominum, per quem viuimus vitalem aeuum,
Quem penes spes vitae sunt hominum omnium, da diem hunc sospitem, quaeso,
Rebus meis agundis: quibus annos multos carui, quasque e patria
Perdidi paruas, redde his libertatem: inuictae praemium vt esse sciam pietati.
Ag. Omnia faciet Iupiter faxo. nam mihi est obnoxius, et me metuit.
Ha. Tace, quaeso. *Ag*. Ne lacruma, patrue.
An. Vt volupe'st homini, mea soror, si, quod agit, cluet victoria!
Sicut hodie nos inter alias praestitimus pulcritudine.
Ad. Stulta, soror, es magis, quam volo. an vero pulcra videre, obsecro,
Si tibi illic non os oblitum est fuligine?
Ag. O patrue, o patrue mi patruissume!
Ha. Quid est, fratris mei gnate? mi gnate, quid vis? expedi.
Ag. At enim volo hoc agas. *Ha*. At enim ago istuc. *Ag*. Patrue mi patruissume!
Ha. Quid est? *Ag*. Est lepida et lauta. vt sapit!
Ha. Ingenium patris habet, quod sapit.

Ag. Quae res? iam diu edepol ſapientiam tuam abuſa eſt haec quidem.
Nunc hinc ſapit, hinc ſentit: quidquid ſapit, amore meo ſapit.
Ad. Non eo ſumus genere prognatae, tametſi ſumus ſeruae, ſoror,
Vt deceat facere nos quidquam, quod homo quisquam inrideat.
Multa ſunt mulierum vitia, ſed hoc e multis maxumum eſt,
Quum ſibi nimis placent, nimisque operam dant, vt placeant viris.
An. Nimiae voluptati eſt, quod in extis noſtris portentum eſt, ſoror,
Quodque haruſpex de ambabus dixit — *Ag.* Velim, de me aliquid dixerit.
An. Nos fore inuito domino noſtro diebus paucis liberas.
Id ego, niſi quid di aut parentes faxint, quid ſperem haud ſcio.
Ag. Mea fiducia hercle haruſpex, patrue, his promiſit, ſcio,
Libertatem, quia me amare hanc ſcit. *Ad.* Soror, ſequere hac. *An.* Sequor.
Ha. Prius quam abitis, vos volo ambas, niſi piget, conſiſtite.
Ad. Quis reuocat? *Ag.* Qui bene volt vobis facere. *Ad.* Facere occaſio eſt.
Sed quis homo eſt? *Ag.* Amicus vobis. *Ad.* Qui quidem non inimicus eſt.
Ag. Bonus eſt hic homo, mea voluptas. *Ad.* Pol iſtum malim, quam malum.
Ag. Siquidem amicitia eſt habenda, cum hoc habenda eſt. *Ad.* Haud precor.
Ag. Multa bona vobis facere volt. *Ad.* Bonus, bonis bene feceris.
Ha. Gaudio ero vobis. *Ad.* At edepol nos voluptati tibi.
Ha. Libertatique. *Ad.* Iſto pretio tuas nos facile feceris.
Ag. Patrue mi, ita me di amabunt, vt ego, ſi ſim Iupiter,

Iam hercle ego illam vxorem ducam, et Iunonem extrudam foras.
Vt pudice verba fecit! cogitate et commode!
Vt modeste orationem praebuit! certo haec mea est.
HA. Sed vt astu sum adgressus ad eas! *AG*. Lepide hercle atque commode.
HA. Pergo etiam tentare? *AG*. In pauca confer: sitiunt qui sedent.
HA. Quid istic, quod faciundum est, cur non agimus? in ius vos voco.
AG. Nunc tene, patrue. *HA*. Tu, frugi si bonae es. *AG*. Vin' ego hanc adprehendam? *HA*. Tene.
AD. An patruus est, Agorastocles, tuus hic? *AG*. Iam faxo scibis.
Nunc pol ego te vlciscar probe, nam faxo mea eris sponsa.
HA. Ite in ius, ne moramini. *AN*. Antestare me atque duce.
AG. Ego te antestabor. postea hanc amabo atque amplexabo:
Sed illud quidem volui dicere, immo dixi hercle quod volebam.
HA. Moramini: in ius vos voco, nisi honestiu'st prehendi.
AD. Quid in ius vocas nos? quid tibi debemus? *AG*. Dice tu illi.
AD. Etiam me meae latrant canes? *AG*. At tu hercle adludiato:
Dato mihi pro offa sauium, pro osse linguam obiicito:
Ita hanc canem faciam tibi oleo tranquilliorem.
HA. Ite, si itis. *AD*. Quid nos fecimus tibi? *HA*. Fures estis ambae.
AD. Nosne tibi? *HA*. Vos, inquam. *AG*. Atque ego scio. *AD*. Quid furti est id? *AG*. Hunc rogato.
HA. Quia annos multos filias meas celauistis clam me:
Atque equidem ingenuas, liberas, summoque genere gnatas.
AD. Numquam mecastor reperies tu istuc probrum penes nos.
AG. Da pignus, ni nunc periures, in sauium, vter vtri det.

Ad. Nihil tecum ago, abscede obſecro. *Ag*. Atque hercle mecum agendum eſt.
Nam hic patruus meus eſt: pro hoc mihi patronus ſim neceſſe eſt.
Ei praedicabo, quomodo vos furta faciatis multa:
Quoque modo huiusce filias apud vos habeatis ſeruas,
Quas vos ex patria liberas ſubreptas eſſe ſcitis.
Ad. Vbi ſunt eae? aut quae ſunt, obſecro? *Ag*. (*Hannoni*) Satis ſunt maceratae.
Ha. Quin eloquar. *Ag*. Cenſeo hercle, patrue. *Ad*. Miſera timeo, quid
Hoc ſit negotii, mea ſoror: ita ſtupida ſine animo adſto.
Ha. Aduortite animum, mulieres: primum, ſi id fieri poſſit.
Ne indigna indignis Di darent, id ego euenire vellem:
Nunc quod boni mihi Di dant, vobis voſtraeque matri,
Eas Dis eſt aequum gratias nos agere ſempiternas.
Quum noſtram pietatem adprobant decorantque Di inmortales:
Vos meae eſtis ambae filiae, et hic eſt cognatus voſter,
Huiusce, fratris filius, Agoraſtocles. *Ad*. Amabo,
Num hi falſo oblectant gaudio nos? *Ag*. At me ita Dii ſeruent,
Vt hic pater eſt voſter. date manus. *Ad*. Salue inſperate nobis,
Pater: te complecti nos ſine. *Ha*. Cupitae atque exſpectatae,
An. Pater ſalue: ambae filiae ſumus, amplectamur ambae.
Ag. Quis me amplectetur poſtea? *Ha*. Nunc ego ſum fortunatus.
Multorum annorum miſerias nunc hac voluptate ſedo.
Ad. Vix hoc videamur credere. *Ha*. Magis qui credatis dicam:
Nam voſtra nutrix primum me cognouit. *Ad*, Vbi ea, amabo, eſt?
Ha. Apud hunc eſt. *Ag*. Quaeſo, qui lubet tam diu tenere collum,

Prius quam te mihi desponderit? *Ad.* Omitto. *Ag.* Sperata, salue. *Ad.* Omitte!
Salutem. *Ag.* Et tu altera. *An.* Nolo ego istuc! enicas me!
Ha. Condamus alter alterum ergo in neruom brachialem.
Quibus nunc in terra melius est? *Ag.* Eueniunt digna dignis.
Tandem huic cupitum contigit. o Apella, o Zeuxis pictor,
Cur numero estis mortui? hinc exemplum vt pingeretis.
Nam alios pictores nihil moror huiusmodi tractare exempla.
Ha. Di Deaeque omnes, vobis habeo merito magnas gratias;
Quum hac me laetitia tanta et tantis adfecistis gaudiis,
Vt meae gnatae ad me redirent in potestatem meam.
Ad. Mi pater, tua pietas plane nobis auxilio fuit.
Ag. Patrue, facito in memoriam habeas, tuam maiorem filiam
Mihi te despondisse. *Ha.* Memini. *Ag.* Et dotis quid promiseris.

ACTVS V. SCENA V.

ANTHEMONIDES, ADELPHASIVM, ANTERASTILIS, HANNO, AGORASTOCLES.

Si ego minam non vltus fuero probe, quam lenoni dedi,
Tum profecto me sibi habento scurrae ludificatum.
Is etiam me ad prandium ad se adduxit ignauissumus,
Ipse abiit foras, me reliquit pro atriensi in aedibus;
Vbi nec leno, neque illae redeunt, nec quod edim quidquam datur.
Pro minore parte prandii pignus cepi, abii foras;
Sic dedero! aere militari tetigero lenunculum.
Nactus est hominem, mina quem argenti circumduceret.
Sed mea amica nunc mihi irato obuiam veniat velim.
Iam pol ego illam pugnis totam faciam vt sit morula;
Ita replebo atritate, atrior multo vt siet,
Quam Aegyptii, aut qui cortinam ludis per Circum ferunt.

Ad. Tene sis me arcte, mea voluptas: male ego metuo miluos,
(Mala illa bestia est) ne forte me auferat pullum tuum.
Ant. Vt nequeo te satis complecti, mi pater! *An.* Ego
me moror.
Propemodum hoc opsonare prandium potero mihi.
Sed quid hoc est? quid hoc? quid hoc est? quid ego video?
quomodo?
Quid hoc est conduplicationis? quae haec est congeminatio?
Quis hic homo est cum tunicis longis, quasi puer cauponius?
Satin' ego oculis cerno? estne illaec mea amica Anterastilis?
Et ea certo est. iam pridem ego me sensi nihili pendier.
Non pudet puellam amplexari baliolum in media via?
Iam hercle ego illum excruciandum totum carnufici dabo.
Sane genus hoc muliebrosum est tunicis demissitiis.
Sed adire certum est hanc ad amatricem Africam.
Heus tu, tibi dico mulier, ecquid te pudet?
Quid tibi negotii autem est cum istac, dic mihi?
Ha. Adolescens, salue. *An.* Nolo, nihil ad te adtinet.
Quid tibi hanc digito tactio est? *Ha.* Quia mihi lubet.
An. Lubet? *Ha.* Ita dico. *An.* Ligula, i in malam crucem.
Tune hic amator audes esse, hallex viri?
Aut contrectare, quod mares homines amant?
Deglupta maena, Sarrapis sementium,
Mastruga, ἅλς ἀγορᾶς ἅμα: tum autem plenior
Alli vlpicique, quam Romani remiges.
Ag. Num tibi, adolescens, malae aut dentes pruriunt,
Qui huic es molestus? an malam rem quaeritas?
An. Cur non adhibuisti, dum istaec loquereris, tympanum?
Nam te cinaedum esse arbitror magis, quam virum.
Ag. Scin', quam cinaedus sum? ite istinc, serui, foras:
Efferte fustis. *An.* Heus tu, si quid per iocum
Dixi, nolito in serium conuortere.
Ant. Quid tibi lubido est, obsecro, Anthemonides,

Loqui inclementer noſtro cognato et patri?
Nam hic noſter pater eſt, hic nos cognouit modo;
Et hunc ſui fratris filium. *An.* Ita me Iupiter
Bene amet, bene factum! gaudeo, et volupe'ſt mihi,
Siquidem quid lenoni obtigit magni mali,
Quumque e virtute vobis fortuna obtigit.
Ant. Credibile ecaſtor dicit: crede huic, mi pater.
Ha. Credo. *Ag.* Et ego credo. ſed eccum lenonem Lycum,
Bonum virum, eccum video, ſe recipit domum.
Ha. Quis hic eſt? *Ag.* Vtrumuis eſt, et leno et Lycus.
In ſeruitute hic habuit filias tuas.
Et mihi hic auri fur eſt. *Ha.* Bellum hominem, quem noueris.
Ag. Rapiamus in ius. *Ha.* Minume. *Ag.* Quapropter? *Ha.* Quia
Iniuriarum mulctam dici ſatius eſt.

ACTVS V. SCENA VI.

LYCVS, AGORASTOCLES, HANNO, ANTHEMONIDES.

Decipitur nemo, mea quidem ſententia,
Qui ſuis amicis narrat recte res ſuas:
Nam omnibus amicis meis idem vnum conuenit,
Vt me ſuspendam, ne addicar Agoraſtocli.
Ag. Leno eamus in ius. *Ly.* Obſecro te, Agoraſtocles,
Suspendere vt me liceat. *Ha.* Leno, in ius te voco.
Ly. Quid tibi mecum autem? *Ha.* Quia hasce aio liberas
Ingenuasque eſſe filias ambas meas,
Quae ſunt ſubreptae cum nutrice paruolae.
Ly. Iam pridem equidem iſtuc ſciui, et miratus fui,
Neminem venire, qui iſtas adſereret manu.
Meae quidem profecto non ſunt. *An.* Leno, in ius eas.
Ly. De prandio tu dicis: debetur, dabo.

Ag. Duplum pro furto mihi opus eſt. *Ly.* Sume hinc quidem.
Ha. Et mihi ſubpliciis multis. *Ly.* Sume hinc quid lubet.
An. Et mihi quidem mina argenti. *Ly.* Sume hinc quid lubet.
Collo rem ſoluam iam omnibus, quaſi baiolus.
Ag. Numquid recuſas contra me? *Ly.* Haud verbum quidem.
Ag. Ite igitur intro mulieres. ſed patrue mi,
Tuam, vt dixiſti, mihi deſponde filiam.
Ha. Haud aliter auſim. *An.* Bene vale. *Ag.* Et tu bene vale.
An. Leno! arrhabonem hoc pro mina mecum fero.
Ly. Perii hercle! *Ag.* Immo haud multo poſt, quum in ius veneris.
Ly. Quin egomet tibi me addico. quid Praetore opus eſt?
Verum obſecro te, vt liceat ſimplum ſoluere.
Trecentos Philippos, credo, conradi poteſt:
Cras auctionem faciam. *Ag.* Tantisper quidem,
Vt ſis apud me lignea in cuſtodia.
Ly. Fiat. *Ag.* Sequere intro, patrue mi, vt hunc feſtum diem
Habeamus hilarem, huius malo, et noſtro bono.
Multum valete: multa verba fecimus.
Malum poſtremo hoc omne ad lenonem redit.
Nunc quod poſtremum eſt condimentum Fabulae,
Si placuit, plauſum poſtulat Comoedia.

Poſt actus V. ſcenam VI. et vltimam, adiecerunt Vett. Editt. ſequentem ſcenam, de qua vide Argumentum.

AGORASTOCLES, LYCVS, HANNO, ADELPHASIVM, ANTERASTILIS, ANTHEMONIDES.

Quam rem agit is miles, quoi lubet patruo meo loqui inclementer?
Ne mirere, mulieres quod eum ſequuntur: modo cognouit filias
Suas eſſe hasce ambas. *Ly.* Hem, quod verbum aures meas tetigit? nunc perii!
Vnde hae perierunt? *Ag.* Domo Carthaginienſes ſunt. *Ly.* At ego ſum perditus.

Illud ego metui semper, ne cognoscceret eas aliquis: quod nunc factum est.
Vae misero mihi! periere, opinor, duodeuiginti minae, qui hasce emi.
Ag. Et tu ipse periisti, Lyce: Carthaginienses sunt. *Ly*. At ego sum perditus. *Ha*. Quis hic est?
Vtrum is est nouelle nouellicius, in seruitute hic qui filias habuit duas?
Ag. Et mihi auri fur est. *Ha*. Bellum hominem, quem noueris: Leno, rapacem
Te esse semper credidi: verum etiam furacem, qui norunt magis. *Ly*. Adcedam.
Per ego te tua genua obsecro, et hunc cognatum, quem tuum esse intellego.
Quando boni estis, vt bonos facere addecet, facite et vostro subueniatis subplici.
Iam ptidem equidem istas sciui esse liberas, et exspectabam, si quis eas adsereret manu.
Nam meae prorsus non sunt. tum autem aurum tuum reddam, quod apud me est:
Et ius iurandum dabo, me malitiose nihil fecisse, Agorastocles.
Ag. Quod mihi par facere tamen egomet consulam. omitte genua. *Ly*. Mitto,
Si ita sententia est. *Ag*. Heus tu, leno. *Ly*. Quid lenonem vis inter negotium?
Ag. Vtinam mihi argentum reddas, prius quam hinc in neruom abducere. *Ly*. Dii
Meliora faxint. *Ag*. Sic est, video: coenabis foris: aurum, argentum, collum,
Lenostris, te nunc debes simul. *Ha*. Quid me hac re facere deceat, egomet
Mecum cogito: si volo hunc vlcisci, lites sequar in alieno oppido:
Quantum audiui ingenium et mores eius quo pacto sient. *Ad*. Mi pater,
Ne quid tibi cum istoc rei siet, te maxume obsecro. *An*. Ausculta sorori.
Abi, disiunge inimicitias cum inprobo. *Ha*. Hoc age sis, leno: quamquam ego, te
Meruisse vt pereas, scio, non experiar tecum. *Ag*. Neque si aurum mihi reddas, mecum
Leno quando ex neruo emissus compingare in carcerem. *Ly*. Iam autem, vt solet,

Ego, Poene, tibi me purgatum volo, si quid dixi iratus aduorfum
Animi tui fententiam, id vti ignofcas quaefo: et quum iftas inuenifti filias,
Ita me dii ament, mihi volupta'ft. *Ha.* Ignofco, et credo tibi.
Mi. Leno, tu aut amicam mihi des facito, aut auri reddas mihi minam.
Ly. Vin' tibicinam meam habere? *Mi* Nihil moror tibicinam: nefcias,
Vtrum ei maiores buccaene, an mammae fient. *Ly.* Dabo quod placeat.
Ag. Cura. *Ly.* Aurum cras fat referam tuum. *Ag.* Facito in memoria habeas.
Ly. Miles fequere me. *Mi.* Ego vero fequor. *Ag.* Quid ais, patrue? quando hinc ire cogitas
Carthaginem? nam tecum vna ire certum eft. *Ha.* Vbi primum potero.
Illico. *Ag.* Dum auctionem facio, hic opus eft aliquos vt maneas dies.
Ha. Faciam ita vt vis. *Ag.* Age fis eamus, nos curemus. Plaudite.

M. ACCII PLAVTI
PERSA.

DRAMATIS PERSONAE:

TOXILVS, ſeruus, olens malitiam, clamitans calliditate.... (*Cic. pro Roſc. Com.* 7.)

SAGARISTIO, ſeruus, heri virgarumque contemtor, ſodali vero in fraude facienda adiutor fideliſſimus.

SATVRIO, paraſitus turpiſſimus, qui, ventris explendi cauſa, filiae adeo famam pudicitiamque periculo non veretur exponere.

SOPHOCLIDISCA ancilla loquax, inpudens 2. 2, 45.

LEMNISELENE meretrix, forma quam alacritate ingenioue vegeto commendatior.

PAEGNIVM puer petulans.

Virgo non inpudica, formoſa, aſtuta; mirum quantum Act. 4. ſc. 4, de patria parentibusque rogitata, cauere callet, ne aut lingua haereat, aut mentita eſſe poſtmodum poſſit conuinci.

DORDALVS, leno, monſtrum hominis.

ARGVMENTVM PRISCIANI.

Profecto domino ſuos amores Toxilus
Emit, atque curat, leno vt emittat manu,
Raptamque vt emeret de praedone virginem
Subornata ſuadet ſui paraſiti filia:
Atque ita intricatum ludit potans Dordalum.

ARGVMENTVM.

Miratus iam I. I. Scaliger est, fabulam hanc plerisque editoribus parasiti a filia Persam *visam esse vocatam: Persam enim nomen gentilitium esse virile, non femininum, et quum graecus poeta, vnde Plautus hausit, quisquis is fuit,* Πέρσην *fabulam inscripserit, recte Plautum vertisse* Persam. *Circes quidem Pasiphaesque mater, vt alias taceam, saepius quidem* Perseis, *verum tamen interdum et* Persa *apud Latinos vocatur. Quodsi vero nomen Persa viris feminisque omnino esset commune, hanc tamen fabulam a* viro *nomen traxisse adpareret. Parasiti filia non magis, quam vxor Menaechmi nominatur, vt multae aliae aliis in fabulis personae reperiuntur a sorte tantummodo nominatae sua; Sagaristio autem, qui se e Persia ortum esse et venisse, lenoni, puellae emendae cupido, facile persuaserat,* 5. 2. 6 *et* 48. *vocatur* Persa.

Toxilus amabat Lemniselenen, Dordali lenonis seruam, quae, nisi eo die sexcentis ab eo redimeretur nummis, sempiternam erat seruitutem seruitura 1. 1. 35. *et praecipue* 5. 2. 56. *Sagaristio, sodalis Toxili, missus ab hero ad boues emendos, commodat ei istos nummos: quibus numeratis Lemniselene statim manu missa ei traditur. Quam vero pecuniam vt reddere Toxilus actutum posset, Saturionem parasitum, promissa coena opipara, permouerat, vt filiam pulcerrimam vendi lenoni pateretur, quasi in Arabia captam. Sagaristio venditoris partes suscipit, Persam se esse mentitus. Adducitur a Toxilo ad lenonem, et virginem ei sexaginta minis vendit: quibus adceptis, quasi in patriam statim rediturus, abit. Tum vero Saturio interuenit, filiam liberat, lenonemque ad praetorem abstrahit. Nunc serui praedam a lenone captam diuidunt, adcumbunt, indulgent genio, lenonemque praetereuntem ludos, quam pessime possunt, faciunt. — In actu quinto desideraui Saturionem, cui coena promissa erat, et optime merito debebatur; sed actae hae duae scenae sunt ante ostium, vbi Toxilus participes adcepturus erat* 5. 1. 6, *quos, quum ceteri adessent, vnum Saturionem, forsan cum filia, poterat intellegere.*

ACTVS I. SCENA I.

TOXILVS, SAGARISTIO.

Qui amans egens ingressus est princeps in amoris vias,
Superauit aerumnis is suis aerumnas Herculis:

Nam cum leone, et cum excetra, cum ceruo, cum apro Aetolico,
Cum auibus Stymphalicis, cum Antaeo deluctari mauelim,
Quam cum amore. ita fio miser quaerendo argento mutuo.
Nec quidquam, nisi: Non est! sciunt mihi respondere, quos rogo.
SA. Qui hero suo seruire volt bene seruos seruitutem,
Nae edepol illum multa in pectore suo conlocare oportet,
Quae hero placere censeat praesenti atque absenti suo.
Ego neque libenter seruio, neque satis sum hero ex sententia;
Sed quasi lippo oculo me herus meus manum abstinere haud quit tamen,
Quin mihi imperet, quin me suis negotiis praefulciat.
Quis illic est, qui contra me adstat? *To.* Quis hic est, qui contra me adstat?
Similis est Sagaristionis. *SA.* Toxilus hic quidem meus amicus est.
To. Is est profecto. *SA.* Eum esse opinor. *To.* Congrediar. *SA.* Contra adgrediar.
To. O Sagaristio, Di ament te. *SA.* O Toxile, dabunt Di, quae exoptes.
Vt vales? *To.* Vt queo. *SA.* Quid agitur? *To.* Viuitur.
SA. Satin' ergo ex sententia? *To.* Si eueniunt quae exopto, satis.
SA. Nimis stulte amicis vtere. *To.* Quid iam? *SA.* Quia iam imperare oportet.
To. Mihi quidem tu iam eras mortuus, quia te non visitaui.
SA. Negotium edepol. *To.* Ferreum fortasse. *SA.* Plusculum annum
Fui praeferratus apud molas tribunus vapularis.
To. Vetus iam istaec militia est tua. *SA.* Satin' tu vsque valuisti? *To.* Haud probe.

SA. Ergo edepol palles. *To.* Saucius factus sum in Veneris proelio:
Sagitta Cupido cor meum transfixit. *SA.* Iam serui hic amant?
To. Quid ergo faciam? Dis ne aduorser? quasi Titani cum Dis belligerem,
Quibus sat esse non queam?
SA. Vide modo, vlmeae catapultae tuum ne transfigant latus.
To. Basilice agito eleutheria. *SA.* Quid iam?
To. Quia herus peregre est. *SA.* Ain' tu, peregre est?
To. Si tute tibi bene esse potes pati, veni, viues mecum,
Basilico adcipiere victu. *SA.* Vah, iam scapulae pruriunt,
Quia te istaec audiui loqui. *To.* Sed hoc me vnum excruciat.
SA. Quidnam id est? *To.* Haec dies summa hodie est, mea amica sitne libera,
An sempiternam seruitutem seruiat. *SA.* Quid nunc vis ergo?
To. Facere amicum tibi me potis es sempiternum. *SA.* Quemadmodum?
To. Vt mihi des nummos sexcentos, quos pro capite illius pendam,
Quos continuo tibi reponam in hoc triduo, aut quatriduo.
Age si benignus, subueni.
SA. Qua confidentia rogare tu a me argentum tantum audes,
Inpudens? quin si egomet totus veneam, vix recipi potessit,
Quod tu me rogas. nam tu aquam a pumice nunc postulas,
Qui ipsus sitiat. *To.* Siccine hoc te mihi facere? *SA.* Quid faciam? *To.* Rogasne?
Alicunde exora mutuum. *SA.* Tu fac idem quod rogas me.
To. Quaesiui, nusquam repperi. *SA.* Quaeram equidem, si quis credat.
To. Nempe habeo in mundo. *SA.* Si id domi esset mihi, iam pollicerer:
Hoc meum est vt faciam sedulo. *To.* Quidquid erit, recipe te ad me.

Sa. Quaere tamen: ego item sedulo, si quid erit, faciam vt sciam.
To. Obsecro te, resecro, operam da hanc mihi fidelem. *Sa.* Ah! odio me enicas.
To. Amoris vitio, non meo, nunc tibi morologus fio.
Sa. At pol ego abs te concessero. *To.* Iamne abis? bene! ambulato.
Sed recipe te, quam primum potes. *Sa.* Caue fuas mihi in quaestione.
To. Vsque ero domi, dum excoxero lenoni malum.

ACTVS I. SCENA II.

SATVRIO.

Veterem atque antiquom quaestum meum alimoniae
Seruo atque obtineo, et magna cum cura colo.
Nam numquam quisquam meorum maiorum fuit,
Quin parasitando pauerint ventres suos:
Pater, auos, proauos, abauos, atauos, tritauos,
Quasi mures semper edere alienum cibum,
Neque edacitate eos quisquam poterat vincere.
His cognomentum erat duris capitonibus.
Vnde hunc ego quaestum obtineo et maiorum locum.
Neque quadruplari me volo: neque enim decet,
Sine meo periculo ire aliena ereptum bona:
Neque illi, qui faciunt, mihi placent: plane loquor.
Nam publicae rei caussa quicumque id facit
Magis, quam sui quaesti, animus induci potest,
Eum esse ciuem et fidelem et bonum.
Sed legirupam qui damnet, det in publicum
Dimidium; atque etiam mea lege adscribitor:
Vbi quadruplator quoipiam iniexit manum,
Tantidem ille illi rursus iniiciat manum,
Vbi aequa parti prodeant ad Tresuiros:
Si id fiat, ne isti faxim vsquam adpareant,

Qui hic al... aliena obpugnant bona.
Sed fumne ego ftultus, qui rem curo publicam,
Vbi funt magiftratus, quos curare oporteat?
Nunc huc introibo, vifam hefternas reliquias,
Quieuerint recte, nec ne: num infuerit febris,
Opertaene fuerint, ne quis obreptauerit.
Sed aperiuntur aedes, remorandus eft gradus.

ACTVS I. SCENA III.

TOXILVS, SATVRIO.

Omnem rem inueni, vt fua fibi pecunia
Hodie illam faciat leno libertam fuam.
Sed eccum parafitum, quoius mihi auxilio eft opus.
Similabo, quafi non videam, ita adliciam virum.
Curate iftic vos, atque adproperate ocius,
Ne mihi morae fit quidquam, vbi ego intro aduenero.
Commifce mulfum; ftruthea colutheaque adpara,
Bene vt in fcutris concaleant, et calamum inice.
Iam pol ille hic aderit, credo, congerro meus.
SA. Me dicit, euge! *To*. Lautum credo a balneis
Iam hic adfuturum. *SA*. Vt ordine omnem rem tenet!
To. Collyrae facite vt madeant et colliphia:
Ne mihi incocta detis. *SA*. Rem loquitur meram:
Nihil funt, crudae, nifi quas madidas glutias.
Tum nifi cremore craffo eft ius collyricum.
Nihil eft macrum illud, epicrocum, pellucidum:
Quafi iuream effe ius decet collyricum,
Nolo in veficam quod eat, in ventrem volo.
To. Prope me hic nefcio quis loquitur. *SA*. O mi Iupiter
Terreftris, te coepulonus compellat tuus.
To. O Saturio, obportune aduenifti mihi.
SA. Mendacium edepol dicis, atque haud te decet:

Nam Esurio venio, non aduenio Saturio.
To. At edis! nam iam intus ventris fumant focula.
Calefieri iussi reliquias. *Sa.* Pernam quidem
Ius est adponi frigidam postridie.
To. Ita fieri iussi. *Sa.* Ecquid alecis? *To.* Vah, rogas?
Sa. Sapis multum ad Genium. *To.* Sed ecquid meministi, here
Qua de re ego tecum mentionem feceram?
Sa. Memini: vt muraena et conger ne calefierent.
Nam nimio melius obpectuntur frigida.
Sed quid cessamus proelium committere?
Dum mane est, omnes esse mortalis decet.
To. Nimis paene mane'st. *Sa.* Mane quod tu obcoeperis
Negotium agere, id totum procedit diem.
To. Quaeso animum aduorte: hoc enim iam here narraui tibi,
Tecumque oraui, vt nummos sexcentos mihi
Dares vtendos mutuos. *Sa.* Memini et scio,
Et te me orare, et mihi non esse quod darem.
Nihili parasitus est, quoi argentum domi est.
Lubido extemplo coepere est conuiuium,
Tuburcinari de suo, si quid domi est.
Cynicum esse gentem oportet parasitum probum:
Ampullam, strigilem, scaphium, soccos, pallium,
Marsupium habeat, inibi paulum praesidii,
Qui familiarem suam vitam oblectet modo.
To. Iam nolo argentum, filiam vtendam tuam
Mihi da. *Sa.* Numquam edepol quoiquam etiam vtendam dedi.
To. Non ad istoc, quod tu insimilas. *Sa.* Quid eam vis?
To. Scies.
Quia forma lepida et liberali est. *Sa.* Res ita'st.
To. Hic leno neque te nouit, neque gnatam tuam.
Sa. Me vt quisquam norit, nisi ille, qui praebet cibum?
To. Ita est, hoc tu mihi reperire argentum potes.
Sa. Cupio hercle. *To.* Tum tu me sine illam vendere.

Sa. Tun' illam vendas? *To*. Immo alium adlegauero
Qui vendat, qui eſſe ſe peregrinum praedicet.
Siquidem hic leno nondum ſex menſes Megaribus
Huc eſt quum commigrauit. *Sa*. Pereunt reliquiae.
Poſterius iſtuc tamen poteſt. *To*. Scin' quam poteſt?
Numquam hercle hodie hic prius edis, ne fruſtra ſis,
Quam te hoc facturum, quod rogo, adſirmas mihi.
Atque niſi gnatam tecum huc iam, quantum poteſt,
Adducis, exigam hercle ego te ex hac decuria.
Quid nunc? quid eſt? quin dicis, quid facturus ſis?
Sa. Quaeſo, hercle, me quoque etiam vendas, ſi lubet,
Dum ſaturum vendas. *To*. Hoc ſi facturus, face.
Sa. Faciam equidem, quae vis. *To*. Bene facis, propera, abi domum:
Praemonſtra docte, praecipe aſtu filiae,
Quid fabuletur, vbi ſe natam praedicet,
Qui ſibi parentes fuerint, vnde ſubrepta ſit:
Sed longe ab Athenis eſſe ſe gnatam autumet;
Et vt adfleat, quum ea memoret. *Sa*. Etiam tu taces?
Ter tanto peior ipſa eſt, quam illam tu eſſe vis.
To. Lepide hercle dicis. ſed ſcin', quid facias? cape
Tunicam atque zonam, et chlamydem adferto et cauſiam,
Quam ille habeat, qui hanc lenoni huic vendat. *Sa*. Heu probe.
To. Quaſi ſit peregrinus. *Sa*. Laudo. *To*. Et tu tuam gnatam tamen
Ornatam adduce lepide in peregrinum modum.
Sa. Πόϑεν ornamenta? *To*. Abs chorago ſumito.
Dare debet: praebenda Aediles locauerunt.
Sa. Iam faxo hic aderunt. ſed ego horum nihil ſcio.
To. Nihil hercle vero. nam vbi ego argentum adcepero,
Continuo tu illam a lenone adſerito manu.
Sa. Sibi habeat, ſi non extemplo ab eo abduxero.

To. Abi, et iſtuc cura. interibi ego puerum volo
Mittere ad amicam meam, vt habeat animum bonum,
Me eſſe effecturum hodie. nimis longum loquor.

ACTVS II. SCENA I.

SOPHOCLIDISCA, LEMNISELENE.

Satis fuit indoctae, inmemori, inſipienti dicere toties.
Nimis tandem me quidem pro barda et pro ruſtica reor habitam
Eſſe abs te. quamquam ego vinum bibo, at mandata non conſueui ſimul bibere
Vna. me equidem iam ſatis tibi ſpectatam cenſueram eſſe et meos mores.
Nam equidem te iam ſector quintum hunc annum: quum interim, credo,
Cucus ſi in ludum iret, potuiſſet iam fieri, vt probe literas ſciret,
Quum interim tu meum ingenium fans non edidiciſti atque infans.
Potin' vt taceas? potin' ne moneas? memini et ſcio et calleo et commemini.
Amas pol, miſera: id tuus ſcatet animus. ego iſtuc placidum tibi
Vt ſit, faciam. *Le.* Miſer eſt qui amat!
So. Certo is quidem nihili eſt, qui nihil amat: quid ei homini opus vita eſt?
Ire decet me, vt herae obſequens ſiam, libera mea opera ocius vt ſit.
Conueniam hunc Toxilum: eius aures, quae mandata ſunt, onerabo.

ACTVS II. SCENA II.

TOXILVS, PAEGNIVM, SOPHOCLIDISCA.

Satin' haec tibi ſunt plana et certa? ſatin' haec meminiſti et tenes?
Pae. Melius, quam qui docuiſti. *To.* Ain' vero, verbereum caput?

Pae. Aio enimuero. *To*. Quid ergo dixi? *Pae*. Ego recte apud illam dixero.
To. Non edepol ſcis. *Pae*. Da hercle pignus, ni omnia memini et ſcio.
To. Equidem ſi ſcis tute, quot habeas hodie digitos in manu:
Eo dem pignus tecum. *Pae*. Audacter, ſi lubido eſt perdere.
To. Bona pax ſit potius. *Pae*. Tum tu igitur ſine me ire. *To*. Et iubeo et ſino.
Sed ita volo te curare, vt domi ſis, quum ego te eſſe illi cenſeam.
Pae. Faciam. *To*. Quo ergo is nunc? *Pae*. Domum: vti domi ſim, quum illi cenſeas.
To. Scelus tu pueri es: atque ob iſtam rem ego aliquid te peculiabo.
Pae. Scio, fidei hercle herili vt ſoleat inpudicitia obprobrari;
Nec ſubigi queantur vmquam, vt pro ea fide habeant iudicem.
To. Abi modo; ego laudabis faxo. ſed has tabellas, Paegnium,
Ipſi Lemniſelenae fac des, et quae iuſſi nuntiato.
So. (*ancilla ſecum*) Ceſſo ire ego, quo miſſa ſum?
Pae. Eo ego. *To*. I ſane: ego domum ibo: face rem hanc cum cura geras.
Vola curriculo. (*Tox. abit*) *Pae*. Iſtuc marinus paſſer per Circum ſolet.
Illic abiit hinc intro huc. ſed quis haec, quae me aduorſum incedit?
So. Paegnium hic quidem eſt. *Pae*. Sophoclidisca haec peculiaris eſt eius,
Quo ego ſum miſſus. *So*. Nullus eſſe hodie hoc puero peior perhibetur.
Compellabo. *Pae*. Commorandum'ſt apud hanc obicem.
So. Paegnium, deliciae pueri, ſalue, quid agis? vt vales?
Pae. Sophoclidiſca, di me amabunt. *So*. Quid me? vtrum? *Pae*. Hercle neſcio.

Sed si, vt digna es, faciant, odio hercle habeant, et faciant male.
So. Mitte male loqui. *PAE.* Quum vt digna es, dico, bene, non male loquor.
So. Quid agis? *PAE.* Feminam scelestam te adstans contra contuor.
So. Certe equidem puerum peiorem, quam te, noui neminem.
PAE. Quid mali facio? aut cui male dico? *So.* Cui pol cumque occasio est.
PAE. Nemo homo vmquam ita arbitratus est. *So.* At pol multi esse ita sciunt.
PAE. Heia! *So.* Heia! *PAE.* Tuo ex ingenio mores alienos probas.
So. Fateor ego profecto me esse, vt decet lenonis familiae.
PAE. Satis iam dictum habeo. *So.* Sed quid tu? confitere, vt te autumo?
PAE. Fatear, si ita sim. *So.* Iam abi, vicisti. *PAE.* Abi nunc iam. *So.* Ergo hoc mihi expedi,
Quo agis? *PAE.* Quo tu? *So.* Dic tu: prior rogaui. *PAE.* At post scies.
So. Eo ego hinc haud longe. *PAE.* Et quidem ego haud longe. *So.* Quo ergo, scelus?
PAE. Nisi sciero prius ex te, tu ex me numquam hoc, quod rogitas, scies.
So. Numquam ecastor hodie scibis, prius quam ex te audiuero.
PAE. Itane est? *So.* Itane est. *PAE.* Mala es. *So.* Scelestus. *PAE.* Decet me. *So.* Me quidem haud decet.
PAE. Quid ais? certumne est celare, quo iter facias, pessuma?
So. Obfirmastin' obcultare quo te inmittas, pessume?
PAE. Par pari respondes dicto: abi iam, quando ita certa res est.
Nihili facio scire. valeas. *So.* Adsta. *PAE.* At propero. *So.* Et pol ego item.

PAE. Ecquid habes? *So.* Ecquid tu? *PAE.* Nihil equidem. *So.* Cedo manum ergo. *PAE.* Estne haec manus?

So. Vbi illa altera est furtifica laeua? *PAE.* Domi. eccam huc nullam adtuli.

So. Habes nescio quid. *PAE.* Ne me adtrecta, subagitatrix. *So.* Sin te amo?

PAE. Male operam locas. *So.* Qui? *PAE.* Quia enim nihil amas, quum ingratum amas.

So. Tempori hanc vigilare oportet formulam atque aetatulam;
Ne, vbi capillus versipellis fiat, foede semper seruias:
Tu quidem haud etiam es octoginta pondo. *PAE.* At confidentia
Illa militia militatur multo magis, quam pondere.
Atque ego hanc nunc operam perdo. *So.* Quid iam? *PAE.* Quia peritae praedico.
Sed ego cesso. *So.* Mane. *PAE.* Molesta es. *So.* Ero quoque, nisi scio
Quo agis te. *PAE.* Ad vos. *So.* Et pol ego ad vos. *PAE.* Quid eo? *So.* Quid id ad te adtinet?

PAE. Enim non ibis nunc vicissim, nisi scio. *So.* Odiosus es. *PAE.* Lubet.
Numquam hercle istuc exterebrabis tu, vt sis peior, quam ego siem.

So. Malitia certare tecum, miseria est. *PAE.* Merx tu mala es.

So. Quid est quod metuas? *PAE.* Idem istuc, quod tu. *So.* Dic ergo, quid est?

PAE. Ne hoc cuiquam homini edicerem, omnes muti vt loquerentur prius.

So. Et edictum est magnopere mihi, ne cuiquam homini crederem:
Omnes muti vt loquerentur prius hoc, quam ego. at tu hoc face:
Fide data credamus. *PAE.* Noui. omnes sunt lenae leuifidae:
Neque tippulae leuius pondus est quam fides lenonia.

So. Dic, amabo. *Pae.* Dic, amabo. *So.* Nolo ames. *Pae.* Facile inpetras.
So. Tecum habeto. *Pae.* Et tu hoc taceto. *So.* Tacitum erit. *Pae.* Celabitur.
So. Toxilo has fero tabellas tuo hero. *Pae.* Abi: eccillum domi.
At ego hanc ad Lemniſelenem tuam heram obſignatam abieſem.
So. Quid iſtic ſcriptum? *Pae.* Iuxta tecum, ſi tu neſcis, neſcio;
Niſi fortaſſe blanda verba. *So.* Abeo. *Pae.* At ego abiero. *So.* Ambula.

ACTVS II. SCENA III.

SAGARISTIO.

Ioui opulento, incluto, Ope gnato, ſupremo, valido, viripotenti,
Opes, ſpes, bonas copias commodanti, lubens meritoque vitulor:
Quia meo amico amiciter hanc commoditatis copiam
Danit argenti mutui, vti egenti opem adferam.
Quod ego non magis ſomniabam, neque opinabar, neque cenſebam,
Eam fore mihi occaſionem, ea nunc quaſi decidit de coelo:
Nam herus meus me Eretriam miſit, domitos boues vti ſibi mercarer,
Dedit argentum: nam ibi mercatum dixit eſſe die ſeptimi.
Stultus, qui hoc mihi daret argentum, cuius ingenium nouerat.
Nam hoc argentum alibi abutar. boues quos emerem, non erant.
Nunc et amico meo proſperabo, et Genio meo multa bona faciam,
Diu quod bene erit, die vno abſoluam. tax tax tergo meo erit: non curo.
Nunc amico homini bobus domitis mea ex crumena largiar.
Nam id demum lepidum eſt, triparcos homines, vetulos, auidos, aridos

Bene admordere, qui ſalinum ſeruo obſignant cum ſale.
Virtus eſt, vbi occaſio admonet, diſpicere. quid faciet mihi?
Verberibus caedi iuſſerit, compedes inponi. vapulet.
Ne ſibi me credat ſupplicem fore. vae illi! mihi iam nihil noui
Obferri poteſt, quin ſim peritus. ſed Toxili puerum Paegnium eccum.

ACTVS II. SCENA IV.

PAEGNIVM, SAGARISTIO.

Penſum meum, quod datum'ſt, confeci. nunc propero domum. *SA.* Mane: etſi
Properas, Paegnium, auſculta. *PAE.* Emere oportet, quem tibi obedire velis.
SA. At ſta. *PAE.* Exhibeas moleſtiam, vt opinor, ſi quid debeam;
Qui nunc ſic tam es moleſtus. *SA.* Scelerate, etiam reſpicis?
PAE. Scio ego, quid ſim aetatis, eo iſtuc maledictum inpune auferes.
SA. Vbi Toxilus eſt tuus herus? *PAE.* Vbi illi libet. neque te conſulit.
SA. Etiamne dicis, vbi ſit, veneſice? *PAE.* Neſcio, inquam, vlmitriba tu.
SA. Maledicis maiori. *PAE.* Prior promeritus perpetiare.
Seruam operam, linguam liberam herus me iuſſit habere.
SA. Dicisne mihi, vbi ſit Toxilus? *PAE.* Dico, vt perpetuo pereas.
SA. Caedere hodie tu reſtibus. *PAE.* Tua quidem, cucule, cauſa?
Non hercle ſi os perciderim tibi, metuam, morticine.
SA. Video ego te; iam incubitatus es? *PAE.* Ita ſum. quid id adtinet ad te?
At non ſum ita, vt tu, gratis. *SA.* Confidens. *PAE.* Sum hercle vero.

Nam ego me confido liberum fore, tu te numquam fperas.
SA. Potin', vt moleftus ne fies? *PAE.* Quod dicis, facere non quis.
SA. Abi in malam rem. *PAE.* At tu domum: nom ibi tibi parata praes eft.
SA. Vadatur hic me. *PAE.* Vtinam vades defint, in carcere vt fis!
SA. Quid hoc? *PAE.* Quid eft? *SA.* Etiam, fcelus, male loquere? *PAE.* Tandem vt liceat,
Quum feruos fis, feruom tibi maledicere. *SA.* Itane? fpecta,
Quid dedero. *PAE.* Nihil: nam nihil habes. *SA.* Di deaeque me omnes perdant,
Nifi te hodie, fi prehendero, defigam in terram colaphis.
PAE. Amicus fum, eueniant volo tibi, quae optas, atque id fiat:
Tu me defigas, te cruci ipfum prope diem adfigent alii.
SA. Quin te di deaeque! fcis, quid hinc porro dicturus fuerim,
Ni linguae moderari queam. potin' abeas? *PAE.* Abigis facile.
Nam vmbra mea intus vapulat. *SA.* Vt iftunc di deaeque perdant.
Tamquam proferpens beftia, eft bilinguis et fceleftus.
Hercle illum abiiffe gaudeo: fores aperite. eccere autem,
Quem conuenire maxume cupiebam, egreditur intus.

ACTVS II. SCENA V.

TOXILVS, SAGARISTIO, SOPHOCLIDISCA.

Paratum iam effe dicito, vnde argentum fit futurum:
Iubeto habere animum bonum, dic me illam amare multum:
Vbi fe adleuat, ibi me adleuat: quae dixi, vt nuntiares,
Satin' ea tenes? *So.* Magis calleo, quam aprugnum callum callet.
To. Propera, abi domum. *SA.* Nunc ego huic graphice facetus fiam.

Subnixis alis me inferam, atque amicibor gloriose.
To. Sed quis his hic ansatus ambulat? *SA.* Magnifice conscreabor.
To. Sagaristio hic quidem est. quid agitur, Sagaristio? vt valetur?
Ecquid, quod mandaui tibi? estne quid in te speculae? *SA.* Adito —
Videbitur — factum volo — venito — praemoneto —
To. Quid hoc hic in collo tibi tumet? *SA.* Vomica'st, pressare parce.
Nam vbi qui mala tetigit manu, dolores cooriuntur.
To. Quando istaec innata'st nam tibi? *SA.* Hodie. *To.* Secari iubeas.
SA. Metuo ne inmaturam secem, ne exhibeat plus negotii.
To. Inspicere morbum tuum lubet. *SA.* Abi, atque cauesis
A. cornu. *To.* Quid iam? *SA.* Quia boues bini hic sunt in crumena.
To. Emitte sodes, ne enices fame, sine ire pastum,
SA. Enim metuo, vt possim in bubilem reiicere, ne vagentur.
To. Ego reiiciam, habe animum bonum. *SA.* Creditur: commodabo.
Sequere hac sis: argentum hic est, quod me dudum rogasti.
To. Quid tu ais? *SA.* Dominus me boues mercatum Eretriam misit.
Nunc mihi Eretria erit haec tua domus. *To.* Nimis tu facete loquere.
Atque ego omne argentum tibi actutum incolume redigam:
Nam iam omnes sycophantias instruxi et comparaui,
Quo pacto ab lenone auferam hoc argentum. *SA.* Tanto melior.
To. Et mulier vt sit libera, atque ipse vltro det argentum.
Sed sequere me, ad eam rem vsus est tua mihi opera. *SA.* Vtere, vt vis.

ACTVS III. SCENA I.

SATVRIO, VIRGO.

Quae res bene vortat mihi et tibi et ventri meo,
Perennitatisque adeo huic perpetuo cibo,
Vt mihi ſuperſit, ſubpetat, ſuperſtitet:
Sequere hac, mea gnata, me, cum diis volentibus.
Quoi rei opera detur, ſcis, tenes, intellegis:
Communicaui tecum conſilia omnia.
Ea cauſa ad hoc exemplum te exornaui ego.
Venibis tu hodie, virgo. *Vi*. Amabo, mi pater,
Quamquam libenter eſcis alienis ſtudes,
Tuin' ventris cauſa filiam vendis tuam?
Sa. Mirum, quin regis Philippi cauſa aut Attali
Te potius vendam, quam mea, quae ſis mea.
Vi. Vtrum tu pro ancilla me habes, an pro filia?
Sa. Vtrum hercle magis in ventris rem videbitur:
Meum, opinor, imperium in te, non in me tibi'ſt.
Vi. Tua iſtaec poteſtas eſt, pater; verum tamen,
Quamquam res noſtrae ſunt, pater, pauperculae,
Modice et modeſte melius eſt vitam viuere:
Nam ſi ad paupertatem admigrant infamiae,
Grauior paupertas fit, fides ſubleſtior.
Sa. Enimuero odioſa es. *Vi*. Non ſum, neque me eſſe arbitror,
Quum parua natu recte praecipio patri.
Nam inimici famam non ita, vt nata eſt, ferunt.
Sa. Ferant, eantque in maxumam malam crucem.
Non ego inimicitias omneis pluris aeſtimo,
Quam menſa inanis nunc ſi adponatur mihi.
Vi. Pater, hominum inmortalis eſt infamia,
Etiam tum viuit, quum eſſe credas mortuam.
Sa. Quid? metuis ne te vendam? *Vi*. Non metuo, pater.
Verum inſimilari nolo. *Sa*. At nequidquam neuis.
Meo modo iſtud potius fiet, quam tuo.

Fiat! quae hae res ſunt? *Vi.* Cogita hoc verbum, pater:
Herus ſi minatus eſt malum ſeruo ſuo,
Tamenetſi id futurum non eſt, vbi captum'ſt flagrum,
Dum tunicas ponit, quanta adſicitur miſeria!
Ego nunc, quod non futurum'ſt, formido tamen.
Sa. Virgo atque mulier nulla erit, quin ſit mala,
Quae praeter ſapiet, quam placet parentibus.
Vi. Virgo atque mulier nulla erit, quin ſit mala,
Quae reticet, ſi quid fieri peruorſe videt.
Sa. Malo cauere melius eſt te! *Vi.* At ſi non licet
Cauere, quid agam? nam ego tibi cautum volo.
Sa. Malusne ego ſum? *Vi.* Non es: neque me dignum'ſt dicere:
Verum ei rei operam do, ne alii dicant, quibus licet.
Sa. Dicat quod quisque volt: ego de hac ſententia
Non demouebor. *Vi.* At, meo ſi liceat modo,
Sapienter potius facias, quam ſtulte. *Sa.* Lubet.
Vi. Lubere per me tibi licere intellego;
Verum lubere haud lubeat, ſi liceat mihi.
Sa. Futura es dicto obediens, an non, patri?
Vi. Futura. *Sa.* Scis nam, tibi quae praecepi? *Vi.* Omnia.
Sa. Et id, vt ſubrepta fueris? *Vi.* Docte calleo.
Sa. Et qui parentes fuerint? *Vi.* Habeo in memoria.
Neceſſitate me, mala vt fiam, facis.
Verum videto, vbi me voles nuptum dare,
Ne haec fama faciat repudioſas nuptias.
Sa. Tace ſtulta. non tu nunc hominum mores vides?
Quoius modi hic cum fama facile nubitur.
Dum dos ſit, nullum vitium vitio vortitur.
Vi. Ergo iſtuc facito, vt veniat in mentem tibi,
Me eſſe indotatam. *Sa.* Caue ſis tu iſtuc dixeris.
Pol deum virtute dicam et maiorum meum,
Ne te indotatam dicas, quoi dos ſit domi.

Librorum eccillum habeo plenum ſoracum.
Si hoc adcuraſſis lepide, quoi rei operam damus,
Dabuntur dotis tibi inde ſexcenti logi,
Atque Attici omnes, nullum Siculum adceperis;
Cum hac dote poteris vel mendico nubere.
Vi. Quin tu me ducis, ſi quo ducturus, pater,
Vel tu me vende, vel face, quod tibi lubet.
Sa. Bonum aequumque oras. ſequere hac. *Vi.* Dicto ſum audiens.

ACTVS III. SCENA II.

DORDALVS.

Quidnam eſſe acturum hunc dicam vicinum meum,
Qui mihi iuratus eſt, ſeſe hodie argentum dare?
Quod ſi non dederit, atque hic dies praeterierit,
Ego argentum, ille ius iurandum amiſerit.
Sed ibi concrepuit foris, quisnam egreditur foras?

ACTVS III. SCENA III.

TOXILVS, DORDALVS.

Curate iſtuc intus; iam ego domum me recipiam.
Do. Toxile, quid agitur? *To.* Eho, lutum lenonium,
Commictum coenum, ſterquilinium publicum:
Inpure, inhoneſte, iniure, inlex, labes popli,
Pecuniae accipiter, auide atque inuide,
Procax, rapax, trahax: trecentis verſibus
Tuas inpuritias traloqui nemo poteſt.
Adcipin' argentum? adcipe ſis argentum, inpudens,
Tene ſis argentum; etiam tu argentum tenes?
Poſſum te facere, vt argentum adcipias, lutum?
Qui niſi iurato mihi nihil auſus credere?

Do. Sine reſpirare me, tibi vt reſpondeam.
Vir ſumme populi, ſtabulum ſeruitricium,
Scortorum liberator, ſubiculum flagri,
Compedium tritor, piſtrinorum ciuitas,
Perenniferue, lurco, edax, furax, fugax,
Cedo ſis mihi argentum, da mihi argentum, inpudens:
Poſſum a te exigere argentum? argentum, inquam, cedo.
Quin tu mihi argentum reddis? nihilne te pudet?
Leno te argentum poſcit, ſolida ſeruitus,
Pro liberanda amica, vt omnes audiant.
To. Tace, obſecro hercle: nae tua vox valide valet.
Do. Referundae ego habeo linguam natam gratiae:
Eodem mihi pretio ſal praehibetur, quo tibi.
Niſi me haec defendet, numquam delinget ſalem.
To. Iam omitto iratus eſſe: id tibi ſubcenſui,
Quia te negabas credere argentum mihi.
Do. Mirum, quin tibi ego crederem, vt idem mihi
Faceres, quod partim faciunt argentarii:
Vbi quid credideris, citius extemplo a foro
Fugiunt, quam ex porta ludis quum emiſſu'ſt lepus.
To. Cape hoc ſis. *Do.* Quin das? *To.* Nummi ſexcenti hic erunt
Probi, numerati: fac, ſit mulier libera,
Atque huc continuo adduce. *Do.* Iam faxo hic erit.
Non hercle, cui nunc hoc dem ſpectandum, ſcio.
To. Fortaſſe metuis in manum concredere.
Do. Mirum, quin citius iam a foro argentarii
Abeunt, quam in curſu rotula circumuortitur.
To. Abi iſtac auorſis angiportis ad forum,
Eadem iſtaec facito mulier ad me tranſeat
Per hortum. *Do.* Iam hic faxo aderit. *To.* At ne propalam.
Do. Sapienter ſane. *To.* Subplicatum cras eat.
Do. Ita hercle vero. *To.* Dum ſtas, reditum oportuit.

ACTVS IV. SCENA I.

TOXILVS.

Si quam rem adcures ſobrie aut frugaliter,
Solet illa recte ſub manus ſubcedere.
Atque edepol, ferme vt quisque rem adcurat ſuam,
Sic ei procedunt poſt principia denique.
Si malus aut nequam'ſt, male res vortunt, quas agit:
Sin autem frugi'ſt, eueniunt frugaliter.
Hanc ego rem exorſus ſum facete et callide:
Igitur prouenturam bene confido mihi.
Nunc ego lenonem ita hodie intricatum dabo,
Vt ipſus ſeſe, qua ſe expediat, neſciat.
Sagariſtio; heus exi, atque educe virginem,
Et iſtas tabellas, quas conſignaui tibi,
Quas tu adtuliſti ab hero meo vsque e Perſia.

ACTVS IV. SCENA II.

SAGARISTIO, TOXILVS, VIRGO.

Numquid moror? *To.* Euge, euge, exornatus baſilice!
Tiara ornatum lepide condecorat tuum,
Tum hanc hoſpitam autem crepidula vt graphice decet!
Sed ſatin' eſtis meditati? *Sa.* Tragici et Comici
Numquam aeque ſunt meditati. *To.* Lepide hercle adiuuas.
Sa. Age illuc abscede procul e conſpectu, et tace.
Vbi cum lenone me videbis conloqui,
Id erit adeundi tempus: nunc agite, ite vos.

ACTVS IV. SCENA III.

DORDALVS, TOXILVS.

Cui homini di propitii ſunt, aliquid obiiciunt lucri.
Nam ego hodie compendi feci binos panes in dies,
Ita ancilla mea quae fuit hodie, ſua nunc eſt: argento vicit:

Iam hodie alienum coenabit, nihil gustabit de meo.
Sumne probus? sum lepidus ciuis, qui Atticam hodie ciuitatem
Maxumam maiorem feci, atque auxi ciui femina?
Sed vt et ego hodie fui benignus! vt ego multis credidi!
Nec satis a quiquam homine adcepi: ita prorsum credebam omnibus.
Nec metuo, quibus credidi hodie, ne quis mihi in iure abiurassit.
Bonus volo iam ex hoc die esse: quod neque fiet, neque fuit.
To. Hunc ego hominem hodie in transennam doctis ducam dolis,
Itaque huic insidiae paratae sunt probe. adgrediar virum.
Quid agis? *Do.* Credo. *To.* Vnde agis te, Dordale? *Do.* Credo tibi.
To. Di dent quae velis: eho, an iam manu emisisti mulierem?
Do. Credo pol, credo, inquam, tibi. *To.* Iam liberta auctus es? *Do.* Enicas.
Quin tibi me dico credere. *To.* Dic bona fide: iam libera est?
Do. I, i ad forum, ad Praetorem, exquire; siquidem credere mihi non vis.
Libera, inquam, est: ecquid audis? *To.* At tibi di bene faciant omnes.
Numquam enim posthac tibi, nec tuorum quod nolis, volam.
Do. Abi, ne iura: satis credo. *To.* Vbi nunc tua liberta'st? *Do.* Apud te. *To.* Ain',
Apud me est? *Do.* Aio, inquam: apud te est, inquam. *To.* Ita me di ament, vt ob istam rem
Tibi multa bona instant a me: nam est res quaedam, quam obcultabam
Tibi dicere: nunc eam narrabo, vnde tu pergrande lucrum facias:
Faciam, vt mei memineris, dum vitam viuas. *Do.* Benedictis

Tuis benefacta aures meae auxilium expoſtulant.
To. Tuum promeritum'ſt merito vt faciam. et vt me ſcias eſſe facturum,
Tabellas tene has, perlege. *Do.* Hae quid ad me? *To.* Immo ad te adtinent,
Et tua refert. nam e Perſia ad me adlatae modo ſunt iſtae a meo domino.
Do. Quando? *To.* Haud dudum. *Do.* Quid iſtaec narrant? *To.* Percunctare ex ipſis,
Ipſae tibi narrabunt. *Do.* Cedo ſane mihi. *To.* At clare recitato.
Do. Tace, dum perlego. *To.* Haud verbum faciam.
Do. Salutem dicit Toxilo Timarchides
Et familiae omni: ſi valetis, gaudeo.
Ego valeo recte, et rem gero, et facio lucrum.
Neque iſto redire his octo poſſum menſibus:
Itaque hic eſt, quod me detinet, negotium.
Eleuſipolim Perſae cepere vrbem in Arabia,
Plenam bonarum rerum, atque antiquom oppidum.
Ea comparatur praeda, vt fiat auctio
Publicitus. ea res me domo expertem facit:
Operam atque hoſpitium ego iſti praehiberi volo,
Qui tibi tabellas adfert. cura, quae is volet:
Nam is mihi honores ſuae domi habuit maxumos.
Do. Quid id ad me, aut ad meam rem refert, Perſae quid rerum gerant,
Aut quid herus tuus? *To.* Tace ſtultiloque: neſcis, quid inſtet boni.
Nequidquam tibi fortuna faculam lucrificam adlucere volt.
Do. Quae iſtaec fortuna lucrifica eſt? *To.* Iſtas, quae norunt, roga.
Ego tantumdem ſcio, quantum tu, niſi quod perlegi prior.
Sed vt obcoepiſti, ex tabellis noſce rem. *Do.* Bene me mones.

Fac filentium. *To.* Nunc ad illud venies, quod refert tua.
Do. Ifte, qui tabellas adfert, adduxit fimul
Forma expetenda liberalem mulierem,
Furtiuam, aduectam ex Arabia penitiffuma.
Eam te volo adcurare, vt iftic veneat,
Ac fuo periculo is emat, qui eam mercabitur:
Mancipio neque promittet, neque quisquam dabit.
Probum et numeratum argentum vt adcipiat, face.
Haec cura, et hofpes cura vt curetur. vale.
To. Quid igitur, poftquam recitafti, quod erat cerae creditum,
Iam mihi credis? *Do.* Vbi nunc ille'ft hofpes, qui hasce adtulit?
To. Iam hic credo aderit: arceffit illam a naui. *Do.* Nihil mihi opus eft
Litibus, neque tricis. quamobrem ego argentum numerem foras?
Nifi mancipio adcipio, quid eo mihi opus mercimonio?
To. Tacen' an non taces? numquam ego te tam effe matulam credidi.
Quid metuis? *Do.* Metuo hercle vero: fenfi ego iam compluries:
Neque mihi haud inperito eueniet, tali vt in luto haeream.
To. Nihil periculi videtur. *Do.* Scio iftuc, fed metuo mihi.
To. Mea quidem iftuc nihil refert; tua ego refero gratia,
Vt tibi recte conciliandi primo facerem copiam.
Do. Gratiam habeo. fed te de aliis, quam alios de te fuaviu'ft
Fieri doctos. *To.* Ne quis vero ex Barbaria penitiffuma
Perfequatur, etiam tu illam deftinas? *Do.* Videam modo
Mercimonium. *To.* Aequa dicis. fed optume eccum ipfe aduenit
Hofpes ille, qui has tabellas adtulit. *Do.* Hiccine eft? *To.* Hic eft.

Do. Haeccine illa'ſt furtiua virgo? *To.* Iuxta tecum aeque ſcio,
Niſi quia adſpexi. equidem edepol liberali'ſt, quisquis eſt.
Do. Sat edepol concinna eſt facie. *To.* (*ſecum*) Vt contemptim carnufex!
Taciti contemplemur formam. *Do.* Laudo conſilium tuum.

ACTVS IV. SCENA IV.

SAGARISTIO, VIRGO, TOXILVS, DORDALVS.

Satin' Athenae tibi viſae fortunatae atque opiparae?
Vi. Vrbis ſpeciem vidi, hominum mores proſpexi parum.
To. Numquid in principio ceſſauit verbum docte dicere?
Do. Haud potui etiam in primo verbo perſpicere ſapientiam.
Sa. Quid id quod vidiſti: vt munitum muro tibi viſum'ſt oppidum?
Vi. Si incolae bene ſunt morati, pulcre munitum arbitror:
Perfidia et Peculatus ex vrbe et Auaritia ſi exſulant,
Quarta Inuidia, quinta Ambitio, ſexta Obtrectatio,
Septimum Periurium. *To.* Euge! *Vi.* Octaua Indiligentia,
Nona Iniuria, decimum, quod peſſumum adgreſſu, Scelus:
Haec niſi inde aberunt, centuplex murus rebus ſeruandis parum eſt.
To. Quid ais tu? *Do.* Quid vis? *To.* Tu in illis es decem ſodalibus:
Te in exſilium ire hinc oportet. *Do.* Quid iam? *To.* Quia periurus es.
Do. Verba quidem haud indocte fecit. *To.* Ex tuo inquam vſu eſt: eme hanc.
Do. Edepol qui quum hanc magis contemplo, magis placet. *To.* Si hanc emeris,
Di inmortales, nullus leno te alter erit opulentior.
Euortes tuo arbitratu homines fundis, familiis.
Cum optumis viris rem habebis; gratiam cupient tuam,

Venient ad te comeſſatum. *Do.* At ego intromitti non ſinam.
To. At enim illi noctu obcentabunt oſtium, exurent fores:
Proinde tu tibi iubeas concludi aedes foribus ferreis:
Ferreas aedes commutes, limina indas ferrea:
Ferream ſeram atque annulum: ne, ſi ferro parſeris,
Ferreas tute tibi inpingi iubeas craſſas compedis.
Do. I in malum cruciatum. *To.* I ſane, hanc eme atque auſculta mihi.
Do. Modo vt ſciam, quanti indicet. *To.* Vin' huc vocem? *Do.* Ego illo adceſſero.
To. Quid ais, hoſpes? *Sa.* Venio, adduco hanc, vti dudum dixeram.
Nam heri in portum noctu nauis venit: venire hanc volo,
Si poteſt: ſi non poteſt, ire hinc volo quantum poteſt.
Do. Saluos ſis, adoleſcens. *Sa.* Siquidem hanc vendidero pretio ſuo.
To. Atqui aut hoc emptore vendes pulcre, aut alio non potes.
Sa. Esne tu huic amicus? *To.* Tamquam di omnes, qui coelum colunt.
Do. Tum tu mihi es inimicus certus. nam generi lenonio
Numquam vllus deus tam benignus fuit, qui fuerit propitius.
Sa. Hoc age, opus ne'ſt hac tibi empta? *Do.* Si tibi veniſſe'ſt opus,
Mihi quoque empta eſt: ſi tibi ſubiti nihil eſt, tantumdem'ſt mihi.
Sa. Indica, fac pretium. *Do.* Tua merx eſt, tua indicatio eſt.
To. Aequom hic orat. *Sa.* Vin' bene emere? *Do.* Vin' tu pulcre vendere?
To. Ego ſcio hercle vtrumque velle. *Do.* Age, indica prognariter.
Sa. Prius dico: hanc mancupio nemo tibi dabit. iam ſcis? *Do.* Scio.
Indica, minimo daturus qui ſis, qui duci queat.

To. Tace, tace, nimis tu quidem hercle homo ſtultus es pueriliter.
Do. Quid ita? *To.* Quia enim te ex puella prius percontari volo,
Quae ad rem referunt. *Do.* Et quidem hercle tu me monuiſti haud male.
Vide ſis, ego ille doctus leno paene in foueam decidi,
Ni hic adeſſes. quantum eſt, adhibere hominem amicum, vbi quid geras!
To. Quo genere, aut qua in patria ſit nata, aut quibus parentibus;
Ne temere hanc te emiſſe dicas ſuaſu atque inpulſu meo.
Niſi moleſtum eſt, percontari hanc paucis hic volt. *SA.* Maxume,
Suo arbitratu. *To.* Quid ſtas? abi tute, atque ipſe itidem roga.
Vt tibi percontari liceat quae velis, etſi mihi
Dixit dare poteſtatem eius: ſed ego te malo tamen
Eum ipſum adire, vt ne contemnat te ille. *Do.* Satis recte mones.
Hoſpes, volo ego hanc percontari. *SA.* A terra ad coelum, quid lubet.
To. Iube dum, ea huc adcedat ad me. *SA.* (*puellae*) I ſane, ac morem illi gere.
(*Toxilo*) Percontare, exquire quiduis. *To.* (*puellae*) Age, age nunc tu, i prae; vide,
Vt ingrediare auſpicato. *Do.* Liquidum eſt auſpicium. *To.* Tace.
Concede ſis, iam ego illam adducam. *Do.* Age; vt rem eſſe in noſtram putas.
To. Sequere me; adduco hanc; ſi quid vis ex hac percontarier.
Do. Enim volo te adeſſe. *To.* Haud poſſim, quin huic operam dem hoſpiti,

Quoi herus iuſſit. quid ſi hic non volt me adeſſe vna? *SA.* Immo i modo.
TO. Do ego tibi operam. *DO.* Tibi ibidem das, vbi tu tuum amicum adiuuas.
TO. (*lenoni*) Exquire. (*puellae*) heus tu, aduigila. *VI.* Satis eſt dictum: quamquam ego ſerua ſum,
Scio ego officium meum, vt quae rogitet, vera, vt adcepi, eloquar.
TO. Virgo, hic homo probus eſt. *VI.* Credo. *TO.* Non diu apud hunc ſeruies.
VI. Ita pol ſpero; ſi parentes facient officium ſuum.
DO. Nolo ego te mirari, ſi nos ex te percontabimur
Aut patriam tuam, aut parentes. *VI.* Cur ego id mirer, mi homo?
Seruitus mea mihi interdixit, ne quid mirer meum
Malum. *TO.* (*ſecum*) Dii iſtam perdant, ita cata eſt et callida.
Habet cor! quam dicit quod opu'ſt! *DO.* Quid nomen tibi eſt?
TO. (*ſecum*) Nunc metuo ne peccet. *VI.* Lucridi nomen in patria fuit.
TO. Nomen atque omen quantiuis eſt pretii. quin tu hanc emis?
(*ſecum*) Nimis pauebam ne peccaret. expediuit. *DO.* Si te emam,
Mihi quoque Lucridem confido fore te. *TO.* Tu ſi hanc emeris,
Numquam hercle hunc menſem vortentem, credo, ſeruibit tibi.
DO. Ita velim quidem hercle. *TO.* Optata vt eueniant, operam addito.
(*ſecum*) Nihil adhuc peccauit etiam. *DO.* Vbi tu nata es? *VI.* Vt mihi
Mater dixit, in culina, in angulo ad laeuam manum.

To. Haec erit tibi fausta meretrix: nata est in calido loco,
Vbi rerum omnium bonarum copia est saepissume.
Tactus est leno, qui rogarat, vbi nata esset, diceret.
Lepide lusit. *Do.* At ego patriam te rogo, quae sit tua.
Vi. Quae mihi sit, nisi haec, vbi nunc sum? *Do.* At ego illam quaero, quae fuit.
Vi. Omne ego pro nihilo esse ducto, quod fuit, quando fuit:
Tamquam hominem; quando animam efflauit, quid eum quaeras, qui fuit?
To. Ita me Di bene ament, sapienter! atque equidem miseret tamen.
Do. Sed tamen, Virgo, quae patria est tua? age mihi actutum expedi: quid taces?
Vi. Dico equidem patriam. quandoquidem hic seruio, haec patria est mea.
To. Iam de istoc rogare omitte. non vides nolle eloqui,
Ne suarum se miseriarum in memoriam inducas? *Do.* Quid est?
Captusne est pater? *Vi.* Non captus, sed, quod habuit, id perdidit.
To. Haec erit bono genere nata, nihil scit, nisi verum loqui.
Do. Quis fuit? dic nomen. *Vi.* Quid illum miserum memorem, qui fuit?
Nunc et illum Miserum et me Miseram aequom est nominarier.
Do. Quoiusmodi is in populo habitus est? *Vi.* Nemo quisquam adceptior:
Serui liberique amabant. *To.* Hominem miserum praedicas,
Quum ipsus prope perditus est, et beneuolentis perdidit.
Do. Emam, opinor. *To.* Etiam, Opinor? *Do.* Summo genere esse arbitror.
To. Diuitias tu ex istac facies. *Do.* Ita di faxint. *To.* Eme modo.

Vi. Iam hoc tibi dico: iam actutum ecastor meus pater, vbi me sciet
Venisse huc, aderit hic, et me absentem redimet. *To.* Quid nunc? *Do.* Quid est?
Do. Audin' quid ait? *Vi.* Nam, etsi res sunt fractae, amici sunt tamen.
Do. Ne, sis plora, libera eris actutum, si crebro cades.
Vin', mea esse? *Vi.* Dum quidem ne nimis diu tua sim, volo.
To. Satin' vt meminit libertatis! dabit haec tibi grandes bolos.
Age, si quid agis: ego ad hunc redeo, sequere, reduco hanc tibi.
Do. Adolescens, vin' vendere istanc? *Sa.* Magis lubet, quam perdere.
To. Tum tu pauca in verba confer: qui datur, tanti indica.
Sa. Faciam ita, vt te velle video, vt emas, habe tibi centum minis.
Do. Nimium'st. *Sa.* Octoginta. *Do.* Nimium'st. *Sa.* Nummus abesse hinc non potest,
Quod nunc dicam. *Do.* Quid id est ergo? eloquere actutum, atque indica.
Sa. Tuo periculo sexaginta haec datur argenti minis.
Do. Toxile, quid ago? *To.* Di deaeque te agitant irati, scelus,
Qui hanc non properes destinare. *Do.* Habeto. *To.* Heu, praedatus probe!
Abi, argentum effer huc.
Non edepol minis trecentis cara'st: fecisti lucri.
Sa. Heus tu, etiam pro vestimentis huc decem adcedent minae.
Do. Abscedent enim, non adcedent. *To.* Tace sis, non tu illum vides
Quaerere ansam, infectum vt faciat? abisne, atque argentum petis?
Do. Heus, tu serua istum. *To.* Quin tu is intro? *Do.* Abeo, atque argentum adfero.

ACTVS IV. SCENA V.

TOXILVS, SAGARISTIO, VIRGO.

Edepol dedisti, Virgo, operam adlaudabilem,
Probam et sapientem et sobriam. *Vi.* Si quid bonis
Boni fit, esse idem et graue et gratum solet.
To. Audin' tu, Persa, vbi argentum ab hoc adceperis,
Similato, quasi eas prorsum in nauem. *Sa.* Ne doce.
To. Per angiportum rursum te ad me recipito
Illac per hortum. *Sa.* Quod futurum est, praedicas.
To. At ne cum argento protinam permutes domum,
Moneo te. *Sa.* Quod te dignum'st, me dignum esse vis.
To. Tace, parce voci, praeda progreditur foras.

ACTVS IV. SCENA VI.

DORDALVS, SAGARISTIO, TOXILVS, VIRGO.

Probati hic argenti sunt sexaginta minae,
Duobus nummis minus est. *Sa.* Quid ei nummi sciunt?
Do. Cruminam hanc emere, aut facere vt remigret domum.
Sa. Ne non sat esses leno, id metuebas miser,
Inpure, auare, ne cruminam amitteres.
To. Sine, quaeso: quando leno'st, nihil mirum facit.
Do. Lucro faciundo ego auspicaui in hunc diem:
Nihil mihi tam parui'st, quin me id pigeat perdere.
Age, adcipe hoc sis. *Sa.* Hunc in collum, nisi piget,
Inpone. *Do.* Vero fiat. *Sa.* Numquid ceterum
Me voltis? *To.* Quid tam properas? *Sa.* Ita negotium'st.
Mandatae quae sunt, volo deferre epistolas,
Geminum autem fratrem seruire audiui hic meum:
Eum ego vt requiram atque vt redimam, volo.
To. Atque edepol tu me commonuisti haud male.
Videor vidisse hic forma persimilem tui,
Eadem statura. *Sa.* Quippe qui frater siet.

Do. Sed ſcire velimus, quod tibi nomen ſiet.
To. Quid adtinet nos ſcire? *Sa.* Auſculta ergo, vt ſcias:
Vaniloquidorus, Virginiſuendonides,
Nugipolyloquides, Argentiexterebronides,
Tedigniloquides, Nummorumexpalponides,
Quodſemeladripidesnunquampoſteaeripides.
Do. Heu hercle nomen multis modis ſcriptum'ſt tuum.
Sa. Ita ſunt Perſarum mores, longa nomina
Contortiplicata habemus. numquid ceterum
Voltis? *Do.* Vale. *Sa.* Et vos: nam animus in naui'ſt meus.
Do. Cras ires potius, hodie hic coenares. Vale.

ACTVS IV. SCENA VII.

TOXILVS, DORDALVS, SATVRIO, VIRGO.

Poſtquam illic abiit, dicere hic quiduis licet.
Nae hic tibi dies inluxit lucrificabilis!
Nam non emiſti hanc, verum feciſti lucri.
Do. Ille quidem iam ſcit, quid negotii geſſerit,
Qui mihi furtiuam meo periclo vendidit.
Argentum adcepit, abiit. quid ego nunc ſcio,
An iam adferatur haec manu? quo illum ſequar?
In Perſas? nugas. *To.* Credidi gratum fore
Beneficium meum apud te. *Do.* Immo equidem gratiam
Tibi, Toxile, habeo: nam ſenſi te ſedulo
Mihi dare bonam operam. *To.* Tibin' ego? immo ſeruii.
Do. Atat oblitus ſum intus dudum edicere,
Quae volui edicta: adſerua hanc. *To.* Salua'ſt haec quidem.
(*Dord. abit*)
Vi. Pater nunc ceſſat. *To.* Quid ſi admoneam? *Vi.* Tempus eſt.
To. Heus, Saturio, exi, nunc eſt illa occaſio,
Inimicum vlciſci. *Sa.* Ecce me. numquid moror?

To. Age, illuc abscede, procul e conſpectu. *Sa.* Tace.
To. Vbi cum lenone me videbis conloqui,
Tum turbam facito. *Sa.* Dictum ſapienti ſat eſt.

ACTVS IV. SCENA VIII.

DORDALVS, TOXILVS.

Transſcidi loris omneis aduenieus domi,
Ita mihi ſupellex ſqualet atque aedes meae.
To. Redis tu tandem? *Do.* Redeo. *To.* Nae ego hodie tibi
Bonam vitam feci. *Do.* Fateor habere gratiam.
To. Num quidpiam aliud me vis? *Do.* Vt bene ſit tibi.
To. Pol iſtuc quidem iam ego omne vſurpabo domi:
Nam iam inclinabo me cum liberta tua. (*abit*)

ACTVS IV. SCENA IX.

SATVRIO, DORDALVS, VIRGO.

Niſi ego illunc hominem perdo — *Do.* Perii! *Sa.* Atque optume
Eccum ipſum ante aedes. *Vi.* Salue multum, mi pater.
Sa. Salue, mea gnata. *Do.* Hei, Perſa me peſſum dedit.
Vi. Pater hic meus eſt. *Do.* Hem! quid? Pater? perii oppido!
Quid ego igitur ceſſo infelix lamentarier
Minas ſexaginta? *Sa.* Ego pol te faciam, ſcelus,
Te quoque etiam ipſum vt lamenteris. *Do.* Obcidi!
Sa. Age, ambula in ius, leno. *Do.* Quid me in ius vocas?
Sa. Illi apud Praetorem dicam: ſed ego in ius voco.
Do. Nonne anteſtaris? *Sa.* Tuan' ego cauſa, carnufex,
Quoiquam mortali libero aureis adteram?
Qui hic commerçaris cines, homines liberos.
Do. Sine dicam. *Sa.* Nolo. *Do.* Audi. *Sa.* Sum ſurdus, ambula.
Sequere hac, ſceleſta feles virginaria,
Sequere hac, mea nata, me vsque ad Praetorem. *Vi.* Sequor.

ACTVS V. SCENA I.

TOXILVS, SAGARISTIO, LEMNISELENE.

Hoſtibus victis, ciuibus ſaluis, re placida, pacibus perfectis,
Bello exſtincto, re bene geſta, integro exercitu et praeſidiis,
Quum bene nos, Iupiter, iuuiſti, dique alii omnes coelipotentes,
Ea vobis grates habeo atque ago, quia probe ſum vltus meum inimicum.
Nunc ob eam rem inter participes diuidam praedam et participabo.
Ite foras; hic volo ante oſtium et ianuam meos participes bene adcipere.
Statuite hic lectulos, ponite hic quae adſolent. hic ſtatui volo primum
Aquilam mihi; vnde ego omnes hilaros, lubentes, laetificantes faciam vt fiant,
Quorum opera haec mihi facilia factu facta ſunt, quae volui effieri.
Nam inprobus eſt homo, qui beneficium ſcit ſumere et reddere neſcit.
Le. Toxile mi, cur ego ſine te ſum? cur autem tu ſine me es? *To.* Agedum ergo,
Adcede, mea, ad me, atque amplectere ſis. *Le.* Ego vero. oh, nihil magis dulce'ſt!
Sed, amabo, oculus meus, quin lectis nos actutum commendamus?
To. Omnia quae tu vis, ea cupio. *Le.* Mutua fiunt a me. *To.* Age, age, ergo,
Tu Sagariſtio, adcumbe in ſummo. *Sa.* Ego nihil moror; cedo partem, quam pepigi.
To. Temperi. *Sa.* Mihi iſtuc temperi ſero'ſt. *To.* Hoc age, adcumbe: hunc diem ſuauem
Meum natalem agitemus amoenum: date aquam manibus: adponite menſam.

Do hanc tibi florentem florenti: tu hic eris dictatrix nobis, age, puere,
A summo septenis cyathis committe hos ludos, moue manus; propera.
Paegnium, tarde cyathos mihi das, cedo sane. Bene mihi, bene vobis, bene amicae meae.
Optatus hic mihi dies datus hodie'st ab dis, quia te licet liberam me amplecti.
Le. Tua factum opera. Bene omnibus nobis! hoc mea manus tuae poculum donat,
Vt amantem amanti decet. *To.* Cedo. *Le.* Accipe. *To.* Bene ei, qui inuidet mihi,
Et ei, qui hoc gaudio gaudet.

ACTVS V. SCENA II.

DORDALVS, SAGARISTIO, LEMNISELENE, TOXILVS, PAEGNIVM.

Qui sunt, qui erunt, quique fuerunt, quique futuri sunt posthac,
Solus ego omnibus antideo facile, miserrumus hominum vt viuam.
Perii, interii! pessumus hic mihi dies hodie inluxit! conruptor
Ita me Toxilus perfabricauit, itaque meam rem diuexauit.
Vehiculum argenti miser eieci, amisi; neque, quamobrem eieci, habeo.
Qui illum Persam atque omnes Persas atque etiam omnes personas.
Male di omnes perdant! ita miser! Toxilus haec mihi concinuit,
Quia ei fidem non habui argenti, eo mihi eas machinas molitu'st!
Quem pol ego vt non in cruciatum atque in compedis cogam, si viuam,
Siquidem huc vmquam herus redierit eius, quod spero — sed quid ego adspicio?

Hoc vide, quae haec fabula eſt? pol hic quidem potant: adgrediar. o bone vir
Salueto, et tu bona liberta. *To.* Dordalus hic quidem eſt. *SA.* Quin iube adire.
To. Adi, ſi libet. agite, adplaudamus. Dordale, homo lepidiſſume, ſalue.
Locus hic tuus eſt, huc adcumbe. ferte aquam pedibus, praeben' tu puere?
Do. (*Paegnio*) Ne ſis me vno digito adtigeris, ne te ad terram, ſcelus, adfligam.
PAE. At tibi ego hoc continuo cyatho oculum excutiam tuum.
Do. (*Toxilo*) Quid ais, crux, ſtimulorum tritor? quomodo me hodie vorſauiſti!
Vt me in tricas conieciſti! quomodo de Perſa manus mihi adita'ſt!
To. Iurgium hinc auferas, ſi ſapias. *Do.* At bona liberta, haec ſciuiſti,
Et me celauiſti? *LE.* Stultitia'ſt, quoi bene eſſe licet, eum praeuorti
Litibus. poſterius iſtaec te magis par agere'ſt. *Do.* Vritur cor mihi.
To. Da illi cantharum: exſtingue ignem, ſi cor vritur, caput ne ardeſcat.
Do. Ludos me facitis, intellego. *To.* Vin' cinaedum nouom tibi dari, Paegnium?
Quin elude, vt ſoles, quando liber locu'ſt hic.
Hui, babae! baſilice te intuliſti et facete.
PAE. Decet me facetum eſſe: et hunc inridere
Lenonem lubido'ſt quando dignu'ſt.
To. Perge vt coeperas. *PAE.* Hoc, leno, tibi.
Do. Perii, perculit me prope. *PAE.* Hem, ſerua rurſum.
Do. (*Toxilo*) Delude, vt lubet, herus dum hinc abeſt.
PAE. Viden', vt tuis dictis pareo?

Sed quin tu meis contra item dictis seruis,
Atque hoc, quod tibi suadeo, facis? *Do.* Quid est id?
PAE. Restim tu tibi cape crassam, ac suspende te.
Do. Caue sis me adtingas; ne tibi hoc scipione
Malum magnum dem. *PAE.* Vtere, te condono.
To. Iam iam, Paegnium, da pausam * * *
Do. Ego pol vos eradicabo. *PAE.* At te ille, qui supra nos habitat,
Qui tibi male volt maleque faciet. non hi dicunt, verum ego.
To. Age circumfer mulsum: bibere da vsque plenis cantharis.
Iam diu factum est postquam bibimus: nimis diu sicci sumus.
Do. Di faciant, vt id bibatis, quod vos numquam transeat.
PAE. Nequeo, leno, quin tibi saltem staticulum dem, olim quem Hegea
Faciebat, vide vero, si tibi satis placet. *SA.* Me quoque volo
Reddere, Diodorus quem olim faciebat in Ionia.
Do. Malum ego vobis dabo, nisi abitis. *SA.* Etiam muttis, inpudens?
Iam ego tibi, si me inritassis, Persam adducam denuo.
Do. Iam taceo hercle. atque tu Persa es, qui me vsque admutilauisti ad cutem.
To. Tace, stulte: hic eius geminus est frater. *Do.* Hiccine'st? *To.* Ac geminissumus.
Do. Di Deaeque et te et geminum fratrem excrucient. *SA.* Qui te perdidit:
Nam ego nihil merui. *Do.* At enim, quod ille meruit, tibi id obsit volo.
To. Agite, sultis, hunc ludificemus, nisi non dignu'st. *SA.* Non opu'st.
LE. At me haud par est. *To.* Eo credo, quia non inconciliauit, quum te emo.
LE. Attamen. *To.* Non tamen: caue ergo sis malo, et sequere me.

Te mihi dicto audientem eſſe addecet. nam hercle abs-que me
Foret et meo praeſidio, hic faceret te proſtibilem propediem.
Sed ita pars libertinorum eſt, niſi patrono qui aduorſatus eſt,
Nec ſatis liber ſibi videtur, nec ſatis frugi, nec ſatis honeſtus:
Ni illi obſicit, ni ei male dixit, ni grato ingratus repertus eſt.
Le. Pol benefacta tua me hortantur, tuo vt imperio paream.
To. Ego ſum tibi patronus plane, qui huic pro te argentum dedi.
Pro hisce hunc volo ludificari. *Le.* Meo ego in loco ſedulo curabo.
Do. Certo illi homines mihi neſcio quid mali conſulunt, quod faciant. *Sa.* Heus vos.
To. Quid ais? *Sa.* Hiccine Dordalus eſt leno, qui hic liberas virgines?
Hiccine eſt, qui fuit quondam fortis? *Do.* Quae haec res eſt? hei, colaphum icit.
Malum vobis dabo. *To.* At tibi nos dedimus dabimusque etiam. *Do.* Hei, nates peruellit.
Pae. Licet: diu ſaepe ſunt expunctae. *Do.* Loquere tu etiam, fruſtum pueri?
Le. (*lenoni*) Patrone, i intro, amabo, ad coenam. *Do.* Mea ignauia, tu nunc me inrides?
Le. Quiane te voco, bene vt tibi ſit? *Do.* Nolo mihi bene eſſe. *Le.* Ne ſit.
To. Quid igitur, ſexcenti nummi quid agunt? quas turbas danunt!
Do. Male disperii! ſciunt referre probe inimico gratiam.
To. Satis ſumpſimus ſubplicii iam. *Do.* Fateor, manus vobis do. *To.* Et poſt dabis
Sub furcis. abi intro. *Sa.* In crucem. *Do.* An me hic parum exercitum
Hisce me habent? *To.* Conueniſſe te Toxilum memineris.
Spectatores, bene valete: leno periit. Plaudite.

M. ACCII PLAVTI
RVDENS.

DRAMATIS PERSONAE:

ARCTVRVS; deus, innocentiae ab nequitia vindex.

DAEMONES, vir, cetera integerrimus, vxorem vero, vt plerique omnes ſenes Plautini, metuit oditque.

PLEVSIDIPPVS iuuenis bonae indolis.

PALAESTRA } puellae, libertate, in quam vindicantur, dignae.
AMPELISCA }

Sacerdos, anus pia.

TRACHALIO ſeruus, libertate, qua donatur, non indignus.

SCEPARNIO ſeruus, fidelis, laborioſus, ſed moribus nimium rusticis.

GRIPVS, ſeruus, qui furtum facere, ſi licitum fuiſſet, nullus dubitaſſet.

Piſcatores ſorte ſua, vt fit, non contenti, non inprobi tamen.

Lorarii qui viribus corporis ad heri arbitrium vtuntur.

LABRAX, leno periuriſſimus.

CHARMIDES, ſenex, lenone ipſo nequior.

ARGVMENTVM PRISCIANI.

Reti piscator de mari extraxit vidulum,
Vbi erant herilis filiae crepundia,
Dominum ad lenonem quae subrepta venerat.
Ea in clientelam suipte inprudens patris
Naufragio eiecta deuenit: cognoscitur,
Suoque amico Pleusidippo iungitur.

ARGVMENTVM.

Rudens *nonnullis non explere videtur indicationem argumenti huius fabulae, quam I. C. Scaliger* Tempestatem, *G. E. Müllerus* Naufragium faustum *aptius putant potuisse inscribi.* Vidularia *autem, cuius fragmenta a Nonio Prisciano aliisque citantur, licet non cum Rudente eadem, at argumenti tamen, ex ipsis istis fragmentis, fuisse videtur non absimilis. Daemones Atheniensis, diues olim, id quod ex aureis filiae crepundiis* 4. 4. 112 *sqq. adparet, quum, alios seruando, se inpediuisset ipsum Prol.* 37, *reliquias rei familiaris in praediolum inpendit, prope Cyrenas emendum, vbi agro colendo* 3. 2. 16. *vitam in egestate* 4. 7. 8. *degit. Filiam autem eius, trimam* 3. 4. 39. *cum crepundiis subreptam, praedo Labraci lenoni vendiderat, quem Camerarius in Argumento Cyrenensem vocat, (qui vero si fuisset, seni* 3. 4. 19. *dicenti: ita* est lex apud nos, *respondere non potuisset:* mihi cum vestris legibus nihil est commercii) *at plures demum post annos leno* virginem *Prol.* 41, *tunc ergo adultiorem iam, Palaestram vocatam, Cyrenas aduexerat. Hac in vrbe Pleusidippus, adolescens atheniensis, forte peregrinans, virginis amore captus, paciscitur pro ea triginta minas, lenonemque arrhabone dato iureque iurando adcepto adligat. Leno vero maiorem in Sicilia quaestum sperans, iuuene cras in fanum Veneris ad prandium venire iusso, nocte ante, quidquid ei est, in nauem comportat, mulieresque auehit. Hoc Arcturus inpune eum ferre non passus, tempestatem excitat, qua nauis frangitur, et virginem quidem cum Ampelisca ancilla, fida malorum eius socia, in scapha fluctibus ad terram ferendas, veruntamen et lenonem ipsum cum Charmide, scelerum suorum socio, eumdem in locum eiiciendos curat. Puellae Veneris in fanum confugerant. quas quum Labrax de ara derepturus esset ipsa, Daemones primum, a Trachalione, Pleusidippi seruo, exoratus, per lorarios suos inpium coercet, et Pleusidippus deinde, ipse a seruo arcessitus, periurum in*

ius rapit. Interim Gripus, Daemonis ſeruus, noctu piſcatus, vidulum reti prehenderat, quem Trachalio, interueniens, Labracis eſſe ſuſpicatur, in quem lenonem cum auro argentoque ſuo et ciſtulam 2. 3. 58 ſqq. concluſiſſe ſciebat, vbi habebat Palaeſtra, qui parentes poſſet noſcere ſuos. Cum Gripo igitur de vidulo iſto rixatur, donec hic herum capit arbitrum. Daemones de ſpe Trachalionis certior factus, 4. 4. 33 ad 40. vocat puellas, Palaeſtram e crepundiis filiam adnoſcit ſuam ibid. v. 110 ad 130. vidulumque domi ſuae adſeruat ibid. v. 133. Gripus nunc Labraci, ſi talentum ei ſoluturus eſſet magnum, indicare promittit, qui vidulum eius habeat; quod quum ille et promiſiſſet, et, ſe daturum, per Venerem deieraſſet, herum adducit. Vt vero Daemones vidulum apud ſe eſſe faſſus eſt, eum cum omnibus quae ineſſent redditurus, vna, e qua Palaeſtram filiam adnouiſſet ſuam eſſe, ciſtula excepta, ei quidem Labrax filiam repertam gratulatur, et condonare ſe dicit, Gripo vero ſe quidquam debere negat. At Daemones, quod ſeruo ſuo promiſiſſet, ſuum eſſe oſtendit; diuiduum facit talentum, dimidium lenonem ſumere iubet pro Ampeliſca manu mittenda, alterum dimidium ipſe ſumit pro Gripo emittendo manu; Palaeſtram deſpondet Pleuſidippo; Trachalioni, a Pleuſidippo manu miſſo, Ampeliſcam liberatam amanti dat vxorem.

ARCTVRVS.

PROLOGVS.

Qui gentes omnes mariaque et terras mouet,
Eius ſum ciuis ciuitate coelitum.
Ita ſum, vt videtis, ſplendens ſtella candida,
Signum, quod ſemper tempore exoritur ſuo
Hic atque in coelo. nomen Arcturo eſt mihi,
Noctu ſum in coelo clarus, atque inter deos:
Inter mortales ambulo interdius.
Et alia ſigna de coelo ad terram accidunt.
Qui eſt imperator diuum atque hominum Iupiter,
Is nos per gentis alium alia diſparat,
Hominum qui facta, mores, pietatem et fidem
Noſcamus: vt quemque adiuuet opulentia:

Qui falsas lites falsis testimoniis
Petunt: quique in iure abiurant pecuniam:
Eorum referimus nomina exscripta ad Iovem.
Cotidie ille scit, quis hic quaerat malum.
Qui hic litem adipisci postulant periurio,
Mali res falsas qui inpetrant apud iudicem:
Iterum ille eam rem iudicatam iudicat,
Maiore mulcta mulctat, quam litem auferunt.
Bonos in aliis tabulis exscriptos habet.
Atque hoc scelesti in animum inducunt suum,
Iouem se placare posse donis, hostiis;
Et operam et sumptum perduunt: id eo fit, quia
Nihil ei adceptum est a periuris supplicii.
Facilius, si qui pius est, a dis supplicans,
Quam qui scelestus est, inueniet veniam sibi.
Idcirco moneo vos ego haec, qui estis boni,
Quique aetatem agitis cum pietate et cum fide,
Retinete porro, post factum vt laetemini.
Nunc, huc qua causa veni, argumentum eloquar.
Primum dum huic esse nomen vrbi Diphilus
Cyrenas voluit. illic habitat Daemones
In agro atque villa proxuma propter mare;
Senex, qui huc Athenis exsul venit, haud malus.
Neque is adeo propter malitiam patria caret:
Sed, dum alios seruat, se inpediuit interim.
Rem bene paratam comitate perdidit.
Huic filiola virgo periit paruola.
Eam de praedone vir mercatur pessumus:
Is eam huc Cyrenas leno aduexit virginem.
Adolescens quidam ciuis huius Atticus
Eam vidit ire e ludo fidicino domum.
Amare obcoepit: ad lenonem deuenit,
Minis triginta sibi puellam destinat,

Datque arrhabonem, et iure iurando adligat.
Is leno, vt se aequum est, flocci non fecit fidem:
Neque, quod iuratus, adolescenti dixerat.
Ei erat hospes, par illius, Siculus, senex
Scelestus, Agrigentinus, vrbis proditor.
Is illius laudare infit formam Virginis,
Et aliarum itidem, quae eius erant mulierculae.
Infit lenoni suadere, vt secum simul
Eat in Siciliam: ibi esse homines voluptarios
Dicit: potesse ibi fieri eum diuitem:
Ibi esse quaestum maxumum meretricibus.
Persuadet. nauis clanculum conducitur.
Quidquid erat, noctu in nauem comportat domo
Leno: adolescenti, qui puellam ab eo emerat,
Ait, sese Veneri velle votum soluere.
Id hic est fanum Veneris, et eo ad prandium
Vocauit adolescentem huc. ipse hinc illico
Conscendit nauem, auehit meretriculas.
Adolescenti alii narrant, vt res gesta sit:
Lenonem abiuisse. ad portum adolescens venit:
Illorum nauis longe in altum abscesserat.
Ego, quoniam video virginem absportarier,
Tetuli ei auxilium et lenoni exitium simul:
Increpui hibernum, et fluctus moui maritimos.
Nam Arcturus signum sum omnium acerrumum:
Vehemens sum exoriens, quum obcido, vehementior.
Nunc ambo in saxo, leno atque hospes, simul
Sedent eiecti: nauis confracta est ibus.
Illa autem virgo atque altera itidem ancillula
De naui timidae desiluerunt in scapham.
Nunc eas ab saxo fluctus ad terram ferunt,
Ad villam illius, exsul vbi habitat senex,
Quoius deturbauit ventus tectum et tegulas.

Et ſeruos illic eſt eius, qui egreditur foras.
Adoleſcens huc iam aduenîet, quem videbitis,
Qui illam mercatu'ſt de lenone virginem.
Valete, vt hoſtes voſtri diffidant ſibi.

ACTVS I. SCENA I.

SCEPARNIO.

Pro di inmortales, tempeſtatem cuius modi
Neptunus nobis nocte hac miſit proxuma!
Detexit ventus villam. quid verbis opu'ſt?
Non ventus fuit, verum Alcumena Euripidi;
Ita omnis de tecto deturbauit tegulas,
Inluſtrioris fecit, feneſtrasque indidit.

ACTVS I. SCENA II.

PLEVSIDIPPVS, DAEMONES, SCEPARNIO, *Muti quidam.*

Pl. (*mutis*) Et vos a voſtris abduxi negotiis,
Neque id proceſſit, qua vos duxi gratia,
Neque quiui lenonem ad portum prehendere.
Sed mea deſidia ſpem deſerere nolui:
Eo vos, amici, detinui diutius.
Nunc huc ad Veneris fanum venio viſere,
Vbi rem diuinam ſe facturum dixerat.
Sc. Si ſapiam, hoc, quod me mactat, concinnem lutum.
Pl. Prope me hinc neſcio quis loquitur. *Dae.* Heus, Sceparnio!
Sc. Qui nominat me? *Dae.* Qui pro te argentum dedit.
Sc. Quaſi me tuum eſſe ſeruom dicas, Daemones?
Dae. Luto vſu'ſt multo, multam terram confode:
Villam integundam intellego totam mihi:
Nam nunc perlucet ea, quam cribrum, crebrius.
Pl. Pater, ſalueto, amboque adeo. *Dae.* Saluos ſies.

Sc. Sed vtrum tu mas an femina es, qui illum patrem
Voces? *Pl.* Vir ſum equidem. *Dae.* Quaere vir porro patrem.
Filiolam ego vnam habui, eam vnam perdidi.
Virile ſecus numquam vllum habui. *Pl.* At di dabunt.
Sc. Tibi quidem hercle, quisquis es, magnum malum,
Qui oratione hic nos obcupatos obcupes.
Pl. Iſticcine vos habitatis? *Sc.* Quid tu id quaeritas?
An, quo furatum mox venias, veſtigas loca?
Pl. Peculioſum eſſe decet ſeruom et probum,
Quem hero praeſente praetereat oratio;
Aut qui inclementer dicat homini libero.
Sc. Et inpudicum et inpudentem hominem addecet,
Moleſtum vltro aduenire ad alienam domum,
Cui debeatur nihil. *Dae.* Tace, Sceparnio.
Quid opus, adoleſcens? *Pl.* Iſti infortunium,
Qui praefeſtinet, vbi herus adſit, praeloqui.
Sed niſi moleſtum'ſt, paucis percontarier
Volo ego ex te. *Dae.* Dabitur opera, atque in negotio.
Sc. Quin tu in paludem is, exſicasque arundines,
Qui pertegamus villam, dum ſudum'ſt? *Dae.* Tace.
Tu, ſi quid opus eſt, dice. *Pl.* Dic, quod te rogo.
Ecquem tu hic hominem criſpum, incanum videris,
Malum, periurum, palpatorem? *Dae.* Plurimos.
Nam ego propter eius modi viros viuo miſer.
Pl. Hic dico in fanum Veneris qui mulierculas
Duas ſecum adduxit? quique adornaret ſibi,
Vt rem diuinam faciat aut hodie aut heri.
Dae. Non hercle, adoleſcens, iam hos dies compluſculos
Quemquam iſtic vidi ſacruficare: neque poteſt
Clam me eſſe, ſi qui ſacruficant; ſemper petunt
Aquam hinc, aut ignem, aut vaſcula, aut cultrum, aut veru,
Aut aulam extarem, aut aliquid: quid verbis opu'ſt?
Veneri paraui vaſa et puteum, non mihi.

Nunc interuallum iam hos dies multos fuit.
Pl. Vt verba praehibes, me periiſſe praedicas.
Dae. Mea quidem hercle cauſa saluus ſis, licet.
Sc. Heus tu, qui fana ventris cauſa circumis,
Iubere melius eſt, prandium ornari domi;
Fortaſſe tu huc vocatus es ad prandium.
Ille, qui vocauit, nullus venit. *Pl.* Admodum.
Sc. Nullum'ſt periculum, te hinc ire inpranſum domum.
Cererem te melius quam Venerem ſectarier.
Amore haec curat, tritico curat Ceres.
Pl. Deludificauit me ille homo indignis modis.
Dae. Pro dii inmortales, quid illuc eſt, Sceparnio,
Hominum ſecundum litus? *Sc.* Vt mea eſt opinio,
Propter viam illi ſunt vocati ad prandium.
Dae. Qui? *Sc.* Quia poſt coenam, credo, lauerunt heri,
Confracta nauis in mari eſt illis. *Dae.* Ita eſt.
Sc. At hercle nobis villa in terra et tegulae. *Dae.* Hui!
Homunculi, quanti eſtis! eiecti vt natant!
Pl. Vbi ſunt ii homines, obſecro? *Dae.* Hac ad dexteram,
Viden' ſecundum litus? *Pl.* Video, ſequimini.
Vtinam ſit is, quem ego quaero, vir ſacerrumus!
Valete. (*abit*) *Sc.* Si non moneas, nosmet meminimus.
Sed o Palaemon, ſancte Neptuni comes,
Quique hercule illi ſocius eſſe diceris,
Quod facinus video! *Dae.* Quid vides? *Sc.* Mulierculas
Video ſedenteis in ſcapha ſolas duas.
Vt adflictantur miſerae! euge, euge, perbene,
Ab ſaxo auortit fluctus ad litus ſcapham.
Neque gubernator vmquam potuit.
Non vidiſſe vndas me maioris cenſeo.
Saluae ſunt, ſi illos fluctus deuitauerint.
Nunc, nunc periculum'ſt: eiecit alteram;
At in vado'ſt. iam facile enabit. eugepae!

Viden' alteram illam vt fluctus eiecit foras!
Subrexit: horſum ſe capeſſit: ſalua res.
Deſiluit haec autem altera in terram e ſcapha.
Vt prae timore in genua in vndas concidit!
Salua'ſt, euaſit ex aqua, iam in litore eſt.
Sed dextrouorſum auorſa it in malam crucem.
Hem, errabit illaec hodie! *Dae.* Quid id refert tua?
Sc. Si ad ſaxum quo capeſſit, ea deorſum cadit,
Errationis fecerit compendium.
Dae. Si tu de illarum coenaturus veſperi es,
Illis curandum cenſeo, Sceparnio:
Si apud me eſurus es, mihi dari operam volo.
Sc. Bonum aequomque oras. *Dae.* Sequere me hac ergo.
Sc. Sequor.

ACTVS I. SCENA III.

PALAESTRA.

Nimio hominum fortunae minus miſerae memorantur,
Quam reapſe experiundo iis datur acerbum!
Hoc Deo complacitum eſt, me hoc ornatu ornatam,
In incertas regiones, timidam, eiectam?
Hanccine ego ad rem natam miſeram me memorabo?
Hanccine ego partem capio ob pietatem praecipuam?
Nam hoc mihi haud labori eſt, laborem hunc potiri,
Si erga parentem aut deos me inpiaui:
Sed id ſi parate curaui vt cauerem,
Tum hoc mihi indecore, inique, inmodeſte
Datis di. nam quid habebunt ſibi igitur inpii
Poſthac, ſi ad hunc modum eſt innoxiis honor
Apud vos? nam me ſi ſciam feciſſe
Aut parentes ſceleſte, minus me miſerer:
Sed herile ſcelus me ſollicitat: eius me inpietas male
Habet. is nauem atque omnia perdidit in mari.

Haec bonorum eius ſunt reliquiae: etiam, quae ſimul
Vecta mecum in ſcapha'ſt, excidit. ego nunc ſola ſum,
Quae ſi mihi foret ſalua ſaltem, labor
Lenior eſſet hic mihi eius opera.
Nunc quam ſpem, aut opem, aut conſilii quid capeſſam?
Ita hic ſolis locis compotita ſum,
Hic ſaxa ſunt, hic mare ſonat, nec quisquam
Homo mihi obuiam venit.
Hoc quod induta ſum, ſummae opes oppido,
Nec cibo, nec loco tecta quo ſim, ſcio,
Quae mihi eſt ſpes, qua me viuere velim?
Nec loci gnara ſum, nec diu hic fui,
Saltem aliquem velim, qui mihi ex his locis
Aut viam aut ſemitam monſtret; ita nunc hac
An illac eam, incerta ſum conſilii;
Nec prope vsquam hic quidem cultum agrum conſpicor,
Algor, error, pauor, membra omnia tenent,
Haec parentes haud mei ſcitis miſeri,
Me nunc miſeram ita eſſe vti ſum. libera ego
Prognata fui maxume, nequidquam fui.
Nunc qui minus ſeruio, quam ſi forem ſerua nata?
Neque quidquam vmquam iis profui, qui me ſibi eduxerunt.

ACTVS I, SCENA IV.

AMPELISCA, PALAESTRA.

Quid mihi melius eſt, quid magis in rem eſt, quam corpore vitam ſecludam?
Ita male viuo atque ita mihi multae in pectore ſunt curae exanimales.
Nunc dein vitae haud parco: perdidi ſpem, qua me oblectabam.
Omnia iam circumcurſaui, atque omnibus in latebris perreptaui,

Quaerere conseruam voce, oculis, auribus, vt peruestigarem,
Neque eam vsquam inuenio, neque quo eam, neque qua quaeram consultum'st,
Neque quem rogitem responsorem, quemquam interea inuenio.
Neque magis solae terrae sunt, quam haec loca atque hae regiones.
Neque, si viuit, eam viuam vmquam quin inueniam, desistam.
PA. Quaenam vox mihi prope hic sonat? *AM.* Pertimui.
Quis hic loquitur prope? *PA.* Spes bona, obsecro, subuenta
Mihi. *AM.* Mulier est, muliebris vox mihi ad aures
Venit; an eximes ex hoc miseram metu?
PA. Certo vox muliebris auris tetigit meas,
Num Ampelisca obsecro'st? *AM.* Ten' Palaestra audio?
PA. Quin voco, vt me audiat, nomine illam suo.
Ampelisca! *AM.* Hem, quis est? *PA.* Ego Palaestra sum.
AM. Dic, vbi es? *PA.* Pol ego nunc in malis plurimis.
AM. Socia sum, nec minor pars mea'st quam tua,
Sed videre expeto te. *PA.* Mihi es aemula.
AM. Consequamur gradu vocem. vbi es? *PA.* Ecce me,
Adcede ad me, atque adi contra. *AM.* Fit sedulo.
PA. Cedo manum. *AM.* Adcipe. *PA.* Dic, viuisne, obsecro?
AM. Tu facis me quidem vt viuere nunc velim,
Quando mihi te licet tangere, vt vix mihi
Credo ego hoc, te tenere! obsecro, amplectere,
Spes mea, vt me omnium iam laborum leuas!
PA. Obcupas praeloqui, quae mea est oratio.
Nunc abire hinc decet nos. *AM.* Quo, amabo, ibimus?
PA. Litus hoc persequamur. *AM.* Sequor quo lubet.
PA. Siccine hic cum uvida veste grassabimur?
AM. Hoc quod est, id necessarium est perpeti.
Sed quid hoc, obsecro, est? *PA.* Quid? *AM.* Viden', amabo,
Fanum, videsne hoc? *PA.* Vbi est? *AM.* Ad dexteram.
PA. Video decorum dis locum viderier.

Am. Haud longe abeſſe oportet homines hinc, ita hic
Lepidu'ſt locus. nunc, quisquis eſt deus, veneror,
Vt nos ex hac aerumna miſeras eximat,
Inopes, aerumnoſas vt aliquo auxilio adiuuet.

ACTVS I. SCENA V.

SACERDOS, PALAESTRA, AMPELISCA.

Qui ſunt, qui a patrona preces mea expeteſſunt?
Nam vox precantum me huc foras excitauit.
Bonam atque obſequentem deam, atque haud grauatam
Patronam exſequuntur, benignamque multum.
Pa. Iubemus te ſaluere, mater. *Sa.* Saluete
Puellae. ſed vnde vos ire cum uvida
Veſte dicam, obſecro, tam moeſtiter veſtitas?
Pa. Illico hinc imus haud longule ex hoc loco.
Verum longe hinc abeſt, vnde huc vectae ſumus.
Sa. Nempe equo ligneo per vias caeruleas
Eſtis vectae. *Pa.* Admodum. *Sa.* Ergo aequius vos erat
Candidatas venire hoſtiatasque. ad hoc
Fanum ad iſtunc modum non veniri ſolet.
Pa. Quaene eiectae e mari ſumus ambae, obſecro,
Vnde nos hoſtias agere voluiſti huc?
Nunc tibi amplectimur genua egentes opum,
Quae in locis neſciis neſcia ſpe ſumus,
Vt tuo recipias tecto, ſeruesque nos,
Miſerarumque te ambarum vti miſereat,
Quibus nec locus vllus, nec ſpes parata eſt,
Neque hoc amplius, quam quod vides, nobis quidquam'ſt.
Sa. Manus mihi date, exſurgite a genibus ambae:
Miſericordior nulla me eſt feminarum.
Sed hic pauperes res ſunt inopesque, puellae.
Egomet vix vitam colo: Veneri cibo meo

Servio. *Am.* Veneris fanum, obſecro, hoc eſt? *Sa.* Fateor. ego
Huius fani ſacerdos clueo: verum, quidquid eſt,
Comiter fiet a me, quo noſtra copia
Valebit. ite hac mecum. *Pa.* Amice benigneque
Honorem, mater, noſtrum habes. *Sa.* Oportet.

ACTVS II. SCENA I.

PISCATORES.

Omnibus modis, qui pauperes ſunt homines, miſeri viuunt,
Praeſertim quibus nec quaeſtus eſt, nec didicere artem vllam:
Neceſſitate, quidquid eſt domi, id ſat eſt habendum.
Nos iam de ornatu propemodum vt locupletes ſimus, ſcitis.
Hisce hami, atque hae harundines ſunt nobis quaeſtu et cultu.
Ex vrbe ad mare huc prodimus pabulatum:
Pro exercitu gymnaſtico et palaeſtrico hoc habemus,
Echinos, lepadas, oſtreas, balanos captamus, conchas,
Marinam vrticam, muſculos, plaguſias ſtriatas,
Poſt id piſcatum hamatilem et ſaxatilem adgredimur.
Cibum captamus e mari: ſin euentus non venit,
Neque quidquam captum eſt piſcium, ſalſi lautique pure
Domum redimus clanculum, dormimus incoenati.
Atque vt nunc valide fluctuat mare, nulla nobis ſpes eſt.
Niſi quid concharum capſimus, incoenati ſumus profecto.
Nunc Venerem hanc veneremur bonam, vt nos lepide adiuverit hodie.

ACTVS II. SCENA II.

TRACHALIO, PISCATORES.

Animo aduorſaui ſedulo, ne herum vsquam praeterirem.
Nam quum modo exibat foras, ad portum ſe aiebat ire.
Me huc obuiam iuſſit ſibi venire ad Veneris fanum.
Sed, quos perconter, commode eccos video adſtare; adibo.

Saluete, fures maritimi, conchitae atque hamiotae,
Famelica hominum natio, quid agitis? vt peritis?
Pi. Vt piscatorem aequom est, fame sitique speque. *Tr.* Ecquem adolescentem huc,
Dum hic adstatis, strenua facie, rubicundum, fortem, qui tres
Duceret chlamydatos cum machaeriis, vidistis venire?
Pi. Nullum istac facie, vt praedicas, venisse huc scimus. *Tr.* Ecquem
Recaluom ac silonem senem, statutum, ventriosum,
Tortis superciliis, contracta fronte, fraudulentum,
Deorum odium atque hominum, malum, mali vitii probrique plenum,
Qui duceret mulierculas duas secum satis venustas?
Pi. Cum istius modi virtutibus operisque natus qui sit,
Eum quidem ad carnuficem est aequius, quam ad Venerem commeare.
Tr. At si vidistis, dicite. *Pi.* Huc profecto nullus venit.
Vale. *Tr.* Valete! credidi; factum est, quod suspicabar.
Data verba hero sunt; leno abiit scelestus exsulatum,
In nauem adscendit, mulieres auexit, hariolus sum.
Is huc herum etiam ad prandium vocauit sceleris semen.
Nunc quid mihi meliu'st, quam illico hic operiar herum dum veniat?
Eadem haec sacerdos Veneria si quid amplius scit,
Si videro, exquisiuero; faciet me certiorem.

ACTVS II. SCENA III.

AMPELISCA, TRACHALIO.

(*Exiens sacerdoti*) Intellego: hanc quae proxuma est villam Veneris fano
Pulsare iussisti, atque aquam rogare. *Tr.* Cuia ad auris
Vox mihi aduolauit? *Am.* Obsecro, quis hic loquitur? quem ego video?

Tr. Eſtne Ampeliſca haec, quae foras e fano egreditur?
Am. Eſtne hic Trachalio, quem conſpicor, calator Pleuſidippi?
Tr. Ea eſt. *Am.* Is eſt. Trachalio, ſalue. *Tr.* Salue, Ampeliſca.
Quid agis tu? *Am.* Aetatem haud mala male. *Tr.* Melius ominare.
Am. Verum omnes ſapientes decet conferre et fabulari.
Sed Pleuſidippus tuus herus vbi, amabo, eſt? *Tr.* Eia vero,
Quaſi non ſit intus! *Am.* Neque pol eſt, neque vllus quidem huc venit.
Tr. Non venit? *Am.* Vera praedicas. *Tr.* Non eſt meum, Ampeliſca.
Sed quam mox coctum eſt prandium? *Am.* Quod prandium, obſecro te?
Tr. Nempe rem diuinam facitis hic. *Am.* Quid ſomnias, amabo?
Tr. Certe huc Labrax Pleuſidippum ad prandium vocauit,
Herum meum herus voſter. *Am.* Pol haud miranda facta dicis.
Si Deos decepit et homines, lenonum more fecit.
Tr. Non rem diuinam facitis hic vos, neque herus? *Am.* Hariolare.
Tr. Quid tu agis hic igitur? *Am.* Ex malis multis metuque ſummo,
Capitalique ex periculo, orbas auxiliique opumque huc
Recepit ad ſe Veneria haec ſacerdos me et Palaeſtram.
Tr. An hic Palaeſtra'ſt, obſecro, heri mei amica? *Am.* Certo.
Tr. Ineſt lepos in nuntio tuo magnus, mea Ampeliſca.
Sed iſtuc periculum perlubet quod fuerit vobis ſcire.
Am. Confracta eſt, mi Trachalio, hac nocte nauis nobis.
Tr. Quid, nauis? quae iſtaec fabula eſt? *Am.* Non audiviſti, amabo,
Quo pacto leno clanculum nos hinc auferre voluit
In Siciliam, et, quidquid domi fuit, in nauem inpoſiuit?
Ea nunc perierunt omnia. *Tr.* Oh! Neptune lepide, ſalue:

Nec te aleator vllus eſt ſapientior. profecto
Nimis lepide iecisti bolum: periurum perdidiſti.
Sed nunc vbi eſt leno Labrax? *Am.* Perit potando, opinor.
Neptunus magnis poculis hac nocte eum inuitauit.
Tr. Credo, hercle, anancaeo datum quod biberet. vt ego amo te,
Mea Ampeliſca! vt dulcis es! vt mulſa dicta dicis!
Sed tu et Palaeſtra quomodo ſaluae eſtis? *Am.* Scibis faxo.
E naui timidae ambae in ſcapham inſiluimus: quia videmus,
Ad ſaxa nauem ferrier, properans exſolui reſtim:
Dum illi timent, nos cum ſcapha tempeſtas dextrouorſum
Differt ab illis, itaque nos ventisque fluctibusque
Iactatae exemplis plurimis miſerae perpetuam noctem,
Vix hodie ad litus pertulit nos ventus exanimatas.
Tr. Noui, Neptunus ita ſolet; quamuis faſtidioſus
Aedilis eſt: ſi quae inprobae ſunt merces, iactat omnes.
Am. Vae capiti atque aetati tuae! *Tr.* Tuo, mea Ampeliſca!
Sciui lenonem facere hoc, quod fecit; ſaepe dixi!
Capillum promittam, optumum'ſt, obcipiamque hariolari.
Am. Cauiſtis ergo tu atque herus, ne abiret, quum ſcibatis?
Tr. Quid faceret? *Am.* Si amabat, rogas, quid faceret? adſeruaret
Dies noctesque: in cuſtodia eſſet ſemper. verum ecaſtor,
Vt multi, fecit, ita probe curauit Pleuſidippus.
Tr. Cur tu iſtuc dicis? *Am.* Res palam eſt. *Tr.* Scin' tu etiam? qui it lauatum
In balineas, ibi quum ſedulo ſua veſtimenta ſeruat,
Tamen ſubripiuntur; quippe qui, quem illorum obſeruet, falſus eſt.
Fur facile, quem obſeruet, videt: cuſtos, qui fur ſit, neſcit.
Sed duce me ad illam. vbi eſt? *Am.* I ſane in Veneris fanum huc intro,
Sedentem flentemque obprimes. *Tr.* Vt iam iſtuc mihi moleſtum eſt!

Sed quid flet? *Am.* Ego dicam tibi: hoc ſeſe excrucidt animi,
Quia leno ademit ciſtulam ei, quam habebat; vbique habebat,
Qui ſuos parentes noſcere poſſet: eam veretur
Ne perierit. *Tr.* Vbi nam ea fuit ciſtellula? *Am.* Ibidem in naui
Concluſit ipſe in vidulum, ne copia eſſet eius,
Qui ſuos parentes noſceret. *Tr.* O facinus inpudicum,
Quam liberam eſſe oporteat, ſeruire poſtulare!
Am. Nunc eam cum naui ſcilicet abiuiſſe peſſum in altum.
Et aurum et argentum fuit lenonis omne ibidem.
Credo aliquem inmerſiſſe, atque eum excepiſſe. id miſera moeſta'ſt,
Sibi eorum eueniſſe inopiam. *Tr.* Iam iſtoc magis vſus facto'ſt,
Vt eam intro conſolerque eam, ne ſe ſic excruciet animi:
Nam multa praeter ſpem ſcio multis bona eueniſſe.
Am. At ego etiam, qui ſperauerint, ſpem decepiſſe multos.
Tr. Ergo animus aequus optumum eſt aerumnae condimentum.
Ego eo intro, niſi quid vis. *Am.* Eas: ego, quod mihi imperauit
Sacerdos, id faciam, atque aquam hinc de proxumo rogabo.
Nam extemplo ſi verbis ſuis peterem, daturos dixit:
Neque digniorem cenſeo vidiſſe anum me quemquam,
Cui deos atque homines cenſeam bene facere magis decere.
Vt lepide, vt liberaliter, vt honeſte, atque haud grauate
Timidas, egentes, uvidas, eiectas, exanimatas
Adcepit ad ſeſe! haud ſecus, quam ſi ex ſe ſimus natae:
Vt eapſe ſic ſubcincta aquam calefactat, vt lauemus!
Nunc ne morae illi ſim, petam hinc aquam, vnde mihi imperauit.
Heus, ecquis in villa'ſt? ecquis hoc recludit? ecquis prodit?

ACTVS II. SCENA IV.

SCEPARNIO, AMPELISCA.

Quis eſt, qui noſtris tam proterue foribus facit iniuriam?
Am. Ego ſum. *Sc.* Hem, quid hoc boni eſt? heu, edepol ſpecie lepida mulier!
Am. Salue, adoleſcens. *Sc.* Et tu multum ſalueto, adoleſcentula.
Am. Ad vos venio. *Sc.* Adcipiam hoſpitio, ſi mox venis,
Item vt adfectam: nam nunc nihil eſt qui te inanem.
Sed quid ais, mea lepida, hilara? *Am.* Aha, nimium familiariter
Me adtrectas. *Sc.* Pro di inmortales, Veneris effigia haec quidem eſt.
Vt in ocellis hilaritudo eſt! eia, corpus quoius modi!
Subuolturium; illud quidem, ſubaquilum volui dicere.
Vel papillae quoius modi! tum quae indoles in ſauio eſt?
Am. Non ego ſum pollucta pago. potin' vt me abſtineas manum?
Sc. Non licet te ſicce placide bellam belle tangere?
Am. Otium vbi erit, tum tibi operam ludo et deliciae dabo:
Nunc, quamobrem huc ſum miſſa, amabo, vel tu mihi aias, vel neges.
Sc. Quid nunc vis? *Am.* Sapienti ornatus, quid velim, indicium facit.
Sc. Meus quoque hic ſapienti ornatus, quid velim, indicium facit.
Am. Haec ſacerdos Veneris hinc me petere iuſſit a vobis aquam.
Sc. At ego baſilicus ſum: quem niſi oras, guttam non feres.
Noſtro illum puteum periculo et ferramentis fodimus.
Niſi multis blanditiis, a me gutta non ferri poteſt.
Am. Cur tu aquam grauare, amabo, quam hoſtis hoſti commodat?
Sc. Cur tu operam grauare mihi, quam ciuis ciui commodat?
Am. Immo etiam tibi, mea voluptas, quae voles, faciam omnia.

Sc. Eugepae! ſaluus ſum! haec iam me ſuam voluptatem vocat:
Dabitur tibi aqua, ne nequidquam me ames. cedo mihi vrnam. *Am.* Cape.
Propera, amabo, efferre. *Sc.* Manta: iam hic ero, voluptas mea.
Am. Quid ſacerdoti me dicam hic demoratam tam diu?
Vt etiam nunc miſera timeo, vbi oculis intueor mare!
Sed quid ego miſera video procul in litore!
Meum herum, lenonem, Siciliensemque hoſpitem,
Quos periiſſe ambos miſera cenſebam in mari.
Iam illud mali plus nobis viuit, quam ratae.
Sed quid ego ceſſo fugere in fanum, ac dicere haec
Palaeſtrae, in aram vti confugiamus prius,
Quam huc ſceleſtus leno veniat, nosque hic obprimat?
Confugiam hinc, res ita ſubpetit ſubito mihi.

ACTVS II. SCENA V.

SCEPARNIO.

Pro di inmortales, in aqua numquam credidi
Voluptatem ineſſe tantam! vt hanc traxi lubens!
Nimio minus altus puteus viſus eſt, quam prius.
Vt ſine labore hanc extraxi! praeſiſcine,
Satis nequam ſum, vtpote qui hodie inceperim
Amare. hem tibi aquam, mea tu bella. hem, ſic volo
Te ferre honeſte, vt ego fero; vt placeas mihi.
Sed vbi tu es, delicata? cape aquam hanc ſis. vbi es?
Amat hercle me, vt ego opinor: delituit mala.
Vbi tu es? etiamne hanc vrnam adceptura es? vbi es?
Commodule, melius: tandem vero ſerio.
Etiam adceptura es vrnam hanc? vbi tu es gentium?
Nusquam hercle equidem illam video; ludos me facit.
Adponam hercle vrnam iam ego hanc in media via.
Sed autem, quid ſi hanc hinc abſtulerit quispiam

Sacram vrnam Veneris? mihi exhibeat negotium:
Metuo hercle, ne illa mulier mihi insidias locet,
Vt comprehendar cum sacra vrna Veneria:
Nempe optimo me iure in vinculis enicet
Magistratus, si quis me hanc habere viderit.
Nam haec literata'st: ab se cantat cuia sit.
Iam hercle euocabo hinc hanc sacerdotem foras,
Vt hanc adcipiat vrnam; adcedam huc ad fores.
(*Clamat sacerdoti*) Heus sis, Ptolemocratia, cape hanc vrnam tibi:
Muliercula hanc nescio quae huc ad me detulit;
Intro ferunda est. (*secum*) Repperi negotium:
Siquidem his mihi vltro adgerunda etiam est aqua.

ACTVS II. SCENA VI.

LABRAX, CHARMIDES.

Qui homo sese miserum et mendicum volet,
Neptuno credat sese atque aetatem suam:
Nam si quis quid cum eo rei commiscuit,
Ad hoc exemplum amittit ornatum, domum!
Edepol Libertas lepida es, quae numquam pedem
Voluisti in nauem cum Hercule vna inponere.
Sed vbi ille meus est hospes, qui me perdidit?
Atque eccum incedit. *CH.* Quo, malum, properas, Labrax?
Nam equidem te nequeo consequi tam strenue.
LA. Vtinam, te, prius quam oculis vidissem meis,
Malo cruciatu in Sicilia perbiteres;
Quem propter hoc mihi obtigit misero mali!
CH. Vtinam, quum in aedes me ad te adduxisti tuas,
In carcere illo potius cubuissem die!
Deosque inmortales quaeso, dum viuas, vti
Omnes tui similes hospites habeas tibi.

LA. Malam Fortunam in aedis te adduxi meas.
Quid mihi scelesto tibi erat auscultatio?
Quidue hinc abitio? quidue in nauem inscensio?
Vbi perdidi etiam plus boni, quam mihi fuit.
CH. Pol minime miror, nauis si fracta'st tibi,
Scelus te et sceleste parta quae vexit bona.
LA. Pessum dedisti me blandimentis tuis.
CH. Scelestiorem coenam coenaui tuam,
Quam quae Thyestae quondam antepolita est et Tereo.
LA. Perii, animo male fit! contine, quaeso, caput.
CH. Pulmoneum edepol nimis velim vomitum vomas.
LA. Eheu Palaestra atque Ampelisca! vbi estis nunc?
CH. Piscibus in alto credo praebent pabulum.
LA. Mendicitatem mihi obtulisti opera tua,
Dum tuis ausculto magnidicis mendaciis.
CH. Bonam est quod habeas gratiam merito mihi,
Qui te ex insulso salsum feci opera mea.
LA. Quin tu hinc is a me in maxumam malam crucem.
CH. Eas: easque res agebam commodum.
LA. Eheu, quis viuit me mortalis miserior?
CH. Ego multo tanto miserior, quam tu, Labrax.
LA. Qui? *CH.* Quia ego indignus sum, tu dignus, qui sies.
LA. O scirpe, scirpe, laudo fortunas tuas,
Qui semper seruas gloriam aritudinis.
CH. Equidem me ad velitationem exerceo:
Nam omnia corusca prae tremore fabulor.
LA. Edepol, Neptune, es balneator frigidus!
Cum vestimentis posteaquam abs te abii, algeo.
Ne thermopolium quidem vllum instruit!
Ita salsam praebet potionem et frigidam.
CH. Vt fortunati sunt fabri ferrarii,
Qui apud carbones adsident! semper calent.
LA. Vtinam fortuna nunc anatina vterer,

Vti quum exiuiſſem ex aqua, arerem tamen!
CH. Quid, ſi aliquo ad ludos me pro manduco locem?
LA. Quapropter? *CH.* Quia pol clare crepito dentibus.
Iure optumo me lauiſſe arbitror.
LA. Qui? *CH.* Quia auderem tecum in nauem adſcendere,
Qui a fundamento mihi vsque mouiſti mare.
LA. Tibi auſcultaui, tu promittebas mihi,
Illic eſſe quaeſtum maxumum meretricibus;
Ibi me conruere poſſe aiebas diuitias.
CH. Iam poſtulabas te, inpurata helua,
Totam Siciliam deuoraturum inſulam.
LA. Quaenam balaena meum vorauit vidulum,
Aurum atque argentum vbi omne compactum fuit?
CH. Eadem illa, credo, quae meum marſupium,
Quod plenum argenti fuit, in ſacciperio.
LA. Eheu, redactus ſum vsque ad hanc vnam tuniculam,
Et ad hoc miſellum pallium. perii oppido!
CH. Vel conſociare mihi quidem tecum licet:
Aequas habemus partes. *LA.* Saltem ſi mihi
Mulierculae eſſent ſaluae, ſpes aliquae forent.
Nunc ſi me adoleſcens Pleuſidippus viderit,
A quo arrhabonem pro Palaeſtra adceperam,
Iam ſe exhibebit hic mihi negotium.
CH. Quid, ſtulte, ploras? tibi quidem edepol copia'ſt,
Dum lingua viuet, qui rem ſoluas omnibus.

ACTVS II. SCENA VII.

SCEPARNIO, CHARMIDES, LABRAX.

I.

Quid illuc, obſecro, negotii, quod duae mulierculae
Hic in fano Veneris ſignum flentes amplexae tenent,
Neſcio quem metuentes miſerae? nocte hac vero proxuma
Se iactatas atque eiectas hodie eſſe aiunt e mari.

La. Obſecro hercle, adoleſcens, vbi iſtaec ſunt, quas memoras, mulieres?
Sc. Hic in fano Veneris. *La.* Quot ſunt? *Sc.* Totidem, quot ego et tu ſumus.
La. Nempe meae. *Sc.* Nempe neſcio iſtuc. *La.* Qua ſunt facie? *Sc.* Scitula.
Vel ego amare vtramuis poſſim, ſi probe adpotus ſiem.
La. Nempe, puellae? *Sc.* Nempe, moleſtus es: viſe, ſi lubet.
La. Meas oportet intus eſſe hic mulieres, mi Charmides.
Ch. Iupiter te perdat, et ſi ſunt, et ſi non ſunt tamen.
La. Intro rumpam iam huc in Veneris fanum. (*intrat fanum*). *Ch.* In barathrum mauelim.
Obſecro, hoſpes, da mihi aliquid, vbi condormiſcam loci.
Sc. Iſtic vbi vis condormiſce: nemo prohibet, publicum eſt.
Ch. At vides me, ornatus vt ſim veſtimentis uvidis:
Recipe me in tectum, da mihi veſtimenti aliquid aridi,
Dum mea areſcunt: in aliquo tibi referam gratiam.
Sc. Tegillum eccillud mihi vnum areſcit: id ſi vis, dabo:
Eodem amictus, eodem tectus eſſe ſoleo, ſi pluuit.
Tu iſtaec mihi dato: exareſcant faxo. *Ch.* Eho, an te poenitet,
In mari quod elaui, ni hic in terra iterum eluam?
Sc. Eluas tu an exungare, ciccum non interduim.
Tibi ego numquam quidquam credam, niſi adcepto pignere.
Tu vel ſuda, vel peri algu, vel tu aegrota, vel vale:
Barbarum hoſpitem mihi in aedes, nihil moror: ſat litium eſt.
Ch. Iamne abis? venales illic ductitauit, quisquis eſt:
Non eſt miſericors. ſed quid ego hic adſto infelix, uvidus?
Quin abeo hinc in Veneris fanum, vt edormiſcam hanc crapulam,
Quam potaui praeter animi, quam libuit, ſententiam.
Quaſi vinis Graecis Neptunus nobis ſubfudit mare:

Itaque aluom prodi: ſperauit nobis ſalſis poculis.
Quid opu'ſt verbis? ſi inuitare nos paulisper pergeret,
Ibidem obdormiſſemus: nunc vix viuos amiſit domum.
Nunc lenonem, quid agit, intus, viſam, conuiuam meum.

ACTVS III. SCENA I.

DAEMONES.

Miris modis di ludos faciunt hominibus,
Mirisque exemplis ſomnia in ſomnis danunt.
Ne dormientes quidem ſinunt quieſcere.
Velut ego hac nocte, quae praeceſſit, proxuma
Mirum atque inſcitum ſomniaui ſomnium.
Ad hirundininum nidum viſa eſt ſimia,
Adſcenſionem vt faceret, admolirier:
Neque eas eripere quibat inde. poſtibi
Videbatur ad me ſimia adgredirier,
Rogare, ſcalas vt darem vtendas ſibi.
Ego ad hoc exemplum ſimiae reſpondeo,
Natas ex Philomela atque ex Procne eſſe hirundines:
Ago cum illa, ne quid noceat meis popularibus.
Atque illa animo iam fieri ferocior,
Videtur vltro mihi malum minitarier.
In ius vocat me. ibi ego neſcio quomodo
Iratus videor mediam adripere ſimiam:
Concludo in vincla beſtiam nequiſſumam.
Nunc quam ad rem dicam hoc adtinere ſomnium,
Numquam hodie quiui ad coniecturam euadere.
Sed quid hic in Veneris fano
Clamoris oritur? animus mirat,

ACTVS III. SCENA II.

TRACHALIO, DAEMONES.

Pro, Cyrenenſes populares! voſtram ego inploro fidem,
Agricolae, adcolae, propinqui, qui eſtis his regionibus,
Ferte opem inopiae, atque exemplum peſſumum peſſum date,
Vindicate: ne inpiorum potior ſit pollentia,
Quam innocentium, qui ſe ſcelere fieri nolunt nobiles.
Statuite exemplum inpudenti, date pudori praemium,
Facite hic lege potius liceat, quam vi victo, viuere.
Currite huc in Veneris fanum: voſtram iterum inploro fidem,
Qui prope hic adeſtis, quique auditis clamorem meum,
Ferte ſubpetias, qui Veneri Veneriaeque antiſtitae
More antiquo in cuſtodiam ſuum commiſerunt caput,
Praetorquete iniuriae prius collum, quam ad vos perueniat.
Dae. Quid iſtuc eſt negotii? *Tr.* Per ego te haec genua obteſtor, ſenex,
Quisquis es. *Dae.* Quin tu ergo omitte genua et, quid ſit, mihi expedi,
Quid tumultues? *Tr.* Teque oro et quaeſo, ſi ſperas tibi
Hoc anno multum futurum ſirpe et laſerpitium,
Eamque euenturam exagogam Capuam ſaluam et ſoſpitem,
Atque ab lippitudine vsque ſiccitas vt ſit tibi.
Dae. Sanun' es? *Tr.* Seu tibi confidis fore multam magudarim,
Vt te ne pigeat dare operam mihi, quod te orabo, ſenex.
Dae. At ego te per crura et talos, tergumque obteſtor tuum,
Si tibi vlmeam vberem eſſe ſperas virgidemiam,
Et tibi eſſe euenturam hoc anno vberem meſſem mali,
Vt mihi iſtuc dicas negotii quid ſit, quod tumultues.
Tr. Qui lubet maledicere? equidem tibi bona exoptaui omnia.
Dae. Bene equidem tibi dico, qui te digna vt eueniant, precor.

Tr. Obſecro, hoc praeuortere ergo. *Dae.* Quid negotii eſt?
Tr. Mulieres
Duae innocentes intus hic ſunt, tui indigentes auxilii,
Quibus aduorſum ius legesque inſignite iniuria hic
Facta eſt fitque in Veneris fano. tum ſacerdos Veneria
Indigne adflictatur. *Dae.* Quis homo eſt tanta confidentia,
Qui ſacerdotem audeat violare? ſed eae mulieres
Quae ſunt? aut quid iis iniqui fit? *Tr.* Si das operam, eloquar.
Veneris ſignum ſunt amplexae, nunc *vir ſceleratiſſimus*
Eas deripere volt. eas ambas eſſe oportet *liberas.*
Dae. Quis iſtic eſt, qui Deos tam paruipendit?
Tr. Fraudis, ſceleris, parricidii, periurii plenus,
Legirupa, inpudens, inpurus, inuerecundiſſumus:
Vno verbo abſoluam, Leno'ſt: quid illum porro praedicem?
Dae. Edepol infortunio hominem praedicas donabilem.
Tr. Qui ſacerdoti ſceleſtus fauces interpreſſerit.
Dae. At malo cum magno ſuo fecit hercle. ite iſtinc foras,
Turbalio, Sparax, vbi eſtis? *Tr.* I, obſecro, intro, ſubueni
Illis. *Dae.* Iterum haud imperabo, ſequimini hac. *Tr.* Age
nunc iam,
Iube oculos elidere, itidem vt ſepiis faciunt coqui.
Dae. Proripite hominem pedibus huc, itidem quaſi obci-
ſam ſuem.
Tr. Audio tumultum: opinor, leno pugnis pectitur.
Nimis velim inprobiſſumo homini malas edentauerint.
Sed ecce ipſae huc egrediuntur timidae e fano mulieres.

ACTVS III. SCENA III.

PALAESTRA, AMPELISCA, TRACHALIO.

Nunc id eſt, quum omnium copiarum atque opum,
Auxilii, praeſidii, viduitas nos tenet;
Nec vlla ſpecula eſt, quae ſalutem adferat;
Nec ſcimus, quam in partem ingredi perſequamur.

Maxumo miserae in metu nunc sumus ambae,
Tanta inportunitas tantaque iniuria
Facta in nos est modo hic intus ab nostro hero;
Qui scelestus sacerdotem anum praecipem
Reppulit, propulit, perquam indignis modis,
Nosque ab signo intimo vi deripuit sua.
Sed nunc, sese vt ferunt res fortunaeque nostrae,
Par est moriri. Neque est melius morte, in malis
Rebus, miseris. *Tr.* Quid est? quae illaec oratio'st?
Cesso ego has consolari? heus, Palaestra! *Pa.* Qui vocat?
Tr. Heus, Ampelisca! *Am.* Obsecro, quis est, qui vocat?
Pa. Quis is est, qui nominat? *Tr.* Si respexis, scies.
Pa. O salutis meae spes! *Tr.* Tace, ac bono animo es.
Me vide. *Pa.* Si modo id liceat, vis ne obprimat:
Quae vis, vim mihi adferam ipsa, adigit. *Tr.* Ah, desine. nimis inepta es.
Am. Desiste dictis nunc iam miseram me consolari.
Pa. Nisi quid re praesidium adparas, Trachalio, acta haec res est:
Certum'st moriri, quam hunc pati grassari lenonem in me.
Sed muliebri animo sum tamen! miserae vbi venit in mentem
Mihi mortis metus, membra obcupat edepol. *Tr.* Etsi hoc acerbum,
Bonum animum habete. *Pa.* Nam, obsecro, vnde animus mihi inuenitur?
Tr. Ne, inquam, timete: adsidite hic in ara. *Am.* Istaec quid ara
Prodesse nobis plus potest, quam signum in fano hic intus
Veneris, quod amplexae modo, vnde abreptae per vim miserae?
Tr. Sedete hic modo: ego hinc vos tamen tutabor. aram habete hanc
Vobis pro castris: moenia hinc ego defensabo.
Praesidio Veneris malitiae lenonis contra incedam.

Am. Tibi auſcultamus; et, Venus alma, ambae te obſecramus,
Aram amplexantes hanc tuam lacrumantes, genibus nixae,
Nos in cuſtodiam tuam vt recipias et tuterea.
Illos ſceleſtos, qui tuum fecerunt fanum parui,
Vt vlciſcare, nosque vt hanc tua pace aram obſidere
Patiare, quae elautae ambae ſumus opera Neptuni noctu:
Ne inuiſas habeas, neue idcirco nobis vitio vortas,
Si quidpiam'ſt minus quod bene eſſe lautum arbitrare.
Tr. (*Veneri*) Aequum has petere intellego: decet abs te id inpetrari;
Ignoſcere his te conuenit: metus has, id vt faciant, ſubigit.
Te ex concha natam eſſe autumant: caue tu harum conchas ſpernas.
Sed optume, eccum, exit ſenex, patronus mihique et vobis.

ACTVS III. SCENA IV.

DAEMONES, LABRAX, MVLIERES, LORARII, TRACHALIO.

Exi e fano, natum quantum eſt hominum ſacrilegiſſume.
Vos in aram abite ſeſſum. ſed vbi ſunt? *Tr.* Huc reſpice.
Dae. Optume. *Lo.* Iſtuc volueramus. iube modo adcedat prope.
Dae. Tune legirupionem hic nobis cum dis facere poſtulas?
Pugnum in os inpinge. *La.* Iniqua haec patior cum pretio tuo.
Dae. At etiam minitatur audax. *La.* Ius meum ereptum eſt mihi,
Meas mihi ancillas inuito me eripis. *Tr.* Ergo dato
De ſenatu Cyrenenſi quemuis opulentum arbitrum,
Si tuas eſſe oportet, niue eas eſſe oportet liberas,
Niue te in carcerem compingi eſt aequom, aetatemque ibi
Te vsque habitare, donec totum carcerem contriueris.
La. Non hodie iſti rei auſpicaui, vt cum furcifero fabuler.

(*seni*). Te ego adpello. *DAE.* Cum istoc primum, qui te nouit, disputa.
LA. Tecum ago. *TR.* Atqui mecum agendum'st, suntne illae ancillae tuae?
LA. Sunt. *TR.* Agedum ergo, tange vtramuis digitulo minumo modo.
LA. Quid, si adtigero? *TR.* Extemplo hercle ego te follem pugillatorium
Faciam, et pendentem incursabo pugnis, periurissume.
LA. Mihi non liceat meas ancillas Veneris de ara abducere?
DAE. Non licet: ita est lex apud nos. *LA.* Mihi cum vostris legibus
Nihil est commercii; equidem istas iam ambas educam foras.
Tu senex, si istas amas, huc arido argento'st opus.
DAE. Hae autem Veneri complacuerunt. *LA.* Habeat, si argentum dabit.
DAE. Do tibi argentum: nunc adeo vt scias meam sententiam,
Obcipito modo illis adferre vim ioculo pausillulum,
Ita hinc ego te ornatum amittam, tu ipsus te vt non noueris.
Vos adeo, vbi ego innuero vobis, si ne ei caput exoculassitis,
Quasi murteta iuncis, item ego vos virgis circumuinciam.
LA. Vi agis mecum. *TR.* Etiam vim obprobras, flagitii flagrantia?
LA. Tun', trifurcifer, mihi audes inclementer dicere?
TR. Fateor, ego trifurcifer sum: tu es homo adprime probus.
Num qui minus hasce esse oportet liberas? *LA.* Quid, liberas?
TR. Atque heras tuas quidem, hercle, atque ex germana Graecia:
Nam altera haec est nata Athenis ingenuis parentibus.
DAE. Quid ego ex te audio? *TR.* Hanc Athenis esse natam liberam.
DAE. Mea popularis, obsecro, haec est? *TR.* Non tu Cyrenensis es?

Dae. Immo Athenis natus altusque educatusque Atticis.
Tr. Obsecro, defende ciues tuas, senex. *Dae.* O filia
Mea! quum ego hanc video, mearum me absens miseriarum commones,
Trima quae periit mihi: iam tanta esset, si viuit, scio.
La. Argentum ego pro istisce ambabus, cuiae erant, domino dedi.
Quid mea refert, hae Athenis natae, an Thebis sient,
Dum mihi recte seruitutem seruiant? *Tr.* Itane, inpudens,
Tune hic feles virginalis liberos parentibus
Sublectos habebis, atque indigno quaestu conteres?
Nam huic alterae patria quae sit, profecto nescio:
Nisi scio, probiorem hanc esse, quam te, inpuratissume.
La. Tuae istae sunt? *Tr.* Contende ergo, vter sit tergo verior.
Ni obferumentas habebis plures in tergo tuo,
Quam vlla nauis longa clauos, tum ego ero mendacissumus:
Postea adspicito meum, quando ego tuum inspectauero.
Nisi erit tam sincerum, vt quiuis dicat ampullarius,
Optimum esse opere faciundo corium et sincerissimum.
Quid caussae est, quin virgis te vsque ad saturitatem sauciem?
Quid illas spectas? quas si adtigeris, oculos eripiam tibi.
La. Atquin, quia vetas, vtramque iam mecum abducam simul.
Dae. Quid facies? *La.* Volcanum adducam, is Veneris est aduorsarius.
Dae. Quo illic it? *La.* Heus, ecquis hic est? heus! *Dae.* Si adtigeris ostium,
Iam, hercle, tibi messis in ore fiet mergis pugneis.
Lo. Nullum habemus ignem, ficis victitamus aridis.
Dae. Ego dabo ignem, siquidem in capite tuo conflandi copia'st.
La. Ibo, hercle, aliquo quaeritatum ignem. *Dae.* Quid, quum inueneris?

La. Ignem magnum hic faciam. *Dae.* Quin vt humanum exuras tibi?
La. Immo haſce ambas hic in ara, vt viuas, comburam. *Dae.* Id volo:
Nam, hercle, ego te barba continuo adripiam, et in ignem coniiciam,
Teque ambuſtulatum obiiciam magnis auibus pabulum.
Quum coniecturam egomet mecum facio, haec illa eſt ſimia,
Quae has hirundines ex nido volt eripere ingratiis,
Quod ego in ſomnis ſomniaui. *Tr.* Scin' quid? tecum oro, ſenex,
Vt illas ſerues, vim defendas, dum ego herum adduco meum.
Dae. Quaere herum atque adduce. *Tr.* At hic ne — *Dae.* Maxumo malo ſuo,
Si adtigerit, ſiue obceptaſſit. *Tr.* Cura. *Dae.* Curatum eſt, abi.
Tr. Hunc quoque adſerua ipſum, ne quo abitat. nam promiſimus,
Carnifici aut talentum magnum, aut hunc hodie ſiſtere.

ACTVS III. SCENA V.

DAEMONES, LABRAX, PALAESTRA, AMPELISCA, LORARII.

Vtrum tu, leno, cum malo libentius
Quieſcis, an ſic ſine malo, ſi copia eſt?
La. Ego, quae tu loquere, flocci non facio, ſenex:
Meas quidem, te inuito et Venere et ſummo Iove,
De ara capillo iam deripiam. *Dae.* Tange dum.
La. Tangam hercle vero. *Dae.* Agedum ergo, adcede huc modo.
La. Iube dum recedere iſtos ambo illuc modo.
Dae. Immo ad te adcedent. *La.* Non hercle egomet cenſeo.
Dae. Quid ages, ſi adcedent propius? *La.* Ego receſſero.
Verum, ſenex, ſi te vmquam in vrbe obſendero,
Numquam hercle quiſquam me lenonem dixerit,

Si non te ludos pessumos dimisero.
Dae. Facito istuc, quod minitaris. sed nunc interim
Si illas adtigeris, dabitur tibi magnum malum.
La. Quam magnum vero? *Dae.* Quantum lenoni sat est.
La. Minacias ego istas flocci non facio tuas.
Equidem te inuito iam ambas rapiam. *Dae.* Tange dum.
La. Tangam hercle vero. *Dae.* Tange: sed scin, quomodo?
I dum, Turbalio, curriculo adfer
Duas clauas. *La.* Clauas? *Dae.* Sed probas, propera cito.
Ego te hodie faxo recte adceptum, vt dignus es.
La. Eheu, scelestus galeam in naui perdidi:
Nunc mihi obportuna hic esset, salua si foret.
Licet saltem istas mihi adpellare. *Dae.* Non licet.
Ehem optume edepol eccum clauator aduenit!
La. Illud quidem, edepol, tinnimentum est auribus.
Dae. Age, adcipe illanc alteram clauam, Sparax:
Age, alter istinc, alter hinc adsistite.
Adsistite ambo. sic! audite nunc iam:
Si hercle illic illas hodie digito tetigerit
Inuitas, ni istunc istis inuitassitis
Vsque adeo, donec, qua domum abeat, nesciat,
Peristis ambo. si adpellabit quempiam,
Vos respondetote istinc istarum vicem:
Sin ipse abire hinc volet, quantum potest,
Extemplo amplectitote crura fustibus.
La. Etiam me abire hinc non sinent? *Dae.* Dixi satis.
Et ille vbi seruos cum hero huc aduenerit,
Qui herum arcessiuit, itote extemplo domum.
Curate haec sultis magna diligentia.
La. Heu, hercle, nae istic fana mutantur cito!
Iam hoc Herculi est, Veneris fanum quod fuit.
Ita duo destituit signa hic cum clauis senex.
Non hercle, quo hinc nunc gentium aufugiam, scio,

Ita nunc mihi vtrumque ſaeuit et terra et mare.
Palaeſtra! *Lo.* Quid vis? *La.* Apage, controuerſia eſt.
Haec equidem Palaeſtra, quae reſpondit, non mea eſt.
Heus, Ampeliſca! *Lo.* Caue ſis infortunio.
La. Vt poteſt, ignaui homines ſatis recte monent.
Sed vobis dico, heus vos! num moleſtia eſt,
Me adire ad illas propius? *Lo.* Nihil nobis quidem.
La. Numquid moleſtum mihi erit? *Lo.* Nihil, ſi caueris.
La. Quid eſt, quod caueam? *Lo.* Hem a craſſo infortunio.
La. Quaeſo, hercle, abire vt liceat. *Lo.* Abeas, ſi velis.
La. Bene hercle factum: habeo vobis gratiam.
Non. adcedam potius. *Lo.* Illic adſtato illico.
La. Edepol proueni nequiter multis modis.
Certum'ſt haſce hodie vsque obſidione vincere.

ACTVS III. SCENA VI.

PLEVSIDIPPVS, TRACHALIO, MVLIERES, LABRAX, LORARII, CHARMIDES.

Meamne ille amicam leno vi, violentia,
De ara deripere Veneris voluit? *Tr.* Admodum.
Pl. Quin obcidiſti extemplo? *Tr.* Gladius non erat.
Pl. Caperes aut fuſtem, aut lapidem. *Tr.* Quid ego, quaſi canem,
Hominem inſectarer lapidibus nequiſſumum?
La. Nunc pol ego perii! Pleuſidippus eccum adeſt:
Conuerret iam hic me totum cum puluiſculo.
Pl. Etiamne in ara tunc ſedebant mulieres,
Quum ad me profectus ire? *Tr.* Ibidem nunc ſedent.
Pl. Quis illas nunc illic ſeruat? *Tr.* Neſcio quis ſenex,
Vicinus Veneris: is dedit operam optumam.
Is nunc cum ſeruis ſeruat: ego mandaueram.
Pl. Duc me ad lenonem recta. vbi illic eſt homo?
La. Salue. *Pl.* Nihil ſalutem moror. opta ocius,

Rapi te obtorto collo mauis, an trahi?
Vtrum vis opta, dum licet. *La.* Neutrum volo.
Pl. Abi ſane ad litus curriculo, Trachalio:
Iube illos in vrbem ire obuiam ad portum mihi,
Quos mecum duxi, hunc qui ad carnificem traderent.
Poſt huc redito, atque agitato hic cuſtodiam:
Ego hunc ſceleſtum in ius rapiam exſulem. (*Trach. auolat*)
Age, ambula in ius. *La.* Quid ego deliqui? *Pl.* Rogas?
Quin arrhabonem a me adcepiſti ob mulierem, et
Eam hinc abduxiſti. *La.* Non auexi. *Pl.* Cur negas?
La. Quia pol prouexi; auehere non quiui miſer.
Equidem tibi me dixeram praeſto fore
Apud Veneris fanum: quid muto? ſumne ibi?
Pl. In iure cauſam dicito: hic verbum ſat eſt:
Sequere. *La.* Obſecro te, ſubueni, mi Charmides:
Rapior obtorto collo. *Ch.* Quis me nominat?
La. Viden' me vt rapior? *Ch.* Video, atque inſpecto lubens.
La. Non ſubuenire mihi audes? *Ch.* Quis homo te rapit?
La. Adoleſcens Pleuſidippus. *Ch.* Vt nactu's, habe
Bono animo: melius eſt, te in neruom conrepere.
Tibi obtigit, quod plurimi exoptant ſibi.
La. Quid id eſt? *Ch.* Vt id, quod quaerant, inueniant ſibi.
La. Sequere, obſecro, me. *Ch.* Pariter ſuades, qualis es.
Tu in neruom rapere, eo me obſecras, vt te ſequar?
Etiam retentas? *La.* Perii! *Pl.* Verum ſit velim!
Tu, mea Palaeſtra et Ampeliſca, ibidem illico
Manete, dum huc ego redeo. *Lo.* Equidem ſuadeo,
Vt ad nos abeant potius, dum recipis. *Pl.* Placet:
Bene facitis. *La.* Fures mihi eſtis. *Lo.* Quid? fures? (*Pleu-ſidippo*) rape.
La. Oro, obſecro, Palaeſtra. *Pl.* Sequere, carnufex.
La. Hoſpes. *Ch.* Non ſum hoſpes: repudio hoſpitium tuum.
La. Siccine me ſpernis? *Ch.* Sic ago: ſemel bibo.

LA. Di te infelicent. *CH.* Iſti capiti dicito.
Credo alium in aliam belluam hominem vortier,
Illic in columbum, credo, leno vortitur:
Nam in columbari collum haud multo poſt erit:
In neruom ille hodie nidamenta congeret.
Verum tamen ibo, ei aduocatus vt ſiem,
Si qui mea opera citius addici poteſt.

ACTVS IV. SCENA I.

DAEMONES.

Bene factum et volupe eſt, hodie me his mulierculis
Tetuliſſe auxilium: iam clientas repperi;
Atque ambas forma ſcitula atque aetatula.
Sed vxor ſceleſta me omnibus ſeruat modis,
Ne qui ſignificem quidpiam mulierculis.
Sed Gripus ſeruos noſter quid rerum gerat
Miror, de nocte qui abiit piſcatum ad mare.
Pol magis ſapiſſet, ſi dormiuiſſet domi.
Nam nunc et operam ludos facit et retia.
Vt tempeſtas eſt nunc atque vt noctu fuit:
In digitis hodie percoquam quod ceperit;
Ita fluctuare video vehementer mare.
Sed ad prandium vxor me vocat, redeo domum,
Iam meas obplebit aures ſua vaniloquentia.

ACTVS IV. SCENA II.

GRIPVS.

Neptuno has ago meo patrono gratias,
Qui ſalſis locis incolit piſculentis,
Quum me ex ſuis pulcre ornatum expediuit
Templis reducem, plurima praeda onuſtum,
Salute horiae, quae in mari fluctuoſo

Piſcatu nouo me vberi compotiuit.
Miroque modo atque incredibili hic piſcatus mihi
Lepide euenit: neque piſcium vllam vnciam hodie
Pondo cepi, niſi hoc, quod fero hic in rete.
Nam vt de nocte multa inpigreque exſurrexi,
Lucrum praepoſui ſopori et quieti:
Tempeſtate ſaeua experiri expetiui,
Paupertatem heri qui et meam ſententiam
Tolerarem; opera haud fui parcus mea. Nimis homo
Nihil eſt, qui piger eſt: nimisque id genus odi ego male.
Vigilare decet hominem, qui volt ſua tempori conficere officia:
Non enim illum exſpectare oportet, dum herus ſe ad ſuum ſuſcitet officium.
Nam qui dormiunt libenter, ſine lucro et cum malo quieſcunt.
Nam ego nunc mihi, qui inpiger fui, repperi, vt piger, ſi velim, ſiem.
Hoc ego in mari, quidquid ineſt, reperi: quidquid ineſt, graue quidem eſt; aurum
Hic ego ineſſe reor: nec mihi conſcius eſt vllus homo. nunc haec tibi
Occaſio, Gripe, obtigit, vt liberet ex populo Praetor te.
Nunc ſic faciam, ſic conſilium eſt, ad herum vt veniam docte atque aſtute:
Pauxillatim pollicitabor pro capite argentum, vt ſim liber.
Iam vbi liber ero, igitur demum inſtruam agrum, aedes, mancipia:
Nauibus magnis mercaturam faciam: apud reges rex perhibebor:
Poſt animi cauſa mihi nauem faciam, atque imitabor Stratonicum:
Oppida circumuectabor. vbi nobilitas mea erit clara,
Oppidum magnum communibo: eii ego vrbi Gripo indam nomen,

Monimentum meae famae et factis: ibique regnum magnum instituam.
Magnas res hic agito in mentem instruere. nunc hunc vidulum condam.
Sed hic rex cum aceto pransurus est et sale, sine bono pulmento.

ACTVS IV. SCENA III.

TRACHALIO, GRIPVS.

Heus, mane! *Gr.* Quid maneam? *Tr.* Dum hanc tibi, quam trahis, rudentem complico.
Gr. Mitte modo. *Tr.* At, pol, ego te adiuuabo. nam bonis quod
Bene fit, haud perit. *Gr.* Turbida tempestas heri fuit.
Nihil habeo, adolescens, piscium: ne tu mihi esse postules.
Non vides referre me uvidum rete, sine squamoso pecu?
Tr. Non edepol pisces expeto, quam tui sermonis sum indigens.
Gr. Enicas iam me odio, quisquis es. *Tr.* Non sinam ego abire hinc te. mane.
Gr. Caue sis malo. quid tu, malum, nam me retrahis? *Tr.* Audi.
Gr. Non audio. *Tr.* At pol quin audies. *Gr.* Quin post loquere quid vis.
Tr. Eho modo! est operae pretium, quod tibi ego narrare volo.
Gr. Eloquere, quid id est? *Tr.* Vide, num quispiam consequitur prope nos.
Gr. Ecquid est, quod mea referat? *Tr.* Scilicet. sed boni consilii
Ecquid in te mihi est? *Gr.* Quid negotii est, modo dic. *Tr.* Dicam.
Tace, si fidem modo das mihi, te non fore infidum.
Gr. Do fidem tibi, fidus ero, quisquis es. *Tr.* Audi. furtum ego vidi

Qui faciebat; noueram dominum, id cui fiebat; post ad
Furem egomet deuenio, feroque ei conditionem hoc pacto:
Ego istuc furtum scio cui factum est. nunc mihi si vis
Dare dimidium, indicium domino non faciam. is mihi nihil
Etiam respondit. quid inde aequum est dari mihi? dimidium
Volo vt dicas. *Gr.* Immo hercle etiam amplius: nam nisi dat, domino dicundum
Censeo. *Tr.* Tuo consilio faciam: nunc aduorte animum;
Namque hoc adtinet omne ad te. *Gr.* Quid est factum? *Tr.* Vidulum
Istum, cuius ille est, noui ego hominem iam pridem. *Gr.* Quid est?
Tr. Et quo pacto periit. *Gr.* At ego, quo pacto inuentu'st, scio,
Et, qui inuenit, hominem noui, et, dominus qui nunc est, scio.
Nihilo pol pluris tua hoc, quam quanti illud refert mea.
Ego illum noui, cuius nunc est, tu illum, cuius antehac fuit.
Hunc homo feret a me nemo: ne tute speres potius. *Tr.* Non ferat,
Si dominus veniat? *Gr.* Dominus huic nemo, ne frustra sis,
Nisi ego, nemo natu'st, hunc qui cepi in venatu meo.
Tr. Itane vero? *Gr.* Ecquem esse dices in mari piscem meum?
Quos quum capio, siquidem cepi, mei sunt; habeo pro meis:
Nec manu adseruntur, neque illinc partem quisquam postulat.
In foro palam omnes vendo pro meis venalibus.
Mare quidem commune certo'st omnibus. *Tr.* Adsentio,
Qui minus hunc communem quaeso mihi esse oportet vidulum?
In mari inuentu'st, commune est. *Gr.* Nae inpudenter inpudens,
Nam si istuc ius sit, quod memoras, piscatores perierint:
Quippe quum extemplo in macellum pisces prolati sient,
Nemo emat: suam quisque partem piscium poscat sibi:

Dicat, in mari communi captos. *Tr.* Quid ais, inpudens?
Auſus etiam comparare vidulum cum piſcibus?
Eadem tandem res videtur? *Gr.* In manu non eſt mea:
Vbi demiſi retem atque hamum, quidquid haeſit, extraho.
Meum quod rete atque hami nacti ſunt, meum potiſſumum'ſt.
Tr. Immo hercle haud eſt, ſiquidem quod vas excepiſti. *Gr.* Philoſophe!
Tr. Sed tu en vmquam piſcatorem vidiſti, venefice,
Vidulum piſcem cepiſſe? aut protuliſſe vllum in forum?
Non enim tu hic quidem obcupabis omnis quaeſtus, quos voles,
Et vietorem et piſcatorem te eſſe, inpure, poſtulas.
Vel te mihi monſtrare oportet, piſcis qui ſit vidulus,
Vel, quod in mari non natum eſt, neque habet ſquamas, ne feras.
Gr. Quid tu, numquam audiuiſti eſſe antehac vidulum piſcem? *Tr.* Scelus,
Nullus eſt. *Gr.* Immo eſt profecto, ego, qui ſum piſcator, ſcio:
Vero rare capitur: nullus minus ſaepe ad terram venit.
Tr. Nil agis: dare verba ſperas mihi te poſſe, furcifer.
Quo colore eſt? *Gr.* Hoc colore capiuntur pauxilluli.
Sunt alii puniceo corio, magni item atque atri. *Tr.* Scio.
Tu hercle, opinor, in vidulum te piſcem conuortes, niſi caues:
Fiet tibi puniceum corium, poſtea atrum denuo.
Gr. Quod ſcelus hodie hoc inueni! *Tr.* Verba facimus: it dies.
Vide ſis, quoius arbitratu nos facere vis? *Gr.* Viduli
Arbitratu. *Tr.* Ita enim vero? ſtultus es. *Gr.* Salue, Thales!
Tr. Tu iſtunc hodie non feres, niſi das ſequeſtrum aut arbitrum,
Quoius haec res arbitratu fiat. *Gr.* Quaeſo, ſanus es?

Tr. Helleborosus sum. *Gr.* Ego cerritus: hunc non amittam tamen.
Tr. Verbum adde etiam vnum, iam in cerebro colaphos abstrudam tuo.
Ego iam hic te, itidem quasi penicillus nouus exurgeri solet,
Ni hunc amittis, exurgebo, quidquid humoris tibi'st.
Gr. Tange; adfligam ad terram te itidem, vt piscem soleo polypum.
Vis pugnare? *Tr.* Quid opu'st? quin tu potius praedam diuide.
Gr. Hinc tu, nisi malum, frunisci nihil potes, ne postules.
Abeo ego hinc. *Tr.* At ego hinc obflectam nauem, ne quo abeas: mane.
Gr. Si tu proreta isti naui es, ego gubernator ero.
Mitte rudentem, sceleste. *Tr.* Mittam: omitte vidulum.
Gr. Numquam, hercle, hinc hodie ramenta fies fortunatior.
Tr. Non probare pernegando mihi potes, nisi pars datur,
Aut ad arbitrum reditur, aut sequestro ponitur.
Gr. Quemne ego excepi in mari? *Tr.* At ego inspectaui e litore.
Gr. Mea opera, labore, et rete et horia. *Tr.* Num qui minus,
Si veniat nunc dominus, quoius est, ego, qui inspectaui procul,
Te hunc habere, fur sum, quam tu? *Gr.* Nihilo. *Tr.* Mane, mastigia.
Quo argumento socius non sum, et fur sum? fac dum ex te sciam.
Gr. Nescio. neque ego istas vostras leges vrbanas scio,
Nisi quia, Hunc meum esse, dico. *Tr.* Et ego item esse aio meum.
Gr. Mane iam: reperi rem, quo pacto nec fur, nec socius fies.
Tr. Quo pacto? *Gr.* Sine me hinc abire: tu abi tacitus tuam viam:
Nec tu me quoiquam indicassis, neque ego tibi quidquam dabo.

Tu taceto, ego mussitabo: hoc optumum atque aequissumum est.
Tr. Ecquid conditionis audes ferre? *Gr.* Iam dudum fero:
Vt abeas, rudentem amittas, mihi molestus ne sies.
Tr. Mane, dum refero conditionem. *Gr.* Te obsecro, hercle, aufer te modo.
Tr. Ecquem in his locis nouisti? *Gr.* Oportet vicinos meos.
Tr. Vbi tu hic habitas? *Gr.* Porro illic longe vsque in campis vltimis.
Tr. Vin', qui in hac villa habitat, eius arbitratu fieri?
Gr. Paulisper remitte restem, dum concedo et consulo.
Tr. Fiat. *Gr.* Euge, salua res est: praeda haec perpetua est mea.
Ad meum herum arbitrum vocat me, hic intra praesepis meas.
Numquam, hercle, hodie abiudicabit ab suo triobolum.
Nae iste haud scit, quam conditionem tetulerit. ibo ad arbitrum.
Tr. Quid igitur? *Gr.* Quamquam istuc esse ius meum certo scio,
Fiat istuc potius, quam nunc pugnem tecum. *Tr.* Nunc places.
Gr. Quamquam ad ignotum arbitrum me adpellis; si adhibebit fidem,
Etsi est ignotus, notus: si non, notus ignotissumus est.

ACTVS IV. SCENA IV.

DAEMONES, PALAESTRA, AMPELISCA, TRACHALIO, GRIPVS.

Serio, edepol, quamquam volo vobis quae voltis, mulieres,
Metuo, propter vos, ne vxor mea me extrudat aedibus,
Quae me pellices adduxisse dicet ante oculos suos.
Vos confugite in aram potius, quam ego. *Mv.* Miserae periimus.
Dae. Ego vos saluas sistam, ne timete. (*lorariis*) sed quid vos foras

Profequimini? quoniam ego adfum, faciet nemo iniuriam.
Ite, inquam, domum ambo nunc iam ex praefidio praefides.
Gr. O here, falue! *Dae.* Salue, Gripe. quid fit? *Tr.* Tuusne
hic feruos eft?
Gr. Haud pudet. *Tr.* (*Gripo*) Nihil ago tecum. *Gr.* Ergo abi
hinc fis. *Tr.* Quaefo, refponde, fenex.
Tuus hic feruos eft? *Dae.* Meus eft. *Tr.* Hem iftuc optume,
quando tuus eft.
Iterum te faluto. *Dae.* Et ego te. tune es, qui haud
multo prius
Abiifti hinc herum arceffitum? *Tr.* Ego is fum. *Dae.* Quid
nunc vis tibi?
Tr. Nempe hic tuus eft? *Dae.* Meus eft. *Tr.* Iftuc optime,
quando tuu'ft.
Dae. Quid negoti'ft? *Tr.* Vir fcelestus illic eft. *Dae.* Quid
fecit tibi
Vir fcelestus? *Tr.* Homini ego ifti talos fubfringi volo.
Dae. Quid eft, qua de re litigatis nunc inter vos?
Tr. Eloquar.
Gr. Immo ego eloquar. *Tr.* Ego, opinor, rem faceffo.
Gr. Siquidem
Sis pudicus, hinc faceffas. *Dae.* Gripe, animum aduorte
ac tace.
Gr. Vtin' iftic prius dicat? *Dae.* (*Gripo*) Audi! (*Trachalioni*)
loquere tu. *Gr.* Alienon' prius,
Quam tuo dabis orationem? *Tr.* Vt nequitur comprimi!
Ita vt obcoepi dicere, illum quem dudum
Lenonem extrufifti, hic eius vidulum, eccillum.
Gr. Non habeo. *Tr.* Negas, quod oculis video? *Gr.* At, ne
videas, velim.
Habeo, non habeo. quid tu me curas, quid rerum geram?
Tr. Quomodo habeas, illud refert, iurene an iniuria.
Gr. Ni iftum cepi, nulla caufa eft, quin me condones cruci:

Si in mari reti adprehendi, qui tuum potius est, quam meum?
Tr. Verba dat. hoc modo res gesta est, vt ego dico. *Gr.* Quid tu ais?
Tr. (*seni*) Quoad primarius vir dicat, comprime hunc sis, si tuus est.
Gr. Quid? tu idem mihi vis fieri, quod herus consuevit tibi?
Si ille te comprimere solitus, hic noster nos non solet.
Dae. Verbo, illo modo, ille vicit. quid nunc tu vis? dic mihi.
Tr. Equidem neque ego partem posco mihi istinc de istoc vidulo,
Neque meum hodie esse vmquam dixi. sed istic inest cistellula
Huius mulieris, quam dudum dixi fuisse liberam.
Dae. Nempe tu hanc dicis, quam esse aiebas dudum popularem meam?
Tr. Admodum: et ea quae olim parua gestauit crepundia,
Istic in ista cistula insunt, quae istic inest in vidulo.
Hoc neque isti vsus est, et illi miserae subpetias feret,
Si id dederit, qui suos parentes quaerat. *Dae.* Faciam, vt det: tace.
Gr. Nihil, hercle, ego sum isti daturus. *Tr.* Nihil peto, nisi cistulam
Et crepundia. *Gr.* Quid si ea sunt aurea? *Tr.* Quid istic tua?
Aurum auro expendetur; argentum argento exaequabitur.
Gr. Fac sis aurum vt videam, post ego faciam videas cistulam.
Dae. Caue malo, ac tace tu: tu perge, vt obcoepisti dicere.
Tr. Vnum te obsecro, vt te huius commiserescat mulieris.
Siquidem hic lenonis eius est vidulus, quem suspicor.
Hic nisi de opinione certum nihil dico tibi.
Gr. Viden', scelestus vt aucupatur? *Tr.* Sine me, vt obcoepi, loqui.
Si scelesti illius est hic, quoius dico, vidulus,
Hae poterunt nouisse: ostendere his iube. *Gr.* Ain' ostendere?

Dae. Haud iniquom dicit, Gripe, vt oftendatur vidulus.
Gr. Immo hercle infignite inique. *Dae.* Qui dum? *Gr.* Quia fi oftendero,
Continuo hunc nouiffe dicent fcilicet. *Tr.* Scelerum caput,
Vt tute es, item omnis cenfes effe, periurii caput?
Gr. Omnia iftaec ego facile patior, dum hic hinc a me fentiat.
Tr. Atqui nunc abs te ftat: verum hinc ibit teftimonium.
Dae. Gripe, aduorte animum. tu paucis expedi, quid poftulas?
Tr. Dixi equidem: fed fi parum intellexti, dicam denuo:
Hasce ambas, vt dudum dixi, ita effe oportet liberas.
Haec Athenis parua fuit virgo fubrepta. *Gr.* Dic mihi,
Quid ifta ad vidulum pertinent, feruae fint iftae an liberae?
Tr. Omnia iterum vis memorari, fcelus, vt defiat dies.
Dae. Abstine maledictis, et mihi, quod rogaui, dilue.
Tr. Ciftellam iftic ineffe oportet caudeam in ifto vidulo,
Vbi funt figna, qui parentes nofcere haec poffit fuos,
Quibus cum parua Athenis periit, ficuti dixi prius.
Gr. Iupiter te Dique perdant. quid ais, vir venefice?
Quid? iftae mutae funt, quae pro fe fabulari non queant?
Tr. Eo tacent, quia tacita bona'ft mulier femper, quam loquens.
Gr. Tum pol tu pro oratione nec vir nec mulier mihi es.
Tr. Qui dum? *Gr.* Quia enim neque loquens es, neque tacens vmquam bonus.
Quaefo, en vmquam hodie licebit mihi loqui? *Dae.* Si praeter hac
Verbum faxis hodie, ego tibi comminuam caput.
Tr. Vt id obcoepi dicere, fenex, eam, te quaefo, ciftulam
Vt iubeas hunc reddere illis: ob eam fi quid poftulat
Sibi mercedis, dabitur: aliud quidquid ibi eft, habeat fibi.
Gr. Nunc demum iftuc dicis, quoniam ius meum effe intellegis:
Dudum dimidiam petebas partem. *Tr.* Immo etiam nunc peto.

Gr. Vidi petere miluum, etiam quum nihil auferret tamen.
Dae. Non ego te comprimere poſſum ſine malo? *Gr.* Si iſtic tacet,
Ego tacebo: ſi iſte loquitur, ſine me pro re mea parte loqui.
Dae. Cedo modo mihi iſtum vidulum, Gripe. *Gr.* Concredam tibi.
At ſi iſtorum nihil ſit, vt mihi reddas. *Dae.* Reddetur. *Gr.* Tene.
Dae. Audi nunc iam, Palaeſtra atque Ampeliſca, hoc quod loquor.
Eſtne hic vidulus, vbi ciſtellam tuam ineſſe aiebas? *Pa.* Is eſt.
Gr. Perii, hercle, ego miſer! vt prius, quam plane adſpexit, illico
Eum eſſe dixit! *Pa.* Faciam ego hanc rem planam tibi:
Ciſtellam iſtic ineſſe oportet caudeam in iſto vidulo.
Ibi ego dicam, quidquid inerit nominatim, tu mihi
Nullus oſtenderis, ſi falſa dicam, fruſtra dixero.
Vos tamen iſtaec, quidquid illic inerit, vobis habebitis.
Sed ſi erunt vera, tum obſecro te, vt mea mihi reddantur. *Dae.* Placet.
Ius merum oras, meo quidem animo. *Tr.* Ac meo, hercle.
Gr. Quid ſi iſta aut ſuperſtitioſa, aut hariola eſt, atque omnia,
Quidquid inſit, vera dicet? anne habebit hariola?
Dae. Non feret, niſi vera dicet: nequidquam hariolabitur.
Solue viduſum ergo, vt, quidquid ſit verum, quam primum ſciam.
Gr. Hoc habet: ſolutum eſt: ah! perii! video ciſtellam. *Dae.* Haeccine eſt?
Pa. Iſtaec eſt. o mei parentes, hic vos concluſos gero!
Huc opesque ſpesque voſtrum cognoſcendum condidi.
Gr. Tunc tibi, hercle, Deos iratos eſſe oportet, quisquis es,
Quae parenteis in tam anguſtum tuos locum compegeris.
Dae. Gripe, adcede huc, tua res agitur, tu puella, iſtinc procul

Dicito, quid insit, et qua facie, memorato omnia.
Si hercle tantillum peccassis, quod posterius postules
Te ad verum conuorti, nugas, mulier, magnas egeris.
Gr. Ius bonum oras. *Tr.* Edepol haud orat te: nam tu iniurius.
Dae. Loquere nunc iam puella. Gripe, animum aduorte, ac tace.
Pa. Sunt crepundia. *Dae.* Ecca video. *Gr.* Perii in primo proelio!
Mane, ne ostenderis. *Dae.* Qua facie sunt? responde ex ordine.
Pa. Ensiculu'st aureolus primum literatus. *Dae.* Dice dum,
In eo ensiculo literarum quid est? *Pa.* Mei nomen patris.
Post altrinsecus est securicula ancipes, item aurea
Literata: ibi matris nomen in securicula'st. *Dae.* Mane.
Dic, in ensiculo quid nomen est paternum? *Pa.* Daemones.
Dae. Di inmortales, vbi loci sunt spes meae? *Gr.* Immo edepol, meae!
Dae. Perge, te obsecro, continuo. *Gr.* Placide: aut ite in malam crucem.
Dae. Loquere, matris nomen hic in securicula quid siet.
Pa. Daedalis. *Dae.* Di me seruatum cupiunt. *Gr.* At me perditum.
Dae. Filiam meam esse hanc oportet, Gripe. *Gr.* Sit per me quidem.
(*Trachalioni*) Qui te Di omnes perdant, qui me hodie oculis vidisti tuis,
Meque adeo scelestum, qui non circumspexi centies
Prius, me ne quis inspectaret, quam rete extraxi ex aqua.
Pa. Post est sicilicula argenteola et duae connexae maniculae, et
Sucula. *Gr.* Quin tu i dierecta cum sucula et cum porculis.
Pa. Et bulla aurea est, pater quam dedit mihi natali die.

Dae. Ea eſt profecto. contineri, quin complectar, non queo.
Filia mea, ſalue: ego is ſum, qui te produxi, pater:
Egò ſum Daemones, et mater tua ecca hic intus Daedalis.
Pa. Salue, mi pater inſperate. *Dae.* Salue. vt te amplector libens!
Tr. Volupe'ſt, quum iſtuc ex pietate voſtra vobis contigit.
Dae. Capedum: hunc, ſi potes, fer intro vidulum, age, Trachalio.
Tr. Ecce Gripi ſcelera. quum iſtaec res male euenit tibi,
Gripe, gratulor. *Dae.* Age, eamus, mea gnata, ad matrem tuam,
Quae ex te poterit argumentis hanc rem magis exquirere:
Quae te magis tractauit, magisque ſigna pernouit tua.
Tr. Eamus intro omnes, quando operam promiſcuam damus.
Pa. Sequere me, Ampeliſca. *Am.* Quum te Dii amant, voluptati eſt mihi.
Gr. Sumne ego ſceleſtus, qui illunc hodie excepi vidulum?
Aut, quum excepi, qui non alicubi in ſolo abstruſi loco?
Credebam edepol turbulentam praedam euenturam mihi,
Quia illa mihi tam turbulenta tempeſtate euenerat.
Credo edepol ego, illic ineſſe auri et argenti largiter.
Quid melius eſt, quam vt hinc intro abeam, et me ſuſpendam clanculum,
Saltem tantisper, dum abscedat haec a me aegrimonia.

ACTVS IV. SCENA V.

DAEMONES.

Pro Dii inmortales, quis me eſt fortunatior,
Qui ex inprouiſo filiam inueni meam?
Satin' ſi quoi homini Dei eſſe benefactum volunt,
Aliquo illud pacto obtingit optatum piis!
Ego hodie, qui neque ſperaui, neque credidi,
Is inprouiſo filiam inueni tamen:

Et eam de genere summo adolescenti dabo
Ingenuo, Atheniensi, et cognato meo.
Ego eum adeo arcessi huc ad me quam primum volo,
Iussique exire huc eius seruom, vt ad forum
Iret. nondum egressum esse eum, id miror tamen.
Adcedam opinor ad fores. quid conspicor?
Vxor complexa collo retinet filiam:
Nimis paene inepta atque odiosa eius amatio est.

ACTVS IV. SCENA VI.

DAEMONES, TRACHALIO.

Aliquando osculando melius est, vxor, pausam fieri;
Atque adorna, vt rem diuinam faciam, quum intro aduenero,
Laribus familiaribus: quum auxerunt nostram familiam.
Sunt domi agni et porci sacres. sed quid istum remoramini,
Mulieres, Trachalionem? atque optime eccum exit foras.
Tr. Vbi vbi erit, tamen iam inuestigabo, et mecum ad te adducam simul
Pleusidippum. *Dae.* Eloquere, vt haec res obtigit de filia:
Eum rogato, vt relinquat alias res, et huc veniat. *Tr.* Licet.
Dae. Dicito daturum meam illi filiam vxorem. *Tr.* Licet.
Dae. Et patrem eius me nouisse, et mihi esse cognatum. *Tr.* Licet.
Dae. Sed propera. *Tr.* Licet. *Dae.* Iam hic fac sit, coena vt curetur. *Tr.* Licet.
Dae. Omnian' licet? *Tr.* Licet, sed scin', quid est, quod te volo?
Quod promisisti, vt memineris, hodie vt liber sim. *Dae.* Licet.
Tr. Fac vt exores Pleusidippum, vt me emittat manu. *Dae.* Licet.
Tr. Et tua filia facito oret: facile exorabit. *Dae.* Licet.
Tr. Atque vt mihi Ampelisca nubat, vbi ego sim liber. *Dae.* Licet.

Tr. Atque vt gratum mihi beneficium factis experiar.
Dae. Licet.
Tr. Omnian' licet? *Dae.* Licet. tibi rurſum refero gratiam.
Sed propera ire in vrbem actutum, et recipe te huc rurſum.
Tr. Licet.
Iam hic ero. tu interibi adorna ceterum, quod opus eſt.
Dae. Licet.
Tr. Hercules iſtum infelicet cum ſua licentia,
Ita meas repleuit aures. quidquid memorabam, licet.

ACTVS IV. SCENA VII.

GRIPVS, DAEMONES.

Quam mox licet te compellare, Daemones?
Dae. Quid eſt negotii, Gripe? *Gr.* De illo vidulo
Si ſapias, ſapias: habeas, quod di danunt boni.
Dae. Aequom videtur tibi, vt ego, alienum quod eſt,
Meum eſſe dicam? *Gr.* Quodne ego inueni in mari?
Dae. Tanto melius illi obtigit, qui perdidit:
Tuum eſſe nihilo magis oportet vidulum.
Gr. Iſto tu pauper es, quum nimis ſancte pius.
Dae. O Gripe, Gripe, in aetate hominum plurimae
Fiunt tranſennae, vbi decipiuntur dolis.
Atque edepol in eas plerumque eſca inponitur.
Quam ſi quis auidus poſcit eſcam auariter,
Decipitur in tranſenna auaritia ſua!
Ille, qui conſulte, docte atque aſtute cauet,
Diutine vti bene licet partum bene:
Mihi iſtaec videtur praeda praedatum irier,
Vt cum maiore dote abeat, quam aduenerit.
Egone vt quod ad me adlatum eſſe alienum ſciam,
Celem? minume iſtuc faciet noſter Daemones.
Semper cauere hoc ſapientes aequiſſumum eſt,
Ne conſcii ſint ipſi maleficiis ſuis.

Ego mihi quum luſi, nihil moror vllum lucrum.
Gr. Spectaui ego pridem Comicos ad iſtum modum
Sapienter dicta dicere, atque iis plaudier,
Quum illos ſapientis mores monſtrabant poplo.
Sed quum inde ſuam quisque ibant diuerſi domum,
Nullus erat illo pacto, vt illi iuſſerant.
Dae. Abi intro, ne moleſtus, linguae tempera.
Ego daturus tibi nihil ſum, ne tu fruſtra ſis.
Gr. At ego Deos quaeſo, vt, quidquid in illo vidulo'ſt,
Si aurum, ſi argentum eſt, omne id vt fiat cinis.
Dae. Illuc eſt, quod nos nequam ſeruis vtimur.
Nam illic cum ſeruo ſi quo congreſſus foret,
Et ipſum ſeſe et illum furti adſtringeret,
Dum praedam habere ſe cenſeret, interim
Praeda ipſus eſſet; praeda praedam duceret.
Nunc hinc introibo, et ſacrificabo: poſtibi
Iubebo, nobis coenam continuo coqui.

ACTVS IV. SCENA VIII.

PLEVSIDIPPVS, TRACHALIO.

Iterum mihi iſtaec omnia itera, mi anime, mi Trachalio,
Mi liberte, mi patrone, immo potius, mi pater.
Repperit patrem Palaeſtra ſuum atque matrem? *Tr.* Repperit.
Pl. Et popularis eſt? *Tr.* Opinor. *Pl.* Et nuptura eſt mihi?
Tr. Suſpicor.
Pl. Cenſen' hodie deſpondebit eam mihi, quaeſo? *Tr.*
Cenſeo.
Pl. Quid, patri etiam gratulabor, quum illam inuenit?
Tr. Cenſeo.
Pl. Quid, matri eius? *Tr.* Cenſeo. *Pl.* Quid ergo cenſes?
Tr. Quod rogas,
Cenſeo. *Pl.* Dic ergo, quanti cenſes? *Tr.* Egone? cenſeo,
Pl. At ſume quidem, ne cenſionem ſemper facias. *Tr.* Cenſeo.

Pl. Quid ſi curram? *Tr.* Cenſeo. *Pl.* An ſic potius placide? *Tr.* Cenſeo.
Pl. Etiamne eam aduenienſ ſalutem? *Tr.* Cenſeo. *Pl.* Etiamne eius patrem?
Tr. Cenſeo. *Pl.* Poſt eius matrem? *Tr.* Cenſeo. *Pl.* Quid poſtea?
Etiamne aduenienſ complectar eius patrem? *Tr.* Non cenſeo.
Pl. Quid, matrem? *Tr.* Non cenſeo. *Pl.* Quid eampſe illam? *Tr.* Non cenſeo.
Pl. Perii! delectum dimiſit. nunc non cenſet, quum volo.
Tr. Sanus non es: ſequere. *Pl.* Duc me, mi patrone, quo libet.

ACTVS V. SCENA I.

LABRAX.

Quis me eſt mortalium miſerior, qui viuat alter hodie,
Quem ad recuperatores modo damnauit Pleuſidippus.
Abiudicata a me modo eſt Palaeſtra. perditus ſum!
Nam lenones ex gaudio credo eſſe procreatos,
Ita omnes mortales, ſi quid eſt mali lenoni, gaudent.
Nunc alteram illam, quae mea eſt, viſam huc in Veneris fanum:
Saltem vt eam abducam, de bonis quod reſtat reliquiarum.

ACTVS V. SCENA II.

GRIPVS, LABRAX.

Numquam edepol hodie ad veſperam Gripum inſpicietis viuum,
Niſi vidulus mihi redditur. *La.* Perii, quum mentionem
Fieri audio vsquam viduli, quaſi palo pectus tundat.
Gr. Illic ſceleſtus liber eſt! ego, qui in mari prehendi
Rete atque excepi vidulum — dare ei negatis quidquam!
La. Pro Di inmortales, ſuo mihi hic ſermone adrexit aures.
Gr. Cubitum, hercle, longis literis ſignabo iam vsque quaque,

Si quis perdiderit vidulum cum auro atque argento multo,
Ad Gripum vt veniat. non feretis istum, vt postulatis.
LA. Meum, hercle, illic homo vidulum scit, qui habet, vt ego opinor.
Adeundus mihi illic est homo: Di, quaeso, subuenite.
GR. Quid me intro reuocas? hoc volo hic ante ostium extergere.
Nam hoc quidem pol e robigine, non e ferro factum est;
Ita quanto magis extergeo, rutilum atque tenuius fit:
Nam quidem hoc Vere natum, est verum: ita in manibus consenescit.
LA. Adolescens, salue. *GR*. Di te ament cum inraso capite. *LA*. Quid fit?
GR. Verum extergetur. *LA*. Vt vales? *GR*. Quid tu? num medicus, quaeso, es?
LA. Immo edepol vna litera plus sum, quam medicus. *GR*. Tum tu
Mendicus es? *LA*. Tetigisti acu. *GR*. Videtur digna forma.
Sed quid tibi est? *LA*. Hac proxima nocte in mari elaui.
Confracta est nauis, perdidi, quidquid erat, miser ibi omne.
GR. Quid perdidisti? *LA*. Vidulum cum auro atque argento multo.
GR. Ecquid meministi in vidulo, qui perit, quid infuerit ibi?
LA. Quid refert, qui periit? *GR*. Tamen, si non hoc, aliud fabulemur?
Quid si ego sciam, qui inuenerit? volo ex te scire signa.
LA. Nummi octingenti aurei in marsupio infuerunt;
Praeterea centum minae Philippicae in pasceolo seorsus.
GR. Magna hercle praeda'st: largiter mercedis indipiscar:
Dii homines respiciunt. bene ego hinc praedatus ibo.
Profecto huius est vidulus. perge alia tu expedire.
LA. Talentum argenti commodum magnum inerat in crumina;
Praeterea sinus, epichysis, cantharus, gaulus cyathusque.

Gr. Papae! diuitias tu quidem habuiſti luculentas.
La. Miſerum iſtuc verbum et peſſumum eſt, Habuiſſe, et nihil habere.
Gr. Quid dare velis, qui iſtaec tibi inueſtiget indicetque?
Eloquere propere, celeriter. *La.* Nummos trecentos. *Gr.* Tricas.
La. Quadringentos. *Gr.* Tramas putridas. *La.* Quingentos. *Gr.* Caſſam glandem.
La. Sexcentos. *Gr.* Curculiunculos minutos fabulare.
La. Dabo ſeptingentos. *Gr.* Os calet tibi: nunc id frigidefactas?
La. Mille dabo nummos. *Gr.* Somnias. *La.* Nihil addo: abi. *Gr.* Igitur audi:
Si, hercle, abiero hinc, hic non ero. *La.* Vin' centum et mille? *Gr.* Dormis.
La. Eloquere quantum poſtules. *Gr.* Quo nihil inuitus addas:
Talentum magnum! non poteſt triobolum hinc abeſſe.
Proin tu vel aias, vel neges. *La.* Quid iſtic neceſſum eſt, video:
Dabitur talentum. *Gr.* Adcede dum huc: Venus haec volo adroget te.
La. Quod tibi libet, id mihi impera. *Gr.* Tange aram hanc Veneris. *La.* Tango.
Gr. Per Venerem hanc iurandum eſt tibi. *La.* Quid iurem? *Gr.* Quod iubebo.
La. Praei verbis quid vis. (*ſecum*) id quod domi eſt, numquam vlli ſubplicabo.
Gr. Tene aram hanc. *La.* Teneo. *Gr.* Deiura, te mihi argentum daturum,
Eodem die, viduli vbi ſis potitus. *La.* Fiat.
Gr. *La.* Venus Cyrenenſis teſtem te teſtor mihi,
Si vidulum illum, quem ego in naui perdidi,
Cum auro atque argento ſaluom inueſtigauero,
Isque in poteſtatem meam peruenerit —

Gr. Tum ego huic Gripo dico, inquito, et me tangito.
La. Tum ego huic Gripo dico, Venus, vt tu audias —
Gr. La. Talentum argenti magnum continuo dabo.
Gr. Si fraudaſſis; dicito, vti te in quaeſtu tuo
Venus eradicet caput atque aetatem tuam.
Tecum hoc habeto tamen, vbi iuraueris.
La. Et illum ego aduorſum, ſi quid peccaſſo, Venus,
Veneror te, vt omnes miſeri lenones ſient.
Gr. Tamen fiet, etſi tu fidem ſeruaueris.
Tu hic operire, iam ego faxo exibit ſenex:
Eum tu continuo vidulum repoſcito. (*abit*)
La. (*ſecum*) Si maxume mihi illum reddiderit vidulum,
Non illi ego hodie debeo triobolum.
Meus arbitratus eſt, lingua quod iuret mea.
Sed conticeſcam. eccum exit, et ducit ſenem.

ACTVS V. SCENA III.

GRIPVS, DAEMONES, LABRAX.

Sequere hac: vbi iſtic leno eſt? heus tu, hem tibi; hic habet vidulum.
Dae. Habeo, et fateor eſſe apud me: et, ſi tuus eſt, habeas tibi.
Omnia, vt quidquid infuere, ita ſalua ſiſtentur tibi.
Tene, ſi tuus eſt. *La.* O Di inmortales! meus eſt. ſalue, vidule.
Dae. Tuusne eſt? *La.* Rogitas? ſiquidem hercle Iovis fuit, meus eſt tamen.
Dae. Omnia inſunt ſalua: vna iſtinc ciſtella excepta eſt modo
Cum crepundiis, quibuscum hodie filiam inueni meam.
La. Quam? *Dae.* Tua quae fuit Palaeſtra; ea filia inuenta eſt mea.
La. Bene mehercle factum eſt: quum iſtaec res tibi ex ſententia

Pulcre euenit, gaudeo. *Dae.* Iſtuc facile non credo tibi.
La. Immo, hercle, vt ſcias gaudere me, mihi triobolum
Ob eam ne duis: condono te. *Dae.* Benigne edepol facis.
La. Immo tu quidem hercle vero. *Gr.* Heus tu, iamne habes vidulum?
La. Habeo. *Gr.* Propera. *La.* Quid properabo? *Gr.* Reddere argentum mihi.
La. Neque edepol tibi do, neque quidquam debeo. *Gr.* Quae haec factio eſt?
Non debes? *La.* Non hercle vero. *Gr.* Non tu iuratus mihi es?
La. Iuratus ſum; et nunc iurabo, ſi quid voluptati eſt mihi.
Ius iurandum rei ſeruandae, non perdendae, conditum eſt.
Gr. Cedo ſis mihi talentum magnum argenti, periuriſſume.
Dae. Gripe, quod tu iſtum talentum poſcis? *Gr.* Iura-tu'ſt mihi
Dare. *La.* Libet iurare: tun' meo Pontifex periurio es?
Dae. Qua pro re argentum promiſit hic tibi? *Gr.* Si vidulum
Iſtum redegiſſem in poteſtatem eius, iuratus dare
Mihi talentum magnum argenti. *La.* Cedo qui cum habeam iudicem,
Ni dolo malo inſtipulatus ſis, niue etiam dum ſiem
Quinque et viginti natus annos. *Gr.* Habe cum hoc. *La.* Alio'ſt opus.
Dae. Iam ab iſto auferre haud ſinam, niſi iſtum condemnauero.
Promiſiſti huic argentum? *La.* Fateor. *Dae.* Quod ſeruo meo
Promiſiſti, meum eſſe oportet: ne tu leno poſtules,
Te hic fide lenonia vti: non potes. *Gr.* Iam te ratus
Nactum hominem, quem defraudares. dandum huc argentum eſt probum:
Id ego continuo huic dabo, adeo me vt hic emittat manu.
Dae. Quando ergo erga te benignus fui, atque opera mea

Haec tibi ſunt ſeruata — *Gr.* Immo hercle mea, ne tu dicas tua —
Dae. (*Gripo*) Si ſapies, tacebis! (*lenoni*) Tum te mihi benigne itidem addecet
Bene merenti bene referre gratiam. *La.* Nempe pro meo
Iure oras. *Dae.* Mirum, quin tuum ius meo periculo abs te expetam.
Gr. Saluos ſum: leno labaſcit: libertas portenditur.
Dae. Vidulum iſtic ille inuenit; illud mancipium meum eſt:
Ego tibi hunc porro ſeruaui cum magna pecunia.
La. Gratiam habeo, et de talento nulla cauſa eſt quin feras,
Quod iſti ſum iuratus. *Gr.* Heus tu! mihi dato ergo, ſi ſapis.
Dae. Tacen' an non? *Gr.* Tu meam rem ſimilas agere, tibi mu * *.
Non hercle iſtoc me interuortes, ſi aliam praedam perdidi.
Dae. Vapulabis, verbum ſi addes iſtuc vnum. *Gr.* Vel hercle enica,
Non tacebo vmquam alio pacto, niſi talento comprimor.
La. Tibi operam hic quidem dat; taceto. *Dae.* Concede hoc tu leno. *La.* Licet.
Gr. Palam age, nolo murmur vllum neque ſuſurrum fieri.
Dae. Dic mihi, quanti illam emiſti tuam alteram mulierculam
Ampeliſcam? *La.* Mille nummos denumeraui. *Dae.* Vin' tibi
Conditionem luculentam ferre me? *La.* Sane volo.
Dae. Diuiduom talentum faciam. *La.* Bene facias. *Dae.* Pro illa altera,
Liberta vt ſit, dimidium tibi ſume, dimidium huic cedo.
La. Maxume. *Dae.* Pro illo dimidio ego Gripum emittam manu,
Quem propter tu vidulum, et ego natam inueni. *La.* Bene facis;

Gratiam habeo magnam. *GR.* Quam mox mihi argentum ergo redditur?
DAE. Res soluta est, Gripe, ego habeo. *GR.* Hercle, at ego me mauolo.
DAE. Nihil hercle hic tibi est, ne tu speres. iuris iurandi volo
Gratiam facias. *GR.* Perii hercle! nisi me suspendo, obcidi.
Numquam hercle iterum defraudabis me quidem post hunc diem.
DAE. Hic hodie coenato, leno. *LA.* Fiat! conditio placet.
DAE. Sequimini intro. spectatores, vos quoque ad coenam vocem,
Ni daturus nihil sim, neque sit quidquam pollucti domi;
Neue adeo vocatos credam vos esse ad coenam foras.
Verum si voletis plausum Fabulae huic clarum dare,
Comissatum omnes venitote ad me ad annos sedecim.
Vos hic hodie coenatote ambo. *LA.* Fiat. *DAE.* Plausum date.

M. ACCII PLAVTI

S T I C H V S.

DRAMATIS PERSONAE:

ANTIPHO probus quidem in vtroque, quod filiarum, quae a viris desertae videntur, et rebus consultum cupit, et fidei ignoscit obsequium denegatum; sed nimium parcus est, cumque amore tibicinae, quam a genero donatam sibi cupit, turpiter se senex dat.

PANEGYRIS } PINACIVM } mulieres optimae, in patrem piae, sed ita, vt fidem coniugalem tueantur integram.

EPIGNOMVS } PAMPHILIPPVS } iuuenes, luxu quidem deliciisque rem familiarem perdentes, eius tamen recuperandae studiosissimi, et in recuperata deinde conseruanda cautiores.

GELASIMVS parasitus sordidissimus.

CROCOTIVM ancilla, quales multae sunt, quae properare iussa, multum temporis confabulando perdit.

DINACIVM puer, inepte sedulus.

STICHVS } SAGARINVS } serui, prior parcus et inuidus, alter inmoderatus, cetera non mali. Concedentibus heris, vt diem sumant hilarum, genio indulgent, vt plebecula solet.

STEPHANIVM, ancilla non mala, at duorum simul seruorum amica.

ARGVMENTVM PRISCIANI.

Senex castigat filias, quod hae viros
Tam perseuerent peregrinantis pauperes
Ita sustinere fratres, neque relinquere:
Contraque verbis delenitur commodis,
Habere vt sineret, quos semel nactae forent.
Viri reueniunt opibus aucti trans mare.
Suam quisque retinet: ac Sticho ludus datur.

ARGVMENTVM.

Sticho quidem non minus, quam ceteris fabulis suis, prodesse Plautus et delectare voluisse reperitur, at artis tamen hac in fabula paulo videtur fuisse negligentior. Fidei coniugalis exemplum proponit egregium, ea tempestate mulieribus romanis adhuc sanctissimae. Plautus enim Terentiusque saeuarum quidem vxorum et imperiosarum personas interdum inducunt, et in Aulularia A. 3. sc. 5. Megadorus in perstringendo dotatarum luxu multus est; (eiusmodi enim vxores Comici non paucas viderant) inpudicae autem vxoris exemplum neuter habet, quod tale aut non viderat, aut rarissimum certe esse sciebat: quam et Horatius 3. od. 6. v. 33 sqq. Hannibalis victores non inpudicis matribus ortos laudat. Iuuenum porro duorum exemplo Plautus et a luxuria auocat, rem familiarem breui tempore perdente, et industriam commendat, qua vna rei familiaris damna resarciri possunt, et, quos homines rebus tuis obsuisse senseris, eos angue peius vitandos abigendosque esse docet. Vt plura taceam, bonas multas praeclarasque sententias fabulae esse insertas, lectorem praeterire nequit. Non est praeterea in Sticho, qui, in dictis factisque omnibus, mores non tueatur suos, nec vlla est scena, quae non, sale sparsa vere Plautino, animo lectoris oblectando sit exhilarandoque. Tot tantisque dotibus huic fabulae cum ceteris Plautinis communibus, vnum esse, quod minus placeat, doleo. Historia, quae tractatur, nimis est leuis: Duo fratres, opibus luxuria perditis, peregre abierant, mercaturam facturi. Tertius quum iam ageretur annus, neque vxores, quae sorores erant, de vita rebusque suis fecissent certiores; pater earum vult, aliis eas nubere. Ipso autem eo tempore fratres redeunt vxoribus adceptissimi, et, re bene gesta, ditiores nunc, quam fuerant vmquam, cum socero etiam sine negotio in gratiam redeunt. In hoc quidem argumento protasis est: docentur spectatores,

quo in loco verſentur, quorum res agitur; et cataſtrophe ineſt: tota res ad iucundum conuertitur exitum; ſed epitaſin deſidero, incrementum turbarum, errorisque nodum. Quo vero inter minorem ſpem maioremque metum ſpectatorum animi aliquamdiu tenentur ſuſpenſi, eo magis mouentur ad miſericordiamque inducuntur, quaſi ipſi periculi participes; eoque laetior iis ſalus eorum, quibus male metuerant, venire ſolet. Epitaſi autem neglecta, non comoediam, ſed narratiunculam aliquam, audiuiſſe nobis videmur. Deinde vero tota haec ſabula quarto iam actu peragitur, quintumque actum, forſan ne nimis breuis fabula eſſet, adfuiſſe Plautus videtur. Hic actus prorſus noua quaſi fabula eſt, cui vni nomen Stichi *vere debetur, prioribus quatuor actibus a* fide coniu*gali potius,* vel a reditu opportuno *denominandis.*

ACTVS I. SCENA I.

PANEGYRIS, PINACIVM.

Credo ego miſeram fuiſſe Penelopam,
Soror, ſuo ex animo, quae tam diu vidua
Viro ſuo caruit. nam nos eius animum
De noſtris factis noſcimus, quarum viri hinc abſunt,
Quorumque nos negotiis abſentum, vt eſt aequum,
Sollicitae noctes et dies, ſoror, ſumus ſemper.
Pi. Noſtrum officium nos facere aequom eſt: neque
Id magis facimus, quam nos monet pietas.
Sed hic, mea ſoror, adſis dum: multa volo tecum
Loqui de re viri. *Pa.* Saluene, amabo?
Pi. Spero quidem, et volo: ſed hoc, ſoror, crucior,
Patrem tuum meumque adeo, vnice qui vnus
Ciuibus ex omnibus probus perhibetur,
Eum nunc inprobi viri officio vti;
Viris qui tantas abſentibus noſtris
Facit iniurias inmerito,
Noſque ab his abducere volt.
Hae res vitae me, ſoror, ſaturant:

Hae mihi diuidiae et ſenio ſunt.
PA. Neu lacruma, ſoror; neu tuo id animo
Fac, quod tibi tuus pater facere minatur.
Spes eſt, eum melius facturum.
Noui ego illum: iſtaec ioculo dicit:
Neque ille ſibi mereat Perſarum
Montes, qui eſſe aurei perhibentur,
Vti iſtuc faciat, quod tu metuis.
Tamen ſi faciat, minume iraſci
Decet: neque id inmerito eueniet.
Nam viri noſtri domo vt abierunt,
Hic tertius annus. *PI.* Ita vt memoras.
PA. Quum ipſi interea viuant, valeant;
Vbi ſint, quid agant, ecquid agant,
Neque participant nos, neque redeunt.
PI. An id doles, ſoror, quia illi ſuum officium
Non colunt, quum tuum facis? *PA.* Ita pol.
PI. Tace ſis: caue ſis audiam ego iſtuc,
Caue, poſthac ex te. *PA.* Nam qui iam?
PI. Quia pol meo animo omnes ſapientes
Suum officium aequom eſt colere et facere.
Quam ob rem ego te hoc, ſoror, tametſi es maior,
Moneo, vt tuum memineris officium:
Et ſi illi inprobi ſint, atque aliter
Nos faciant, quam aequum eſt; tamen pol
Ne quid magis ſimus omnibus obnoxiae opibus,
Noſtrum officium meminiſſe decet.
PA. Placet: taceo. *PI.* At memineris facito.
PA. Nolo ego, ſoror, me credi eſſe inmemorem viri,
Neque ille eos honores, mihi quos habuit, perdidit:
Nam mihi pol grata adceptaque huius eſt benignitas:
Et me quidem haec conditio nunc non poenitet:
Neque eſt cur nunc ſtudeam, has nuptias mutarier.

Verum poſtremo in patris poteſtate eſt ſitum:
Faciendum id nobis, quod parentes imperant.
Pi. Scio, atque in cogitando moerore augeor.
Nam propemodum iam oſtendit ſuam ſententiam.
Pa. Igitur quaeramus, nobis quid facto vſus ſit.

ACTVS I. SCENA II.

ANTIPHO, PANEGYRIS, PINACIVM.

(*Exiens ſeruis*) Qui manet, vt moneatur ſemper, ſeruos homo, officium ſuum,
Nec voluntate id facere meminit, ſeruos is habitu haud probus eſt.
Vos meminiſtis quotcalendis petere demenſum cibum.
Qui minus meminiſtis, quod opus ſit facto, facere in aedibus?
Iam quidem in ſuo quidque loco niſi erit mihi ſitum ſupellectilis,
Quum ego reuortar, vos monimentis commonefaciam bubulis.
Non homines habitare mecum mihi hic videntur, ſed ſues.
Facite, ſultis, nitidae vt aedes meae ſint, quum redeam domum.
Iam ego domi adero: ad meam maiorem filiam inuiſo domum.
Si quis me quaeret, inde vocatote aliqui: aut iam egomet hic ero.
Pi. Quid agimus, ſoror, ſi obfirmabit pater aduorſum nos? *Pa.* Pati
Nos oportet, quod ille faciat, cuius poteſtas plus poteſt.
An. (*ſecum*) Si manere hic ſeſe malint potius, quam alio nubere,
Non faciant? quid mihi opu'ſt, decurſo aetatis ſpatio, cum eis
Gerere bellum? quum nihil, quam ob rem faciam, meruiſſe arbitrer?
Minume! nolo turbas. ſed hoc mihi optumum factu arbitror,
Principium ego quo pacto cum illis obcipiam, id ratiocinor:
Vtrum ego perplexim laceſſam oratione ad hunc modum,

Quaſi numquam quidquam in eas ſimilem, quaſi nihil inaudiuerim,
Eas in ſe meruiſſe culpam; an potius tentem leniter;
An minaciter? ſcio lites fore: ego meas noui optume.
Pi. Exorando, haud aduorſando ſumendam operam cenſeo.
Gratiam a patre ſi petimus, ſpero ab eo inpetraſſere:
Aduorſari ſine dedecore et ſcelere ſummo haud poſſumus.
Neque ego ſum factura; neque, tu vt facias, conſilium dabo:
Verum vt exoremus. noui ego noſtros: exorabili'ſt.
An. Sic faciam: adſimilabo, quaſi aliquam culpam in ſeſe admiſerint.
Perplexabiliter earum hodie perpauefaciam pectora:
Poſt id agam igitur deinde; vt animus meus erit, faciam palam.
Multa, ſcio, facienda verba. ibo intro. ſed aperta eſt foris.
Pi. Certo enim mihi paternae vocis ſonitus aures adcidit.
Pa. Is eſt ecaſtor. ferre aduorſum hominem obcupemus oſculum.
Pi. Salue, mi pater. *An.* Et vos ambae. illico agite, abscedite.
Pi. Oſculum? *An.* Sat eſt oſculi mihi voſtri. *Pi.* Qui, amabo, pater?
An. Quia ita meae animae ſalſura euenit. *Pi.* Adſide hic, pater.
An. Non ſedeo iſtic: vos ſedete: ego ſedero in ſubſellio.
Pi. Mane puluinum. *An.* Bene procuras mihi: ſatis ſic fultum eſt mihi.
Pi. Sine, pater. *An.* Quid opus eſt? *Pi.* Opus eſt. *An.* Morem tibi geram. atque hoc ſatis eſt.
Pi. Numquam enim nimis curare poſſunt ſuum parentem filiae.
Quem aequius eſt nos potiorem habere, quam te? poſtidea, pater,
Viros noſtros, quibus tu voluiſti eſſe nos matres familias?
An. Bonas vt aequom eſt facere, facitis; quum tamen abſentes viros

Perinde habetis, quaſi praeſentes ſint. *Pi.* Pudicitia eſt, pater,
Eos magnificare, qui nos ſocias ſumpſerunt ſibi.
An. Numquis hic eſt alienus noſtris dictis auceps auribus?
Pa. Nullus praeter nosque teque. *An.* Voſtrum animum adhiberi volo.
Nam ego ad vos nunc inperitus rerum et morum mulierum,
Diſcipulus venio ad magiſtras. quibus matronas moribus,
Quae optumae ſunt, eſſe oportet? ſed vtraque vt dicat mihi.
Pa. Quid iſtuc eſt, quod huc exquaeſitum mulierum mores venis?
An. Pol ego vxorem quaero, poſtquam voſtra mater mortua eſt.
Pa. Facile inuenies et peiorem et peius moratam, pater,
Quam illa fuit: meliorem neque tu reperies, neque Sol videt.
An. At ego ex te exquiro, atque ex iſtac tua ſorore. *Pi.* Edepol, pater,
Scio, vt oportet eſſe, ſi ſint ita, vt ego aequum cenſeo.
An. Volo ſcire ergo, vt aequum cenſes. *Pi.* Vt, per vrbem quum ambulent,
Omnibus os obturent, ne quis merito maledicat ſibi.
An. Dic viciſſim nunc iam tu. *Pi.* Quid vis tibi dicam, pater?
An. Vbi facillime ſpectatur mulier, quae ingenio eſt bono?
Pa. Cui malefaciundi eſt poteſtas, quae, ne faciat, id temperat.
An. Haud male iſtuc. age tu altera: vtra ſit conditio penſior,
Virginemne an viduam habere? *Pi.* Quanta mea ſapientia eſt,
E malis multis, malum quod minumum eſt, id minumum eſt malum.
Qui poteſt mulieres vitare, vitet; vt quotidie
Pridie caueat, ne faciat, quod pigeat poſtridie.
An. Quae tibi mulier videtur multo ſapientiſſuma?
Pa. Quae tamen, quum res ſecundae ſunt, ſe poterit noſcere:
Et illa, quae aequo animo patietur, ſibi eſſe peius, quam fuit.
An. Edepol vos lepide tentaui voſtrumque ingenium ingenii.

Sed hoc eſt, quod ad vos venio, quodque eſſe ambas conventas volo:
Mihi auctores ita ſunt amici, vt vos hinc abducam domum.
Pa. At enim nos, quarum res agitur, aliter auctores ſumus.
Nam aut olim, niſi tibi placebant, non datas oportuit.
Aut nunc non aequom eſt abduci, pater, illisce abſentibus.
An. Vosne ego patiar cum mendicis nuptas, me viuo, viris?
Pi. Placet ille meus mihi mendicus: ſuus rex reginae placet.
Idem animus eſt in paupertate, qui olim in diuitiis fuit.
An. Vosne latrones et mendicos homines magni penditis?
Pa. Non me tu argento dediſti, opinor, nuptum, ſed viro.
An. Quid? illos exſpectatis, qui abhinc iam abierunt triennium?
Quin vos capitis conditionem ex peſſuma primariam?
Pa. Stultitia eſt, pater, venatum ducere inuitas canes.
Hoſtis eſt vxor, inuita quae ad virum nuptum datur.
An. Certumne eſt, neutram voſtrarum perſequi imperium patris?
Pi. Perſequimur: nam, quo dediſti nuptum, abire nolumus.
An. Bene valete: ibo, atque amicis voſtra conſilia eloquar.
Pa. Probiores credo arbitrabunt, ſi probis narraueris.
An. Curate igitur familiarem rem, vt poteſtis, optume.
Pa. Nunc placet, quum recte monſtras: nunc tibi auſcultabimus.
Nunc, ſoror, abeamus intro. *Pi.* Immo interuiſam prius domum.
Si a viro tibi forte veniet nuntius, facito vt ſciam.
Pa. Neque ego te celabo, neque tu me celaſſis, quod ſcies.
Eho, Crocotium; i, paraſitum Gelaſimum huc arceſſito;
Tecum adduce. nam illum ecaſtor mittere ad portum volo,
Si quae forte ex Aſia nauis heri aut hodie venerit.
Nam dies totos apud portum ſeruos vnus adſidet;
Sed tamen volo interuiſi. propera; actutum redi.

ACTVS I. SCENA III.

GELASIMVS, CROCOTIVM.

Famem fuiſſe ſuſpicor matrem mihi:
Nam poſtquam natus ſum, ſatur numquam fui.
Quam ego matri meae retuli inuitiſſumus,
Eam mihi numquam retulit mater gratiam.
Nam illa me in aluo menſes geſtauit decem,
At ego illam in aluo geſto plus annos decem.
Atque illa puerum me geſtauit paruolum,
Quo minus laboris illam cepiſſe exiſtimo:
At ego non pauxillulam in vtero geſto famem,
Verum hercle multo maxumam et grauiſſumam.
Vteri dolores mihi oboriuntur cotidie;
Sed matrem parere nequeo: neſcio quomodo.
Audiui ſaepe hoc volgo dicier,
Solere elephantum grauidam perpetuos decem
Eſſe annos. eius ex ſemine haec certo eſt Fames.
Nam iam complures annos vtero haeret meo.
Nunc ſi ridiculum hominem quaeret quispiam,
Venalis ego ſum cum ornamentis omnibus.
Inanimentis explementum quaerito.
Gelaſimo nomen mihi indidit paruo pater,
Quia inde iam a pauxillo puero ridiculus fui.
Propter paupertatem adeo hoc nomen repperi;
Eo, quia paupertas fecit, ridiculus forem:
Nam illa omnes artes perdocet, vbi quem adtigit.
Per annonam caram dixit me natum pater:
Propterea, credo, nunc eſurio acrius.
Sed generi noſtro haec reddita eſt benignitas,
Nulli negare ſoleo, ſi quis eſum me vocat.
Oratio vna interiit hominum peſſume,
Atque optuma, hercle, meo animo et ſcitiſſuma,
Qua ante vtebantur, Veni illo ad coenam! Sic face!

Promitte vero! Ne grauare! Eſt commodum?
Volo inquam fieri! Non amittam, quin eas!
Nunc repererunt ei verbo vicarium,
Nihili quidem, hercle, verbum ac viliſſumum,
Vocem te ad coenam, niſi egomet coenem foris.
Ei, hercle, ego verbo lumbos defractos velim,
Ni vere perierit, ſi coenaſſit domi.
Haec verba ſubigunt me, mores vt barbaros
Diſcam, atque vt faciam praeconis compendium;
Itaque auctionem praedicem, ipſe vt veneam.
Cr. Hic ille eſt Paraſitus, quem arceſſitum miſſa ſum.
Quae loquitur, auſcultabo, prius quam conloquar.
Ge. Sed curioſi ſunt hic quam plures mali,
Alienas res qui curant ſtudio maxumo,
Quibus ipſis nulla eſt res, quam procurent, ſua!
Ei quando quem auctionem facturum ſciunt,
Adeunt, perquirunt, quid ſiet cauſae illico:
Alienum aes cogat, an pararit prandium,
Vxorin' ſit reddenda dos diuortio?
Eos omnes, tametſi hercle haud indignos iudico,
Qui, vt multum miſeri ſint, laborent, nihil moror;
Dicam auctionis cauſam, vt animo gaudeant,
(Nam curioſus nemo eſt, quin ſit maleuolus!)
Ipſe egomet quam ob rem auctionem praedicem:
Damna euenerunt maxuma miſero mihi,
Ita me mancupia miſerum adfecerunt male,
Potationes plurimae demortuae:
Quot adeo coenae, quas defleui, mortuae!
Quot potiones mulſi! quot autem prandia!
Quae inter continuum perdidi triennium.
Prae moerore adeo miſer atque aegritudine
Conſenui: paene ſum fame emortuus.
Cr. Ridiculus aeque nullus eſt, quando eſurit.

Ge. Nunc auctionem facere decretum eſt mihi:
Foras neceſſum eſt, quidquid habeo, vendere.
Adeſte ſultis, praeda erit praeſentium.
Logos ridiculos vendo, agite, licemini.
Qui coena poſcit? ecqui poſcit prandio?
Hercules te amabit prandio? coena tibi?
Ehem adnuiſtin'? nemo meliores dabit.
Nullis meliores eſſe paraſitos ſinam.
Vel vnctiones Graecas ſudatorias,
Vel alias malacas crapularias,
Cauillationes, adſentatiunculas,
Ac periuratiunculas paraſiticas,
Rubiginoſam ſtrigilem, ampullam rubidam,
Paraſitum inanem, quo recondas reliquias.
Haec veniſſe iam opus eſt, quantum poteſt;
Vti decumam partem Herculi polluceam.
Cr. Ecaſtor auctionem haud magni pretii!
Adhaeſit homini ad infimum ventrem fames.
Adibo hominem. *Ge.* Quis haec eſt, quae aduorſum it mihi?
Epignomi ancilla haec quidem eſt Crocotium.
Cr. Gelaſime, ſalue. *Ge.* Non eſt id nomen mihi.
Cr. Certo mecaſtor id fuit nomen tibi.
Ge. Fuit diſertim: verum id vſu perdidi:
Nunc Miccotrogus nomine ex vero vocor.
Cr. Heu ecaſtor, riſi te hodie multum. *Ge.* Quando, aut quo in loco?
Cr. Hic, quum auctionem praedicabas. *Ge.* Peſſuma,
Ehon' audiuiſti? *Cr.* Te quidem digniſſimam.
Ge. Quo nunc is? *Cr.* Ad te. *Ge.* Quid venis? *Cr.* Panegyris
Rogare iuſſit te opere maximo,
Mecum ſimitu vt ires ad ſeſe domum.
Ge. Ego illo mehercle vero eo, quantum poteſt.

Iamne exta cocta ſunt? quot agnis fecerat?
Cr. Illa quidem nullum ſacrificauit. *Ge.* Quomodo?
Quid igitur me volt? *Cr.* Tritici modios decem
Rogare, opinor, te volt. *Ge.* Mene, vt ab ſe petam?
Cr. Immo, hercle, vt abs te mutuum nobis dares.
Ge. Negato eſſe, quod dem, nec mu, nec mutuum,
Neque aliud quidquam, niſi hoc, quod habeo, pallium;
Linguam quoque etiam venditariam.
Cr. Hau, nulla tibi lingua eſt, quae quidem dicat, Dabo?
Ge. Veterem reliqui: eccam illam, quae dicat, Cedo.
Cr. Malum tibi Di dent! *Ge.* Haec eadem dicit tibi.
Cr. Quid nunc, iturus, an non? *Ge.* Abi ſane domum.
Iam illo venturum dicito, propera, atque abi. (*ancilla abit*)
Demiror, quid illaec me ad ſe arceſſi iuſſerit,
Quae numquam iuſſit me ad ſe arceſſi ante hunc diem,
Poſtquam vir abiit eius; miror quid ſiet:
Niſi vt periculum ſiat, viſam quid velit.
Sed eccum Dinacium, eius puerum. hoc vide.
Satin' vt facete atque ex pictura adſtitit?
Nae iſte edepol vinum poculo pauxillulo
Saepe exantlauit ſubmerum ſciſſiſſume.

ACTVS II. SCENA I.

DINACIVM, GELASIMVS.

Mercurius, Iovis qui nuntius perhibetur, numquam aeque patri
Suo nuntium lepidum adtulit, quam ego nunc meae herae nuntiabo.
Itaque onuſtum pectus porto laetitia lubentiaque:
Neque lubet, niſi glorioſe, quidquam proloqui. profecto
Amoenitates omnium venerum atque venuſtatum adfero.
Ripisque ſuperat mihi atque abundat pectus laetitia meum.
Propterea, Dinacium, pedes hortare: honeſta dicta factis —

Nunc tibi poteſtas adipiſcendi eſt gloriam, laudem, decus —
Heraeque egenti ſubueni: benefacta maiorum tuorum exauge.
Quae miſera exſpectatione eſt Epignomi aduentus viri,
Proinde, vt decet, amat virum ſuum cupide. nunc expedi, Dinacium.
Age, vt placet; curre vt lubet; caue quemquam flocci feceris.
Cubitis depulſa de via, tranquillam concinna viam.
Si rex obſtabit obuiam, regem ipſum prius peruortito.
Ge. Quidnam dicam, Dinacium
Laſciuibundum tam lubenter currere?
Harundinem fert, ſportulamque et hamulum piſcarium.
Di. Sed tandem, opinor, aequius eſt, heram mihi eſſe ſupplicem,
Atque oratores mittere ad me, donaque ex auro et quadrigas,
Qui vehar: nam pedibus ire non queo. ergo iam reuortar.
Ad me iri, et ſupplicari egomet mihi cenſeo aequom.
An vero nugas cenſeas? nihil eſſe, quod ego nunc ſcio?
Tantum a portu adporto bonum, tam gaudium adfero grande,
Vix ipſa domina hoc, niſi ſciat, exoptare a Dis audeat.
Nunc vltro hoc deportem? haud placet; neque id vero officium arbitror.
Hic hoc videtur mihi magis meo conuenire huic nuntio,
Aduorſum vt veniat, obſecret, ſe vt nuntio hoc inpertiam.
Secundas fortunas decent ſuperbiae.
Sed tandem quum recogito, qui potuit ſcire, haec ſcire me?
Non enim poſſum, quin reuortar, quin loquar, quin ediſſertem,
Heramque ex moerore eximam, benefacta maiorum meum
Exaugeam, atque illam augeam ex inſperato obportuno modo.
Contundam facta Talthybii, contemnamque omnis nuntios:
Simulque ad curſuram meditabor me ad ludos Olympiae.
Sed ſpatium hoc obcidit; breue'ſt curriculo; quam me poenitet!

Quid hoc? obcluſam ianuam video, ibo et pultabo fores.
Aperite atque adproperate, fores facite vt pateant, remo-vete moram.
Nimis haec res ſine cura geritur. vide, quam dudum hic adſto et pulto!
Somnon' operam datis? experiar, fores, an cubiti, an pedes plus valeant.
Nimis vellem hae fores herum fugiſſent, ea cauſa vt habe-rent malum.
Defeſſus ſum pultando.
Hoc poſtremum eſt vobis.
Ge. Ibo atque hunc compellabo.
Saluus ſis. *Di.* Et tu ſalue.
Ge. Iam tu piſcator factus?
Di. Quampridem non ediſti?
Ge. Vnde is? quid fers? quid feſtinas?
Di. Tua quod nihil refert, ne
Cures. *Ge.* Quid iſtic ineſt?
Di. Quas tu vides colubras?
Ge. Quid tam iracundus? *Di.* Si in te
Pudor adſit, non me adpelles.
Ge. Poſſum ſcire ex te verum?
Di. Potes. hodie non coenabis.

ACTVS II. SCENA II.

PANEGYRIS, GELASIMVS, DINACIVM.

Quisnam, obſecro, has frangit fores? vbi eſt?
Tun' haec facis? tun' mihi huc hoſtis venis?
Ge. Salue, tuo arceſſitu venio huc. *Pa.* Ean' gratia fores effringis?
Ge. Tuos inclama, tui delinquunt: ego, quid me velles, viſebam:

Nam me quidem harum miserebat. *Di.* Ergo auxilium propere latum est.
Pa. Quisnam hic loquitur tam prope nos? *Di.* Dinacium. *Pa.* Vbi is est?
Di. Respice me, et relinque egentem parasitum, Panegyris.
Pa. Dinacium! *Di.* Istuc indidere nomen maiores mihi.
Pa. Quid agis? *Di.* Quid agam, rogitas? *Pa.* Quidni rogitem? *Di.* Quid mecum est tibi?
Pa. Mein' fastidis, propudiose? eloquere propere, Dinacium.
Di. Iube me omittere igitur hos, qui retinent. *Pa.* Qui retinent? *Di.* Rogas?
Omnia membra lassitudo mihi tenet. *Pa.* Linguam quidem
Sat scio tibi non tenere. *Di.* Ita celeri curriculo fui
Propere a portu, tui honoris caussa. *Pa.* Ecquid adportas boni?
Di. Nimio inpertior multo tanta plus, quam speras. *Pa.* Salua sum.
Di. At ego perii, quoi medullam lassitudo perbibit.
Ge. Quid ego, quoi misero medullam ventris percepit fames?
Pa. Ecquem conuenisti? *Di.* Multos. *Pa.* At virum ecquem? *Di.* Plurimos:
Verum ex multis nequiorem nullum, quam hic est. *Ge.* Quomodo?
Iam dudum ego istum patior dicere iniuste mihi.
Praeter hac si me inritassis — *Di.* Edepol, esuries male.
Ge. Animum inducam, vt istuc verum te eloquutum esse arbitrer.
Di. Munditias volo fieri. efferte huc scopas simulque arundinem,
Vt operam omnem aranearum perdam, et texturam inprobem,
Deiiciamque earum omnis telas. *Ge.* Miserae algebunt postea.
Di. Quid illas itidem esse censes, quasi te cum veste vnica?
Cape illas scopas. *Ge.* Capiam. *Di.* Hoc egomet, tu hoc conuerre. *Ge.* Fecero.

Di. Ecquis huc eſſert náſiternam cum aqua? *Ge.* Sine ſubfragio
Populi tamen aedilitatem hic quidem gerit. *Di.* Age, tu ocius
Pinge humum, conſperge ante aedis. *Ge.* Faciam. *Di.* Factum oportuit.
Ego hinc araneas de foribus deiiciam et de pariete.
Ge. Edepol rem negotioſam! *Pa.* Quid ſit, nihil etiam ſcio;
Niſi forte hoſpites venturi ſunt. *Di.* Lectos ſternite.
Ge. Principium placet de lectis. *Di.* Alii ligna caedite,
Alii piſces depurgate, quos piſcator adtulit;
Pernam et glandium deiicite. *Ge.* Hic, hercle, homo nimium ſapit.
Pa. Non ecaſtor, vt ego opinor, ſatis herae morem geris.
Di. Immo res omnis relictas habeo prae quod tu velis.
Pa. Tum tu igitur, qua cauſa miſſus es ad portum, mihi expedi.
Di. Dicam. poſtquam me miſiſti ad portum cum luci ſimul,
Commodum radioſus ecce ſol ſuperabat ex mari,
Dum percontor portitores, ecquae nauis venerit
Ex Aſia; negant veniſſe: conſpicatus ſum interim
Cercurum, quo ego me maiorem non vidiſſe cenſeo:
In portum vento ſecundo, velo paſſo peruenit:
Alius alium percontamur: Cuia eſt nauis? quid vehit?
Interim Epignomum conſpicio, tuum virum, et ſeruom Stichum.
Pa. Hem, quid? Epignomum eloquutus? *Ge.* Tuum virum, et vitam meam?
Di. Venit, inquam. *Pa.* Tun' eum ipſum vidiſti? *Di.* Ita ego, libens.
Argenti aurique aduexit multum. *Pa.* Nimis factum bene.
Ge. Hercle vero capiam ſcopas, atque hoc conuerram libens.
Di. Lanam purpuramque multam. *Ge.* Hem, qui ventrem veſtiam?
Di. Lectos eburatos, auratos. *Ge.* Adcubabo regie.

DI. Tum Babylonica periſtromata conſutaque tapetia
Aduexit, nimium bonae rei. *GE.* Hercle rem geſtam bene!
DI. Poſt vt obcoepi narrare, fidicinas, tibicinas,
Sambucinas aduexit ſecum forma eximia. *GE.* Eugepae!
Quando adbibero, alludiabo: tum ſum ridiculiſſumus.
DI. Poſtea vnguenta multigenerum multa. *GE.* Non vendo logos.
Iam non facio auctionem. mihi obtigit hereditas.
Maleuoli perquiſitores auctionum perierint.
Hercules, decumam eſſe adauctam, tibi quam voui, gratulor.
DI. Poſt autem aduexit ſecum paraſitos. *GE.* Hei, perii miſer!
DI. Ridiculoſiſſumos. *GE.* Reuerram, hercle, hoc, quod conuerri modo.
PA. Vidiſtin' virum ſororis Pamphilippum? *DI.* Non. *PA.* Adeſt?
DI. Immo aiebant, eum veniſſe ſimul. ſed ego huc citus
Praecucurri, vt nuntiarem nuntium exoptabilem.
GE. Venales logi ſunt illi, quos negabam vendere;
Illico et meo malo eſt quod maleuolentes gaudeant.
Hercules ſane, qui Deus ſis, diſceſſiſſes non male.
PA. I, i intro, Dinacium: iube famulos rem diuinam mihi adparent.
Bene vale. *GE.* Vin' adminiſtrem? *PA.* Sat ſeruorum habeo domi.
GE. Enim vero, Gelaſime, opinor proueniſti futile,
Si neque ille adeſt, neque hic, qui venit, quidquam ſubuenit.
Ibo intro ad libros, et diſcam de dictis melioribus.
Nam ni illos homines expello, ego obcidi planiſſume.

ACTVS III. SCENA I.

EPIGNOMVS, STICHVS.

Quum bene re geſta ſaluos conuortor domum,
Neptuno grates habeo et tempeſtatibus:

Simul Mercurio, qui me in mercimoniis
Iuuit, lucrisque quadruplicauit rem meam.
Olim quos abiens adfeci aegrimonia,
Eos nunc laetantes faciam aduentu meo.
Nam iam Antiphonem conueni, adfinem meum,
Cumque eo reueni ex inimicitia in gratiam.
Videte, quaeso, quid potest pecunia!
Quoniam re bene gesta redisse me videt,
Magnasque adportauisse diuitias domum,
Sine aduocatis ibidem in cercuro, in stega,
In amicitiam atque in gratiam conuortimus.
Et hic hodie apud me coenat, et frater meus.
Nam heri ambo in vno portu fuimus, sed mea
Hodie soluta est nauis aliquanto prius.
Age, abduc has intro, quas mecum adduxi, Stiche.
St. Here, siue ego taceam, seu loquar, scio, scire te,
Quam multas tecum miserias mulctauerim.
Nunc hunc diem vnum ex illis multis miseriis
Volo me Eleutheriam capere aduenientem domum.
Ep. Et ius et aequom postulas: sumas, Stiche,
In hunc diem: te nihil moror, abi quo lubet.
Cadum tibi veteris vini propino. *St.* Papae!
Ducam hodie amicam. *Ep.* Vel decem, dum de tuo.
Vbi coenas hodie, si hanc rationem instituis?
St. Amicam ego habeo Stephanium hinc ex proxumo,
Tui fratris ancillam: eo condixi, in symbolam
Ad coenam, ad eius conseruom Sagarinum Syrum.
Eadem est amica ambobus; riuales sumus.
Ep. Age, abduc eas intro: hunc tibi dedo diem.
St. Meam culpam habeto, nisi probe excruciauero.
Iam, hercle, ego per hortum amicam transibo meam,
Mihi hanc obcupatum noctem: eadem symbolam
Dabo, et iubebo ad Sagarinum coenam coqui.

Aut egomet ibo atque opſonabo opſonium.
(*ſpectatoribus*) Atque id ne vos miremini, homines ſeruolos
Potare, amare, atque ad coenam condicere.
Licet hoc Athenis nobis. ſed quum cogito;
Potius quam in diuidiam veniam, eſt etiam hic oſtium
Aliud poſticum noſtrarum harunce aedium:
(Poſticam partem magis vtuntur aedium)
Eá ibo opſonatum, eadem referam opſonium
Per hortum: vtroque commeatus continet.
Ite hac ſecundum vos me: ego hunc lacero diem.

ACTVS III. SCENA II.

GELASIMVS, EPIGNOMVS.

Libros inſpexi: tam confido, quam poteſt,
Me meum obtenturum regem ridiculis meis.
Nunc interuiſi, iamne a portu aduenerit,
Vt eum aduenientem meis dictis deliniam.
Ep. Hic quidem Gelaſimus eſt paraſitus, qui venit.
Ge. Auſpicio hodie optumo exiui foras;
Muſtelá murem abstulit praeter pedes.
Cum ſtrena obſcaeuauit, ſpectatum hoc mihi eſt.
Nam vt illa vitam repperit hodie ſibi,
Item me ſpero facturum. augurium haec facit.
Epignomus hic quidem eſt, qui adſtat! ibo atque adloquar.
Epignome, vt ego te nunc conſpicio libens!
Vt prae laetitia lacrumae praeſiliunt mihi!
Valuiſtin' vsque? *Ep.* Suſtentatum'ſt ſeduló.
Ge. Bene atque amice dicis. Di dent, quae velis.
Propino tibi ſalutem plenis faucibus.
Coenabis apud me, quoniam ſaluos aduenis.
Ep. Vocata eſt opera nunc quidem: tam gratia eſt.

Ge. Promitte. *Ep.* Certum eſt. *Ge.* Sic fac, inquam.
Ep. Certa res'ſt.
Ge. Lubente me, hercle, facies. *Ep.* Idem ego iſtuc ſcio.
Quando vſus veniet, fiet. *Ge.* Nunc ergo vſus eſt.
Ep. Non edepol poſſum. *Ge.* Quid grauare? cenſeo,
Eas. *Ep.* Neſcio quid vero habeo in mundo; i modo,
Alium conuiuam quaerito tibi in hunc diem.
Ge. Quin tu promittis? *Ep.* Non grauer, ſi poſſiem.
Ge. Vnum quidem hercle certum promitto tibi:
Libens adcipiam, certo ſi promiſeris.
Ep. Valeas. *Ge.* Certumné eſt? *Ep.* Certum, coenabo domi.
Ge. Quandoquidem operam tuam non vis promittere;
Vin' ad te ad coenam veniam? *Ep.* Si poſſim, velim:
Verum hic apud me coenant alieni nouem.
Ge. Haud poſtulo equidem, me in lecto adcumbere:
Scis tu, me eſſe imi ſubſellii virum.
Ep. At ii oratores ſunt populi, ſummi viri,
Ambracia veniunt huc legati publice.
Ge. Ergo oratores populi, ſummates viri,
Summi adcumbent, ego infimatis infimus.
Ep. Haud aequom eſt, te inter oratores adcipi.
Ge. Equidem hercle orator ſum, ſed procedit parum.
Ep. Cras de reliquiis nos volo. multum vale. (*abit*)
Ge. Perii hercle vero plane, nihil obnoxie.
Vno Gelaſimo minus eſt, quam dudum fuit.
Certum eſt, muſtelae poſthac numquam credere:
Nam incertiorem nullam noui beſtiam,
Quae ne et ipſa decies in die mutat locum.
Eam auſpicaui ego in re capitali mea.
Certum eſt, amicos conuocare, vt conſulam,
Qua lege nunc me eſurire oporteat.

ACTVS IV. SCENA I.

ANTIPHO, PAMPHILIPPVS, EPIGNOMVS.

Ita me Di bene ament measque mihi bene ſeruaſſint filias,
Vt mihi volupe'ſt, Pamphilippe, quia vos in patriam domum
Rediſſe, video, bene geſta re, ambos, te et fratrem tuum.
PA. Satis abs te adcipiam, niſi videam, mihi te amicum eſſe, Antipho.
Nunc quia te amicum mihi experior eſſe, creditur tibi.
AN. Vocem ego te ad me ad coenam, frater tuus niſi dixiſſet mihi,
Te apud ſe coenaturum eſſe hodie, quum me ad ſe ad coenam vocat.
Et magis par fuerat, me dare vobis coenam aduenientibus,
Quam me ad illum promittere, niſi nollem ei aduorſarier.
Nunc me gratiam abs te inire verbis nihil deſidero:
Cras apud me eritis, et tu et ille, cum voſtris vxoribus.
PA. Et apud me perendie, nam ille heri me iam vocauerat
In hunc diem. ſed ſatin' ego tecum pacificatus ſum, Antipho?
AN. Quando ita rem geſſiſtis, vti vos vellem, amicos atque addecet,
Pax commerciumque eſt vobis mecum. nam hoc tu facito cogites,
Vt cuique homini res parata eſt, firmi amici ſunt: ſi res laſſa labat,
Itidem amici conlabaſcunt. Res amicos inuenit.
EP. (*domo exiens vxori*) Iam redeo. (*ſecum*) Nimia eſt voluptas, ſi diu abfueris a domo,
Domum ſi redieris, ſi tibi nulla eſt aegritudo animo obuiam.
Nam ita me abſente familiarem rem vxor curauit meam,
Omnium me exilem atque inanem fecit aegritudinum.
Sed eccum fratrem Pamphilippum, incedit cum ſocero ſuo.
PA. Quid agitur, Epignome? *EP.* Quid tu? quam dudum in portum venis

Huc? *Pa.* Longiſſume. *Ep.* Poſtilla iam iſte eſt tranquillus tibi?
An. Magis quam mare, quo ambo eſtis vecti. *Ep.* Facis, vt alias res ſoles.
Hodiene exoneramus nauem, frater? *Pa.* Clementer volo,
Nosmet potius oneremus vicisſatim voluptatibus.
Quam mox cocta eſt coena? inpranſus ego ſum. *Ep.* Abi intro ad me, et laua.
Pa. Deos ſalutatum atque vxorem modo intro deuortor domum.
Ep. Apud nos eccilla feſtinat cum ſorore vxor tua.
Pa. Optumum eſt. iam iſtoc morae minus erit. *Ep.* Iam ego apud te ero.
An. Prius quam abis, praeſente te huic apologum agere vnum volo.
Ep. Maxume. *An.* Fuit olim, quaſi ego ſum, ſenex: ei filiae
Duae erant, quaſi nunc meae ſunt: eae erant duobus nuptae fratribus,
Quaſi nunc meae ſunt vobis. *Pa.* Miror, quo euaſuru'ſt apologus.
An. Erat minori illi adoleſcenti fidicina et tibicina;
Peregre aduexerat, quaſi nunc tu: ſed ille erat coelebs ſenex,
Quaſi ego nunc ſum. *Pa.* Perge porro. praeſens hic quidem eſt apologus.
An. Deinde ſenex ille illi dixit, quoius erat tibicina,
Quaſi ego nunc tibi dico. *Pa.* Auſculto, atque animum aduorto ſedulo.
An. Ego tibi meam filiam, bene qui cum cubitares, dedi.
Nunc mihi reddi ego aequom eſſe abs te, qui cum cubitem, cenſeo.
Pa. Quis iſtuc dicit? an ille quaſi tu? *An.* Quaſi ego nunc dico tibi.
Immo duas dabo, inquit ille adoleſcens, vna ſi parum eſt:

Et si duarum poenitebit, inquit, addentur duae.
PA. Quis istuc, quaeso? an ille, quasi ego? *AN.* Is ipse, quasi tu; tum senex
Ille, quasi ego, si vis, inquit, quattuor sane dato;
Dum equidem, hercle, quod edant, addas; meum ne contruncent cibum.
PA. Videlicet parcum illum fuisse senem, qui dixerit:
Quoniam ille illi pollicetur, qui eum cibum poposcerit.
AN. Videlicet fuisse illum nequam adolescentem, qui illico,
Vbi ille poscit, denegauit, se dare granum tritici.
Hercle, quia aequom postulabat ille senex, quandoquidem
Filiae illae dederat dotem, adcipere pro tibicina.
PA. Hercle, ille quidem certo adolescens docte vorsutus fuit,
Qui seni illi concubinam dare dotatam noluit.
AN. Senex quidem voluit, si posset indipisci de cibo:
Quia nequit, qua lege licuit, velle dixit fieri.
Fiat, ille inquit adolescens. facis benigne, inquit senex.
Habeon' rem factam? inquit. faciam ita, inquit, vt fieri voles.
Sed ego ibo intro, et gratulabor vostrum aduentum filiis.
Postea ibo lauatum in pyelum: ibi fouebo senectutem meam.
Post, vbi lauero, otiosus vos opperiar adcubans.
PA. Graphicum mortalem Antiphonem! vt Apologum fecit, quam fabre!
Vt iam nunc scelestus sese ducit pro adolescentulo!
Dabitur homini amica, noctu quae in lecto adcendet senem:
Namque, edepol, aliud quidem illi quid amica opus sit, nescio.
Sed quid agit parasitus noster Gelasimus? etiam valet?
EP. Vidi edepol hominem haud perdudum. *PA.* Quid agit? *EP.* Quod famelicus.
PA. Quin vocasti hominem ad coenam? *EP.* Ne quid adveniens perderem.
Atque eccum tibi lupum in sermone; praesens esuriens adest.
PA. Ludificemur hominem. *EP.* Capti consilii memorem mones.

ACTVS IV. SCENA II.

GELASIMVS, PAMPHILIPPVS, EPIGNOMVS.

(*Spectatoribus*) Sed ita quod obcoepi narrare vobis; quum hic non adfui,
Cum amicis deliberaui iam, et cum cognatis meis:
Ita mihi auctores fuere, vt egomet me hodie iugularem fame.
Sed videone ego Pamphilippum cum fratre Epignomo? atque is est.
Adgrediar hominem. sperate Pamphilippe, o spes mea;
O mea vita, o mea voluptas, salue. saluom gaudeo,
Peregre te in patriam rediisse saluom. *PA.* Salue, Gelasime.
GE. Valuistin' bene? *PA.* Sustentaui sedulo. *GE.* Edepol, gaudeo.
Edepol nae egomet mihi modium nunc mille esse argenti velim.
EP. Quid eo tibi opus est? *GE.* Hunc ad coenam hercle vt vocem, te non vocem.
EP. Aduorsum te fabulare illud quidem. *GE.* Ambos vt vocem.
EP. Edepol te vocem libenter, si superfiat locus.
GE. Quin tu? stans obstrusero aliquid strenue. *EP.* Immo vnum hoc potest.
GE. Quid? *EP.* Vbi conuiuae abierint, tum venias. *GE.* Vae aetati tuae!
EP. Vna lautum, non ad coenam dico. *GE.* Di te perduint!
Quid ais, Pamphilippe? *PA.* Ad coenam, hercle, alio promisi foras.
GE. Quid, foras? *PA.* Foras hercle vero. *GE.* Qui, malum, tibi lasso libet
Foris coenare? *PA.* Vtrum tu censes? *GE.* Iube domi coenam coqui,
Atque ad illum renuntiari. *PA.* Solus coenabo domi?
GE. Non enim solus. me vocato. *PA.* At ille ne subcenseat,
Mea qui causa sumptum fecit. *GE.* Facile excusari potest;

Mihi modo auſculta: iube domi coenam coqui. *Ep.* Non me quidem
Faciet auctore, hodie vt illum decipiat. *Ge.* Non tu hinc abis?
Niſi me non perſpicere cenſes, quid agas, caue ſis tu tibi.
Nam illic homo tuam hereditatem inhiat, quaſi eſuriens lupus.
Non tu ſcis, quam efflictentur homines noctu hic in via?
Pa. Tanto plureis, qui defendant, ire aduorſum iuſſero.
Ep. Non it, non it: quia tanto opere ſuades, ne ebitat. *Ge.* Iube
Domi mihi, tibi, tuaeque vxori celeriter coenam coqui.
Si, hercle, faxis, non opinor dices, deceptum fore.
Pa. Per hanc tibi coenam incoenato, Gelaſime, eſſe hodie licet.
Ge. Ibisne ad coenam foras? *Pa.* Apud fratrem coeno, in proxumo.
Ge. Certumne eſt? *Pa.* Certum. *Ge.* Edepol te hodie lapide percuſſum velim.
Pa. Non metuo: per hortum transibo, non prodibo in publicum.
Ep. Quid agis, Gelaſime? *Ge.* Oratores tu adcipis: habeas tibi.
Ep. Tua, pol, refert enim. *Ge.* Siquidem mea refert, opera vtere,
Poſce. *Ep.* Edepol tibi, opinor, etiam vni locum conſpicor,
Vbi adcubes. *Pa.* Sane faciundum cenſeo. *Ge.* O lux oppidi!
Ep. Si arcte poteris adcubare. *Ge.* Vel inter cuneos ferreos.
Tantillum loci, vbi catellus cubet, id mihi ſat eſt loci.
Ep. Exorabo aliquo modo. veni. *Ge.* Huccine? *Ep.* Immo in carcerem;
Nam hic quidem meliorem Genium tuum non facies. (*fratri*) eamus, tu.
Pa. Deos ſalutabo modo, poſtea ad te continuo transeo.

Ge. Quid igitur? *Ep.* Dixi equidem, in carcerem ires. *Ge.* Quin iusseris,
Eo quoque ibo. *Ep.* Di inmortales! hic quidem in summam crucem
Coena aut prandio perduci potest. *Ge.* Ita ingenium meum est;
Quicumuis depugno multo facilius, quam cum Fame.
Pa. Non ergo is tu? apud me satis spectata est mihi iam tua felicitas:
Dum parasitus mihi atque fratri fuisti, rem confregimus.
Nunc ego nolo è Gelasimo mihi te Catagelasimum. (*Fratres abeunt*)
Ge. (*Epignomo*) Iamne abisti? Gelasime, vide, quid es capturus consilii.
Egone? tune? mihine? tibine? vides, vt annona est grauis!
Vides, benignitates hominum vt periere et prothymiae:
Vides, ridiculos nihili fieri, atque ipsos parasitarier.
Numquam, edepol, me viuom quisquam in crastinum prospiciet diem;
Nam mihi iam intus potione vincea onerabo gulam.
Neque ego hoc committam, vt homines mortuum me dicant fame.

ACTVS V. SCENA I.

STICHVS.

More hoc fit, atque stulte, mea sententia;
Si quem hominem exspectant, eum solent prouisere:
Qui hercle illa causa nihil ocius venit.
Idem ego nunc facio, qui prouiso Sagarinum,
Qui nihil ocius venit tamen hac gratia.
Iam hercle ego decumbam solus, si ille huc non venit.
Cadum modo hinc a me huc cum vino transferam:
Postea adcumbam. qua senex tabescit dies.

ACTVS V. SCENA II.

SAGARINVS, STICHVS.

Saluete Athenae, quae nutrices Graeciae.
Terra herilis patria, te video libens.
Sed amica mea et conſerua quid agat Stephanium,
Cura eſt, vt valeat. nam Sticho mandaueram,
Salutem vt nuntiaret; atque ei vt diceret,
Me hodie venturum, vt coenam coqueret temperi.
Sed Stichus eſt hic quidem. *St.* (*ſecum*) Feciſti, here, facetias,
Quum hoc donauiſti dono tuum ſeruom Stichum.
Pro Di inmortales, quot ego voluptates fero!
Quot riſiones, quot iocos, quot ſauia,
Saltationes, blanditias, prothymias!
Sa. Stiche. *St.* Hem. *Sa.* Quid fit? *St.* Euge, Sagarine
lepidiſſume!
Fero conuiuam Dionyſum mihique et tibi.
Namque edepol coena dicta eſt, locus liber datus eſt
Mihi et tibi apud vos: nam apud nos eſt conuiuium.
Ibi voſter coenat cum vxore, adeo et Antipho.
Ibidem herus eſt noſter. hoc mihi dono datum'ſt.
Sa. Quis ſomniauit aurum? *St.* Quid id ad te adtinet?
Proin' tu lauare propera. *Sa.* Lautus ſum. *St.* Optume:
Sequere ergo hac me intro. *Sa.* Ego vero ſequor.
St. Volo eluamus hodie. peregrina omnia
Relinque: Athenas nunc colamus: ſequere me.
Sa. Sequor, et domum redeundi principium placet.
Bona ſcaeua ſtrenaque obuiam obceſſit mihi.

ACTVS V. SCENA III.

STEPHANIVM.

Mirum videri nemini voſtrum volo, ſpectatores,
Quid ego hinc, quae illic habito, exeam: faciam vos certiores.

Domo dudum huc arceſſita ſum, quoniam nuntiatum eſt,
Iſtarum venturos viros. ibi feſtinamus omnes,
Lectis ſternendis ſtuduimus munditiisque adparandis.
Inter illud tamen negotium meis curaui amicis,
Sticho et conſeruo Sagarino meo, coena cocta vt eſſet.
Stichus opſonatus eſt. ceterum ego curando id adlegaui.
Nunc ibo hinc, et amicos meos curabo hic aduenientes.

ACTVS V. SCENA IV.

SAGARINVS, STICHVS.

Agite, ite foras, ferte pompam. cado te praeficio, Stiche.
Omnibus modis temperare certum'ſt noſtrum hodie conuiuium.
Ita me Di ament, lepide adcipiemur, quum hoc recipiamur in loco.
Quisquis praetereat, comiſſatum volo vocari. *St.* Conuenit;
Dum quidem, hercle, quisque veniat cum vino ſuo. nam hac quidem
Hodie polluctura, praeter nos, iactura dabitur nemini.
Nosmet inter nos miniſtremus, monotrophe. hoc conuiuium eſt
Pro opibus noſtris ſatis commodule, nucibus, fabulis, ficulis,
Olea in tryblio, lupilli comminuto cruſtulo.
Sat eſt. Seruo homini modeſte melius facere ſumptum, quam ampliter;
Suum quemque decet. quibus diuitiae domi ſunt, ſcaphio et cantharis,
Batiolis bibunt: at nos noſtro Samiolo poterio
Tamen viuimus: nos tamen efficimus pro opibus noſtra moenia.
Sa. Amicae vter vtrubi adcumbamus? *St.* Abi tu ſane ſuperior.
Atque adeo vt tu ſcire poſſis, factum ego tecum diuido.
Vide vtram tibi libet etiamnum capere, cape prouinciam.
Sa. Quid iſtuc eſt prouinciae? *St.* Vtrum Fontinali an Libero

Imperium te inhibere mauis? *Sa.* Nimio liquido Libero.
Sed amica mea et tua dum comit dumque se exornat, nos volo
Tamen ludere inter nos. strategum te facio huic conuiuio.
St. Nimium lepide in mentem venit. potius in subsellio
Cynice adcipiemur, quam in lectis. *Sa.* Immo enim hic magis est dulcius.
Sed interim, stratege noster, cur hic cessat cantharus?
Vide, quot cyathos bibimus. *St.* Tot, quot digiti sunt tibi in manu.
Cantio est Graeca: ἢ πέντε πῖν', ἢ τρῖς πῖν', ἢ μὴ τέτταρα.
Sa. Tibi propinod eccum! a fonte tibi tute inde, si sapis.
Bene vos, bene nos, bene te, bene me, bene nostram etiam Stephanium.
St. Bibe, si bibis. *Sa.* Non mora erit apud me. *St.* Edepol conuiui sat est,
Modo nostra huc amica adcedat: id abest, aliud nihil abest.
Sa. Lepide hoc actum est, tibi propino cantharum: vinum tu habes.
Nimis vellem aliquid pulpamenti. *St.* Si horum, quae adsunt, poenitet,
Nihil est, tene aquam. *Sa.* Melius dicis: nihil moror cupedia.
Bibe tibicen: age, si quid agis. bibendum, hercle, hoc est, ne nega.
Quid hic fastidis? quod faciundum vides esse tibi, quin bibis?
Age, si quid agis: adcipe, inquam. non hoc inpendet publicum.
Haud tuum istuc est te vereri. eripe ex ore tibias.
St. Vbi illic biberit, vel seruato meum modum, vel tu dato.
Nolo ego nos pro summo bibere; nulli relerimus postea:
Namque edepol, quamuis de subito, vel cadus vorti potest.
Sa. Quid igitur? quamquam grauatus fuisti, non nocuit tamen.
Age tibicen, quando bibisti, refer ad labias tibias.

Subfla celeriter tibi buccas, quaſi proſerpens beſtia.
Agedum, Stiche, vter demutaſſit, poculo mulctabitur.
St. Bonum ius dicis: inpetrare oportet, quia aequom poſtulas.
Age, ergo obſerua: ſi peccaſſis, mulctam hic retinebo illico.
Sa. Optumum atque aequiſſumum oras. *St.* Hem tibi hoc primum omnium.
Haec facetia'ſt, amare inter ſe riuales duos,
Vno cantharo potare, et vnum ſcortum ducere.
Hoc memorabil' eſt: ego tu ſum, tu es ego: vni animi ſumus:
Vnam amicam amamus ambo: mecum vbi eſt, tecum eſt tamen.
Tecum vbi autem eſt, mecum ibi autem eſt: neuter vtri inuidet.
Sa. Ohe, iam ſatis! nolo obcaedes: catuli vt ludunt, nunc volo.
Vin' amicam huc euocemus? ea ſaltabit. *St.* Cenſeo.
Sa. Mea ſuauis, amabilis, amoena Stephanium, ad amores tuos
Foras egredere, ſatis mihi pulcra es. *St.* At enim pulcerruma.
Sa. Fac nos hilaros hilariores opera atque aduentu tuo.
Peregre aduenientes te expetimus, Stephaniſcidium, mel meum;
Si amabilitas tibi noſtra placet, ſi tibi ambo adcepti ſumus.

ACTVS V. SCENA V.

STEPHANIVM, SAGARINVS, STICHVS.

Morem vobis geram, meae deliciae. nam ita me Venus amoena amet,
Vt ego hic iam dudum exiſſem ſimitu vobiscum foras,
Niſi me vobis exornarem. nam ita eſt ingenium muliebre,
Bene quum lauta eſt, terſa, ornata, ficta eſt; infecta eſt tamen:
Nimioque ſibi mulier meretrix repperit odium ocius

Sua inmunditia, quam in perpetuom vt placeat munditia ſua.
Sa. Nimium lepide fabulata eſt, Veneris mera eſt oratio!
Sti. Sagarine! *Sa.* Quid eſt? *Sti.* Totus doleo. *Sa.* Totus? tanto miſerior.
Ste. Vtrubi adcumbo? *Sa.* Vtrubi tu vis? *Ste.* Cum ambobus volo: nam ambos amo.
Sti. Vapulat peculium: actum eſt, fugit hoc libertas caput.
Ste. Date mihi locum, vbi adcumbam, amabo, ſiquidem placeo: tum mihi
Cupio cum vtroque mihi eſſe bene. *Sti.* Dispereo! *Sa.* Quid ais? *Sti.* Quid, ego?
Sa. Ita me Di ament, numquam enim ſiet hodie, haec quin ſaltet tamen.
Age mulſa mea, ſuauitudo, ſalta: ſaltabo ego ſimul.
Sti. Numquam edepol me iſtoc vinces, quin ego ibi pruriam.
Ste. Siquidem mihi ſaltandum eſt, tum vos date, bibat, tibicini.
Sti. Et quidem nobis. *Sa.* Tene tibicen primum, poſtidea loci
Si hoc eduxeris, proinde vt conſuetus antehac, celeriter
Lepidam et ſuauem cantationem aliquam obcipito cinaedicam,
Vbi perpruriſcamus vsque ex vnguiculis. inde huc aquam.

ACTVS V. SCENA VI.

EIDEM.

Sa. Tene tu hoc, educe: dudum haud placuit potio:
Nunc minus grauate iam adcipit, tene tu. interim,
Meus oculus, da mihi ſuauium, dum illic bibit.
Proſtibili eſt autem, ſtantem ſtanti ſauium
Dare amicum amicae? euge euge, ſic furi datur!
Quid igitur? (*tibicini*) quamquam grauatus, non nocuit tamen.
Age iam infla buccas. *St.* Nunc iam aliquid ſuauiter.
Redde cantionem veteri pro vino nouam.

ACTVS V. SCENA VII.

EIDEM.

SA. Qui Ionicus aut cinaedicus, qui hoc tale facere poſſiet?
Si iſtoc me vorſu viceris, alio me prouocato:
Fac tu hoc modo. *ST.* At tu hoc modo. *SA.* Babae! *ST.* Tatae!
SA. Papae! *ST.* Pax!
SA. Nunc pariter ambo. omnes voco cinaedos, contra
Satis eſſe nobis non magis potis eſt, quam fungo imber.
Intro hinc abeamus. nunc iam ſaltatum ſatis pro vino'ſt.
Vos, ſpectatores, plaudite, atque ite ad vos comiſſatum.

M. ACCII PLAVTI

TRINVMMVS.

DRAMATIS PERSONAE:

LVXVRIA deletrix rei familiaris certiſſima.

INOPIA saeua Luxuriae filia.

CHARMIDES pater indulgens.
CALLICLES ſingularis fidei amicus.
MEGARONIDES probitatis ſtudioſiſſimus } Et hos tres ſenes, cetera optimos, Plautus facit vxores ſuas peſſime odiſſe. Multos poetam oportet ſenes vidiſſe, vxores exoſos. Dotatarum quidem mores aliquoties depingit eos, qui animos virorum non poſſint non abalienare.

LESBONICVS iuuenis disſolutus quidem, non tamen eo vsque, vt nihil boni in animo eius reſideat.

STASIMVS ſeruus, qui, dum herus disſolutis moribus ad inopiam redigitur, ipſe, defraudando eo, talentum comparcit.

PHILTO ſenex prudens et probus.

LYSITELES adoleſcens optimus.

SYCOPHANTA homo nequiſſimus, ad fraudem factus.

ARGVMENTVM PRISCIANI.

Thesaurum abstrusum abiens peregre Charmides
Remque omnem amico Callicli mandat suo.
Istoc absente male rem perdit filius.
Nam et aedis vendit: has mercatur Callicles.
Virgo indotata, soror istius poscitur:
Minus quo cum inuidia ei det dotem Callicles,
Mandat, qui dicat, aurum ferre se a patre.
Vt venit ad aedis, hunc deludit Charmides
Senex, vt rediit; quoius nubunt liberi.

ARGVMENTVM.

Non Philemon solum, sed Menander quoque comoediam scripsit Thesaurum *adpellatam, a Stobaeo in* θησαυρῷ *saepe citatam. E priore quidem Plautus hausit Prol. 18. 19. sed nisi ita, vt comici Romani solebant, vt Menandri quoque e fabula, quae conuenirent, transtulit in suam Ter. Andr. Prol. 11 sqq., at ita tamen hausit, vt non in Graecis vertendis adquiesceret, sed, quae viderentur, omitteret, mutaret, adderet. Permulta, verbi causa, vt in omnibus Plautinis, sic in hac quoque fabula reperies, quae Graecus nullo modo, sed non nisi Romanus homo potest scripsisse. Vt nuper Lessingius hanc fabulam theodiscam fecit ita, vt eadem et Plautina adnoscatur, et Lessingiana reperiatur facta, vtriusque ingenii fetus communis, sic Plautus Philemonis fabulam tractasse putandus est. Quod Plautus, repudiata* Thesauri *adpellatione, fabulam de causa nimis leui inscripsit* Trinummum, *id quidem I. C. Scaliger aliique non probauere, Lessingiusque aptiorem* Thesauri *adpellationem praeoptauit. Fabulam vero ipsam nemo non adnoscit nulli alii Plautinae postponendam, praestantissimarumque in numero esse habendam. Camerarius elegantem esse dicit, et vtilibus abundare sententiis; I. C. Scaliger diuinam vocat vereque Thesaurum; Valens Acidalius dicit: non tribus nummis, sed ne thesauro quidem ipso contra, caram esse hanc fabulam.*

Charmides, quum Lesbonici filii luxuria rem suam videret confringi, ad eam mercatura resarciendam Seleuciam proficiscens, tria Philippeorum millia in aedibus suis defossa relinquit, vni Callicli amico demonstrata, vnde, si quid adcideret ipsi, dotem his filiae daret. Lesbonicus autem, absumtis, quae pater ei dederat, ipsas tandem aedes paternas inscribit venales, quas Callicles, ne cum aedibus vna et aurum pereat, ipse vili

quidem, vt a iuuene prodigo, emit pretio, securus sermonum populi, turpissimae eum auaritiae incusaturi. Paulo post vero Lysiteles iuuenis optimus ditissimusque, Charmidis filiae amore captus, per Philtonem patrem vxorem sibi eam poscit. Lesbonicus quidem conditionem hanc non putat repudiandam, quod vero pudet eum, sororem sine dote dare, hac vna eam lege despondet, vt praedium suburbanum, quod solum ei praeter vitam erat reliquum, Lysiteles dotem adcipiat. Ille agro hunc priuare recusat, hic, sine dote sororem magis in concubinatum, quam in matrimonium dedisse, infamiam abhorret. Callicles autem sycophantae alicui duas per Megaronidem dat epistolas, quasi Seleuciae a Charmide scriptas, alteram Lesbonico perferendam, sibique ipsi alteram, ita scriptam, ac sicum ea mille Philippeorum mitterentur, virginis, si nuptum conlocetur, dos, quod aurum quidem e thesauro erat depromturus. Sycophanta vero, quo tempore epistolas perlaturus venit, in Charmidem ipsum incidit, Seleucia modo, re bene gesta, reducem, post multasque nugas, vt intellexit tandem, hunc ipsum esse Charmidem, infecta re sua abit. Senex deinde per seruum certior factus, aedes suas, a filio venditas, Calliclis nunc esse, animo propemodum linquitur, re vero, vt erat, cognita, gaudii plenus, amicum laudibus effert, filiam cum dote mille Philippeorum Lysiteli despondet, filioque ignoscit, qui, pollicitus certe, se ad frugem esse animum adplicaturum, Calliclis filiam, iubente patre, lubens uxorem ducit.

Cel. Godofredus Hermannus, *Eloquentiae apud Lipsienses Professor Ord.*, Trinummum *Lipsiae* 1800 *ita edidit, vt, de vniuersa Plauti emendandi ratione doctissime praefatus, hanc fabulam, speciminis loco, emendatam exhibere conaretur, qua noua ex recensione licet, quaecumque a textu Gronoviano abeunt, non receperim omnia, tamen, ea si suo quaeuis loco in Commentario meo adnotarem, operae me pretium facturum esse putaui.*

PROLOGVS.

LVXVRIA ET INOPIA.

Sequere hac, mea gnata, vt munus fungaris tuum.
In. Sequor; sed, finem fore quem dicam, nescio.
Lv. Adest. en, illae sunt aedes; i intro nunc iam. (*Inopia intrat.*)

Nunc, ne quis erret voſtrum, paucis in viam
Deducam, ſiquidem operam dare promittitis.
Nunc primum igitur, quae ego ſim, et quae illa haec ſiet,
Huc quae abiit intro, dicam, ſi animum aduortitis.
Primum mihi Plautus nomen Luxuriae indidit:
Tum mihi hanc is eſſe gnatam voluit Inopiam.
Sed ea huc quid introierit inpulſu meo,
Adcipite, et date vacuas auris, dum eloquor.
Adoleſcens quidam eſt, qui in hisce habitat aedibus:
Is rem paternam me adiutrice perdidit.
Quoniam ei, qui me aleret, nihil video eſſe reliqui,
Dedi meam gnatam, quicum aetatem exigat.
Sed de argumento ne exſpectetis Fabulae.
Senes qui huc venient, hi rem vobis aperient.
Huic nomen Graece eſt Theſauro Fabulae:
Philemo ſcripſit, Plautus vortit barbare:
Nomen Trinummo fecit. nunc hoc vos rogat,
Vt liceat poſſidere hanc nomen Fabulam.
Tantum eſt. valete, adeſte cum ſilentio.

ACTVS I. SCENA I.

MEGARONIDES.

Nae, amicum caſtigare ob meritam noxiam,
Inmune eſt facinus; verum in aetate vtile
Et conducibile. nam ego amicum hodie meum
Concaſtigabo pro commerita noxia,
Inuitus, ni me id inuitet vt faciam fides.
Nam hic nimium morbus mores inuaſit bonos,
Ita plerique omnis iam ſunt intermortui.
Sed dum illi aegrotant, interim mores mali,
Quaſi herba inrigua, ſubcreuerunt vberrume;
Neque quidquam hic vile nunc eſt, niſi mores mali,

Eorum licet iam meſſem metere maxumam,
Nimioque hic pluris pauciorum gratiam
Faciunt pars hominum, quam id, quod proſit pluribus.
Ita vincunt illud conducibile gratiae;
Quae in rebus multis obſtant odioſaeque ſunt,
Remoramque faciunt rei priuatae et publicae.

ACTVS I. SCENA II.

CALLICLES, MEGARONIDES.

Larem corona noſtrum decorari volo.
Vxor, venerare, vt nobis haec habitatio
Bona, fauſta, felix, fortunataque eueniat;
Teque vt, quam primum poſſim, videam emortuam.
Me. Hic ille eſt, ſenecta aetate qui factus eſt puer,
Qui admiſit in ſe culpam caſtigabilem.
Adgrediar hominem. *Ca.* Cuia vox prope me ſonat?
Me. Tui bene volentis, ſi ita es, vt ego volo:
Sin aliter es, inimici atque irati tibi.
Ca. O amice, ſalue, atque aequalis: vt vales,
Megaronides? *Me.* Et tu edepol ſalue, Callicles.
Valen'? valuiſtin'? *Ca.* Valeo, et valui rectius.
Me. Quid agit tua vxor? vt valet? *Ca.* Plus quam ego volo.
Me. Bene hercle eſt, illam tibi bene valere et viuere.
Ca. Credo hercle, te gaudere, ſi quid mihi mali eſt.
Me. Omnibus amicis, quod mihi eſt, cupio eſſe idem.
Ca. Eho, tua vxor quid agit? *Me.* Inmortalis eſt.
Viuit victuraque eſt. *Ca.* Bene hercle nuntias,
Deosque oro, vt vitae tuae ſuperſtes ſubpetat.
Me. Dum quidem hercle tecum nupta ſit, ſane velim.
Ca. Vin' commutemus? tuam ego ducam, et tu meam?
Faxo haud tantillum dederis verborum mihi.
Me. Namque enim tu, credo, mihi inprudenti obrepſeris.

Ca. Nae tu hercle faxo haud ſcies, quam rem egeris.
Me. Habeas, vt nactus: nota mala res optuma'ſt.
Nam ego nunc ſi ignotam capiam, quid agam, neſciam.
Ca. Edepol, proinde vt diu viuitur, bene viuitur.
Me. Sed hoc animum aduorte, atque auſer ridicularia:
Nam ego dedita opera huc ad te aduenio. *Ca.* Quid venis?
Me. Malis te vt verbis multis multum obiurgitem.
Ca. Men'? *Me.* Num quis eſt hic alius praeter me atque te?
Ca. Nemo eſt. *Me.* Quid igitur rogitas, tene obiurgitem?
Niſi tute mihi me cenſes dicturum male.
Nam ſi in te aegrotant artes antiquae tuae,
Siue inmutare vis ingenium moribus,
Aut ſi demutant mores ingenium tuum,
Neque eos antiquos ſeruas, aſt captas nouos.
Omnibus amicis morbum tu incuties grauem,
Vt te videre audireque aegroti ſient.
Ca. Qui in mentem venit tibi, iſtaec dicta dicere?
Me. Quia omnes bonos bonasque adcurare addecet,
Suſpicionem et culpam vt ab ſe ſegregent.
Ca. Non poteſt vtrumque fieri. *Me.* Quapropter? *Ca.* Rogas?
Ne admittam culpam, ego meo ſum promus pectori.
Suſpicio eſt in pectore alieno ſita.
Nam nunc ego ſi te ſubripuiſſe ſuſpicer
Iovi coronam de capite, e Capitolio,
Quod in culmine adſtat ſummo: ſi id non feceris,
Atque id tamen mihi lubeat ſuſpicarier?
Qui tu id prohibere me potes, ne ſuſpicer?
Sed iſtuc negotii ſcire cupio, quidquid eſt.
Me. Haben' tu amicum aut familiarem quempiam,
Cui pectus ſapiat? *Ca.* Edepol haud dicam dolo,
Sunt, quos ſcio eſſe amicos: ſunt, quos ſuſpicor:
Sunt, quorum ingenia atque animos non poſſum noſcere;
Ad amici partem, an ad inimici perueniant.

Sed tu ex amicis certis mihi es certissumus.
Si quid scis me fecisse inscite aut inprobe,
Si id me non adcusas, tute ipse obiurgandus es. *Me.* Scio;
Et, si alia huc causa ad te adueni, aequom postulas.
Ca. Exspecto, si quid dicas. *Me.* Primumdum omnium
Male dictitatur tibi volgo in sermonibus:
Turpilucri cupidum te vocant ciues tui.
Tum autem sunt alii, qui te volturium vocant:
Hostesne an ciues comedis, parui pendere.
Haec quum audio in te dicier, excrucior miser.
Ca. Est atque non est mihi in manu, Megaronides:
Quin dicant, non est: merito vt ne dicant, id est.
Me. Fuitne hic tibi amicus Charmides? *Ca.* Est, et fuit.
Id ita esse vt credas, rem tibi auctorem dabo.
Nam postquam hic eius rem confregit filius,
Videtque ipse ad paupertatem protractum esse se,
Suamque filiam esse adultam virginem,
Simul eius matrem suamque vxorem mortuam;
Quoniam hinc iturus est ipse in Seleuciam,
Mihi commendauit virginem gnatam suam,
Et rem suam omnem, et illum conruptum filium.
Haec, si mihi inimicus esset, credo, haud crederet.
Me. Quid tu adolescentem, quem esse conruptum vides,
Qui tuae mandatus est fidei et fiduciae,
Quin eum restituis? quin ad frugem conrigis?
Ei rei operam dare te fuerat aliquanto aequius,
Si qui probiorem facere possis; non vti
In eamdem tute adcederes infamiam,
Malumque vt eius cum tuo misceres malo.
Ca. Quid feci? *Me.* Quod homo nequam. *Ca.* Non istuc meum est.
Me. Emistin' de adolescente has aedes? — quid taces? —
Vbi nunc tute habitas? *Ca.* Emi, atque argentum dedi

Minas quadraginta adolefcenti ipfi in manum.
Me. Dedifti argentum? *Ca.* Factum: neque facti piget.
Me. Edepol fidei adolefcentem mandatum malae.
Dedistine hoc pacto ei gladium, qui fe obcideret?
Quid fecus eft, aut quid intereft, dare te in manus
Argentum amanti homini adolefcenti, animi inpoti,
Qui exaedificaret fuam inchoatam ignauiam?
Ca. Non ego illi argentum redderem? *Me.* Non redderes:
Neque de illo quidquam neque emeres, neque venderes;
Nec, qui deterior effet, faceres copiam.
Inconciliaftin' eum, qui mandatu'ft tibi?
Ille qui mandauit, eum exturbafti ex aedibus?
Edepol mandatum pulcre, et curatum probe!
Crede huic tute: fuam iam melius rem gefferit!
Ca. Subigis maledictis me tuis, Megaronides,
Nouo modo adeo, vt, quod meae concreditum eft
Taciturnitati clam, fidei et fiduciae,
Ne enuntiarem cuiquam, neu facerem palam,
Vti mihi neceffe fit iam id tibi concredere.
Me. Mihi quod credideris, fumes, vbi pofiueris.
Ca. Circumfpice dum te, ne quis adfit arbiter
Nobis: et quaefo identidem circumfpice.
Me. Aufculto, fi quid dicas. *Ca.* Si taceas, loquar.
Quoniam hinc eft profectus peregre Charmides,
Thefaurum mihi demonftrauit in hisce aedibus,
Hic in conclaui quodam. fed circumfpice.
Me. Nemo eft. *Ca.* Nummorum Philippeum ad tria millia.
Id folus folum, per amicitiam et per fidem,
Flens me obfecrauit, fuo ne gnato crederem,
Neue cuiquam, vnde ad eum id poffet permanafcere.
Nunc fi ille huc faluus reuenit, reddam fuum fibi:
Si quid eo fuerit, certo illius filiae,
Quae mihi mandata eft, habeo dotem vnde dem,

Vt eam in ſe dignam conditionem conlocem.
Me. Pro Di inmortales, verbis paucis quam cito
Alium feciſti me! alius ad te veneram.
Sed, vt obcepiſti, perge porro proloqui.
Ca. Quid tibi ego dicam? qui illius ſapientiam
Et meam fidelitatem et celata omnia
Paene ille ignauos funditus peſſum dedit.
Me. Qui dum? *Ca.* Quia, rure dum ſum ego vnos ſex dies,
Me abſente atque inſciente, inconſultu meo,
Aedes venales hasce inſcribit literis.
Me. Adeſuriuit magis, et inhiauit acrius
Lupus. obſeruauit, dum dormitaret canes,
Gregem vniuerſum voluit totum auortere.
Ca. Feciſſet edepol, ni haec praeſenſiſſet canes.
Sed nunc rogare ego viciſſim te volo,
Quid fuit officium meum me facere, face ſciam:
Vtrum indicare me ei theſaurum aequum fuit,
Aduorſum quam eius me obſecrauiſſet pater;
An ego alium dominum paterer fieri hisce aedibus?
Qui emiſſet, eius eſſetne ea pecunia?
Emi egomet potius aedis, argentum dedi
Theſauri cauſa, vt ſaluom amico traderem.
Neque adeo hasce emi mihi, nec vſurae meae:
Illi redemi rurſum. a me argentum dedi.
Haec ſunt; ſeu recte, ſeu peruorſe facta ſunt,
Egomet feciſſe confiteor, Megaronides.
Hem mea malefacta, hem meam auaritiam tibi!
Hascine me propter res maledicta diſſerunt?
Me. Pauſa! viciſti caſtigatorem tuum;
Obcluſti linguam: nihil eſt, qui reſpondeam.
Ca. Nunc ego te quaeſo, vt me opera et conſilio iuues,
Communicesque hanc mecum meam prouinciam.
Me. Polliceor operam. *Ca.* Ergo vbi eris paulo poſt? *Me.* Domi.

Ca. Numquid vis? *Me.* Cures tuam ſidem. *Ca.* Fit ſedulo.
Me. Sed quid ais? *Ca.* Quid vis? *Me.* Vbi nunc adoleſcens habet?
Ca. Poſticulum hoc recepit, quum aedis vendidit.
Me. Iſtuc volebam ſcire; i ſane nunc iam.
Sed quid ais? *Ca.* Quid? *Me.* Nunc virgo nempe apud te eſt? *Ca.* Ita; eſt,
Iuxtaque eam curo cum mea. *Me.* Recte facis.
Ca. Num, prius quam abeo, me rogaturus? *Me.* Vale.
Nihil eſt profecto ſtultius, neque ſtolidius,
Neque mendaciloquius, neque argutum magis,
Neque confidentiloquius, neque periurius,
Quam vrbani adſidui ciues, quos ſcurras vocant.
Atque egomet me adeo cum illis vna ibidem traho,
Qui illorum verbis falſis adceptor fui:
Qui omnia ſe ſimilant ſcire, nec quidquam ſciunt.
Quod quisque in animo habet, aut habiturus eſt, ſciunt.
Sciunt id, quod in aurem rex reginae dixerit.
Sciunt, quod Iuno fabulata eſt cum Iove:
Quae neque futura, neque facta ſunt, tamen illi ſciunt.
Falſon' an vero laudent, culpent, quem velint,
Non flocci faciunt; dum illud, quod lubeat, ſciant.
Omnes mortales hunc aiebant Calliclem
Indignum ciuitate hac et ſe viuere,
Bonis qui hunc adoleſcentem euortiſſet ſuis.
Ego, de eorum verbis famigeratorum inſcius,
Proſilui amicum caſtigatum innoxium.
Quod ſi exquiratur vsque ab ſtirpe auctoritas,
Vnde quidquid auditum dicant, niſi id adpareat,
Famigeratori res ſit cum damno et malo:
Hoc ita ſi fiat, publico fiat bono.
Pauci ſint faxim, qui ſciant, quod neſciunt;
Obcluſioremque habeant ſtultiloquentiam.

ACTVS II. SCENA I.

LYSITELES.

Multas res ſimitu in meo corde vorſo, multum in cogitando
Dolorem indipiſcor: egomet me concoquo et macero et defetigo.
Magiſter mihi exercitor animus hinc eſt. ſed hoc non liquet,
Nec ſatis cogitatum eſt, vtram potius harum mihi artem expeteſſam,
Vtram aetati agundae arbitrer firmiorem: amorin' me, an rei
Obſequi potius par ſiet: vtra in parte plus voluptatis ſit vitae
Ad aetatem agundam. de hac re mihi ſatis haud liquet; niſi hoc
Sic faciam opinor: vtramque rem ſimul exputem: iudex ſim,
Reusque ad eam rem. ita faciam! ita placet! omnium primum
Amoris artes eloquar quemadmodum expediant. numquam
Amor quemquam, niſi cupidum hominem, poſtulat ſe in plagas
Coniicere: eos cupit, eos conſectatur, ſubdole blanditur: ab re
Conſulit blandiloquentulus, harpago, mendax, cuppes, auarus,
Elegans, deſpoliator, latebricolarum hominum conruptor,
Blandus, inops, celati indagator. nam qui ab eo, quod amat,
Quam extemplo ſauiis ſagittatis percuſſus eſt, illico res foras
Labitur, liquitur. Da mihi hoc, mel meum, ſi me amas, ſodes.
Ibi illi cuculus: Ocelle mi, fiat! et iſtuc, et ſi amplius vis dari,
Dabitur! ibi illa pendentem ferit: iam amplius orat, non ſat
Id eſt mali, ni amplius etiam, quod ebibit, quod comeſt,
Quod facit ſumpti. nox datur? ducitur familia tota;
Veſtiſpicae, vnctor, auri cuſtos, flabelliferae, ſandaligerulae,
Cantrices, ciſtellatrices, nuntii, renuntii, raptores panis et peni
Fit ipſe, dum illis comis eſt, inops amator. haec ego quum ago
Cum meo animo, et recolo, vbi qui eget, quam pretii ſit parui; apage te,
Amor: non places: nihil te vtor: quamquam illud eſt dulce, eſſe et bibere.

Amor amara dat tibi, satis quod aegre sit; fugit forum, fugat tuos
Cognatos, fugat ipse se a suo contuitu.
Neque enim eum sibi amicum volunt dici. mille modis amor ignorandu'st:
Procul adhibendus est atque abstinendus. nam qui in amorem
Praecipitauit, peius perit, quam si saxo saliat. apage sis amor!
Tuas res tibi habe! amor, mihi amicus ne suas vmquam. sunt tamen,
Quos miseros maleque habeas, quos tibi obnoxios fecisti.
Certum'st ad frugem adplicare animum: quamquam ibi animo
Labos grandis capitur. boni sibi haec expetunt, rem, fidem, honorem,
Gloriam et gratiam, hoc probis pretium'st: eo mihi magis lubet
Cum probis potius, quam cum inprobis viuere vanidicis.

ACTVS II. SCENA II.

PHILTO, LYSITELES.

Quo illic homo foras se penetrauit ex aedibus? *Ly.* Pater, adsum:
Impera quod vis, neque tibi ero in mora, neque latebrose me abs tuo
Conspectu occultabo. *Ph.* Feceris par tuis ceteris factis, patrem
Tuum si percoles. — Per pietatem! nolo ego cum inprobis te viris,
Gnate mi, neque in via, neque in foro vllum sermonem exsequi.
Noui ego hoc saeculum, moribus quibus sit. malus bonum malum
Esse volt, vt sit sui similis: turbant, miscent mores mali, rapax,
Auarus, inuidus; sacrum profanum, publicum priuatum habent,

Hiulca gens. haec ego doleo: haec ſunt, quae me excruciant.
Haec dies noctesque tibi canto, vt caueas. quod manu non queunt
Tangere, tantum fas habent, quo manus abstineant:
Cetera rape, trahe, fuge, late. lacrumas haec mihi, quum video,
Eliciunt, quia ego ad hoc genus hominum duraui. quin prius
Me ad plures penetraui? nam hi mores maiorum laudant:
Eosdem lutulant, quos conlaudant. hisce ego te artibus gratiam
Facio, neu colas, neu inbuas ingenium. meo modo et moribus viuito
Antiquis. quae ego tibi praecipio, ea facito. nihil ego iſtos
Moror fatuos mores et turbidos, quibus boni dedecorant ſe.
Haec tibi, ſi mea imperia capeſſes, multa bona in pectore conſident.
Ly. Semper ego, vsque ad hanc aetatem ab ineunte adoleſcentia,
Tuis ſeruiui ſeruitutem imperiis et praeceptis, pater.
Pro ingenio, ego me liberum eſſe ratus ſum; pro imperio, tuum.
Meum animum tibi ſeruitutem ſeruire, aequom cenſui.
Ph. Qui homo cum animo inde ab ineunte aetate depugnat ſuo,
Vtrum is ita eſſe mauelit, vt eum animus aequom cenſeat;
An ita potius, vt parentes eum eſſe et cognati velint.
Si animus hominem pepulit, actum eſt; animo ſeruibit, non ſibi:
Sin ipſe animum pepulit; dum viuit, victor victorum cluet.
Tu ſi animum viciſti, potius, quam animus te, eſt quod gaudeas.
Nimio ſatius eſt, vt opu'ſt, te ita eſſe, quam vt animo lubet.
Qui animum vincunt, quam quos animus, ſemper probiores cluent.
Ly. Iſtaec ego mihi ſemper habui aetati tegumentum meae,

Ne penetrarem me vsquam, vbi eſſet damni conciliabulum,
Ne noctu irem obambulatum, neu ſuum adimerem alteri.
Neu tibi aegritudinem, pater, parerem, parſi, ſedulo.
Sarta tecta tua praecepta vsque habui mea modeſtia.
Ph. Quid exprobras? bene quod feciſti, tibi feciſti, non mihi.
Mihi quidem aetas acta eſt ferme, tua iſtuc refert maxume.
Is probus eſt, quem poenitet, quam probus ſit et frugi bonae.
Qui ipſus ſibi ſatis placet, nec probus eſt, nec frugi bonae.
Bene facta bene factis aliis pertegito, ne perpluant.
Qui ipſus ſe contemnit, in eo eſt indoles induſtriae.
Ly. Ob eam rem haec, pater, autumaui; quia res quaedam'ſt, quam volo
Ego me abs te exorare. *Ph.* Quid id eſt? veniam iam dare geſtio.
Ly. Adoleſcenti huic genere ſummo, amico atque aequali meo,
Minus qui caute et cogitate ſuam rem tractauit, pater,
Bene volo ego illi facere, ſi tu non neuis. *Ph.* Nempe de tuo?
Ly. De meo! nam, quod tuum'ſt, meum'ſt: omne meum eſt autem tuum.
Ph. Quid is, egetne? *Ly.* Eget. *Ph.* Habuitne rem? *Ly.* Habuit. *Ph.* Qui eam perdidit?
Publicisne adfinis fuit, an maritumis negotiis?
Mercaturamne, an venales habuit, vbi rem perdidit?
Ly. Nihil iſtorum. *Ph.* Quid igitur? *Ly.* Per comitatem edepol, pater —
Praeterea aliquantum animi cauſa in deliciis diſperdidit —!
Ph. Edepol hominem praedicatum ferme familiariter,
Qui quidem nusquam per virtutem rem confregit, atque eget!
Nihil moror eum tibi eſſe amicum cum eiusmodi virtutibus.
Ly. Quia ſine omni malitia eſt, tolerare egeſtatem eius volo.
Ph. De mendico male meretur, qui ei dat quod edit, aut quod bibat.

Nam et illud, quod dat, perdit, et illi producit vitam ad miſeriam.
Non eo hoc dico, quin, quae tu vis, ego velim, et faciam lubens:
Sed ego hoc verbum quum illi cuidam dico, praemonſtro tibi,
Vt ita te aliorum miſereſcat, ne tui alios miſereat.
Ly. Deſerere illum, et deiuuare in rebus aduorſis pudet.
Ph. Pol pudere quam pigere praeſtat, totidem literis.
Ly. Edepol, Deum virtute dicam, pater, et maiorum et tua,
Multa bona bene parta habemus. bene ſi amico feceris,
Ne pigeat feciſſe: vt potius pudeat, ſi non feceris.
Ph. De magnis diuitiis ſi quid demas, plus fit, an minus?
Ly. Minus, pater. ſed ciui inmunifico ſcis quid cantari ſolet?
Quod habes, ne habeas: et illud, quod nunc non habes, habeas — malum!
Quandoquidem nec tibi bene eſſe potes pati, nec alteri.
Ph. Scio equidem iſtuc ita ſolere fieri. verum, gnate mi,
Is eſt inmunis, cui nihil eſt, qui munus fungatur ſuum.
Ly. Deum virtute habemus, et qui nosmet vtamur, pater,
Et aliis qui comitati ſimus beneuolentibus.
Ph. Non edepol tibi pernegare poſſum quidquam, quod velis.
Cuius egeſtatem tolerare vis? loquere audacter patri.
Ly. Lesbonico huic adoleſcenti, Charmidae filio,
Qui illic habitat. *Ph.* Qui comedit, quod fuit, quod non fuit?
Ly. Ne obprobra, pater. multa eueniunt homini, quae volt, quae neuolt.
Ph. Agedum, eloquere, quid dare illi nunc vis? *Ly.* Nihil quidquam, pater.
Sapientiae aetas condimentum'ſt: ſapiens aetati cibus eſt.
Ph. Mentire, edepol, gnate; atque id nunc facis haud conſuetudine.
Nam ſapiens quidem pol ipſe fingit fortunam ſibi.
Eo ne multa, quae neuolt, eueniunt, niſi fictor malus fiet.

Ly. Multa est opera opus ficturae, qui se fictorem probum
Vitae agendae esse expetit; sed hic admodum adolescentulus.
Ph. Non aetate, verum ingenio adipiscitur sapientia.
Ly. Tu modo ne me prohibeas adcipere, si quid det mihi.
Ph. An eo egestatem eius tolerabis, si quid ab illo adceperis?
Ly. Eo, pater. *Ph.* Pol, ego istam volo me rationem edoceas. *Ly.* Licet.
Scin' tu illum quo genere gnatus sit? *Ph.* Scio, adprime probo.
Ly. Soror illi est adulta virgo grandis: eam cupio, pater,
Ducere vxorem. *Ph.* Sine dote? *Ly.* Sine dote. *Ph.* Vxorem? *Ly.* Ita.
Tua re salua. hoc pacto ab illo inibis summam gratiam:
Neque commodius yllo pacto ei poteris auxiliarier.
Ph. Egone indotatam te vxorem vt patiar? *Ly.* Patiundum est, pater:
Et eo pacto addideris nostrae lepidam famam familiae.
Ph. Multa ego possum docta dicta et quamuis facunde loqui:
Historiam veterem atque antiquam haec mea senectus sustinet:
Verum ego quando te et amicitiam et gratiam in nostram domum
Video adlicere, etsi aduorsatus tibi fui, istac iudico.
Tibi permitto, posce, duce. *Ly.* Di te seruassint mihi.
Sed adde ad istam gratiam vnum. *Ph.* Quid id est autem vnum? *Ly.* Eloquar.
Tute ad eum adeas, tute concilies, tute poscas. *Ph.* Eccere.
Ly. Nimio citius transiges: firmum omne erit, quod tu egeris.
Grauius erit tuum vnum verbum ad eam rem, quam centum mea.
Ph. Ecce autem in benignitate hoc repperi negotium.
Dabitur opera. *Ly.* Lepidus viuis. hae sunt aedes: hic habet.
Lesbonico est nomen: age, rem cura: ego te opperiar domi.

ACTVS II. SCENA III.

PHILTO.

Non optuma haec ſunt, neque vt ego aequom cenſeo:
Verum meliora ſunt, quam quae deterruma.
Sed hoc vnum conſolatur me atque animum meum,
Quia, qui nihil aliud, niſi quod ſibi ſoli placet,
Conſulit aduorſum filium, nugas agit:
Miſer ex animo fit: factius nihilo facit.
Suae ſenectuti is acriorem hiemem parat,
Quum illanc inportunam tempeſtatem conciet.
Sed aperiuntur aedes, quo ibam: commode
Ipſe exit Lesbonicus cum ſeruo foras.

ACTVS II. SCENA IV.

LESBONICVS, STASIMVS, PHILTO.

Minus quindecim dies ſunt, quum pro hiſce aedibus
Minas quadraginta adcepiſti a Callicle,
Eſtne hoc, quod dico, Staſime? *St.* Quum conſidero,
Meminiſſe videor fieri. *Le.* Quid factum eſt eo?
St. Comeſum, expotum, exunctum, elotum in balineis,
Piſcator, piſtor abſtulit, lanii, coqui,
Olitores, myropolae, aucupes. conſit cito,
Quam ſi tu obiicias formicis papauerem.
Le. Minus hercle in hiſce rebus ſumptum eſt ſex minis.
St. Quid, quod dediſti ſcortis? *Le.* Ibidem vna traho.
St. Quid, quod ego defraudaui? *Le.* Hem iſta ratio maxuma eſt.
St. Non tibi illud adparere, ſi ſumas, poteſt:
Niſi tu inmortale rere eſſe argentum tibi.
(*ſpectatoribus*) Sero atque ſtulte, prius quod cautum oportuit.
Poſtquam comedit rem, poſt rationem putat.
Le. Nequaquam argenti ratio comparet tamen.

St. Ratio quidem hercle adparet. argentum οἴχεται.
Minas quadraginta adcepiſti a Callicle,
Et ille aedis abs te adcepit mancupio. *Le.* Admodum.
Ph. Pol, opinor, adfinis noſter aedes vendidit.
Pater quum peregre veniet, in porta eſt locus:
Niſi forte in ventrem filio conrepſerit.
St. Trapezitae mille drachumarum Olympicum,
Quas de ratione debuiſti, redditae.
Le. Nempe quas ſpopondi. *St.* Immo, quas dependi, inquito;
Quas ſponſione pronuper tu exactus es
Pro illo adoleſcente, quem tu aiebas eſſe diuitem.
Le. Factum. *St.* Vt quidem illud perierit. *Le.* Factum id quoque eſt.
Nam nunc eum vidi miſerum, et me eius miſeritum'ſt.
St. Miſeret te aliorum, tui te nec miſeret, nec pudet.
Ph. Tempus adeundi eſt. *Le.* Eſtne hic Philto, qui aduenit?
Is hercle eſt ipſus. *St.* Edepol, nae ego iſtum velim
Meum fieri ſeruom cum ſuo peculio.
Ph. Herum atque ſeruum plurimum Philto iubet
Saluere, Lesbonicum et Staſimum. *Le.* Di duint
Tibi, Philto, quaecumque optes. quid agit filius?
Ph. Bene volt tibi. *Le.* Edepol mutuom mecum facit.
St. Nequam illud verbum'ſt, Bene volt; niſi qui bene facit!
Ego quoque volo eſſe liber, nequidquam volo!
Hic, poſtulet frugi eſſe, nugas poſtulet!
Ph. Meus gnatus me ad te miſit, inter ſe atque vos
Adfinitatem vt conciliarem et gratiam.
Tuam volt ſororem ducere vxorem. et mihi
Sententia eadem'ſt, et volo. *Le.* Haud noſco tuum:
Bonis tuis rebus meas res inrides malas.
Ph. Homo ego ſum, homo tu es; ita me amabit Iupiter!
Neque te deriſum veni, neque dignum puto.

Verum hoc, vt dixi, meus me orauit filius,
Vt tuam fororem pofcerem vxorem fibi.
Le. Mearum rerum me nouiffe aequom'ft ordinem.
Cum voftris noftra non eft aequa factio;
Adfinitatem vobis aliam quaerite.
St. Satin' tu fanus mentis aut animi tui,
Qui conditionem hanc repudies? nam illum tibi
Ferentarium effe amicum inuentum intellego.
Le. Abin hinc dierecte? *St.* Si hercle ire obcipiam, vetes.
Le. Nifi quid me aliud vis, Philto, refpondi tibi.
Ph. Benigniorem, Lesbonice, te mihi,
Quam nunc experior effe, confido fore:
Nam et ftulte facere, et ftulte fabularier,
Vtrumque, Lesbonice, in aetate haud bonum'ft.
St. Verum hercle hic dicit. *Le.* Oculum ego effodiam tibi,
Si verbum addideris. *St.* Hercle quin dicam tamen.
Nam fi fic non licebit, lufcus dixero.
Ph. Ita tu nunc dicis, non effe aequiparabiles
Voftras cum noftris factiones atque opes?
Le. Dico. *Ph.* Quid nunc, fi in aedem ad coenam veneris,
Atque ibi opulentus tibi par forte vt venerit,
Adpofita fit coena, popularem quam vocant,
Si illi congeftae fint epulae a clientibus,
Si quid tibi placeat, quod illi congeftum fiet,
Edisne, an incoenatus cum opulento adcubes?
Le. Edim, nifi ille vetet. *St.* At pol ego, etiamfi vetet,
Edim, atque ambabus malis expletis vorem:
Et quod illi placeat, praeripiam potiffumum:
Neque illi concedam quidquam de vita mea.
Verecundari neminem apud menfam decet:
Nam ibi de diuinis atque humanis cernitur.
Ph. Rem fabulare. *St.* Non tibi dicam dolo:
Decedam ego illi de via, de femita,

De honore populi: verum quod ad ventrem adtinet,
Non hercle hoc longe, niſi me pugnis vicerit.
Coena hac annona eſt ſine ſacris hereditas.
Ph. Semper tu hoc facito, Lesbonice, cogites,
Id optumum eſſe, tute vti ſis optumus:
Si id nequeas, ſaltem vt optumis ſis proxumus.
Nunc conditionem hanc, quam ego fero, et quam abs te peto,
Dare atque adcipere, Lesbonice, te volo.
Dei diuites ſunt, Deos decent opulentiae
Et factiones. verum nos homunculi
Salillum animae qui quum extemplo amiſimus,
Aequo mendicus atque ille opulentiſſumus
Cenſetur, cenſu ad Acheronem mortuus.
St. Mirum, ni tu illuc tecum diuitias feras,
Vbi mortuus ſis, ita ſis, vt nomen cluet.
Ph. Nunc vt ſcias, hic factiones atque opes
Non eſſe, neque nos tuam negligere gratiam.
Sine dote poſco tuam ſororem filio.
Quae res bene vortat! habeon' pactam? quid taces?
St. Pro Di inmortales, conditionem quoiusmodi!
Ph. Quin fabulare, Di bene vortant! ſpondeo.
St. Eheu, vbi vſus nihil erat dicto, ſpondeo
Dicebat: nunc hic, quom opus eſt, non quit dicere.
Le. Quum adfinitate voſtra me arbitramini
Dignum, habeo vobis, Philto, magnam gratiam.
Sed etſi hercle grauiter cecidit ſtultitia mea,
Philto; eſt ager ſub vrbe hic nobis, eum dabo
Dotem ſorori: nam is de ſtultitia mea
Solus ſuperſit praeter vitam reliquus.
Ph. Profecto dotem nihil moror. *Le.* Certum'ſt dare.
St. Noſtramne vis nutricem, here, quae nos educat,
Abalienare a nobis? caue ſis feceris.
Quid edemus nosmet poſtea? *Le.* Etiam tu taces?

Tibi ego rationem reddam? *St.* Plane periimus,
Niſi quid ego comminiſcor. Philto, te volo.
Ph. Si quid vis, Staſime? *St.* Huc concede aliquantum,
Ph. Licet.
St. Arcano tibi ego hoc dico, ne ille ex te ſciat,
Neue alius quiſquam. *Ph.* Crede audacter, quid lubet.
St. Per deos atque homines dico, ne tu illunc agrum
Tuum ſiris vmquam fieri, neque gnati tui.
Ei rei argumentum dicam. *Ph.* Audire edepol lubet.
St. Primum omnium olim terra quum proſcinditur,
In quinto quoque ſulco moriuntur boues.
Ph. Apage! *St.* Acherontis oſtium in noſtro'ſt agro.
Tum vinum, prius quam coactum'ſt, pendet putidum.
Le. Conſuadet homini, credo; etſi ſceleſtus eſt,
At mihi infidelis non eſt. *St.* Audi cetera.
Poſt id, frumenti quom alibi meſſis maxuma'ſt,
Tribus tantis illi minus redit, quam obſeueris.
Ph. Hem; iſtic oportet obſeri mores malos,
Si in obſerendo poſſint interfieri.
St. Neque vmquam quiſquam eſt, quoius ille ager fuit,
Quin peſſume ei res vorterit, quoium fuit.
Alii exſulatum abierunt, alii emortui,
Alii ſe ſuſpendere. hem! nunc hic, cuius eſt,
Vt ad incitas redactus! *Ph.* Apage a me iſtum agrum.
St. Magis apage dicas, ſi omnia a me audiueris.
Nam fulguritae ſunt hic alternae arbores.
Sues moriuntur angina acerrume.
Oues ſcabrae ſunt, tam glabrae, hem! quam haec eſt manus.
Tum autem Syrorum, genus quod patientiſſumum eſt
Hominum, nemo exſtat, qui ibi ſex menſes vixerit:
Ita cuncti ſolſtitiali morbo decidunt.
Ph. Credo ego iſtuc, Staſime, ita eſſe: ſed Campas genus
Multo Syrorum iam antidit patientia.

Sed iste est ager profecto, vt te audiui loqui,
Malos in quem omnes publice mitti decet.
Sicut fortunatorum memorant insulas,
Quo cuncti, qui aetatem egerunt caste suam,
Conueniant. contra istoc detrudi maleficos
Aequom videtur, qui quidem istius sit modi.
St. Hospitium est calamitatis. quid verbis opu'st?
Quamuis malam rem quaerens, illic reperias.
At tu, hercle, et illi et alibi caue sis dixeris,
Me tibi dixisse hoc. *Ph.* Dixisti arcano satis.
St. Quin hic quidem cupit, illum ab sese abalienarier;
Si quidem reperiri posset, cuius os sublinat.
Ph. Meus quidem hercle numquam fiet. *St.* Si sapies quidem.
(*secum*) Lepide hercle de agro ego hunc senem deterrui:
Nam qui viuamus, nihil est, si illum amiserit.
Ph. Redeo ad te, Lesbonice. *Le.* Dic sodes mihi,
Quid hic loquutus tecum? *Ph.* Quid censes? homo'st;
Volt fieri liber: verum, quod det, non habet!
Le. Et ego esse locuples, verum nequidquam, volo.
St. Licitum, si velles: nunc, quoniam nihil est, non licet.
Le. Quid tecum, Stasime? *St.* De istoc quod dixisti modo:
Si antea voluisses, esses; nunc sero cupis!
Ph. De dote mecum conuenire nihil potes:
Quid tibi lubet, tute agito cum nato meo.
Nunc tuam sororem filio posco meo.
Quae res bene vortat. quid nunc? etiam consulis.
Le. Quid istic? quando ita vis, Di bene vortant! spondeo.
Ph. Numquam edepol cuiquam tam exspectatus filius
Natus, quam est illud Spondeo natum mihi.
St. Di fortunabunt vostra consilia! *Ph.* Ita volo.
Le. Sed, Stasime, abi huc ad meam sororem, ad Calliclem,
Dic, hoc negotii quomodo actum est. *St.* Ibitur.
Le. Et gratulator meae sorori. *St.* Scilicet.

Ph. I hac, Lesbonice, mecum, vt coram nuptiis
Dies conſtituatur: eadem haec confirmabimus.
Le. (*ſeruo*) Tu iſtuc cura quod iuſſi: ego iam hic ero.
Dic Callicli, me vt conueniat. *St.* Quin tu i modo!
Le. De dote vt videat, quid opus ſit facto. *St.* I modo!
Le. Nam certum'ſt, me ſine dote haud dare. *St.* Quin tu i modo!
Le. Neque enim illi damno vmquam eſſe patiar — *St.* Abi modo!
Le. Meam negligentiam. *St.* I modo! *Le.* O pater!
Aequum videtur, quin, quod peccarim, — *St.* I modo!
Le. Potiſſumum mihi id obſit. *St.* I modo! *Le.* O pater!
En vmquam adſpiciam te? *St.* I modo, i modo, i modo!
Tandem inpetraui, abiret. Di voſtram fidem,
Edepol re geſta peſſume geſtam probe,
Siquidem ager nobis ſaluos eſt! etſi admodum
In ambiguo eſt etiam, nunc quid de hac re fuat.
Sed ſi alienatur, actum'ſt de collo meo.
Geſtandus peregre clypeus, galea, ſarcina:
Effugiet ex vrbe, vbi erunt factae nuptiae:
Ibit iſtac aliquo in maxumam malam crucem
Latrocinatum, aut in Aſiam, aut in Ciliciam.
Ibo huc, quo mihi imperatum'ſt, etſi odi hanc domum,
Poſtquam exturbauit hic nos ex noſtris aedibus.

ACTVS III. SCENA I.

CALLICLES, STASIMVS.

Quo modo tu iſtuc, Staſime, dixiſti? *St.* Noſtrum herilem filium
Lesbonicum ſuam ſororem deſpondiſſe; hoc modo.
Ca. Quoi homini deſpondit? *St.* Lyſiteli, Philtonis filio,
Sine dote. *Ca.* Sine dote ille illam in tantas diuitias dabit?
Non credibile dicis. *St.* At tu edepol nullus creduas.

Si hoc non credis, ego credidero — *Ca.* Quid —? *St.* Me nihili pendere.
Ca. Quamdudum istuc, aut vbi actum'st? *St.* Illico hic ante ostium.
Tammodo, inquit Praenestinus. *Ca.* Tanton' in re perdita,
Quam in re salua, Lesbonicus factus est frugalior?
St. Atque quidem ipsus vltro venit Philto oratum filio.
Ca. Flagitium quidem hercle fiet, nisi dos dabitur virgini.
Postremo edepol ego istam rem ad me adtinere intellego.
Ibo ad meum castigatorem, atque ab eo consilium petam.
St. Propemodum quid illic festinet sentio, et subolet mihi,
Vt agro euortat Lesbonicum, quando euortit aedibus.
O here Charmide, quam absente te hic tua res distrahitur tibi!
Vtinam te rediisse saluom videam, vt inimicos tuos
Vlciscare! vt mihi, vt erga te fui et sum, referas gratiam!
Nimium difficile'st, reperiri amicum, ita vt nomen cluet,
Cui tuam quum rem credideris, sine omni cura dormias.
Sed generum nostrum ire eccillum video cum adfini suo.
Nescio, quid non satis inter eos conuenit. celeri gradu
Eunt vterque. Ille reprehendit hunc priorem pallio.
Haud illi eusclieme adstiterunt. huc aliquantum abscessero.
Est lubido, orationem audire duorum adfinium.

ACTVS III. SCENA II.

LYSITELES, LESBONICVS, STASIMVS.

Sta illico, noli auorsari, neque te obcultassis mihi.
Le. Potin' vt me ire, quo profectus sum, sinas? *Ly.* Si in rem tuam,
Lesbonice, esse videatur, gloriae aut famae, sinam.
Le. Quod est facillumum, facis. *Ly.* Quid id est? *Le.* Amico iniuriam.
Ly. Neque meum'st, neque facere didici. *Le.* Indoctus quam docte facis!

Quid faceres, si quis docuisset te, vt sic odio esses mihi?
Qui, bene quum similas facere mihi te, male facis, male consulis.
Ly. Egone? *Le.* Tu nae. *Ly.* Quid male facio? *Le.* Quod ego nolo, id quum facis.
Ly. Tuae rei bene consulere cupio. *Le.* Tu mihi es melior, quam egomet mihi?
Sat sapio, satis, in rem quae sint meam, ego conspicio mihi.
Ly. An id est sapere, vt qui beneficium a beneuolente repudies?
Le. Nullum beneficium esse duco id, quod, cui facias, non placet.
Scio ego et sentio ipse quid agam, neque a me officium migrat:
Nec tuis depellor dictis, quin rumori seruiam.
Ly. Quid ais? (nam retineri nequeo, quin dicam ea, quae promeres)
Itane tandem maiores famam tradiderunt tibi tui,
Vt virtute eorum ante parta per flagitium perderes?
Atqui honori posterorum tuorum vt vindex fieres,
Tibi paterque auosque facilem fecit et planam viam
Ad quaerendum honorem: tu fecisti, vt difficilis foret,
Culpa maxume et desidia, tuisque stultis moribus.
Praeoptauisti amorem tuum vti virtuti praeponeres.
Nunc te hoc pacto credis posse obtegere errata? ah! non ita est!
Cape sis virtutem animo, et corde expelle desidiam tuo:
In foro operam amicis da, haud in lecto amicae, vt solitus es.
Atque ego istum agrum tibi relinqui ob eam rem enixe expeto,
Vt tibi sit, qui te conrigere possis; ne omnino inopiam
Ciues obiectare possint tibi, quos tu inimicos habes.
Le. Omnia ego istaec, quae dixisti, scio, vel exsignauero:
Vt rem patriam et maiorum gloriam foedarim meum.
Sciebam, vt esse me deceret; facere non quibam miser,
Ita vi Veneris victus, otio captus in fraudem incidi;

Et tibi nunc, proinde àc merere, summas habeo gratias.
Ly. At operam perire meam sic, et te haec dicta corde spernere,
Perpeti nequeo: simul me piget, parum pudere te.
Et postremo, nisi me auscultas, atque hoc, vt dico, facis,
Tute pone te latebis facile, ne inueniat te honor;
In obculto iacebis, quum te maxume clarum voles.
Pernoui equidem, Lesbonice, ingenium tuum ingenium admodum.
Scio, te sponte non tuapte errasse, sed amorem tibi
Pectus obscurasse. atque ipse amoris teneo omnes vias.
Ita est amor, ballista vt iacitur; nihil sic celere est, neque volat,
Atque is mores hominum moros et morosos efficit.
Minus placet, magis quod suadetur: quod dissuadetur, placet.
Quum inopia'st, cupias; quando eius copia'st, tum non velis.
Ille qui abspellit, is compellit: ille, qui consuadet, vetat.
Insanum est, malum in hospitium deuorti ad Cupidinem.
Sed te moneo, hoc etiam atque etiam vt reputes, quid facere expetas.
Si istuc, vt facis indicium, conare, tuum incendes genus.
Tum igitur tibi aquae erit cupido, genus qui restinguas tuum.
Atque erit, si nactus, proinde vt corde amantes sunt cati;
Ne scintillam quidem relinques, genus qui congliscat tuum.
Le. Facile est inuentu: datur ignis, tametsi ab inimicis petas.
Sed tu, obiurgans me a peccatis, rapis deteriorem in viam.
Meam vis sororem tibi dem: suades sine dote. hoc non conuenit,
Me, qui abusus sum tantam rem patriam, porro in diuitiis
Esse, agrumque habere: egere illam autem; vt me merito oderit.
Numquam erit alienis grauis, qui suis se concinnat leuem.
Sicut dixi, faciam: nolo te iactari diutius.
Ly. Tanto meliu'st te sororis causa egestatem exsequi,

Atque eum agrum me habere quam te, tua qui toleres moenia?
Le. Nolo ego mihi te tam prospicere, qui meam egestatem leues,
Sed vt inops infamis ne sim: ne mihi hanc famam differant,
Me germanam meam sororem in concubinatum tibi
Sic sine dote dedisse, magis quam in matrimonium.
Quis me inprobior perhibeatur esse? haec famigeratio
Te honestet, me autem conlutulet, si sine dote duxeris:
Tibi sit emolumentum honoris, mihi, quod obiectent, siet.
Ly. Quid, te Dictatorem censes fore, si abs te agrum adceperim?
Le. Neque volo, neque postulo, neque censeo: verum tamen
Is est honos homini pudico, meminisse officium suum.
Ly. Scio equidem te, animatus vt sis: video, subolet, sentio.
Id agis, vt, vbi adfinitatem inter nos nostram adstrinxeris,
Atque eum agrum dederis, nec quidquam hic tibi sit, qui vitam colas,
Effugias ex vrbe inanis, profugus patriam deseras,
Cognatos, adfinitatem, amicos, factis nuptiis;
Mea opera hinc proterritum te, meaque auaritia autument.
Id me commissurum, vt patiar fieri, ne animum induxeris.
St. Non enim possum quin exclamem: Euge, euge, Lysiteles, πάλιν.
Facile palmam habes! hic victus. Vicit tua comoedia!
Hic agit magis ex argumento, et versus meliores facit.
(*Lesbonico*) Etiam ob stultitiam tuam te tueris? mulctam abomina.
Le. Quid tibi interpellatio aut in concilium huc adcessio est?
St. Eodem pacto, quo huc adcessi, abscessero. *Le.* I hac mecum domum,
Lysiteles, ibi de istis rebus plura fabulabimur.
Ly. Nihil ego in obculto agere soleo. meus vt animus est, eloquar:
Si mihi tua soror, vt ego aequum censeo, ita nuptum datur

Sine dote, neque tu hinc abituru's; quod meum erit, id erit tuum:
Sin aliter animatus es, bene, quod agas, eueniat tibi:
Ego amicus numquam tibi ero alio pacto. ſic ſententia eſt.
St. Abiit hercle ille quidem. ecquid audis, Lyſiteles? ego te volo.
Hic quoque hinc abiit. Staſime, reſtas ſolus. quid ego nunc agam?
Niſi vti ſarcinam conſtringam, et clypeum ad dorſum adcommodem:
Fulmentas iubeam ſubpingi ſoccis: non ſiſti poteſt.
Video, caculam militarem me futurum haud longius:
Aut aliquem ad regem in ſaginam herus ſe coniecit meus.
Credo, ad ſummos bellatores acrem fugitorem fore,
Et capturum ſpolia ibi illum, qui meo hero aduorſus venerit.
Egomet autem quom extemplo arcum mihi et pharetram et ſagittas ſumpſero,
Caſſidem in caput, dormibo placide in tabernaculo.
Ad forum ibo; nudius ſextus quoi talentum mutuum
Dedi, repoſcam, vt habeam, mecum quod feram, viaticum.

ACTVS III. SCENA III.

MEGARONIDES, CALLICLES.

Vt mihi rem narras, Callicles, nullo modo
Poteſt fieri prorſus, quin dos detur virgini.
Ca. Namque hercle honeſte fieri ferme non poteſt,
Vt eam perpetiar ire in matrimonium
Sine dote, quum eius rem penes me habeam domi.
Me. Parata dos domi'ſt, niſi exſpectare vis,
Vt eam ſine dote frater nuptum conlocet:
Poſt adeas tute Philtonem, et dotem dare
Te ei dicas; facere id eius ob amicitiam patris.
Verum hoc ego vereor, ne iſtaec pollicitatio

Te in crimen populo ponat atque infamiam.
Non temere dicant te benignum virgini,
Datam tibi dotem, ei quam dares, eius a patre.
Ex ea largitari te illi; neque ita, vt sit data, in-
Columem te sistere illi, et detraxe autument.
Nunc si opperiri vis aduentum Charmidis,
Perlongum'st ducenti; hic interea abscesserit.
CA. Nam hercle omnia istaec veniunt in mentem mihi.
ME. Vide, si hoc vtibile magis atque in rem deputas,
Vt adeas Lesbonicum, edoceas, vt res se habet.
CA. Vt ego nunc adolescenti thesaurum indicem
Indomito, pleno amoris ac lasciuiae?
Minume, minume hercle vero! nam certo scio,
Locum quoque illum omnem, vbi situ'st, comederit:
Quem fodere metuo, sonitum ne ille exaudiat,
Neu ipsam rem indaget, dotem dare si dixerim.
ME. Quo pacto ergo igitur? *CA.* Clam dos depromi potest:
Dum occasio ei rei reperiatur, interim
Ab amico alicunde argentum rogem.
ME. Potin' est ab amico alicunde exorari? *CA.* Potest.
ME. Gerrae! nae tu illud verbum actutum inueneris,
Mihi quidem hercle non est, quod dem mutuom.
CA. Malim hercle, vt verum dicas, quam vt des mutuum.
ME. Sed vide consilium, si placet. *CA.* Quid consili'st?
ME. Scitum, vt ego opinor, consilium inueni. *CA.* Quid est?
ME. Homo conducatur aliquis iam, quantum potest,
Quasi sit peregrinus. *CA.* Quid is scit facere postea?
ME. Is homo exornetur graphice in peregrinum modum,
Ignota facies, quae non visitata sit.
Fallidicum, confidentem — *CA.* Quid tum postea?
ME. Quasi ad adolescentem a patre ex Seleucia
Veniat, salutem ei nuntiet verbis patris,
Illum bene gerere rem, et valere et viuere,

Et eum rediturum actutum: ferat epiſtolas
Duas: eas nos conſignemus, quaſi ſint a patre:
Det alteram illi, dicat alteram tibi
Dare ſeſe velle. *CA.* Perge porro dicere.
ME. Seque aurum ferre virgini dotem a patre
Dicat, patremque id iuſſiſſe aurum tibi dare.
Tenes iam? *CA.* Propemodo! atque auſculto perlubens.
ME. Tum tu igitur demum id adoleſcenti aurum dabis,
Vbi erit locata virgo in matrimonium.
CA. Scite hercle ſane. *ME.* Hoc, vbi theſaurum effoderis,
Suſpicionem ab adoleſcente amoueris.
Cenſebit, aurum eſſe a patre adlatum tibi.
Tu de theſauro ſumes. *CA.* Satis ſcite et probe:
Quamquam hoc me aetatis ſycophantari pudet.
Sed epiſtolas quando obſignatas adferet,
Siquidem obſignatas adtulerit epiſtolas,
Nonne arbitraris, eum adoleſcentem annuli
Paterni ſignum nouiſſe? *ME.* Etiam tu taces?
Sexcentae ad eam rem cauſae poſſunt conligi:
Illum, quem habuit, perdidit, alium poſt fecit nouom.
Iam ſi obſignatas non feret, dici hoc poteſt:
Apud portitorem eas reſignatas ſibi
Inſpectasque eſſe. in huius modi negotio
Diem ſermone terere, ſegnities mera'ſt.
Quamuis ſermones poſſunt longi texier.
Abi ad theſaurum iam confeſtim clanculum,
Seruos, ancillas amoue. atque audin'? *CA.* Quid eſt?
ME. Vxorem quoque ipſam hanc rem vt celes, face.
Nam pol tacere numquam quidquam'ſt quod queat.
Quid nunc ſtas? quin te hinc amoues, et te moues?
Aperi, deprome inde, auri ad hanc rem quod ſat eſt.
Continuo operito denuo: ſed clanculum,
Sicut praecepi: cunctos exturba aedibus.

CA. Ita faciam. *ME.* At enim nimis longo ſermone vtimur.
Diem conſicimus, quod iam properato'ſt opus.
Nihil eſt de ſigno quod vereare, me vide.
Lepida eſt illa cauſa, vt commemoraui dicere,
Apud portitores eſſe inſpectas. denique
Diei tempus non vides? quid illum putas
Natura illa atque ingenio? iam dudum ebriu'ſt.
Quiduis probari poterit. tum, quod maxumum eſt,
Adferre, non petere hic ſe dicet. *CA.* Iam ſat eſt.
ME. Ego ſycophantam iam conduco de foro,
Epiſtolasque iam conſignabo duas,
Eumque huc ad adoleſcentem meditatum probe
Mittam. *CA.* Eo ego igitur intro ad officium meum.
Tu iſtuc age. *ME.* Actum reddam.

ACTVS IV. SCENA I.

CHARMIDES.

Salſipotenti et multipotenti Iovis fratri et Nerei Neptuni
Laetus, lubens, laudes ago, et grates gratiasque habeo, et fluctibus ſalſis,
Quos penes mei poteſtas, bonis meis quid foret, et meae vitae:
Quom ſuis me ex locis in patriam vrbisque moenia reducem faciunt.
Atque ego, Neptune, tibi ante alios deos gratias ago atque habeo ſummas.
Nam te omnes ſaeuomque ſeuerumque atque auidis moribus commemorant,
Spurcificum, inmanem, intolerandum, veſanum. Ego contra opera expertus.
Nam pol placido te et clementi meo vsque modo, vt volui, vſus ſum in alto.
Atque hanc tuam gloriam iam ante auribus adceperam, et nobiles apud homines,

Pauperibus te parcere ſolitum, diuites damnare atque domare.
Abi, laudo: ſcis ordine, vt aequom'ſt,
Tractare homines. Hoc dis dignum'ſt, ſemper mendicis modeſti ſint.
Fidus fuiſti, inſidum eſſe iterant. nam absque foret te, ſat ſcio in alto
Distraxiſſent, Disque tuliſſent ſatellites tui me miſerum foede,
Bonaque omnia item vna mecum paſſim caeruleos per campos.
Ita iam quaſi canes, haud ſecus, circumſtabant nauem turbines venti:
Imbres fluctusque atque procellae infenſae frangere malum,
Ruere antennas, ſcindere vela, ni tua pax propitia foret praeſto.
Apage me ſis. deinde hinc certum'ſt otio me dare. ſatis partum habeo.
Quibus aerumnis deluctaui, filio dum diuitias quaero!
Sed quis hic eſt, qui in plateam ingreditur cum nouo ornatu ſpecieque
Simul? pol! quamquam domum cupio, opperiar hic, quam gerat rem.

ACTVS IV. SCENA II.

SYCOPHANTA, CHARMIDES.

Huic ego diei nomen Trinummo faciam: nam ego operam meam
Tribus nummis hodie locaui ad artes nugatorias.
Aduenio ex Seleucia, Macedonia, Aſia, atque Arabia,
Quas ego neque oculis, neque pedibus vmquam vſurpaui meis.
Viden', egeſtas quid negotii dat homini miſero mali!
Qui ego nunc ſubigor trium nummorum cauſa, vt has epiſtolas
Dicam ab eo homine me adcepiſſe, quem ego, qui ſit homo, neſcio,

Neque noui: neque, natus necne is fuerit, id ſolide ſcio,
Ch. Pol hic quidem fungino genere eſt, capite ſe totum tegit:
Illurica facies videtur hominis; eo ornatu aduenit.
Sy. Ille, qui me conduxit, vbi conduxit, abduxit domum.
Quae voluit, mihi dixit: docuit, et praemonſtrauit prius,
Quomodo quidque agerem. nunc adeo, ſi quid ego addidero amplius,
Eo conductor melius de me nugas conciliauerit.
Vt ille me exornauit, ita ſum ornatus. Argentum hoc facit.
Ipſe ornamenta a Chorago haec ſumpſit ſuo periculo.
Nunc ego, ſi potero ornamentis hominem circumducere,
Dabo operam; vt me eſſe ipſum plane ſycophantam ſentiat.
Ch. Quam magis ſpecto, minus placet mihi hominis facies. mira ſunt,
Ni illic homo'ſt aut dormitator, aut ſector zonarius.
Loca contemplat, circumſpectat ſeſe, atque aedis noſcitat.
Credo edepol, quo mox furatum veniat, ſpeculatur loca.
Magis lubido'ſt obſeruare, quid agat: ei rei operam dabo.
Sy. Has regiones demonſtrauit mihi ille conductor meus;
Apud illas aedis ſiſtendae mihi ſunt ſycophantiae.
Fores pultabo. *Ch.* Ad noſtras aedes hic quidem habet rectam viam.
Hercle opinor, mihi aduenienti hac noctu agitandum eſt vigilias.
Sy. Aperite hoc, aperite. heus! ecquis his foribus tutelam gerit?
Ch. Quid, adoleſcens, quaeris? quid vis? quid iſtas pultas? *Sy.* Heus ſenex!
Cenſus ſum, iuratori recte rationem dedi.
Lesbonicum hic adoleſcentem quaero, in his regionibus
Vbi habitet, et item alterum ad iſtanc capitis albitudinem:
Calliclem aiebat vocari, qui has mihi dedit epiſtolas.
Ch. Meum gnatum hic quidem Lesbonicum quaerit et amicum meum,

Cui ego liberosque bonaque commendaui, Calliclem.
Sy. Fac me, si scis, certiorem, hice homines vbi habitent, pater.
Ch. Quid eos quaeris? aut quis es? aut vnde es? aut vnde aduenis?
Sy. Multa simul rogitas! nescio, quid expediam potissumum.
Sin vnumquidquid singillatim et placide percunctabere,
Et meum nomen, et mea facta, et itinera ego faxo scias.
Ch. Faciam ita vt vis. agedum nomen tuum primum memora mihi.
Sy. Magnum facinus incipissis, petere. *Ch.* Quid ita? *Sy.* Quia, pater,
Si ante lucem ire obcipias a meo primo nomine,
Concubium sit noctis prius, quam ad postremum perueneris.
Ch. Opus face est et viatico ad tuum nomen, vt tu praedicas.
Sy. Est minusculum alterum, quasi vasculum vinarium.
Ch. Hic homo solide sycophanta est. quid ais tu, adolescens? *Sy.* Quid est?
Ch. Eloquere, isti tibi quid homines debent, quos tu quaeritas?
Sy. Pater istius adolescentis dedit has duas mihi epistolas
Lesbonici, mihi est amicus. *Ch.* (*spectatoribus*) Teneo hunc manifestarium.
Me sibi epistolas dedisse dicit. ludam hominem probe.
Sy. Ita vt obcepi, si animum aduortas, dicam. *Ch.* Dabo operam tibi.
Sy. Hanc me iussit Lesbonico suo gnato dare epistolam,
Et item hanc alteram suo amico Callicli iussit dare.
Ch. Mihi quoque edepol, quom hic nugatur, contra nugari lubet.
Vbi ipse erat? *Sy.* Bene rem gerebat. *Ch.* Ergo vbi? *Sy.* In Seleucia.
Ch. Ab ipson' istas adcepisti? *Sy.* E manibus dedit mihi ipse in manus.

Ch. Qua facie eſt homo? *Sy*. Sesquipede quidem eſt quam tu longior.
Ch. (*ſpectatoribus*) Haeret haec res: ſiquidem ego abſens ſum, quam praeſens. longior.
Nouiſtin' hominem? *Sy*. Ridicule rogitas, quo cum vna cibum
Capere ſoleo. *Ch*. Quid eſt ei nomen? *Sy*. Quod edepol homini probo.
Ch. Lubet audire. *Sy*. Ille edepol! — illi — illi —! vae miſero mihi!
Ch. Quid eſt negotii? *Sy*. Deuoraui nomen inprudens modo.
Ch. Non placet, qui amicos intra dentes concluſos habet.
Sy. Atque etiam modo vorſabatur mihi in labris primoribus.
Ch. (*ſecum*) Temperi huic hodie anteueni. *Sy*. (*ſecum*) Teneor manifeſto miſer.
Ch. Iamne commentatus es nomen? *Sy*. Deum hercle me atque hominum pudet.
Ch. (*ridens*) Vide homo vt hominem noueris! *Sy*. Tamquam me. fieri iſtuc ſolet,
Quod in manu teneas atque oculis videas, id deſideres.
Literis recomminiſcar. C eſt principium nomini.
Ch. Callicias? *Sy*. Non eſt. *Ch*. Callippus? *Sy*. Non eſt. *Ch*. Callidemides?
Sy. Non eſt. *Ch*. Callinicus? *Sy*. Non eſt. *Ch*. Callimarchus? *Sy*. Nil agis.
Neque adeo edepol flocci facio: quando egomet memini, mihi —
Ch. At enim multi Lesbonici ſunt hic, niſi nomen patris
Dices, non monſtrare poſſum iſtos homines, quos tu quaeritas.
Quod ad exemplum eſt? coniectura ſi reperire poſſumus.
Sy. Ad hoc exemplum eſt, Char. *Ch*. An Chares? an Charidemus? num Charmides?

Sy. Hem iſtic erit. qui iſtum Di perdant. *Ch.* Dixi ego iam dudum tibi:
Te potius bene dicere aequom'ſt homini amico, quam male.
Sy. Satin' intra labra atque dentes latuit vir minumi pretii?
Ch. Ne male loquare abſenti amico. *Sy.* Quid ergo ille ignauiſſumus
Mihi latitabat? *Ch.* Reſpondiſſet, ſi adpellaſſes nomine.
Sed ipſe vbi eſt? *Sy.* Pol illum reliqui ad Rhadamantem in Cecropia inſula.
Ch. Qui homo eſt me inſipientior, qui ipſe egomet, vbi ſim, quaeritem?
Sed nihil disconducit huic rei. quid ais? *Sy.* Quid? *Ch.* Hoc te rogo.
Quos locos adiſti? *Sy.* Nimium miris modis mirabiles.
Ch. Lubet audire, niſi moleſtum'ſt. *Sy.* Quin diſcupio dicere.
Omnium primum in Pontum aduecti ad Arabiam terram ſumus.
Ch. Eho! an etiam Arabia'ſt in Ponto? *Sy.* Eſt: non illaec, vbi thus gignitur,
Sed vbi abſinthium fit atque cunila gallinacea.
Ch. Nimium graphicum hunc nugatorem! ſed ego ſum inſipientior,
Qui egomet, vnde redeam, hunc rogitem, quae ego ſciam, atque hic neſciat:
Niſi quia lubet experiri, quo euaſuru'ſt denique.
Quid eſt tibi nomen, adoleſcens? *Sy.* Pax, id eſt nomen mihi:
Hoc cotidianum'ſt. *Ch.* Edepol nomen nugatorium:
Quaſi dicas, ſi quid crediderim tibi, pax! periiſſe illico.
Sed quid ais, quo inde iiſti porro? *Sy.* Si animum aduortas, eloquar.
Ad caput amnis, quod de coelo exoritur ſub ſolio Iovis.
Ch. Sub ſolio Iovis? *Sy.* Ita dico. *Ch.* E coelo? *Sy.* Atque e medio quidem.

Ch. Eho! an etiam in coelum eſcendiſti? *Sy.* Immo horiola aduecti ſumus,
Vsque aqua aduorſa, per Anienem. *Ch.* Eho, an etiam vidiſti Iovem?
Sy. Alii dii iſſe ad villam aiebant ſeruis depromptum cibum.
Deinde porro. *Ch.* Deinde porro nolo quidquam praedices.
Sy. Ego hercle, ſi es moleſtus. *Ch.* Nam pudicum neminem
Eſſe oportet, qui abs terra ad coelum peruenerit.
Sy. Dimittam, vt te velle video. ſed monſtra hosce homines mihi.
Hos ego quaero, quibus me oportet has deferre epiſtolas.
Ch. Quid ais tu nunc? ſi forte eum ipſum Charmidem conſpexeris,
Illum, quem tibi iſtas dediſſe commemoras epiſtolas,
Noueriſne hominem? *Sy.* Nae tu me edepol arbitrare beluam,
Qui quidem non nouiſſe poſſim, quicum aetatem exegerim.
An ille tam eſſet ſtultus, qui mihi mille nummum crederet
Philippeum, quod me aurum deferre iuſſit ad gnatum ſuum,
Atque ad amicum Calliclem, quoi rem aiebat mandaſſe hic ſuam?
Mihi concrederet, niſi me ille et ego illum noſſem adprobe?
Ch. Enimuero ego nunc Sycophantae huic ſycophantari volo,
Si hunc poſſum illo mille nummum Philippo circumducere,
Quod ſibi me dediſſe dixit! quem ego, qui ſit homo, neſcio,
Neque oculis ante hunc diem vmquam vidi: eine aurum crederem?
Cui, ſi capitis res ſiet, nummum numquam credam plumbeum.
Adgrediundu'ſt hic homo mihi aſtu: heus, Pax, te tribus verbis volo.
Sy. Vel trecentis. *Ch.* Haben' tu id aurum, quod adcepiſti a Charmide?

Sy. Atque etiam Philippeum, numeratum illius in menſa manu,
Mille nummum. *Ch.* Nempe ab ipſo id adcepiſti Charmide?
Sy. Mirum quin ab auo eius, aut proauo adciperem, qui ſunt mortui.
Ch. Adoleſcens cedodum iſtuc aurum mihi. *Sy.* Quod ego aurum dem tibi?
Ch. Quod a me te adcepiſſe faſſus. *Sy.* Abs te adcepiſſe? *Ch.* Ita loquor.
Sy. Quis tu homo es? *Ch.* Qui mille nummum tibi dedi, ego ſum Charmides.
Sy. Neque edepol tu is es, neque hodie is vmquam eris, auro huic quidem.
Abi ſis nugator: nugari nugatori poſtulas.
Ch. Charmides ego ſum. *Sy.* Nequidquam hercle es: nam nihil auri fero.
Nimis argute obrepſiſti in eapſe occaſiuncula:
Poſtquam ego me aurum ferre dixi, poſt tu factus Charmides.
Prius tu non eras, quam auri feci mentionem. nihil agis.
Proin' tu te itidem, vt Charmidatus es, rurſum recharmida.
Ch. Quis ego ſum igitur, ſiquidem is non ſum, qui ſum? *Sy.* Quid id ad me adtinet?
Dum ille ne ſis, quem ego eſſe nolo, ſis mea cauſa, qui lubet.
Prius non is eras, qui eras: nunc is factus, qui tum non eras.
Ch. Age ſi quid agis. *Sy.* Quid ego agam? *Ch.* Aurum redde. *Sy.* Dormitas, ſenex.
Ch. Faſſus, Charmidem dediſſe aurum tibi. *Sy.* Scriptum quidem.
Ch. Properas, an non properas abire actutum ab his regionibus,
Dormitator, prius quam ego hic te iubeo mulcari male?
Sy. Quamobrem? *Ch.* Quia illum quem ementitus es, ego ſum ipſus Charmides,
Quem tibi epiſtolas dediſſe aiebas. *Sy.* Eho! quaeſo, an tu is es?

Ch. Is enimuero ſum. *Sy.* Ain' tu tandem, is ipſusne es?
Ch. Aio. *Sy.* Ipſus es?
Ch. Ipſus, inquam, Charmides ſum. *Sy.* Ergo ipſusne es?
Ch. Ipſiſſumus.
Abi hinc ab oculis. *Sy.* Enimuero ſero quoniam aduenis,
Vapulabis meo arbitratu et nouorum aedilium.
Ch. At etiam maledicis? *Sy.* Immo, ſaluos quandoquidem aduenis,
Di te perdant; etſi flocci facio, an periiſſes prius.
Ego ob hanc operam argentum adcepi: te macto infortunio.
Ceterum qui ſis, qui non ſis, floccum non interduim.
Ibo ad illum, renuntiabo qui mihi tris nummos dedit,
Vt ſciat, ſe perdidiſſe. ego abeo, male viue et vale.
Quod di te omnes aduenientem peregre perdant, Charmides.
Ch. Poſtquam ille hinc abiit, poſt loquendi libere
Videtur tempus veniſſe atque occaſio.
Iam dudum meum ille pectus pungit aculeus,
Quid illi negotii fuerit ante aedis meas.
Nam epiſtola illa mihi concenturiat metum
In corde, et illud mille nummum, quam rem agat.
Numquam edepol temere tinniit tintinnabulum:
Niſi qui illud tractat, aut mouet, mutum eſt, tacet.
Sed quis hic eſt, qui huc in plateam curſuram incipit?
Lubet obſeruare, quid agat; huc conceſſero.

ACTVS IV. SCENA III.

STASIMVS, CHARMIDES.

Staſime, fac te propere celerem, recipe te ad dominum domum;
Ne ſubito metus exoriatur ſcapulis ſtultitia tua.
Adde gradum! adpropera! iam dudum factum'ſt, quum abiſti domo.

Caue sis tibi, ne bubuli in te cottabi crebri crepent,
Si abieris ab heri quaestione: ne destiteris currere!
Ecce hominem te, Stasime, nihili! satin' in thermopolio
Condalium es oblitus, postquam thermopotasti gutturem?
Recipe te, et recurre petere re recenti. *Ch.* Huic, quisquis est,
Gurculio'st exercitor: is hunc hominem cursuram docet.
St. Quid, homo nihili, non pudet te? tribusne te poteriis
Memoria esse oblitum? an vero, quia cum frugi hominibus
Ibi bibisti, qui ab alieno facile cohiberent manus?
Theruchus fuit, Cerconicus, Crinnus, Cercobulus, Collabus,
Oculicrepidae, Cruricrepidae, Ferriteri, Mastigiae.
Inter eosne homines condalium te redipisci postulas,
Quorum eorum vnus subripuit currenti cursori solum?
Ch. Ita me Di ament, graphicum furem! *St.* Quid ego, quod periit, petam?
Nisi etiam laborem ad damnum adponam epithecam insuper?
Quin tu, quod periit, periisse ducis? cape vorsoriam.
Recipe te ad herum. *Ch.* Non fugitiuos est hic homo, commeminit domi.
St. Vtinam veteres mores, veteres parcimoniae
Potius maiori honori hic essent, quam mores mali.
Ch. Di inmortales! basilica hic quidem facinora inceptat loqui.
Vetera quaerit, vetera amare hunc, morem maiorum, scias.
St. Nam nunc mores nihil faciunt, quod licet, nisi quod lubet.
Ambitio iam more sancta'st, libera'st a legibus:
Scuta iacere, fugereque hostes, more habent licentiam:
Petere honorem pro flagitio, more fit. *Ch.* Morem inprobum!
St. Strenuos praeterire, more fit. *Ch.* Nequam quidem.
St. Mores leges perduxerunt iam in potestatem suam,
Magis quis sunt obnoxiosi, quam parentes liberis.
Eae miserae etiam ad parietem sunt fixae clauis ferreis,
Vbi malos mores adfigi nimio fuerat aequius.

Ch. Lubet adire atque adpellare hunc: verum auſculto perlubens.
Sed metuo, ſi compellabo, ne aliam rem obcipiat loqui.
St. Neque iſtis quidquam lege ſanctum'ſt. leges mori ſeruiunt.
Mores autem rapere properant, qua ſacrum, qua publicum.
Ch. Hercle iſtis malam rem magnam moribus dignum'ſt dari!
St. Nonne hoc publice animum aduorti? nam id genus hominum omnibus
Vniuerſis eſt aduorſum, atque omni populo male facit,
Male fidem ſeruando: illis quoque abrogant etiam fidem,
Qui nihil meriti: quippe ex eorum ingenio ingenium horum probant.
Hoc qui in mentem venerit mihi, re ipſa modo commonitus ſum.
Si quis mutuom quid dederit, fit pro proprio perditum.
Quum repetas, inimicum amicum beneficio inuenis tuo.
Si mage exigere cupias, duarum rerum exoritur optio:
Vel illud, quod credideris, perdas; vel illum amicum amiſeris.
Ch. Meus eſt hic quidem Staſimus ſeruos. *St.* Nam ego, talentum mutuom
Quod dederam, talento inimicum mihi emi, amicum vendidi.
Sed ego ſum inſipientior, qui rebus curem publicis
Potius, quam id, quod proximum'ſt, meo tergo tutelam geram.
Eo domum. *Ch.* Heus tu, adſta illico: audi, heus tu. *St.* Non ſto. *Ch.* At ego te ſtare volo.
St. Quid ſi egomet te velle nolo? *Ch.* Ha nimium, Staſime, ſaeuiter!
St. Emere meliu'ſt, cui imperes. *Ch.* Pol ego emi, atque argentum dedi.
Sed ſi non dicto audiens eſt, quid ago? *St.* Da damnum malum.
Ch. Bene mones: ita facere certum eſt. *St.* Niſi quidem es obnoxius.

Ch. Si bonus est, obnoxius sum: sin secus est, faciam, vti iubes.
St. Quid id ad me adtinet, bonisne seruis tu vtare an malis?
Ch. Quia boni malique in ea re pars tibi est. *St.* Partem alteram
Tibi permitto, illam alteram ad me, quod boni est, adponito.
Ch. Si eris meritus, fiet. sed respice ad me huc: ego sum Charmides.
St. Hem, quis est, qui mentionem facit homo hominis optumi?
Ch. Ipse homo optumus. *St.* Mare, terra, coelum, Di, vostram fidem!
Satin' ego oculis plane video? estne ipsus, an non est? is est,
Certe is est, is est profecto. ó mi here exoptatissume,
Salue. *Ch.* Salue, Stasime. *St.* Saluum te. *Ch.* Scio et credo tibi.
Sed omitto alia; hoc mihi responde: Liberi quid agunt mei,
Quos reliqui hic, filium atque filiam? *St.* Viuunt, valent.
Ch. Nempe vterque? *St.* Vterque. *Ch.* Di me saluom et seruatum volunt.
Cetera intus otiose percontabor, quae volo.
Eamus intro: sequere. *St.* Quo tu te agis? *Ch.* Quonam, nisi domum?
St. Hiccine nos habitare censes? *Ch.* Vbinam ego alibi censeam?
St. Iam. *Ch.* Quid iam? *St.* Non sunt nostrae aedes istae. *Ch.* Quid ego ex te audio?
St. Vendidit tuus natus aedis. *Ch.* Perii! *St.* Praesentariis
Argenti minis numeratis. *Ch.* Quot? *St.* Quadraginta. *Ch.* Occidi!
Qui eas emit? *St.* Callicles, cui tuam rem commendaueras,
Is habitatum huc commigrauit, nosque exturbauit foras.
Ch. Vbi nunc filius meus habitat? *St.* Hic, in hoc posticulo.
Ch. Male disperii! *St.* Credidi aegre tibi id, vbi audisses, fore.
Ch. Ego miser, meis periculis sum per maria maxuma
Vectus capitali periculo, per praedones plurimos.

Me ſeruaui, ſaluos redii: nunc hic diſperii miſer,
Propter eosdem, quorum cauſa fui hac aetate exercitus.
Adimit animam mihi aegritudo. Staſime, tene me. *St.* Viſne aquam
Tibi petam? *Ch.* Res quom animum agebat, tum eſſe obfuſam oportuit.

ACTVS IV. SCENA IV.

CALLICLES, CHARMIDES, STASIMVS.

Quid hoc hic clamoris audio ante aedis meas?
Ch. O Callicles! o Callicles! o Callicles!
Qualine amico mea commendaui bona!
Ca. Probo et fideli et fido, et cum magna fide;
Et ſalue, et ſaluom te aduenisse gaudeo.
Ch. Credo omnia iſtaec, ſi ita'ſt, vt praedicas.
Sed quis iſte eſt tuus ornatus? *Ca.* (*ad aurem inſuſurrat*) Ego dicam tibi.
Theſaurum eſfodiebam intus, dotem, filiae
Tuae quae daretur. ſed intus narrabo tibi
Et hoc et alia: ſequere. *Ch.* Staſime! *St.* Hem! *Ch.* Strenue
Curre in Piraeeum, atque vnum curriculum face.
Videbis iam illic nauem, qua aduecti ſumus.
Iubeto Sangarionem, quae imperauerim,
Curare, vt efferantur: et tu ito ſimul.
Solutum'ſt portitori iam portorium.
St. Nihil eſt morae? *Ch.* Nihil, ambula! actutum redi.
St. Illic ſum atque hic ſum. *Ch.* Sequere tu hac me intro. *Ch.* Sequor. (*abeunt ſenes*).
St. Hic meo hero amicus ſolus firmus reſtitit,
Neque demutauit animum de firma fide.
Quamquam labores multos (*ipſe pertuli*),
Sed hic vnus, vt ego ſuſpicor, ſeruat fidem.
Ob rem laborem eum ego cepiſſe cenſeo.

ACTVS V. SCENA I.

LYSITELES.

Hic homo eſt omnium hominum praecipuus, voluptatibus gaudiisque antepotens:
Ita commoda, quae cupio, eueniunt: quod ago, adſequitur, ſubeſt,
Subſequitur: ita gaudiis gaudium ſubpeditat.
Modo me Staſimus Lesbonici ſeruos conuenit: is
Mihi dixit, ſuum herum peregre huc aduenisse Charmidem.
Nunc mihi is propere conueniendus eſt, vt, quae cum eius filio
Egi, ei rei fundus pater ſit potior. eo. ſed fores
Hae ſonitu ſuo mihi moram obiiciunt incommode.

ACTVS V. SCENA II.

CHARMIDES, CALLICLES, LYSITELES, LESBONICVS.

Neque fuit, neque erit, neque eſſe quemquam hominum in terra dum arbitror,
Cui fides fidelitasque amicum erga aequiparet ſuum:
Nam exaedificauiſſet me ex his aedibus, absque te foret.
Ca. Si quid amicum erga bene feci, aut conſului fideliter,
Non videor meruiſſe laudem: culpa caruiſſe arbitror.
Nam beneficium, homini proprium quod datur, proprium ſumpſerit:
Quod datum vtendum eſt, id repetundi copia'ſt, quando velis.
Ch. Eſt ita, vt tu dicis. ſed ego hoc nequeo mirari ſatis,
Eum ſororem deſpondiſſe ſuam in tam fortem familiam,
Lyſiteli quidem Philtonis filio. *Ly.* Enim me nominat.
Ch. Familiam optumam obcupauit. *Ly.* Quid ego ceſſo hos conloqui?
Sed maneam etiam opinor: namque hoc commodum orditur loqui.

Ch. Vah! *Ca.* Quid eſt? *Ch.* Oblitus intus dudum tibi ſum dicere:
Modo mihi aduenienti nugator quidam adceſſit obuiam,
Nimis pergraphicus ſycophanta: is mille nummum ſe aureum
Meo datu tibi ferre et gnato Lesbonico aiebat meo:
Quem ego nec qui eſſet noram, neque eum ante vsquam conſpexi prius.
Sed quid rides? *Ca.* Meo adlegatu venit, quaſi qui aurum mihi
Ferret abs te, quod darem tuae gnatae dotem; vt filius
Tuus, quando illi a me darem, eſſe adlatum id abs te crederet,
Neu qui rem ipſam poſſet intellegere, et theſaurum tuum
Me eſſe penes, atque eum a me lege populi patrium poſceret.
Ch. Scite edepol. *Ca.* Megaronides communis hoc meus et tuus
Beneuolens commentu'ſt. *Ch.* Quin conlaudo conſilium, et probo.
Ly. Quid ego ineptus, dum ſermonem vereor interrumpere,
Solus ſto; nec, quod conatus ſum agere, ago? homines conloquar.
Ch. Quis hic eſt, qui huc ad nos incedit? *Ly.* Charmidem ſocerum ſuum
Lyſiteles ſalutat. *Ch.* Di dent tibi, Lyſiteles, quae velis.
Ca. Non ego ſum ſalutis dignus? *Ly.* Immo ſalue, Callicles.
Hunc priorem aequom'ſt me habere. tunica propior pallio eſt.
Ch. Deos volo conſilia voſtra recte vortere.
Filiam meam tibi deſponſatam eſſe audio. *Ly.* Niſi tu neuis.
Ch. Immo haud nolo. *Ly.* Sponden' ergo tuam gnatam vxorem mihi?
Ch. Spondeo, et mille auri Philippum dotis. *Ly.* Dotem nihil moror.

CH. Si illa tibi placet, placenda dos quoque eſt, quam dat tibi.
Poſtremo, quod vis, non duces; niſi illud, quod non vis, feres.
CA. Ius hic orat. *LY.* Inpetrabit te aduocato atque arbitro·
·Iſtac lege filiam tuam ſponden' mihi vxorem dari?
CH. Spondeo. *CA.* Et ego ſpondeo idem hoc. *LY.* Oh! ſaluete, adfines mei.
CH. Atque edepol ſunt res, quas propter tibi tamen ſubcenſui.
CA. Quid ego feci? *CH.* Meum conrumpi quia perpeſſu's filium.
CA. Si id mea voluntate factum'ſt, eſt, quod mihi ſubcenſeas.
Sed ſine me hoc abs te inpetrare, quod volo. *CH.* Quid id eſt? *CA.* Scies.
Si quid ſtulte fecit, vt ea miſſa facias omnia.
Quid quaſſas caput? *CH.* Cruciatur cor mihi, et metuo. *CA.* Quidnam id eſt?
CH. Quom ille ita'ſt, vt eſſe nolo, id crucior; metuo, ſi tibi
Denegem, quod me oras, ne me leuiorem erga te putes.
Non grauabor: faciam ita, vt vis. *CA.* Probus es. eo, vt illum euocem.
CH. Miſerum'ſt, male promerita, vt merita, ſi mihi vlciſci non licet.
CA. Aperite hoc, aperite propere, et Lesbonicum, ſi domi'ſt, foras
Euocate: ita ſubitu'ſt, propere quod eum conuentum volo.
LE. Quis homo tam tumultuoſo ſonitu me exciuit ſubito foras?
CA. Beneuolens tuus atque amicu'ſt. *LE.* Satin' ſalue? dic mihi.
CA. Recte. tuum patrem rediiſſe ſaluom peregre, gaudeo.
LE. Quis id ait? *CA.* Ego. *LE.* Tun' vidiſti? *CA.* Et tute idem videas liceat.

Le. O pater, pater mi ſalue! *Ch.* Salue multum, gnate mi.
Le. Si quid tibi, pater, laboris — *Ch.* Nihil euenit, ne time:,
Bene re geſta ſaluos redeo: ſi tu modo frugi eſſe vis,
Haec tibi pacta'ſt Callicli filia. *Le.* Ego ducam, pater:
Etiam et ſi quam aliam iubebis. *Ch.* Quamquam tibi ſubcenſui.
Ca. Miſeria vna vni quidem homini'ſt adſatim. *Ch.* Immo huic parum'ſt.
Nam ſi pro peccatis centum ducat vxores, parum'ſt.
Le. At iam poſthac temperabo. *Ca.* Dicis; ſi facias modo.
Le. Numquid cauſae eſt, quin vxorem cras domum ducam? *Ch.* Optumum'ſt;
Tu in perendinum paratus ſis, vt ducas. Plaudite.

M. ACCII PLAVTI

TRVCVLENTVS.

DRAMATIS PERSONAE:

PHRONESIVM mulier, quae, si vmquam ludus fuit, in quo meretriculae pessimas, iuuenum adliciendorum, spoliandorum, perdendorum edocerentur artes, huic ludo fuit magistra.

ASTAPHIVM, Phronesii ancilla, aeque ac hera, virosa spoliatrix.

SVRA Phronesii tonstrix, et malitiae adiutrix.

DINARCHVS adolescens vrbanus, STRABAX adolescens rusticus, STRATOPHANES miles: } Phronesii amatores, aeque libidinosi, dissoluti, improbi; sciunt, scelestam mulierem esse, et amoris eos taedet, at amore tamen ardent, scientesque et videntes pereunt.

GETA, Dinarchi seruus, qui, herum se perditum ire videns, et ipse eum subpilare nullus dubitat.

STRATILAX, Strabacis seruus, primum hero beneuolens, mulieribusque truculentus est, mox ipse, ab Astaphio captus, donat ei, quae hero subpilauit.

CALLICLES, senex seuerus, qui filiam, a Dinarcho vitiatam, despondet ei quidem, sed magnam tamen a dote partem cautus demit.

Ancilla Calliclis, quae misera magis, quam inproba, videtur.

ARGVMENTVM PRISCIANI.

Tres vnam pereunt adolescentes mulierem,
Rure vnus, alter vrbe, peregre tertius.
Itique ista ingenti militem tangat bolo,
Cum subposuit sibi clandestino editum.
Vi magna seruos est ac trucibus moribus,
Lupae ne rapiant domini parcimoniam.
Et is tamen molitur. Miles aduenit,
Natique causa dat propensa munera.
Tandem compressae pater cognoscit omnia;
Vtque illam ducat, qui vitiarat, conuenit:
Suumque is repetit a meretrice subditum.

ARGVMENTVM.

Plautum I. C. Scaliger hanc fabulam putat Rusticum *potius, qui Stratilax erat, quam* Truculentum, *qui non erat, debuisse inscribere; sed si omnino licet, cum patre de nomine expostulare, a se natis indito, quis non plerasque fere Truculenti personas Stratilace digniores esse videt, a quibus denominaretur fabula, quae et a meretrice, tres amatores comedente,* Trifaux, *et ab amatoribus ipsis* Rivales *potuisset adpellari. Ciceroni quidem eximie placuisse hanc fabulam, ex loco adparet, Pseudoli in argumento citato:* quam Truculento gaudebat Plautus, quam Pseudolo! *Accidit quidem fabulae huic, vt magis, quam vlla alia Plautinarum, librariorum negligentia deprauaretur, et, qui vel instructissimi cum adparatu critico, tum ingenio et eruditione, ad restituendam eam accesserunt adhuc, sibi se ipsis non omnibus in locis satis facere potuisse fatentur; at Camerarius tamen dicit:* quasi de vngue leonem, aut de culmo fruges aestimant, ita de his reliquiis praestantia huius fabulae plane iudicatur, *et Palmerius eam, qualis adhuc nunc est,* nulli comoediarum secundam *esse censet. Graphice autem exprimit fabula, quum, quam leues malitiosaeque et fraudulentae meretrices sint, tum, quantopere desipiant in amore et voluptatum illecebris simplices. Ciuis, rusticus, miles, laborant in vna Phronesio, quae priorem, ad egestatem redactum, excludit; alterum ita fascinat, vt* 3 1. 15. *eradicare cumprimis patrem, post id locorum matrem quoque, decernat; a milite vero quo plus auferat, filium subponit sibi, quem ex eo se suscepisse mentitur. Ciuis, cognito, quem puerum meretrix subposuerat sibi, e ciue, quam compresserat, esse suum, vxorem hanc ciuem ducit; rusticus vero milesque, riualitatis taedium deuorantes, quo citius pereant, donis damnisque certant.*

PROLOGVS.

Perparuam partem poſtulat Plautus loci
De voſtris magnis atque amoenis moenibus,
Athenas quo ſine architectis conferat.
Quid nunc? daturin' eſtis, an non? adnuunt.
Meditor equidem vobis me ablaturum ſine
Mora. quid ſi de voſtro quidpiam orem? abnuunt.
En mehercle in vobis reſident mores priſtini,
Ad denegandum vt celeri lingua vtamini.
Sed hoc agamus, qua huc ventum eſt gratia.
Athenae iſtae ſunto ita, vt hoc eſt proſcenium,
Tantisper dum transigimus hanc Comoediam.
Hic habitat mulier, nomine quae eſt Phroneſium,
Haec huius ſaecli mores in ſe poſſidet:
Numquam ab amatore ſuo poſtulat id, quod datum eſt,
Sed reliquum dat operam ne ſit reliquum,
Poſcendo atque auferendo, vt mos eſt mulierum.
Nam omnes id faciunt, quum ſe amari intellegunt.
Ea ſe peperiſſe puerum ſimilat Militi,
Quo citius rem ab eo auferat cum puluiſculo,
Quid multa? aetas huic ſi ſuperet mulieri,
Is cum anima ad eam habentiam euerrerit.

ACTVS I. SCENA I.

DINARCHVS.

Non omnis aetas ad perdiſcendum ſat eſt
Amanti, dum id perdiſcat, quot pereat modis.
Neque eam rationem eapſe vmquam edocet Venus,
Quam penes amantum ſumma ſummarum redit,
Quot amans exemplis ludificetur, quot modis
Pereat, quotque exoretur exorabulis!
Quot illic blanditiae, quot illic iracundiae

Sunt! quot sui pericla amanda! Di vostram fidem, hui!
Quid pericrandum est etiam, praeter munera!
Primum dum miros annua: is primus bolu'st.
Ob eam tris noctes vtor. interea loci
Aut aera, aut vinum, aut oleum, aut triticum
Tentat, benignusne an bonae frugi sies.
Quasi in piscinam rete qui iaculum parat,
Quando abiit rete pessum, tum adducit sinum:
Sin iecit recte, pisces ne effugiant, cauet:
Dum huc dum illuc reti eos inpedit
Pisces, vsque adeo donicum eduxit foras.
Itidem est amator. sed id, quod oratur, dedit,
Atque est benignus potius quam frugi bonae.
Adduntur noctes: interim ille hamum vorat.
Si semel amoris poculum accepit mere,
Eaque intra pectus se penetrauit potio,
Extemplo et ipsus periit, et res, et fides.
Si iratum est scortum forte amatori suo,
Bis periit amator, ab re atque animo simul.
Sin alter alteri potior est, idem perit:
Si raras noctes ducit, ab animo perit:
Sin increbrauit, ipsus gaudet, res perit.
Ita disciplina in aedibus est lenoniis,
Prius quam vnum dederis, centum quae poscat, parat.
Aut aurum periit, aut conscissa pallula est,
Aut empta ancilla, aut aliquod vasum argenteum,
Aut vasum aenum aliquod, aut lectus dapsilis,
Aut armariola Graeca, aut aliquid semper est,
Quod pereat, debeatque amans scorto suo.
Atque haec celamus nos damna, vna industria
Quum rem fidemque nosque nosmet perdimus,
Ne quid parentes, neu cognati sentiant.
Quos quum celamus, si faximus conscios,

Qui noſtrae aetati tempeſtiuo temperint,
Vnde anteparta demus poſtpartoribus,
Faxim lenonum et ſcortorum, vt plus eſt, minus
Et minus damnoſorum hominum, quam nunc ſunt, ſiet.
Nam nunc lenonum et ſcortorum plus eſt fere,
Quam olim muſcarum eſt, quum caletur maxume.
Nam nusquam alibi ſi ſunt; circum argentarias
Scorti lenones quaſi ſedent quotidie.
Ea nimia eſt ratio; quippe qui certo ſcio,
Triplo plus ſcortorum eſſe iam quam ponderum:
Quos quidem quam ad rem dicam in argentariis
Referre habere, niſi pro tabulis, neſcio,
Vbi aera perſcribantur vſuraria:
Adcipiat illico expenſa, neque cenſeat.
'oſtremo in magno populo, in multis hominibus,
Re placida atque otioſa, victis hoſtibus,
Amare oportet omnes, qui, quod dent, habent.
Nam mihi haec meretrix, quae hic habet, Phroneſium,
uum nomen omne ex pectore exmouit meo,
'hroneſium. nam Phroneſis eſt ſapientia.
Nam me fuiſſe huic fateor ſummum atque intimum,
)uod amantis multo peſſumum eſt pecuniae.
adem, poſtquam alium repperit, qui plus daret,
)amnoſiorem, me exinde amouit loco,
)uem infeſtum ac odioſum ſibi eſſe memorabat mala,
abylonienſem militem: is nunc dicitur
'enturus peregre: eo nunc commenta eſt dolum,
'eperiſſe ſimilat ſeſe, vt me extrudat foras,
tque vt cum ſolo pergraecetur milite:
um eſſe ſimilat militem puero patrem.
)uid iſti ſubpoſitum puerum opus peſſumae?
Iihi verba retur dare ſeſe? an me cenſuit
elare ſe poteſſe, grauida ſi foret?

Nam ego Lemno aduenio Athenas nudius tertius,
Legatus hinc quo cum publico imperio fui.
Sed haec quis mulier eſt? Aſtaphium eſt ancillula,
Cum ea quoque etiam mihi fuit commercium.

ACTVS I. SCENA II.

ASTAPHIVM, DINARCHVS.

(*Ianitrici*) Ad fores auſcultato adque ſerua has aedis,
Ne quis aduentor grauior abeat quam adueniat;
Neu, qui manus adtulerit ſteriles intro ad nos,
Grauidas foras exportet. (*ſecum*) noui ego hominum mores,
Ita nunc adoleſcentes morati ſunt. quin ei
Vt ſimitu adueniunt ad ſcorta congerones,
Conſulta ſunt conſilia, quando intro aduenerunt;
Vnus eorum aliquis oſculum amicae vsque obgerit,
Dum illi agunt quod agunt, ſunt ceteri cleptae.
Sin videant quempiam ſe adſeruare, obludunt, qui cuſtodem
Oblectent per ioculum et ludum: de noſtro ſaepe edunt, quod
Fartores faciunt; fit pol hoc: et pars ſpectatorum ſcitis,
Pol haec vos me haud mentiri.
Ibi eſt ibus pugnae et virtuti, de praedonibus praedam capere.
At nos rurſum lepide referimus gratiam furibus noſtris:
Nam ipſi vident, quum eorum adgerimus bona: quin etiam
vltro ipſi adgerunt ad nos.
Di. Me illis quidem haec verberat verbis, nam ego huic dona
adcongeſſi.
As. (*herae intus clamanti*) Commemini, iam pol ego eum
ipſum, ſi domi erit, mecum adducam.
Di. Heus, manedum, Aſtaphium, prius quam abis. *As*. Qui
reuocat? *Di*. Scies:
Reſpice huc. *As*. Quis eſt? *Di*. Vobis qui multa bona eſſe
volt. *As*. Dato, ſi eſſe vis.

Di. Faxo, erunt, reſpice huc modo. *As.* Io! enicas me miſeram, quisquis es.
Di. Peſſuma, mane.
As. I optume, odioſus es.
Dinarchusne illic eſt? atque is eſt. it ad nos. *Di.* Et tu fer contra manum, et pariter
Gradere. *As.* Tibi ſeruio atque audiens ſum imperii. *Di.* Tute quid agis?
As. Valeo et validum teneo. peregre quum aduenis, coena detur.
Di. Benigne dicis. *As.* At enim, amabo, ſine me ire, quo iuſſit. *Di.* Eas.
Sed quid ais? *As.* Quid vis? *Di.* Iſtic, quo iter inceptas, qui eſt? quem arceſſis? *As.* Archiuam,
Obſtetricem. *Di.* Mala femina es. *As.* Solens ſum: ea eſt diſciplina.
Di. Manifeſtam mendacii, mala, te teneo. *As.* Quid iam, amabo?
Di. Quia te adducturam huc dixeras eum ipſum, non eampſe.
Nunc mulier facta eſt ex viro; mala es! *As.* Praeſtigiator!
Di. Sed tandem loquere. quis is homo eſt, Aſtaphium? nouus amator?
As. Nimis otioſum arbitror hominem eſſe te. *Di.* Quianam arbitrare?
As. Quia tuo veſtimento et cibo alienis rebus curas.
Di. Vos me reddidiſtis otioſum. *As.* Quid iam, amabo? *Di.* Ego expedibo:
Rem perdidi apud vos. cum re meum negotium abſtuliſtis.
Si rem ſeruaſſem, fuit vbi negotioſus eſſem.
As. An tute bene rem publicam aut amoris alia lege
Habere poſſe ſe poſtulas, quin tu otioſus fias?
Di. Illa, haud ego, habuit publicum: peruorſe interpretaris.
Nam aduorſum legem a me, ob meam ſcripturam, pecudem adcepit

Aeraque. *As.* Idem, quod tu facis, faciunt rei male gerentes:
Vbi non eſt, ſcripturam vnde dent, incuſant publicanos.
Di. Male vortit res pecuaria mihi apud vos: nunc viciſſim
Volo habere aratiunculam pro copia hic apud vos.
As. Non aruus hic, ſed paſcuus eſt ager. ſi arationes
Habituris, qui arari ſolent, ad pueros ire melius.
Hunc nos habemus publicum: illi alii ſunt publicani.
Di. Vtroſque percognoui vtrobidem. *As.* Iſtoc pol tu otioſus,
Quum et illic et hic peruorſus es. ſed vtris cum rem eſſe mauis?
Di. Procaciores eſtis vos, ſed illi periurioſi.
Illis perit, quidquid datur, neque ipſis adparet quidquam.
Vos ſaltem, ſi quid quaeritis, et bibitis et comeſtis.
Poſtremo illi ſunt inprobi, vos nequam et glorioſae
Malaeque. *As.* Quae in nos illoſque, ea omnia tibi dicis, Dinarche,
Et noſtram et illorum vicem. *Di.* Qui iſtuc? *As.* Rationem dicam:
Quia, qui alterum incuſat probri, eum ipſum ſe intueri oportet.
Tu a nobis, ſapiens, nihil habes: nos nequam abs te habemus.
Di. O Aſtaphium, haud iſtoc modo ſolita es me ante adpellare,
Sed blande: quum illuc, quod apud vos nunc eſt, apud me haberem.
As. Dum viuit, hominem noueris: vbi mortuus eſt, quieſcas.
Te, dum viuebas, noueram. *Di.* An me mortuum arbitrare?
As. Qui potis eſt, amabo, planius? qui antehac amator ſummus
Habitu'ſt, iſtunc ad amicam meras querimonias referre.
Di. Voſtra hercle factum iniuria, quae properauiſtis olim
Rapere. otioſe oportuit: diu vt eſſem incolumis vobis.
As. Amator ſimili'ſt oppidi hoſtilis. *Di.* Quo argumento eſt? *As.* Quam
Primum expugnari poti'ſt amator, optumum eſt amicae.

Di. Ego fateor. ſed longe aliter eſt amicus atque amator.
Certe hercle quam veterrumus homini optumus eſt amicus.
Non hercle obciderunt mihi etiam fundi et aedis.
As. Cur, obſecro, ergo ante oſtium pro ignoto alienoque adſtas?
I intro, haud alienus tu quidem es. nam ecaſtor neminem hodie
Mage amat corde atque animo ſuo, ſiquidem habes fundum atque aedis.
Di. In melle ſunt linguae ſitae voſtrae atque orationes
Lacteque: corda felle ſunt lita, atque acerbo aceto.
E linguis dicta dulcia datis, corda amare facitis
Amantes, ſi qui non danunt. *As.* Non didici fabulare.
Di. Non iſtaec mea benignitas docuit te fabulari,
Sed iſti, qui cum Geniis ſuis belligerant, parcipromi.
Mala es, atque eadem, quae ſoles, inlecebra. *As.* Vt exſpectatus
Peregre aduenisti! *Di.* Nam obſecro? *As.* Cupiebat te hera videre.
Di. Quid tandem? *As.* Te vnum ex omnibus amat. *Di.* Euge, funde et aedes,
Per tempus ſubueniſtis mihi. ſed quid ais, Aſtaphium? *As.* Quid vis?
Di. Eſtne intus nunc Phroneſium? *As.* Tibi quidem intus.
Di. Valetne? *As.* Immo edepol melius credo fore, vbi te videbit.
Di. Hoc nobis vitium maxumum eſt: quum amamus, tum perimus,
Si illud, quod volumus, dicitur; palam quum mentiuntur,
Verum eſſe inſciti credimus: nae, vt in aeſtu, mutuamur ira.
As. Eia! haud ita'ſt res. *Di.* Ain'-tu, me amari? *As.* Immo vnice vnum.
Di. Peperiſſe eam audiui. *As.* Ah, obſecro, tace, Dinarche. *Di.* Quid iam?
As. Horreſco miſera, mentio quoties fit partionis:
Ita paene tibi fuit Phroneſium. i intro iam, amabo,

Vise illam, atque operire ibi: iam exibit, nam lauabat.
Dr. Quid ais tu? quae numquam fuit praegnans, qui parere potuit?
Nam equidem vterum illi, quod sciam, numquam extumere sensi.
As. Celabat, metuebatque te illa vt ne sibi persuaderes,
Vt abortioni operam daret, puerumque vt enecaret.
Dr. Tum pol isti puero quis est pater? *As.* Babyloniensis miles,
Cuius nunc ista aduentum expetit. immo adeo, vt nunciatum'st,
Iam hic adfuturum aiunt eum: nondum aduenisse miror.
Dr. Ibo igitur intro? *As.* Quippini? tam audacter, quam domum ad te.
Nam tu edepol noster es etiam iam nunc, Dinarche. *Dr.* Quam mox
Te recipis tu? *As.* Iam hic ero: prope est, profecta quo sum.
Dr. Redi vero actutum. ego interim te apud vos opperibor.

ACTVS II. SCENA I.
Seu potius ACTVS I. SCENA III.
ASTAPHIVM.

Ha, ha, ha, he! ecere quieui, quia introiuit odium. tandem sola sum.
Nunc quidem meo arbitratu loquar libere, quae volam et quae lubebit.
Huic homini amanti mea hera apud nos dixit neniam de bonis:
Nam fundi et aedis obligatae sunt ob amoris prandium. verum
Apud hunc mea hera consilia summa eloquitur libere: magisque
Adeo ei consiliarius hic amicus est, quam auxiliarius.

Dum fuit, dedit. nunc nihil habet. quod habebat, nos habemus:
Iſte nunc id habet, quod nos habuimus. humanum facinus factum eſt.
Actutum Fortunae ſolent mutarier: varia vita eſt.
Nos diuitem eum meminimus, atque iſte pauperes nos.
Vorterunt ſeſe memoriae: ſtultus ſit, qui id admiretur.
Si eget, neceſſe eſt, nos patiatur ali; ita aequom factu eſt.
Piaculum eſt, miſereri nos hominum rei male gerentum.
Bonis eſſe oportet dentibus laenam probam: adridere,
Quisquis veniat, blandeque adloqui: male corde conſultare,
Bene loqui lingua. meretricem eſſe ſimilem ſentis condecet,
Quemquam hominem adtigerit, profecto aut malum aut damnum dari.
Numquam amatoris meretricem oportet cauſam noſcere,
Quin, vbi nihil det, pro infrequente eum mittas militia domum.
Nec vmquam quisquam probus erit amator, niſi qui rei inimicu'ſt ſuae.
Nugae ſunt, niſi quoi, modo quum dederit, dare iam lubeat denuo.
Is amatur hic apud nos, qui, quod dedit, id oblitu'ſt datum.
Dum habeat, tum amet: vbi nihil habeat, alium quaeſtum coepiat.
Aequo animo, ipſe ſi nihil habeat, aliis, qui habent, det locum.
Probus eſt amator, qui relictis rebus rem perdit ſuam.
At nos male agere praedicant viri ſolere ſecum,
Nosque eſſe auaras. quaeſo, num qui male nos agimus tandem?
Nam ecaſtor numquam ſatis dedit ſuae quisquam amicae amator:
Neque pol ſatis adcepimus, neque vlla ſatis popoſcit.
Nam quando ſterilis eſt amator a datis, inprobus eſt.
Si negat, ſe habere quod det, ſoli pernoctandum eſt.
Nec ſatis adcipimus, ſatis quum, quod det, non habet.

Semper datores nouos oportet quaerere,
Qui de thesauris integris demunt, danunt.
Velut hic agrestis est adolescens, qui hic habet,
Nimis pol mortalis lepidus, nimisque probus dator.
Sed is, clam patre, etiam hanc noctem illac
Per hortum transsiliuit ad nos. eum volo conuenire.
Sed est huic vnus seruos violentissumus,
Qui, vbi quamque nostrarum videt prope aedis, hac si adgredias,
Item vt de frumento anseres, clamore absterret, abigit.
Is item est agrestis. sed fores, quidquid est futurum, feriam.
Ecquis huic tutelam ianuae gerit? ecquis intus exit?

ACTVS II. SCENA II.

Verius ACTVS I. SCENA IV.

STRATILAX, ASTAPHIVM.

Quis illic est, qui tam proterue nostras aedis arietat?
As. Ego sum, respice ad me. *St.* Quid, ego? nonne ego video? vae tibi!
Quid tibi ad hasce adcessio est aedis prope, aut pultatio est?
As. Salue. *St.* Satis mihi est tuae salutis, nihil moror; non salueo,
Aegrotare malim, quam esse tua salute sanior.
Id volo scire, quid debetur hic tibi nostrae domi. *As.* Comprime.
St. Spero meam quidem hercle: tu, quae solita es, comprimas.
Inprudens per ridiculum, vt rustico, suadet stuprum!
As. Iram dixi. *St.* Vt es, pignus dem, si est vna altera.
As. Nimis hic quidem truculentus. *St.* Pergin' male loqui, mulier, mihi?
As. Quid tibi ego autem dico? *St.* Quia enim me truculentum nominas.
Nunc adeo, nisi abis actutum, ac dicis, quid quaeras, cito,

Iam, hercle, ego hic te, mulier, quaſi ſus catulos, pedibus proteram.
As. Rus merum hoc quidem eſt. *St.* Pudendumne? tu vero, clurinum pecus,
Aduenisti huc ſiſtentatum cum exornatis oſſibus.
Quia tibi inſuaſo infeciſti, propudioſa, pallulam,
An eo bella es, quia adcepiſti? ar me aduenias. *As.* Nunc places.
St. Quam me illi velim. *As.* Mentiris. *St.* Dicis, quod te rogo,
Mancupium, qui adcipias geſta tecum, penos annuos?
As. Dignis dant. *St.* Lauiniae hic ſunt, quas habes victorias.
As. Ne adtigas me. *St.* Tangam? ita me amabit ſarculum,
Vt ego me ruri hamaxari mauelim patalem bouem,
Cumque eo ita noctem in ſtramentis pernoctare perpetem,
Quam tuas centum coenatas noctes mihi dono dari.
Rus tu mihi obprobras? vt nacta es hominem, quem pudeat probri!
Sed quid apud noſtras negotii, mulier, eſt aedis tibi?
Quid tu hoc obcurſas in vrbem quotieſcumque aduenimus?
As. Mulieres volo conuenire voſtras. *St.* Quas tu mulieres
Mihi narras, vbi muſca nulla femina eſt in aedibus?
As. Nullane iſtic mulier habitat? *St.* Rus, inquam, abierunt. abi.
As. Quid clamas, inſane? *St.* Abire hinc ni properas grandi gradu,
Iam ego iſtos fictos, compoſitos, criſpos, cincinnos tuos
Vnguentatos vsque ex cerebro expellam. *As.* Quanam gratia?
St. Quia adeo fores noſtras vnguentis vncta es auſa adcedere,
Quiaque iſtas buccas tam belle purpuriſſatas habes.
As. Erubui mecaſtor miſera propter clamorem tuum.
St. Itane erubuiſti? quaſi vero corpori reliqueris
Tuo poteſtatem coloris vlli capiendi, mala.

Buccas rubrica, cera omne corpus intinxit tibi.
Pessumae estis. *As.* Quid est, quod vobis pessumae sumus? *St.* Hac abi;
Scio ego plus, quam me arbitrare scire. *As.* Quid id est, obsecro,
Quod scias? *St.* Herilis noster filius apud vos Strabax
Vt pereat, vt eum inliciatis in malam fraudem, et praemium —
As. Sanus si videare, dicam: dicis contumeliam!
Nemo hominum hic perire solet apud nos. res perdunt suas.
Vbi perdidere res, abire hinc si volunt, nudis licet.
Ego non noui adolescentem vostrum. *St.* Veron'? *As.* Serio.
St. Quin maceria illa ait, in horto quae est, quae in noctes singulas
Latere fit minor, qua iste ad vos damni permensu'st viam?
As. Non mirum, vetus est maceria, lateres si veteres ruunt.
St. Ain' tu, mala, lateres veteres ruere? numquam edepol mihi
Quisquam homo mortalis posthac duarum rerum creduit,
Ni ista ego vostra hero maiori facta denarrauero.
As. Estne ille violentus? *St.* Suam non enim ille meretriculis
Muniendis rem coegit, verum parcimoniae
Duritiaeque: quae nunc ad vos iam exportatur, pessumae.
Hem tu, o sexungula! male viuitis. egone haec mussitem?
Iam enim eccere ibo in forum, atque haec facta narrabo seni.
Neque iste huic in se gesti tergo coget examen mali.
As. Si ecastor hic homo sinapi victitet, non censeam,
Tam esse tristem posse. at pol hero beneuolens vt is est suo!
Verum ego illum, quamquam violentus est, spero mutari potest
Blandimentis, ornamentis ceteris meretriciis.
Vidi equidem ex iumentis domita fieri, atque alias beluas.
Nunc ad heram reuidebo. sed eccum odium progreditur meum.
Tristis exit. haud conuenit etiam hic dum Phronesium.

ACTVS II. SCENA III. verius SCENA I.

DINARCHVS, ASTAPHIVM.

Piſces ego credo, qui, vsque dum viuunt, lauant,
Minus diu lauere, quam haec lauat Phroneſium.
Si proinde amentur mulieres, diu quam lauant,
Omnes amantes balneatores fient.
As. Non quis parumper durare, opperirier?
Di. Quin hercle laſſus iam ſum durando miſer.
As. Mihi quoque prae laſſitudine opus eſt vt lauem.
Di. Sed obſecro, hercle, Aſtaphium, i intro, ac nuntia;
Me adeſſe. tu i propere, et ſuade iam, vt ſatis lauerit.
As. Licet. *Di.* Audin' etiam? *As.* Quid vis? *Di.* Di me perduint,
Qui te reuocaui: non tibi dicebam. i modo.
As. Quid iam me reuocabas, inprobe nihilique homo?
Quae tibi mille paſſuum peperit morae mora.
Di. Sed quid haec hic autem tam diu ante aedis ſtetit?
Neſcio, quem praeſtolata eſt; credo, militem.
Illud eſt. vide vt iam, quaſi volturii, triduo
Prius praediuinant, quo die eſuri fient;
Illum inhiant omnes: illi eſt animus omnibus.
Me nemo magis reſpiciet, vbi iſte huc venerit,
Quam ſi hinc ducentos annos fuerim mortuus.
Vt rei ſeruire ſuaue eſt! vae miſero mihi!
Poſt factum plector, quia ante partum perdidi.
Verum nunc ſi qua mihi obtigerit hereditas
Magna atque luculenta, nunc poſtquam ſcio
Dulce atque amarum quid ſit ex pecunia;
Ita ego illam edepol ſeruem, itaque parce victitem,
Vt nulla faxim cis dies paucos ſiet.
Ego iſtos, qui nunc me culpant, confutauerim.
Sed eſt vocis ſat: ſentio aperiri fores,
Quae obſorbent, quidquid venit intra peſſulos.

ACTVS II. SCENA IV. seu SCENA II.

PHRONESIVM, DINARCHVS.

Num tibi nam, amabo, ianua est mordax mea,
Quo introire metuas, mea voluptas? *Di.* Ver vide!
Vt tota floret! vt olet! vt nitide nitet!
Ph. Qui tam inficetus Lemno adueniens, qui tuae
Non des amicae, Dinarche, suauium?
Di. Vah! vapulo hercle ego nunc, atque adeo male.
Ph. Quo te auortisti? *Di.* Salua sis, Phronesium.
Ph. Salue: hicne hodie coenas, saluos quum aduenis?
Di. Promisi. *Ph.* Vbi coenabis tu? *Di.* Vbi tu iusseris.
Hic. *Ph.* Me lubente facies. *Di.* Edepol me magis.
Nempe tu eris hodie mecum, mea Phronesium.
Ph. Velim, si fieri possit. *Di.* Cedo soleas mihi:
Properate: auferte mensam. *Ph.* Amabo, sanun'es?
Di. Non edepol bibere possum iam, ita animo male est.
Ph. Mane: aliquid fiet, ne abi. *Di.* Ah! adspersisti aquam,
Iam rediit animus. deme soleas: cedo, bibam.
Ph. Idem es ecastor, qui soles. sed dic mihi,
Benene ambulauisti? *Di.* Huc quidem hercle ad te bene,
Quoniam tui videndi est copia. *Ph.* Complectere.
Di. Libens. ah, hoc est nihil melle dulci dulcius!
Hoc tuis fortunis, Iupiter, praestant meae.
Ph. Dane suauium? *Di.* Immo vel decem. *Ph.* Haud istoc pauper es.
Plus pollicere, quam ego a te postulo.
Di. Vtinam a principio rei item parsissem meae,
Vt nunc reparcis suauiis! *Ph.* Si quid tibi
Compendii facere possim, factum edepol velim.
Di. Iam lauisti? *Ph.* Iam pol mihi quidem atque oculis meis.
Num tibi sordere videor? *Di.* Non pol mihi quidem.
Verum tempestas memini, quum quondam fuit,
Quum inter nos sorderemus vnus alteri.

Sed quid ego facinus audiui aduenienſ tuum,
Quod tu hic, me abſente, noui negotii geſſeris?
Quumque bene proueniſti ſalua, gaudeo.
Ph. Tibi mea conſilia ſumma ſemper credidi.
Equidem nec peperi puerum, nec praegnas fui,
Verum adſimilaui, me eſſe praegnatem, haud eram.
Di. Quapropter, o mea vita? *Ph.* Propter militem
Babylonienſem, qui quaſi vxorem ſibi
Me habebat anno, dum hic fuit. *Di.* Ego ſenſeram.
Sed quid iſtuc? quoi rei id te adſimilare retulit?
Ph. Vt eſſet aliquis laqueus et redimiculum,
Reuorſionem vt ad me faceret denuo.
Nunc huc remiſit nuper ad me epiſtolam,
Seſe experturum, quanti ſeſe penderem:
Si, quod peperiſſem, id educarem ac tollerem,
Bona ſua me habiturum omnia. *Di.* Auſculto lubens.
Quid denique agitis? *Ph.* Mater ancillas iubet,
Quoniam iam decimus menſis aduentat prope,
Aliam aliorſum ire, praemandare et quaerere
Puerum aut puellam, qui ſubponantur mihi.
Quid multa verba faciam? tonſtricem Suram
Nouiſti noſtram, quae modo erga aedes habet?
Di. Noui. *Ph.* Haec vna opera circumit per familias,
Puerum veſtigat clanculum, ad me detulit.
Datum ſibi eſſe dixit. *Di.* O merces malae!
Eum nunc non illa peperit, quae peperit prior,
Sed tu poſterior. *Ph.* Ordine omnem rem tenes.
Nunc, vt praemiſit nuntium miles mihi,
Non multo poſt hic aderit. *Di.* Nunc tu te interim
Quaſi pro puerpera hic procuras? *Ph.* Quippini?
Vbi ſine labore res geri pulcre poteſt,
Ad ſuum quemque aequom eſt quaeſtum eſſe callidum.
Di. Quid me futurum eſt, quando miles venerit?

Relictusne abs te viuam? *Ph.* Vbi illud, quod volo,
Habebo ab illo, facile inueniam, quomodo
Diuortium et discordiam inter nos parem.
Poſſidea ego tota tecum, mea voluptas, vsque ero
Adſiduo. *Di.* Immo hercle vero adcubuo mauelim.
Ph. Quin Dis ſacruficare hodie pro puero volo,
Quinto die, quod fieri oportet. *Di.* Cenſeo.
Ph. Non audes aliquod dare mihi munuſculum?
Di. Lucrum hercle videor facere mihi, voluptas mea,
Vbi quidpiam me poſcis. *Ph.* At ego, vbi abstuli.
Di. Iam faxo hic aderit: ſeruolum huc mittam meum.
Ph. Sic facito. *Di.* Quidquid autem erit, boni conſulas.
Ph. Ecaſtor munus te curaturum ſcio,
Vt, cuius me non poeniteat, mittas mihi.
Di. Num quidpiam me vis aliud? *Ph.* Vt, quando otium
Tibi ſit, ad me reuiſas. *Di.* Valeas. *Ph.* Vale.
Di. Pro Di immortales, non amantis mulieris,
Sed ſociae vnanimantis, fidentis fuit
Officium facere, quod modo haec fecit mihi;
Subpoſitionem pueri quae mihi credidit,
Germanae quod ſorori non credit ſoror.
Oſtendit ſeſe iam mihi medullitus,
Se mihi infidelem numquam, ſe viua, fore.
Egone illam vt non amem? egone illi vt non bene velim?
Me potius non amabo, quam huic deſit amor.
Ego iſti non munus mittam? iam modo ex hoc loco
Iubebo ad iſtam quinque perferri minas;
Praeterea opſonari dumtaxat ad minam.
Multo illi potius bene erit, bene quae volt mihi,
Quam mihimet, omnia qui mihi facio mala.

ACTVS II. SCENA V. potius III.

PHRONESIVM.

Puero iſti date mammam. vt miſerae matres ſollicitaeque
Ex animo ſunt cruciaturque! edepol commentum male.
Quumque eam rem in corde agito, nimio minus perhibemur
Malae, quam ſumus ingenio. ego prima domi modo docta dictito.
Quanta eſt cura in animo, quantum corde capio dolorem,
Dolus ne obcidat morte pueri! mater dicta quod ſum, eo magis
Studeo vitae, quae auſa ſum tantum clam dolum adgrediri.
Lucri cauſa auara probrum ſum exſequuta: alienos dolores
Mihi ſubpoſiui. Nullam rem oportet doloſe adgrediri, niſi
Aſtute adcurateque exſequare. voſmet iam videtis,
Vt ornata incedo: puerperio ego nunc me eſſe aegram adſimilo.
Male quod mulier facere incepit, niſi id efficere perpetrat,
Id illi morbo, id illi ſenio eſt, ea illi miſerae miſeria eſt.
Si bene facere incepit, eius eam cito odium percipit.
Nimis quam paucae ſunt defeſſae, male quae facere obceperunt,
Nimis quam paucae efficiunt, ſi quid obceperint bene facere.
Mulieri nimio male facere melius eſt onus, quam bene.
Ego, quod mala ſum, matris opera mala ſum et meapte malitia:
Quae me grauidam eſſe adſimilaui militi Babylonio:
Eam nunc malitiam adcuratam miles inueniat volo.
Iſte hic haud multo poſt credo aderit: nunc prius praecaueo ſciens:
Eumque gero ornatum, vt grauida, quaſi puerperio cubem.
Date mihi huc ſtactam atque ignem in aram, vt venerem Lucinam meam.
Hic adponite, atque abite ab oculis. eho, Pithecium,
Face, vt adcumbam: adcede. adiutare ſic decet puerperam.
Soleas mihi duce; pallium iniice in me huc, Archilis. Vbi es,
Aſtaphium? fer huc verbenam mihi, thus et bellaria.
Date aquam manibus, nunc ecaſtor vt veniret Miles velim.

ACTVS II. SCENA VI. potius IV.

STRATOPHANES, PHRONESIVM, ASTAPHIVM.

Ne exſpectetis, ſpectatores, meas pugnas dum praedicem:
Manibus duelli praedicare ſoleo; haud in ſermonibus.
Scio ego, multos memorauiſſe milites mendacium.
Et Homeronidae Poetillae mille memorari poteſt,
Qui et conuicti et condemnati falſis de pugnis ſient.
Non laudandus eſt, quoi plus credit qui audit, quam qui videt.
Non placet, quum illi plus laudant, qui audiunt, quam qui vident.
Pluris eſt oculatus teſtis vnus, quam auriti decem.
Qui audiunt, audita dicunt: qui vident, plane ſciunt.
Non placet, quem ſcurrae laudant, manipulares muſſitant:
Neque illi, quorum lingua gladiorum aciem praeſtringit domi.
Strenui nimio plus proſunt populo, quam arguti et cati.
Facile ſibi facunditatem virtus argutam inuenit.
Sine virtute argutum ciuem mihi habeam pro praefica,
Quae alios conlaudat, eapſe ſe vero non poteſt.
Nunc ad amicam, decumo menſe poſt, Athenas Atticas
Viſo, quam grauidam reliqui meo compreſſu, quid ea agat.
Ph. Vide, quis loquitur. *As.* Iam propinque miles, mea Phroneſium.
Tibi adeſt Stratophanes. nunc tibi opu'ſt, aegram vt tu te adſimiles. *Ph.* Tace.
Quid adhuc egeo tui, malum, admonitricis? an me maleficio vincere eſt?
St. Peperit mulier, vt ego opinor. *As.* Vin' adeam hominem? *Ph.* Volo.
St. Euge, Aſtaphium! eccam, it mihi aduorſum. *As.* Salue ecaſtor, Stratophanes.
Venire ſaluom — *St.* Scio: ſed peperitne, obſecro, Phroneſium?
As. Peperit puerum nimium lepidum. *St.* Ecquid mihi ſimili'ſt? *As.* Rogas?

Quin, vbi natu'ſt, machaeram et clypeum poſcebat ſibi.
St. Meus eſt, ſcio iam de argumentis. nimium quidem ſimili'ſt. papae!
Iam magnu'ſt? iamne electat legionem, quam ſpoliare velit?
As. Here, nudiusquintus natus quidem ille eſt. *St.* Quid poſtea?
Inter tot dies quidem hercle iam actum aliquid oportuit.
Quid illi ex vtero exitio eſt, prius quam poterat ire in proelium?
As. Conſequere atque illam ſaluta, et gratulare illi. *St.* Sequor.
Ph. Vbi illa, obſecro, eſt, quae me hic reliquit atque abſtitit?
As. Adſum: adduco tibi exoptatum Stratophanem. *Ph.* Vbi is eſt, obſecro?
St. Mars peregre aduenjens ſalutat Nerienem vxorem ſuam.
Quum tu recte prouenisti, quumque es aucta liberis,
Gratulor, quum mihi tibique magnum dediſti decus.
Ph. Salue, qui me interfeciſti paene et vita et lumine,
Quique vim magni doloris per voluptatem tuam
Condidiſti in corpus, quo nunc etiam morbo miſera ſum.
St. Eia, haud ab re, mea voluptas, tibi obuenit iſtic labos:
Filium peperiſti, qui aedis ſpoliis obplebit tuas.
Ph. Multo ecaſtor magis obpletis opu'ſt tritici granariis;
Ne, ille prius quam ſpolia capiat, hic nos exſtinxit fames.
St. Habe bonum animum. *Ph.* Sauium ſis pete hinc a me. nequeo caput
Tollere, ita dolui, itaque ego nunc doleo; neque etiam queo
Pedibus mea ſponte ambulare. *St.* Si plane ex medio mari
Sauium petere tuum iubeas, petere haud pigeat me, mel meum,
Id ita eſſe experta es, nuncque experiere, mea Phroneſium,
Me te amare. adduxi ancillas tibi eccas ex Suria duas:
Iis te dono. adduce hoc tu iſtas. ſed iſtae reginae domi
Suae fuere ambae: verum patriam ego excidi manu.
Iis te dono. *Ph.* Poenitetne te, quot ancillae ſunt iam?

Quine etiam ſuper adducas, quae mihi comedint cibum? *St.* Hoc quidem
Hercle ſi ingratum eſt donum, cedo tu mihi iſtam, puere, perulam.
Hem, mea voluptas, adtuli; eccam pallulam ex parua Graecia tibi,
Tene tibi. *Ph.* Hoccine mihi ob labores tantos tantillum dari?
St. Perii hercle miſer: iam mihi auro contra conſtat filius.
Etiamnum me vilipendit. ad id, purpuram ex Sara tibi
Adtuli, et induuias Ponto amoenas. tene tibi, voluptas mea.
Adcipe hoc, abduce haſce hinc e conſpectu Suras.
Ecquid amas me? *Ph.* Nihil ecaſtor: neque meres. *St.* Nihilne huic ſat eſt?
Ne mihi verbum quidem vnum dixit. viginti minis
Venire illaec poſſe credo dona, quae ei dono dedi.
Vehementer nunc mihi eſt irata: ſentio atque intellego.
Verum adibo. quid ais nunc tu? numne vis me, voluptas mea,
Quo vocatus ſum, ire ad coenam? mox ad te huc cubitum iuero.
Quid taces? planiſſume edepol perii. ſed quid illuc boni eſt?
Quis homo eſt, qui inducit pompam tantam? certum'ſt, quo ferant,
Obſeruare. huic credo fertur. verum iam ſcibo magis.

ACTVS II. SCENA VII. potius V.

GETA, PHRONESIVM, STRATOPHANES.

Ite, ite hac, ſimul heri damniſigeruli, foras gerones,
Bonorum hamaxagogae. Satine qui amat, nequit, quin nihili
Sit, atque inprobis ſeſe artibus exſpoliet. nam, hoc qui ſciam, ne quis
Id quaerat ex me, domi eſt, qui facit inproba facta, amator,
Qui bona ſua pro ſtercore habet, foras iubet ferri: metuit

Publicos. mundissumum fit. puras sibi esse volt aedes.
Domi quidquid habet, verritur ἔξω. quandoquidem ipsus perditum se it,
Secreto hercle equidem illum adiutabo. neque mea quidem
Opera vmquam nihilo minus propere, quam potest, peribit.
Nam iam de hoc opsonio, de mina vna deminui
Modo quinque nummos: mihi detraxi partem Herculaneam.
Nam hoc adsimile est, quasi de fluuio qui aquam deriuat sibi,
Nisi deriuetur, tamen omnis ea aqua abeat in mare.
Nam hoc in mare abit, misereque perit sine omni bona gratia. haec
Quum video fieri, subfuror, subpilo, de praeda praedam
Capio. meretricem ego item esse reor, mare vt est; quod des, deuorat, nec vmquam
Abundat. at hoc saltem seruat mare: quod illi subest, adparet: huic des
Quantum vis; nusquam adparet, neque datori, neque adceptrici.
Velut meretrix meum herum miserum sua blanditia intulit in
Pauperiem, priuauit bonis, luce, honore, atque amicis.
Atat eccam, adest propinque. credo audiisse haec me loqui.
Pallida est, vt peperit puerum. adloquar, quasi nesciam.
Iubeo vos saluere. *Ph.* Noster Geta, quid agis? vt vales?
Ge. Valeo, et venio ad minus valentem; et, melius qui valeat, fero.
Herus meus, ocellus tuus, ad te ferre me haec iussit tibi
Dona, quae illos ferre vides, et has quinque argenti minas.
Ph. Pol haud perit, quod illum tantum amo. *Ge.* Iussit orare, vt haec grata haberes tibi.
Ph. Grata aequaque ecastor habeo. iubeo auferri intro. *Ge.* I Cyame:
Ecquid auditis haec, quae imperata sunt? vasa nolo auferant:
Desiceari lubet. *Ph.* Inpudens, mecastor; quanti est negotii? *Ge.* Tun' bona fide,

Tune ais inpudentem me eſſe, ipſa quae ſis ſtabulum flagitii?
Ph. Dic, amabo te, vbi eſt Dinarchus? *Ge.* Domi. *Ph.* Dic ob haec dona, quae
Ad me miſerit, me illum amare plurimum omnium hominum:
Ergo meumque honorem illum habere omnium maxumum:
Atque, vt huc veniat, obſecrare. *Ge.* Ilicet. ſed quis nam illic homo eſt,
Qui ipſus ſe comeſt, triſtis, oculis malis? animo hercle homo ſuo eſt miſer,
Quisquis eſt. *Ph.* Dignus eſt mecaſtor. *Ge.* Quid eſt? *Ph.* Non nouiſti; obſecro?
Qui illic apud me erat, huius pater pueri illic eſt. vsque ad ientaculum
Iuſſit ali. manſi, auſcultaui, obſeruaui. *Ge.* Quem pernam,
Noui hominem nihili. illic quaeſo eſt? *Ph.* Illic eſt. *Ge.* Me intuetur gemens.
Traxit ex intimo ventre ſuſpirium. hoc vide, dentibus
Frendit: icit femur. num obſecro nam hariolus, qui ipſus ſe verberat?
St. Nunc ego meos animos violentos meamque iram ex pectore
Iam promam. loquere: vnde es? quoius es? cur auſus inclementer
Mihi dicere? *Ge.* Lubido eſt. *St.* Iſtuccine mihi reſpondes?
Ge. Hoc. non ego te flocci facio. *St.* Quid tu? cur auſa es alium te
Dicere amare hominem? *Ph.* Lubitum eſt. *St.* Ain' tandem? iſtuc primum experiar.
Tun' tantilli doni cauſa, olerum atque eſcaram et poſcarum,
Moechum malacum, cincinnatum, vmbraticolam, tympanotribam
Amas, hominem non nauci? *Ge.* Quae haec res? meone hero tu, inprobe,

Maledicere audes, fons vitii et periurii? *St.* Verbum vnum
Adde istoc. iam hercle ego te hic hac offatim conficiam.
Ge. Tange
Modo, iam ego te hic agnum faciam, et medium distruncabo. si tu
Ad legionem bellator clues, at ego in culina Ares.
Ph. (*militi*) Si aequom facias, aduentores meos non incuses: quorum mihi
Dona adcepta et grata habeo; tuaque ingrata, quae abs te adcepi.
St. Tunc pol ego et donis priuatus sum, et perii! *Ge.* Plane istuc est.
Quid nunc ergo hic odiose es, confessus omnibus reus?
St. Perii hercle hodie, nisi hunc a te abigo! *Ge.* Adcede huc modo,
Adi huc modo. *St.* Etiam, scelus viri, minitare? quem ego
Offatim iam, iam, iam concipilabo. quid tibi huc ventio est?
Quid tibi hanc aditio est? quid tibi hanc notio est, inquam,
Amicam meam? emoriere ocius, si manu niceris.
Ge. Quid, manu nicerim? *St.* Fac, quod iussi. mane. iam ego te hic
Offatim conficiam. *Ge.* Obcedi optumum est. captio est: istam
Machaeram longiorem habes, quam haec est. sed verum
Sine dum petere, siquidem belligerandum est tecum.
Ibo domum ego tecum, bellator, arbitrum aequom ceperim.
Sed ego cesso, me hinc amoliri, ventre dum saluo licet?

ACTVS II. SCENA VIII. potius VI.

PHRONESIVM, STRATOPHANES.

Datin soleas? atque me intro actutum ducite:
Nam mihi de vento miserae condoluit caput.
St. Quid mihi futurum est, cui duae ancillae dolent,

Quibus te donaui? iamne abiisti? hem, sic datur!
Quo pacto excludis? quaeso, potin' planius,
Quam exclusus nunc sum? pulcre ludificor. sine.
Quantillo mihi opere nunc persuaderi potest;
Vt ego subfringam hisce talos totis aedibus.
Num quidpiam auarum mutat mores mulierum?
Postquam filiolum peperit, animos sustulit:
Nunc, quasi mihi dicat, nec te iubeo, nec veto,
Introire in aedis: at ego nolo, non eo.
Ego faxo, dicat me, in diebus pauculis,
Crudum virum esse. sequere me hac: verbum sat est.

ACTVS III. SCENA I.

STRABAX, ASTAPHIVM.

Rus mane dudum hinc ire me iussit pater,
Vt bubus glandem prandio depromerem.
Post illoc veni quam, aduenit (si Dis placet)
Ad villam, argentum meo qui debebat patri,
Qui ouis Tarentinas erat mercatus de patre.
Quaerit patrem: dico esse in vrbe. interrogo,
Quid eum velit: homo crumenam sibi de collo detrahit;
Minas viginti mihi dat. adcipio lubens.
Condo in crumenam: ille abiit: ego perperas, minas
Oues in crumena hac in vrbem detuli.
Fuit edepol Mars meo periratus patri:
Nam oues illius haud longe absunt a lupis.
Nunc ego istos mundulos vrbanos amasios
Hoc ictu exponam, atque omnes eiiciam foras.
Eradicare est certum cumprimis patrem,
Post id locorum matrem. nunc hodie esseram
Ad hanc argentum, quam mage amo, quam matrem meam.
Tat! ecquis est? nulla est? ecquis aperit hoc ostium?

As. Quid istuc alienum est, amabo, mi Strabax:
Qui non extemplo intres? anne oportuit
Ita, te quidem, qui es familiaris? *St.* Ibitur.
Ne me morari censeas. *As.* Lepide facis.

ACTVS III. SCENA II.

STRATILAX, ASTAPHIVM.

Mirum videtur, ruri herilem filium
Strabacem non rediisse, nisi si clanculum
Conlapsus est hic in conruptelam suam.
As. Iam pol illic me inclamabit, si adspexerit.
St. Nimio minus saeuus iam sum, Astaphium, quam fui:
Iam non sum truculentus: noli metuere.
Quid vis? *As.* Quid? tuam exspecto truculentiam.
St. Dic; impera mihi, quid vis, et quo vis modo.
Nouos omnes mores habeo, veteres perdidi.
Vel amare possum, vel iam scortum ducere.
As. Lepide mecastor nuntias. sed dic mihi,
Haben' — ? *St.* Περὶ σίτου te fortasse dicere?
As. Intellexisti lepide quid ego dicerem.
St. Heus tu, iam, postquam in vrbem crebro commoueo,
Dicax sum factus, iam sum cauillator probus.
As. Quid id est, amabo? istaecce ridicularia
Cauillationes vis fortasse dicere?
St. Ita, vt pauxillum differat a cauillulis.
As. Sequere intro me, amabo, mea voluptas. *St.* Tene hoc tibi:
Rabonem habeto, mecum vt hanc noctem sies.
As. Perii! rabonem? quam esse dicam hanc beluam?
Quin tu arrabonem dicis? *St.* Ar facio lucri:
Vt Praenestinis conia est ciconia.
As. Sequere, obsecro. *St.* Strabacem hic opperiar modo,
Si ruri veniat. *As.* Is quidem apud nos est hic Strabax:

Modo rure venit. *St.* Priusne, quam ad matrem ſuam?
Heu edepol hominem nihili! *As.* Arine autem, vt ſoles?
St. Immo nihil dico. *As.* I intro, amabo, cedo manum.
St. Tene. (*ſecum*) in tabernam ducor deuorſoriam,
Vbi male adcipiar mea mihi pecunia.

ACTVS IV. SCENA I.

DINARCHVS.

Neque gnatu'ſt, neque progignetur, neque poteſt reperirier,
Cui ego nunc dictum aut factum melius quam Veneri velim.
Dii magni! vt ego laetus ſum, et laetitia differor! ita
Ad me magna nuntiauit Cyamus hodie gaudia:
Mea dona deamata adceptaque habita eſſe apud Phroneſium.
Quum hoc iam volupe'ſt, tum hoc nimio magnae melliniae mihi:
Militis odioſa ingrataque habita, totus gaudeo.
Mea pila eſt: ſi repudiatur miles, mulier mecum perit.
Saluus ſum, quia pereo: ſi non peream, plane interea m.
Nunc ſpeculabor, quid ibi agatur: quis eat intro, qui foras
Veniat: procul hinc obſeruabo, meis quid fortunis fuat:
Quia nihil habeo, vnum animos mouit mihi; omnia agam precario.

ACTVS IV. SCENA II.

ASTAPHIVM, DINARCHVS.

(*intus exiens*) Lepide efficiam meum, hera, officium: vide intus modo vt tu tuum
Item efficias. ama, id quod decet, rem tuam: iſtum exinani.
Nunc dum iſti lubet, dum habet, tempus ei rei ſecundes:
Prome venuſtatem amanti tuam, vt gaudia compares.
Ego interim hic reſtitrix his praeſidebo; iſte dum ſic faciat
Domum ad te exagogam: nec quemquam interim iſtoc ad vos,
Qui ſit odio, intromittam: tu perge, vt lubet. ludin' iſtos?

Di. Qui eſt iſte? eia, Aſtaphium, indica: qui perit? *As.* Amabo. hiccine tu
Eras? *Di.* Moleſtusne ſum? *As.* Nunc magis, quam fuiſti. nam niſi qui
Nobis vſu eſt, nobis moleſtus. ſed, obſecro, da mi operam, vt
Narrem, quae volo. *Di.* Nam quid eſt? num mea refert? *As.* Non mu. ſed
Intus, bolos quos dat! *Di.* Quid? amator nouus quispiam?
As. Integrum et plenum adorta eſt theſaurum. *Di.* Quis eſt? *As.* Eloquar.
Sed tu taceto. nouiſti tun' hunc Strabacem? *Di.* Quidni?
As. Solus ſummam habet hic apud nos. nunc is eſt fundus nobis.
Animo bono male rem gerit. *Di.* Perii hercle ego idem.
As. Stultus es, qui facta infecta facere verbis poſtules.
Thetis quoque etiam in lamentando leſſum fecit filio.
Di. Non ego nunc intro ad vos mittar? *As.* Qui dum quam miles magis?
Di. Quia enim plus dedi. *As.* Plus enim es intromiſſus, quum dabas.
Sine viciſſim, qui dant operam, ob id, quod dant, operis vtier.
Literas didiciſti: quando ſcis, ſine alios diſcere.
Di. Diſcaput! dum mihi argumentari liceat! ni oblitus ſiem,
Quod dedi? *As.* Interea magiſter dum tu commentabere,
Volt interim illa itidem commentari. *Di.* Quid? *As.* Rem adcipere idemtidem.
Di. Dedi equidem hodie ei quinque argenti deferri minas,
Praeterea vnam in opſonatum. *As.* Idem iſtoc delatum ſcio.
De eo nunc bene ſumus tua virtute. *Di.* Illine vt inimici mei
Bona iſtic edant? mortuum hercle me, quam vt id patiar, mauelim.
As. Mauelim mihi inimicos inuidere, quam me inimicis meis.

Nam inuidere alii bene esse, tibi male esse, miseria est.
Qui inuident, egent: illi, quibus inuidetur, rem habent.
Stultus es. *Di.* Quid est? *As.* Opperire. *Di.* Quid iam?
As. Quia pol mauelim.
Di. Non licet de opsonii mna me participem fieri?
As. Si volebas participari, auferres dimidium domum.
Nam itidem hic vt Acheronti ratio adcepti scribitur:
Intro adcipimus: quando adceptum est, non potest ferri foras.
Bene vale. *Di.* Resiste. *As.* Amitte, sine. *Di.* Amitto intro.
As. Ad te quidem.
Di. Immo istoc ad vos. *As.* Iri non potest. *Di.* Nimium potest.
Experiri, sine. *As.* Immo opperire. vis est experirier.
Dicam adesse, ni obcupata est. *Di.* Resiste, hem! *As.* Frustra es. *Di.* Redin',
An non? *As.* Redeam. sed vocat me, quae in me plus potest, quam potes.
Di. Vno verbo eloquar: Mittin' me intro? *As.* Mendax es, abi.
Vnum aiebas, sed tria dixti verba atque mendacia.
Di. Abiit: intro hinc iuit. ego vt haec mihi patiar fieri?
Iam hercle ego tibi, inlecebra, ludos faciam clamore in via:
Quae aduorsum legem adcepisti a plurimis pecuniam.
Iam hercle apud omnes magistratus faxo erit nomen tuum;
Post, id ego te manum iniiciam quadrupli, venefica,
Subpostrix puerum. ego edepol iam tua probra aperibo omnia.
Nihili me! perdidi omne, quod fuit. fio inpudens,
Nec mihi adest tantillum pensi iam, quos capiam calceos.
Sed quid ego hic clamo? quid si me iubeat intromittier?
Conceptis, me non facturum, verbis iurem, si velit.
Nugae sunt. si stimulos pugnis caedis, manibus plus dolet.
De nihilo illi est irasci, quae te non flocci *facit.*

Sed quid hoc eſt? pro Di inmortales! Calliclem video ſenem,
Meus qui adfinis fuit, ancillas duas conſtrictas ducere,
Alteram tonſtricem huius, alteram ancillam ſuam.
Pertimui, poſtquam vna cura cor meum mouit modo.
Timeo, ne malefacta antiqua mea ſint inuenta omnia.

ACTVS IV. SCENA III.

CALLICLES, ANCILLAE, DINARCHVS.

(*filiae clamat, quae intus eſt*) Egone tibi male dicam, aut tibi adeo male velim? vt animus meu'ſt,
Propemodum expertae eſtis, quam ego ſim mitis tranquilluſque homo.
(*ancillis*) Rogitaui ego vos verberans pendentes ſimul;
Commemini, quo quidque pacto ſitis confeſſae: ſcio.
Hic nunc volo ſcire eodem pacto, ſine malo fateamini.
Quamquam vos colubrino ingenio ambae eſtis, edico prius,
Ne duplices habeatis linguas: ne ego bilingues vos necem:
Niſi ſi ad tintinnaculos vos voltis educi viros.
An. Vis ſubegit, verum fateri, ita lora laedunt brachia.
Ca. At, ſi verum mihi eritis faſſae, vinclis exſoluemini.
Di. Etiam nunc, quid ſit negotii, falſus incertusque ſum:
Niſi quia timeo tamen. *An.* Ego nec quid peccaui ſcio.
Ca. Omnium primum diuerſae ſtate, hem ſic; iſtuc volo.
Neue inter vos ſignificetis, ego ero paries. loquere tu.
An. Quid loquar? *Ca.* Quid puero factum eſt, mea quem peperit filia,
Meo nepoti? capita rerum mihi expedite. *An.* Iſtae dedi.
Ca. Iam tace, adcepiſtin' puerum tu ab hac? *Sy.* Adcepi. *Ca.* Tace:
Nihil moror praeterea. ſatis eſt faſſa. *Sy.* Infitias non eo.
Ca. Iam liuorem tute ſcapulis iſtoc concinnas tuis.
Conueniunt adhuc vtriusque verba. *Di.* Vae miſero mihi?
Mea nunc facinora aperiuntur, clam quae ſperaui fore.

CA. Loquere tu: qui dare te huic puerum iuſſit? *AN.* Hera maior mea.
CA. Quid tu? cur eum adcepiſti? *SY.* Hera mea rogauit me minor,
Puer vt adferretur, eaque vt celarentur omnia.
CA. Loquere tu. quid eo feciſti puero? *SY.* Ad meam heram detuli.
CA. Quid eo puero tua hera fecit? *AN.* Herae meae extemplo dedit.
CA. Cui, malum, herae? *SY.* Duae ſunt iſtae. *CA.* Caue tu, niſi quod te rogo, niſi
Ea, quae exquiro. *SY.* Mater filiae dono dedit, inquam.
CA. Plus quam dudum, inquam, loquere. *SY.* Plus tu rogitas. *CA.* Reſponde ocius.
Quid illa, cui donatus eſt? *SY.* Subpoſiuit. *CA.* Cui? *SY.* Sibi
Pro filiolo. *CA.* Pro filiolo? Di obſecro voſtram fidem,
Vt facilius alia, quam illa vnde eſt, puerum alienum parit?
Haec labore alieno puerum peperit ſine doloribus.
Puer quidem beatus: matres duas habet, et auias duas:
Iam metuo, patres quot fuerint. vide ſis facinus muliebre!
AN. Magis pol haec malitia pertinet ad viros, quam ad mulieres.
Vir illam, non mulier praegnatem fecit. *CA.* Et idem ego iſtuc ſcio.
Tu bona ei cuſtos fuiſti. *AN.* Plus poteſt, qui plus valet.
Vir erat, plus valebat, vicit: quod petebat, abstulit.
CA. Et tibi quidem hercle idem adtulit magnum malum.
AN. De iſtoc ipſa, etſi tu taceas, reapſe experta intellego.
CA. Numquam te facere hodie quiui, vt, is quis eſſet, diceres.
AN. Tacui; at nunc non taceo, quando adeſt, neceſſe eſt indicem.
DI. Lapideus ſum, commouere me miſer non audeo,
Res palam omnis eſt; meo illic nunc fiunt capiti comitia,

Meum illuc facinus, mea ſtultitia eſt, timeo, quam mox nominer.
CA. Loquere, filiam meam quis integram ſtuprauerit?
AN. Video ego te, propter mala facta qui es patronus parieti.
DI. Neque viuus neque mortuus ſum: neque, quid nunc faciam, ſcio.
Neque vt hinc abeam, neque vt hunc adeam, ſcio: timore torpeo.
CA. Dicin' an non? *AN.* Dinarchus: cui illam prius deſpoponderas.
CA. Vbi is homo eſt, quem dicis? *DI.* Adſum, Callicles, per tua obſecro
Genua, vt tu iſtuc inſipienter factum ſapienter feras,
Mihique ignoſcas, quod animi inpos vini vitio fecerim.
CA. Non places. in mutum culpam confers, quod nequit loqui.
Nam vinum, ſi fabulari poſſet, ſe defenderet,
Non vinum hominibus moderari, ſed vino homines ſolent,
Qui quidem probi ſunt; verum, qui inprobus eſt, ſiue ſubbibit,
Siue adeo caret temeto, tamen ab ingenio eſt inprobus.
DI. Scio equidem, quae nolo: multa mihi audienda obnoxia.
Ego tibi me obnoxium eſſe fateor, culpae compotem.
AN. Callicles, vide quaeſo, homini ne facias iniuriam.
Reus ſolutus cauſam dicit: teſtes vinctos adtines.
CA. Soluite iſtas. agite, abite, tu domum, et tu autem domum:
Eloquere haec herae tuae: puerum reddat; ſi quis eum petat.
Eamus, tu, in ius. *DI.* Quid vis in ius me ire? tu es Praetor mihi.
Verum te obſecro, vt tuam gnatam des mihi vxorem, Callicles.
CA. Eumdem pol te iudicaſſe quidem iſtam rem intellego:
Nam haud manſiſti, dum ego darem illam: tute ſumpſiſti tibi:
Nunc habeas, vt nactus: verum hoc ego te mulctabo bolo:

Sex talenta magna a dote demam pro ista inscitia.
Di. Bene agis mecum. *Ca.* Filium istinc tuum te meliu'st repetere.
Ceterum vxorem, quam primum potest, abduce ex aedibus.
Ego adeo iam illi remittam nuntium adfini meo:
Dicam, vt aliam conditionem filio inueniat suo.
Di. At ego ab hac puerum reposcam, ne mox infitias eat.
Nihil est. nam ipsa haec vltro, vt factum est, fecit omnem rem palam.
Sed nimium pol opportune ecce ab sese egreditur foras.
Nae ista stimulum longum habet, quae vsque illinc cor pungit meum!

ACTVS IV. SCENA IV.

PHRONESIVM, DINARCHVS, ASTAPHIVM.

Blitea et lutea est meretrix, nisi quae sapit in vino ad rem suam.
Si alia membra vino madeant, cor sit saltem sobrium.
Nam mihi diuidia est, tonstricem meam sic mulcatam male,
Ea dixit, eam Dinarchi puerum inuentum filium.
Di. Vbi id audiuit, quam penes est mea omnis res et liberi.
Ph. Video eccum, qui manstutorem me adoptauit bonis.
Di. Mulier, ad te sum profectus. *Ph.* Quid agitur, voluptas mea?
Di. Non voluptas. aufer nugas, nihil ego nunc de istac re ago.
Ph. Scie mecastor, quid velis, et quid postules, et quid petas.
Me videre vis, et me te amare postulas: puerum petis.
Di. Di inmortales, vt planiloqua est! paucis vt rem ipsam adtigit!
Ph. Scio equidem, sponsam tibi esse, et filium ex sponsa tua:
Et tibi vxorem ducendam iam esse: alibi iam animum tuum:
Vt me quasi pro derelicta sis habiturus. sed tamen
Cogitato, Mus pusillus quam sit sapiens bestia,

Aetatem qui vni cubili numquam committit ſuam:
Quia, ſi vnum oſtium obſideatur, aliud perfugium gerit.
Di. Otium vbi erit, de iſtis rebus tum amplius tecum loquar.
Nunc puerum redde. *Ph.* Immo, amabo, vt hos dies aliquos ſinas
Eum eſſe apud me. *Di.* Minume. *Ph.* Iam, amabo. *Di.* Quid opu'ſt? *Ph.* E re mea eſt.
Triduum hoc ſaltem, dum aliquo Miles circumducitur.
In eam rem, ſi quid habebo, tibi quoque etiam proderit.
Si auferes puerum, a Milite omnis tum mihi ſpes animam efflauerit.
Di. Factum cupio: nam refacere, ſi velim, non eſt locus.
Nunc puero vtere, et procura: quia, vnde procures, habes.
Ph. Multum amabo te ob iſtam rem mecaſtor. vbi domi metues malum,
Fugito huc ad me: ſaltem amicus mihi eſto manubiarius.
Di. Bene vale, Phroneſium. *Ph.* Iam me tuum oculum non vocas?
Di. Id quoque interim futatim nomen commemorabitur.
Ph. Numquid vis? *Di.* Fac valeas. operae vbi mihi erit, ad te venero.
Ph. Ille quidem hinc abiit, abſceſſit; dicere hic quiduis licet.
Verum eſt verbum, quod memoratur: vbi amici, ibidem opus.
Propter hunc ſpes etiam eſt hodie *ri militem,
Quem ego, ecaſtor, mage amo quam me, dum id, quod cupio, inde aufero.
Quae quum multum abſtulimus, haud multum adparet, quod datum eſt.
Ita ſunt gloriae meretricum! *As.* Aha, tace! *Ph.* Quid eſt, obſecro?
As. Adeſt pueri — *Ph.* Sine eum ipſum adire huc: ſine, ſi is eſt modo.
Sine eum ipſum adire, vt cupit, ad me hac recta. ſi venerit,
Nae iſtum, ecaſtor, hodie aſtutis confectum fallaciis.

ACTVS V.

STRATOPHANES, ASTAPHIVM, PHRONESIVM, STRABAX.

Eo, mihi amare fero fubplicium damnis ad amicam meam!
Vtut illud adceptum fit, prius quod perdidi, hoc addam infuper.
Sed quid? video heram atque ancillam ante aedis: adeunda eft haec mihi.
Quid hic vos agitis? *Ph.* Ne me adpella. *St.* Nimium faeuis. *Ph.* Sic fine.
Potin es vt mihi moleftus ne fies? *St.* Quid, Aftaphilitium, eft?
As. Merito ecaftor tibi fubcenfet. *Ph.* Egon'? atque ifti etiam parum
Male volo. *St.* Ego, mea voluptas, fi quid peccaui prius,
Subplicium ad te hanc minam fero auri. nifi mihi credis, fpece.
Ph. Manus vetat, prius quam penes fefe habeat, quidquam credere.
Puero opu'ft cibum, opus eft matri autem, quae puerum lauit,
Opus nutrici autem, vtrem vt habeat veteris vini largiter,
Vt dies noctesque potet: opu'ft igne, opus eft carbonibus;
Fafciis opus eft, puluinis, cunis, incunabulis:
Oleum opus eft, farina puero opus eft, opu'ft totum diem.
Numquam hoc vno die efficiatur opus, quin opus femper fiet.
Non enim poffunt militares pueri fetanio educier.
St. Refpice ergo, adcipe hoc, qui iftuc efficias opus. *Ph.* Cedo:
Quamquam parum eft. *St.* Addam minam adhuc iftic poftea. *Ph.* Parum eft.
St. Tuo arbitratu, quod iubebis, id dabitur: da nunc fauium.
Ph. Mitte me, inquam, odiofus. *St.* Nihil fit: non amor. teritur dies.
Plus decem pondo moris pauxilisper perdidi.
Ph. Adcipe hoc, atque auferto intro. *Str.* Vbi mea amica eft gentium?

Neque ruri, neque hic operis quidquam facto: corrumpor ſitu;
Ita miſer cubando in lecto hic exſpectando obdurui.
Sed eccam video. heus amica, quid agis? *St.* Quis illic homo?
Ph. Quem ego mecaſtor magis amo, quam te. *St.* Quam me? quomodo?
Ph. Hoc modo, vt moleſtus ne ſies. *St.* Iam abis, poſtquam aurum habes?
Ph. Condidi intro, quod dediſti. *Str.* Ades amica, te adloquor.
Ph. At ego ad te ibam. *Str.* Ad me, delicia? *Ph.* Hercle vero ſerio.
Str. Quamquam ego tibi videor ſtultus, gaudere aliqui me volo.
Nam quamquam es bella, malo tuo es, niſi tuo ego aliqui gaudeo.
Ph. Vine te amplectar, et ſauium dem? *Str.* Quiduis face, gaudeam.
St. Meosne ante oculos ego illam patiar alios amplexarier?
Mortuum hercle me duco ſatius. abstine hoc, mulier, manum:
Niſi ſi te mea manubia machaera et hunc vis emori.
Ph. Nihil φλυαρεῖν ſatius eſt, miles, ſi te amari poſtulas,
Auro, haud ferro deterrere potes, ne amem, Stratophanes.
St. Qui, malum, bella aut faceta es, quae ames hominem iſtimodi?
Ph. Venitne in mentem tibi, quod verbum in cauea dixit hiſtrio?
Omnes homines ad ſuum quaeſtum callent et faſtidiunt.
St. Hunccine hominem te amplexari, tam horridum atque ſqualidum?
Ph. Quamquam hic horridu'ſt, quamquam hic ſqualidu'ſt, ſcitus bellum init.
St. Dedin' ego aurum? *Ph.* Mihi? dediſti filio cibaria.

Ast. Nunc, si hanc tecum esse speras, alia opu'st auri mina.
St. Malam, rem his et magnam! *Str.* Magno opere serua tibi viaticum.
Quid ista debet, nisi tria? *St.* Quae tria nam? *Str.* Vnguenta, noctem, sauium.
Ph. Par pari respondet. verum nunc saltem si amas, mihi
Da tu de tuis deliciis summis quid pauxillulum.
St. Quid id, ai, amabo, est, quod dem? dic dum: si superet, feres.
Ph. Campas dicis: abi, abi: consultaui istuc. *St.* (*Strabaci*) Mihi homo
Caue faxis vulnus, tibi iam cui sunt dentes ferrei.
Vulgo ad se omnes intromittit: abstine istac tu manum.
Str. Iam, hercle, iam magno tu vapula, vir strenuus.
St. Dedi ego huic aurum. *Str.* At ego argentum. *St.* At ego pallam et purpuram.
Str. At ego oues et lanam; et alia multa, quae poscet, dabo.
Melius, te minis certare mecum quam minaciis.
Ph. Lepidus ecastor mortalis! Strabax mi, perge, obsecro.
(*secum*) Stultus atque insanus damnis certant: nos saluae sumus.
St. Age prior, tiro, da aliquid. *Str.* Immo tu prior perde, et peri.
St. (*Phronesio*) Hem tibi talentum argenti: Philippicum est; tene tibi.
Ph. Tanto melior: noster esto; sed de vostro viuito.
St. Vbi est, quod tu das? solue zonas. *Ph.* Prouocatur. *St.* Quid times?
Str. Tu peregrinus, hic habito; timeo meos. non ego ambulo.
Pecua ad hanc collo in crumina ego obligata defero.
St. Quid dedi! vt distrinxi hominem! *Str.* Immo ego vero, qui dedi.

PH. I nunc intro, amabo, et tu ergo hac mecum. *ST.* Tu eris mecum quidem?
STR. Quid tu, quid ais? cum hoccine? *ST.* Ego posterior dedi.
PH. Tu dedisti, hic iam daturus est: istuc habeo, hoc expeto.
Verum vtrique mos geratur amborum ex sententia.
ST. Fiat: vt rem gnatam video, hoc adcipiundum est, quod datur.
STR. Meum quidem te lectum certe obcupare non sinam.
PH. Lepide mecastor aucupaui, atque ex mea sententia:
Meamque vt rem bene gestam, vostram rursus bene geram.
Verum, amabo, si quid animatu's facere, fac iam vt sciam.
Veneris caussa adplaudite: eius haec in tutela est Fabula.
Spectatores bene valete: Plaudite, atque exsurgite.

M. ACCII PLAVTI
FABVLARVM
FRAGMENTA.

I.

LOCI EX AMISSIS PLAVTI COMOEDIIS MAXIMAM PARTEM A GRAMMATICIS CITATI.

1. ACARI STVDIVM.

Quam ego tanta pauperaui per dolum pecunia.

2. ABROICVS.

Quaſi lupus ab armis valeo: clunes infractos gero.

3. ADDICTVS.

Opus facere nimio quam dormire mauolo: veternum metuo.

4. ARTAMON.

Nunc mihi licet quiduis loqui: nemo adeſt ſuperſtes.

5. ASTRABA, Latine CLITELLARIA.

Sequere, ſequere Polybadiſce: meam ſpem te cupio conſequi.
POLYB. Sequor hercule quidem. nam lubenter, mea ſperata, conſequor.
Axitioſae annonam caram e vili concinnant viris.
Quaſi tollenonem aut pilum reciproces plana via.
Terebra tu quidem pertundis.
Dare pedibus protinam ſeſe ab his regionibus.
Terebratus multum ſit: et ſubſcudes addite.

Haec hactenus titulo ASTRABAE *laudata sunt ab Auctoribus; nunc deinceps quae sequuntur,* CLITELLARIAE *nomine citantur.*

Non quasi, vt haec sunt heic limaces liuidae,
Diobolares, scaenicolae, miraculae,
Cum extritis talis, cum crotilis crusculis,
Capillo scisso, atque exciffatis auribus.
— — quasi tolleno, vel
Pilum Graecum reciproces plana via.
Quae nisi sic biteris, nimium is vegrandi gradu.
Pol ad cubituram, mater, mage sum exercita;
Reliquum, ad cursuram sum tardiuscula.
Quid tuam amicam times, ne te manulea caiet.
Prohibet diuitiis maximis, dote altili atque opima.
Expurgabo hercle omnia ad raucam rauim.
Quae quasi carnuficis angiporta purgitans.
Intro ad bonam meretricem; adstat ea in via
Sola: prostibula sane est — —
Meminere officium suum.
Potin' es tu homo facinus facere strenuum?
N. Aliorum est adfatim qui faciant. sane ego
Me volo fortem perhiberier virum — —
Tun', tune igitur, mea matercula?
Germana mea sororcula?
Si quidem imperes pro copia, pro recula,
Datores bellissumi negotioli senecis soletis esse.
Adhinnire equulam possim ego hanc, si detur sola soli.

6. BACCHARIA.

Quis est mortalis tanta fortuna adfectus vmquam,
Quam ego nunc sum? cuius haec ventri portatur pompa.
Vel nunc qui mihi in mari acipenser latuit antehac,
Cuius ego latus in latebras reddam meis dentibus et manibus.

7. BIS COMPRESSA.

BOEOTIA.

Vt illum Dii perdant, primus qui horas repperit,
Quique adeo primus hic ſtatuit ſolarium;
Qui mihi comminuit miſero articulatim diem.
Nam me puero vterus hic erat ſolarium
Multo omnium iſtorum optumum et veriſſumum:
Vbi iſte monebat eſſe; niſi quum nihil erat.
Nunc etiam, quod eſt, non eſt, niſi ſoli lubet.
Itaque adeo iam obpletum eſt oppidum ſolariis.
Maior pars populi aridi reptant fame.

8. CAECVS ſiue PRAEDONES.

Nihil quidquam factum niſi fabre, nec
quidquam poſitum ſine luco, auro, ebore, ar-
gento, purpura, picturis, ſpoliis, tum ſtatuis.
Neque eam a me inuito vmquam abduces.
Spectari ludos magnifice atque opulenter.
Peregre eſt.
Plure altero tanto, quanto eius fundus eſt, velim.
Ita ſunt praedones, prorſum parcunt nemini.
Velim te arbitrari factum. *R.* Sedulum eſt: ſubmouentur hoſtes, remouentur lapides.
Si non ſtrenue fatetur, vbi ſit aurum, membra eius exfecemus ferra.
Nihil feci ſecus quam me decet.
Quis tu es, qui ducis me? mu! perii hercle, Afer eſt.

9. CALCEOLVS.

Molluſcam nucem ſuper eius dixit inpendere tegulas.

10. CARBONARIA.

Secundum ipſam aram aurum abſcondidi.
Eſto perniam, ſumen ſueris, ſpectile, callum, glandia.
Patibulus ferar per vrbem, deinde adfigar cruci.

11. COLAX.

Batiolam auream octo pondo habebat, adcipere noluit.

12. COMMORIENTES.

— — Saliam in puteum praecipes.

13. CONDALIVM.

Tam crepuſculo fere, vt amens, lampadas adcendit.

14. CORNICVLARIA.

Facite olant aedes Arabice.
Qui regi latrocinatus decem annos Demetrio.
Mercede.
Pulcrum et luculentum hodie euenit proelium.
Te obſecro, Lyde, pileum meum, mi ſodalis, mea ſalubritas.
Quid ceſſamus ludos facere? Circus noſter ecce adeſt.
Qui amant ancillam meam Hedylium oculitus.
Mihi Lauerna in furtis celebraſſis manus.

15. DYSCOLVS.

Virgo ſum: nondum didici verba nupta dicere.

16. FENERATRIX.

Heus tu: in Barbaria quod dixiſſe dicitur
Liberta ſuae patronae, id ego dico tibi:
Liberta ſalue: vapula Papyria.

17. FRETVM.

Hoc illud eſt,
Quod arietini reſponſum magnis ludis dicitur:
Peribo, ſi non fecero: ſi faxo, vapulabo.

18. FRIVOLARIA.

Commodo dictitemus.
Is mihi erat bilis, aqua intercus, tuſſis, febris querquera.
— — ſequimini hac

Sultis legiones omnes Lauernae. vbi rorarii
Estis? en sunt, vbi sunt adcensi? ecce *
Agito, subsidite omnes, quasi solent triarii.
Naue agere oportet, quod agas, non ductarie.
Superaboque omnes argutando praeficas.
— — tunc papillae primitus
Fraterculabant: illud volui dicere,
Sororiabant. quid opus est verbis? etc.
O amice, ex multis mihi vne Cephalio.
Strebula agnina tene.

19. GASTRION, vel GASTRON.

Caro strebula, vitellina est: coenabis.

20. HORTVLVS.

Praeco ibi adsit cum corona: quique liceat, veneat.

21. KAKISTVS.

— — malo hunc adligari ad oriam;
Vt semper piscetur, etsi sit tempestas maxuma.

22. LENONES GEMINI.

Dolet hic puellus, sese venum ducier.

23. MEDICVS.

In conspicillo adseruabam: pallium obseruabam.
Parasito cum virgis caseum radi potest.
Domi reliqui exoletam virginem.

24. NERVOLARIA.

Scobinam ego lima actutum adrasi.
Scranciae, scrupedae, strictiuellae, tantulae.
Prohibent, quom moenia aliunde ego fungor mea.
Ocissume nos liberi possimus fieri.
Pollucte prodigum esse amatorem addecet.
Vinum sublestissumum.
Insanum valde vterque deamat.

25. PARASITVS PIGER siue LIPARGVS.

Inde bene adpotus primulo crepusculo
Domum ire coepi tramite recta via.
Ambo magna laude lauti: postremo ambo sumus non nauci.
Addite lepades, echinos, ostreas.
Nihil moror mihi fucum in alueo, apibus qui peredit cibum.

26. PHAGON.

Honos syncerasto perit.

27. PLOCIONA.

Nam coloratam frontem habet, petilis labris.

28. SATVRIO.

Catulinam carnem esitauisse, hoc est, comedisse Romanos, Plautus in Saturione refert.
Retrahi nequitur, quoquo progressa est semel.
Male tibi euenisse video. qui glaber erat tamquam rien.
Subcenturia; centum require, qui te delectent domi.

29. SCYTHA LITVRGVS.

Mulier es, vxor, Quoia, vir? ego noui, scio: axiosa es.
— — Sin ea mihi insignitos pueros pariat postea,
Aut varum, aut valgum, aut compernem, aut paetum, aut brocchum filium.

30. TRIGEMINI.

Ni fugissem, medium credo praemorsisset.

31. VIDVLARIA.

Vbi quamque pedem videbat, subfurabatur omnis.
Nescio qui seruos e myrteta prosiluit.
Paupera haec res est.
Obposita est claxendix. at ego dicam, signi quid sit.

Animum aduortite ambo, ſi voltis, vidulum hic adponite.
Ego ſeruabo, quaſi ſequeſtro detis: neutri reddibo, donicum
Res iudicata erit haec.
Haud fugio ſequeſtrum.
Inopiam, luctum, moerorem, paupertatem, algum, famam.
Eiusdem Bacchae fecerunt noſtram nauim Pentheum.
Nunc, vt apud ſequeſtrum vidulum poſiuimus.
Nunc ſeruos argentum a patre expalpabitur.
Immo id quod haec noſtra eſt patria, et quod hic meus
Eſt pater, illic autem Soterinis eſt pater.
Malim moriri meos, quam mendicarier. boni miniſtrantur:
illum nunc inrident mali.
Signum recte comparebat: huius contendi anulum.
Quid multa verba? plurimum luctauimus.
* — Iube hunc inſui culleo,
Atque in altum deportari, ſi vis annonam bonam.
Ibi vt piſcabar, fuſcina ici vidulum.
Nam audiui feminam ego leonem ſemel parire.

II.

LOCI EX AMISSIS CITATI, AMISSO ETIAM COMOEDIAE NOMINE.

Epeum fumificum, qui legioni noſtrae habet coctum cibum.
Obgannuit odioſus omni totae familiae.
Licet vos abire curriculo.
Iam tibi tuis meritis craſſus corius redditus eſt.
Dii bene vortant! tene cruminam: in ea erunt triginta minae.
Nullam ego rem citiorem apud homines eſſe, quam famam, reor.
Stultus eſt aduorſum aetatem et capitis canitudinem.
Numnam mihi oculi caecultant? eſtne hic noſter Hermio?
Eiurauit militiam.
Sic me ſubes cotidie, quaſi fiber ſalicem
Herbam do.

Iniit te vmquam febris?
Neque muneralem Legem, neque Lenoniam,
Rogata fuerit nec ne, flocci aeſtimo.
Perſidioſe captus, edepol neruo ceruices probas.
Muriatica autem video in vaſis ſtagneis:
Bonam naritam, et camarum, et tagenias
Echinos fartos, conchas piſcinarias.
Non ego te noui, naualis ſcriba, columbar inpudens?
Nihil deconciliares illi: niſi quid Perſibus ſapis.
Sacrum an profanum habeas, parui penditur.
Vlceroſam, compeditam, ſubuerbuſtam, ſordidam.
Glirium examina.
— — ſed leno egreditur foras.
Hinc ex obculto ſermonem eius ſublegam.
Nec, machaera, audes dentes frendere.
Flocci pendo, quid rerum geras.
Argentum hinc facite,
Clandeſtina vt celetur conſuetudo.
Properant prandium.
Quam folles taurini habent, quum liqueſcunt petrae, ferrum vbi fit.
Non hic, vt poſſit, edit; ſed poſſe cupit, vt edat.
Fortaſſe ſe amare ſuſpicauere.
Inſtare factum.
Egone illi venear?
Inimicus eſto, donicum ego reuenero.
Pedibus.
Corpus tuum virgis vlmeis inſcribam.
Numquam ad ciuitatem venio, niſi quum infertur peplum.
Scelerare manus.
Ipſa ſibi auis mortem creat.
Pro laruato te circumferam.
Paupera haec eſt mulier.

— — Si quae forte concio est,
Vbi eum hietare nondum in mentem venit.
Cilix, Lycisce, Sosia, Stiche, Parmeno,
Exite, et ferte fusteis priuos in manu.
Anus haec in pellis periculum protenditur.
Cedite mihi.
Mecum habet patagus, morbus, aes.
Quid est hoc? rugat pallium, amictus non sum commode.
— — exi tu, Daue,
Age, sparge. mundum esse hoc vestibulum volo.
Venus ventura est nostra. non hoc pulueret.
Regiescit.
Pullaria.
Vesperna.
Neque ego ad mensam publicas res clamo, neque leges crepo.

III.

LOCI EX COMOEDIIS, QVAE EXSTANT, CITATI: QVI TAMEN IN NOSTRIS HODIE CODICIBVS NVSQVAM COMPARENT.

I. AMPHITRVO.

Optumo iure infringatur aula cineris in caput.
Ne tu postules matellam vnam tibi aquae infundi in caput.
Herus Amphitruo obcupatus.
Quae se aduenìente morbo nunc medicum tibi.
Enim tu certe aut laruatus aut cerritus es.
Edepol hominem te miserum! medicum quaerita.
Quoique, me absente, corpus volgauit suum.
Exiurauisti te mihi dixe per iocum.
Qui nequeas, nostrorum vter sit Amphitruo, decernere.
Nisi hoc ita factum est, proinde vt factum esse autumo,
Non causam dico. verum qui insimilet probri?
Manifestum hunc obtorto collo teneo furem,

Ibi ſcrobes effodito duplos ſexagenos in dies.
At ego certe cruce et cruciatu mactabo: exi o foras, maſtigia.

2. ASINARIA.

Qui etiam me miſerum famoſum flagitiis facit ſuis.
Heic aderit, credo, congerro meus.

3. AVLVLARIA.

Nec noctu nec diu quietus vmquam eam, nunc dormiam.
— — ſed leno egreditur foras.
Hinc ex obculto ſermone ſatus ſublegam.
Homo ebriolatus ſomno ſanari ſolet.
Qui mihi olera cruda ponunt, halec danunt.
Ego ecfodiebam in die denos ſcrobes.
Hic quidem peruicus cuſtodem addidit,
Pro illis crocotis, ſtrophiis, ſumptu vxoris.
Vt admomordi hominem.
myrtam, myrtum.

4. CAPTEIVEI.

Fac fidele; caue fluxam fidem feras.
Pileum, quem habuit, deripuit, eumque ad coelum tollit.
Auctionem facio paraſiticam.

6. CASINA.

Perii! illic habebit flocco iam homo lumbos meos.
Intro ad vxorem, ſubferamque meum tergum ob iniuriam.

9. BACCHIDES.

Illa mei cognominis fuit.
— — nam et ex mari timida ecce ego
Pauitare — —
Quibus ingenium animi vtibile, eſt modicum et ſine
Vernilitate — —
Ecquis euocat cum naſiterna et cum aqua illum inpuriſſumum?
Quae ſodalem atque me exercitos habet.
Nam tu quidem quoiuis excantare cor facile potes.

Vincla, virgae, mole ſeruitudo mala ſit peior.
Cor meum, ſpes mea, mel meum, ſuauitudo, cibus, gaudium.
Limaces viri.
Ne a quoquam alio adciperes mercedem annuam
Niſi ab ſeſe; nec cum quiquam limares caput.
Cupido te conficit, anne amor?
Praeneſtinum opinor eſſe; ita erat glorioſus.
Sin lenocinium forte conlubitum eſt tibi,
Videas mercedis quid tibi eſt aequum dari,
Ne iſta aetate, me ſectere gratiis.
Vlyſſem audiui fuiſſe aerumnoſiſſumum,
Qui annis viginti errans a patria abfuit:
Verum hic adoleſcens multo Vlyſſem anteit,
Qui illico errat intra muros ciuicos.

10. MOSTELLARIA.

Sine iuxta aram ſedeam, et dabo meliora conſilia.

12. MILES.

Ita nos noſtramque familiam habes exercitam.
Modice ſapis.

14. PSEVDOLVS.

Niſi carcerem aliquando effregeritis, voſtram domum.

15. POENVLVS.

Inportuna auis venit veſperi.

17. RVDENS.

Quid murmurillas tecum, et te discrucias?
Aulas abstulas.

18. STICHVS.

Nonne hoc publicitus.

20. TRVCVLENTVS.

Bona perdidi, mala repperi: factus ſum extimus a vobis.

INDEX
RERVM MEMORABILIVM.

E.

Z.